COLLEGIUM UNIVERSI JURIS CANONICI,

ANTE HAC

Juxta triplex Juris Objectum partitum,

SERVATO ORDINE DECRETALIUM ACCURATIUS TRANSLATUM, ET INDICE COPIOSO LOCUPLETATUM.

Omnibus tam in Foro, quàm in Scholis apprimè utile ac necessarium,

AUTHORE

P. LUDOVICO ENGEL,

Ex Monast. Exempto Mellicensi, Ord. S. P. Bened. Infer. Austr. J. U. D. Celsissimi ac Reverendissimi Principis & Archi Episcopi Salisburgensis Consil. Ecclesiast. & in Alma Universitate Salisburgensi Pro-Cancellario, ac SS. Canonum Professore Ordinario.

EDITIO DECIMA QUINTA.

Cui accessit ejusdem Authoris Tractatus

DE PRIVILEGIIS MONASTERIORUM.

PARS II.

Cum Gratia & Privilegio Speciali Sacræ Cæsareæ Catholicæ Majestatis duodecima vice renovato.

SALISBURGI,

Typis Joannis Josephi Mayr, Aulico-Academici Typogr. p. m. Hæredis.

M. DCC. LXVIII.

1768

LIBER III. DECRETALIUM.

TITULUS I.

De Vita & Honestate Clericorum.

POstquam præcedenti Libro de Actionibus & Judiciis Canonicis tractatum est, nunc procedendo ad res Clericorum & Ecclesiarum, meritò præmittitur *Titulus de vita & Honestate Clericorum*, in quo disquirendum erit, quid nomen Clericale importet, & quam vivendi rationem exigat; de quo etiam in *tribus sequentibus titulis* non nulla particulariùs tradentur.

SUMMARIA.

1. *Clerici unde dicti?*
2. *Clericorum appellatione an veniant omnes Ecclesiastici?*
3. *Clericatus qualiter probetur?*
4. *Differentia inter Clericatum primitivæ Ecclesiæ & hodiernum.*
5. *Monitum Conc. Trid. circa vitam & honestatem Clericorum.*
6. *De Tonsura & Corona Clericali.*
7. *De habitu & vestimentis Clericorum.*
8. *Clerici in minoribus an & quando teneantur habitum & tonsuram deferre, si beneficium aut pensionem habeant?*
9. *Et quid, si non habeant beneficium?*
10. *Clerici debent abstinere à crapula & tabernis publicis.*
11. *Non debent interesse obscœnis comœdiis, Saltatores, Histriones aut personati esse.*
12. *Non debent esse Aleatores.*
13. *Arma quæ prohibeantur Clericis?*
14. *Clericus non debet esse avarus.*
15. *Pauperes ex divitiis Ecclesiæ alendi.*
16. *Alchimicum aurum fieri & expendi prohibetur.*
17. *Clerici debent continenter & castè vivere.*

1 Beatus Isidorus relatus *in c.* 1. *dist.* 21. *Clericos*, inquit, *hinc appellatos credimus, quia Mathias sorte electus est, quem primùm per Apostolos legimus ordinatum; Cleros enim Græcè Sors, Latinè verò hæreditas dicitur, propterea ergo dicti sunt Clerici, quia de sorte Domini sunt; vel quia Domini partem habent; generaliter autem Clerici nuncupantur omnes qui in Ecclesia DEI deserviunt.* Hæc Isidorus.

2 Porrò ex his ultimis Isidori verbis quærit Panormit. in *Præfatione ad Rubr. hujus tit.* Sylvest. *V. Clericus num. 2.* utrum in quavis materia vel constitutione *Clericorum* appellatione omnes omninò *Ecclesiastici* comprehendantur, adeoque etiam Prælati, Canonici, & Regulares? Respondet: Si ex subjecta materia, aliisve circumstantiis de mente Legislatoris constare non possit, tunc in dubio esse distinguendum inter materias favorabiles & odiosas: in materia *favorabili* (v. g. si Princeps exemptionem à vectigalibus aut aliis tributis & oneribus Clericis concedat) censet *Clericorum* appellatione omnes *Ecclesiasticos* comprehendi, in materia verò *odiosa* tantùm inferiores Clericos sæculares juxta *vulg. c. odia* 15. *de R. J. in 6.* Ita *in c. quia periculosum 4. de Sent. excom. in 6.* declaratur, quòd nulla censura etiam contra Ecclesiasticos lata liget Episcopos, nisi specialis eorum mentio fiat. Et interdicto in Clerum lato non censeri comprehensos Religiosos, nisi aut verba, aut causa interdicti aliud innuerent, rectè docet Sylvest. *V. interdictum num.* 17. & Armilla *eodem verbo n.* 10.

Interim tamen ea, quæ in hoc & similibus titulis *de vita & honestate Clericorum* dicuntur, ex naturali ratione non tantùm de inferioribus Clericis, sed etiam quibuslibet aliis, maximè in dignitate constitutis, servata proportione, intelligenda sunt, utpote qui monente Apostolo *1. ad Tim. 3. & ad Titum 1.* debent esse *irreprehensibiles, & in omnibus se ipsos præbere exemplum bonorum operum*, ne, ùt loquitur Concil. Trident. *sess. 24. de Reform. c. 1. totius familiæ Domini Status & ordo nutare incipiat, si quod requiritur in corpore, non inveniatur in capite.*

Cæterùm de diversis gradibus, dignitatibus, officiis & prærogativis Clericorum in tit. *de Majoritate & Obed. & sequentibus* inferiùs hoc eodem lib. prolixiùs tractabimus.

3 Item qualiter probetur Clericatus, si quis ignotus se Clericum, aut Sacerdotem asserat, traditur *in Tit. de Clericis peregrinis*, & videri etiam poterit Joan. Honor. *h. t. n. 2.* Si captus à judice Laico se Clericum esse prætendat, isque semper antea clericaliter incedere solitus fuerit, incunctanter judici Ecclesiastico restituendus erit. Si verò mox ante capturam induerit vestes clericales, vel ne tunc quidem, manebit in captura judicis laici, sed cognitio super statu clericali ad Ecclesiasticum judicem pertinebit. *c. si judex Laicus 12. de Sent. excom. in 6.* Plura de Privilegio *Canonis & fori* Clericis competente explicantur in Lib.

Lib. II. *Decretalium Tit. de Foro compet.* in Lib. III. *Tit. de Immunitate Ecclesiastica* & Lib. V. *Tit. de Sent. excom.* In hoc igitur titulo solùm regulæ ad vitam clericalem rectè instituendam præscribuntur.

4 Advertere autem oportet, rationem vivendi & institutum Clericorum non idem esse nostris temporibus, quod fuit in primitiva Ecclesia: etenim tunc juxta sacræ Scripturæ & SS. Patrum testimonium omnes Apostoli, eorúmque discipuli vivebant in communi unanimes in oratione; & nullus eorum proprium possidebat, sicut in *Actibus Apostolorum 4. cap.* legitur. Hinc S. Hieron. *in c. duo sunt 7. caus. 12. q. 1.* de Clericis sui temporis dicit, *quòd victu & vestitu contenti nullam inter se proprietatem tenentes habuerint omnia communia.* Et confirmatur *in c. quia tua 8. c. scimus 6. c. 12. q. 1.* Eadem habet divus August. *in sermone de Communi vita Cleric.* cujus fragmenta referuntur *in c. nolo 10. & c. non dicatis 11. d. caus. 12. q. 1.* Et S. Chrysost. *in lib. 3. contra Monast. vitæ vituper.* dicit: Ecclesiam DEI fuisse in initio velut *Monachalem Religionem.* Imò non pauci docent apud Tambur. *de Jure Abbatum tom. 1. dub. 2. q. 3. & 4.* Apostolos, si non omnia, saltem aliqua religionis, Consiliorúmve Evangelicorum vota emisisse.

Verùm dilatatâ Ecclesiâ alius successit status Clericorum, quibus concessum est, & separatim vivere, & proprium possidere, dummodo ea observent, quæ ad clericalis vitæ honestatem à sacris Canonibus præscripta, & per Concilium Trid. *sess. 22. de Reform. c. 1.* innovata sunt.

5 Inprimis ergo & generaliter hortatur Concilium Trid. *d. loco* nihil esse, *quod alios magis ad pietatem & DEI cultum assiduè instruat, quàm eorum vita & exemplum, qui se Divino ministerio dedicarunt; cùm enim à rebus sæculi in altiorem sublati locum conspiciantur; in eos, tanquam speculum, reliqui oculos conjiciunt, ex iisque sumunt, quod imitentur. Quapropter*, pergit Concilium, *sic decet omnino Clericos in sortem Domini vocatos, vitam morésque suos omnes componere, ut habitu, gestu, incessu, sermone, aliisque omnibus rebus nil nisi grave, moderatum, ac religione plenum præseferant; ut eorum actiones cunctis adferant venerationem.* Sed ut ea, quæ in specie Clericis vitanda sint meliùs cognoscantur:

6 Not. I. Clericos debere tonsuram clericalem in capillis deferre, & quidem hæc tonsura olim erat per totum caput, solâ coronâ in medio relictâ, ut ex *c. duo sunt 7. caus. 13. q. 1. & c. prohibete 23. d. 23.* colligit Barb. *Juris Eccles. univers. lib. 1. c. 11. n. 7.* de qua Corona S. Hieron. *in sæpe dict. c. duo sunt. Hanc coronam*, ait, *habent Clerici ab institutione Romanæ Ecclesiæ in signum regni, quod in Christo expectatur: rasio verò capitis est temporalium depositio.* Hodie autem usu passim introductum est, ut Clerici sæculares modicum tantùm circulum abrasum in superiore parte capitis deferant. Sed licèt per consuetudinem totalis capillorum abrasio sublata sit, non tamen propterea permissum est, Clericis, comam-

mam modo lascivo, & muliebri laxare, juxta illud Apostoli *1. ad Cor.* 11. *v* 14. *vir si comam nutrit, ignominia est ei*, & in *c. 4. & 7. hoc t.* omnis talis comæ & barbæ relaxatio severè prohibetur.

7 Not. II. Quòd Clerici præter tonsuram debeant etiam habitum clericalem, id est, vestimentorum decentem modum, & suo statuti congruentem observare, non colore viridi aut rubro uti, non corrigiis auri vel argenti ornatum, aut aliam superfluitatem habentibus, neque annulis in digitis, nisi quibus ob dignitatem, vel Gradum Doctoratûs competit, *c. penult. h. t. Clem. 2. eodem.* De reliquo autem certa forma togæ clericalis in jure statuta non reperitur, nisi quòd in *d. c. penult. h. t.* nimia brevitas vel longitudo, aut ornatûs superfluitas reprobetur, & in *cap. penult. dict. 23.* vestis *talaris*, id est, quæ ad talos protendatur, Clericis convenire dicatur. Quare illæ vestes decent Clericos, quæ à communi usu proborum virorum, & consuetudine rationabili provinciæ, in qua commorantur, reperiuntur admissæ, ut externus incessus magis modestiam & spiritualem vitam, quàm pompam sæculi cum fidelium scandalo sapiat. Cov. *Pract. quæst. cap. 32. sub n. 7.*

8 Quæres, an etiam Clerici in minoribus Ordinibus constituti teneantur habitum & tonsuram deferre? Resp. distinguendum esse, an tales Clerici beneficium Ecclesiasticum habeant, vel non? De iis, qui beneficium habent, statuit Concilium Trid. *sess. 14. de Refor. c. 6.* quòd si, postquam ab Episcopo suo moniti fuerint, honestum habitum clericalem non detulerint, per suspensionem ab Ordinibus, ac officio & beneficio, nec non, si semel correcti denuò in hoc deliquerint, etiam per privationem officiorum & beneficiorum possint coërceri.

Imò Sixtus V. in Bulla: *Cum sacrosancta*, voluit, omnes Clericos beneficiatos & pensionarios, etiamsi necdum jus *in beneficio*, sed tantùm *ad beneficium* haberent, non deferentes habitum clericalem, esse ipso jure suis beneficiis privatos, sicut refert Quart. *in sum. Bull. V. habitus Clericalis.* Verùm hanc Bullam non esse usu receptam, saltem quoad hoc, ut non deferens habitum sine ulteriore monitione Episcopi mox sit ipso jure beneficio privatus, credit Garc. *de Benef. p. 1. c. 1. n. 23.* & ipse Sixtus V. paulò pòst aliam Bullam edidit, quæ incipit: *Pastoralis &c.* in qua obligationem deferendi habitum remisit *pensionariis*, quorum pensiones non excedant annuatim summam 60. ducatorum auri de Camera, vel si excedant, necdum cum effectu exigi potuerint. Ubi advertendum, quòd Pontifex in hac posteriori Bulla loquatur solùm de illis, quibus pensiones vel fructus, aut prædia Ecclesiastica in usum reservata sunt, qui non sunt propriè beneficiati; neque enim pensio, aut temporalis fructuum reservatio propriè beneficium

ficium vocari potest: ùt infra ad tit. *de Præbendis*, dicemus, ideóque non videtur omninò sustulisse vigorem prioris Bullæ, ex qua etiam tantùm jus *ad Beneficium* habens (qui utique nullos adhuc fructus percipit, ùt etiam notavit Brand. *in q. super Concordatis Germaniæ q. 5. n. 32.*) tenetur ad habitum deferendum. Interim si ita alicubi constans & multi temporis usus sit, ut in minoribus constituti, si Canonicatus v. g. obtinuerint, in quibus vel investiti adhuc non sunt, vel residentiam non fecerunt, nec fructus percipiunt, habitum Clericalem non gestent, poterunt excusari ob non receptam Bullam; honestiùs tamen procul dubio facerent, clericaliter incedendo.

9 Porrò Clerici in minoribus constituti, si beneficium Ecclesiasticum non habeant, ad deferendum habitum & tonsuram quidem non tenentur, sed privilegio fori, quòd scilicet coram judice sæculari conveniri nequeant, non gaudebunt. Trident. *Sess. 23. de Reform. cap. 6.* Et licèt Concilium tantùm de privilegio *fori* loquatur; idem tamen de privilegio *Canonis* sensisse, multi DD. affirmant apud Paul. Laym. *in Theol. moral. de excom. c. 5. sub n. 3.* ut percutiens talem Clericum in excommunicationem non incidat, nisi Clericus habeat conditiones, quæ in Concilio ad privilegium fori requiruntur, eò quòd faciliùs amittatur privilegium *Canonis,* quàm fori; cùm hoc juris Divini sit, illud tantùm positivi. Præterea à delatione habitûs & tonsuræ excusare posset imminens grave periculum, ob quod necesse foret habitum transformari: vel nimia paupertas aut adversa valetudo, quæ capitis rasuram non toleraret. Quar. *d. loc. in additione.* Zypeus *in Analysi juris Pontificii h. tit. n. 7.*

10 Not. III. Quòd *cùm habitus & tonsura non faciant Monachum, aut Clericum, sed bona & Religiosa conversatio*, ideóque ad honestatem vitæ Clericalis plurimùm spectet, ut omnes Clerici & Ecclesiastici *à crapula & Ebrietate* abstineant: nam *ebrietas menti inducit exilium & libidinis provocat incentivum*, ùt dicitur *in c. à crapula 14. h. t.* Unde non debent tabernas publicas, nisi ex causa itineris, frequentare. *c. non oportet 2. C. Clerici 4. d. 44.* convivia quoque ea tantùm Clericis sacri Canones permittunt, quæ magis charitatis & amicitiæ honestæ, quàm commessationis & ingurgitationis gratiâ fiunt, *c. convivia 6. dict. dist. 44.* & S. Hieron. *in Epist. ad Nepotianum de vita Clericorum cap. 13.* hortatur Clericos, ut, ni velint contemni, potiùs sint consolatores Christianorum in mœroribus, quàm convivæ in prosperis.

11 Nota IV. Quòd Clerici non debeant intendere mimis, histrionibus, choreis, comœdiis obscœnis, & similibus, *c. penult. h. t. c. Presbyteri 19. d. 34. &c. 2. dist 37.* multò minùs debent ipsi Clerici histriones agere, larvati incedere, aut personatum habitum induere, *c. cùm decorem 17. h. t.* hinc in *c. un. eodem tit. in 6.* Clerici per annum artem histrio-

ſtrionicam exercentes, ipſo jure privantur omni privilegio Clericali.

12 Not. V. Quòd Clericis inhibeatur, ne ad aleas & taxillos ludant, *c. inter dilectos 11. de Exceſſibus Prælator. c. 1. d. 35.* alearum autem nomine omnis luſus prohibetur, qui fortunâ potius quàm arte regitur, unde ſecundùm Panor. *in c. Clerici 15. h. t. n. 11.* non cenſetur prohibitus luſus conorum, ſchachorum, & ſimilium. Et generaliter etiam ludum alearum & chartarum tunc eſſe graviter prohibitum, ſi non tam causâ recreationis, quàm lucri, & frequenter ac immodicè, cum periculo ſcandali vel amiſſione temporis utiliùs in ſtudia vel pietatem, vel Divinum officium impendendi, aut pro pecunia proſpectu Eccleſiæ acquiſita, & in pauperes diſtribuenda ludatur, cenſet Sylveſter *V. Ludus num.* 11. Leſſ. *de Juſt. & Jure lib. 2. cap. 24. n. 5.*

13 Not. VI. Quod Clerici non debeant arma geſtare *c. 2. h. t.* Sed hoc de armis proditoriis, & offenſivis, atque ſi Clerici vellent paſſim ſicut laici & milites armati incedere, ſentiunt interpretes cum Gloſſ. *in d. c.* 2. Indéque concedunt Clericis itinerantibus per loca periculoſa ad terrorem hoſtium vel latronum, & defenſionem proprii corporis arma portare quamvis interim haud dubiè ſanctius & laudabiliùs ſit, in DEO confidere, & obſervare dictum S. Ambroſ. *in c. 3. cauſ.* 23. *q. 8. dolor, inquit, fletus, orationes, lachrymæ fuerunt mihi arma adverſus milites; talia enim munimenta ſunt ſacerdotis: ſervum Chriſti non cuſtodia corporalis, ſed domini providentia ſepire conſueverit.*

14 Not. VII. Quod monet Henr. Zoëſ. *h. t. n. 7.* ſtatum Clericalem plurimum infamari ab *avaritia*, dum vel ſibi aut ſuis hæredibus (plerumque ingratis & prodigis, apud quos bona Clericorum parùm fructificant) vel etiam Eccleſiæ cum nimia ſollicitudine, exigua verò in DEUM confidentia, & largitate in egenos omnia conquirunt; neque enim probandi ſunt miniſtri, ait Zoëſ. *d. loc.* qui, ut magis fideles videantur, & in arcam Eccleſiæ quid inferant, cuncta extorquent, & corradunt, ſacrificiùm per hoc ſe DEO facere putantes, minùs ei gratum, quia *odio habet rapinam in holocauſto.* Videantur etiam text. *in Can. quod autem 3. cauſ.* 23. *q. 7. Can. res Eccleſ.* 26. *cum duobus ſeqq. cauſ.* 12. *q. 1.* & præ cæteris inſignia monita D. Ambr. & Hier. *in c. aurum 70. &*

15 *c. gloria 71. causâ* 12. *q.* 2. ubi per plura elegantia verba concludunt, minimè DEO acceptum eſſe, vel ipſas etiam Eccleſias ſplendidiùs ornare (quæ ornamenta multoties ſacrilega hoſtium manus invadit) ſi interim pauperes, egentes, & captivi apud hoſtes in duriſſima ſervitute conſtituti negligantur, qui pecuniâ Eccleſiæ juvari potuiſſent: tantum abeſt, ut privatis & propriis divitiis ſtudere conceſſerint, quod Sacerdoti ignominioſum D. Hier. *in d. c. gloriæ.* pronunciat. Et qualiter Clerici teneantur ſuperfluos reditus proſpectu Eccleſiæ acquiſitos in pios uſus convertere, &

uni-

univerſim de Poteſtate diſponendi circa Clericorum bona & reditus, traditur infra *in Tit. de peculio Clericorum, & ſeqq.* & explicavi *in Manual. Paroch. parte 4. cap 4.*

16 Præterea ad avaritiæ prohibitionem etiam referri poteſt, quòd Joan. XXII. *in Extrav. ſpondent. de crimine falſi inter Com.* generaliter quidem omnibus, in ſpecie verò Clericis ſub pœna privationis beneficiorum, & inhabilitationis ad ea impoſterum obtinenda interdixerit, ne aurum vel argentum alchymicum, quod plerumque falſum eſt, & veri auri vel argenti in ſe ſubſtantiam non habet, faciant, aut fieri procurent, vel facto in exſolutione debitorum utantur: nam præter fraudem in damnum proximi cedentem per talem Chymicorum laborem fit jactura temporis & pecuniarum, nec prodiguntur tantùm opes, ſed & exinaniuntur, & in fumum abeunt, cum gravi reipublicæ, & piarum cauſarum, ac pauperum, præjudicio. Quamvis de cætero ars Chimica, quæ naturæ principia & qualitates pulchrè demonſtrat, & plurima ſalubria medicamenta parat, meritò commendanda ſit.

TITULUS II.

De Cohabitatione Clericorum & Mulierum.

SUMMARIA.

1. *Clerici debent continenter & caſtè vivere.*
2. *Quæ mulieres permittantur cum Clericis habitare?*
3. *Ob periculum perjurii non ſunt cogendi Clerici, ut concubinas abjurent.*
4. *Pœnæ Concilii habent locum etiam in ſuſpectis, ſine qualitate concubinatûs.*
5. *Ad eas incurrendas in foro conſcientiæ requiritur ſententia declaratoria.*
6. *Actualis lapſus carnis qualiter puniendus.*
7. *Concubinarius non eſt ſuſpenſus ſuſpenſione proprie dicta.*
8. *An & quando in Divinis vitandus?*

1 NImis longum eſſet referre omnes ſacros Canones, qui incontinentiam Clericorum deteſtati ſunt. Videri poterunt, *in diſt. 81.* & *in Decretalibus h. t.* Præ cæteris verò notanda & obſervanda ſunt verba Concilii Trid. *Seſſ. 25. de Reform. cap.* 14. *quàm turpè*, inquit Concilium, *ac Clericorum nomine, qui ſe Divino cultui addixerunt, ſit indignum in impudicitiæ ſordibus, immundóque concubinatu verſari, ſatis res ipſa communi omnium fidelium offenſione ſummóque Clericalis militiæ dedecore teſtatur. Ut igitur*

ad eam, quam decet, continentiam, ac vitæ integritatem ministri Ecclesiæ revocentur, populúsque hinc eos magis discat revereri, quo vitâ honestiores cognoverit: probibet S. Synodus quibuscunque Clericis, ne concubinas, aut alias mulieres, de quibus possit haberi suspicio, in domo vel extra detinere, aut cum iis ullam consuetudinem habere audeant, olioquin pœnis à sacris Canonibus, vel statutis Ecclesiarum impositis puniantur &c.

2 Fœminæ quidem ob ætatem, vel primi aut secundi gradûs consanguinitatem tolerantur. *c. cum omnibus 27. d. 81. & c. pen. h. t.* Si tamen etiam istæ vel propter se, vel pedissequas earum suspectæ forent, protinus removendæ essent, quia etiam in his scelus contigisse compertum est. *c. 1. eod. c. legitur 25. dist. 81.* Addit quoque Concilium ipsum pœnas & certum modum procedendi contra hujusmodi concubinarios, ac inter alia statuit, ut si à Superioribus moniti à fœminis suspectis se non abstinuerint, tertia parte fructuum beneficiorum suorum quorumcunque sint *ipso facto* privati: sin autem in delicto eodem perseverantes sæcundæ monitioni adhuc non paruerint, fructus omnes ac proventus suorum beneficiorum *eo ipso* amittant &c.

3 Non verò cogendi sunt Clerici, ut consortium fœminarum abjurent, ne instigante diabolo in idem peccatum redeuntes perjurii reatum incurrant. *c. 3. h. t.*

4 Cæterùm licet aliqui apud Barb. *in Collect. ad d. c.* 14. *Trident. n.* 16. teneant, has pœnas Conciliares tantùm habere locum in suspectis de Concubinatu, scilicet cum fœmina domi retenta; nihilominùs ex textu Concilii magis apparet, quòd etiam in aliis delictis carnis sine qualitate concubinatûs (ùt si extra domum frequententur suspecta consortia) procedant Navar. *Consil.* 1. *h. t.*

5 Sed hîc quæri posset, an hæ pœnæ Concilii, quæ ipso facto incurruntur, statim in conscientia locum habeant, ita ut Parochus fructus ita amissos sine alia condemnatione ultrò restituere teneatur? Resp. Benigniorem esse sententiam, quòd pœnæ, quæ etiam ipso jure irrogantur, non aliter obligent in conscientia, quàm si *sententia declaratoria* sequatur, per quam judex declaret tales pœnas solvendas esse, per ea quæ docet Covar. *de Matr. p. 2. c. 6. §. 8. num.* 10. *arg. c. cùm secundùm* 19. *de Hæret. in 6.* ubi videtur supponi regulariter ad pœnas ipso jure irrogatas debere accedere sententiam declaratoriam, nisi specialiter ob pravitatem criminis aliud statuatur. Maximè verò in nostro proposito hanc *sententiam declaratoriam* requiri, non obscurè ex ipso Concil. Trident. *d. Sess. 25. c.* 14. colligitur: dum ibi fructus à Clerico concubinario *ipso jure* amissi non per ipsum Clericum, sed *arbitrio Episcopi* fabricæ Ecclesiæ, aut alteri pio loco jubentur applicari.

6 Dices, si pœnæ Concilii tantùm post præmissam monitionem locum habent, ergò ante monitionem Clericus impunè peccabit? Resp. Quòd pœ-

pœnæ Concilii eum potiſſimùm caſum reſpiciant, ſi Clerici de incontinentia ſuſpecti nolint conſortium fœminarum devitare. Si verò Clericus de actuali lapſu carnis ſive ante ſive poſt monitionem convictus fuerit, variæ contra ipſum pœnæ in jure dictantur, ſcilicet ſuſpenſionis ab officio & beneficio, incarcerationis, nonnunquam etiam depoſitionis *cap. Maximianus 6.* & ibi Gl. *diſt. 81.* quales pœnæ arbitrio judicis Eccleſiaſtici pro circumſtantia facti temperari vel aggravari poſſunt. Pan. *in C. at ſi Clerici 4. de Judic. num. 35.* Farin. *de Delict. carn. q. 137. n. 17.* Illum verò abuſum reprehendit Garc. *de Benef. p.* 11. *cap. 10. num. 188.* quòd quidam judices Eccleſiaſtici ex delictis quodammodò quæſtum faciant, & mulctas pecuniarias ſibi applicent, quam pœnam divites parùm pertimeſcunt. *cap. 3. de pœnis.* regulariter enim mulctæ pecuniariæ piis cauſis applicandæ ſunt, ne videatur punitio ex radice avaritiæ procedere. Trident. *cap. 3. verſ. in cauſis Seſſ. 25. de Reform.*

7 Alia eſt diſputatio, utrùm Sacerdos concubinarius incurrat ipſo jure ſuſpenſionem propriè dictam *juxta c. præter 6. diſt. 32.* ita, ut ſi celebret ante abſolutionem, fiat irregularis, cum quo tantùm per S. Pontificem diſpenſari poſſit. *c. 1. de Sent. & Re jud. in 6.* De concubinario occulto ſatis conveniunt DD. quòd non ſit ſuſpenſus propriè, ſed tantùm eo modo ſuſpenſus, quo quilibet in peccato mortali exiſtens, usquedum pœniteat *cap. fin. h. t.* At verò de concubinario notorio (qui ſcil. talis eſt per confeſſionem factam in judicio, vel ſententiam, aut evidentiam rei, quæ nulla poteſt tergiverſatione celari, *d. c. fin.*) magna eſt diſſenſio apud Garc. *de Benef. p. 2. c. 14. n.* 11. *& ſeqq.* Sanè conſuetudine, quæ eſt optima legum interpres, *l. ſi de interpretatione 37. ff. de LL.* videtur recepta ſententia Covar. *in relect. Clem. ſi furioſus p.* 1. §. 1. *num. 5. de Homicid.* Innoc. Spec. & aliorum, quòd Canones, qui de ſuſpenſione concubinarii notorii loquuntur, ſint intelligendi de ſuſpenſione impropria, ſeu *de ſimplici prohibitione* celebrandi Divina, non autem de ea, quæ ſit *cenſura*, & cujus transgreſſio irregularitatem inducat, quia nec antiqui Canones, nec Concil. Trident. unquam de tali irregularitate mentionem faciunt, quamvis, dum talibus Clericis celebrationem interdicunt, ſupponant eos ſæpiùs celebrare, multo minùs in praxi videmus, quòd Clerici concubinarii poſt pœnitentiam diſpenſationem ſuper irregularitate à S. Pontifice petant. Imò *in c. ſi qui ſunt 15. diſt. 81. c. fin. h. tit.* ſatis inſinuatur, quòd poſt pœnitentiam & concubinæ expulſionem hoc ipſo alicui jus celebrandi reſtituatur; neque ibi diſpenſatio ſuper irregularite requiritur. Porrò non eſt inſolitum in noſtro jure, ut ſuſpenſio non ſemper ſit *cenſura*, ſed aliquando tantùm de *ſimplici prohibitione* celebrandi accipiatur, ita enim

in c. dilecta 12. de Major. & obed. dicitur, quòd Abbatiſſa poſſit ſuos Clericos, *ab officio beneficióque ſuſpendere*, quod profectò *de cenſura* intelligi non poteſt, cùm ea pertineat ad claves Eccleſiæ, quæ fœminis traditæ non ſunt, ſicut nec B. Virgini, licèt eſſet dignior omnibus Apoſtolis *cap. nova 10. de Pœnit. & Remiſſ.* Gloſſ. *in d. c. dilecta.*

8 Præterea ſtatuitur in SS. Canonibus, quòd Clericus notoriè concubinarius in Divinis officiis evitandus ſit, neque licitè ab eo ſacra audiantur, *c. nullus 5. & ſeq. d. 32.* non quidem, quòd ab eo Sacramenta non rectè conficiantur: *cùm quantumcunque pollutus Divina polluere non poſſit, quæ purgatoria cunctarum contagionum exiſtunt. c. veſtra 7. h. t.* ſed ut per populi contemptum ad pœnitentiam trahatur, & aliis peccandi licentia auferatur. Attamen etiam hìc cum pluribus cenſet Barb. *Jur. Eccleſ. Un. lib. 1. c. 40. n. 44.* Extrav. Martin. V. *Ad evitanda.* prodeſſe fidelibus, ut non teneantur evitare concubinarium notorium ante denuntiationem vel actualem ſuſpenſionem Epiſcopi.

TITULUS III.

De Clericis Conjugatis.

SUMMARIA.

1. *Clerici in minoribus poſſunt Matrimonium contrahere.*
2. *Clerici contrahentis Matrimonium beneficia an vacent ipſo jure?*
3. *Quid juris, ſi uxor ante conſummationem Matrimonii fuerit mortua, vel Religionem ingreſſa, aut matrimonium nullum?*
4. *Sponſalia de futuro non inducunt amiſſionem beneficii?*
5. *Clerici conjugati quando admittendi ad Divinum Miniſterium.*
6. *Quando gaudeant Canonis & fori privilegio.*
7. *Et an æquè in Civilibus, quàm criminalibus?*
8. *Uxor ſequitur forum Mariti.*
9. *Clericis in majoribus ſub gravibus pœnis interdicitur Matrimonium.*
10. *Rationes cur Clericis prohibeantur Matrimonia.*
11. *Continentia Clericorum an ſit ex Jure Divino?*
12. *Quid ſi ordinatus ignoravit hanc obligationem, vel habuit intentionem contrariam, aut fuit invalidè ordinatus?*

NOn tantùm inhoneſta cum fœminis cohabitatio Clericis interdicta eſt, ſed etiam matrimonialis, quia *ſimul voluptatibus, & carnalibus deſideriis, ac Divinis & Eccleſiaſticis obſequiis vacare non valent*, ait Pontifex. *in cap. 3. h. t.* & ſi Apoſtolus *1. ad Corinth. cap. 7.* voluit Laicos con-

conjugatos *abstinere ad tempus, ut vacent orationi:* ergo Sacerdotes, quibus orandi & sacrificandi juge officium est, semper debebunt à conjugali consortio abstinere.

1 Verùm differentia notanda est inter Clericos in minoribus & majoribus Ordinibus constitutos: Clerici in minoribus Ordinibus matrimonium quidem contrahere possunt, sed si contrahunt, hoc ipso statui Clericali renuntiâsse censentur, & omnibus beneficiis Ecclesiasticis privantur. *c.* 1. *h. t.* Sanch. *de Matr. lib. 7. disp. 42.* disputant autem interpretes, an beneficia talis Clerici contrahentis matrimonium *ipso jure* vacent, vel per sententiam judicis? Plurimùm enim in effectu interest: nam si beneficia vacent ipso jure, Clericus ab illo tempore, quo matrimonium contraxit, fructus beneficiales ampliùs non lucratur, & tale beneficium tanquam vacans potest ab alio impetrari; si verò beneficia vacent per sententiam judicis, Clericus lucrabitur fructus, usque dum judex sententiam privationis protulerit, neque priùs censebitur vacans, aut impetrabile. Resp. Communiùs receptum esse, quòd beneficia per matrimonium vacent *ipso jure,* sicut colligitur *ex c.* 1. *h. t.* ubi mandat summus Pontifex, ut Episcopus Clericos, conjugatos ad relinquenda beneficia compellat, consequenter, dum dicit *relinquenda esse beneficia,* supponit, quod non sit opus novâ sententiâ privatoriâ Gloss. *in eodem c. in V. relinquenda.* Ratio autem

2 fundamentalis est, quòd matrimonium & beneficium sint duæ res incompatibiles, *per text. in d. c. 3. & 5. h. t.* ac propterea altero acceptato, alteri hoc ipso renuntiatum censeatur. Item quòd omnis collatio beneficii habeat eam conditionem, saltem subintellectam ex Ecclesiæ consuetudine, si Clericus in eodem statu permanserit &c. Atque hanc sententiam certissimam esse dicit Henr. Zoës. *hoc t. num. 15.* eámque quàm plurimis authoritatibus confirmat Barb. *in Collectan. DD. ad c.* 1. *h. t. n. 2.*

Non obstat, quòd pœnæ in conscientia non obligent ante sententiam judicis; etenim quòd Clerici conjugati beneficia vacent, non ex pæna, sed ex incompatibilitate statùs provenit, ùt dictum: haud enim est pœnâ dignus Clericus in minoribus, qui matrimonium contrahendo jure suo utitur, & actum facit à Sacris Canonibus non prohibitum.

Pariter non obstat, quòd *in cap. 3. & 5. h. t.* videatur Pontifex jubere, ut Clerici conjugati per Episcopum adeóque per sententiam priventur suis beneficiis: quia id rectè intelligit Gloss. *in dict. c.* 1. de privatione facti seu possessionis, quæ fit per actualem expulsionem beneficiati, non verò de privatione juris seu tituli, quem Clericus habebat in beneficio, utpote quo jam ante per Canones privatus supponitur. *arg. c. cum nostris 6. & cap. literas 9. de Concess. præbendæ.*

Sed

3 Sed quid dicendum, si uxor Clerici ante consummationem matrimonii mortua, religionem ingressa, vel ipsum matrimonium propter aliquod impedimentum dirimens ex post facto nullum declaratum fuerit? Resp. Communius doceri, etiam his casibus inductam esse privationem beneficii; quia ex intentione Clerici status incompatibilis assumptus est, & consequenter juris interpretatione ipso facto renuntiatum beneficio intelligitur, & sæpe non tam attenditur, quid aliquis potuerit, quàm quid per actum ipsum voluerit facere. *arg. c. 4. de Bigamis non ordin.* Zoës. *h. t. num.* 16. *& seqq.* Vid. Barb. *in Collect. ad dict. cap.* 1. *hoc tit. ubi num.* 10. limitationem ponit, nisi matrimonium sit nullum ex defectu consensûs in Clerico: tunc enim cessat ratio tacitæ renuntiationis.

4 Ad hanc autem privationem beneficiorum non sufficiunt sola sponsalia *de futuro* contracta: quia per ea necdum actu status Ordini Clericali contrarius susceptus est. Sanhh. *de Matrimonia lib.* 7. *disput.* 46. *n.* 23.

5 Verùm aliquando etiam Clerici conjugati ad Divini officii ministerium & reditus beneficiales percipiendos admittuntur, si nimirum cum unica & virgine contraxerint, atque ab Episcopo ad servitium alicujus Ecclesiæ deputati fuerint. Decernit enim Concilium Trident. *Sess.* 23. *de Ref. c.* 17. ut in omnibus Ecclesiis, in quibus commodè fieri potest, exercitia minorum Ordinum restituantur, ne illi Ordines tanquam otiosi ab Hæreticis traducantur: & si Clerici cælibes pro illo ministerio haberi non possint, mandat Concilium assumi Clericos conjugatos probatæ vitæ, dummodò non bigamos, qui tonsuram & habitum clericalem saltem in Ecclesia gestare teneantur.

6 Porrò circa Clericos conjugatos extat constitutio Bonifacii VIII. *in c. un. h. tit. in 6.* quòd tunc habeant privilegium *canonis & fori*, si contraxerint cum *unica & Virgine*, ac tonsuram & habitum Clericalem continuò deferant. Cui constitutioni addit Concilium Trident. *dict. Sess.* 23. *c.* 6. quòd insuper debeant ab Episcopo esse deputati ad alicujus Ecclesiæ ministerium.

7 Dubitant tamen DD. an tales Clerici tam in civilibus, quàm criminalibus causis gaudeant fori privilegio? Potior fermè pars in eam inclinat sententiam, ut tantùm in *Criminalibus* velint Clericos conjugatos à judicio sæculari exemptos, propter text. *in dict. c. un.* qui tantùm criminalium causarum mentionem facit, & in cæteris non vult eos gaudere privilegio Clericali sicut pro utraque sententia videri possunt Authores copiosè relati à Barb. *in collectan. ad dict. c. un. n.* 6. *& 9.* Ego sanè existimo, ante Concilium Trident. ex verbis dictæ constitutionis Clericos conjugatos verisimiliter solùm in criminalibus causis habuisse fori privilegium, in aliis autem civilibus causis, oneribus & tributis fuisse subjectos potestati Laicali; ut etiam notavit

Gloss.

Gloff. *in dict. c. un. in V. cæteris*, nisi forsan. & ex mandato Episcopi actualiter in Ecclesia ministri fuerint.

Verùm cùm ex Concil. Trident. generaliter imperetur, ut Clerici conjugati servitio Ecclesiæ ab Episcopo deputentur, crederem eos sic deputatos tam *in civilibus*, quàm *criminalibus* causis fori privilegio gaudere: nam & familiæ Episcopi, Ecclesiæ, imò & privatorum Clericorum privilegium tale competere de *Foro competenti* tradidimus, probat Martha *de Jurisd. p. 4. c. CXI.* tantò magis id procedet in hujusmodi Clericis conjugatis, cùm utique plus sit esse Ministrum Ecclesiæ, & quidem Clericalibus Ordinibus insignitum, quàm famulum Episcopi &c.

8 Uxores quoque talium Clericorum participare forum eorundem, probabilius est ex communi regula, quòd uxor sequatur forum sui mariti. *L. Fœmina 8. ff. de Senator L. fin. C. de Incolis. L. 2. C. de Episc. & Cler.*

9 Quod attinet ad Clericos in *Ordinibus majoribus* constitutos, illi matrimonium contrahere nullatenus possunt propter votum solemne castitatis, quod sacris Ordinibus annexum est, & in quod suscipiendo sacrum Ordinem hoc ipso consentire censentur, quamvis aliis verbis non exprimant. *cap. un. de Voto in 6.* Si de facto contrahere præsumpserint, ad dimittendas mulieres, & agendam pœnitentiam per suspensionis & excommunicationis censuram compellendi sunt. *c. 1. h. t.* Imò *ex Clement. un. de consang. & Affinit.* ipso facto excommunicationem incurrunt, fiúntque irregulares: ita ut nec in susceptis Ordinibus ministrare, nec ad altiores valeant promoveri; in qua tamen irregularitate post peractam pœnitentiam Episcopo dispensare concessum est, dummodo cum vidua contractum non sit. *c. 1. & 2. Qui Clerici vel voventes. cap. hoc. tit. c. fin. de Bigam. non ordin.* amittúntque beneficia saltem (ùt aliqui DD. contendunt) per sententiam. Barb. *in Collect. ad cap. 1. hoc tit. n. 7.*

10 Quinque autem potissimùm rationes assignantur, ob quas oporteat Clericos cælibes vivere. I. Et principaliter, ut tantò digniùs DEO purissimo ministrent: etenim si in veteri testamento Sacerdotes ministrantes Domino in Sacrificiis tantùm Judaicis, & manducantes Panes Propositionis; debeant eo tempore abstinere à mulieribus, quæ tamen omnia erant tantùm umbra & præfiguratio Christi: quantò magis ministrantes Domino in Sacrificio vero, & manducantes verum immaculatum Corpus Christi. II. Integrè magis DEO servire possunt, si ab uxoribus liberi sint: quia ùt Apostolus 1. *ad Corinth. 6.* dixit: *qui sine uxore est, sollicitus est, quæ Domini sunt, quomodo placeat DEO; qui autem cum uxore est, sollicitus est, quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori, & divisus est &c. & nemo militans DEO implicat se negotiis sæcularibus 2. ad Timoth. 2.* III. Ut majori reverentia ha-

habeantur apud populum, quo vitâ sunt sanctiores & perfectiores. IV. Ut sine liberis & uxoribus constituti hospitalitatem erga pauperes & peregrinos tantò magis exercere possint. V. Denique, ne reditus Ecclesiastici, in usus pios destinati, in uxores & liberos, aliásque profanas causas expendantur.

11 Quærunt DD. an cælibatus Clericorum sit ex jure Divino, vel tantùm humano Ecclesiastico constitutus? Non est quidem dubitandum; quin votum castitatis annexum sacris Ordinibus obliget ex jure Divino, juxta illud *Deuteron. 23. ℣. 21. cùm votum voveris Domino, non tardabis reddere: quia requiret illud Dominus DEUS tuus.* Sed hoc ipsum in quæstione est, an istud votum sit sacris Ordinibus annexum ex præcepto Divino, vel solùm Ecclesiastico, adeóque justis de causis denuò per Ecclesiam tolli posset.

Resp. Quamvis non desint apud Sanchez. *de Matrim. lib. 7. d. 27. n. 4.* qui ob supra allegatas quinque rationes & alias similes existiment, jure Divino Clericis continentiam injunctam, ejúsque rei non leve esse argumentum, quòd à tempore Apostolorum non extet exemplum, vel constitutio, ex qua permissum fuerit Clericis post Clericatum uxores ducere, licet quandoque in Ecclesia Græca toleratum, ut uxoribus ante Clericatum ductis uterentur. *cap. cùm olim 6. hoc t.* Verùm communius receptum est cum D. Thoma, Cajet. Abulensi, aliisque quàm plurimis gravibus Authoribus apud Sanch. *dict. loc. n. 5. cit.* statum matrimonialem nec ex jure naturali, neque Divino esse incompatibilem cum statu Clericali, excepto tempore ministerii Divini, neque per aliquem textum legis divinæ esse Clericis prohibitum: aliàs nec potuisset Græcis concedi usus Matrimonii etiam priùs contracti, nec Apostolus *1. ad Timoth. 3.* Episcopum *uxoris unius virum* toleràsset; vel Dionysium Areopagitam (quem conjugatum fuisse constat ex actibus Apostolorum *c. 7.*) in Atheniensium Episcopum creàsset, ùt in ejus vita legitur. Argumenta in contrarium id solùm evincunt, potuisse ab Ecclesia decentissimè Clericis cælibatum & votum castitatis injungi non autem quòd necessariò à Divino præcepto injunctum fuerit. Videatur latiùs de continentia Clericorum Ballarm. *tom. 1. Contr. de Clericis, lib. 1. c. 18. & seqq.*

12 Illud etiam hîc addi potest, quòd si quis in ordinatione ignoraret invincibiliter votum castitatis annexum, vel haberet intentionem contrariam non servandi, talis quidem non teneretur abstinere à conjugio ex voto, sed ex lege Ecclesiastica; & quamvis in hoc posteriori casu eliciendo talem contrariam intentionem graviter peccaret, decipiendo Ecclesiam, tamen esset validè Ordinatus.

Econtra qui invalidè ordinatus esset, (ùt quia se finxit Episcopum, qui non erat, aut ordinatus baptizatus non fuit) quamvis habuerit intentionem vovendi castitatem, pro-

probabiliter tamen non obligabitur, nisi denuò ordinetur: quia non aliter quàm concomitanter cum Clericatu censetur vovisse: pereunte ergo principali perit & accessorium. Vid. Sanch. *d. loc. n.* 11. *& seqq.* Zoës. *h. t. n. 7. & seqq.*

TITULUS IV.

De Clericis non residentibus in Ecclesia vel Præbenda.

§. I.
De Residentia Prælatorum.

SUMMARIA.

1. *De Residentia Prælatorum monitum Concilii Tridentini.*
2. *Episcopi cum qua licentia abesse possint?*
3. *Episcopus quamdiu possit abesse sine licentia?*
4. *Episcoporum illicitè absentium pœnæ, an debeantur in conscientia ante sententiam judicis?*
5. *Residere tenentur etiam Prælati Episcopis inferiores.*
6. *An possint abesse per 2. vel 3. menses sicut Episcopi?*

Alia Summaria post §. *II.*

1 OMnes Prælatos Ecclesiasticos præsertim Episcopos, eorúmque Superiores ad residentiam in loco suæ Prælaturæ monet Concilium Trident. *Sess. 6. de Ref. c. 1.* his Apostoli verbis: *ut attendentes sibi, & universo gregi, in quo Spiritus S. posuit eos regere Ecclesiam DEI, quam acquisivit sanguine suo, vigilent, in omnibus laborem & ministerium suum impleant; implere autem illud se nequamquam posse sciant, si greges sibi commissos mercenariorum more deserant, atque animarum suarum, quarum sanguis de eorum est manibus à supremo Judice requirendus, custodia minimè incumbant: cùm certissimum sit, non admitti pastoris excusationem, si lupus oves devoravit, & pastor nescit.* hæc Trident. Quapropter ex eod. Concilio *d. Sess. 6. cap. 1. & Sess. 23. de Reform. cap. 1.*

2 Not. I. Quòd Episcopus, qui ex causa magnæ necessitatis aut utilitatis longiori tempore abesse cupit, debeat causam absentiæ S. Pontifici, vel Archi-Episcopo, aut Archi-Episcopo absente, seniori Suffraganeo (qui idem Metropolitani absentiam probare debebit) significare, & approbationem in scriptis obtinere, nisi tamen periculum in mora fuerit, vel absentia incidit propter aliquod munus & reipublicæ officium Episcopatibus ad-

junctum, cujus causæ sint notoriæ. Ex quibus verbis Trident. videtur, quòd Episcopus, qui simul est Princeps Imperii, si ad Comitia vocatus compareat, non teneatur licentiam impetrare, si causa notoria subsit, vel aliàs semper solitus sit personaliter comparere, sicut Archi-Episcopi, Electores Romani Imperii, & similes; saltem si absentia non fuerit plus æquo diuturna, & Ecclesiæ periculosa. Qua tamen in re ad usum hactenus practicatum in similibus Episcopatibus præcipuè attendendum.

3 Not. II. Quòd Episcopus possit sine graviori causa, *ex æqua tamen, & sine detrimento sui gregis, quod ejus conscientiæ relinquitur*, toto anno per duos vel ad summum tres menses nullâ petitâ licentiâ sua Diœcesi abesse: quia qui aliquantipser tantùm abest, juris interpretatione non videtur abesse; dummodò in festis solemnioribus Nativitatis scilicet, Quadragesimæ, Paschatis, Pentecostes, & Corporis Christi, quibus refici maximè & in Domino gaudere Pastoris præsentiâ oves debeant, illam absentiam non instituat. Trident. *dict. Sess. 13. c. 1. vers. quoniam autem.*

4 Not. III. Si Episcopus ultra tres menses sine petita licentia, & rationabili causa absfuerit, eum præter reatum peccati mortalis fructus sui Episcopatus pro rata temporis absentiæ suos non facere, sed in conscientia ad fabricam Ecclesiæ, vel pauperibus erogare debere, quamvis alia sententia declaratoria non sequatur. *d. Sess. 23. c. 1. vers. si quis autem.*

Notand. IV. Quòd si absentia Episcopi sine licentia extensa fuerit ultra sex menses, tunc quartam partem redituum unius anni eo ipso amittat, qui ad fabricam Ecclesiæ vel pauperibus illius loci per Superiorem Ecclesiasticum applicabuntur. Si per alios sex menses in tali absentia perseveraverit, rursus alteram quartam ipso jure amittit; crescente verò contumacia, summus Pontifex hac de re intra tres menses per Archi-Episcopum, vel si ipse Archi-Episcopus absfuerit, per seniorem Suffraganeum certiorari debebit, sub pœna interdicti ingressûs in Ecclesiam, eo ipso incurrenda. Trident. *d. Sess. 6. cap 1.* Pœnas hujus *cap.* 1. quia idem Conc. *d. Sess. 23. cap.* 1. *vers. si quis autem*, confirmat, & insuper addit, ut absens pro rata temporis absentiæ fructus suos non faciat, videntur ad concordiam illæ quartæ de fructibus jam perceptis intelligendæ; qui sensus si sit verus, putarem illam saltem moderationem adhibendam, ut istæ quartæ in conscientia ante sententiam Judicis declaratoriam non debeantur, quia in hoc loco sententia non excluditur, & quoad fructus jam perceptos Constitutio est verè pœnalis, secùs quoad illos, qui cedunt tempore absentiæ; hi enim potiùs causa deficiente non acquiruntur, quàm omnimodè ex pœna amittuntur.

5 Nota V. Quod etiam Abbates aliique Prælati Episcopo inferiores

ad

ad Residentiam in suis Ecclesiis teneantur? ita ut sine licentia ab Episcopo vel Superiore, cui immediatè subsunt, obtenta ad longius tempus discedere non possint. Quamvis enim Concilium de illis specialem mentionem non faciat, non tamen est dubitandum, quin & ipsi nomine Pastorum Ecclesiasticorum, & Curatorum Episcopis inferiorum (de quibus Concil. Trident. *Sess. 23. c. 1. vers. eadem omninò* loquitur) comprehendantur, teste Tambur. *de Jure Abbat. tom. 1. dis. 14. q. 1. n. 4. & q. 2. n. 2.* At verò pœnæ illæ circa amissionem fructuum in Abbatibus non residentibus propterea locum habere non possunt, quia illi propter votum religiosæ paupertatis proprios reditus non habent, sed omnia Monasterio acquirunt, quod ex Abbatis culpa damnificari non debet. *c. delictum 76. de R. J. in 6. cap. si Episcopum 3. causa 16. q. 6.* unde per alia media Ecclesiastica contra contumaces procedi posset.

6 Utrùm autem tales inferiores Prælati saltem per tres menses sine licentia sui Superioris ex rationabili causa abesse possint, sicut Episcopi: vid. Tamb. *d. disp. 14. q. 5.* ubi inprimis de Abbatibus & Prælatis exemptis, Episcopali Jurisdictione utentibus, affirmativè concludit, de aliis verò Episcopo subditis negativè propter textum Concilii *d. Sess. 23. c. 1. vers. eadem omninò.* Ubi generaliter *statuitur de curatis* Episcopo *inferioribus, & aliis quibuscunque, qui beneficium aliquod Ecclesiasticum curam animarum habens obtineant: ut quandocunque eos causâ priùs per Episcopum cognitâ, & probatâ, abesse contigerit, discedendi licentiam in scriptis, gratisque concedendam ultra bimestre tempus, nisi ex gravi causa, non obtineant.* Interim non paucos DD. refert Barb. *in collect. concil. ibid. n. 67.* qui contra alios docent, per hæc verba Trident. etiam in Parochis non excludi primum bimestre, quo possint ex justa causa sine licentia abesse (qua de re §. *seq.*) id utique multò magis dicturi de Prælatis, quorum dignitas major, & absentia non tam periculosa, sicut Parochorum, quibus quotidie incumbit obligatio, Sacramenta petentibus & indigentibus administrandi.

Alii, licèt curatis inferioribus non concedant bimestre sine licentia, propter allegatum Concilii textum, præsertim ibi: *quandocunque eos esse contigerit &c.* ajunt tamen, textum non esse ita amarè accipiendum, quasi curatus semper debeat esse in compedibus, quin ei concedatur ad aliquot dies, imò ad unam alterámve hebdomadem ex rationabili causa sine alia licentia discedere, dummodo in absentia domesticis negotiis benè provideatur. Barb. de *Offic. p. 3. alleg. 53. num. 82.* cum citatis ibidem.

Existimo hac in re, utpote dubia, consuetudini locorum aliquid tribuendum, *juxta vulg. l. si de interpretatione 37. ff. de LL.* quamvis enim residentia omnium curatorum sit juris Divini, ùt satis insinuatur *in sæpe d. c. 1. Sess. 24. in princ.* ita ut

 cura-

curatus ſuas oves ſine juſta cauſa derelinquere non poſſit, & conſequenter hoc per conſuetudinem immutari nequeat, quæ contra jus Divinum nihil operatur: Verùm id in Theſi ſeu generaliter intelligendum eſt, in ſpecie autem ſeu hypotheſi, quòd v. g. hic vel ille Prælatus juſtam cauſam habens ſine licentia Superioris ad breve tempus à ſuo Monaſterio abeſſe non poſſit, neutiquam eſt juris Divini, ſed humani Pontificii: aliàs nec Epiſcopus, nec ſummus Pontifex illam licentiam concedere valeret. Inter juſtas autem abſentiæ cauſas præcipuè numerari poteſt illa, quæ ſit Prælaturæ conjuncta & notoria, ut quia tanquam ſtatus aut deputatus Provinciæ in cauſis Reipublicæ, aliisve publicis negotiis occupatus eſt. Quòd ſi alia conſuetudo in Diœceſi fuerit circa requiſitionem licentiæ Epiſcopalis, ea quoque obſervabitur.

§. II.

De Reſidentia Parochorum aliorúmque Curatorum.

SUMMARIA.

7. *Ad reſidentiam de jure Divino obligantur habentes curam animarum.*
8. *Sine licentia Epiſcopi, & non relicto Vicario ab Epiſcopo approbato Parochi abeſſe non poſſunt: ſecùs facientes perdunt fructus.*
9. *Controverſia: an Parochus per duos menſes abeſſe ſine licentia poſſit?*
10. *Negativa verior.*
11. *Hodie non poteſt ampliùs Epiſcopus dare licentiam, ut Parachus abſit ſtudiorum causâ.*
12. *Conſuetudo, ut Parochus notabili tempore ultra duos menſes abſit, eſt corruptela.*
13. *Quid poſſit conſuetudo circa reſidentiam Parochorum.*
14. *In neceſſitate repentina quid faciendum Parocho.*
15. *Non ſufficit, Parochum eſſe præſentem ſi nunquam per ſe ipſum Sacramenta & curam adminiſtret.*
16. *Parochus, qui totam curam per ſuos Cooperatores exercet, tenetur ad reſtitutionem fructuum, arbitrio tamen boni viri.*
17. *Peſtis non excuſat à reſidentia.*
18. *Excuſat tamen ab adminiſtratione Sacramentorum, ſi idoneus Vicarius ſubſtituatur.*
19. *Regulæ quædam notabiles obſervandæ ab adminiſtrantibus Sacramenta peſtiferis.*
20. *Qualiter reſidere teneatur, qui Canonicatum cum Parochia habet.*
21. *Quis poſſit remittere obligationem reſidentiæ?*

Om-

7 OMnium illorum, qui curam animarum gerunt, residentiam instantissimè urget Concil. Trident. *Seff. 6. de Ref. c. 1. & 2. Seff. 23. c. 1. Præcepto enim Divino mandatum est omnibus, quibus animarum cura commissa est* (verbis utor Concil. *d. Seff. 23.*) *oves suas agnoscere, pro his sacrificium offerre, verbique Divini prædicatione, Sacramentorum administratione, ac bonorum operum exemplo pascere, pauperum aliarúmque miserabilium personarum curam paternam gerere, & in cætera munia pastoralia incumbere: quæ omnia nequaquam ab iis præstari & impleri possunt, qui gregi suo non invigilant, neque assistunt, sed more mercenariorum deserunt &c.*

8 In specie autem de Parochis seu curatis inferioribus statuit Concil. *d. Seff. 23. cap. 1. §. eadem omninò. Ut quandocunque eos, causâ prius per Episcopum cognitâ & probatâ, abesse contigerit, Vicarium idoneum ab ipso Ordinario approbandum cum debita mercedis assignatione relinquant, discedendi autem licentiam in scriptis, gratisque concedendam ultra bimestre tempus, nisi ex gravi causa, non obtineant.* Pœnam quoque, quam idem Concil. *in d. cap. 1. §. si quis autem*, contra Episcopos non observantes illud decretum constituit, statim in seq. *§. eadem omninò* ad curatos inferiores extendit, ita ut & isti: *præter mortalis peccati reatum, pro rata temporis absentia fructus suos non faciant, nec tutâ conscientiâ, aliâ etiam declaratione non secutâ illos sibi retinere possint, sed teneantur fabricæ Ecclesiarum aut pauperibus loci erogare &c.* quòd si major fuerit contumacia, liberum erit Episcopo per censuras, aut subtractionem fructuum etiam usque ad privationem procedere *d. Seff. 23. cap. 1.* Porrò ex allatis Concilii textibus.

9 Quær. I. Utrum Parochus saltem per duos menses in anno possit abesse sine licentia Superioris, sicut concessum est Episcopis & Canonicis *in eadem Seff. 23. cap. 1.* Non est paucorum sententia cum Nav. *in Man. cap. 25. sub num. 121.* constitutionem Concilii ita intelligendam esse, quòd Parochus, si ultra duos menses abesse velit, licentiam Superioris impetrare debeat, cæterùm per duos menses singulis annis ex aliqua causa, quæ ipsi Parocho bona fide justa videtur, sine licentia abesse possit. Tum quòd Concil. *d. l. in §. ead. omninò*, inter obligationem residendi, quæ est in Episcopis, & eam, quæ est in Parochis, comparationem faciat; tum etiam, quòd id de jure antiquo licuerit, ex *c. præsentium 3. causâ 7. q. 1.*

10 Alii econtra, censentes illam comparationem inter residentiam Episcoporum & Curatorum tantùm quoad *pœnas* factam negant, Parochum unquam sine licentia discedere posse, pro quibus meliùs facit text. Concilii, qui vult à Parochis licentiam exigi, *quandocunque eos abesse contigerit*, & mox subjungit: quòd nec cum licentia Episcopi debeant ultra duos menses, nisi ex gravi causa abesse: atque hanc posteriorem sententiam confirmavit declaratio Card. apud Garc. *d. Benef. §. 3. c. 2. num. 23.* & quidem sub eo rigore, ut nec per hebdomadam liceat

ceat Parocho sine obtenta licentia abesse. Quòd verò *authoritate d. cap. præsentim*, dicitur, de jura antiquo licitam fuisse absentiam duorum mensium sine licentia Episcopi, rectè negari potest *ex c. si quis in Clero 29. causâ 7. q. 1. & c. relatum 4. h. t.* Unde in *d. cap. præsentium*, nil aliud disponitur, quàm quod ob absentiam duorum mensium subexistente causa ægritudinis aliquis beneficio privari non debeat: nihil autem ibidem dicitur, quòd Parochus sine licentia ad duos menses discedere possit. Videatur Garc. *d. cap. 2. n. 19. & seqq.* Barb. *de Offic. Par. p. 1. c. 8. num. 58. & seqq.*

11 Præterea quamvis olim Parochi cum licentia Episcopi potuerint studiorum causâ etiam per septem annos abesse, *cap. cùm ex eo 34. de Elect. in 6.* hodie tamen post dictum decretum Concil. Trident. id non ampliùs per Episcopum recte concedi à S. Congregatione Card. decisum refert Gonzal. *de Reg. 8. Cancell. Gl. 6. num. 351.* Barb. *in Collect. ad d. c. 1.* Trident. *Sess. 23. n. 55.*

12 Quær. II. Utrùm consuetudo alicujus loci valeat residentiam Parochorum immutare? Resp. Circa Residentiam duo consideranda esse, nimirum I. Obligationem *residendi*, & II. Obligationem *petendi licentiam*, si justa causa absentiæ subsit. Obligatio *residendi* in genere penes eos, qui curam animarum gerunt, nulla consuetudine tolli potest, cum sit jure Divino præcepta Trident. *Sess. 32. de Ref. c. 1.* contra quod jus consuetudo nihil operatur. At verò obligatio *petendi licentiam discedendi*, suppositâ justâ causa discessûs, cum sit mero jure humano Pontificio introducta, absolutè quidem loquendo per contrariam consuetudinem tolli potest: si tamen ex tali consuetudine liceret Parocho notabili tempore ultra duos menses abesse sine licentia Superioris, illa (*juxta text.* in Concil. Trident. *d. c. 1. eadem omninò*) *corruptela* & consequenter invalida foret propter multa inconvenientia, quæ inde nascerentur. Nam Parochi nullâ petitâ licentiâ ab Episcopo nullum etiam ab eodem sui loco peterent Vicarium, & sic persæpè cuicunque obvio curam animarum per longius tempus cum multis periculis committerent. Deinde successu temporis eò res deveniret, ut Parochi non tantum sine licentia, sed multoties etiam sine justa causa oves suas desererent & mercenariis committerent.

13 Sed ut consuetudine licitum sit Parochis, per unam vel alteram hebdomadem ex justa & rationabili causa, & sine periculo damnificandi gregem, substituto interea idoneo Vicario, abesse non improbare audeo, maximè si propter distantiam loci difficilis ad Episcopum aditus pro obtinenda licentia habeatur; & ad modicum tempus 6. vel 7. dierum substitui posse Vicarium pro suo arbitrio etiam sine præscitu Episcopi, vel vicinum Parochum, ex recepta consuetudine tradit Barb. *de Parocho p. 1. c. 8. n. 52.* Imò ampliùs dice, si de consuetudine

dine in aliquo loco Parochi etiam per duos menses continuò abessent, ex justa tamen causa, posset satis tolerari: quia per talem consuetudinem videretur declarata illa controversia, quam in priori quaestione tradidi. Constat enim quòd in dubio jure optima legum interpres sit consuetudo, *l. si de interpretatione 37. ff. de LL.* consentit Lay. *in Theol. mor. l. 4. tr. 2. c. 6. n. 7.*

14 Quær. III. Quid faciendum Parocho, si necessitas tam repentina sit, ut pro obtinenda licentia Episcopum nequeat adire? Resp. Parochum debere post discessum suum, quamprimùm potest, Episcopum de causa absentiæ certiorare, ut is de justitia causæ cognoscere, & tempus revertendi determinare possit. Garc. *de Benef. p. 3. c. 2. n. 34.*

15 Quær. IV. An parochus satisfaciat suæ obligationi, si quidem in Parochia præsens sed omnia per suos Capellanos exerceat? Resp. Parochum teneri saltem aliquoties, & maximè, si Parochiani ipsum in specie petierint, per semetipsum curam & Sacramenta administrare, *c. relatum 4. hoc tit. c. extirpanda 30. §. quia verò de præb.* Cùm enim Parochus pro animabus sibi commissis rationem reddere teneatur, sanè ipsemet experiri debet, qualiter in via salutis instructæ sint. Unde notanter Jo. Sanch. *in Sel. disp. 47. num. 7.* hinc inferes prôh. dolor! inquit, quàm malè aliqui Parochi se gerant, Sacramenta nunquam, aut fermè nunquam administrantes, & suarum ovium curam mercenariis committentes, qui cùm ùt plurimùm Sacerdotes inopes & egentes sint, timeri non imprudenter, potiùs rationem habituros quærendi ab ovibus victùm, quàm curam medendi infirmitatibus animæ, complacere eis studentes, quando respuendæ & reprehensionis gladio feriendæ.

16 Quær. V. An Parochus ad restitutionem teneatur, si totam curam per Cooperatores exerceat? Negativè respondet Garc. *de Benef. p. 2. cap. 2. n. 53.* eò quòd in jure cautum non reperiatur, pœnalia verò extendenda non sint. Contrarium tenet Sylv. *v. Residentia n. 1. & 6.* Jo. Sanch. *d. l. n. 6.* Jac. de Graf. *in decis. aur. l. 2. c. 92. n. 57.* nam ex horum doctrina non intelligitur residere, nisi qui Sacramenta administrat, cùm verba accipienda sint cum effectu. Ego hanc posteriorem sententiam judico verbis *c. 4. h. t.* & Concilio Trident *Sess. 13. c. 1.* menti ac rationi legis esse conformiorem, & propterea amplectendam, sub hac tamen moderatione: ut ex sola residentia personali, præcisa ab administratione, credam Parochum saltem medietatem fructuum lucrari: quia experientiâ constat, quòd Parochiani ex sola etiam præsentia personali magnam utilitatem percipiant; dum in quacunque necessitate recursum ad Parochum habent, & Sacramenta per Capellanos præsente Parochò ipsis diligentiùs administrantur. Præterea in illa parte fructuum, quæ

quæ restituenda est, judico, intervenire debere arbitrium boni viri, ut plùs vel minùs pro qualitate & gravitate negligentiæ restituatur. Imò non dubitaverim quandoque Parochum, etiam rariùs per se administrantem Sacramenta ad nullam restitutionem teneri, si reverâ comperiat, suos Parochianos sufficienter, & fortè meliùs per Capellanos, quàm per se ipsum instrui.

17 Quær. VI. An causa grassantis contagionis excuset Parochum à residentia? Negativè fuisse decisum instante S. Carolo Borr. licèt Parochus pestem fugiens alios idoneos Ministros sui loco substituere vellet, ex Selva refert Barb. *in d. c. 1.* Trident. *Sess. 23. n. 60.* quia utique in calamitoso illo statu Parochiani ex præsentia proprii Parochi magnam consolationem habent; is enim cùm optimè noscat conditionem suorum subditorum, sine dubio in quotidianis occurrentiis, tum circa Sacramentorum administrationem, tum circa alias necessitates repentinas, meliùs per se vel per alium disponenda disponere poterit, quàm si ipso absente novus Vicarius ad tam quotidiana pericula

18 constitueretur. Illud nimis durum esset dicere, quòd Parochus eousque obligetur, ut etiam per se ipsum Sacramenta tempore pestis administrare teneatur, si idoneum Vicarium vel aliquos viros Religiosos habere possit. Non enim videtur mens fuisse Concilii, ut Parochus, qui forte multum est utilis Parochiæ, cogatur sine necessitate præsentissimum vitæ periculum subire. Dico, sine necessitate; nam si Parochus alios, per quos administret, habere non possit; tenebitur tanquam bonus pastor vitam suam corporalem pro vita spirituali ovium sibi commissarum exponere.

Sed advertendum est Parocho, ut tempore pestis in administrandis Sacramentis cautè se gerat, ne ex ipsius præmaturo obitu plures alii spirituale damnum patiantur. Quare in eum finem aliquas bonas regulas ex Consiliis Medicorum & Theologorum collectas Parochis & Confessariis pestiferorum tradidit Hen. Manigart. *in suis floribus selectis ad fin.* quarum potiores pro utilitate aliquorum, quibus is libellus forsan incognitus est, hìc subnotare volui:

I. Curandum, ut ex præscripto Medici bona præservativa ad manum habeantur.

19 II. Tempore pestis non utendum longa veste, quæ protendatur infra genua, neque sit ex materia pilosa, ad quam venenum faciliùs recipitur.

III. Non visitentur ægroti manè, vel saltem non nisi sumpto jentaculo. Si necessitas urgeat jejunô stomachô ægrum adire quia is morbus dilationem non patitur, & nocet parpula mora opponatur ad nares parùm Theriacæ, strophiolum aceto tinctum, vel aliud præservativum applicetur.

IV. Cauterium à Chirurgo factum, & Medici experientia optimum esse præservativum docent.

V.

V. Confessarius audiat ægrotum à longè, & si fieri potest, curet, ut accedat ad fenestram, vel ad portam, aut ad hortum, & semper stet ab illa parte, ubi ventus flat adversus ægrum.

VI. Si æger non possit se movere, & Pastor seu Confessarius domum ingredi cogatur; stet quinque aut sex pedibus à lecto ægri retrò post caput ipsius, & jubeat, ut æger vertat faciem versùs aliam partem, nec moveantur tegumenta lecti: curet super lateres, vel lapides accensos igne, in medio cubiculo positos infundi acetum ad fumandum, & inter ipsum & ægrotum sit aliquis ignis vel carbones accensi? caveat autem, ut nunquam stet inter ignem & ægrotum.

VII. Si æger non possit altè loqui, sed Confessarius debeat propè accedere, & ita se majori periculo exponere, non erit necesse, ut omnia peccata audiat, sed potest rogare ægrum, ut statim de uno vel altero peccato in particulari, & de omnibus aliis in genere se accuset, quia in tanto periculo non requiritur confessio materialiter integra.

VII. Si plures jaceant in eodem cubiculo ægroti, qui propter instans mortis periculum singuli separatim confiteri non possint, debebunt omnes simul absolvi (sicut etiam fit in conflictu vel naufragio) formâ plurali: *Ego vos absolvo &c.* dummodo singuli unum vel alterum peccatum palàm confiteantur, quod sine scandalo vel notabili sui infamia confiteri possunt, vel si nullum in specie exprimere valeant, generalem Confessionem faciant, aut signa pœnitentiæ edant.

IX. Confessarius recedens à pestiferis purget se & vestimenta sua, Albam quoque & Stolam & corporale per ignem & fumum aliquem, vel per aspersionem & lotionem aquæ frigidæ, quæ veneno plurimùm inimica dicitur.

X. Pro cautela Parochorum placuit abscribere verba Pauli Laym. *Libr. 2. tract. 3. cap. 3. n. 3.* quæ etiam habentur apud Joan. Major *in 4.* „ *dist. 23. q. 1.* Barb. *de Paroch. p. 2.* „ *c. 17. n. 15.* Cavere inquiunt, debet Parochus, ne dum pestis tempore unius non graviter indigentis spirituali utilitati consulere intendit, plures alii ex ipsius occubitu graviorem jacturam spiritualem patiantur. Quare *si solus sit*, non facilè debet cum vitæ suæ periculo Sacramenta, quæ non admodum necessaria sunt, vel secundùm se, ùt extrema unctio, (quæ qualiter tempore pestis conferenda sit, dictum est „ *in Man. Paroch. p. 2. c. 4. n. 4.*) vel respectu personarum, quarum bonum statum Confessarius probabiliter cognitum habet, quia nuper earum confessiones exceperat. Denique quotiescunque ab aliqua persona, quam verosimilibus conjecturis Sacerdos credit non habere conscientiam peccati mortalis, vel per contritionem rectè ad moriendum dispositam esse, *probabilissimè* timetur periculum contagionis, in tali

 „ casu

„ casu majus bonum publicæ necessitatis præferendum privatæ „ alicujus utilitati.

20 Quær. VII. Qualiter residere teneatur, qui præter canonicatum Cathedralis Ecclesiæ etiam Parochiam obtinet? Resp. Nisi simul legitimè obtentum sit, ut in Parochia per Vicarium deserviatur, personalia residentia facienda erit in Parochia ob favorem curæ animarum *Constit. Pii V. cupientes*, & Canonicus taliter curam exercens, habebitur pro præsente, etiam quoad distributiones quotidianas, Trid. *Sess. 22. de Reform. c. 3.* si tamen Parochia fuerit Canonicatui unita: si autem ex dispensatione (quæ utpote contra jus est strictioris interpretationis) acquisita, habebitur Canonicus curam exercens solùm pro præsente quoad fructus annuos, non distributiones. *d. Bulla cupientes* Barb. *de Offic. Episc. alleg. 53. num. 127.* Garc. *de Benef. p. 3. c. 2. n. 179.*

21 Quær. VIII. Cùm residentia curatorum de jure Divino sit, quomodo relaxari valeat? Resp. esse tantùm juris Divini in thesi & regulariter, in hypothesi vero & singulis circumstantiis frequenter dari ab hac regula exceptionem, si modò per idoneum Vicarium curæ provideatur, & quidem, circa absentiam perpetuam vel diuturnam, exceptionem legitimam declarare ad S. Pontificem pertinet, circa brevem v. g. aliquot mensium, etiam ad Episcopum Vide Laym. *in Theol. Mor. libr. 4. tr. 2. c. 6.*

§. III.

De Residentia obtinentium simplex beneficium & Canonicorum Cathedralium Ecclesiarum.

SUMMARIA.

22. *Residere tenetur quis etiam in beneficio simplici de jure, secùs de consuetudine.*
23. *Canonici Cathedralium Ecclesiarum tenentur ad Residentiam.*
24. *Canonicatuum fructus quotuplices?*
25. *Canonici absentes aliquando fictione juris habentur pro præsentibus.*
26. *Canonicis conceditur absentia 3. Mensium etiam absque causa.*
27. *Residens non habetur, qui non frequentat Ecclesiam.*
28. *Canonici absentes ex quibus causis habeantur pro præsentibus?*
29. *Canonicus aliquis esse an possit in 2. locis sine dispensatione, & qualiter teneatur residere?*
30. *Canonici absentes, quibus in casibus lucrentur etiam distributiones? & n. 32.*
31. *Canonicus Parochus quando censeatur præsens in Choro?*
33. *Canonicus legens Missam tempore horarum Canonicarum an percipiat distributiones?*

34. Ca-

34. *Canonicus absens 3. mensibus an lucretur distributiones?*
35. *Distributiones à Canonicis absentibus non perceptæ quorsum applicentur?*
36. *Fructus grossi an accenseantur fructibus annuis vel distributionibus quotidianis?*

22 QUamvis de jure omnia beneficia etiam simplicia, & quæ curam animarum nullam habent, requirant personalem residentiam *cap. fin. de Rescriptis in 6.* do consuetudine tamen universali introductum esse, quòd in beneficiis simplicibus non sit necesse personaliter residere, sed beneficiatus possit etiam per substitutum deservire, cum pluribus aliis testatur Garc. *de Benef. p. 3. a. n. 3.* Vallan. *h. t. n. 3. & 4.* unde qui Capellaniam obtinet, ratione cujus teneatur in certa Capella vel Altari Missam dicere, poterit ad istas Missas legendas alium constituere, dommodò in ipsa fundatione specialiter cautum & expressum non sit, quòd ipsemet beneficiatus per se Missas legere debeat: tunc enim non excusabitur, nisi propter justum & legitimum impedimentum &c.

23 Canonici Cathedralium Ecclesiarum, licèt curam animarum non habeant, nihilominùs ex natura sui beneficii ad residendum in loco sui Canonicatûs tenentur, ita ut ultrà 3. menses à suis Canonicatibus abesse non possint: contra facientes præterquam quòd fructus pro rata temporis absentia suos non faciant, insuper primo anno media parte, secundo anno omnibus fructibus, etiam quos causa residentiæ jam fecerunt suos, eo ipso privantur. Trident. *Sess. 24. de Ref. c. 12.*

Porrò circa residentiam Canonicorum plures non inutiles, & quotidianæ difficultates occurrunt, quas antequam resolvam, ad meliorem intelligentiam duo prænotanda sunt.

24 Unum est, quòd reditus Canonicatuum sint in duplici differentia: alii enim sunt *fructus annui*, qui dantur propter annuam residentium in loco Canonicatûs; alii verò sunt, qui dicuntur *distributiones quotidianæ* seu *præsentiæ*, & dantur propter singulas præsentias in choro & Divino officio: inde in Concil. Trident. *Sess. 21. de Ref. c. 3. & Sess. de Ref. cap. 3.* statuitur, ut in Ecclesiis tam Cathedralibus, quàm Collegiatis, in quibus nullæ sunt distributiones quotidianæ, vel ita tenues, ut verisimiliter negligantur, tertia pars fructuum & quorumcunque proventuum tam dignitatum, quàm Canonicatuum separari debeat, & in distributiones quotidianas converti, ac inter illos, qui Divino Officio intersunt, dividi juxta proportionem ab Episcopo (etiam tanquam Sedis Apostolicæ delegato, casu quo capitulum, vel aliqui Canonici forent exempti) faciendam.

25 Alterum prænotandum est, quod Canonici sæpè justam causam habeant, ob quam in loco Canoni-

catûs adesse non possint nihilominus fictione juris præsentes esse censeantur, imo aliquando istæ causæ sint specialiter in jure expressæ, & privilegiatæ; ut ex illis absens Canonicus non tantùm pro præsente in urbe, sed etiam pro interessente, ùt loquuntur, Divinis officiis habeatur, & consequenter præter fructus annuos etiam in absentia distributiones quotidianas lucretur. His ita prænotatis.

26 Quær. I. An aliqua justa causa requiratur, ut Canonicus possit tribus mensibus per annum à sua residentia abesse, sicut superiùs de absentia Episcopi dictum? Resp. Magis communiter receptum esse, hoc trimestre esse Canonicis à jure concessum, quasi pro aliqua animi relaxatione & ne residentia semper in uno eodémque loco nimis gravis fiat, ideóque ad hanc absentiam neque justam causam, neque licentiam Episcopi desiderari? pertinebit tamen ad Episcopum providere, ut Canonici suam absentiam ita moderate instituant, ne simul & semel major pars Canonicorum in festis solemnioribus absit, & ita Ecclesia Divino officio privetur. Zerolla *in Praxi Episcop. part. 1. V. privatio vers. quartum debitum.* Non obstat, quòd Episcopus ne. quidem duobus mensibus sine rationabili causa possit abesse per textum in Concil. Trid. *d. Sess. 23. de Reformat. c. 1. vers. quoniam autem.* ibi: *ut id ex æqua causa fiat, & absque ullo gregis detrimento, quod abscedentium conscientiæ relinquit;* quia Episcopi præsentia propter officium pastorale, & administrationem universalem magis necessaria est, quàm Canonicorum.

27 Quær. II. Utrùm pro Residente haberi debeat, qui quidem in civitate præsens est, sed nunquam Ecclesiam frequentat? Resp. De Jure Concilii Trident. ad residentiam Canonicorum requiri non tantùm, ut in civitate præsentes sint, sed etiam, ùt Divina officia & quidem per se, non per substitutos peragant, sicut habetur in sæpe *dict. c. 12. Sess. 24. de Reform.* attamen quoad illud punctum, quòd Canonici per se debeant in Choro psallere & cantare, contrariam consuetudinem non esse irrationabilem censet Zypæus *in Annal. Juris Pontif. h. t. sub num. 28.* ut decantatio & psalmodia tantò peritiùs instituatur.

28 Quær. III. Utrùm ex qualibet gravi causa absens Canonicus ultra tres menses debeat haberi pro residente? Resp. Distinguendum esse inter causam *necessitatis*, propter quam residentia moraliter sit impossibilis, vel saltem admodùm periculosa, v. g. propter infirmitatem, insidias hostiles, pestem &c. satis est expeditum, quòd ob tales causas absens Canonicus fictione Juris pro residente habeatur, & ad minus fructus annuos lucretur.

Sin autem ex causa *utilitatis* aliquis absit, subdistinguendum est, an sit utilitas privata, vel an utilitas Ecclesiæ? absens *ex utilitate privata* ad promovendum suum privatum commodum, instituendam œconomiam in bonis suis &c. non ha-

habebitur pro residente, licèt dispensationem de non residendo à summo Pontifice obtinuerit, nisi specialiter etiam super perceptione fructuum fuerit cum eo dispensatum; aliàs enim talis dispensatio solùm operabitur, ut absens Canonicus ad residentiam urgeri, vel suo beneficio privari non possit. Petrus Rebuf. *in Praxi benef. tit. dispensat. de non residendo n. 6*. Gloss. *in cap. relatum 4. in V. Prælatorum. h. t.* Unde & Canonicum ingredientem religionem non lucrari fructus annuos, qui cedunt tempore Novitiatûs, neque à Monasterio post Professionem, vel ab ipso Canonico post regressum ex Monasterio peti posse, docet Garc. *de Benef. p. 3. c. 2. n. 341.*

Habebitur autem pro residente, qui abest *pro utilitate sui Canonicatûs, vel Ecclesiæ Cathedralis* ad tuenda, vel prosequenda Jura ejus *c. ex parte 13. h. t.*

Item quia Episcopus potest habere secum duos Canonicos, qui ipsi in gubernanda Diœcesi collaborent, qui Canonici, quamvis nunquam Chorum frequentent, habebuntur tamen pro residentibus, saltem ad lucrandos fructus annuos *cap. de cætero 7. cap. ad audientiam 15. h. t.*

Similiter etiam pro residente habebitur, qui in aliquo Gymnasio, Universitate (non autem in villa, vel loco privato, ubi nullum vel modicum est literarum exercitium) cum licentia Episcopi studuerit, vel docuerit, *cap. relatum 4. &c. tuæ fraternitatis 12. h. t. c. fin. de Magistris.* Imo licentiam Episcopi potiùs de honestate, quàm necessitate petendam esse, atque idem obtinere in omnibus casibus, in quibus jus ipsum reputat legitimam causam absentiæ, docet Garc. *d. c. 2. n. 94. & seqq.*

29 Quær. IV. Quanto tempore teneatur ad residendum, qui in duabus Ecclesiis Cathedralibus Canonicatus habet, cum utique non possit uno anno in utroqueCanoicatu 9. mensibus residere? Resp. Supposito, quòd conformiter Concil. Trident. *Sess. 7. cap. 4. Sess. 24. de Ref. c. 18.* & per ea, quæ tradit Fagn. *in cap. cùm jam dudum 18. de Præbendis. n. 13. & seqq.* Gonz. *ad Reg. 8. Cancell. Gl. 15. n. 15.* cujus dicta inferiùs in *Tit. de Præbend. sub n. 68.* referemus, duo Canonicatus propter personalem residentiam novem mensium sint incompatibilia beneficia, eos absque dispensatione Apostolica habere non licebit. Vid. tamen Gonzal. *c. l.*

Si igitur aliquis dispensationem ad duos Canonicatus impetraverit, & ea talis sit, ex qua dispensatus possit uno anno utriusque Canonicatûs fructibus gaudere (quæ clausula in rescripto exprimi debet, aliàs dispensatio hæc contra jura illam non includet, sed tantùm operabitur, ut dispensatus gaudere possit fructibus illius Canonicûs, in quo maluerit 9. mensibus residere. Vid. Rebuf. *in d. tit. dispensatio de non residendo*) tunc attendendum erit ad particularia locorum statuta & consuetudines. In quibusdam etiam Cathedralibus Ecclesiis quatuor, in qui-

quibusdam quinque, vel ſex menſes pro reſidentia aſſignantur. Similia itaque ſtatuta & conſuetudines, ex quibus minori tempore, quàm 9. menſibus reſidetur, intelligi debent de illo caſu, quo quis ex diſpenſatione habet duos Canonicatus: aliàs autem Conc. Trident. *d. Seſſ. 24. c. 12.* omnibus ſtatutis & conſuetudinibus derogavit, quæ minorem, quàm 9. menſium reſidentiam exigunt. Docent quidem nonnulli cum Zyphæo *in Anal. Jur. Pontif. h. t. num. 13.* reſidentiam Canonicorum poſtConcilium per contrariam conſuetudinem immutari poſſe: eò quod non ſit juris Divini, ſicut reſidentia Prælatorum; neque obſtat iſta clauſula Trident. omnis conſuetudinis derogatoria; cùm DD. ſimiles clauſulas interpretari ſoleant de conſuetudine præterita, ante legem contrariam exiſtente, non de ea, quæ poſtmodum de novo introducta, aut confirmata eſt, vel quæ non eſt generalis, ſed particularis alicujus loci: *arg. cap. 1. de Conſtit. in 6.* & hinc ipſi derogationi, tanquam ex mero jure poſitivo provenienti, per novam conſuetudinem derogari valeat; ſed quia nulla conſuetudo ſubſiſtit, niſi ſit rationabilis, *c. fin. de conſuetud.* ideo ad diuturniorem Canonicorum abſentiam aliquam rationabilem cauſam requirit. Covar. *Lib. 3. Var. Ref. c. 13. n. 9.* ne talis conſuetudo piæ Fundatorum intentioni nimis contraveniat.

Aliud judicium eſt, ſi propter merita præcedentia quis à reſidendo excuſetur: illam enim conſuetudinem vel ſtatutum admiſit Congregatio Cardinalium Concil. Trident. Interpretum, vi cujus conceditur alicui Canonico, vel Beneficiato, qui per quadraginta annos ſemper diligenter interfuit Divinis, ut is impoſterum tanquam emeritus ad nullam amplius præſentiam obligetur, & tamen fructus annuos ac diſtributiones quotidianas lucretur. Garc. *de Benef. c. 2. p. 1. n. 344.*

30 Quær. V. Quandonam abſentes non tantùm pro *reſidentibus*, ſed inſuper pro *intereſſentibus* Divino officio habeantur, & diſtributiones quotidianas lucrentur; Reſp. Si abſens à Choro ſaltem in urbe præſens ſit habebitur pro intereſſente, quoties ex juſta cauſa neceſſitatis vel utilitatis abſuerit, dummodò utilitas merè privata non ſit, ſed Eccleſiæ. Unde omnes, quos infirmitas, ſenium, injuſta captivitas, aut injuſta excommunicatio, vel alia corporalis neceſſitas impedit, ſi in urbe præſentes ſint, etiam præſentes in Choro reputabuntur *cap. un. hoc t. in 6.* dummodò aliàs ſoliti fuerint Chorum frequentare, quia ſi ſani non frequentâſſent, non cenſeretur infirmitas dare cauſam abſentiæ.

Quòd ſi autem Canonici non tantùm à Choro, ſed etiam à civitate abſint, quamvis juſtam abſentiæ cauſam allegare valeant, niſi tamen illa cauſa ſpecialiter de jure vel conſuetudine ad percipiendas diſtributiones quotidianas privilegiata fuerit, habebuntur quidem pro reſi-

residentibus, sed non pro præsentibus in Choro, sicut distinguit Covar. *Var. Resol. libr. 3. c. 13. n. 8.* Garc. *d. loc. à n. 349.*

31 Ideo ex tali causa specialiter privilegiata pro interessentibus habebuntur omnes Canonici, qui parochias suis canonicatibus incorporatas possident, & ibidem curam animarum per se ipsos exercent. Trid. *Sess. 22. de Ref. cap. 3.* Dico, si parochia Canonicatui *incorporata* sit: nam si Canonicus *ex dispensatione* præter Canonicatum habuerit parochiam, & in ea parochum egerit, lucrabitur quidem fructus annuos sui Canonicatûs, sed non distributiones: quia dispensatio super duobus beneficiis incompatibilibus est contra jus & consequenter strictæ interpertationis. Barb. *de Offic. & Potest Episc. alleg. 50. n. 127.*

32 Pro præsentibus in Choro etiam habentur comparentes ad generale Concilium, ùt ex Concil. Constant. *Sess. 14.* tradit Rebuf. *loc. supra cit. n. 34.* quod privilegium alii communiter etiam ad eos, qui Synodo Provinciali vel Diœcesanæ intersunt, extendunt apud Barbos. *d. loc.* Item speciali privilegio pro interessentibus haberi Inquisitores hæreticæ pravitatis, Pœnitentiarios in Ecclesiis Cathedralibus constitutos, cùm publicas confessiones audiunt, & Auditores Rotæ Romanæ, refert Ricc. *in Praxi aurea p. 3. Resolut. 300. & seq.*

33 Quær. VI. Utrum distributiones lucretur, qui eo tempore, quo in Choro officium peragitur, vel Horæ cantantur, ipse Missam legit? Negativè declaratum esse a Cardinalibus, attestatur Garc. *d. l. n. 398.* nisi ex jusso Superioris Missa celebrata sit. Interim tamen in multis locis ex consuetudine contrarium practicari refert idem Garc. & Zypæus in *Annal. h. t. n. 31.* Declaratio Cardinalium videtur potissimùm fundari in ipso text. Concil. Trid. *Sess. 24. de Reform. c. 12.* ex quo Canonici jubentur per se, & non per substitutos Divina peragere: hoc autem rigore per consuetudinem mitigato (ùt supra *in quæst. 2.* dictum) etiam hæc consuetudo, de qua in præsenti quæstio, non est intollerabilis.

34 Quær. VII. An Canonici absentes 3. mensibus sibi à jure concessis, sicut nihilominùs lucrantur fructus totius anni, ita etiam lucrentur distributiones quotidianas? Negativè à Sacra Congregatione Cardinalium decisum esse ait Zerolla *d. l. V. primum dubium.* nam licèt absentia 3. mensium sit inculpabilis, & à jure permissa, non tamen est specialiter ad lucrandas distributiones privilegiata.

35 Quær. VIII. Quorsum applicanda sit illa portio distributionum, quam absentes Canonici non percipiunt, an in fabricam Ecclesiæ impendi, vel pauperibus distribui, aut præsentibus Canonicis accrescere debeat? Concil. Trid. *Sess. 22. c. 3.* voluit, tales distributiones vacantes fabricæ Ecclesiæ, vel alteri pio loco arbitrio Ordinarii applicari, sed quia Concil. ibi loquitur de il-

lis diſtributionibus, quæ noviter ex tertia parte fructuum deductæ ſunt, plerique DD. exiſtimant, aliud obtinere in diſtributionibus antiquis, quæ ex fundatione debentur Canonicis, ut hæ, ſi ab aliquibus abſentibus neglectæ fuerint, debeant præſentibus accreſcere, juxta Gl. *in Clement. 2. in V. pars dimidia. de Ætate & qualitate &c.* Aliter vero diſtinguit Garc. *in d. c. 2. n. 444.* quòd nimirùm attendendum ſit, an certa & determinata portio cuilibet Canonico in Choro præſenti aſſignata ſit, e. g. pro miſſa medios florenus, pro ſingulis horis Canonicis aliquot groſſi &c. vel an in genere aliqua maſſa ſeu quantitas inter præſentes Canonicos diſtribuenda ſit? Priori caſu cenſet portionem abſentium apud Eccleſiam remanere, vel alteri pio loco applicandam eſſe: poſteriori verò præſentibus accreſcere. Sanè quantum inveſtigare potui, neutra ex iſtis ſententiis habet ſingularia fundamenta, ex quibus impugnari vel probari poſſit, ſed utraque eſt plurimùm divinatoria, & ex veriſimili æquitate ac conjectura voluntatis Concil. Trident. deſumpta; quapropter opinor deficiente clara juris deciſione conſuetudinem ſingulorum locorum attendendam eſſe.

36 Quær. ultimò. An illi fructus, qui alicubi fructus groſſi, alicubi victualia vocantur, & de frumento, vino, piſcibus aut ſimilibus rebus, certis anni temporibus inter Canonicos dividuntur, ſint annumerandi fructibus annuis, vel diſtributionibus quotidianis: Reſpon. Quamvis *in c. un. h. t. in 6.* diſtributiones quotidianæ victualia appellentur, *& in c. de cætero 7. h. tit.* victualia illis denegentur, qui actu Divinis non interſunt; nihilominùs ſi ita uſu in aliquo loco receptum ſit, ut prædicti fructus æqualiter inter reſidentes Canonicos ſine reſpectu ad ſingulas in Choro præſentias diſtribuantur, potiùs fructibus annuis, quàm diſtributionibus accenſendi erunt, & conſequenter qui fructus annuos, etiam iſtos lucrabitur. Gloſſ. *in Extrav. un. Ne ſede vac.* Quar. *ſumma Bull. V. Reſidentia.*

TITULUS V.

De Præbendis & Dignitatibus.

MAteriam de Præbendis, quæ Eccleſiarum miniſtris debentur, ampliſſimam hic adgredimur, non quidem eam ſecundùm omnem ſuam latitudinem & dignitatem tractaturi, ſed quantum ſcholæ ſatis videtur. Plura inveſtigari poterunt apud Authores, qui hac de re plenos libros ſcripſerunt, inter quos eſt Nicolaus Gar-

Garcias *in tractat de Beneficiis.* Conzal. *ad Reg. 8. Cancell.* Rebuffus *in Praxi Beneficiorum.* Flam. Parisius *de Resignatione beneficiorum,* & alii per decursum citandi.

Omnium quidem perceptio redituum Ecclesiasticorum in genere *Præbenda* dici potest à præbendo, seu tribuendo, tametsi talis perceptio Laico competat propter servitium etiam temporale, & ad certum tempus, ùt advocato Ecclesiæ, vel alteri officiali sæculari. Barbosa *in Collect. DD. ad Rubr. hujus tit. num. 3. & seq.* Vallen. *hoc tit. §. 1. n. 1.* at verò in propria & stricta significatione *Præbenda* solùm pro Beneficio Ecclesiastico accipitur. Sit proinde.

§. I.

Quid & quotuplex sit beneficium?

SUMMARIA.

1. *Beneficium quid? & explicantur singulæ definitionis particulæ.*
2. *Differentia inter pensiones & beneficia.*
3. *Beneficium non potest conferri à Laico, ne quidem ex præscriptione.*
4. *Dignitas, Personatus, Officium quid?*
5. *Beneficia alia curata, alia simplicia.*
6. *Beneficia collativa, patronata, electiva, sæcularia, regularia.*

1 BEneficium *Ecclesiasticum* congruè describi potest, quòd sit *jus perpetuum ad percipiendos reditus Ecclesiasticos ratione spiritualis Officii Ecclesiastica authoritate institutum, & personæ Ecclesiasticæ ab Ecclesiastica collatum.*

Dico I. Beneficium esse *jus ad percipiendos reditus Ecclesiasticos:* ut distinguatur *à Canonia,* quæ simpliciter sic dicta tantùm est *Jus habendi sedem in Choro & vocem in Capitulo:* nam si quis simpliciter in Canonicum recipiatur, antequam ei reditus Canonicales assignentur, dicitur habere *Canoniam,* sed non beneficium, seu præbendam; debet tamen ipsi, primùm ac se facultas obtulerit, præbenda conferri. *cap. dilect. 27. & c. relatum 9. h. t.* Gloss. *in c. 2. de Concess. præb.* Ipsa quoque vox in capitulo ex usu plurium Ecclesiarum Cathedralium, non ad solam concessionem Canoniæ, sed tunc primùm concedi solet, ubi quis residentiam primi anni absolvit, & juxta Concilium Trident. majoribus ordinibus insignitus est. Trident. *Sess. 22. de Ref. c. 4.*

Dico II. Beneficium esse *Jus perpetuum;* est enim de natura beneficii, ut institutum perpetuò duret, & non conferatur ad certum tempus, sed regulariter ad totam vitam beneficiati, in eóque beneficiatus intituletur, seu ùt Practici vocant, *investiatur* per text. *in Can. Sanctorum 2. dist.*

dist. 70. Barbosa *Jur. Eccles. un. lib. 3. cap. 4. num. 11.* Nec obstat, quòd Parochiæ, Monasteriis, & aliis locis pleno jure incorporatæ, sint vera beneficia, & tamen nulli conferantur in perpetuum sed tantùm Vicariis, qui ad nutum superioris amoveri possunt, juxta Gloss. receptam *in Clementia 1. de Excess. Prælat.* nam resp. quòd illa incorporatio sit loco collationis perpetuæ, & Abbas Monasterii sit principalis Rector, & Beneficiatus talis Parochiæ; illi verò, qui ab eo exponuntur, sunt tantùm Vicarii temporales, & dicuntur habere beneficia manualia. Gloss. *in Clement. quia regulares. de Supplenda negligentia Prælatorum.* Joan. Honor. *h. tit. p. 4. num. 60.*

Quòd si autem aliquis Vicarius perpetuus, seu ùt loquuntur *investitus* constitueretur, talis verum beneficium habere censeretur, quia Vicaria perpetua venit nomine beneficii. *c. postulásti 27. de Rescript.*

Dico III. *Ratione spiritualis officii;* quia beneficium datur propter officium, idque spirituale *cap. fin. de Rescript. in 6.* unde perceptio redituum, quæ ministris sæcularibus Ecclesiæ datur, beneficium propriè dici non potest. Garc. *de Benefic. p. 1. c. 2. num. 7.*

Dico IV. Beneficium debere esse institutum *Ecclesiastica authoritate:* quare tametsi aliquis certas Missas vel anniversarium etiam in perpetuum fundàrit, nisi tamen Episcopi approbatio accedat, non erit beneficium, sed tantùm pia donatio, vel pium legatum, neque appellatione beneficii veniet, quoties in jure vel literis Papalibus de beneficio mentio fit Barb. *Juris Eccles. lib. 3. ap. 4. n. 51.*

Dico V. Beneficium debere conferri *personæ Ecclesiasticæ:* quia Laicus est incapax beneficii tanquam rei spiritualis vel saltem spirituali annexæ, & propter spirituale ministerium competentis. *arg. c. causam 7. de Præscriptionibus.* Gonzal. *ad Reg. 8. Cancell. Gloss. 2. n. 60. & seqq.* ubi *num. 63.* refert, quòd neque ad horam possit Laicus Beneficium Ecclesiasticum habere.

2 Hinc etiam est, quòd pensiones quæ ex reditibus beneficiorum in favorem alicujus separantur, non dicantur propriè beneficia, per text & Gloss. *in c. 4. h. t. n. 6.* Zoës. *h. t. n. 2.* tum quòd in pensione aliquis non intituletur, seu investiatur (secùs, si quis verè pensionem in titulum acceperit Vid. Barb. *Jur. Eccles. Univ. lib. 3. c. 11. num. 8. & 15. ac seqq.*) tum quod ex se non denetur propter spirituale officium (nisi quòd novissimè Pius V. pensionariis imposuerit recitationem officii Beatæ Virginis Zoës. *dict. n. 2.*) tum denique, quod pensio possit Laico concedi. Huc pertinent ea, quæ superiùs in *Tit. de Vita & honest. Cler. n. 8.* de obligatione gestandi habitum Clericalem Beneficiatis & Pensionariis ex Bulla Sixti V. incumbente diximus.

3 Dico VI. Quòd beneficium conferri debeat *à persona Ecclesiastica*, nimirum Summo Pontifice Episcopo vel alio Prælato, non autem à Laico.

co. *cap. 3. de Institut.* Garc. *de Benef. p. 1. cap. 2. n. 35.* Quare si aliquis in certo Altari, vel Capella Missas legendas ita fundârit, ut hæres, vel alius Laicus sine institutione Episcopi possit Sacerdotem constituere, qui illas Missas persolvat, talis fundatio non erit beneficium dicendum, neque in impetratione alterius veri beneficii hujus erit mentio facienda, sicut *in cap. si motu 23. h. t. n. 6.* requiritur, ut in imperatione novi beneficii fiat mentio priùs habiti, quamvis exigui. Solùm ergo jus patronatûs competit Laico, qui Ecclesiam vel beneficium aliquod fundavit, exstruxit, aut dotavit, ut scilicet beneficiandum possit Episcopo præsentare ab eóque, si dignus sit, institui debeat, secundùm ea, quæ inferiùs speciali in *Titulo de Jure patronatûs* tractantur.

Sed neque præscriptione Laicus videtur acquirere posse jus conferendi, cùm id utpotè Jus Spirituale possidere nequeat, sine possessione autem nulla, ne quidem immemoralis (quæ tantùm in subjecto capaci possessionis procedit, & vim privilegii obtinet) currat præscriptio, *c. causam 7.* & ibi DD. *de Præscript.* Barb. *in Coll. DD. ad c. dilectus 34. h. tit. n. 2.* Pan. *ibid. sub n. 6.* quamvis in possessione decimarum Laicus ex sola immemorialitate temporis præsumptionem pro se habere possit, & relinquendus sit in earum detentione, usque dum de vitioso initio convincatur, per ea, quæ docet Gilkenius *de Præscript. p. 3. cap. 8. num. 23.* & dicam infra in *Tit. de Decimis §. 2. num. 7.* Diversa tamen est ratio inter jus decimandi, & conferendi beneficia: quia jus decimandi tum ex privilegio Papali, tum ante Concilium Lateranense per Episcopos sæpe Laicis concessum fuit; jus autem conferendi beneficia concedi Laicis prorsus insolitum est: hinc est, quòd faciliùs in jure decimandi ex immemorialitate temporis præsumatur bonus titulus, quàm in jure conferendi beneficia. Quòd autem Privilegio Apostolico possit Laicus ad conferenda beneficia habilitari, tradit Barb. *in d. c. dilectus n. 2.* Imò de facto aliquibus Regibus & Principibus concessum refert Zoëf. *h. t. n. 7. per text. in eod. c. dilectus & in c. dilecto 40. de Testibus. & c. ult. de Concess. præbendæ.* ait tamen, verisimile esse in his *cc.* verbum *donatio* intelligi de jure patronatûs Gloss. *in d. c. dilectus V. ex donatione.*

Beneficia imprimis dividuntur, quòd alia sint majora alia minora. Majora subdividuntur, quod alia *dignitatem* annexam habeant, alia *personatum*, & alia *officium.*

4 *Dignitas* est *præcedentia cum jurisdictione*, qualem habent Episcopi, & alii inferiores Prælati. Volunt tamen etiam in dignitate constitutum censeri, penes quem unum saltem ex his tribus requisitis inveniatur: 1. Administratio rerum Ecclesiasticarum cum jurisdictione. 2. Nomen dignitatis & simul prærogativæ in Ecclesia tam in choro quàm in capitulo, licet non adesset vera

administratio vel jurisdictio. 3. Consuetudo Ecclesiæ, quòd quis reputetur in dignitate. Tambur. *de Jure Abbat. tom. 1. disp. 1. q. 2. n. 3. & 9.*

5 *Personatus* est *præcedentia sine jurisdictione,* quem habere censetur Senior in Capitulo Ecclesiæ Cathedralis, vel alius, qui locum magis honorificum in Choro aut Processionibus obtinet.

Officium denique dicitur administratio sine speciali præcedentia, aut jurisdictione, prout talem administrationem habent Sacrista, Custos, Thesaurarius & similes. Vallens. *h. t. §. 2. n. 4.*

Deinde beneficia alia sunt *curata,* alia *simplicia.* Curata iterum subdividuntur, quòd alia sint propriè curata, quæ scilicet curam animarum respectu fori interni & Sacramentorum habent. Alia autem minùs propriè, quibus jurisdictio Spiritualis quoad forum externum incumbit, ex qua beneficiatus possit causas Ecclesiasticas tractare, inquirere, corrigere, censuras ferre, & absolvere &c. *Simplicia* verò beneficia dicuntur, quæ curam animarum annexam non habent, uti sunt capellaniæ, vel alia similia beneficia habentia obligationem solummodo horas canonicas persolvendi, missas legendi &c. Canonicatus quoque in Ecclesiis Cathedralibus, cùm curam animarum adjunctam non habeant, rectè quidem beneficiis simplicibus accenseri possunt; quia tamen personalem residentiam requirunt, & Canonici majorem præ reliquis Clericis præcedentiam habent. *c. statutum 11. de Rescriptis in 6.* ideo plerumque nomine simplicium beneficiorum non canonicatus Ecclesiarum Cathedralium, sed minora beneficia simplicia intelliguntur. *arg. cap. quamvis 4. h. t. in 6.*

6 Præterea beneficia alia sunt *collativa* quæ scilicet per collationem Episcopi, vel alterius obtinentur; vel *patronata,* quæ ad præsentationem patroni dantur; alia *electiva,* ad quæ aliquis per viam electionis assumitur, uti sunt Episcopatus, Abbatiæ, Præposituræ, & similia.

Demum, ut plures alias divisiones omittam, quæ videri poterunt apud Valens. *dic. loc.* beneficia alia sunt *sæcularia* quæ ex fundatione, vel succedente præscriptione tantùm sæcularibus Clericis conferri debent; alia sunt *regularia,* quæ pariter vel ex fundatione, præscriptione, aut alia Summi Pontificis dispositione tantùm Regularibus conferenda sunt. *c. cùm de Beneficio 5. h. tit. in 6. c. inter quatuor 5. X. de Religiosis domibus.* de qua benificiorum distinctione in Tit. *de Capellis Monachorum* agitur.

(+)

§. II.

§. II.

De Collatione beneficiorum, quæ fit per Summum Pontificem, & Beneficiorum reservationibus.

SUMMARIA.

7. *Papa habet potestatem in beneficiis.*
8. *Beneficii reservati collatio ab inferiori facta est nulla. Reservatio non afficit beneficia patronata, nec manualia.*
9. *Vacatio* apud sedem *vel* in curia *quæ dicatur.*
10. *De reservatione beneficiorum* Clausa in Corpore Juris.
11. *Curia Romana quid & ubi, & quid Curiales?*
12. *Beneficia in quibus tantùm fuit jus ad rem, non sunt reservata, nec beneficia de jure patronatûs laicorum.*
13. *Reservatio* Extrav. Execrabilis Joan. XXII. hoc tit.
14. *Commendam beneficii quis concedere possit, & an per eam tollatur reservatio?*
15. *Reservatio* Extravagant. ad Regimen inter comm. h. tit.
16. *Beneficia promotorum per Papam reservantur. Et quid si concessa retentio & quando vacare incipiant? Et quid de promotione, quæ fit per Archi-Episc. Salisb. ad 4. Episcopatus.*
17. *Reservationes per varias Bullas, & ibi de publicatione resignationis.*
18. *Reservationes per Bullas post concordata Germaniæ emanatas, an præjudicent Germanis?*

7 Difficilis & diffusa hæc materia est, innumeris Pontificiis constitutionibus, Curialistarum pragmaticis, Rotæ Decisionibus, Doctorum Glossis & Commentariis partim explicata, plurimum intricata. Nolim, ut quispiam in casibus emergentibus meis tantummodo dictis acquiescat, sed veritatem ex fonte haurire non postponat, authoritates allegatas inspiciendo, rationes expendendo, peritos & practicos in curia consulendo; non enim semper eadem sententia Theoriæ & Curiæ, styli & scholæ.

Ad rem ipsam igitur quod attinet, præsupponendum, quòd Summus Pontifex potestatem habeat de jure omnia totius mundi beneficia conferendi. *c. 2. h. t. in 6. cap. si Papa 10. §. si autem, de Privilegiis in 6. Clement. 1. in fine. Ut lit. pendente &c.* Quia ipse est Ordinarius, Ordinariorum habens concurrentem jurisdictionem cum omnibus Ecclesiæ Prælatis, atque ab ipso omnis beneficiorum divisio & collatio originem habet, *c. un. 13. q. 1.* & primitus omnia beneficia solus Papa conferebat, postea verò dilatata Ecclesia in partem sollicitudinis vocavit Episcopos, iisque potestatem conferendi beneficia suarum dioecesium communicavit, sub ea tamen moderatione, ut semper penes ipsum Papam major & superior potestas

ſtas remaneret. *c. dudum* 14. §. *nos igitur h. tit. in 6. d. c. 2. & d. cap. ſi Papa.* Pariſ. *de Reſig. benef. lib.* 1. *q.* 10. *à n.* 47. Gonzal. ad *Reg. 8. Cancell.* §. 1. *proœm. à n.* 1. Et hæc communicatio ipſis etiam Eccleſiis admodum utilis & neceſſaria fuit: quia ob varias & diverſas Nationes ad Romanam Curiam confluentes, qualis idoneitas ſit in perſona impetrantis beneficium multoties ſciri non poteſt, ſed ex aliorum relationibus interdum, proh dolor! indignus indebitè commendatur, & digniori præponitur, verba ſunt Barb. *in Collect. ad extrav. execrabilis h. t. n. 4.* ut vel hinc pateat, reſervationes parùm favorabiles eſſe.

Unde de jure communi, ſi duo concurrant, & unus oſtendat collationem à Papa, alter ab Epiſcopo ſibi factam, attendetur inprimis prioritas temporis, ut ille potior ſit jure, qui ab alterutro collatore beneficium priùs obtinuit; in dubio præferetur, qui fuerit in poſſeſſione; ſi neuter poſſederit, prævalebit is, cui Papa vel Legatus ejus contulit, propter prærogativam & dignitatem conferentis. *c. ſi à ſede 31. h. tit. in 6.* Barb. *de Offic. Epiſc. alleg. 57. n.* 12.

8 Notandum eſt I. Quòd, licèt antiquiore jure tum Pontifex, tum Ordinarii confusè, & modò præventionis contulerint quælibet beneficia, nec eo jure fuerit reſervatio teſte Pariſ. *d. l. n. 53.* poſtea tamen ad tollendas confuſiones, quæ oriebantur inde, quòd impetrantes apud Papam non erant ſecuri, an non fuiſſent præventi apud Ordinarium, apud quos etiam Collationes ſine delectu perſonarum præcipitabantur, plurima beneficia tum per Canones in Corpore Juris exiſtentes, tum etiam per Bullas extraordinarias, Regulas Cancellariæ, & Concordata Germaniæ collationi ſuæ ſpecialiter Summus Pontifex reſervârit, ita ut ea nullus inferior Prælatus Eccleſiaſticus ſine ſpeciali privilegio, vel commiſſione Papali conferre valeat; adeò quidem, ut tametſi ex ignorantia juris, aut facti Epiſcopus vel alius inferior collator beneficium reſervatum, vel in quo Papa de facto manus appoſuit, & alicui gratiam fecit, licèt aliàs de jure reſervatum non fuerit, contulerit, nihilominus irrita ſit talis collatio: ita tamen, ut ſi beneficiatus aliquod Beneficium præhabitum intuitu hujus collationis reſignavit, ad illud liberè poſſit reverti, dummodo in dimittendo altero, quod ab Epiſcopo invalidè accepit, difficilem ſe non exhibuerit; imò quamvis etiam beneficium reſignatum fuerit jam in alias perſonas collatum, omnia tamen in priſtinum ſtatum reponi debent, *cap. ſi poſt quam* 13. *& c. ſi beneficia* 10. *h. tit. in 6.*

Quid verò circa beneficia non reſervata in Germania vacantia ſpeciale ſit; item, quid, ſi beneficium reſervatum Papa per longius tempus conferre diſtulerit? paulò inferiùs tractabimus.

Eſt verò circa reſervationes generaliter advertendum, quòd iis qui-

quibuslibet non comprehendantur beneficia, quæ ſunt de jure patronatûs laicorum vel mixto: dummodo laici id habeant ex fundatione, dotatione, vel conſtructione Eccleſiæ, cui Juri S. Pontifex non intendit derogare, ne laici à fundationibus abſterreantur. Secùs eſt de jure patronatûs Eccleſiaſtico, vel etiam laicali competente tantùm ex privilegio vel præſcriptione Covar. *pp. qq. c. 36.* Gonz. *ad Reg. 8. Cancell.* Gloſſ. 18. *n.* 18. Joan. à Goiker. *ad eandem Reg. 8. Gl.* 1. *n. 3.* & Gloſſ. *8. n.* 1. Vid. etiam Pariſ. *de Reſig. Benef. lib. 2. q. 4.* & Garc. *de Benefic. p. 5. cap.* 1. §. 2. *n. 55.* Et huc pertinet Regula Cancell. *de Derogatione Juris Patronatûs*, quæ apud Joan. Chokier eſt Pauli V. XLII.

Beneficia quoque *Manualia*, ſive ſæcularia, ſive Regularia, ex quibus poſſeſſor ad arbitrium ſuperioris amoveri poteſt, non cadunt ſub reſervationem; tum quòd in rigore non ſint proprie dicta beneficia, quia non perpetua; tum quòd hoc ipſo eluderetur reſervatio, ſi ſuperior amoveret. Calder. *conſil. 26. n. 5. de Præb.* Joan. à Chokier *ad Reg. 8. Cancell. Gloſſ.* 1. *num.* 15.

9 Nota II. Quòd ex beneficiis reſervatis aliqua dicantur vacare *apud Sedem Apoſtolicam & in Curia*, eáque firmiùs ac efficaciùs cæteris reſervata ſint, ita ut quodlibet indultum vel commiſſio inferioribus Prælatis data ad conferenda beneficia non comprehendat beneficia *apud Sedem* vel *in Curia* vacantia, niſi ſpecialis eorum mentio fiat. *c. 2. h. t. in 6.*

Verùm hìc difficilem diſputationem ordiuntur DD. an idem ſit beneficium *apud Sedem*, & idem *in Curia* vacare; & quando dicatur beneficium *apud Sedem* aut *in Curia* vacare? Antiquiores DD. plerique cum Gloſſ. *in c. ſtatutum 3. in V. in Curia h. t. in 6.* idem eſſe beneficium vacare *apud Sedem & in Curia* videntur aſſeruiſſe, propter text. *in dict. c. 2. h. t. in 6.* ubi cùm priùs dixiſſet ſummus Pontifex nemini licere beneficia *apud Sedem* vacantia conferre, mox ſubjungit, *niſi ei ſuper conferendis iisdem in Curia Romana vacantibus ſpecialis authoritas ab ipſo Pontifice ſit attributa.*

Attamen Recentiores volunt, plurimùm inter ſe differre, ſi beneficium vacet *apud Sedem & in Curia*, & omnia quidem beneficia vacantia *apud Sedem*, vacare etiam *in Curia*, non autem vice verſa vacantia *in Curia*, ſemper dici vacare *apud Sedem*, niſi latè & impropriè. Propriè igitur vacantia *apud Sedem & in Curia* cenſeri, quorum vacatio eſt clauſa in Corpore Juris, & per obitum beneficiati in Curia Romana inducitur *juxt. c. 2. h. t. in 6.* alia verò beneficia per Extravagantes & Bullas reſervata, & quorum vacatio de facto extra Curiam & in partibus contingit, latè tantùm, & minùs propriè dici *in Curia* vacare. Quod eſt advertendum circa indulta conferendi beneficia reſervata, quibus ſolet inferi clauſula: *Extra Curiam vacantia*, quam clauſulam tantùm excludere vacationem *per d. cap. 2.* teſtatur Gonzal. *ad Reg. 8. Canc.*

Canc. Gl. 13. *num.* 60. & 61. & *n.* 70. *verſ. neque obſtat.* Rebuf. *in prax. benef. verſ. extra Romanam Curiam* Barb. *de Offic. Epiſc. p.* 3. *alleg.* 57. *n.* 24. *in fin.* Alii cenſent etiam reſervationem eſſe *in Curia* ſeu *apud Sedem*, quando vacatio beneficii Romæ inducitur; aut ibi, ubi Papa vel Curia moratur, ſeu deinde per mortem ſeu per reſignationem aut privationem ibidem factam. Ubi & illud eſt advertendum, quòd ex communi DD. ſententia reſignatio aut privatio cenſeatur, ibi fieri, ubi actus celebratur, licèt reſignans vel privatus longè abſit, & tantùm per procuratorem Romæ agat, Gonzal. *dict. loc. num.* 42. Garc. *loc. cit. n. n.* 97. & contrà ſi reſignans conſtitutus Romæ reſignationem per procuratorem curet fieri in partibus, ſeu extra Italiam aut curiam Romanam, non cenſebitur vacatio *in Curia* introducta. Pariſius *de Reſignat. Benefic. lib.* 9. *q.* 14.

De Reſervatione juris Communis.

10 Not. III. Quòd per Canones ordinarios in corpore juris clauſos, nimirum per *c. licet* 2. *c. ſtatutum* 3. *c. præſenti* 34. *h. tit. in* 6. & *Clement.* 1. *Ut lite pendente &c.* reſerventur & apud *Sedem* vacare dicantur, beneficia eorum, qui in Curia Romana propter quodcunque negotium verſantur, & ibidem vel a Curia recedentes in loco aliquo vicino intra duas dietas legales moriuntur. Dicuntur autem *dietæ legales* iter duorum dierum computatis 20. milliaribus Italicis, quæ faciunt 4. vel ad ſummum 5. Germanica pro una dieta. Gloſſ. *in d. c. præſenti in V. legales L. Vicenamillia* 1. *ff. Si quis cautionibus. &c.* Quòd ſi Curiam de loco ad locum transferri contingat, & Curiales eam ſequentes in itinere vel in loco, unde Curia recedit, ipſi remanentes forſitan infirmi moriantur, præmiſſa reſervatio ad illorum beneficia ſe extendit, quantumcunque locus, ubi decedunt, à Curia diſtet.

Excipiuntur tamen ab hoc ſtatuto illi, qui in loco, ubi Curia moratur, domicilium ſuum ordinarium habent, niſi ſimul actu ſint Curiales, aut ratione Curiæ ibidem degant. Item excipiuntur, qui à curià recedunt ad ſua domicilia intra duas dietas diſſita, ùt in textu *d. c. præſenti* habetur.

Si duo in Curia Romana ſuper beneficio litigent, & uterque ibi moriatur, ad Papam pertinet collatio; ad ordinarium autem, ſi extra curiam decedant. Si unus tantum in curia, alter extra decedat, tunc ſi poſſeſſor beneficii deceſſerit in curia, rurſus Papæ erit collatio; Ordinarii verò, ſi is, qui non poſſedit; ſi neuter in poſſeſſione fuerit, denuo propter authoritatem majorem ad Papam pertinebit. Si unus tantùm moriatur, & alter vel tertius pro ſuo intereſſe litem proſequatur, expectandus erit finis litis: ſi enim deciſum fuerit, beneficium

ficium pertinuisse ad defunctum, collatio spectabit ad Papam, si in Curia; ad Ordinarium verò, si extra decesserit, si ad nullum ex litigantibus pertinuit beneficium, Ordinarii quoque erit collatio, nisi ex alia causa reservetur. *ad Clem.* 1. *Ut lite pendente.*

11 Porrò Curia Romana ibi esse censetur ubi est Papa cum Cancellaria, & tribunalibus, ac Officialibus suis, quos ad regimen Ecclesiæ adhibet, ùt notat Cov. *Pract. qq. c.* 4. *n.* 10. ubi ita intelligit dictum Innocentii, & Panormit. *in c. de jurejur.* quòd *ubi Roma & Curia sit*, si nimirum ibi sit Papa cum suis auditoriis &c. & posse esse Curiam, ubi Papa non est, & vice versa Papam sine curia tradit Navar. *in tract. de datis & promissis notab.* 17. *n.* 29. Veluti Camera Spirensis est Curia Imperatoris licèt Imperator Spiræ habitare non soleat: & facit text. *in Clement. ne Romani* 2. §. *sanè de Electione.* Unde quidam inferunt, si Papa ex Urbe Romana aliorsum ultra duas dietas discesserit, relictâ Romæ Cancellariâ, officiis, ac auditoriis, tunc illorum beneficia, qui sequentes vel accedentes Summum Pontificem ibidem moriuntur, non censeri reservata. Alii tamen ajunt, Paulum III. cum ad colloquium cum Carolo V. Imperatore, & Francisco Rege Galliæ proficisceretur, declarâsse, eorum qui suam Sanctitatem sequerentur, & eorum, qui in urbe remanerent, unam tantùm Romanam Curiam & non duas existere, hic scilicet, ubi est Papa, censeri Curiam in capite, & ibi in corpore: quæ constitutio in Bullario refertur inter ejusdem Pauli III. constitutiones 36. Qua in re, sicut generaliter circa beneficia ad collationem Papalem pertinentia, stylus & usus Curiæ ac Cancellariæ Romanæ (qui pro diversitate temporum nonnunquam variari solet) potissimùm attendendus erit.

Curiales autem hoc loco dicuntur illi, qui Papæ, aut Cardinalibus seu Officialibus Romanæ Curiæ & officiis inserviunt, aut aliàs occasione Curiæ in urbe morantur. Non tamen sufficit in ordine ad reservationem prædictam, quòd quis semel fuerit Curialis, nisi etiam curialitas continuata sit usque ad mortem; præsumitur verò continuata, nisi mutata probètur, ad quam probationem leviora etiam argumenta per alias præsumptiones & conjecturas admittuntur. Mandosius *ad Regulam* 5. *Cancellariæ q.* 1. *n.* 18. Barb. *in Collect. DD. ad d. c. præsenti* 34. *loc. cit. in* 6. *num.* 48. *versic. curialis.*

12 Illud quoque prætereundum non est, quòd beneficia, in quibus aliquis solùm habuit jus *ad rem*, & non *in re*, v. g. ex collatione nondum acceptata, probabiliùs non cadant sub hanc reservationem; loquitur enim textus de Beneficiis Curialium, qui genitivus solet denotare dominium & jus in re *l.* 2. §. 1. *ff. de Religiosis & sumpt. fun.* non est autem beneficium alicujus ante acceptationem. *c. si tibi obsenti* 17. *hoc tit. in* 6. Mandos. *dict. loc. quæst.* 5. *n.* 3.

Item prout & superiùs *num. 7.* annotatum, nec hac, nec alia reservatione regulariter comprehenduntur beneficia, quæ sunt de jure patronatûs laicorum, cui S. Pontifex sine expressa mentione nunquam censetur derogare *juxt. reg. Canc. 42. rec. de Derogatione juris patronatûs.* dummodo laici id jus habeant ex fundatione, dotatione, vel constructione Ecclesiæ. Ratio est recognitio, seu quædam remuneratio beneficentiæ erga Ecclesiam à laico præstitæ, & ne laici à fundationibus abstrahantur. Secus igitur est, si tantùm habeant jus præsentandi ex privilegio, vel præscriptione, cessat enim tunc dicta ratio.

Beneficia autem Juris patronatûs Clericorum comprehenduntur sub reservationibus, si illud jus Clerici habeant ratione suarum Ecclesiarum, quibus præsunt, vel etiam ex fundatione, de bonis prospectu Ecclesiæ acquisitis: non patrimonialibus. Si mixtum sit jus patronatûs, id est, Laico & Clerico simul competens, ob favorem laici non censebitur beneficium. Videatur Mandosius *ad Regulam 1. Cancell. q. 8.* Barb. *de Officio Episc. alleg. 59. n. 26.*

De Reservatione Extrav. Execrabilis Joan. XXII. hoc tit.

13 Not. IV. Quòd per Extravagantes, & varias Bullas Pontificias extra Corpus Juris reserventur quoque diversa beneficia. Et I. *in Extravag. Execrabilis Joan. XXII. h. t.* postquam summus Pontifex generaliter inhibuit beneficiorum pluralitatem, & statuit, ut qui tunc temporis habuerunt plura incompatibilia beneficia etiam ex dispensatione, tenerentur uno esse contenti, & reliqua dimittere, subjungit: *Qui verò deinceps receperint dignitatem, seu personatum, seu officium, aut aliud beneficium animarum curam habens annexam, si antea simile beneficium obtinebant, illud (quo ipso jure, postquam secundi possessionem habuerint, vel per eos, omni dolo & fraude cessantibus, quò minùs habeant, steterit, privati noscuntur) absque moræ dispendio in Ordinariorum manibus dimittere debeant; alioquin ex tunc sint ipso jure secundo privati, & ne dum ad sacros suscipiendos ordines, quin etiam ad habendum quodcunque beneficium Ecclesiasticum inhabiles reputentur. Quæ omnia & singula beneficia vacatura, vel dimissa nostræ & Sedis Apostolicæ dispositioni reservamus &c.*

Requiritur tamen, ut adeptio possessionis in secundo beneficio sit pacifica, non litigiosa: & insuper, ut sit cum perceptione fructuum; secus si fructus ejusdem fuerint ad tempus alteri reservati. *cap. si tibi concesso 26. h. t. in 6.* Videantur Joan. Honor. *h. tit. p. 2. n.* 19. Gonzal. *ad Reg. 8. Cancell.* Gloss. 15. *à num. 9.* Barb. *in Collect. DD. ad eand. Extravag. execrabilis,* ubi plura circa hanc materiam congesserunt, & quæ suo loco dicentur.

Utrùm

Utrùm autem per hanc *Extravag.* non tantùm ſecundum beneficium ſit reſervatum, ſed etiam primum, dubitatur ? Quidam utrumque reſervatum aſſirmant, Joan. à Chokier *ad Reg. 1. Cancell. n. 23. verſ. octavus caſus.* Wagner. *in Noviſſ. Comment. Exeg. Jur. Can. ad eandem Extravag. execrabilis not. 4.* pro quibus faciunt illa verba: *Omnia & ſingula beneficia vacatura vel dimiſſa &c.* Alii reſervationem tantùm ad poſteriora beneficia reſtringunt; quia non tantùm olim *juxta c. de multa 28. h. t.* non erat primi reſervatio, ſed etiam poſt Joan. XXII. conſtituit Bonif. VIII. *in c. licet Epiſcopus 28. h. t. in 6.* ut Epiſcopus poſſet beneficium primum per adeptionem ſecundi vacans conferre, & non obſcurè innuunt ipſa quoque verba Extravag. ibi: *in manibus Ordinariorum dimittere debeant;* atque ita in praxi ſervari teſtantur plures citati apud Barboſ. *in Collect. ad d. Extravag. execrabilis num. 10.* Conciliationem ſuggerit Gonzal. *ad Reg. 8. Cancell.* Gloſſ. *51. n. 38.* ut prior ſententia procedat, quando ſecundum beneficium incompatibile à Sede Apoſt. impetratum fuit. *Text. in Extrav. ad regimen 13. verſ. nec non etiam quæ per aſſecutionem h. t. inter Communes, & in nova Reg. 111. Canc.* Altera verò quando ſecundum beneficium ab Ordinario collatum eſt. Idem Gonzal. *15. §. 2. n. 14.* & Gloſſ. *51. num. 36.*

14 Diſpenſatio ſuper pluralitate beneficiorum regulariter tantùm ad Summum Pontificem pertinet, qui ſupra Canones eſt. Et licèt olim frequenter practicatum fuerit, ut per viam *unionis ad vitam,* vel *commendam perpetuam,* ſecundum beneficium incompatibile cum primo retineretur, id tamen abrogavit Concil. Trident. *Seſſ. 6. de Refor. cap. 4. & ſeq. & Seſſ. 24. cap. 17.* Non autem prohibetur Epiſcopus propter neceſſitatem vel utilitatem Eccleſiæ, penuriam Clericorum &c. alicui alterum beneficium curatum in commendam temporalem, ſeu, ut vocant, *proviſorio modo* concedere, dummodo utrique propter loci viciniam ſatisfacere poſſit; quia tunc non habebit propriè duo beneficia, cùm alterum commodatum non habeat ſub ratione beneficii, ſeu in titulum aut uſum perpetuum. Gloſſ. *in cap. nemo deinceps 15. de Elect. in 6. in V. unam* neque adeo conſtringi Epiſcopum, ut non niſi per ſex menſes commendam concedat, ſicut ſtatuitur *in d. c. 5.* ſi commenda non fiat in favorem perſonæ, ſed Eccleſiæ, cujus evidens utilitas, vel neceſſitas longius tempus expoſcat, admittit Gloſſ. *cit. loc. in V. durare* Joan. Honor. *dict. loc. cit. n. 26.*

Poteſt hic adnotari, quòd ſi S. Pontifex alicui beneficium reſervatum in commendam concedat, tunc ceſſante commenda beneficium dicatur vacare, ſicut priùs, nec extingui reſervationem, usque dum Papa plenè de tali beneficio providerit, ſeu abſolutam collationem fecerit: Imò per ipſam manus appoſitionem in conceſſione commendæ factam induci beneficii af-

fectionem usque ad plenam ejus provisionem, sicut docet Garc. *de Benefic. p. 4. cap. 4. n. 6.* id tamen aliqui negant in commenda perpetua, quæ vero beneficio æquiparatur. Citati apud Garc. *d. l. n. 60.* diserte Mandos. *in annot. ad Rom. Concil. 3518. V. effecta.*

De Reservatione Extravag. Ad Regimen inter Comm. h. tit.

15 II. Ampla & notabilis reservatio est in Extravag. *ad regimen. 13. hoc tit. inter Comm.* quæ etiam in Regulis Cancellariæ, & Concordatis Germaniæ renovatur. In ea reservat sibi Summus Pontifex beneficia quæcunque vacantia per *depositionem, privationem, seu translationem, aut muneris consectationis suspensionem* (melius *susceptionem* legit Gonzal. *ad reg. 8. Cancellariæ Gl. 51. num. 32.* Barb. *de Offic. Episc. alleg. 57. num. 65.*) per *electionis aut postulationis cassationem.* vel *renuntiationem admissam:* intellige, si ista Romæ, vel alibi, authoritate tamen Pontificia, fiant.

Item reservat sibi omnia beneficia vacantia per obitum Cardinalium, Legatorum, seu Nuntiorum Sedis Apostolicæ, & aliorum ejusdem Sedis Officialium, qui enumerantur *in d. Extravag. ad Regimen.*

Repetit etiam reservationem, quam superiùs *ex c. præsenti 34. h. t. in 6.* recensuimus, videlicet circa beneficia eorum, qui accedentes ad Romanam curiam, vel recedentes ab ea, ibidem vel intra duas dietas moriuntur.

16 Demum reservat sibi omnia beneficia secularia & regularia, etiam electiva prius obtenta & possessa, eorum, qui authoritate Pontificia promoventur ad majores dignitates, nimirum Patriarchalem, Archi-Episcopalem, Monasteriorum regimina, dignitates, denique personatus, officia, canonicatus, aliáque beneficia cum prioribus incompatibilia, postquam beneficii illius, quod noviter per sedem Apostolicam acceperunt, pacificam possessionem fuerint adepti.

Unde Episcoporum titularium tantùm, qui à summo Pontifice creantur plerúmque pro Suffraganeis aliorum Episcoporum, iisque pro titulo diœcesis in terris infidelium olim ad Romanam Ecclesiam pertinens assignatus, ex qua nullos fructus percipiunt, beneficia non vacant, nec tunc statim ad collationem Papalem pertinent: & quamvis aliàs collatio beneficii facta Episcopo non valeat, nisi ex dispensatione Papæ, vel justa & necessaria causa, ùt quia non habet sufficientia alimenta, aut cogitur exulare &c. *c. cum nostris 6.* Et ibi Abbas & DD. *de Concessione præbendæ* Valet tamen præsertim de beneficiis simplicibus facta Episcopo titulari. Garc. *de Benef. part. 11. c. 6. n. 24. & 44.*

Notat verò Barb. *d. alleg. 57. n. 67.* & videtur consentire Garc. *dict. cap. 6. num. 30.* quòd, etsi quis promoveatur ad Episcopatum cum reten-

tentione beneficiorum, illa tamen beneficia, quæ tempore promotionis obtinebat, sint jam reservatione affecta, quandocunque imposterum ea v. g. per mortem vacare contigerit. Sed si hæc sententia in Stylo & praxi Curiæ Romanæ fundata non sit, in theoria haud difficulter expugnari posset, utpote nullo expresso juris textu stabilita, cùm Extravag. *ad regimen.* tantùm reservet beneficia vacantia per promotionem, *juxt. cap. cum in cunctis 7. §. cùm verò, ubi* Gloss. *DD. X. de Elect.* talia autem beneficia retenta, mortuo Episcopo seu promoto, non amplius vacent per promotionem, sed per obitum. Castro Palao *Mor. tom. 2. tract. 13. de benef. disp. 2. punct. 17. num. 3. §. 5. reserv. vers. quod si alicui.* Rota Recent. *p. 4. tom. 1. decis. 202. num. 3. & 6.* Nec obstat illa generalitas verborum: *quæ obtinebant tempore promotionum nunc vacantia & in ante vacatura &c.* quia sensus istorum solùm est ille, quòd vacantia tempore Extravag. datæ, & in futuris promotionum per Bened. XII. faciendarum casibus vacatura sint reservata, sicut leges ordinarie solent præsentibus & futuris casibus prospicere: subintelligendo semper: si vacatura sint *ex vi promotionis;* ne reservatio, quæ secundum Garc. *de Benef. p. 5. c. 1. n. 67. & cit. ibid.* strictæ interpretationis est, nimiùm extendatur. Neque videtur concessa retentio sola tam esse quædam appositio manûs, quàm actualis collatio reservationis consummativa: Quid enim interest, an S. Pontifex beneficium suæ dispositioni per promotionem delatum, alteri vel eidem concedat? De paribus autem idem debet esse judicium, *l. & ideo 11. l. nam ut ait 13. de LL. cum vulg.* posseque talia retenta resignari, docet Paris. *de Resig. lib. 3. q. 1. num. 86.*

Cæterùm eorum, qui ad veros & effectivos Episcopatus promoventur, beneficia vacant post adeptam possessionem Episcopatûs, & simul consecrationem, vel locò consecrationis, si Episcopus consecrationem petere neglexerit, aut jam priùs consecratus de uno Episcopatu ad alium translatus sit (spacium trium mensium. *d. c. cùm in cunctis 7. §. cùm verò de Electione.* Aliquando tamen super his stylus Curiæ variatur, ut promotorum per Papam ad Episcopatus beneficia mox post promotionem, vel conferantur; si tamen Papa ita expressè decreverit, ut beneficia statim tunc vacarent? aliàs sine hoc Decreto statur Juri communi. Garc. *d. c. 6. n. 5. & seq.* Barb. *d. num. 60.* Paris. *de Resignat. benef. l. 3. q. 1. n. 76.*

Illud circa hanc Extravag. *ad Regimen.* legenti advertendum est, quòd licèt secundùm text. sit tantùm temporalis, & ad vitam Benedicti XII. lata, ibi: *donec miserationis Divinæ Clementia Nos universalis Ecclesiæ regimini præsidere concesserit &c.* quia verò postea singuli Pontifices in Regulis Cancellariæ eandem Extravagantem renovarunt, &

Con-

Concordatis Germaniæ inserta est, censeri debet perpetua. Garc. *d. p. 11. c. 6. n. 31.*

17 Non possum præterire huic Archi-Episcopatui Salisb. deservientem notabilem quæstionem, quæ vix apud alios Authores reperietur, quibus hoc speciale & insolitum Archi-Episcopi jus utique incognitum fuit: An beneficia illorum, qui promoventur ad quatuor Episcopatus, quos Celsissimus Princeps & Archi-Episcopus Salisb. conferre potest, sint juxta Extravag. *ad Regimen.* Sedi Apost. reservata? Mihi (salvo meliori) negativa in theoria videtur certa; quia extravag. tantùm loquitur de Episcopatibus, quorum provisio, seu electionis confirmatio immediatè ad Sedem Apost. spectat, ibi: *per nos seu authoritate nostra promoti.* Idem in Bulla Concordatorum Germaniæ, quibus d. Extravag. est inserta *per nos seu authoritate nostrarum literarum immediatè collatarum.* nec potest Extravag. habere illum sensum, quod sufficiat, quomodocunque aliquis remotè & ex fundationis privilegio authoritate Sedis Apost. promoveatur: etenim manifestè repugnant verba Extravag. ubi S. Pont. Benedictus XII. expresse & respectivè tantùm loquitur de promotis per suum immediatum Antecessorem Joan. XXII. & de promotis vel promovendis per se ipsum, & quidem duntaxat intra tempus sui Pontificatûs. Constat autem, quod isti duo Pontifices vixerint post Annum 1300. econtra verò illi Episcopatus plùs quàm centenis annis ante vitam istorum Pontificum fuerint erecti, in iisque jus collationis Archi-Episcopo Salisb. concessum. Licèt verò hodie singuli Pontifices soleant illam Extravag. renovare in Regulis Cancellariæ, & sit relata in Concordata Germaniæ, tamen intelligitur relata secundùm illum sensum, quem habuit ab initio, ut scil. sensus sit *de immediata* S. Pontificis collatione, unde hæc particula *immediatè*, ùt paulò ante citatum, in Concordatis ad majorem declarationem inserta est. Cujus sententiæ fuit indubiè. Gonzal. *ad Reg. 8. Cancell. Gloss. 15. §. 2. n. 14. & Gloss. 51. n. 36.* ubi expresse docet, quòd d. Extrav. *ad Regimen.* item Extrav. *ex debito 4. §. bujusmodi de Elect. inter com.* non haberet locum, quando provisio de secunda dignitate vel beneficio fit ab Ordinario, & non à S. Pont. Loquitur autem *d. §. bujusmodi,* de Sede quoque Episcopali, ad quam assumendus beneficia priùs obtenta retinere non potest. Vid. etiam Burat. *Decis. 242. num. 3. & seqq.* Neque demum jus Archi-Episcopi everti credo, si quandoque beneficia istorum promotorum fuerint à Sede Apost. impetrata: cùm S. Pontifex utendo sua concurrente Jurisdictione non censeatur tollere imposterum jus inferioris collatoris. *c. dudum 14. §. nos igitur h. t. in 6.*

De

De Reservatione aliarum Bullarum.

17 III. Ex Bulla Pii V. quæ incipit: *Ex Apostolatûs Officio &c.* reservantur omnia beneficia illorum, qui in hæresin lapsi sunt.

IV. Ex Bulla ejusdem Pii V. quæ incipit: *Romanum Pontificem* reservantur beneficia recepta *in Simoniacam confidentiam:* de qua confidentia agitur in tit. de *Simon.*

V. Rursus ex Bulla Pii V. *in conferendis &c.* reservantur Parochiæ non collatæ *per concursum,* juxta formam Concil. Trident. *Sess. 24. de Roform. c. 18.*

VI. Ex alia Bulla Pii V. quæ incipit: *Sanctissimus in Christo &c.* reservantur omnia beneficia vacantia, sede Episcopali vacante.

VII. Ex Bulla Alexandri VI. quæ incipit: *In eminentia &c.* vacant & reservantur beneficia eorum, qui offendunt litigantes in Curia Romana, eorum judices, Advocatos, Testes, Procurat. & Notarios.

VIII. Ex Bulla Gregorii XIII. quæ incipit: *Humano vix judicio &c.* reservantur beneficia resignata, quorum resignatio non est publicata juxta formam in dicta Bulla præscriptam: etenim ad evitanda mala, quæ ex clandestinis resignationibus proveniunt (dum resignantes post admissam resignationem fructus exigunt, & solventes novis Beneficiatis denuò solvere coguntur; jurisdictionem spiritualem, quâ jam carent, cum animarum periculo exercent &c.) constitutum est, primitùs à Sixto IV. in Reg. Cancell. & postea à diversis Pontificibus novissimè, à Gregorio XIII. ut provisi de resignatis beneficiis teneantur publicationem facere in Ecclesia beneficii, & Cathedrali præsente populo. Et quidem si resignatio sit facta in Curia de beneficio circa montes, hoc est Italiam, *intra sex menses* a die concessæ gratiæ, publicatio facienda est. Si vero resignatio fiat, coram Ordinariis extra Curiam, tenetur Ordinarius *intra mensem* admittere, vel rejicere resignationem, & beneficium resignatum conferre, provisus verò *intra tres menses* publicare, & possessionem beneficii accipere: alioquin nulla erit provisio & beneficium vacabit, ac reservatum erit. Videatur Paris. *de resig. benefic. lib. 11. per totum.* Formam autem publicationis, ut die festivo in templo coram populo fiat, non ubique in Germania servari, sed sufficere qualem qualem publicationem, ex qua possit haberi notitia, testatur Zypæus, *in Annal. jur. Pont. tit. de renunt. sub n. 2.*

18 Verùm hic insignis movetur quæstio, an hujusmodi novæ Bullæ, quæ primùm post *Concordata Germaniæ* datæ sunt, neque de *Concordatis* specialem mentionem faciunt, obligent etiam in Germania, & impediant Ordinariorum collationes, si v. g. beneficium in mense Ordinarii vacet, propter hæresin, simoniam, & sede Episcopali vacante &c. Branden. *super Concordatis Germ. q. 10. n. 8.*

n. 8. concludit, per has Bullas etiam Germaniæ collatoribus præjudicari, Concordatis nec quidquam obſtantibus. Argumenta pro confirmatione adducit ſequentia. I. Quod Pontifex concordando cum Germanis ſibi nec voluit, nec potuit ligare manus ad decernendas pœnas in delinquentes quoscunque; ſi ergo poſtea Papæ viſum fuit, hæreticos v. g. eſſe puniendos privatione beneficiorum, & reſervatione, non eſt ratio, cur ab hac pœna excludamus Germanos in hæreſin tam proclives. II. Quod iſte ſit ſtylus Curiæ, qui jus facit, & nunquam auditum ſit, in Germania contuliſſe Ordinarium vacans beneficium ob non publicatam reſignationem, ſed Papa tam contra Germanos, quam alios ſignet paſſim ſupplicationes ob dictam publicationem omiſſam. III. Quod Sixtus Quintus in Bulla: *Paſtoralis* 61. ſpecialiter conceſſerit Ordinariis Galliæ (qui etiam concordata cum Sede habent, & longe ampliora Germanis) dixeritque, ſe relaxare conſtitutiones ſuorum Anteceſſorum reſervatorias, ut poſſint beneficia per *confidentiam Simoniacam* vacantia conferre: quæ ſpecialis conceſſio minime fuiſſet neceſſaria, nec dicenda relaxatio, ſi alias ex vi Concordatorum Galliæ Ordinarii ſimilia beneficia conferre potuiſſent. IV. Denique quod in ipſis etiam Germaniæ Concordatis per Extrav. *ad Regimen.* ibidem inſertam ſint reſervata beneficia, quorum privatio Romæ inducitur, ſed ſi lex ſit Romæ lata, habens pœnam privationis annexam, cenſetur eſſe privatio Romæ inducta, ut docet Pariſ. *de Reſig. Benef. lib.* 11. *q.* 8. ergo &c.

Attamen de veritate hujus ſententiæ merito dubitat Granutius apud Brand. *d. q.* 10. *num.* 1. *cit.* Adde Rebuf. ad *Reg. XXVI.* & Pariſ. *lib.* 3. *q.* 6. *n.* 92. uti infra dicitur *ſub. n.* 36. quibuscum contrarium teneri poteſt, & puto in pluribus Germaniæ Diœceſibus practicari. Quidquid enim ſit, an S. Pontifex ex plenitudine poteſtatis poſſit derogare Concordatis Germaniæ illud tamen univerſi fatentur, quod non cenſeatur derogare, niſi expreſſe concordatorum mentionem faciat, ſicut nulla lex generalis tollit particularia ſtatuta, aut privilegia niſi quatenus ſpecialiter exprimit, *Text. & DD. in cap. cum ordinem 6. de Reſcriptis cap.* 1. *de Conſtit. in 6.* Ipſe quoque S. Pontifex Nicol. V. in Concordatis §. 4. diſerte promiſit, quod extra caſus ibidem expreſſos in menſibus Ordinariorum collationem impedire minime velit, *reſervatione*, inquit, *aliave quavis diſpoſitione authoritate noſtra factis vel faciendis, non obſtantibus quibuscunque.* Et in fine ejusdem §. dicit: *hanc conſtitutionem ita duraturam, usque dum in futuro Concilio de conſenſu Ditionis Germanicæ aliter fuerit ordinatum*; quod ſane circa jam dictas bullas haud quaquam factum fuiſſe conſtat.

Ad Argumenta Brand. Reſp. ad I. non eſſe hic tam quæſtionem de poteſtate reſervandi beneficia Germa-

maniæ, quam de voluntate S. Pontificis, eamque etiam circa beneficia Germaniæ, ſine ſpeciali expreſſione, negamus. Libenter quoque concedimus, a S. Pontifice poſſe puniri delinquentes & hæreticos per privationem beneficiorum: at vero reſervatio beneficii non punit delinquentem, ſed potius intervertit jus ordinarii collatoris, quod non cenſetur Pontifex velle in Germania, niſi exprimat. Ad II. dico: ſtylum curiæ eſſe aliquid facti, quod probari debet: Neque ſatis inter DD. convenit, an & quando ſtylus curiæ ubique jus faciat. Profecto in his partibus contra ſtylum curiæ Romanæ plurima eſſe recepta, vel parum in foro Eccleſiaſtico verſanti conſtabit. Ipſa quoque publicatio reſignationum & ob eam omiſſam inducta vacatio & reſervatio beneficii an ubique in Germania practicetur, valde dubito, neque poſſem teſtari de exemplo. Ad III. reſponderi qoteſt, Bullam Sixti V. in effectu eſſe declaratoriam, quod circa Ordinarios Galliæ reſervatio propter Simoniam locum non habeat: ſicut nonnunquam in ſacris Canonibus jubetur irritari, quod ipſo jure eſt irritum, vel privari beneficio, qui ipſo jure eſt privatus. Gloſſ. *in cap. 1. in V. relinquenda. & in cap. 3. de Cler. conjug.* aut abſolvi a juramento, qui ipſo jure non eſt obligatus. Gloſſ. *in c. V. abſolvimus X. de Jurejur.* Zoëſ. *ad Tit. Decr. de Jurejur. num. 47.* ita in præſenti quoque terminis juxta materiæ exigentiam paulo impropriatis, dicitur *relaxari*, quod non obligavit antea, ſeu relaxatum declaratur: Ad correctionem enim jurium, & multo magis privilegiorum & concordatorum (quibus difficilius derogatur. *arg. c. 1. de Conſtit. in 6. cap. cum ordinem 6. de Reſcript.*) evitandam, verba nonnunquam improprianda ſunt, ut cum Abb. Gutier. & Sanch. tradit Laym. *in Theol. Moral. de Legibus cap. 18. n. 6.* Ad IV. nunquam concederem, quod ad effectum reſervationis, de qua in Extravag. *ad regimen.* cenſeatur eſſe ſemper privatio in Curia, quando eſt lata per generalem legem, vel Canonem: ſed plane opinor, ſenſum Extravagantis eſſe, ſi privatio in particulari caſu circa determinatam perſonam in Curia ſtatuatur. Quis enim neſciat in multis caſibus per ſacros Canones Romæ latos ſtatui vacationem & privationem beneficiorum ipſo jure, quæ tamen reſervata non ſunt. *cap. 1. & 3. & ibi DD. de Cler. conjug. c. licet, Canon. 14. de Elect. in 6. c. in quibusdam 12 de Pœnis. Extravag. ambitioſæ in fine, de Rebus non alien.* Huc etiam pertinent, quæ de extincta obligatione Bullarum non receptarum in Lib. 1. in Tit. *de Conſtit.* §. 4. dicta ſunt.

Not. V. Quod per *Regulas Cancellariæ* diverſæ etiam reſervationes tum confirmatæ, tum introductæ ſint. Et quia cognitio iſtarum Regularum in materia beneficiali eſt neceſſaria, nec apud quosvis authores obvia, ideo aliqua magis præcipua hic apponam.

§. III.

De Regulis Cancellariæ.

SUMMARIA.

Re-

19 REgulæ Cancellariæ Apostolicæ sunt certæ constitutiones, quas singuli Pontifices in ingressu sui regiminis circa beneficiales & judiciales causas facere solent, vel à Prædecessoribus factas renovare, augere, vel minuere. Est enim hæc natura Regularum Cancellariæ, ut tantum ad vitam Summi Pontificis durent, & cum ipsius morte exspirent, atque sede Papali vacante nullam obligandi vim retineant, per text. *in proœm. Reg.* ibi: *quas etiam ex tunc suo tempore*, id est, tempore Pontificatus sui, *observari voluit.* Gonzal. *ad Reg.* 8. *Cancell.* §. 5. *Proœm. n.* 2. *& seqq.* & hanc esse communem opinionem in praxi receptam, testatur Flam. Par. *de Resign. lib.* 11. *p.* 2. *n:* 32. ac proinde sede vacante cesset regulariter beneficiorum reservatio in solis Regulis fundata, sicut reservatio mensium &c. ut infra videbimus. In quo differunt Regulæ ab aliis legibus & canonibus, quorum obligatio est perpetua etiam post mortem legislatoris, usque dum a successore revocetur, vel contraria consuetudine aboleatur. *cap. fin. X. de Officio Legati.*

Illud quoque præ aliis legibus speciale habent Regulæ Cancellariæ, quod ligent statim a tempore, quo a novo Pontifice reassumuntur, & confirmantur etiam nondum publicatæ; ut ex *Proœm. Regularum* colligitur; nimirum quoad effectum nullitatis actus in contrarium gesti, non vero quoad culpam vel pœnam, nisi post publicationem. Æneas de Falconibus in *Tract. de Reservatione* 4. *n.* 21. *& seq.* Gonzal. *d.* §. 5. *n.* 54. qua tamen in re non omnes DD. concordes sunt: alii enim existimant, ligare primum post publicationem. Zerola *Praxi Episc. V. Regula Cancellariæ.* Joan. Chokier *in Comment. Proœm. ad Reg. Cancell. n.* 20. Extenditur vero obligatio Regularum istarum etiam extra Curiam in alias mundi partes per modum generalis legis, ut cum communi docet Gomezius *ad Regulas Cancellariæ quæst.* 2. Sarnens. *in Proœm. Reg. Cancell. quæst.* 2.

Hæ porro Regulæ Corpori juris insertæ non sunt, sed sub singulis Pontificibus noviter imprimuntur. Refert illas Quaranta *in Summa Bullarii V. Regulæ Cancellariæ*, & Commentarios desuper ediderunt Alphonsus Soto, Sarnensis, Madosius, Joann. a Chokier, & alii. Sed quidam non omnes regulas (sunt enim multæ, & 68. numerat Quar. *d. loc.* Joan. a Chokier 70. Alex. PP. VII. 72. posuit) at quasdam tantum primarias & celebriores complectuntur. Referam & ego aliquot, præsertim ad præsentem materiam spectantes, & ferme per illa verba formalia, prout apud DD. reperiuntur, qui plerique concordant, nisi quod subinde in recentioribus regulis aliquæ novæ dispositiones & clausulæ addantur.

20 In prima igitur Regula summus Pontifex *facit reservationes similes illis, quæ habentur* in extravag. ad regimen. *ac locum habere vult etiam in beneficiis, quæ Officiales Sedis Apostolicæ ibi expressi,*

licet ante obitum officiales esse desierint, dum officiales erant, obtinebant. Reservat deinde etiam *beneficia per* Extravag. execrabilis. *vacantia, aut vacatura: eamque reservationem extendit ad beneficia tam obtenta, quam obtinenda, de quibus Ordinarii, aliique Collatores contra decreta & formam* Concil. Trid. *disposuerint.*

21 In II. Regula reservavit generaliter *omnes Ecclesias Patriarchales, Primitiales, Archiepiscopales, Episcopales, nec non omnia Monasteria virorum, valorem annuum ducentorum florenorum auri communi aestimatione excedentia, & voluit, ut excessus bujusmodi in literis exprimatur. Ac etiam reservavit dignitates & beneficia omnia ad quorumcunque Collatorum saecularium & regularium, non tamen ad Collationem cum alio vel aliis, aut etiam ad alterius praesentationem vel electionem quomodolibet pertinentia, quae vacant, sede istorum collatorum vacante.* Sed ista Regula in Cermania propter Concordata locum non habet, ut inferius dicemus.

22 In III. Regula, quae inter recentiores ponitur, prohibetur, ne provisi vel providendi per sedem Apostolicam de secundo beneficio incompatibili cum priori valeant prius beneficium in fraudem Apostolicae reservationis, nulla facta de eo expressa mentione, coram Papa vel alio resignare: alias utrumque beneficium vacare & reservatum censeatur, salvis tamen juribus alterius partis, ad cujus favorem facta esset resignatio, summarie exercendis. Vid. text. Regulae, & quae superius ad Extrav. *exercrabilis* dicta sunt. Videtur haec Regula similis XXVI. *de Beneficiis vacaturis per promotionem*, de qua inferius *num. 36.*

23 In IV. Regula (quae inter antiquiores est tertia) reservavit generaliter dispositioni suae *dignitates majores post Pontificales in Cathedralibus, Metropolitanis, Patriarchalibus, nec non principales in collegiatis Ecclesiis* (quae verba intelligenda sunt in sensu distributivo, ut non omnes dignitates, sed in singulis Ecclesiis una, quae est reliquis major & prima. Gonz. *gl.* 9. §. 4. *n.* 11.) *valorem decem florenorum auri communi aestimatione excedentes; nec non Prioratus: Praeposituras, & alias dignitates conventuales ac praeceptorias generales Ordinum, non tamen militarium.* Denique *quaecunque beneficia, quae sui, dum Cardinalis esset, aut aliorum Cardinalium nunc viventium familiares & continui commensales obtinent, & imposterum obtinebunt eorum familiaritate durante, & in quibus seu ad quae eis jus competit, nisi per obitum Cardinalium, vel alias ab ipsa familiaritate recesserint.*

24 In V. VI. VII. reservat beneficia Collectorum & Subcollectorum fructuum Camerae Apostolicae. Item Curialium, qui, dum Curia de loco ad locum transfertur, eam comitantes decedunt in loco quantumvis remoto. Item beneficia Cubiculariorum & Cursorum Summi Pontificis.

25 In VIII. reservat beneficia & Canonicatus Ecclesiarum Sancti Joannis Lateranensis, & S. Petri, ac Beatae Mariae Majoris in Urbe Romana.

mana. Item etiam beneficia quæcunque ad dispositionem Cardinalium a Romana Curia absentium (nisi abfuerint ob servitium Sedis Apostolicæ cum licentia Sanctitatis suæ, vel apud eorum Ecclesias resederint) spectantia, si durante absentia vacarint.

26 In IX. Regula (quæ olim erat octava, & super ea integrum tractatum scripsit Gonzalez, & plures glossas collegit Chokier *ad eandem Reg.* 8.) reservavit sibi *omnia beneficia qualitercunque qualificata, in Januario, Februario, Aprili, Majo, Julio, Augusto, Octobri, & Novembri extra Curiam, aliter quam per resignationem, qualitercunque vacatura ad quorumcunque dispositionem (non tamen Cardinalium aut aliorum sub certis concordatis comprehensorum) pertinentia; & voluit in istorum concessione etiam de motu proprio mensis, in quo vacaverint, fieri mentionem, alioquin gratiam vel concessionem nullam esse. Consuetudines vero & privilegia optandi seu eligendi pinguiores præbendas quibuscunque quomodolibet concessas nullatenus vult huic reservationi obstare. Episcopis autem personaliter in suis Ecclesiis residentibus alternativam 6. Mensium ad beneficia conferenda concessit.* Hæc autem *alternativa* universim Episcopis & collatoribus Germaniæ per Concordata concessa est.

Hæc regula ex communi DD. non habet effectum Sede Papali vacante, ubi Regulis cum vita S. Pontificis sublatis omnes menses Ordinariorum sunt Gonzal. §. *5. Proœm. num.* 46. & 53. si nimirum beneficium vacare inceperit Sede Apostolica vacante; secus si vacatio contigerit vivo adhuc Pontifice, tunc enim beneficium jam fuit reservatione affectum. Sicut ex Regula 10. Canc. tradit Gonz. *d.* §. *5. num. 84.* Utrum autem e converso, si Episcopus beneficium vacans Sede Apostolica vacante tunc non contulerit, possit etiam post assumptionem novi Pontificis conferre? in utramque partem disputat Gonzal *d. l. a n. 60.* & tandem *num. 71.* in affirmativam magis propendet. Videtur tamen hodie obstare Regula 68. Cancellariæ, de qua infra *num. 45.*

Cæterum mensis incipit a media nocte ultimi diei, & ibidem terminatur. *l. more Romano* 8. *ff. de Feriis. c. consuluit.* 24. *de Offic. Jud. deleg.* Si dubitetur, an beneficiatus ante vel post mediam noctem ultimi diei mensis obierit? pro mense Episcopali, & favore Ordinarii præsumendum docet Garc. *de Benefi. p. 5. c.* 1. *num.* 528. eo quod reservationes sint odiosæ, & minus præjudicetur Papæ, qui semper habet concurrentem collationem.

Illud quoque advertendum est, quod Episcopus non amittat jus conferendi beneficium in suo mense vacans, licet eodem mense non contulerit, sed si vacatio duret in mensem Papalem, poterit etiam ipso mense Papali conferre, quia tantum attenditur initium vacationis, & Episcopo conceditur terminus 6. mensium ad collationem beneficiorum. *c. 2. de concess. præb.* quo jure privari non debet: atque ita sine

du-

dubio tenendum, ait Garc. *d. c.* 1. *num.* 536.

In his novem Regulis reservationes beneficiorum continentur: subsequentes promiscue alias materias complectuntur, seligam adhuc quasdam circa praxin beneficialem scitu utilissimas.

27 In Regula XV. (olim 14.) *revocat* Summus Pontifex *facultates & literas, per quas quicunque Prædecessores sui quibuscunque Collatoribus (non tamen Cardinalatus dignitate fulgentibus) etiam motu proprio concesserunt, ut de beneficiis generaliter Papæ reservatis disponere valerent &c.* Ex hac Regula inferunt aliqui, quod illa antiqua privilegia, quibusdam Capitulis Ecclesiarum Cathedralium a Pontificibus concessa, ut ad majores dignitates post Pontificales (quæ juxta Regulam IV. Cancellariæ & Concordata Germaniæ sunt reservatæ) possint ex suo gremio personam idoneam eligere, sint revocata, nisi eorum renovatio a singulis Pontificibus impetretur. Audivi tamen id apud nonnulla Germaniæ Capitula sic privilegiata receptum non esse, eaque suis antiquis privilegiis insistere. Licet vero singuli Pontifices hanc Regulam ut novam legem generalem innovent, potest tamen pro Capitulis allegari textus, *in cap.* 1. *de Constit in 6.* quod per legem generalem non derogetur particulari consuetudini, nisi quatenus specialiter in illa lege expressum habetur. Præsertim si talia indulta in ipsa erectione vel fundatione Ecclesiæ concessa, vel a pluribus Pontificibus confirmata sint, aut finis concessionis fuit favor Religionis & publica Ecclesiæ utilitas: dum nimirum per electionem facilius de pastore idoneis qualitatibus prædito providetur Ecclesiæ, quam per collationem Pontificiam, cui personæ plerumque ignotæ sunt, & facilius sub aut obreptio fieri potest. Gonzal *ad Reg. 8. Cancell. Gloss.* 9. §. 2. *n.* 20. *vers. & multo minus & n.* 48. *gloss.* 36. *n.* 71. Garc. *de Benef. c.* 7. *n.* 680. *vers. recte tamen Rub. sing. Rot. tom.* 2. *claus.* 496. *n.* 75. *& n.* 89. Barb. *claus.* 83. *n.* 20. *& seqq.* Et sane, si verba in d. Reg. 15. considerantur, videntur tantum loqui de Indultis temporalibus ad vitam alicujus, vel aliud tempus concessis, non vero de indultis perpetuis, ibi: *ut quamdiu viverent, vel suis Ecclesiis, aut Monasteriis præessent, aut ad aliud tempus de beneficiis reservatis disponere valerent &c.*

28 In Regula XVII. quæ inscribitur: *De concurrentibus in data* (habent enim istæ Regulæ suas superscriptiones quasi titulos) ordinavit Summus Pontifex, quod, si plures fuerint in Curia Romana supplicantes pro eodem beneficio, & duobus v. g. sit facta gratia de eodem beneficio, & sub data ejusdem diei, *illi, quibus motu proprio conceduntur gratiæ cæteris simili modo gratias non habentibus, alias graduati non graduatis, aut inter graduatos magis graduati, nec non colorato saltem titulo possidentes non possidentibus, ac inter personas alias in Curia præsentes absentibus*

tibus ab ea, ac inter præsentes non beneficiati beneficiatis, & similiter inter absentes, cœteris paribus, oriundus non oriundo, & diœcesanus non diœcesano, in reliquis vero singuli, qui prius Apostolicas litteras super beneficio earum executoribus præsentarit, aliis in assecutionibus beneficii præferantur.

Regula XIX. celebris est & famosa, quæ apud quosdam intitulatur Regula: *de viginti.* Apud alios Regula: *de infirmis Resignantibus.* Verba Regulæ sunt ista: *Item voluit, quod si quis in infirmitate constitutus resignarit aliquod beneficium sive simpliciter, sive ex causa permutationis, vel alias dimiserit, aut illius commenda cesserit, sive ipsius beneficii unionis dissolutioni consenserit, etiam vigore supplicationis, dum esset sanus, signatæ, & postea infra 20. dies, a die per ipsum resignantem præstandi consensus computandos, de ipsa infirmitate decesserit, & ipsum beneficium quavis authoritate conferatur per resignationem sic factam, collatio hujusmodi sit nulla, ipsum beneficium nihilominus per obitum censeatur vacare.* Ratio hujus Regulæ est, ut excludantur resignationes ab infirmis factæ ad favorem certarum personarum in fraudem Ordinariorum Collatorum, quibus inde tollitur libera collatio, vel fraudem habentium a Pontifice gratias exspectativas super beneficio proxime vacaturo. Item ne infirmi disponant de beneficiis, sicut de bonis hæreditariis in favorem consanguineorum. Porro circa hanc Regulam plures quæstiones cumulat Mandosius *in Commentario ad eandem.* & Parisius *de Resig. benefic. lib 12. per totum*, aliique Regularum Cancellariæ Interpretes communiter, ex quibus paucas ad intellectum Regulæ magis necessarias breviter subnectam.

30 Quær. I. De quibus infirmis accipienda sit Regula? Quamvis considerando verba, mentem, & rationem Regulæ, videatur esse debere talis infirmitas, ex qua resignans moriatur (quod non obscure innuunt illa verba: *si de ipsa infirmitate decesserit &c*) vel saltem timeat se moriturum, alias probabiliter non facturus resignationem: nihilominus Parisius *d. l.* 12. *q.* 6. *n.* 6. 8 & *n. 12.* cum aliis ibidem citatis tradit, non distingui, an infirmitas fuerit gravis vel levis, dummodo intra 20. dies post resignationem mors sequatur, adeo ut etiam leviter febricitans, podagricus, mutus, surdus, & similes infirmorum nomine veniant, præsertim propter illa verba recenter Regulæ superaddita: *etiam vigore supplicationis, dum esset sanus, signatæ.*

Sed nisi hæc doctrina praxi Curiæ Romanæ recepta sit, difficulter cum verbis Regulæ consistere potest. Si enim hoc voluissent Pontifices, nullam in recentiori Regula *de infirmis resignantibus*, & *in ipsa infirmitate decedentibus*, sed solum de morte intra 20. dies post resignationem contingente mentionem facere debuissent; nec in resignantibus extra timorem mortis constitutis locum habent rationes Regulæ superius assignatæ, & alias correctio juris veteris non cense-

tur in plus facta, quam expressa. *l. præcipimus 32. in fin. C. de Appellation.*

31 Quær. II. Quid ergo proprie significent illa verba: *Vigore supplicationis, dum esset sanus, signatæ?* ℞. Hæc verba habere interpretationem ex stylo Curiæ Romanæ, ubi is est resignationis modus, ut resignans porrigat supplicationem, quæ, si placet Summo Pontifici, signatur seu subscribitur per eum: *fiat, ut petitur*, necdum tamen perfecta est resignatio, sed insuper post signationem supplicationis debet resignans in Camera vel Cancellaria per se aut Procuratorem iterum in resignationem expresse consentire, & juramentum addere, quod omnia sine fraude acta sint; ut prolixius tradit Paris. *de Resignat. benefic. lib. 8. q. 8.* Ad nostrum itaque propositum vult dicere Summus Pontifex in Regula *de infirmis resignantibus*, quod infirmitas & lapsus 20. dierum non debeant computari a die porrectæ aut signatæ supplicationis, sed a die præstiti consensus. Ex quo, ni fallor, satis luculenter apparet, per verba allegata, & a recentioribus Pontificibus Regulæ inserta nihil esse de veteri Regula circa qualitatem infirmitatis in resignante requisitam abrogatum, sed tantum declaratam, a quo tempore 20. dierum dinumeratio facienda sit. Ratio autem hujus clausulæ noviter inserendæ fuit, quod alias beneficiati resignaturi potuerint facile regulam eludere, si nimirum sani porrexissent resignationis supplicationem, dein vero consensum suum præstandum usque ad tempus periculosæ infirmitatatis distulissent, nec dici potuisset, resignationem primitus ab infirmo factam fuisse, ut advertit Mandos. *ad hanc Reg. q. 9. in fin.* Paris. *d. l. 12. q. 6. num. 6.*

32 Quær. III. Cum vigore hujus Regulæ, & per verba ejusdem finalia resignatio, & quæcunque secuta collatio beneficii sit nulla & invalida, si resignans intra 20. dies moriatur; an ex supposito, quod resignatio facta fuerit coram summo Pontifice (sicut resignationes conditionatæ in favorem certæ personæ tantum coram eo fieri possunt, ut in Lib. I. Tit. *de Renunciatione.* dicitur) beneficium nihilominus maneat Pontifici reservatum, vel possit per Ordinarium loci conferri, si in ejus mense mors extra Curiam acciderit? Hanc quæstionem tractat Paris. *d. lib. 12. q. 10.* ubi ait, sententiam affirmantium reservationem esse veriorem & communem, eo quod per resignationem factam in Curia, ubi dicatur vacare beneficium, & consequenter esse reservatum. Item quod jure & usu receptum sit, ut si Papa *manus apponat*, in aliquo beneficio, faciendo de eo dispositionem quamcunque, hoc ipso afficiatur & reservetur beneficium *D. D. ad cap. ut nostrum 56. de Appellation. cap. inter dilectos 11. de Excess. Prælat.*

Contrarium tamen docet Garc. *de Benefic. p 5. c. 1. num.* 160. cujus opinio mihi videtur saltem ab intrin-

trinfeco magis probabilis. Principalis enim ratio Regulæ eſt, ne fraudentur Ordinarii ſuo jure conferendi, & ut aboleantur ſucceſſiones quaſi hæreditariæ in beneficiis, ut notant communiter Interpretes ad hanc regulam, & Mandoſius *ſuper ead. q. 16. num. 10.* quæ ratio tunc ſuum plenius conſequetur effectum, cum jus conferendi beneficium ad liberum Ordinarii arbitrium redierit. Ad argumenta prioris ſententiæ reſponderi poteſt, per reſignationem factam in Curia induci vacationem in Curia, ſi reſignatio plenum effectum ſortita ſit: ſecus autem, ſi propter mortem intra 20. dies fuerit annullata; tunc enim beneficium non vacat *per reſignationem*, ſed *per obitum*, ut expreſſe in regula habetur: ergo extra Curiam, ſi obitus extra Curiam evenerit. Quod vero *de manuum appoſitione* dicitur, id poteſt intelligi regulariter extra caſum ſpecialem hujus noſtræ regulæ, vel alios ſimiles, ubi ex ratione, quæ eſt anima legis: colligi poteſt, non fuiſſe Papæ intentionem per manus appoſitionem Ordinariis præjudicare. Imo Garc. *d. loc. num.* 154. generaliter docet, *manus oppoſitionem* ſuper beneficio reſignato, non afficere, ſeu reſervare beneficium, ſi reſignatione quavis de cauſa irritata beneficium poſtea vacet per obitum. Poteſtque hic duci argumentum a majore ad minus: ſi enim ſummus Pontifex actualem collationem feciſſet, ea in hoc caſu per regulam iſtam non ſubſiſteret, ergo minus ſubſiſtet manuum appoſitio, quæ tantum pars & initium collationis eſt.

33 Quær. IV. Utrum hæc regula etiam procedat *extra Curiam*, hoc eſt, an locum habeat in reſignationibus, quæ fiunt extra Romanam Curiam in aliis mundi partibus coram Epiſcopis & locorum Ordinariis, ut ſi reſignans inter 20. dies moriatur, ut collatio beneficii reſignati interim facta nulla, & cuilibet, alteri de novo fieri poſſit? In hac quæſtione diverſas DD. opiniones refert Pariſ. *d. lib. 12. q. 5.* & cum ea aliquando in Rota Romana tractaretur, conſiliarios fuiſſe diſcordes ex Caſſiodoro narrat Mandoſ. *d. q. 16. n. 1.* tandem autem affirmativam per majora vota prævaluiſſe, cui etiam ſubſcribit Pariſ. *d. loc. n. 8.* cum aliis DD. & Deciſionibus Rotæ ibidem citatis.

Pro negativa, in quam inclinat & conſiderandam relinquit Mandoſius *loc. cit. n. 1.* & pro ea allegatur Decius *conſilio 224. n. 4.* plura argumenta adducuntur, quæ tamen poſſunt ſummatim ad duo capita reduci. Inprimis quod plura verba ponantur in hac Regula, quæ tantum conveniunt reſignationibus factis in Curia Romana, neque extra eam uſitata ſunt, veluti *commendæ ceſſerit*, *diſſolutioni unionis conſenſerit*, *vigore ſupplicationis ſignatæ*, *a die præſtandi conſenſus.* Deinde, quod ratio Regulæ potiſſimum ſit circa *reſignationes conditionatas in favorem tertii*, quales non poſſunt fieri cum effectu extra curiam: ceſſante igitur

tur ratione, videtur ipsa lex cessare. *cap. cum cessante 60. de Appellat. l. adigere 6. ff. de Jure patronatus.*

Verum pro affirmativa dicitut, quod Regulæ Cancellariæ etiam extra Curiam obligent, nisi manifeste appareat, materiam non esse practicabilem extra Curiam Sarnensis *ad Regulas Cancellariæ q. 2. Proœmiali.* Item quod in fine Regulæ addatur, collationem *quavis authoritate factam* esse invalidam, ergo supponitur, resignationem & collationem etiam alia authoritate, quam Pontificia, & Curiali fieri posse, atque hanc Regulam desuper procedere. Ad priora argumenta in contrarium allata responderi potest: 1. Ex particulari non inferri ad universale, nec sequi, hæc vel illa particula Regulæ non convenit resignationibus extra curiam, ergo nulla: loquitur enim Regula de qualibet resignatione cujuscunque beneficii, & supra dicta verba tantum causa declarationis subjicit, ut legenti patebit. 2. Quod ratio Regulæ non omnino excludatur in resignationibus extra Curiam: licet enim coram Ordinariis non possint fieri resignationes conditionatæ in favorem tertii, quæ ab eisdem Ordinariis ut conditionatæ acceptari valeant, plerumque tamen infirmi resignantes aliis verborum ambagibus & precibus, ac recommendatione certæ Personæ idem obtinent. Ad cujus rei pleniorem intellectum videri debent tradita in Tit. de *Renunt.* Potest addi etiam illud Juris fundamentum, quod cessante ratione legis publico statui & utilitati conformis in particulari aliquo casu, non semper cesset ipsa lex saltem in Foro exteriori, quando ratio a potiori subest, ut dictum in Lib. I. Tit. *de Constit. §. 4.* Consuetudinem quoque locorum hac in re, & dubio jure aliquid operari posse, & attendendam esse, non diffiteor.

34 Regula XX. est *de idiomate*, in quo voluit Pontifex, quod si contingat, tam in Curia, quam extra illam alicui de Parochia, vel alio curato beneficio provideri, provisus autem non intelligat, neque loqui sciat idioma loci, ubi beneficium ejusmodi consistit, provisionem seu mandatum desuper quoad tale beneficium esse invalidum. Quanta autem idiomatis vel linguæ experientia desideretur, Ordinario loci arbitrarium erit.

35 In Regula XXI. *de non impetrando beneficio per obitum viventis* statuitur, quod gratia Papalis super beneficio sit invalida, si impetrans in supplicatione falso narraverit, illud beneficium tempore supplicationis vacare per obitum prioris beneficiati, nec convalidetur gratia, licet postea beneficium ita revera vacare inceperit.

Imo in regula XXX. *de verosimili notitia* requiritur, ut si beneficium dicatur per mortem vacare, post mortem beneficiati, & ante datam gratiæ tantum temporis intercesserit, quo vacatio de loco, in quo bene-

beneficiatus mortuus fuit, ad notitiam Papæ verisimiliter potuerit pervenire alias gratia seu concessio beneficii nullius sit momenti.

36 In Regula XXVI. *de beneficiis vacaturis per promotionem* (quæ apud antiquiores est XXVI. apud alios XXV.) duo statuuntur. I. Quod non valeat impetratio beneficii vacaturi per promotionem cujuscunque ad Ecclesiæ vel Monasterii regimen, si concessio beneficii diem promotionis præcesserit, etsi fuerit facta motu proprio & cum derogatione hujus constitutionis. Cujus rationem assignat Glossator Alphonsus, & cum eo Joan. a Chokier *num.* 1. *&* 9. quod Papa nimis propere fuerit importunatus pro talibus beneficiis vacaturis. Forsan aliqui etiam electiones seu promotiones illorum, quorum beneficia sperabant, per fas & nefas procurare studuerunt. II. In hac eadem Reg. constitutum habetur: quod *quæcunque collationes & provisiones beneficiorum, quas per promovendos, vel assumendos ad quascunque Prælaturas inter illarum vacationis, & hujusmodi promotionis vel assumptionis, tempora simpliciter, vel ex causa permutationis, ubique resignari, vel alias dimitti contigerit, cum inde secutis pro tempore sint cassæ & irritæ.* Ratio Regulæ est secundum omnes, ne per talem resignationem aut dimissionem beneficiorum ante actualem promotionem præjudicetur collationi Papæ, cui per Extravag. *ad regimen.* omnia beneficia promotorum reservantur. Circa quam Reg. plura congessit Flam. Paris. *de Resign. benef. lib.* 3. *q.* 6. ubi etiam *n.* 54. docet, non procedere contra eum, qui bona fide resignavit ex alia causa, ignorans se promovendum, licet resignarit, postquam Prælatura actu vacavit.

Præterea hanc Regulam non habere locum, ubi Concordata vigent, sicut in Germania) quia reservatio beneficii resignati ante premotionem non est comprehensa in Concordatis, juxta ea, quæ superius *n.* 8. disputavimus, sentit Rebuf. *in Annot. hac de Reg.* Ejusque dictum refert, & insuper Decisione Rotali *in una Baderborn. Præpositura.* confirmat Flam. *Paris. d. q.* 1. *num.* 62. Cui cotradicit Branden. *in Tract. super Concord. Germ. q.* 9. & ex eo Joan. a Chokier *in Comment. ad nostram Reg. n.* 19. asserens illam decisionem fuisse per aliam revocatam. Sed magnifacio authoritatem Flam. Parisii, celeberr. Romani Doctoris & publici Juris Can. Professoris, & præterquam quod una decisio Rotalis, si qua etiam in præsenti supponeretur, non induceret mox legis necessitatem, uti sæpius dictum: deinde in illa revocatoria decisione, quam adfert Branden, suis habita specialis consideratio, quod Præpositura Paderborn esset prima dignitas post Pontificalem, adeoque per se reservata, nisi adsint specialia electionis liberæ indulta, unde non potest argumentum ad alia beneficia desumi. 37

Nec videtur obstare, si quis objecerit, Regulam nostram non conti-

tinere novam reservationem, sed esse tantum declaratoriam reservationis, quæ habetur in Extravag. *ad Regimen.* ne fraus fiat collationi Papali: Quia si S. Pontifex voluisset præcise declarare resignationes ante promotionem in fraudem Extravag. fieri, tunc debuisset ipsas resignationes invalidas pronuntiasse; quod enim in fraudem legis agitur, invalidum est & nullum. *cap. 64. d. R. J. in 6. l. non dubium 5. C. d. LL.* at vero in nostra Regula non sunt irritatæ resignationes, sed collationes & provisiones, quæ ab inferioribus Collatoribus super beneficia ita resignatis fiunt; ergo ipsa beneficia sic resignata S. Pontifex de novo suæ collationi reservavit.

Videndum quoque, an hœc Regula sit in Germania in usu, quia contra eam olim admissa fuit exceptio de non usu. Sicut aliquando fuerunt in Rota examinati plures Officiales, qui attestati sunt, sub pluribus Pontificibus, & in tota Hispania hanc Regulam non fuisse usu receptam, & resignationes simpliciter admissas absque derogatione hujus regulæ (quod sane fieri nou potuisset, si tales resignationes absolute in fraudem legis, & inde nullæ censerentur) prout refert Paris. *d. q. 6. n* 27.

38 Demum plane iterum censeo, hac regula non comprehendi illos, qui per Celsiss. Principem & Archi-Episcopum Salisb. promoventur ad unum ex quatuor suis Episcopatibus, quos conferre potest; cum enim hic nulla sit promotio per S. Pontificem, nulla est promoti beneficiorum reservatio, juxta dicta superius ad Extrav. *ad regimen. sub num. 16. v. non possum præterire.* ubi nulla est reservatio, nulla possunt dici beneficia per resignationem collationi Papali subtracta &c. & obtinet vulgatum juris axioma, quod cessante ratione legis cesset ipsa lex *c. cum cessante 60. de Appell. l. adigere 6. ff. de Jure Patron.*

In Regula XXIX. *de surrogandis collitigantibus* hoc substantialiter continetur, quod si duo super beneficio litigent, & alter ex lite recesserit, forsan propter mortem aut matrimonii contractum, vel ingressum in Religionem &c. tunc ad succidendam litem datur alteri collitiganti unus mensis, intra quem potest petere *surrogationem* seu substitutione in jure vel ad jus, quod adversario competit (dummodo collitigans petens surrogationem in dicto beneficio intrusus non fuerit, aut fraudulenter egerit, impetrando beneficium senis, aut periculose œgrotantis, eque litem movendo intentione surrogationis consequendæ, neque adversarius pacifice illud per triennium possederit) & intra hunc mensem non valeat gratia, vel concessio super beneficio litigioso alteri, quam collitiganti facta. Videatur Mandos. *ad hanc Regul. quæst.* 2

In Regula XXXV. *de annali possessore*, statuit Pontifex, quod quicunque beneficium Ecclesiast cum

tunc

tunc per annum præcedentem ab alio pacifice possessum, quod certo modo de jure vacare, & injuste ab alio possideri prætenditur, deinceps impetravit nomen, gradum & nobilitatem possessoris, & quot annis in possessione fuerit, ac specificam causam, ex qua clare constet, nullum dicto possessori Jus competere, exprimere, & intra 6. menses eundem ad judicium evocare, causamque ex tunc infra annum usque ad sententiam definitivam inclusive prosequi teneatur, alioquin impetrans de damnis propterea contingentibus possessori satisfaciat, & si frivole eundem molestarit, 50. florenos auri Cameræ Apostolicæ persolvat.

39 Regula XXXVI. quæ inscribitur *de triennali possessore* plurimum etiam notabilis & utilis est. In ea statuit Pontifex, quod *si quis quæcunque beneficia Ecclesiastica absque simoniæ ingressu ex quovis titulo Apostolica, vel ordinaria collatione aut electione & electionis confirmatione seu præsentatione, & institutione illorum, ad quos ista pertinent, per triennium pacifice possederit (dummodo in beneficiis hujusmodi, si Pontifici ex reservatione generali, in Corpore Juris clausa reservata fuerint, se non intruserit) super iisdem beneficiis taliter possessis molestari nequeat, nec non impetrationes de beneficiis sic possessis factas irritas esse decernit, lites super illis motas penitus extinguendo*

Utrum autem hæc Regula in possessorio tantum suffragetur, non item, quo minus possessor triennalis in petitorio impugnari valeat, dissentiunt DD. Et de possessorio duntaxat non pauci intelligunt cum Covar. *ad Reg. possessor p. 1. § 10. num. 10. conclus 6.* eo quod juxta *Reg. 1. Juris in 6.* beneficium Ecclesiasticum non possit absque institutione Canonica obtineri. Atque ita suo tempore sensisse Dominos de Rota testatur Glossator Regular. Cancell. Alphonsus apud Chokier. *in Comment. ad hanc Reg. num. 18.* Verum probabilius videtur cum Alphonso *c. loco* Paul. Laym. *in Th. mor. lib. 4. tr. 1. c. 15. n. 4.* Rebuf. *de Pacif poss. num. 10.* Nav. *hoc tit. in 2. edit. consil. 30.* quod si adsit capacitas personæ, bona fides, & titulus justus coloratus, licet in veritate non subsistens, hæc regula convalidet titulum jure præscriptionis, adeoque prosit etiam in petitorio quoad utrumque forum: idque satis probat textus regulæ; si enim triennalis possessor non consequeretur titulum, ejus beneficium semper de jure vacaret, nec esset ratio: cur ab alio impetrari non posset, vel saltem debuisset ei S Pontifex impetrationem *novæ provisionis* aut rescripti; *etiam perinde valere*, injunxisse. Item non bene verificarentur illa verba: *lites super illis motas penitus extinguendo.* Nec posset dici *penitus* extincta lis, quæ foret superstes quoad principale punctum scil. petitorium. Ubi ergo textus non distinguit, nec nos distinguere debemus *l. de pretio* 8 *ff. de Publiciana.*

Adde etiam Paris. *de Resignat. lib. XI. q. 24. n. 25. & seqq.* ubi docet,

trien-

triennalem possessorem defendi contra privationem, quæ infertur ob non publicatam resignationem, vel omissam promotionem intra annum ad ordines illos, quos beneficium requirit, vel per Extrav. *Execrabilis*, ob adeptionem secundi beneficii. Consentit Chokier ad *eand. Reg. num. 86.* Quando vero dicatur possessor habere titulum coloratum sufficientem ad hanc Regulam, vid. Chokier. *d. l. n.* 62. Gomez. *ad hanc Reg. q.* 27. *& seqq.* Et quod non prosit Regula circa beneficia unita, Gonzal. *Gloss. 5. §. 7. n.* 8. Garc *p.* 12. *cap.* 2. *num.* 28.

Sed nunquid talis ipso jure privatus, si beneficio insistat, erit in mala fide, vel saltem in errore juris clari & notorii, qui non prodest ad præscriptionem? ℟: Quod in his casibus non tam agatur de convalidatione tituli, qui ex supposito est verus & validus, quam de abolitione & extinctione pœnæ privationis, quæ cum ad sui executionem requirat factum hominis, scil. cognitionem causæ ex parte Judicis Ecclesiastici, & dimissionem beneficii ex parte possessoris, non obligat in conscientia ante sententiam declarationem judicis, ut cum communi docet Laym. *in Theol. moral lib.* 1. *tract.* 4. *c.* 14. *n.* 6. Covar. *de Matr. p.* 2. *c.* 6. §. 8. *n.* 13. *&* 21. Text. *in c. cum secundum* 19. *de Hæret. in* 6 & proinde possessor beneficii ipso jure privatus nec contra conscientiam, nec contra jura agit, insistendo possessioni, neque ad judicis sententiam: quæ si per triennium intermissa fuerit, authoritate hujus Regulæ, pœna extincta censebitur. Et generaliter pœnas, licet ipso jure commissas cum mala fide, id est, scientia illius pœnæ, præscribi posse, communis est DD. conclusio, teste Barb. *in c.* 2. *de Præscript. in* 6. *n.* 5. Navar. *in Man. c.* 23. *n.* 66. Arnold. Rath. *in Tract. de usucap. c.* 2. *Assert.* 12. non obstante text. *in dict. c.* 2. *de præscript. in* 6. quem interpretatur Barb. *d. n.* 5. procedere in illo speciali casu bonorum ob hæresim amissorum, ubi præscriptio ponitur etiam contra Ecclesiam Romanam, cui illa bona acquirerentur; & admittitur minor, quam centenaria, scil. 40. anuorum, sed tantum in persona liberorum Catholicorum bona fide possidentium res Patris, qui hæreticus ignorabatur. Ita ut hic bona fides non significet justam retentionem in conscientia, quam filii, imo ipse Hæreticus, semper habent ante sententiam declaratoriam, ut præmissum, sed potius ignorantiam criminis paterni, quod si filii sciverint, & non denuntiarint, inducunt præsumptionem participationis contra se, & censentur indigni bonorum paternorum.

Quod porro de *intrusis* h c, & sæpius alibi dicitur, sciendum est, *intrusos*, dici, qui propria authoritate absque Canonico titulo beneficium possident. Par s. *de Resig. benef. lib.* 7. *q.* 1. *num.* 113. Item magis ad propositum & sensum hujus Regulæ, qui se ingerunt in possessionem seu administrationem benefi- 40

cii,

cii, a Pontifice ſibi collati, ante expeditionem Bullarum, ſeu litterarum Apoſtolicarum, ut habetur in conſtitutione 4. Julii II. quæ incipit? *Romani Pontifices &c.* quæ quidem Conſtitutio principaliter loquitur de majoribus beneficiis & dignitatibus, nimirum Eccleſiis Cathedralibus, Monaſteriis, & Prioritatibus, nec minorum beneficiorum mentionem facit, videtur tamen in Bulla Julii III. *Cupientes* etiam ad hæc extenſio fieri. Et docet Pariſ. *lib.* 10. *q.* 1. *n.* 20. quod licet ex communi DD. traditione gratia dicatur perfecta per ſolam ſignaturam, quando Papa ſignat, ſeu ſubſcribit ſupplicationem per vrrbum; *fiat, ut petitur &c.* tamen adhuc iſta gratia ſit *informis*, & quaſi conditionata, antequam ordinaria collationis Bulla deſuper expediatur, argumento Regulæ Cancellariæ XXVII. *de non judicando juxta formam ſupplicationum, ſed litterarum expeditarum*, in cujus principio talis gratia ante litterarum expeditionem *informis* vocatur; adeoque generaliter capiens poſſeſſionem ex ſola ſupplicatione ſignata, litteris non expeditis, dicatur intruſus, omneque jus, quod in beneficio habet, amittat, & de cætero ad illud obtinendum inhabilis reddatur.

41 Huc etiam facit Regula LI. in qua declaravit Summus Pontifex, quod nulli ſuffragari debeat diſpenſatio per ſolam ſignaturam, antequam litteræ Apoſtolicæ ſuper ea confectæ fuerint; eo quod in ſupplicationibus multa ſæpe inſerantur, & petantur, quæ omnia & ſingula per unum generale verbum *fiat* concedere, non ſemper eſt mens Pontificis, cum in generali conceſſione non veniant ea, quæ quis veriſimiliter non fuiſſet in ſpecie conceſſurus, *cap. in generali* 81. *de R. J. in* 6. Utrum autem ſaltem in foro conſcientiæ liceat uti diſpenſatione ante expeditas litteras Apoſtolicas? dicitur in Lib. V. Tit. XXXIII. *de Privilegiis.*

42 In Regula LV. *De exprimendo valore beneficiorum* ſtatuitur, ut is, qui prius habet beneficium, ſi novum a Papa impetret, teneatur utriusque beneficii exprimere verum valorem, ſeu annuos reditus, & idem valor gratiis inſeratur, alias gratia ſit invalida, niſi impetrans prius beneficium dimittere debeat. Ratio Regulæ eſt, ut conſtet Pontifici, an reditus unius Clerici per multiplicata beneficia non nimis, & in aliorum detrimentum augeantur.

43 Similiter in Regula LVII. *De expreſſione qualitatum beneficiorum* voluit Pontifex, quod ſuper beneficiis Eccleſiaſticis fiat mentio de qualitatibus illorum, videlicet, an dignitates, vel perſonatus, vel officia ſint; item an curata, vel electiva: alias gratiæ deſuper factæ ſint nullæ, quæ qualitates ſi non exprimantur, negativa deſuper expreſſe fiat, nimirum, quod non ſit dignitas, beneficium electivum, officium, vel perſonatus, ut exponit Gloſſ. ibid. Cujus Regul. ratio

est, quod juxta diversas beneficiorum qualitates requiratur etiam major vel minor qualificatio, & idoneitas in supplicante.

44 Cum de jure gratiam vel rescriptum Apostolicum non possit impetrare excommunicatus super alio quam excommunicationis articulo *c.* 1. *de Rescriptis in 6.* Stylus autem curiæ soleat in litteris seu Rescriptis, super aliis causis, gratiis vel beneficiis imperatis, inserere absolutionem a censuris, limitatam tamen *ad effectum litterarum duntaxat consequendum*, quo consecuto reincidit in censuram, si quam habet impetrans, nisi aliter satisfecerit Ecclesiæ, & absolutus fuerit; ideo ne ob prædictam absolutionem in literis Apostolicis poni solitam præstetur occasio censuras vilipendendi, & insordescendi in illis, statuitur in Regula LXVI. *de generali absolutione a censuris ad effectum literarum Apostolicarum*: hanc clausulam absolutoriam *non suffragari non parentibus rei judicatæ, incendiariis, violatoribus Ecclesiarum, falsificatoris, & falsificari procurantibus literas & supplicationes Apostolicas illlisque utentibus, receptoribus & fautoribus eorum, ac res vetitas infidelibus deferentibus, violatoribus Ecclesiasticæ libertatis via facti, ausu temerario Apostolicis mandatis non obtemperantibus, & Nuntios vel Executores Apostolicæ Sedis, ejusque officium impedientibus, qui propter præmissa vel aliquod eorum excommunicati a jure, vel ab homine per quatuor menses scienter excommunicatiotionis hujusmodi sententiam sustinuerint, & generaliter quibuscunque aliis, qui censuris extra casus enarratos quomodolibet ligati in illis per annum continuum insorduerint.*

45 In Regula LXVIII. reservat sibi Pontifex omnia beneficia, alias per regulas Cancellariæ reservata, quæ vacarunt Sede Papali vacante, nec interim per Ordinarios de iis dispositum, seu minus valide dispositum fuit. Est enim hæc natura Regularum Cancellariæ, quod cum morte singulorum Pontificum exspirent, & sede vacante nullam vim obtineant, ac proinde eo tempore beneficia vacantia (nisi per alias constitutiones perpetuas fuerint reservata) Ordinarii recte conferre valeant, qui hac in re sibi invigilare scient.

46 In Regula LXX. declaratur, quod Cardinales propter dignitatis prærogativam non comprehendantur sub constitutionibus, aut regulis quibuscunque Papalibus, nisi eorundem favorem concernant, vel ipsæ constitutiones edendæ de eorum Cardinalium vel majoris partis consilio editæ fuerint, seu in eisdem regulis & Constitutionibus facta fuerit ipsorum Cardinalium mentio expressa.

In Regula demum LXXI. declaratur, quod in quacunque constitutione, & quibuscunque clausulis non censeatur derogatum regulis Cancellariæ, nisi facta de illis speciali expressa mentione.

Et hæc circa Regulas Cancellariæ, quantum ad materiam præsentis tituli dicta sufficiant; qui plura desiderat in aliis materiis, reperiet apud

apud Authores, & Regularum Glossatores superius citatos, & consulto faciet recentiores semper Regulas a novissimis Pontificibus editas procurando, & inspiciendo propter novas clausulas, quæ nonnunquam inseruntur.

§. IV.

De Concordatis Germaniæ.

SUMMARIA.

47. De Concordatis Germaniæ.
48. *Concordata Germaniæ an, & qua ratione sint perpetua, secus ac Regulæ Cancellariæ?*
49. *Beneficia vacantia in mensibus Papalibus possitne Ordinarius Germaniæ Sede Pap. vac. conferre?*
50. *Concordata restituunt jus electionis Ecclesiis, reservatis tamen primis dignitatibus post Pontificales.*
51. *Concordata dant alternativam mensium.*
52. *Concordata an derogent* cap. statutum h. t. in 6. & an Extrav. 1. h. t.
53. *Annatæ de beneficiis qualiter solvendæ.*
54. *Concordatis an Papa, præscriptio, vel consuetudo derogare possit?*

47 Cum olim circa Ecclesias & Ecclesiastica beneficia, eorumque collationem frequentes in Germania lites & confusiones essent, res per Tractatum & concordiam inter Nicolaum V. Summum Pontificem, & Fridericum III. Imperatorem, aliosque Ecclesiasticos & sæculares Germaniæ Principes tandem composita, & a Nicolao Bulla confirmatoria (quæ in Bullario inter Constitutiones ejus primo loco ponitur) desuper erecta est, cujus substantia consistit in sequentibus punctis.

I. Repetit summus Pontifex reservationes beneficiorum Extrav. *ad Regimen.* quas superius sub *notabili quarto* enumeravimus, & per hoc ista Extravagans, quæ primitus fuit tantum temporalis ad vitam Benedicti XII. lata, hodie est perpetua.

Sed dubitari posset, an ista perpetuatio per concordata aliquid operetur ultra perpetuationem per Regulam primam Cancellariæ, in qua eadem Extrav. etiam per singulos Pontifices innovatur? Etenim ut paulo ante præmisimus, Regulæ Cancellariæ Sede Papali vacante nullam vim habent, consequenter nec Extravag. *ad Regimen*, cujus obligatio in plerisque tantum ab illis dependet, nisi quatenus concordat cum *cap. præsenti 35. h. tit. in 6.* Concordata autem sunt perpetua, 48 nec exspirant morte paciscentium, consequenter videtur inferendum, ut Ordinarii Collatores possent beneficia per Extravagantem, *ad Regimen* (id est de beneficiis in mensibus per Regulam XI. vacantibus) reservata conferre Papali sede vacante, id tamen non possint vigore

re Concordatorum, quæ per mortem Papæ non exſpirant. Idem etiam dubium moveri poteſt (ut quæſtio hac occaſione generalius tractetur) de primis dignitatibus poſt Pontificales in Eccleſiis Cathedralibus, & principalibus in Eccleſiis Collegiatis, quæ in Regula IV. Cancellariæ, & in Concordatis reſervantur.

Verum hic imprimis advertendum eſt, quod circa Extravagantem *ad Regimen*, rari caſus poſſint evenire, in quibus dubitatio procedat: nam ſi beneficia vacent *apud Sedem* propter mortem in curia aut vicinia, *juxta d. c. præſenti*, eſt conſtitutio perpetua clauſa in Corpore Juris: vacatio autem per privationem, depoſitionem, muneris, & conſecrationis ſuſceptionem, electionis, vel poſtulationis caſſationem, Epiſcopatus alteriusve dignitatis aſſecutionem non ſolet contingere Sedi Papali vacante: quia tunc ſimilia non tractantur, ſed differuntur poſt aſſumptionem novi Pontificis; niſi forſan ponatur, quod trimeſtre tempus datum promoto in Epiſcopum vivente adhuc Pontifice ad retinenda beneficia prius obtenta, quo elapſo vacare incipiunt, *juxta cap. cum in cunctis 9. §. cum vero de Electione*, elabatur Sede Papali vacante.

Vacatio quidem per obitum Cardinalium, ac aliorum Officialium Sedis Apoſtolicæ poſſet evenire eadem ſede vacante: ſed in Extravag. *ad Romani* 14. *h. t. inter com.* declaratum habetur, quod etiam iſta beneficia cenſeri debeant jam vivente Pontifice per reſervationem fuiſſe affecta, & iſtam reſervationem etiam poſt mortem Pontificis durare.

Hanc porro declarationem eo usque extendunt DD. ut circa effectum reſervationis per Regulas Cancellariæ, aliasve temporales conſtitutiones Pontificum poſt mortem eorum continuandum, notabilem diſtinctionem faciant inter reſervationes, quæ ſunt determinatæ ad certam perſonam, uti ſunt beneficia dictorum Cardinalium & Officialium Sedis Apoſtolicæ, vel ad certam Eccleſiam, uti præpoſituræ, & primæ dignitates poſt Pontificales, & Principales in Collegiatis: ac inter reſervationes, quæ ſunt introductæ ratione temporis & menſium Apoſtolicorum; ut priori caſu Regulæ cenſeantur vivo Pontifice ſtatim habuiſſe effectum, ut ipſa beneficia ſtatim fuerint affecta, & ſic etiam poſt mortem Papæ permanſerint, nullumque jus eorum conferendorum Sede Papali vacante Ordinariis competat; ſecus vero in caſu poſteriori; quia tunc, cum ſit incertum, in quali menſe poſſeſſor beneficii ſit moriturus, & ipſum beneficium indeterminatum, Regulæ non habent effectum, niſi in ipſa morte beneficiati, quæ ſi contingat vacante Sede Papali, impedietur dictus effectus, utpote Regulis jam per obitum Papæ ſublatis. Ita docet Gonzal. *ad Regulam* 8. *Cancell.* §. 8. *proœmiali n.* 49. Barb. *de Offic. Epiſcopa-*

ſcopali p. 2. alleg. 57. ſub n. 62. & plures apud eum citati. Quæ diſtinctio licet forſan in theoria poſſet, habere difficultatem, quia in dicta Extravagante non videntur comprehendi tot caſus, quot iſti DD. ponunt, ſed tantum circa beneficia certarum perſonarum, & quæ reſervantur per manus appoſitionem & poſtea ſubjungitur, quod hæc conſtitutio procedat circa beneficia, ut præmittitur (id eſt in caſibus ibi poſitis & præmiſſis) reſervata; & alias reſervationes ampliandæ non ſint in præjudicium Ordinariorum, quia tamen videmus paſſim DD. conſentire, & ratio paritatis inter unum & alterum ſatis eſt probabilis, volumus tantiſper acquieſcere.

De Parochialibus autem Eccleſiis ſpecialiter conſtitutum eſt, *in c. ſi Apoſtolica 35. hoc t. in 6.* & pluribus declarat Gonzal. *d.* §. 5. *à num.* 225. quod ſi eas quocunque modo etiam in Curia, & apud Sedem vacare contigerit Sede Apoſt. vacante, libera ſit deſuper Ordinariis conceſſa diſpoſitio, ne diuturnior vacatio periculum animarum inducat.

49 Potiſſima igitur quæſtio remanet de beneficiis ſine cura vacantibus in menſibus Papalibus, an eorum reſervatio per Concordata ita perpetuetur, ut ſi contingat vacare Sede Papali vacante, nequeant ab Ordinariis conferri? Non poſſe conferri exiſtimat Barb. *dict. n. 63. verſ. unde infertur.* Sed plane opinor, ſalva authoritate viri eximii Barboſæ contrarium theorice dici & defendi poſſe. Argumentum rationi convenientiſſimum ſummo ex Brandeno *ſuper Concordatis Germaniæ q. 12 num. 14.* quod per Concordata Summus Pontifex non voluerit conditionem Ordinariorum Germaniæ facere duriorem, illisve plus detrahere, quam Pontifices conſueverunt, per Regulas Cancellariæ detrahere aliarum Provinciarum Epiſcopis. Illudque confirmo exinde, quod nulla fuiſſet hujus detractionis ſufficions ratio, & incongrue dixiſſet Nicolaus V. in Bulla Concordatorum in principio, quod eadem concordata non tantum Sedi Apoſtolicæ, *ſed ipſi nationi Germaniæ ſint utilia & ſalubria*, ſi natio Germanica ſuam conditionem præ aliis Nationibus concordando deteriorem feciſſet. Jam vero ſubſumo: ſed omnium Nationum aliarum Ordinarii poſſunt conferre beneficia in menſibus Apoſtolicis Sede Papali vacante, ut concedunt DD. cum Gonzal. *in* §. 5. *Proœm. num.* 46. *& n.* 53. ergo etiam Ordinarii Nationis Germanicæ, ne concordata, & conceſſa menſium alternatio in favorem Ordinariorum introducta in eorum odium retorqueatur *contra vulg. c. quod ob gratiam* 61. *de R. J. in* 6. Hinc quoque in ſimili docet Brandenus *dict. q.* 12 quod licet in Concordatis non ſit expreſſum, an beneficia reſignata in menſibus Papalibus extra Curiam ſint reſervata, quia tamen id expreſſum eſt in Regulis Cancellariæ, quod non ſint reſer-

vata, idem etiam in Concordatis locum habeat. Ad rationem dubitandi, quod concordata & pacta non extinguantur morte paciscentium, Resp. id solum procedere eo sensu, ut ista Concordata non indigeant nova resuscitatione, vel confirmatione novi Pontificis, sicut Regulæ Cancellariæ, non vero ut exinde aliquid durius, quam per regulas Cancellariæ, introductum censeri debeat: hoc enim non fuit de intentione paciscentium, nec potuisset rationabiliter fuisse; alias autem notum est, quod actus non operentur ultra agentium intentionem *arg. l. non omnis 19. ff. de Rebus creditis.* Negatur proinde omnino suppositum, quod reservatio sede vacante aliquando in pactum & concordiam deducta fuerit, quia ante Concordata nulla fuit Sede vacante (saltem in casibus Extravag. *ad Regimen*, & Regularum Cancellariæ) reservatio, & per Concordata non apparet expresse introducta. Dices, reservationem mensium v. g. esse factam in Concordatis, & consequenter etiam duraturam sede vacante, sicut ipsa Concordata. ℞. Reservationem non esse noviter in Concordatis statutam, sed tantum in Concordatis, & quidem ad eum prorsus modum, quo prius ex parte S. Pontificis in usu, & vigore fuerat, scilicet Sede impleta non vacante.

Confirmat prædicta, quod in formalibus terminis docet Gonzal. *gloss. 24. num. 9. & seq. cum citatis ibidem.* nimirum Concordata Germaniæ, cum reducant ad jus commune, esse favorabilia, ac plenissime in ordinariorum favorem & contra Concedentem interpretanda, præsertim quia facta fuere causa unionis & tranquillitatis inter Ecclesiam Romanam, & Principes tam Ecclesiasticos, quam sæculares, & propterea sint favorabiliora indultis Cardinalium.

50 II. In his Concordatis Germaniæ §. *item placet nobis*, concedit Summus Pontifex omnibus Ecclesiis Metropolitanis, Cathedralibus, & Monasteriis liberam Prælati electionem; confirmationem vero in Ecclesiis Metropolitanis, Cathedralibus, & Monasteriis exemptis sibi indistincte reservat, cum plenitudine potestatis, aliquando loco personæ electæ aliam digniorem & utiliorem substituendi, ex causa tamen rationabili & evidenti, ac de Cardinalium consilio. Addit præterea Pontifex, quod præsentationes electionum a sede Apostolica confirmandarum expectare velit juxta tempus & modum determinatum, *in c. cupientes 16. de Electione in 6.* Quod si intra id tempus præsentatæ non fuerint, vel præsentatæ minus Canonicæ, jus providendi Ecclesiæ ad summum Pontificem devolvetur.

Hinc patet, quod S. Pontifex in hoc articulo partim accesserit ad jus commune, restituendo scilicet Ecclesiis jus eligendi Prælatum, quod prius habebant juxta totum Tit. VI. *de Electione*, & tantum

tum

tum per Regulam ſecundam Cancellariæ (de qua ſuperius dictum) amiſerunt: partim vero a Jure communi receſſerit, de quo confirmatio electionis, & electione irritata proviſio Eccleſiæ gradatim per modum appellationis ad proximum ſuperiorem, nimirum electio Epiſcopi ad Archiepiſcopum, Archiepiſcopi ad Patriarcham ſpectabat. *c. nihil eſt 44. de Elect. c. qnamquam 18. eod. tit. in 6.*

Reſervat quoque S. Pont. in hoc §. ad finem, Majores dignitates, poſt Pontificales in Cathedralibus, & principales in Collegiatis: quæ reſervatio eſt quidem conformis Regulæ IV. Cancellariæ, ſed non tam extenſa, nec comprehendens alias dignitates Regulares, de quibus in d. Reg. neque ulla in Concordatis fit mentio de Regula, vel tota ejus innovatione.

51 III. In §. *placet etiam nobis*, promittit S. Pontifex, quod *per quamcunque aliam reſervationem, gratiam exſpectativam, aut quamvis aliam diſpoſitionem* nolit impedire, *quo minus de beneficiis & dignitatibus inferioribus quibuscunque, cum vacabunt, in Februario, Aprili, Junio,* Auguſto, *Octobri & Decembri libere diſponatur per illos, ad quos eorum collatio, proviſio, præſentatio, electio, ſeu quævis alia diſpoſitio pertinebit, reſervatione, aliave quavis diſpoſitione authoritate Apoſtolica factis, vel faciendis, non obſtantibus quibuscunque.*

Quoties vero aliquo vacante beneficio in Januario, Martio, Majo, Julio, Septembri, & Novembri, menſibus ſpecialiter Sedi Apoſtolicæ reſervatis non apparuerit infra tres menſes a die vacationis notæ in loco beneficii, quod alicui, de illo Apoſtolica authoritate proviſum eſt, ex tunc, & non antea Ordinarius, vel alius, ad quem illius diſpoſitio pertinebit, libere conferre & diſponere poterit.

In hoc igitur §. dum alternativa beneficiorum collatio inter S. Pontificem & Ordinarium ſtatuitur, derogatur quidem Juri communi, ubi ratione menſium beneficia reſervata non reperiuntur, in eo tamen hæc derogatio etiam favorabilis eſt, quod reſervationes incertæ, & gratiæ expectativæ, quibus aliquibus jus dabatur ad primum beneficium vacaturum, quæ olim valde frequenter ordinariam collationem impediebant, e medio ſublatæ ſunt, & ita S. Pontifex latiſſimam ſuam poteſtatem conferendi beneficia totius mundi. *juxta c. 2. hoc t. in 6. & c. ſi Papa* 10. §. *ſi autem. de Privileg. in* 6. in gratiam Germanorum intra certos quaſi limites reſtringere voluerit: item quod Regula IX. Cancellariæ, quæ tertio tantum menſe Ordinariis poteſtatem conferendi beneficia concedit, in Germania locum non habeat.

Specialiter autem ſuper illo puncto *trium menſium*, intra quos juxta iſtum §. debet fieri collatio Papalis, emanavit declaratio Gregorii XIII. in Bulla: *Quæ in Eccleſiam &c.* quod non ſtatim valitura ſit collatio Ordinarii, ſi intra tres menſes de proviſione Papali non conſtiterit, ſed tunc demum, ſi intra

illos

illos tres menses omnino provisum non fuerit. Quamvis enim ex eadem Declaratione provisus Papalis intra dictos tres menses suam provisionem ordinario notificare, & in loco beneficii publicare teneatur, si commode possit, & temporis angustia non coarctetur, facile tamen contingit, ut ob locorum distantiam, vel provisionis dilationem, id fieri nequeat, & si provisio Papalis suo effectu destitueretur. Videatur Greg. Branden. *super Concordatis Germaniæ post q.* 12. *notab.* 1. *n.* 6. & *notab.* 2. *num.* 4. & 5. & quæ diximus Lib. I. Tit. III. *De Rescriptis n.* 23.

52 Sed hic insignis aliquando mota erat quæstio, an per hunc locum Concordatorum, ubi trimestre collationi Papali præscribitur, abrogatum censeri debeat, *c. statutum* 3. *h. tit. in* 6. ex quo habetur, quod nisi S. Pontifex beneficia vacantia in Curia, & propterea reservata *intra unum mensem numerandum a die vacationis* contulerit, illi, ad quos eorundem beneficiorum alias spectaret collatio, valeant ea (tantummodo autem per se ipsos vel ipsis agentibus in remotis, per suos Vicarios generales cum speciali ad hoc mandato) conferre? Dubium istud apud DD. hactenus non reperi decisum, in facti tamen contingentia respondi, inhæreri posse generali juris Regulæ, quod correctio jurium sit stricte accipienda, & facta in uno casu non sit trahenda ad alterum, ubi assignari potest diversitatis ratio, *vulg. l. præcipimus* 32. *in fin. C. de Appellat. c. cum expediat* 29. *de Elect. in* 6. jam vero cum textus Concordatorum statuendo tempus trimestre loquatur tantum de reservatione mensium, nec in priori §. ubi de aliis reservationibus tractat, alicujus temporis ad conferendum meminerit, merito dicendum est, eas sub dispositione juris communis & *dicti c. statutum*, reliquisse. Diversitatem autem rationis circa beneficia vacantia in mensibus Papalibus, & alia vacantia in Curia hanc adstruere possumus, quod beneficia vacantia in mensibus, vacent in Germania & locis remotis, cujus vacationis notitia non statim ad Papam defertur, ideoque longiori tempore ad conferendum indiget. At vero vacatio in Curia incipit Romæ, & ibi omnium primo innotescit, ut quia aliquis Romæ moritur, vel beneficio privatur, aut ad aliud promoveretur &c. quemadmodum superius explicatum. Inde est, quod Summus Pontifex facilius potuerit, circa beneficia in Curia vacantia, collationis terminum sibi abbreviare.

Controvertunt quidem DD. *an d. c. statutum hoc tit. in* 6. quatenus terminum *unius mensis* collationi Papali præfigit, etiamnum hodie procedat, vel abrogatum censeri debeat per *Extravag.* 1. & *Extravag. ad Regimen.* 13. *hoc tit. inter com.* ubi in definita statuitur reservatio, & abrogantur omnes aliæ constitutiones, quatenus possunt istis obstare: unde & abrogatum esse docet

Garc.

Garc. *de Benefic. p.* 5. *cap.* 1. *n.* 89. cum aliis eo loco citatis.

Verum cum Extravagantes citatæ nullam prorſus mentionem faciant de illo *c. ſtatutum*, quod eſt conſtitutio Conciliaris lata in Concilio generali Lugdunenſi, cui non derogatur ſine ſpeciali mentione, teſte Sanch. *de Matr. lib.* 3. *diſp.* 26. *n.* 9. *arg. cap. nonnulli* 28. *ubi DD. de Reſcript.* ideo non deſunt Authores, qui magis & probabilius in favorem Ordinariorum inclinant, exiſtimantes, recte defendi poſſe, adhuc hodie eſſe locum prædicto *c. ſtatutum*, ut niſi Papa *intra menſem* contulerit beneficium vacans in Curia, & reſervatum, manus Ordinarii Collatoris amplius ligatæ non ſint. Gloſſ. *in dict. c. ſtatutum.* Quaranta *in ſum. Bullar. v. beneficii reſervatio in additione verſ. controvertitur.* Barb. *de Offic. Epiſcop. alleg.* 57. *num.* 24. *verſ. de his tamen.* Neque illa verba *in d. Extravag.* 1. *h. t.* poſita: *quæ apud eundem Sedem intra unum menſem a data præſentium hactenus* in Curia *vacaverint, computandum, & quæ ex nunc apud eam vacaverint, in futurum reſervamus &c.* clare evincunt correctionem *d. c. ſtatutum*, quin in hac Extravag. S. Pontifex nullo verbo inſtituit quæſtionem, & conſequenter nec intendit decidere, intra quantum tempus hæc beneficia reſervata per Sedem Apoſtol cam conferenda ſint; ſed tantum, quod ea apud ſedem vacantia ſuæ collationi reſervet, cui reſervationi nihil præjudicat terminus unius menſis ad conferendum. Illa porro verba: *quæ intra unum menſem a data præſentium hactenus vacaverint, &c.* id ſolum ſpecialiter conſtituunt, quod, cum alias leges ordinarie ſoleant tantum futuris negotiis proſpicere, & nonniſi poſt certum tempus obligare, hæc Extravagans ſuam obligationem, vim & effectum non tantum habuerit mox a die *datæ*, ſed etiam retro per ſpatium *unius menſis.* Dices, non fuiſſe opus, ſolam reſervationem beneficiorum apud Sedem vacantium ſtatuere, quæ jam prius fuit ſtatuta in *c.* 2. *h. t. in* 6. Eviſtimo plane, hac objectione non paucos fuiſſe perſuaſos: ſed advertendum eſt, quod illa Extravag. licet in corpore Juris ſit poſterior, in tempore *datæ* autem ſit longe anterior libro Sexto Decretalium, quia fuit data anno I. Pont. Bonifacii VIII. ut ex ſubſcriptione apparet, compilatio vero Sexti facta anno quarto ejusdem Pontificis teſte Barb. *ad d. c. conſtitutum n.* 2. qui utique non interfuiſſet in Sextum illud *c. ſtatutum*, ſi fuiſſet per ſe ipſum abrogatum. Et licet reſervatio *c.* 2. *h. t. in* 6. jam fuerit lata ſub Clemente III. tamen non eſt novum, ut ſequentes Pontifices reſervationes ſuorum Anteceſſorum confirment, ſicut ex regulis Cancellariæ docemur, ac tempore Clementis III. atque ante compilationem Sexti, fuit illa conſtitutio quædam tantum Extravagans, & paucis forſan cognita, unde expediebat, per Bonifacium VIII. innovari. Quod demum *d. Extrav.* 1. *h. t.*

in Corpore Juris ſit poſterior, nihil ad rem facit; quia Extravagantes, cum nullius Pontificis authoritate compilatæ ſint, debent referri ad ſuos authores, & tempus, quo datæ ſunt.

53 IV. In §. *placet ſimiliter*, declarat Summus Pontifex, qualiter *annatæ*, ſive fructus primi anni de Eccleſiis Cathedralibus, & Monaſteriis virorum, ſcilicet exemptis a die vacationis Eccleſiarum juxta ſummam pecuniæ in Camera Apoſtolica taxatam ſolvi debeant; nimirum ut pro media parte intra annum a die, quo novus Prælatus poſſeſſionem pacificam totius vel majoris partis Eccleſiæ, & rerum ad eam pertinentium adeptus eſt, & pro alia medietate intra annum ſequentem ſolvantur. Quod ſi contingat, eandem Eccleſiam intra annum bis vacare, taxa. tantum ſemel debeatur, nec debitum hujusmodi in ſucceſſorem in Eccleſia vel Monaſterio tranſeat.

De cæteris vero dignitatibus, perſonalibus, officiis, & beneficiis ſæcularibus ac Regularibus quibuscunque, quæ authoritate Sedis Apoſtolicæ conferentur, vel de quibus providebitur (præterquam vigore gratiarum exſpectativarum, aut cauſa permutationis) ſolvantur annatæ, ſive medii fructus juxta taxam ſolitam a tempore poſſeſſionis intra annum: & debitum hujusmodi ſimiliter in ſucceſſorem in beneficio non tranſeat; id eſt, ſi anteceſſor in beneficio taxam non ſolvit, ſucceſſor ejus pro ſua tantum, non pro anteceſſoris taxa convenietur. Concedit quoque Summus Pontifex in hoc §. ut, ſi quæ Eccleſiæ ſucceſſive taxatæ ſint, poſſint deſuper a Sede Apoſtolica in partibus peti commiſſarii, qui taxam earundem Eccleſiarum juxta qualitatem rerum, temporum & Regionum moderari, & attemperare valeant.

54 Demum in hoc & præcedenti §. ſubjungitur, quod iſta Concordatorum ordinatio ſemper duratura ſit, niſi in futuro aliquo Concilio de conſenſu Nationis Germanicæ aliter fuerit ordinatum.

Unde paſſim in dubium vocant DD. an S. Pontifex ſaltem de plenitudine poteſtatis valeat Concordatis absque Nationis Germanicæ conſenſu, & extra Concilium generale derogare. Ratio pro parte affirmativa ſine hæſitatione (ut putat Brand. *loc. cit.* *q.* 8.) concludendi videtur, quod plenitudo poteſtatis Pontificiæ nullis legibus adſtringatur. *l. Princeps* 31. *ff. de LL.* & S. Pontifici tanquam ſupremo Chriſti in terris Vicario libera ſit & pleniſſima diſpenſandi, ligandi, & ſolvendi facultas: atque hæc concordata ex parte S. Pontificis contineant meram gratiam Germanis conceſſam, cum alias beneficiorum quorumlibet pleniſſima diſpoſitio ad ipſum pertinuiſſet. *c.* 2. *hoc tit. in* 6. gratia autem & privilegium ſubditis gratuito conceſſum iterum arbitrio concedentis revocari poſſit, teſte Gloſſ. *in Reg.* 16. *jur. in* 6. *v. manſurum.*

Atta-

Attamen cum concordata (ſicut ipſum nomen præſefert) non ſint ſimplex gratia aut privilegium, motu proprio & mere gratuito conceſſum, ſed vera pactatio & promiſſio utrinque acceptata, habens expreſſam clauſulam de non revocando adjunctam, & cum onere ex parte Germanorum, quod nullum jus conferendi in menſibus Papalibus, aliisque ibidem exceptis caſibus (utut illud fortaſſis ante Concordata poſſiderent) impoſterum prætendere, & taxas Cameræ Apoſtolicæ fideliter ſolvere velint, cujusmodi Concordiæ etiam naturali jure obligant. *l.* 1. *ff. de pactis* & nomine Eccleſiæ & dignitatis, præſertim cum conſenſu Capituli ſive Cardinalium (ut in præſenti) factæ etiam in ſucceſſorem tranſeunt, quemadmodum in Titul. *de Transactionibus* dicitur; ideo non crederem, S. Pontificem facile eo adducendum, ut his concordatis extra Concilium generale, & ſine conſenſu Nationis Germanicæ derogaret, niſi ex publica & graviſſima cauſa, ex qua Principi conceſſum eſt, jus alteri quæſitum auferre. Alias autem Principem etiam de plenitudine poteſtatis ſuæ non eximi, quo minus pacta, utpote juris naturalis, ſervare teneatur, communis eſt ſententia: & privilegia per modum pacti conceſſa absque graviori cauſa revocari non poſſe tradit Paulus Layman. *in Theolog. mor. de LL. cap.* 22. *ſub n.* 25. Qualiter item plenitudine poteſtatis abſque publica & neceſſaria cauſa uti non debeat Princeps, Lib. I. in Tit. *de Majorit. & Obed.* explicavimus. Pariter in eod. Lib. I. in Tit. *de Conſtit.* textum *in l. Princeps ff. de LL.* ubi Princeps legibus ſolutus eſſe pronuntiatur, interpretati ſumus, procedere ſecundum vim coactivam, quatenus ſummus Princeps a nullo alio ſuperiore, quem in terris non agnoſcit, cogi poſſit; non vero ſecundum vim directivam, ſeu dictamen rectæ rationis, ex quo quisque id juris, quod in alterum ſtatuit, ipſemet ſervare debet, & Princeps legibus, præſertim in jure naturali fundatis (niſi publica cauſa contrarium ſuadeat) morem gerere, veluti ſcriptum eſt in *l.* 4. *Cod. de LL. dignam eſſe vocem majeſtate regnantis, legibus ſe alligatum Principem profiteri, & majus Imperio ſubmittere legibus principatum.* Idem plane in hac Concordatorum Germaniæ materia eleganter docuit Gonzalez *ad Reg.* 8. *Cancell. Gl.* 28. *num.* 11. *& ſeqq.*

Quidquid demum ſit de *poteſtate* Summi Pontificis, cui nihil omnino derogare intendimus, de *voluntate* ejus ſatis convenit, quod nunquam cenſeatur uti velle plenitudine poteſtatis, & concordatis ſuæque promiſſioni demere, niſi ſpecialem & expreſſam Concordatorum, ac juſtæ cauſæ mentionem faceret, adeoque reſcriptum impetratum adverſus Concordata ſine hac mentione ſubreptitium & invalidum cenſeri deberet *arg. cap. cum ordinem* 6. *nonnulli*

28. & ibi Gloss. *in V. fecerit mentionem de Rescript.* Non obstat text. *in cap. dudum 24. §. nos igitur h. t. in 6.* quia dum ibidem Summus Pontifex Legato suo potestatem dedit conferendi beneficia resignata, & vacantia intra terminos suæ legationis, illa fuit simplex gratia, non vero pactum & concordia: neque etiam habuit illas clausulas & promissiones, quæ in nostris concordatis ponuntur, quod nimirum per nullam aliam reservationem vel dispositionem quamcunque, aut revocationem collatio Ordinariorum Germaniæ vigore Concordatorum ipsius attributa impedienda sit.

Quid vero e contrario dicendum, anne Germanis præscriptio, vel exceptio *de non receptis Concordatis*, vel quod in usu non sint, suffragari non poterit, quo minus in aliquibus punctis ad Concordata teneantur, v. g. certa beneficia, quæ alias vigore Concordatorum essent de collatione Papali, Ordinarii Germaniæ citra speciale privilegium conferre valeant, & recipientes in conscientia tuti sint, si ab antiquo, & præsertim tempore immemoriali, constanti usu alia beneficia solita fuerint ab Ordinariis etiam post Concordata conferri? Nihil omnino Germanis hac in parte Brand. concedit, *d. tr. super Conc. German. q. 2. & seqq.* non quidem præscriptionem: quia propter decretum irritans (id est clausulam omnes contrarios actus irritantem) in Concordatis appositum deficit bona fides, titulus, & possessio, substantialia præscriptionis requisita, eaque de causa Clementem VII. declarasse refert, recipientibus beneficia contra Concordata non prodesse Regulam: *de annali vel triennali*, quas Regulas superius inter Regulas Cancellariæ descripsimus: non etiam exceptionem *de non receptis concordatis*, vel sublato usu eorum: quia ex textu Concordatorum apparet, ea fuisse a Germanis recepta & acceptata; & redarguendos potius, quam juvandos esse subditos, legem superioris non recipientes; probatur per *c. si decreta 2. dist. 20.* ubi Nicolaus Papa *si decreta*, inquit, *Romanorum Pontificum non habetis, de neglectis atque incuria estis redarguendi; si vero habebitis, & observatis, de temeritate estis corripiendi & increpandi.*

Verum licet ipse putem, tutius fore, concordata undequaque observare, & hactenus forsan ob incidentes & late grassantes hæreses intermissa denuo in usum deducere: interim tamen plane opinor, ordinarios collatores & beneficiatos satis probabilibus argumentis per præscriptionem & consuetudinem excusari posse, supposita illa pacifica continua & longissima maxime immemorialis temporis possessione.

Enim vero circa *præscriptionem* duo notissimi juris sunt, inprimis quod præscriptio saltem centum nnnorum, vel immemorialis etiam contra Sedem Apostolicam procedat. *c. ad audientiam 13. cap. cum vobis 14. &c.*

&c. si diligenti 17. de Præscript. authent. quas actiones. Cod. de SS. Ecclesiis. Deinde quod ea, quæ privilegio, regulariter etiam præscriptione tanti temporis, de cujus initio non extat memoria, valeant acquiri. Text. & DD. cum Gloss. *in cap. super quibusdam de V. S.* Quod autem opponitur, decretum irritans inficere titulum & possessionem, id universaliter verum esse nullo sufficienti Juris textu probatur: nam & constitutiones, in specie Extravagans: *Ambitiosa de rebus Eccles. non alienandis inter Commun.* habent decreta irritantia actus contrarios, & tamen DD. passim præscriptionem bonorum Ecclesiasticorum admittunt. Ad summum ergo dictum decretum, & allegata declaratio Clementis VII. locum habere posset in possessione modici temporis, veluti annali vel triennali, in qua vix contingit, ut quis justam habeat decreti ignorantiam, si nimirum ponatur casus, quod alicui beneficium contra Concordata collatum sit in Diœcesi tali, ubi de cætero integra Concordatorum observatio est: nam & alias non pauci DD. volunt, tantum errorem facti, non vero errorem juris notorii effectum Regulæ de triennali operari, ut docet Laym. *in Theol. mor. de Ecclesiast. beneficiis. cap. 15. n. 5.* Secus vero se res habet in possessione longissimi temporis, ubi vel titulus non requiritur, ut in immemoriali; vel si requiritur, saltem titulus *pro suo* allegari potest, quando Ordinarii Prælati sibi invicem successerunt, & jura ab Antecessoribus suis in se derivata, bona fide (qua etiam de illis suis Antecessoribus præsumere poterant) Summo Pontifice vel Legato ejus nec quidquam contradicente retinuerunt. *arg. l. fin. ff. pro suo* Gloss. *in cap. de quarta 4. in v. tueri X. de Præscript.*

De Consuetudine pariter incognitum non est, quod ea tempore immemoriali, vel nonnunquam spatio duntaxat 40. annorum continuata vim habeat legibus positivis etiam Canonicis seu Ecclesiasticis derogandi *tot. tit. de Consuet.* Textus porro *in d. cap. si decreta dist. 20.* recte procedit, antequam legitima consuetudo sit introducta, ut tunc superior subditos ad legis observantiam cogere valeat: quæ instantia & coactio superioris adversus transgredientes, vel omittentes leges suas, si cesset, & interim tempus ad introducendam consuetudinem sufficiens effluat, perit obligatio legis, alias si continuo locum haberet, quod *in d. c. si decreta* dicitur: Titulus *de Consuetudine* prorsus aboleri deberet. Videantur, quæ de receptione & abrogatione legum in Tit. *de Consuet.* traduntur.

Hæc hactenus de Concordatis Germaniæ & universim de reservationibus beneficiorum. Ulterius circa collationem Papalem sit.

§. V.

§. V.

De actuali collatione S. Pontificis.

SUMMARIA.

55. *Collatio Papæ* motu proprio *qualiter differat ab ea, quæ fit ad supplicationem.*
56. *Rescriptum*: etiam & perinde valere.
57. *Provisio & mandatum quid, & qualiter differant?*
58. *Mandati Apostolici termini stricte observandi: variis exemplis declaratur.*
59. *De signatura data, ac expeditione litterarum Apostolicarum.*

55 Notandum I. Quod multum intersit, an Summus Pontifex alicui conferat beneficium ad ejus supplicationem, vel an *motu proprio*: nam quæ non aliter quam ad petitionem seu supplicationem alicujus conceduntur, cum juris interpretatione censeantur sapere aliquam ambitionem, non sunt favorabilia, sed stringenda. *c.* 4 *h. t. in* 6. Unde si ad petitionem alicujus Pontifex simpliciter mandet illi provideri de beneficio simplicii intelligendum erit, non vero de curato, multo minus de electivo, aut Canonicatu Ecclesiæ Cathedralis *d. c. & c. in illis* 16. *h. t. in* 6. Motu autem proprio tunc a Summo Pontifice beneficium conferri dicitur, quando id in rescripto exprimitur, & clausula: *motu proprio*, literis Papalibus inferitur, licet forsan Beneficiatus pro tali rescripto supplicarit. *cap. si motu* 23. *h. tit. in* 6. Petr Rebuf. *in Praxi benef. in T. de signatura gratiæ n.* 18.

Habet porro hæc clausula: *motu proprio*, duos notabiles effectus. Primus est, ut si alicui mandet Papa provideri de beneficio aliquo in diœcesi vacante, & eo tempore plura valent, hoc casu conferri debet id, quod majus & pinguius est: quod si æqualia prope sint beneficia, electionem habebit intra decem dies is, qui rescriptum obtinuit. *cap. si pluribus* 23. *h. t. in* 6. Econtra si ad petitionem alicujus sine præfata clausula jubeatur conferri beneficium, vi talis rescripti beneficium minoris valoris, vel si æqualia sint, quod elegerit Ordinarius, impetranti conferre debebit. *d. c. si pluribus.* Nam in beneficiis, quæ *motu proprio* conceduntur, locum habet regula, quod in beneficiis interpretatio sit latissime facienda. *dict. cap.* 4. *h. t. in* 6.

Alter effectus clausulæ est, quod rescriptum *motu proprio* non reddatur invalidum, nec censeatur subreptitium, tametsi nullam faciat mentionem beneficii præhabiti. *d. cap. si motu. & Clement. si Romanus* 4. *eod. tit.* At verò in rescripto simpliciter ad petitionem dato, si aliquod

quod beneficium præhabitum qualecunque & utcunque minimum reticeatur, censebitur subreptio, & vires nullas habebit *d. c. si motu.* Interim tamen clausula: *motu proprio*, sicut & clausula: *non obstante, quod aliud beneficium obtinere noscaris &c.* per se non operatur dispensationem super pluralitate beneficiorum incompatibilium, nisi aliis insuper verbis S. Pontifex expresserit: sed operatur tantum, quod gratia Papalis non debeat subreptitia & inutilis censeri. *c. non potest* 21. *in fin. hoc tit. in* 6. ibi Barb. *in Collect. n.* 5. Covar. *in c. alma mater p.* 1. §. 7. *num.* 2. Gonzal. *ad Reg.* 8. *Cancell. gl.* 15. *n.* 27. *& seqq.*

56 Notandum II. Si quis dubitet, provisionem Papæ ex aliqua caussa impugnari posse, vel eandem ob aut subreptitie, id est, per falsi narrationem, aut veri occultationem obtinuerit, quod tali casu beneficio tanquam nulliter impetrato salva conscientia frui nequeat, nisi aliud novum rescriptum a S. Pontifice impetrarit, quod Practici vocant Rescriptum, *etiam, & perinde valere*; in quo Summus Pontifex priorem gratiam confirmat, ac ratam habet, perinde ac si impetrans ab initio omnia narranda plene & debite naraffet. Maximus effectus hujus Rescripti est, quod faciat valere gratiam a tempore primæ impetrationis, & sic etiam illi fructus, qui ab eo tempore percepti sunt, tuta conscientia retineantur, dummodo de perceptione fructuum quoque in interpretatione posterioris Rescripti: *perinde valere*, mentionem fecerit supplicans, qua de re videri poterit Petr. Rebuf. *in praxi beneficiorum, in tit. de Rescripto: etiam & perinde valere.*

57 Notandum est III. Quod aliud sit *Provisio Papæ*, & aliud *mandatum de providendo.* Provisio est actualis collatio certi & determinati beneficii, ex qua proviso statim jus acquiritur.

Si in aliqua Ecclesia Cathedrali certus tantum numerus Canonicorum habeat præbendas & fructus, reliqui dicantur exspectantes, ut apud plures Ecclesias in Germania moris est, nunc si S. Pontifex alicui in tali Ecclesia conferat Canonicatum, in omnibus aliis posterius similes Canonicatus impetrantibus in assecutione præbendæ & fructuum præferendus erit, licet posteriores prius Ordinario literas præsentarint, vel in Canonicos recepti sint: nam in literis gratiæ, quæ dantur ad beneficia, non attenditur tempus *præsentatæ*, sed tempus *datæ*, ex quo statim alicui jus quæsitum est, neque valet collatio talis præbendæ alteri facta, licet ex ignorantia mandati Apostolici. *c. cum cui* 7. *& cap. si postquam* 13. *h. t. in* 6. & diximus in Lib. I. Tit. III. *de Rescript.*

Solent Practici *provisionem* aliam appellare *simplicem*, quæ communiter datur in beneficiis: & aliam provisionem *novam*, quando quis ab inferiore collatore, scilicet Episcopo vel alio Prælato accepit bene-

neficium nulliter & invalide, vel ob reservationem beneficii, vel ob aliquem defectum per Papam dispensabilem, tunc si Papa dispenset, aut suppleat defectus, concedatque beneficium retineri, dicetur rescriptum Papale expeditum in forma *novæ provisionis*. Quando vero ab ipso Papa nulliter impetratur beneficium, non datur nova provisio, sed rescriptum: *perinde valere*, ut præmissum. Videatur Rebuf. *in Praxi benefic. in tit. de Forma novæ provisionis.* In privilegiis quoque & indultis conferendi beneficia reservata solet inseri clausula, ut illi, quibus a privilegiato suo Indultario conferuntur beneficia excedentia certum & ibidem expressum valorem annuum in Camera Apostolica taxatum, teneantur a S. Pontifice intra proximos determinatos menses novam provisionem impetrare.

Mandatum de providendo est, quando S. Pontifex suas litteras dirigit ad Ordinarium, vel alium, eique mandat, ut alicui Clerieo de beneficio plerumque indeterminato, tunc in diœcesi vacante, vel proxime vacaturo provideatur.

Not. IV. Quod hujus Mandati Apostolici fines, & termini diligenter observandi sint, ne mandatarius plus faciat, quam sibi in rescripto demandatur. Unde si Pontifex mandet, ut Clerico provideatur de beneficio proxime vacaturo, & ille Clericus negligenter omiserit petere beneficium, quod primo vacare cœpit, virtute hujus rescripti non poterit ei deinde aliud proxime vacaturum conferri, quia de primo tantum vacaturo intelligitur: nisi tamen fuerit jam ante receptus in Canonicum expectantem alicujus Ecclesiæ Cathedralis, cui hoc ipso debetur præbenda quandocunque vacatura: vel nisi ex justa ignorantia vel impedimento petitionem omiserit. *cap. si Clericus 11. h. t. in 6.*

Item per mandatum simplex de beneficio civitatis non intelligitur beneficium Ecclesiæ Cathedralis, nisi ejusdem mentio fiat, vel mandetur de beneficio Provinciæ. *cap. quamvis 4. eod tit. in 6.* Neque beneficium curatum, neque electivum, sed simplex; & si mandetur provideri de beneficio, quod ad alterius collationem pertinet, non procedit mandatum, si beneficium pertineat ad alterius institutionem, vel præsentationem, vel ad plurium collationem conjunctim. *c. cum in illis 16. h t. in 6.* & quod circa collationem beneficiorum curatorum & electivorum non sufficiat qualis mentio curæ vel electionis in mandato Apostolico facta, si talis mentio possit habere alium sensum & interpretationem, quam ut præcise ad extensionem gratiæ & conferendum beneficium curatum seu electivum intelligatur, videantur exempla posita *in Clement. 1. h. t.*

Similiter cui jubetur provideri de præbenda non Sacerdoti (id est, quæ non habeat annexum ordinem Sacerdotii, & onus legendi mis-

missas) vel de præbenda integra (ubi in aliqua Ecclesia essent præbendæ quædam integræ, quædam dimidiatæ) vel de præbenda certi valoris, ei etiam volenti non potest ex mandato conferri præbenda sacerdotalis, aut dimidia, vel minoris valoris. *cap. cui de non Sacerdotali 27. hoc tit. in 6.* Specialiter quoque excepta sunt Xenodochia, Leprosaria, & Hospitalia, eorumque Ecclesiæ & jura spiritualia, ut hæc in generali mandato Papæ non censeantur comprehensa sub quacunque verborum forma jubeatur alicui clerico provideri, nisi expresse de iis mentio fiat. *Clement 2 b. t.*

59 Not. V. Quod sæpe apud Authores mentio fiat *signaturæ Papalis* & *datæ* ac *expeditionis litterarum*: is enim est stylus Curiæ & Cancellariæ Romanæ, ut cum primo porrigitur libellus supplex pro impetrando beneficio, super eo notetur per quendam officialem, qui *Datarius* appellatur, dies præsentationis, seu porrectionis, & hæc vocatur *parva data.*

Porro dum S. Pontifici exponitur desiderium supplicantis, signat ipse, seu subscribit, aut subscribi mandat supplicationem per *fiat*, vel *conceditur &c.* adjunctis clausulis, quas in rescripto super hac gratia conficiendo & expediendo inseri & extendi vult: & illa dicitur *signatura gratiæ Papalis*, cui deinde Datarius addit *datam* sive diem, quo hæc gratia per S. Pontificem concessa est, quæ *data* regulariter intelligitur, quando Canones & Interpretes de *data* loquuntur, veluti quod rescripta gratiæ habeant suum effectum a tempore *datæ &c* juxta *cap si eo tempore 9. de Rescript. in 6.*

Quamvis autem ex sola *signatura* etiam ante expeditionem rescripti, & literarum Apostolicarum, dicatur gratia perfecta, & supplicanti jus in beneficio quæsitum, id tamen intelligitur, si signatura jam habuerit adjunctam *datam.* Item ex sola signatura ante expeditionem litterarum per quandam constitutionem Pii V. quæ incipit: *Sanctissimus in Christo Pater &c.* sub pœna amissionis gratiæ prohibitum est apprehendere possessionem beneficii, & ante expeditionem litterarum gratia dicitur *informis*, nec judicare, nec dispensare licet juxta formam supplicationum litteris non expeditis per Reg. Cancell. Alexand. VII. 26. & 51. de quibus superius inter Reg. Canc. sub Reg. 36.

§. VI.

De Collatione, quæ fit per Legatos Sedis Apostolicæ & Ordinarios inferiores.

60 Legati Sedis Apost. *qualem potestatem habeant conferendi beneficia*
61. *Collatores ordinarii qui censeantur?*
62 *Beneficiorum quinam incapaces existant?*
63. *Beneficium invalide adeptus an possit illud tuta conscientia retinere?*

Circa Legatos Sedis Apostolicæ huc referenda sunt ea, quæ in Lib. I. in Tit. *de Officio Legati* dicta sunt, nimirum quod Legati sint in triplici differentia, scilicet Legati *de Latere*, & Legati *Missi*, sive *Nuncii Apostolici*, & Legati *Nati*. Duobus posterioribus de jure communi regulariter non competit potestas conferendi beneficia, nisi ipsis speciali privilegio detur, & quid sentiendum de Nuntiis seu Legatis missis *Cum facultate Legati de Latere*, etiam ibidem explicavimus.

60 Legati *de Latere* de jure communi in Provincia suæ legationis potestatem habent conferendi beneficia: & cum quolibet Ordinario concurrunt, estque inter eos locus præventioni. Text. & Gloss. fin. *in c.* 1. *de Offic. Leg. in* 6. Imo non tantum vacantia conferre, sed etiam vacatura suæ collationi ad tempus, quo durat legationis officium, reservare valent, dummodo nulli jus ad tale beneficium ante vacationem ejus concedant, ut inferius *in tit. de Concess. Præb. vel Eccles. non vac.* dicemus, & eundem Collatorem bina reservatione non gravent. *c. præsenti* 3. *de Offic. Leg. in* 6. Sed quid in Germania nostra dicemus, anne Legatis *de Latere* eadem potestas post Concordata salva remansit? Sane Gonz. *ad Reg.* 7. *Cancell.* Gloss. 15. *num.* 15. diserte docet, per Concordata Germaniæ Legatis non fuisse plus ademptum, quam ne possint gratiis præventivis seu reservatoriis (id est, reservando beneficium suæ collationi ante ejus vacationem) ordinariorum collationem impedire, non vero, quin post actualem vacationem cum quolibet Ordinario suæ Provinciæ concurrere valeant; tum quod & ipsi censeantur Ordinarii; tum ne res inter alios acta & concordata ipsis præjudicet. Verum hoc Germanis nostris considerandum relinquo; cum enim in Concordatis Pontifex expresse promiserit, quod collationem Ordinariorum Germaniæ *reservatione, aliave quavis dispositione* (quæ generalitas verborum & disjunctio, *aliave* etiam de collatione intelligi potest. *arg. Reg. Can. Alex. VII.* 68. *in fin.* confirmante id usu clausulæ in literis Pontificiis, *dummodo collatio beneficii ad nos pertineat*) *authoritate sua factis vel faciendis, non obstantibus quibuscunque*, neutiquam velit *impedire*: non videtur Legatus posse, quod Pontifex facere non solet: nam utique impedirentur Ordinarii æque per collationem, quam reservationem, præsertim ipsius Legati,

apud

apud quem utpote in Provincia existentem potest facilis esse præventio, unde præcipitarentur collationes sine sufficienti delectu personarum. Nec adeo urgent rationes a Gonzal. allatæ. Quin responderi possit, mentem Concordatorum fuisse de Ordinariis Germaniæ, qui tales sunt ratione dignitatum perpetuarum ibidem obtentarum, & quibus jure immediato præsertim diœcesano beneficia subjecta sunt. Prout in simili docet Barbosa *Jur. Eccl. un. lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 42. quod Legatus de latere noe concurrat cum Episcopo seu Ordinario, cum concessa est *alternativa mensis* circa beneficia, quæ alias ratione secundi mensis forent Papæ reservata. Ideoque res cum sede Apostolica acta videtur etiam obtinere respectu illorum, qui Sedem Apostolicam repræsentant, & vices ejus agunt, quales sunt Legati *c.* 1. *& c. volentes 8. de Offic. Legati* cum teste eodem Gonzal. Gloss. 25. *num.* 9. *& seqq.* Concordata sint admodum favorabilia & late interpretanda. Theoricum hoc dubium tantum obiter in schola insinuo, disputent ulterius de eo in foro, quorum intererit.

61 Illud negandum non est, quin legatis in Germania jus remaneat conferendi beneficia ad Sedem Apostolicam ex negligentia inferiorum collatorum devoluta, non item beneficia reservata, nisi ex speciali privilegio. Gloss. *in c.* 1. *v. ampliori. de Offic. leg. in* 6. Barb. *d. cap.* 5. *num.* 42.

Inter Ordinarios Collatores S. Pontifice, ejusque Legato inferiores primus est Episcopus (comprehendendo hoc nomine etiam Patriarchas & Archiepiscopos respectu suarum immediatarum Diœcesium) qui quoad omnia Beneficia suæ Diœcesis fundatam intentionem in jure habet. *c. cum & plantare* 3. §. *in Ecclesiis de Privil. c. cum ex injuncto* & ibi Panorm. *n.* 2. *de Hæret.*

Episcopis similes sunt alii Prælati exempti speciale territorium & jurisdictionem quasi Episcopalem habentes, Gloss. *in cap.* 1. *de Capell. Monach.* Panor. *in cap. in Lateranensi 31. h. tit. n.* 4. Sed & inferioribus Prælatis & Abbatibus jus conferendi Beneficia ex speciali fundatione, privilegio, aut præscriptione competere potest.

Capitulo tamen Cathedralis Ecclesiæ, Sede vacante, aut Vicario Generali Episcopi sine speciali mandato Beneficia ad collationem Episcopi spectantia (secus si proprio jure ad Capitulum pertinerent) conferre non conceditur; est enim collatio species donationis, quam regulariter rei alienæ administrator facere non potest, *c. fin. de Offic. Vicar. in* 6. Gloss. *in c. his quæ* 11. *de Major. & Obed.* præsentatos tamen a Patronis Capitulum & Vicarius instituere non prohibetur; nam cum ex præsentatione jus acquiratur præsentato ad beneficium, institutio accensetur actibus justitiæ, & non donatio-

nationi. *c.* 1. *de Instit.* in 6. Barb. *de Offic Episc. alleg.* 55. *n.* 70.

62 Quæritur autem I. an omnes Clerici sint capaces beneficiorum Ecclesiasticorum? Resp Regulariter quidem omnes Clericos prima tonsura, aut minoribus tantum Ordinibus initiatos esse capaces beneficiorum, utpote quæ in sustentationem Clericorum ob Divinum Officium peragendum fundata sunt: ab hac tamen regula nonnullos excipi.

Ut I. qui ætatem a Concilio Trid. *Sess.* 23. *de Ref. c.* 6. & *Sess.* 24 *de Ref. c.* 12. determinatam non habent, nimirum 14. annorum in beneficiis simplicibus: 22. in dignitatibus & personatibus non curatis: & 25 in beneficiis curam animarum habentibus: ita tamen, ut annus ultimus inceptus sufficiat.

II. Qui non habent illum S Ordinem; neque intra annum suscipere possunt, quem beneficium desiderat. Non vero requiritur, ut promovendus v. g. ad Parochiam tempore collationis actu sit Sacerdos, dummodo intra annum fieri possit. Trid. *dict. c.* 12. *c. si pro Clericis* 7. *b. tit. in* 6. Videantur, quæ de ætate & ordinibus beneficiandorum pluribus tradidimus in *Lib. I. Tit. XIV.* §. 2. ubi in specie etiam de Ætate ad Canonicatus Cathedralium Ecclesiarum requisita.

III. Irregulares, & innodati censuris Ecclesiasticis, scilicet excommunicatione majore, interdicto personali, aut suspensione. *c. is qui* 18. §. *is vero, de Sent. Excomm. in* 6. *c. postulastis* 1. & *c. fin. de Cler. Excomm.* Zoës. *b. t. num.* 44. & *seqq.* idque etiam procedit, tametsi excommunicatio notoria, aut denunciata non sit, quia Extravagans Martini V. *Ad evitanda scandala &c.* ipsis excommunicatis nullum favorem facere intendit.

IV. Generaliter injiciuntur indigni, qui nimirum moribus, & pietate, ac scientia ad beneficium administrandum commendabiles non sunt; & conferens indigno beneficium tenetur ad compensationem damni, si quod Ecclesiæ vel aliis exinde datum sit; atque Episcopum propter collationem indigno factam privari pro ea vice potestate conferendi, in qua Capitulum succedat, docet Panorm. *in cap. cum in cunctis* 7. § *fin. n.* 4. *de Elect.* Zoës. *b. t. num.* 41 Vid. tamen contra Passer. *de Elect. cap.* 29. *n.* 49. Imo semper inter plures dignos dignior præferendus est. Text. *in cap.* 1. *Ut Ecclesiast Beneficia &c.* ibi: *quia non ex carnali affectu, sed ex discreto judicio debuisti Ecclesiasticum Beneficium & Officium in persona magis idonea dispensare.*

Volunt tamen DD. non esse peccatum contra justitiam, si omisso *digniore* ei conferatur, qui revera etiam *dignus est*, ideoque & collationem subsistere, & damnum, si quod inde emerserit, censeri per accidens evenisse, nullamque propterea collatori, sed ipsi tantum damnificanti restitutionem imponi, a peccato vero saltem contra charitatem collator immunis non

pro-

pronuntiatur. Zoës. *h. t. num.* 34. *& seq.* Laym. *in Theol Moral. de Eccl. Benef. cap.* 15. *num.* 8. ubi *sub n.* 6. præmonuit, *dignioritatem* non esse præcise ex scientia vel pietate desumendam, sed alias etiam qualitates attendendas, unde juxta circumstantias loci & temporis majus Ecclesiæ bonum sperari possit, atque hinc fieri, ubi v. g. Ecclesia debitis exoneranda, hostium invasionibus liberanda, ut prudens in rebus agendis, potens opibus aut familia &c. doctiori, aut sanctiori quandoque non immerito præferatur.

63 Quæritur II. An incapax beneficii & cui invalide facta est collatio, possit tuta conscientia frui beneficio, antequam ab ipso per Ecclesiasticum Judicem auferatur? Resp. Si in jure & facto certum sit, collationem esse ipso jure nullam & invalidam (secus si non dicatur *irrita*, sed *irritanda*, aut dubium sit de valore ejus, militantibus utrinque probabilibus rationibus, in quo melior potest esse possidentis conditio) beneficium & fructus, saltem non bona fide perceptos, etiam non expectata judicis sententia, restitui debere: quia causa retinendi deficit, nisi post ablatum impedimentum, dispensationem vel absolutionem e censuris obtentam, tituli revalidationem a Papa, vel ordinario collatore quis impetrarit. Imo scienter permanens in possessione beneficii nulliter obtenti, & perceptione fructuum, dicitur contrahere vitium *intrusionis*, & intrusus in beneficio, idque in supplicatione pro revalidatione tituli coram Summo Pontifice specialiter exprimendum est, alias revalidatio censebitur subreptitia. Abbas in *cap. cum jam dudum* 18. *h. t. n.* 3. Sylv. *V. Beneficium* 3. *q.* 18. Notabile est, quod nonnulli DD. hic addunt, si nullitas collationis, & ipsa etiam intrusio occulta sit, revalidationem tituli in foro conscientiæ contingere hoc ipso, quod quis ab aliquo habente potestatem absolvendi, vel dispensandi absolutus vel dispensatus sit. Vid. Laym. *d. c.* 15. *n.* 2. Sanch. *de Matr. lib.* 8. *disp.* 7. *n.* 12.

64 Quæritur III. Intra quantum tempus beneficium vacans conferendum sit? Resp. Intra 6. menses computandos a die, quo notitia vacationis habita est *cap.* 2. *& cap. quia diversitatem* 5. *de Concessione præbend.* Et hic terminus semestris dicitur *terminus Lateranensis Concilii*, de quo frequens in Canonibus mentio est, quia in dicto Concilio statutus erat. Quod si collator illum terminum 6. mensium elabi permiserit, jure conferendi pro ea vice privabitur, idque in Ecclesiis Cathedralibus inprimis ad Capitulum, deinde Capitulo etiam negligente ad Archiepiscopum, & demum ad S. Pontificem devolvetur. Dico in Ecclesiis Cathedralibus primum devolutionem fieri ad Capitulum: secus est in Ecclesiis Regularibus, aliisque conventualibus, quando Prælato competit jus conferendi aliquod bene-

ficium: nam eo intra 6. menſes negligente collationem, non ſuccedet Conventus, ſed Epiſcopus in non exemptis ſua, in exemptis vero Monaſteriis & Eccleſiis Apoſtolica Authoritate tale beneficium neglectum conferre poterit, ita tamen, ut quæ conſueverunt per ſæculares adminiſtrati, ſæcularibus, quæ per Regulares, Regularibus conferat. *Clement. un. de Suppl. negl. Prælat.* Illud autem eſt ſpeciale, quod in beneficiis Regularibus, quæ ſunt de menſa Prælatorum, ſeu ut inde Prælatus vel Religioſi ſuſtentationem habeant, non obſervetur terminus 6. menſium, nunquam enim proprie vacare dicuntur, cum in iis principalis Rector ſit Abbas, & exercens curam animarum tantum Vicarius ad nutum Prælati amovibilis. *d. Clem. un.* Joan. Honor. *h. t. p. 4. num.* 60.

65 Quær. IV. An collatio poſt terminum 6. menſium facta indiſtincta annullari debeat? Reſp. de rigore juris omnino irritari poſſe, quia facta eſt, poſtquam collator poteſtatem conferendi ex ſua negligentia amiſit. Verum quia conſtitutio Concilii Lateranenſis non tam pœnam negligentium intendit, quam ut Eccleſiis vacantibus cito provideatur, propterea ſi ex poſt facto per celerem proviſionem mora quaſi purgata ſit, debet talis proviſio ſeu collatio de æquitate tolerari. *cap. literas* 4. *de Suppl. negl. Prælatorum.*

66 Quær. V. Quis poſſit Canonicatus Eccleſiarum Cathedralium conferre? Satis conveniunt DD. quod collatio Canonicatuum de jure ad ſolum Epiſcopum non pertineat, cum & omnium Capitularium interſit, quales acquirant collegas, ideo ſuccedit Regula: quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari. *c. novit 4. & ſeq. de his, quæ fiunt a Prælato, c. cum Eccleſiæ* 31. *de Elect.* Sed controvertunt, an collatio Canonicatuum pertineat ad Epiſcopum cum conſilio vel conſenſu Capituli, vel an ſimul ad Epiſcopum & Capitulum? Ubi prænotandum, quod plurimum interſit, an *ſimul ad Epiſcopum & Capitulum* pertineat collatio, vel an *principaliter ad Epiſcopum, cum conſenſu tamen, vel conſilio Capituli*; nam priori caſu Epiſcopo a collatione ſuſpenſo, vel mortuo poterit conferre ſolum Capitulum, & econtra; quia utriusque æqualis conſideratio. In altero autem caſu Epiſcopo mortuo vel ſuſpenſo non poterit ſe intromittere Capitulum, quia principalis collatio eſt penes Epiſcopum. *c. un. Ne Sede vacante in 6.* Item ſi collatio ſimul ad Epiſcopum & Capitulum ſpectet, tunc totum Capitulum vel major pars Capituli unam tantum vocem habere cenſetur, & alteram Epiſcopus, ita ut ſi diſſentiant, & uni Epiſcopus, & alteri Capitulum conferre velit, neutra collatio valeat. Panorm. *in d. cap. cum Eccleſia n.* 11. Neque refert, tametſi aliqui Canonici cum Epiſcopo ſentiant, quia vota talia Canonicorum, qui pauciores numero

mero ſunt, non attenduntur, cum penes totum Capitulum una tantum vox ſit.

His prænotatis Reſp. In primis valere conſuetudinem, quod collatio Canonicatuum, in menſibus Ordinariorum vacantium, pertineat vel ad ſolum Capitulum, vel ad ſolum Epiſcopum *d. c. cum Eccleſia c. ex parte* 10. *de Conceſſ. præbend. cap. ex frequentibus* 3. *de Inſtit.* Si vero de puncto juris loquamur, probabilius videtur, collationem Canonicatuum pertinere ſimul ad Epiſcopum & Capitulum; quia in ſæpe *d. c. cum Eccleſia* reprobatur petitio Epiſcopi electionem Canonicorum ſibi ſoli vindicantis: ergo recte infertur, eam nec ad ſolum Epiſcopum, nec ad ſolum Capiiulum (abſtrahendo a conſuetudine) ſed ad utrumque ſimul pertinere, ſicut hanc ſententiam multoties in Rota Romana approbatam fuiſſe teſtatur Barb. *in Tract. de Canonicis c.* 15. Gonz. *ad Reg. 8. Cancell. gloſſ. 49. num. 36. & num. 50.* Joan. a Chokier *in Comment. ad eand. Reg. gloſſ.* 16. *num.* 3.

Et hæc de Canonicatibus Cathedralium Eccleſiarum. In collegiatis vero pertinere collationem ad præſentationem Prælati & Capituli, ac inſtitutionem Epiſcopi, docet Barboſa *dict. loc.* Gonz. *d. l. num.* 46. *& n.* 50. Conſuetudo tamen locorum hic quoque obſervanda erit, ex qua nonnunquam ſoli Epiſcopo, quandoque vero ſoli Præpoſito, ſeu Decano Eccleſiæ collegiatæ cum conſenſu ſui Capituli inſtitutio Canonicorum competit.

Quær. VI. Qualiter Parochiales Eccleſiæ conferendæ ſint. Reſp. ex Conc. Trid. *Seſſ.* 24. *de Reform. cap.* 18. Parochias non arbitrio Epiſcopi, ſed *per concurſum* conferendas eſſe: forma autem concurſus hæc præſcribitur, ut vacante Eccleſia Parochiali per edictum publicum vocentur omnes adſpirantes ad talem Parochiam, comparentes examinentur per examinatores certos in Synodo Diœceſaca deputatos, & qui digni reperti fuerint, Epiſcopo denuntientur, ex quibus rurſus Epiſcopus eum eliget, quem reliquis digniorem judicarit. Quod ſi Beneficium curatum fuerit reſervatum, nihilominus Epiſcopus de jure inſtituet concurſum & digniorem S. Pontifici pro collatione denuntiabit. Text. in Trid. *d. cap.* 18. juncta Bulla Pii V. *in conferendis.* Joan. a Chokier *ad Reg.* 8. *Cancell. Gloſſ.* 2. *n.* 10. Vid. etiam Gonz. *ad eand. Reg. 8. Gloſſ. 6. a num.* 115.

67

Verum excipiuntur ab hoc concurſu parochiæ quæ ad jus patronatus Laicorum pertinent, ita ut ille tantum, quem patronus Laicus præſentarit, examinari debeat. Sin autem Jus Patronatus Eccleſiaſticum foret, habebit locum concurſus, & Patronus Eccleſiaſticus illum præſentabit, quem digniorem inter probatos ab examinatoribus judicarit. *dict. cap. 18.* Trid. Deinde etiam in Bulla Pii V. *Ad exequendum &c.* excipiuntur Parochiæ Monaſteriis, vel aliis Eccle-

ſiis

siis incorporatæ, in quibus non proprie Parochus, sed tantum Vicarius ponendus est.

68 Quær VII. An & quando uni Clerico possint plura Beneficia conferri? Resp. In primis distinguendum esse inter beneficia, quæ residentiem totius anni, vel majoris ejus partis requirunt (uti sunt de jure beneficia curata, Canonicatus & similia) & inter beneficia simplicia, quæ residentiam nullam, saltem de consuetudine exigunt, vel quorum residentia simul & semel facile peragi potest. Plura beneficia specialem residentiam requirentia, ex natura sua *incompatibilia*, sine dispensatione Summi Pontificis nemo habere potest, ut præcedentibus quoque §§. circa Extravagantem *Execrabilis*, & Regulam III. Cancellariæ iterato traditum. Videri poterunt, quæ exacte docet Gonzal. *ad Reg. 8. Cancellar. gloss.* 15. *a num.* 10. ubi *num.* 15. adducit, licet antiquiora Jura de incompatibilitate beneficiorum loquentia tantum curatorum meminerint, hodie tamen ex Concil. Trid. *Sess. 7 cap. 4.* & variis Rotæ decisionibus etiam alia beneficia personalem residentiam requirentia incompatibilia censeri, ac per assecutionem secundi vacationem primi induci. Sed *num.* 21. circa residentiam requisitam nobilem explicationem ponit, quod nimirum triplici modo possit in beneficiis residentia requiri: 1. absoluta, & respectu tituli atque sub amissione ipsius beneficii. 2. Tantum ad certum tempus, paucorum v. g. mensium. 3. Continua quidem, sed solum causativa respectu fructuum, ut qui non residet, solis fructibus careat, retento nihilominus Beneficio: qua residentiæ differentia præmissa *num.* 22. *& seqq.* concludit, quod tantum in primo casu, quando residentia est requisita ratione tituli, inducatur proprie incompatibilitas, & vacatio primi per assecutionem alterius, non vero in secundo & tertio casu; quamvis Ordinarius ex authoritate Concilii Trid. *Sess. 24. c. 17. de Refor.* possit aliquando privare obtinentem plura beneficia, quam honesta ejus sustentatio requirit.

Porro beneficia simplicia, residentiam continuam singula non requirentia, plura etiam uni conferri poterunt per Episcopum, dummodo unum non sit sufficiens ad honestam sustentationem. Trid. *d. Sess. 24. c. 17.* & dummodo non sint *uniformia ac sub eodem tecto*, id est, in una eademque Ecclesia, v. g. duæ Capellaniæ in eodem Altari sub invocatione ejusdem Sancti. *arg. c. literas 9* ubi DD. *de Concess. præbend.* Beneficia autem *difformia sub eodem tecto.*, quorum singula non sufficiunt ad congruam sustentationem, posse quem plura obtinere, a Sac. Congregatione declaratum dicitur. Vid. Garc. *de Benef. p.* 11. *cap.* 5 *n.* 165. Barb. *in Collect. ad d. cap. 17. Trid. & ad d. c. literas.* Pro diversa opinione circa beneficia uniformia vid. etiam Zerola *in Praxi Episc. p.* 1. *V. Beneficia.* §. 7. *Concl.* 6.

Cæte-

Cæterum plura essent hoc loco dicenda de pluralitate beneficiorum, præsertim curatorum, & residentiam requirentium: nimirum qualiter non sit tutus in conscientia, qui habens sufficientem & juxta conditionem sui status Ecclesiastici honestam sustentationem ex uno vel duobus, plura alia a S. Pontifice expracticatur, sicut docet Less. *de Just. & Jur. lib.* 2. *cap.* 34. *dub.* 28. *n.* 151. Item quænam inconvenientia ex pluralitate beneficiorum sequantur: videlicet neglectus Divinorum officiorum, & curæ animarum, luxus, aut avaritia, defectus Clericorum idoneorum ex defectu beneficiorum & alia, quæ enumerat S. Pontifex *in d. Extrav. Execrabilis h. t.* Sed quia hæc passim apud DD. leguntur, & ratio ac experientia dictat, ideo ulterius prosequi intermitto. *Circa sublimes tamen & literatas personas, quæ majoribus sunt beneficiis bonorandæ, cum ratio postulaverit, per Sedem Apostol.* (in hac beneficiorum pluralitate) *poterit dispensari*, ait S. Pontifex *in c. de multa* 28. *in fin. h. t.*

69 Quær. VIII. Quis possit pensiones constituere, sive Beneficiatum gravare, ut alteri de reditibus sui beneficii certam quantitatem pecuniæ annuatim persolvat? Resp. Non esse dubitandum, quin S. Pontifex pro plenissima sua in omnibus beneficiis potestate id possit. Episcopis quoque & Prælatis quasi Episcopalem Jurisdictionem habentibus aliquando hæc potestas est concessa, non quidem pro lubitu, sed ex justa & rationabili causa, atque ante collationem beneficii, v. g. pro bono pacis & concordiæ, si inter duos litigantes de beneficio unus cedere velit, constituta sibi pensione; item pro studio pauperum scholarium, pro utilitate Ecclesiæ &c. Barb. *de Offic. Epis. alleg.* 85. *sub num.* 11. Prohibet tamen Concil. Trid. *Sess.* 24. *de Reform. cap.* 13. ne Parochiales Ecclesiæ, quæ secundum verum annuum valorem summam 100. Ducatorum non excedunt, pensionibus aut reservationibus graventur. Vid. infra *in Tit. de Censibus num.* 5. & plura de pensionibus congessit Barb. *Jur. Eccles. Univ. lib.* 3. *cap.* 11. Vid. etiam Laym. *in Theol. Mor. lib.* 4. *tract.* 2. *cap.* 18. ubi inter alia *num.* 4. ex Abbate *in cap. unic. ut Eccles. Benefic. sine dimin. n.* 20. tradit, spectato Jure communi, & secluso speciali privilegio aut consuetudine, in constitutione pensionis non requiri Patroni consensum, cum per hoc temporale onus non præjudicetur Patrono, dummodo pensio moderata sit.

§. VII.

De Primis Precibus.

SUMMARIA.

70. De primis precibus *Imperatoris.*

71. De primarum precum *conditionibus & effectu.*

 Pro

70 Pro Coronide hujus tituli breviter dicendum, quid sint *primæ preces Imperatoris*, & qualiter teneantur Ordinarii Collatores illis obtemperare.

Sciendum igitur, duod Imperatori detur privilegium a Summo Pontifice, ut in qualibet Ecclesia semel personam aliquam idoneam ordinario Collatori nominare possit, quam Ordinarius ad Beneficium vacans omnino recipere teneatur: & ista nominatio *primæ preces Imperatoris* appellantur.

Porro de hoc privilegio Imperatoris antiqui etiam Canonistæ mentionem fecerunt, ut Specul. *in Tit. de præbend.* §. *restat. num.* 2. & Joan. Andreas. *in c. is, cui conceditur 19. de Præbend. in 6.* Joan. a Chokier illud exacte refert, & variis quæstionibus elucidat in speciali tractatu, quem inscripsit: *Scolia in primarias preces Imperatoris.* Idem novissime præstitit P. Henric. Wagnereck S. J. *in Comment. Exeg. SS. Can. h. t. in 6. ad c. is, cui* 19. *fol.* 487. & quia hæc materia in Germania practica est, pauca saltem magis præcipua subnotabo.

Itaque I. Potest Imperator suas preces interponere non tantum in mensibus Papalibus, dummodo beneficia vacantia non sint reservata per Extravag. *ad Regimen. hoc tit. inter com* sed etiam in mensibus Ordinariorum non obstantibus concordatis Germaniæ, quibus expresse derogatur in Indulto primarum precum circa finem *vers. nec non concordatis &c.* neque enim verisimile est, Imperat. Fridericum concordando cum Sede Apostol. & Ordinariis Germaniæ voluisse suo & suorum Antecessorum antiquissimo privilegio renunciare, suisque Successoribus præjudicare. Chokier. *d. tract. sect.* 4. *p.* 59. Wagnereck *d. l.* §. 3. *vers. in quibusvis. fol.* 492.

II. Potest quidem Imperator in omnibus Ecclesiis, in Imperio sitis, primas preces concedere, sub hac tamen moderatione, ut eundem Collatorem nonnisi semel, id est, pro unico tantum beneficio gravet, gravasse autem tunc censebitur; si preces ad effectum pervenerint. Unde si precista (id est ille, cui preces concessæ sunt) forte Matrimonium contrahendo precibus renuntiarit, vel ante adeptum beneficium mortuus sit, poterit Imperator pro alio novas preces ad eundem Collatorem porrigere.

III. Ut preces locum habeant, debet Collator saltem 4. beneficia conferre posse: quia si unicum tantum, aut alterum conferendum habeat, non tenebitur preces Cæsareas admittere, ne facile contingat, ut toto vitæ suæ tempore impediatur uti jure liberæ suæ collationis.

IV. Excipiuntur a primis precibus dignitates Pontificales, Archiepiscopatus, & primæ post illas, ut Præposituræ vel Decanatus (nisi aliunde forsan ex jure Patronatus, aut speciali privilegio jus præsentandi vel nominandi in

ai-

aliquibus hujusmodi dignitatibus Imperatori competat) item dignitates primæ, & Prælaturæ in Monasteriis, & Ecclesiis Collegiatis, non autem dignitates inferiores, officia vel Canonicatus etiam in Ecclesiis Cathedralibus.

V. Excipiuntur beneficia pertinentia ad Jus Patronatus Laicorum, utpote cui Pontifex nunquam intendit derogare, nisi exprimat.

VI. Ut preces effectum sortiantur, potest Imperator ex authoritate Pontificia sibi concessa aliquas personas Ecclesiasticas in dignitate constitutas suarum precum executores deputare, atque hi executores ex eadem authoritate Pontificia poterunt contra quosvis Collatores, Episcopos quoque & alios, ad quos preces directæ sunt, etiam per censuras Ecclesiasticas procedere, ut preces ad effectum redigantur.

Sed quis conferet præcistæ beneficium, quod *juxta Reg.* 1. *Jur. in 6.* sine institutione Canonica obtinere non potest; anne Imperator, vel Executor ejus, vel Ordinarius? hanc quæstionem resolvit P. Hen. Wagnerck *d.* §. 3. *in fin. fol.* 495. his verbis: *Apparet stando in textu, nisi consuetudine aliud sit introductum, Cæsareas litteras a Precista primum offerendas fore executoribus a sua Majestate deputatis, qui nullo deprehenso substantiali vitio beneficia ipsis canonice conferant, & Cæsaris postea preces Ordinariis Collatoribus, ad quos spectat, porrigant, a quibus precista recipi debet, & in possessionem induci.* Rationes præmisit; tum quod Pontifex in toto indulto nullibi dederit potestatem conferendi Ordinariis, sed Executoribus; Ordinariis vero injunxerit receptionem, id est, inductionem in possessionem; tum quod Pontifex velit, ut Canonica provisio præcedat receptionem, *postquam*, ait, *ipsis canonice provisum fuerit &c.* Verum pro Ordinariorum collatione videtur concludere Chokier *sect.* 2. *vers.* 11. *quæritur. pag.* 27. licet nonnihil obscurius loquatur: clarius autem ejus mentem probant duæ formulæ *primarum precum*: scilicet Rudolphi & Ferdinandi Imperat. quas posuit in *Proœm. pag.* 4. *&* 5. ubi preces fuerunt expresse ad Ordinatios collatores directæ, iique ab Imperatoribus pro collatione & provisione precistæ facienda requisiti: ut ex hac practica observantia possit colligi sensus verborum Indulti: *nec non personas ipsas ad hujusmodi Beneficia, postquam ipsis de illis canonice provisum fuerit*, videlicet per Ordinarios, ad quos preces diriguntur, examinatis qualitatibus precistæ, & cæteris adhibitis, quæ requirit canonica Institutio, vel his recusantibus, aut forsan circa beneficia reservata, quæ ad eorum collationem non spectant, per Executores Cæsareos, *juxta earundem precum aut nominationum tenorem recipere & admittere*, scilicet ad actualem possessionem, *debeant & etiam teneantur*, ipsi nimirum Ordinarii, vel ad quos pertinere solet; neque foret juxta *precum aut nomi-*

nominationum tenorem, si Imperator directe requirat Ordinarii collationem in beneficio ad ipsum spectante, & precista eo neglecto ab executore petat; neque puto fuisse intentionem Papæ, Ordinariis adimere suum jus conferendi, iisque præferre extraneos executores, quod utique non raro discordias & confusiones moveret, sed tantum præcipere, ut nominationes Cæsareas admittant.

Illud quoque tradunt, quod beneficium per preces interpositas reddatur effectum, ut tametsi Ordinarius alteri quam precistæ etiam ignoranter contulerit, tamen collatio invalida futura sit. Ita Chokier. *sect. 4. v. vacaverint, & v. intra mensem. v. amplius dubitatur, p. 72. & sect. 5. §. 1. v. anteferri p. 95.*

VII. Potest Imperator pro una eademque persona ad diversos collatores suas preces interponere, quarum tamen precum non ille sensus est, ut a singulis istis collatoribus beneficia accipiat precista, sed ut tanto certius sibi de beneficio provideatur, si non in una, saltem in alia Ecclesia, quare si de uno beneficio provisum fuerit, cessabunt preces quoad reliquos collatores.

VIII. Precista debet uti suis precibus; & per se vel per Procuratorem acceptare beneficium vacans intra mensem, postquam notitiam vacationis habuerit. Text. Bullæ prim. prec. ibi: *Quæ personæ pro quibus preces & nominationes hujusmodi factæ fuerint, infra mensem, postquam ipsis vacatio hujusmodi beneficiorum innotuerit, duxerint acceptanda*, diuturna enim vacatio beneficiorum dispendiosa estEcclesiis. *c. quam sit 6. de Elect. in 6.*

An autem si precista neglexerit acceptare primum beneficium vacans, possit nihilominus petere secundum; tractat Chokier *dict. sect. 4. v. intra mensem. v. dubitatur ulterius pag. 68.* Wagnereck. *eod. v. intra mensem q.* 3. & licet inprimis confundat negligentiam petendi primum beneficium cum variatione super acceptatione jam facta, postea tamen uterque ita se declarat, quod quidem acceptatione unius beneficii semel facta non concedatur variatio, per jura, quæ regulariter electione semel facta mutationem non admittunt: juxta vulgatum: quod semel placuit, amplius displicere non potest. *cap. quod semel 21. c. mutare 33. de R. J. in 6. l. servi electione 5. in princ. ff. de Leg. 1. l. apud Aufidium 20. ff. de Opt. Leg.* An vero re integra possit acceptare primum vacans, si velit, sin aliter, secundum & tertium expectare, propter illa verba generalia: *quæ duxerint acceptanda.* Videtur quidem obstare *c. si Clericus 11. de Præb. in 6.* ubi mandatum, ut alicui de beneficio proximo vacaturo provideatur, intelligitur de primo, quo neglecto censetur extincta gratia; sed ex mente Gloss. *ibid. v. si Clericus.* hic textus accipiendus est, si mandatum sit restrictum ad beneficium primo vacaturum, quasi illud verbum *proximo*, idem significet

gnificet, quod *primo*, prout superius §. 5. *n.* 58. diximus mandati Apoſtolici terminos eſſe ſtricte obſervandos. Minorennem quoque & impeditum excuſant, quo minus eis lapſus menſis nocere poſſit. Chokier *d. l. p.* 72. Item menſe elapſo quamvis manus Ordinarii amplius ligatæ non ſint, quin alteri conferre poſſit, re tamen adhuc integra ſupereſſe locum precibus propter clauſulam Bullæ inſertam, quod non obſtent Preciſtæ Conſtitutiones Apoſt. de inſinuatione gratiarum expectativarum. & *diligentiis deſuper faciendis*. Chokier *d. l. pag.* 67. Wagnereck. *d. l. q.* 2. *pag.* 493. Staphil. *de lit. grat. tit. de vi & effectu, v. nou eſt omittendum.*

Cæterum advertit Henr. Wagnereck *de prin. prim. prec. v. ea tibi pag.* 487. primas preces a Paulo V. conceſſas eſſe Ferdinando Imperat. in forma novæ gratiæ, nec fundari in ſola conſuetudine, interim propter tam antiquum morem ſolere Imperatores etiam electos tantum & necdum confirmatos ſub ſpe ratihabitionis Pontificiæ, illis uti, etiam ante novam Bullam deſuper impetratam, ſicut *p.* 488. exemplum recens ponit in electione Ferdin. IV. fel. m. Auguſtæ facta.

TITULUS VI.

De Clerico ægrotante vel debilitato.

SUMMARIA.

1. *Beneficiatus ægrotans non cogitur beneficium dimittere, ſed datur ei Coadjutor.*
2. *Coadjutorem dare Epiſcopis vel aliis ad quem pertineat?*
3. *Coadjutor unde alendus?*
4. *Coadjutoris poteſtas?*
5. *Coadjutori an debeatur illa præcedentia quæ Principali?*
6. *Coadjutor an teneatur deſervire in divinis, quo ipſe Principalis non teneretur?*
7. *Coadjutor cum futura ſucceſſione datur tantum a S. Pontifice?*
8. *Coadjutori an detur ſuceſſio, ſi priusquam Officium geſſerit, principalis fuerit mortuus?*
9. *Coadjutoris Officium quando finiatur?*

1 TRaditur in hoc titulo, quod Clerici beneficiati in beneficiis canonice inſtituti, ſeu ut Practici loquuntur, *inveſtiti*, ſi contingat eos in gravem & etiam perpetuam infirmitatem incidere, aut ad nimiam ſenectutem devenire, non propterea debeant, vel poſſint compelli, ut beneficium dimittant, *ne afflictis addatur afflictio*, ſed potius, ſi officio ſuo præeſſe non valeant, dandus ſit ipſis *Coadju-*

adjutor, eique de reditibus Ecclesiæ congrua sustentatio assignanda *c. 2. & seqq. h. t.*

2 Dare autem Coadjutorem Episcopis, eorumque superioribus, regulariter ad Summ. Pontificem pertinet, nisi locus esset a civitate Romana valde remotus, tunc enim, ne interim, dum Coadjutor Romæ petitur, Ecclesiæ dispendium patiantur, posset ipse Episcopus ægrotus, vel alias ab executione sui officii impeditus cum consensu majoris partis Capituli sibi facere unum vel duos Coadjutores, & si Episcopus mentis inops foret, posset hoc solum Capitulum, vel duæ ipsius partes *c. un. h. t. in 6.* Quod si autem Episcopus ad regendum inhabilis nollet sibi assumere Coadjutorem, aut consensum Capituli requirere, vel a Capitulo legitime constitutum acceptare, nihil aliud per Capitulum attentandum foret, quam ut Sum. Pontifici ea res notificaretur, ab eoque dispositio expectaretur. *Dict. cap. un. §. si autem.*

Inferioribus Clericis ab Episcopo datur Coadjutor, *cap.* 1. 3. *& fin. h. t.* & in Concil. Trid. *sess.* 24. *de Reform. cap.* 6. decretum est, quod illiteratis & imperitis Parochis, si alias honestæ vitæ sint, Episcopi *etiam tanquam Sedis Apostolicæ delegati* Coadjutores aut Vicarios pro tempore deputare, partemque fructuum eisdem pro sufficienti victu assignare, vel aliter providere possint quacunque appellatione & exemptione remota.

3 Sed quid si beneficium non habeat tantos reditus, ut exinde possit beneficiatus ægrotus, vel alias impeditus & simul coadjutor sustentari? Sunt, qui putent, potius alimenta danda esse coadjutori tanquam operario, qui dignus sit mercede sua, quam beneficiato nihil administranti. Verum satis inhumanum videtur, beneficiatum ægrotum in alimentis negligi, quibus jam maxime indiget, & quæ ex titulo sui beneficii, atque investituræ jus habet, addendo afflicto afflictionem contra *c.* 1. *& c. ex parte* 5. *hoc tit.* Quare dicendum erit cum Barb. *in Collect. DD. ad cap. 3. h. t. num. 4.* si beneficium sit Parochiale, parochianos compelli posse, ut in subsidium Coadjutori de alimentis provideant, quia Parochiani ex persona coadjutoris utilitatem spiritualem in administratione Sacramentorum percipiunt. Si vero beneficium fuerit simplex, habens tamen aliquam administrationem vel obligationem, quæ ab ægroto peragi non possit, & ob quam opus sit coadjutore, existimo debere Episcopum succurrere coadjutori per collationem alterius beneficii, vel pensionis ex alio beneficio assignationem; nam ex justa causa pensiones per Episcopum constitui posse *præcedenti titulo* diximus. Atque idem sentiendum in Ecclesia parochiali, si Parochiani sint inopes, vel sine magna difficultate ad nova onera pro coadjutore persuaderi, vel adigi non valeant,

idque

idque non obſcure inſinuat *d. c.* 7. dum in arbitrium Epiſcopi reponit, an coadjutori per aſſignationem fructuum, *vel aliter* providendum ſit.

4 Cæterum ſi non ſpecialiter per ſuperiorem coadjutoris poteſtas limitetur, habebit is generaliter eandem poteſtatem, quam ipſe principalis, ita tamen ut ab omni alienatione bonorum ſive ad principalem ipſum, ſive ad Eccleſiam ſpectantium prorſus abſtinere debeat. Illud quoque in coadjutore Epiſcopi conſtitutum eſt, ut vel ipſi Epiſcopo ægrotanti, ſi ſanæ mentis fuerit, ac Capitulo ejus, vel ſucceſſori Epiſcopo, ſi prius factum non ſit, adminiſtrationis ſuæ plenam rationem reddere teneatur. *d. c. un.* §. *præſenti h. t. in* 6.

5 Nunquid autem coadjutori in Eccleſia, Capitulo, aliisve locis eadem ſedes & prærogativa competet, quæ principali? Diſtinguunt DD. inter coadjutorem Dignitatis, & Coadjutorem Canonicatus: Coadjutori Dignitatis, nimirum Epiſcopi vel alterius Prælati dignitaaem habentis, eandem ſedem & præcedentiam aſſignant, quæ competit ſuo Provinciali, cujus perſonam repræſentat. Coadjutori vero Canonici ultimum locum poſt omnes Canonicos in perſona præſentes adſcribunt, eo quod licet hic coadjutor etiam repræſentet perſonam ſui Principalis, tamen ſemper magis fulgere cenſeatur, qui propriis, quam qui alienis radiis. Et cum iſta ratio etiam circa dignitates procedat, ideo alibi DD. præfatam doctrinam ita interpretantur, ut Coadjutori dignitatis eandem quidem ſedem tribuant, quam habet Principalis, ſi ſit conſeſſus, vel concurrentia cum aliis inferioris conditionis, vel certe cum aliis Coadjutoribus, Vicariis, vel Procuratoribus: non autem ſi concurrat cum aliis Prælatis ſuo Principali in dignitate æqualibus, & qui in perſona comparent; tunc enim licet forſan Principalis, ob antiquiorem promotionem, ſpeciale privilegium vel conſuetudinem, haberet præ aliis præcedentiam, eadem tamen coadjutori non competeret. Vid. Garc. *de Benef. p.* 4. *c.* 5. *a n.* 65. & Deciſio Rotæ apud eundem *ſub num.* 148. ubi etiam de clauſula illa, qua coadjutoria cum omnibus prærogativis Principali ratione Canonicatus competentibus conceditur, declaratur, eam non revelare; quod præcedentia non competat præciſe ratione Canonicatus, ſed ratione antiquitatis ſive prioris aſſumptionis ad Canonicatum. Videat etiam Gonz. *ad Reg.* 8. *Can. gl.* 5. *ſ.* 9. *a n.* 102. Nav. *conſ.* 8. *de Major. & Obed.* ubi conſuluit, non debere Procutarorem Abbatis in Synodo inter alios Abbates præſentes habere locum ſui Principalis, ſed poſteriorem, & ex Decio allegat exemplum Regis Galliæ, qui præpoſuit Ducem Sabaudiæ Legato Venetiarum.

6 Illud quoque hic adnotari poteſt, quod docet Garc. *d. cap.* 5.

ſub

sub num. 38. & 61. coadjutorem non posse pro principali (subintellige, qui sit sanæ mentis) deservire, vel vocem dare in Capitulo sine ejus consensu aut eo nolente Item Principalem sive coadjutum non teneri deservire in Divinis per Coadjutorem illis casibus, quibus alias propter infirmitatem aut legitimum impedimentum posset in absentia fructus lucrari, juxta tradita superius in Tit. *de Clericis non residentibus.* ne sit deterioris conditionis cum coadjutore, quam sine ipso & ne coadjutoria, quæ datur in gratiam coadjuti, in ejus odium retorqueatur, si fortassis ob negligentiam coadjutoris fructus amittere, vel saltem coadjutorem cum difficultate convenire deberet. *arg c. quod ob gratiam.* 61. *de R. J. in* 6. sed quia coadjutor datur ad supplendum defectum & impedimentum principalis, ideo hæc res secundum prudens arbitrium temperanda videtur, & forsitan solum procedet, ubi infirmitas vel impedimentum principalis est incidens, secus vero, ubi quasi perpetuum, ut propterea Coadjutor dari debuerit, & ea etiam intentione, ut loco principalis deserviret, datus fuerit. Ante omnia autem inspiciendus erit tenor concessionis coadjutoriæ.

7 Præterea sciendum est, quod DD. coadjutoriam aliam vocent *temporalem & revocabilem*, quia scilicet datur Prælato ob infirmitatem, senium, aut certam causam impedito, quamdiu is vivit, vel impedimentum durat; aliam vero *perpetuam* vel *cum futura successione*, per quam coadjutori jus tribuitur mortuo coadjuto in ejus officium & beneficium succedendi. De his porro coadjutoriis *cum futura successione* statuitur in Conc. Trid. *sess.* 14. *de Ref. c.* 7. ut nemini in quibuscunque beneficiis Ecclesiasticis permittantur; tales enim concessiones beneficii vacaturi nonnunquam periculosæ sunt, propter votum captandæ mortis, & ab alio quam S. Pontifice dari nequeunt, ut inferius in Tit. *de Concess. præb.* dicemus. De ipsius quoque Summi Pontificis concessione *in d. cap.* 7. habetur, ut, si quando Ecclesiæ Cathedralis aut Monasterii urgens necessitas aut evidens utilitas postulet Prælato dari coadjutorem, is non alias *cum futura successione* detur, quam hæc causa prius diligenter a Summo Pontifice sit cognita, & qualitates omnes in illo concurrere certum sit, quæ in jure & decreto Conc. Trid. in Episcopis & Prælatis requiruntur, alias super his factæ concessiones subreptitiæ censeantur. Verum quia Concilium non est supra Pontificem, nec valet ei legem imponere, a qua de plenitudine potestatis suæ recedere non possit, cum in omnibus Conciliis Summi Pontificis authoritas vel expresse excipiatur, vel excepta intelligatur. *c. significasti.* 4. *de Elect.* Trid. *sess. de Reform. cap.* 21. ideo solent Summi Pontifices non obstante supradicta Concilii constitu-

ſtitutione, in gratiam magnorum Principum quandoque etiam minorennibus Coadjutoria *cum futura ſucceſſione* concedere, quamvis nec qualitates Epiſcopales, vel Abbatiales, nec manifeſta utilitas vel neceſſitas Eccleſiæ particularis concurrant: niſi forſan dicatur Eccleſiæ univerſalis utilitatem concernere, ut magni Principes, quorum authoritate plurimum muniri poteſt Eccleſia, beneficiis afficiantur, & illorum familiæ conſerventur.

8 Sed quid dicendum, ſi eo tempore, quo coadjutoria *cum futura ſucceſſione* impetratur a Summo Pontifice, Epiſcopus ſeu principalis coadjuvandus jam ſit mortuus, vel ſaltem moriatur, antequam literæ Papales adveniant, & coadjutor actu officium ſuſcipiat, anne, deficiente hoc caſu coadjutoria, ſaltem ſucceſſio in beneficio locum habebit? Ratio dubitandi eſt, quod ſucceſſio in beneficio videatur dari propter coadjutoriam & adminiſtrationem merita, ideoque ceſſante cauſa ceſſare etiam debeat effectus. Nihilominus ex ſtylo Curiæ Romanæ receptum eſt, ut coadjutoriæ *cum futura ſucceſſione* cenſeantur duæ diverſæ gratiæ, quarum una deficiente altera ſubſiſtat. Imo idipſum ſolet in literis coadjutoriæ inſeri, ut ſucceſſioni in beneficio locus eſſe debeat, quamvis coadjutor datus officium exercere per ſuam etiam negligentiam non inceperit, neque literas Papales Epiſcopo coadjuto, vel Capitulo præſentarit, teſte Gonz. *ad Reg.* 8. *Cancell. Gloſſ.* 5. §. *9. num.* 53. & 56. ubi *num.* 57. aliquid ſimile ponit de diſpenſatione ſuper impedimento matrimonii & legitimatione prolis, quod tametſi forſan ob ſupervenientem mortem alterius non poſſit contrahi matrimonium, obtineat tamen prolis legitimatio.

Et in hoc quidem ſatis conveniunt DD. quando Epiſcopus ſeu principalis coadjuvandus ponitur mortuus, vel reſignaſſe *poſt datam literarum Apoſtolicarum*, ubi gratia coadjutoriæ *cum futura ſucceſſione* ex parte Summi Pontificis jam perfecta fuit: at vero ſi *ante datam literarum* mortuus fuerit principalis, diſſentiunt: nam licet Gonz. *cit. n.* 56. dicat obtinere futuram ſucceſſionem, etſi beneficium actualiter vacet *tempore datæ.* Garc. tamen *de Benef. p.* 4. *cap.* 5. *n.* 132. expreſſe docet, tunc utramque gratiam corruere: coadjutoriam quidem, quia mortuo vel reſignanti non datur coadjutor; ſucceſſionem vero, quia datur dependenter a coadjutoria cum futura ſucceſſione ſit odioſa, exorbitans a jure communi, & cum præjudicio eorum, quibus jus electionis vel collationis competit, uti tradit Garc. *d. c.* 5. *num.* 14. non licebit de uno caſu ad alium diverſum facere extenſionem, ut beneficium, quod collatum eſt cum coadjutoria, cenſeatur etiam ſine coadjutoria collatum: ſunt namque ſimilia reſcripta ſtrictæ interpretationis, quemadmo-

admodum in *Tit. præc.* de mandatis Apostolicis stricte interpretandis exemplum posuimus. Unde etiam docet idem Garc. *d. l num.* 134. si gratia coadjutoriæ subreptitia sit, quia forte ætas, & infirmitas coadjuti, vel alia causa narrata non est vera, tunc gratiam quoque *futuræ successionis* invalidari. Utra ex his sententiis prævalere debeat in praxi, recentior stylus & usus Curiæ desuper consulendus erit.

9 Quod si coadjutor *perpetuus*, seu cum *futura successione* non sit, aut Episcopus coadjuvandus *ante datam* coadjutoriæ per mortem vel resignationem de beneficio & officio cesserit, expirat coadjutoria, & jurisdictio, ac administratio jure ordinario ad Capitulum devolvitur: neque enim Capitulo dabatur Coadjutor, neque jurisdictio Capitularis, sede vacante in jure communi fundata, per dationem Coadjutoris Episcopo factam adempta intelligitur, sicut nec alias res inter alios acta tertio nocere debet *l. 1. C. Res inter alios acta &c.* De hac materia Coadjutorium videri etiam poterit Barb. *Jur. Eccles. univers. lib.* 3. *cap.* 10.

TITULU VII.

De Institutionibus.

SUMMARIA.

1. *Institutio quid?*
2. *Præsentatus ante institutionem occupans beneficium perdit jus suum.*
3. *Institutio ad quem pertineat?*
4. *Institutio alia quoad titulum, alia quoad possessionem.*
5. *Investitura in beneficiis sicut in feudis usitata; & quotuplex?*
6. *Investit. ad quem spectet, & qualiter fiat?*
7. *Institutio authorizabilis est datio curæ animarum, omnibus Presbyteris necessaria.*
8. *Regulares pro cura animarum an approbandi ab Episcopo?*
9. L. Barbarius de Offic. Prætoris *habet etiam locum in spiritualibus.*

1 Quamvis *Institutionis* vocabulo aliquando omnis omnino concessio beneficii, seu susceptio ad Ecclesiam intelligatur. *arg. c. 1. & 5. b. t. c. 1. de Reg. Jur. in 6* proprie tamen loquendo, *Institutio est concessio beneficii ad præsentationem patroni facta.* Unde opponitur *collationi*, quæ est concessio beneficii omnino libera, quando nimirum collator pro suo arbitrio sine alterius præsentatione aliquem Clericum ad beneficium vacans assumit.

2 Est porro hæc institutio omnibus præsentatis adeo necessaria, ut si præsentatus, qui jus tantum ad beneficium, non in beneficio habet, propria authoritate ante insti-

inſtitutionem beneficium occupet, fructus colligat &c. hoc ipſo jus ex præſentatione quæſitum amittat. *cap. avaritiæ. 5. de Elect. in* 6. Garc. *de Benef. p.* 11. *cap.* 12. *n.* 217.

3 Pertinet autem inſtitutio regulariter ad Epiſcopum loci, in quo beneficium ſitum eſt *c.* 3. *h. t.* attamen ad inferiores Prælatos quandoque ex conſuetudine, vel privilegio hanc poteſtatem etiam ſpemare poſſe, probat textus *in c.* 6. *h. t.* ſed ſi lis inter Epiſcopum & alium inferiorem ſuper jure inſtituendi oriatur, onus probandi non ad Epiſcopum, ſed adverſarium ipſius pertinebit: quia Epiſcopus habet fundatam intentionem in jure, ex quo inſtitutio ad eum ſpectare præſumitur, niſi contrarium probetur *d. c.* 3. *h. t.*

4 Inſtitutio alia eſt, per quam *titulus* beneficii confertur, quando Epiſopus præſentato literas confirmatorias impertitur, & alia, per quam ipſius beneficii actualis *poſſeſſio* datur, quæ etiam *inveſtitura* vel miſſio in corporalem & actualem poſſeſſionem dicitur: neque enim *quoad titulum* inſtitutus beneficii *poſſeſſionem* propria authoritate ſine licentia vel introductione ſuperioris apprehendere debet, alias pœna ſaltem arbitraria ab Epiſcopo puniendus, teſte Covar. *Variarum reſolut. lib.* 3. *cap.* 16. *n.* 7. *&* 8. Imo ſi in tali poſſeſſionis apprehenſione violentia uteretur, priorem poſſeſſorem expellendo, tunc etiam omne jus ex iſtitutione quæſitum ipſo facto deperderet, per text. & DD. *in cap. cum qui* 18. *de Præbendis in* 6.

Ritus inveſtituræ varii pro diverſitate locorum in uſu eſſe ſolent: alicubi inveſtiendus coram Epiſcopo vel Vicario aut Conſiſtorio ejus facit profeſſionem fidei (quam profeſſionem omnibus beneficiatis injunxit Concilium Trident. *ſeſſ.* 24. *de Reform. c* 12.) item & homagium ſeu juramentum obedientiæ & fidelitatis Epiſcopo præſtat, deinde imponitur ipſi birretum adjunctis verbis inveſtituram ſignificantibus.

5 Sed cum DD. in beneficiis ſic ut in feudis duplicem *inveſtituram* diſtinguere ſoleant: unam *verbalem*, quæ fit per verba cum traditione alicujus ſigni, & aliam *realem*, quæ fit per actualem introductionem in poſſeſſionem beneficii, vel rei feudalis, ideo dictus modus inveſtiendi potius verbali inveſtituræ accenſendus videtur, quæ ex plurium ſententia non ipſam actualem poſſeſſionem, ſed obligationem ſolum ad traditionem actualis poſſeſſionis, vel ad ſummum licentiam propria authoritate vacuam poſſeſſionem occupandi inducit. Julius Clarus *in* §. *feudum quæſt.* 36. Reſtat propterea, ut verbaliter inveſtitus inſuper actualiter in poſſeſſionem beneficii inducatur, quæ introductio de jure ad Archidiaconum ſpectat, *cap. ad hæc* 7. *de Officio Archidiaconi* aliquando tamen etiam ad Epiſcopum, vel delegatum ab eo, *juxta cap. licet Epiſcopus* 28. *de Præbendis in* 6. ſi nimirum

rum id habeat consuetudo, vel beneficium sit litigiosum & ab alio occupatum, quem expelli oporteat. Covar. *dict. cap.* 16. *num.* 7. Imo si hæc investitura realis nullam aliam ceremoniam Ecclesiasticam habeat, quam actualem introductionem in locum beneficii cum traditione clavium & jurium ac librorum attinentium, cum sit meri facti, etiam laico committi posse docet Zoës. *h. t. n.* 5.

6 Alibi vero in Parochialibus saltem beneficiis tota investitura verbalis & realis in ipso loco parochiæ simul & semel a Commissario Episcopi peragitur, atque in die festo, dum parochiani ad divina conveniunt, proponitur ipsis in Ecclesia novus Parochus, qui & ibidem publice juramenta fidei & obedientiæ deponit, ac insignia Parochialia accipit, quam *investituram in spiritualibus* vocant, eaque peracta *investituram* etiam *in temporalibus* tribuunt, deducendo novum parochum in domum parochialem claves, reditus & fructus Parochiales ipsi assignando, quam *traditionem temporalium* in quibusdam locis Patroni, Advocati Ecclesiarum, Domini Territoriorum privative quoad Episcopum sibi arrogant, licet de jure communi patrono, præsertim laico, præter jus præsentandi, & inspectionem in beneficio in ordine ad excessus Episcopo denuntiandos, non sit aliqua jurisdictio, vel potestas in beneficiatum, beneficium, aut reditus beneficiales concessa, ut passim Doctores in tractatu *Juris patronatus* attestantur, & probat Concilium Trid. *sess.* 25. *de Reform. cap.* 9. *vers. patroni autem cap.* 2. *de Judiciis.* quo igitur jure id faciant ipsis defendendum relinquo.

7 Porro apud DD. quædam *institutio authorizabilis* dicitur, quæ nil est aliud, quam authoritas sive jurisdictio concessa ad curam animarum exercendam; quæ institutio in parochialibus beneficiis omnem aliam institutionem præcedere debet. Etenim Concilium Trid. *sess.* 23. *de Reform. cap.* 15. statuit in hæc verba: *quamvis Presbyteri in sua ordinatione a peccatis absolvendi potestatem accipiant, decernit tamen sancta Synodus, nullum etiam Regularem posse confessiones Sæcularium etiam Sacerdotum audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut parochiale beneficium habeat, aut ab Episoopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut alias idoneus judicetur, & approbationem, quæ gratis detur, obtineat, Privilegii & consuetudine quacunque etiam immemorialis non obstantibus.* Concordat ejusdem Concilii *c.* 11. *sess* 25. *de Regularibus*, & Bulla Gregorii XV. *Inscrutabili*, & Pii V. *Romani Pontificis* 133. & Urbani VIII. *Cum sicut accepimus.* Unde DD. in Summa dicunt, Sacerdotibus quidem in ordinatione dari claves Ecclesiæ ad solvendum & ligandum, exercitium vero istarum clavium, & jurisdictionem actualem conferri ab Episcopo. Imo potest successor Episcopus ab Antecessore suo approbatos pro majori conscientiæ suæ tranquillitate

tate denuo ad examen & novam approbationem, si putarit necessarium, vocare, ut in dicta Bulla Pii V. §. 2 habetur.

8 Circa has constitutiones etiam notandum, quod non prohibeatur quidem Regularibus, quin cum licentia sui Prælati etiam sine approbatione Episcopi valeant audire confessiones aliorum Regularium ejusdem monasterii, vel etiam diversi, non autem sæcularium, etiam Sacerdotum, nisi illi sæculares sint vere de familia, & continui commensales Regularium, qui scilicet in ipso monasterio quotidie aluntur monasterii sumptibus, uti Congregatio Card. declaravit. Verum in quibusdam Diœcesibus Prælati, Episcopo inferiores, ab antiquissimis temporibus ante & post Concilium Trid. Regulares ad Parochias suis monasteriis pleno jure incorporatas & confessiones sæcularium propria authoritate sine approbatione Episcopi exposuerunt, allegantes pro se, tum quod *in dicto cap.* 15. Trid. *seß.* 33. excipiantur Regulares *qui parochiale beneficium habent*, ergo Parochiam habere, & approbatum esse, item Parochiam conferre, atque approbare, paria, connexa & correlativa videntur; tum quod in *c.* 11. *seß.* 25. *de Reg.* excipiantur Abbates jurisdictionem *quasi Episcopalem exercentes.* Jurisdictio autem *quasi Episcopalis*, præter specialia privilegia certis Prælatis competentia, acquiratur etiam per incorporationem pleno jure, scil. *quoad spiritualia & temporalia.* Gloss. *in Clem.* 1. *in verb. proprii de Rebus Eccl. non alien.* Chokier. *de Jurisdict. ordinarii in exemptos. parte* 1. *q.* 9. *n* 9. *& parte* 4. *q.* 20. & quod jurisdictio quasi Episcopalis, & in specie potestas approbandi confessoris *præscriptione* præsertim immemorialis temporis acquiratur, docet Panorm. *in c. cum liceat.* 12. *de Præscript. n.* 17. Barb. *de Offic. Episc. part.* 3. *alleg.* 72. *num.* 185. *& alleg.* 127. *n.* 127. *n.* 14. *alleg.* 129. Quibus tamen hodie Episcopi locorum vigore constitutionum superius allegatarum contradicunt: & possent adhuc pro utraque parte multa dici, sed brevitatis causa supersedemus & majori judicio relinquimus.

9 Sed quid circa validitatem Sacramentorum censendum, quæ Regulares, non approbati ab Episcopo, prius administrarunt, antequam per sententiam legitimi judicis ad petendam approbationem condemnati sunt? Pro validitate respondendum: nam posito etiam, approbationem Episcopi esse necessariam, quamdiu tamen bona fide, & cum titulo parochiali a Prælatis, quibus jus conferendi parochiam competit, exponuntur, & communi hominum existimatione legitimi curati creduntur, a lege suppletur jurisdictio propter communem hominum utilitatem, qui non debent in re gravis momenti decipi: *communis error jus facit*, quando defectus non est ex jure naturali vel divino, sed tantum

 tum

tum ex humano poſitivo, ut in præſenti *arg. l. Barbarius* 3. *de Offic. Præt.* Joan. Sanch. *in ſelectis diſp.* 44. *n.* 3. Tannetus *de Pœnit. diſp.* 6. *q.* 9. *dub.* 3. *ſub n.* 53. Trulench. *in prax. Reſol. Sacr. lib.* 4. *c.* 9. *dub.* 5. *n.* 13.

TITULUS VIII.

De Conceſſione Præbendæ. & Eccleſiæ non vacantis.

SUMMARIA.

1. *Præbenda non vacans non conferenda.*
2. *Bnneficium quot modis vacare dicatur?*
3. *Beneficium de jure vacans, & ab alio poſſeſſum impetrans debet facere hujus poſſeſſionis mentionem.*
4. *Beneficii vacaturi promiſſio non valet.*
5. *Expectativæ gratiæ hodie per Concil. Trident. ſublatæ.*

1 Generalis Regula hujus Tituli eſt, quod præbendam aut Eccleſiam non vacantem alteri conferre non liceat, & collatio de facto attentata nulla & invalida cenſeri debeat, cum nemini jus ſuum ſine culpa ſua, aut cauſa publica auferendum ſit. *c.* 1. *h. t.*

2 Ad cujus rei intellectum ſciendum eſt, beneficium triplici modo dici vacans I. enim aliquando beneficium vacat *de facto tantum*; quia nimirum *de facto* nullus eſt, qui actualiter poſſideat, adeſt tamen aliquis, qui titulum, & jus ad beneficium habeat, e. g. quando beneficiatus eſt vi dejectus, vel injuſto metu adactus ad beneficium reſignandum. Et hæc vacatio non ſufficit, ut alteri beneſicium conferri poſſit, quia revera tale beneficium non eſt vacans, quod de jure ad aliquem pertinet, licet is hic & nunc in poſſeſſione non ſit.

II. Beneficium aliquando vacat *de jure tantum*, ut cum aliquis illud detinet, ſed injuſte, v. g. ſi accepit ex collatione illius; qui jus conferendi non habuit: ſi ob crimen, aut ſuſceptionem ſecundi beneficii incompatibilis ipſo jure privatus ſit. Et hæc vacatio ſufficit, ut beneficium conferri vel promitti poſſit, ita tamen, ut Epiſcopus antequam novum beneficiatum in corporalem poſſeſſionem introducat, prius advocare debeat poſſeſſorem, an forte ex diſpenſatione, vel alia cauſa jus retinendi beneficii hebeat, *cap. licet Epiſcopus* 28. *ubi Gloſſ. in verbo retinerdi*, *de Præbendis in* 6.

3 Deinde illud etiam ſpeciale eſt, quod ſi quis velit beneficium de facto ab alio poſſeſſum a Summo Pontifice impetrare, debeat hujus poſſeſſionis in ſupplicatione facere mentionem, alias reſcriptum impetratum ſubreptitium cenſebitur.

Tex-

Textus & DD. *in c. cum noſtris* 6. *hoc tit.* Atque huc pertinet Regula *de annali poſſeſſione*, ſuperius in Tit. *de Præbendis*, inter Regulas Cancellariæ 35. relata.

III. Deinde beneficium aliquando vacat *tam de jure, quam de facto*, ut per mortem beneficiati, privationem vel liberam reſignationem. Et hæc vacatio eſt proprie dicta, & plena vacatio, ex qua poteſt & debet alteri beneficium conferri.

4 Præterea ad excludendum votum captandæ mortis alterius non tantum beneficium non vacans actualiter conferri nequit, ſed etiam Epiſcopus, vel quicunque ordinarius collator alteri illud beneficium promittere in tempus, quo vacare incipiet, prohibetur. *c.* 2. *&* 3. *h. t.* ita ut nec promiſſio in genere de *beneficio primo vacaturo* ſuſtineatur. *cap. ex tenore* 13. *eod. tit.* Item licet de Jure Decretalium valuerit promiſſio generalior, v. g. ſi Epiſcopus promiſiſſet alicui beficium, *quamprimum ſe facultas obtulerit, quamprimum potuerit &c. accedens* 14. *h. t.* id ipſum tamen deinde a Bonifacio VIII. *in cap.* 2. *eod tit. in* 6. correctum eſt, ut ne talis quidem promiſſio valere, vel Epiſcopum obligare debeat, eo quod ſub tali pallio verborum generalium in effectu latere videatur promiſſio beneficii primo vacaturi.

5 Qualiter etiam *mandata de providendo, & gratiæ, quæ expectativæ dicuntur, nemini amplius, etiam Collegiis, & Univerſitatibus, Senatibus, & aliis ſingularibus perſonis, etiam ſub nomine indulti, aut ad certam ſummam, vel alio quovis colore concedi debeant, nec hactenus conceſſis cuiquam uti liceat.* vid. text. in Concil. Trid. & ibidem Declarat. Card. ac Barb. *in Collect. ſeſſ.* 24. *de Ref. cap.* 19. Gonz. *ad Reg.* 8. *Cancell. §. Proœm. n.* 64.

Item in eodem Concilio Trid. *dicto cap.* 19. ſtatutum eſt, ne quæcunque gratia ad vacatura beneficia, nec indulta ad alienas Eccleſias alicui etiam Cardinali amplius concedantur, quo tamen pertinent ea, & videri debent, quæ ſuperius in Tit. *de Clerico ægrotante* circa coadjutorias *cum futura ſucceſſione* dicta ſunt.

Cæterum quod in eodem Concilio de *reſervationibus* quoque *mentalibus* fiat mentio, non eſt intelligendum de reſervationibus generalibus, quæ fiunt per regulas Cancellariæ, & pro nulla certa perſona: quia in his reſervationibus non ſubeſt periculum captandæ mortis, quando nemo in ſpecie habet jus ad beneficium reſervatum, antequam vacet: ſed tantum de reſervationibus, quæ pro certa aliqua perſona in ſpecie olim frequenter fiebant; quam perſonam ſi Pontifex non exprimebat, ſed in mente retinebat, dicebatur Reſervatio Mentalis. Gonz. *d.* I. *n.* 76. Barb. *d. c.* 19. Trid. *n.* 4.

TI-

TITULUS IX.

Ne Sede vacante aliquid innovetur.

SUMMARIA.

1. Sede vacante nihil esse innovandum, & tamen jurisdictionem ad Caqitulum devolvi, *qualiter & quibus casibus intelligatur?*
2. *Episcopo contra exemptos quando, & sub qua verborum fo ma detur jurisdictio?*
3. *Capitulum supplet jurisdictionem delegatam Episcopi, quando est casus necessitatis.*
4. *Capitulum sede vacante non potest conferre beneficia.*
5. *Quid si sint beneficia ex negligentia inferiorum Collatorum devoluta?*
6. *Capitulum sede vacante potest præsentatos instituere, & electos confirmare.*
7. *Nihil vero alienare, quod servare potest, vel de reditibus Episcopalibus in suos usus convertere. Consensum vero ad alienandum inferioribus dare non prohibetur.*
8. *Capitulum sede vacante potest ea, quæ sunt contentiosæ jurisdictionis etiam arduæ.*
9. *Potest ferre censuras & absolvere.*
10. *Dispensare quando possit Capitulum?*
11. *De Capituli potestate faciendi statuta, remissive.*
12. *Enumerantur plura alia, quæ Capitulo sede vacante competunt.*
13. *Capitulum sede vacante non potest dare licentiam ordinandi, vel dimissorias intra annum, nisi arctatis.*
14. *Capitulum Sed. vacante non potest litem super Juribus Episcopalibus instituere vel prosequi.*
15. *Capitulum debet Sede vacante constituere œconomum, & Vicarium.*
16. *Monasteriis vacantibus ad quem devolvatur Prælati jurisdictio?*
17. *Monasterio vacante an conventus possit litem super juribus Monasterii instituere?*

1 Quod ex hac rubrica dicitur, Episcopali *sede vacante non esse aliquid innovandum*, sed omnia in suo statu relinquenda usque post confirmationem novi Episcopi, non est ita perpetuum, quin multas patiatur exceptiones: nam ex contrario stat alia Regula, quæ desumitur ex *c. his, quæ* 11. *c. cum olim* 14 *de Major & Obedientia. c. ad abolendam* 9. *in priucipio de Hæreticis.* quod videlicet *sede vacante* Jurisdictio Episcopi transeat in Capitulum Cathedralis Ecclesiæ. Unde, cum istæ duæ regulæ sibi invicem adversentur, laborant DD. de tertia aliqua constituenda, per quam sciri possit, quandonam & in quibus casibus alterutra ex præcedentibus locum habeat.

Sane Pan. *ad Rubricam hujus tituli* docet, Regulam, quæ in Rubrica traditur, ita esse generalem, ut regulariter *sede vacante* omnia prohibeantur innovari, nisi quæ specialiter sunt excepta, adeoque, si Ca-

Capitulum velit aliquem actum exercere, debeat probare, quod ille actus sibi sit a jure permissus.

Econtra Navarrus *in tit. de Electione. Cons. 44. num.* 4. putat, regulam universalem & affirmativam esse pro Capitulo, ita ut omnia, quæ sunt jurisdictionis Episcopalis, *sede vacante* peragere valeat, nisi specialiter reperiantur prohibita.

Receptior tamen hodie est distinctio quam tradit Quar. *in Sum. Bullarii v. Capitulum sede vacante, sub n. 1.* Garc. *de Benef p. 4. cap. 7. a num. 44.* Barb. *de Officio Episc. p. 3. alleg. 92. n. 17.* cum pluribus ibid. *cit.* Quod nimirum in iis, quæ Episcopo defuncto, non tanquam Ordinario & Episcopo, sed ex speciali privilegio, commissione, vel *ut Sedis Apostolicæ Delegato* etiam ab ipso jure constituto competebant, item & in iis, quæ sunt ex libera voluntate, nulla necessitate cogente, & quæ potius gratiam, quam justitiam continent, habeat locum regula hujus Tit. *Sede vacante nihil innovandum esse*, nisi specialiter sit permissum. At vero in aliis, quæ Episcopo *jure ordinario* competebant, item & in illis, quæ sunt *contentiosæ jurisdictionis*, aut instante necessitate, vel justitia expedienda procedat altera regula, quod *Capitulum* in similibus *succedat in jurisdictionem Episcopi*, nisi specialiter reperiatur prohibitum. Res tota in particularibus exemplis magis apparebit.

Unde Not. I. quod Episcopus in multis casibus possit contra exemptos & suæ jurisdictioni non subjectos procedere, tam de jure communi, ut in *c. ad abolendam 9. in fine de Hæreticis. cap. irrefragabili* 13. §. *cæterum de Offic. Ord. c. 1.* §. *ult. de Statu regularium in 6. Clem. unica de Suppl. neglig. Prælat. Clem. 2. de Statu Monach.* quam novissime de Concil. Trid. *sess. 5. de Ref. c. 2. sess.* 6. *c. 2. 3. &* 4. *sess. 7. c. 6.* 8. *& 14 sess. 21. c. 5.* 7. *& 8. sess. 22. c. 3.* 5. 6. *8. & 10. sess. 24. cap.* 9. *& seqq. Demum Sess. 25. c.* 8. *& 9.*

Ubi advertendum est, hanc potestatem dari Episcopo sub diversa verborum forma; aliquando enim dicitur, ut contra exemptos procedere valeat, *tanquam Sedis Apostolicæ delegatus*, & in hac speciali delegatione non succedit Capitulum.

Aliquando vero datur ipsi potestas ordinaria & tantum removentur obstacula, veluti dum dicitur: *non obstantibus privilegiis, exemptionibus &c.* & tunc tanquam in potestate ordinaria succedet Capitulum, sicut tradunt Barbos. *dict. loc. num.* 17. & Garc. *de Benef. l. c. n.* 47. Quod si dictum fuerit, Episcopum *etiam tanquam Sedis Apostolicæ delegatum* procedere posse, quamvis particula *etiam* videatur involvere utramque potestatem, *ordinariam & delegatam*, adhuc tamen tali casu Episcopus ex delegata potestate procedere censetur, & ab ejus sententia indistincte ad Summum Pontificem appellatur, juxta doctrinam Barb. *d. L. num 14.* & consequenter hic quoque Capitulum excludetur.

Notandum II. Si necessitas experierit, etiam in iis casibus, in quib9 Episc. processisse debuisset tanquã delegatus Papæ, ejusdem vices suppleri, id licere Capitulo, præsertim si non sit de proximo futurus successor, ut advertit Quar. *d. l. vers quia in dies:* secundum vulgatum axioma; quod in casu necessitatis recedatur a jure communi, & quod non est licitum in lege, plerumque necessitas licitum efficiat. *c. 4. X. de Reg. Jur.*

4 Notandum III. Quod Capitulum *sede vacante* beneficia ad collationem Episcopi spectantia conferre non possit; cum collatio potius gratiam quam justitiam contineat, & sit species donationis, quam Capitulum facere prohibetur, *c. 2. h. t.* nisi collatio simul & communiter pertineat ad Episcopum & Capitulum (sicut in Titulo *de præbend.* § *6. num.* 61. diximus) tunc enim vacante sede solum Capitulum conferre posset *cap. unico hoc tit. in 6.*

5 Quid autem de beneficiis ex negligentia vel delicto inferiorum collatorum ad Episcopum devolutis, an ea Capitulum sede vacante conferre poterit? pro utraque sententia DD. refert Quaranta *d. v Capitulum Sede vacante vers. 9. quœro.* demum concludit, hodie hanc quæstionem non habere dubium propter Bullam Pii V. quæ omnia beneficia Sede Episcopali vacante Sedi Apostolicæ reservavit. Attamen quia in Titulo *de Præbendis* §. *2. n. 18.* dictum fuit, valde probabiliter defendi posse, has Bullas extravagantes habentes Beneficiorum reservationes, præter eas, quæ in *Concordatis* continentur, non obligare in Germania, ideo abstrahendo ab hac Bulla sententia affirmativa pro Capitulo videtur mihi verior & æquior, quam sequitur Panorm. *in cap. 2. h. t. sub n. 3.* talia enim beneficia non sunt propria, seu proprii fructus donari prohibiti, hujus Ecclesiæ hic & nunc vacantis, neque eorum collatio tam favorem hujus Episcopi, utpote ad quem non pertinebat immediate, quam ipsius beneficii, ne diutius cum sui dispendio vacare debeat, concernit.

6 Notandum idem IV. quod Capitulum possit præsentatos a patronis instituere, *c. 1. de Instit. in 6.* item & confirmare electiones inferiorum Prælatorum *c. cum olim. 14. de Majoritat. & Obed.* quia hujusmodi institutiones & confirmationes debentur ex justitia præsentatis & electis, qui jus ad talia beneficia habent, ita ut si ipsis denegentur, appellare possint ad superiorem: in libera autem collatione beneficii nulli in specie jus quæsitum est ante actualem collationem.

7 Notandum V. Quod Capitulum sede vacante non tantum alienare nihil possit, *cap si qua de rebus 42. & cap. precariæ 44. caus 12. quæst. 2.* sed nec possit de jure ullum emolumentum, vel qualemcunque redituum Episcopalium sede vacante obvenientium portionem in suos usus convertere, vel inter se divide-

videre; omnia vero debeat futuro Prælato (cum obligatione conficiendi inventarii & reddendarum rationum teste Covarruv. *de Testam. cap. 12. n. 5.*) fideliter asservare. *cap. hæc bujus placiti. 38. c. non liceat. 43. caus. 12. q. 2. cap. quia sæpe 40. de electione in 6. Clement. statutum. 7. de Electione.*

Notandum tamen VI. si res aliquæ servando non servabiles & tempore perituræ forent, eas tunc Capitulum recte alienare posse, sicut ipsa naturalis ratio dictat, istam prohibitionem alienationis in favorem Ecclesiæ introductam non esse in ejus dispendium retorquendam, *vulg. cap. quod ob gratiam 61. de R. J. in* 6. Panorm. *in c. 1. h. t.*

8 Item etiam poterit Capitulum authoritatem suam in alienationibus per inferiores Prælatos & Clericos faciendis interponere, cum & hæc authoritatis interpositio, sub existente justa causa ex justitia debeatur. Panorm. *in d. c. cum olim.*

Notandum VII. Quod ea, quæ sunt *contentiosæ jurisdictionis*, possit Capitulum sede vacante decidere, & expedire, licet fuerint causæ arduæ, quemadmodum de causa hæresis (quæ utique inter arduas computatur) quod de ea Capitulum cognoscere possit, textus est in *cap. ad abolendam.* 6. *de Hæreticis. & Clem. 1. §. 1. eod. tit* Similiter quod causas *matrimoniales* (quæ etiam majoris momenti censentur, *arg. c. 1. de Consanguin. & affinit.*) cognoscere valeat Capitulum, satis probatur *ex cap. veniens. 7 & ejus Inscriptione. De eo, qui duxit &c.* Nec obstat Concil. Trid. *sess. 24. de Ref.* c. 20. ubi causarum *criminalium & matrimonialium* cognitio dicitur tantum ad Episcopum pertinere: nam ibi Concilium solummodo excludit Archidiaconos, Decanos, & alios inferiores Prælatos, non vero Capitulum *sede vacante*, utpote quod non habet inferiorem, sed ipsam Episcopi jurisdictionem. Barb. *in Collectaneis ad dict. c. 20. n.* 58.

9 Notandum VIII. quod Capitulum etiam succedat in potestate ferendi censuras, & ab iisdem absolvendi: quia hæc potestas non ad ordinem Episcopalem, sed ad jurisdictionem pertinet. Licet vero tantum de potestate *absolvendi* habeatur textus *in cap. unico de Major. & Obed. in* 6. idem tamen interpretes de potestate *ferendi* censuras sentiunt, cui enim potestas competit absolvendi, illi cæteris paribus, maxime si jurisdictionem Episcopalem habeat, etiam potestas ligandi competit. *cap. Verbum. 51. dist. 1. de Pœnit.* Et claves potestati Ecclesiasticæ traditæ sunt a Christo ad *solvendum*, & *ligandum.* Accedit, quod censuratio sit nervus Ecclesiasticæ disciplinæ, & coërcitio spectans ad jurisdictionem Ecclesiasticam, consequenter cui jurisdictio, etiam ea concessa intelliguntur, sine quibus jurisdictio cum effectu exerceri non potest. *L. 2. ff. de Jurisdictione. L. fin. ff. de Officio ejus, cui mandata est Jurisdictio.*

10 Notandum est IX. quod Capitu-

lum ex communi sententia etiam possit dispensare in illis casibus, in quibus potuisset Episcopus, quos superius in Libro I. in Tit. *de Major. & Obed.* §. 4. retulimus. Sed hoc, si dispensatio sit quasi debita, & sine periculo notabilis damni, aut scandali differri non possit, prout dispensationem aliquando ob gravem causam esse debitam, docet Glossa *in cap. ut. constitueretur.* 25. *dist.* 50. *in V. detrahendum est*, & advertit Quar. *d. n.* 1. *vers.* 2. *quæro.*

11 Notandum X. quod Capitulum sede vacante possit facere statuta, etiam quæ durent in tempus futuri Prælati. De quo puncto videatur Quaranta *sæpe dicto num.* 1. *vers.* 4. *Quæro.* & dicta superius Lib. I. in Tit. *de Constit.* §. 2. *n.* 21. *&* 22.

12 Plura item alia, quæ ad jurisdictionem Episcopalem Capitulo sede vacante competentem referuntur, enumerat Barb. *in Collectaneis ad cap.* 2 *h. t. a n.* 4. & *Juris Ecclesiastici Univ. lib.* 1. *cap.* 32. Veluti quod Capitulum sede vacante possit recipere resignationes beneficiorum, & in eorundem permutationibus authoritatem præstare.

Ex causa beneficia unire, non tamen in suum favorem vel præjudicium successoris Episcopi.

Ultimas defunctorum voluntates exequi, quatenus jure ordinario competit Episcopis.

Exigere rationes ab administratoribus piorum locorum.

Visitare diœcesin: exigere charitativum subsidium: concedere indulgentias: Confessarium instituere ad absolvendum a casibus Episcopo reservatis: assistere Matrimonio juxta formam Concilii Trident. *Sess.* 24. *de Reform. Matrimon. cap.* 1.

13 Notandum tamen XI. quod Capitulum sede vacante possit quidem concedere licentiam extero Episcopo Pontificalia in Diœcesi exercendi v. g. solenne officium celebrandi, Ecclesias vel Ecclesiastica paramenta consecrandi, confirmandi &c. non tamen ordines conferendi illis, qui sunt de diœcesi, in qua sedes vacat, *intra annum* a die vacationis. Neque etiam istis diœcesanis literæ dimissoriæ ad alium Episcopum a Capitulo *intra annum* concedi possunt, nisi *arctatis*, hoc est iis, qui propter beneficium sibi collatum aut conferendum, necessario debent Ordines intra illum annum accipere. Trident. *sess.* 5. *de Reform. cap.* 10. Quando autem Capitulo ob arctationem ordinandi, vel vacantiam ultra annum concessum est dimissorias dare, poterit id etiam *in interstitiis* dispensare Bar. *in Collect. dict. cap.* 10. Trid. *n.* 12.

14 Notandum XII. quod vacante Sede Capitulum Ecclesiæ Cathedralis non possit litem super juribus Episcopi instituere vel prosequi, sed tantum super juribus ipsum Capitulum concernentibus, sicut cum Panorm. notant communiter DD. *in cap.* 3. *hoc tit.* non tamen propterea adversarius illud tempus ad præscriptionem contra Ecclesiam computabit, quia vacante

te ſede præſcriptio dormire dicitur, prout Lib. II. in Tit. *de Præſcriptionibus* explicatur. Dixi Capitulum Eccleſiœ Cathedralis non poſſe litem inſtituere; quid vero de Monaſteriis vacantibus, inferius ad finem exponam.

15 Notandum XIII. quod propter difficultatem congregandi totum Capitulum, præſertim in his, quæ celeritatem deſiderant, item, ob contradictionem aut diſcordiam, quæ oriri poſſet, ſi penes omnes ac ſingulos Canonicos adminiſtratio temporalium & ſpiritualium foret, a Concil. Trid. *ſeſſ. 24. de Reform. cap.* 16. conſtitutum ſit, ut Capitulum ſede vacante Oeconomum unum vel plures fideles decernat, qui rerum Eccleſiaſticarum & proventuum curam gerant. Item ad exercendam jurisdictionem officialem ſeu Vicarium intra *octo dies* poſt mortem Epiſcopi conſtituere, vel exiſtentem confirmare teneatur, qui ſaltem in Jure Canonico ſit Doctor vel Licentiatus, vel alias, quantum fieri poterit, idoneus; ſi ſecus fuerit, ad Metropolitanum deputatio hujusmodi devolvatur; et ſi Eccleſia ipſa Metropolitana, aut exempta, Capitulumque, ut præfertur, negligens fuerit, tunc antiquior Epiſcopus ex Suffraganeis in Metropolitana, & propinquior Epiſcopus in exempta Oeconomum & Vicarium poſſit conſtituere. Epiſcopus porro ad vacantem Eccleſiam promotus poterit ab iisdem Oeconomo & Vicario, aliisque quibuscunque officialibus & adminiſtratoribus, etiam ſi fuerint de Capitulo, rationes exigere, & in officio ſuo delinquentes punire, ut in eod. *cap. 16. Trid.* habetur.

16 Notandum *ultimo*, quod hactenus dicta potiſſimum intelligantur de Capitulis Cathedralium Eccleſiarum. Quid vero dicendum ſit de Conventibus & Capitulis Monaſteriorum & aliarum Eccleſiarum inferiorum, non eſt una omnium ſententia. Sunt enim, qui ſimpliciter ſtatuant, mortuis vel ab officio ſuſpenſis, vel remotis Prælatis Jurisdictionem immediate devolvi ad Epiſcopum, vel alium proximum ſuperiorem, qui Eccleſiæ vacanti conſtituat adminiſtratorem. Et pro hac opinione citatur Archi-diaconus *in cap. 2. de Teſtibus in* 6.

Alii contrarium, & præſertim in Monaſteriis vacantibus jurisdictionem ad Priorem clauſtralem, & Conventum in *ſpiritualibus & temporalibus* devolvi, aſſerunt, pro quibus allegatur Innocentius *in cap. cum dilectus 8. de Conſuetudine.* Textus *in cap. fin. de Regularibus in* 6. *& in Clement. ne in agro § ſi quis autem. verſic. ſi quis vero de ſtatu Monachorum.* Atque hanc ſententiam univerſali conſuetudine eſſe receptam teſtatur Tamburinus *de jur. Abbatum tom.* 2. *diſp.* 1. *quæſt.* 4. *num.* 5. eamque veriorem cenſet Pan. *in cap. fin de Statu Monach. n. 8.* ſaltem, ſi Eccleſia vacet per mortem aut reſignationem Prælati: ſi vero propter depoſitionem ex delicto, præſumptio-

ptionem tunc eſſe etiam contra Capitulum, ideoque a Superiore dandum adminiſtratorem cum Joanne Andrea exiſtimat. Sed quia textus *in dict. Clement. ne in agro*, in ſpecie loquitur de Prælato ob delictum ſuſpenſo, & Tamburinus *d. loc.* etiam ponit caſum, quo Prælatus a dignitate removetur, ideo hæc Panormitani exceptio videtur explicanda, ut tunc procedat, quando plures de Conventu ſunt ſuſpecti; generaliter autem Epiſcopo, vel Superiori non minus ſede vacante, quam impleta, ſua jurisdictio ordinaria, quam alias in Monaſterium habet, ſalva manet.

17 Cæterum quod docet Innocent. in *dict. Cap. cum dilectus n.* 1. & Felin. *in cap. edoceri* 21. *de Reſcript. ſub n.* 7. Conventum vacante ſede poſſe litem ſuper bonis Monaſterii intentare, & procuratorem conſtituere, cum Abbates non ſoleant habere propria bona, ſicut Epiſcopi, ſed ea communiter pertineant ad Monaſterium, putarem temperandum juxta ſententiam Panorm. *in cap* 4. *h. t. num.* 5. ut procedat, ſi vacatio ſit diuturnior, & authoritas Epiſcopi vel ſuperioris accedat; quia etiam in bonis communibus Epiſcopi & Capituli non conceditur Capitulo ſede vacante agere, ut communiter notant DD. *in dict. cap.* 3. *hoc tit.* & actionem inſtituere magni præjudicii, ac nonnunquam periculi eſt, atque voluntarium magis, quam neceſſarium; quando citra damnum præſcriptionis (quæ ſede vacante non currit, *cap. de quarta* 4. *& cap. auditis* 15. *de Præſcriptione*) vel aliud in tempus novi Prælati differri poteſt.

TITULUS X.

De his, quæ fiunt a Prælatis ſine conſenſu Capituli.

SUMMARIA.

1. *Conſenſum vel Conſilium requirere, quando differat in effectu?*
2. *Capituli conſenſus in quibus caſibus requiratur?*
3. *Parochiales Eccleſiæ an & quomodo poſſint uniri Monaſteriis vel Collegiis?*
4. *Capitulares ſingulares, vel totum Capitulum ſi delinquat, qualiter procedere poſſit Epiſcopus?*
5. *Conſenſus vel conſilium Capituli quibus caſibus requiratur, an & qualiter declarare poſſit conſuetudo?*

1 Pro Regula tenendum eſt, quod Prælati omnia majora negotia cum *Conſenſu* vel *Conſilio* ſuorum Capitulorum expedire debeant: cum *Conſenſu* tunc, quando expreſſe requiritur in jure; cum *Conſilio* autem, quando jura quidem conſenſum Capituli nominatim non exigunt, res tamen gravis, & majoris momenti eſt.

Debet vero hic prænotari, quod inter requiſitionem *Conſenſus* & requiſitionem *Conſilii* magna ſit differentia: nam ſi requiratur *conſenſus*, tenetur Prælatus ſequi id, quod major pars Capitularium concluſerit: ſi autem tantum *conſilium* deſideretur, ſola conſultatio cum Capitularibus ſufficiet, absque eo, quod Prælatus eorum opinionem ſequatur. *c. cum olim 7. de Arbitr. & L. item ſi unus* 31. *§. fin. ff. de Receptis, qui arbitrium &c.* Sed nunquid fruſtra Prælatus conſultabit cum Capitulo, ſi non teneatur ſequi ſententiam Capitularium? ℞. Talem conſultationem minime eſſe fruſtraneam: quia ſaltem auditis rationibus Capitularium occurretur præcipitantiæ, & Prælatus melius deliberare & reſolvere poterit juxta illud: *Oculi plus vident, quam oculus*, & monitum Sapientis: *Omnia fac cum conſilio, & poſt factum non pœnitebit.* Sylveſt. *Verbo conſilium.*

2 Conſenſus igitur Capituli requiritur I. in alienatione rerum Eccleſiaſticarum, ſicut *in Tit. de Rebus Eccleſiæ non alienandis*, prolixius traditur.

3 II. Epiſcopus non poteſt ſine conſenſu Capituli, vel licentia ſpeciali Pontificis Eccleſias Parochiales, vel earum fructus & reditus Monaſterio vel Collegio in perpetuum unire. *cap. Paſtoralis 9. h. t.* Imo Epiſcopus ſui etiam Capituli accedente conſenſu menſæ ſuæ, aut ipſius Capituli non poteſt aliquam unire Eccleſiam, neque enim valet, ut quis in facto proprio ad ſuum commodum authoritatem ſibi præſtet, *Clem. 2. de Reb. Eccl. non alienand.* Et hodie in Concil. Trid. *Seſſ. 24. de Reformat. c. 13.* generaliter prohibetur, ne impoſterum Parochiales Eccleſiæ Monaſteriis quibuscunque aut Abbatiis, ſeu dignitatibus ſive præbendis Eccleſiæ Cathedralis, vel Collegiatæ, ſive aliis Beneficiis ſimplicibus, aut hoſpitalibus, militiisve uniantur. Excipit tamen Parochiales Eccleſias: quæ non ſunt actu, ſed habitu tantum tales, item quarum uniones fiunt pro fundatione, dotatione, augmento, vel conſervatione Collegiorum, vel aliorum locorum piorum ad fidei Catholicæ defenſionem, & propagationem, bonarumque artium cultum, refert Barb. *in Collectan. ad dictum cap.* 13. *Trid. num. 10. & ſeq.*

III. Quando Jus Patronatus competit Monaſterio vel Collegio, Prælatus non poteſt aliquem ſine conſenſu Capituli vel Conventus præſentare: quia hoc jus non tantum Prælato, ſed & Eccleſiæ vel Monaſterio competit: *cap. ea noſcitur 6. hoc tit.* Atque idem generaliter cenſendum, quoties Capituli particulare intereſſe verſatur, ait Vallenſ. *h. t. num. 4. arg. cap. fin. h. t.* Quo facit *Reg. 28. de R. J. in 6.* & text. *in l. fin. C. de Auctor. præſt. quod omnes tangit., ab omnibus debet approbari.*

4 IV. In Concilio Trid. *Seſſ. 25. de Reform. cap. 6.* conſtitutum, ut in Eccleſiis Cathedralibus vel Collegiatis Capitulum initio, cujuslibet

anni

anni eligat ex Capitulo duos, quorum consilio & consensu Episcopus, vel ejus Vicarius uti teneatur, si contra quosdam de Capitulo procedendum fuerit: ita tamen, ut utriusque Capitularis votum pro uno tantum habeatur, & alterum sit ipsius Episcopi. Quod si uterque ab Episcopo dissenserit, tertius eligatur, et juxta eam partem, cum qua iste tertius convenerit, discordia terminetur. Verum sub hac dispositione Concilii tantum comprehendi Capitula ab Episcopi ordinaria jurisdictione exempta referunt a Congregatione Cardinalium declaratum plurimi citati apud Barb. *ad idem cap. 6. num.* 3. in aliis igitur Capitulis non exemptis poterit Episcopus propria authoritate contra singulares de Capitulo ad summum cum consilio aliorum procedere, quia teste Joan Honorio *hoc tit. in fine.* non reperitur textus, qui in processu contra aliquos de Capitulo consensum reliquorum exigat.

Quod si totum Capitulum deliquerit, sive jam id exemptum sit, sive non, posse tunc Episcopum sine adjunctis Capitularibus procedere, pariter a S. Congregatione decisum referunt citati apud Barbos. *dict. loc.* nisi delictum esset in personam Episcopi, vel contemptum ejus, vel ubi Episcopus haberet interesse; nam tunc ex eadem Cardinalium decisione facultas procedendi contra Capitulum ad superiorem devolveretur.

5 Cæterum in aliis casibus, ut in exercitio Jurisdictionalium, item in administratione rerum temporalium extra causam alienationis plerumque non consensum, sed consilium tantum requiri, magis inter DD. convenit. Imo consuetudine vel præscriptione passim introductum esse, ut in plerisque casibus, sine consilio vel consensu Capituli, Episcopi procedere valeant, attestatur Stephanus Gratianus *Discept. forens. c.* 100. *num. ult.* Zerola *in Praxi Episcop. part.* 1. *verb. Capitulum. num. 8.* Et quod talis consuetudo valida sit, probat *cap. ea noscitur. 6. h. tit. & cap.* 3. *de Consuet. in 6.* Quod vero Joannes Honorius *h t. n.* 11. dicit, non requiri certi temporis lapsum ad consuetudinem introducendam circa requisitionem consilii vel consensus, sed frequentatos actus sufficere, prout id etiam alii DD. tradunt in consuetudine legis dubiæ declaratoria. Panorm. *in cap. cum dilectus. 8. de Consuet. num. 7.* Menoch. *de Arbit. Cent.* 1. *casu 83. n. 10.* id intelligo, quando vere dubitatur, an in aliquo specifico actu consilium aut consensus requiratur: secus si id jure decisum sit; tunc enim etiam ea, quæ alias ad consuetudinem contra legem introducendam superius in *in Lib. I. in Tit de consuetud.* requisivimus, concurrere debent,

TITULUS XI.

De his, quæ fiunt a majore parte Capituli.

SUMMARIA.

1. *Capitulum convocare quis possit?*
2. *Capitulares absentes quando vocandi?*
3. *Capitularium saltem duæ partes præsentes esse debent.*
4. *Unus vocandus non vocatus potest irritare actum.*
5. *Capitulum, ut dicatur aliquid fecisse, requiritur Capitularis tractatio.*
6. *Capitulares debent esse in majoribus ordinibus.*
7. *An etiam in Monasteriis.*
8. *Major pars Capituli trahit ad se minorem.*
9. *An sufficiat majoritas respectiva?*
10. *Capitularium major, & sanior pars debet consentire.*
11. *Capitulum an & qualia statuta facere possit?*
12. *Fabricæ Cathedralis Ecclesiæ conservatio ad quem pertineat?*
13. *Expeditur* c. fin. h. t. *cum oppositione contrariorum, & ibi, an pars major prævaleat, quando agitur de Jure singulorum?*
14. *Subscriptio Capitularium in instrumento super actu Capitulari erecto qualiter facienda?*

1 Traditur in hoc loco modus procedendi in Capitulis Ecclesiarum Cathedralium, tum aliarum inferiorum, cujus quotidianæ materiæ seriem breviter aliquot notandis explicabo.

Notandum itaque I. quod potestas convocandi Capitulum regulariter quidem ad Episcopum pertineat, qui vota singulorum exquirere, & secundum ea concludere debeat; si tamen Episcopus absens fuerit, vel de re & commodo ipsius Episcopi, aut negotio præcise Capitulum ipsum tangente agatur, tunc non ad Vicarium seu Officialem Episcopi, sed unum de Capitulo, ad quem de jure & consuetudine spectat, v. g. Præpositum, Decanum, vel Seniorem illa potestas convocandi Capitulum pertinebit. Trident. *Sess.* 25. *de Reform. c.* 6.

2 Notandum II. quod ad actus capitulariter tractandos Canonici, qui a loco residentiæ absunt, non debeant necessario vocari, juxta Glossam communiter receptam *in cap, cum inter de Elect. arg. c.* 2. *§. hoc jus porrectum.* ibi: *majore parte ibidem servientium consentiente &c. causa* 10. *q.* 2. exceptis tribus casibus, quos notat Glossa *in c.* 2. *de Testibus in* 6. videlicet I. in causa electionis novi Prælati. *cap. quia propter* 42. *de Elect.* II. Quando recipitur aliquis in Canonicum. *c. cum in Ecclesiis* 33. *de Præbend. in* 6. III. In cessationibus a Divinis. *c. quamvis* 9. *de Offic. Ordin. in* 6. Volunt tamen aliqui DD. cum

Panorm. *in.c. 1. h. t. n.* 15. idem quod in his tribus casibus constitutum est, etiam ad alias omnes causas magnas & arduas extendi debere, eo quod vocatio absentium sit Canonicis favorabilis & consequenter ex paritate rationis amplianda, & ad similes vel majores causas extendenda, qua in re consuetudo locorum potissimum observanda.

3 Notandum III. Illud esse rationi plurimum consentaneum, quod praesentes Canonici extra casum necessitatis, & periculum in mora, ac nisi contrarium alicujus loci consuetudine introductum sit, procedere non possint, nisi saltem duae partes Capitularium praesentes fuerint, v.g. ex triginta viginti, prout docet Panorm. *in d. cap.* 1 *num.* 16. *arg. L. 3. & 4. ff. Quod cujusque universitatis nom.*

4 Notandum IV. quod illi, qui de jure vel consuetudine vocandi sunt, omnes omnino & singuli vocari debeant, ita, ut juxta communiorem sententiam si vel unus citatus non sit, possit agere de contemptu, & id, quod a reliquis actum est, si velit, irritare: quia plus operatur contemptus unius, quam consensus aliorum, *cap. quod sicut* 28. *& cap. benae memoriae* 36. *de Elect.* Panorm. *dict. num.* 16. *vers. dico tamen.*

5 Notandum V. ut actus dicatur factus a Capitulo, debent Capitulares fuisse congregati capitulariter, & cum iis tractatus habitus. Unde non sufficiet, si singuli Canonici seorsim aliquid promittant, vel suam voluntatem declarent, Joan. Honor. *h. t. num.* 1.

6 Notandum VI. non omnes Canonicos habere jus dandi votum in Capitulo, etenim in *Clem.* 2 *de Aetate & Qualit.* & Conc. Trid. *Sess.* 22. *de Reform. cap.* 4. constitutum est, ut tam in Ecclesiis Cathedralibus, quam Collegiatis sive saecularibus nullam vocem in Capitulo habeat, qui saltem Sub-diaconus non sit.

7 Sed dubitatur, an ista constitutio in Monasteriis etiam certorum Religiosorum locum habeat, in quorum Regulis a fundatoribus Ordinum constitutum est, ut quoties aliqua praecipua agenda sunt in Monasterio, omnes omnino, etiam juniores, ad consilium evocari debeant? ℟. Probabiliter dici posse praedictam Trid. constitutionem nihil immutasse in similibus Regulis, sicut ex Congregatione Cardinalium & Azorio notat Zypaeus *in Analysi Juris Pontificii. h. t. num.* 2. Ratio est, quod in dubio non censeatur Pontifex per generalem legem derogare particularibus statutis, nisi id exprimat *cap.* 1. *de Constit. in* 6. Licet vero in Concilio Trid. & cit. Clementina etiam *Ecclesiarum Regularium* mentio fiat, possunt tamen illa verba commode explicari de Ecclesiis, aliorum Ordinum, qui talia statuta particularia non habent. Videantur tamen, quae superius in *Lib I. in Tit. de Electione* § 1. *num.* 6. dicta sunt.

8 Notandum VII. quando in Jure consensus Capituli requiritur, non esse

eſſe neceſſarium, ut omnes Capitulares nullo excepto conſentiant, ſed ſufficere, ſi conſentiat *major pars*? nam quod major pars Capituli facit, totum Capitulum feciſſe cenſetur; ita ut regulariter *major pars* ſecum trahat minorem etiam nolentem. *cap. fin. h. t. & l. quod major. 19. ff. Ad municipalem.*

9 Notandum tamen VIII. quod, ut major pars Capitularium prævaleat, non debeat eſſe major reſpectu aliarum partium minorum, ſed reſpectu omnium Capitularium præſentium, e. g. ſi collatio beneficii pertineat ad Capitulum, in quo ſunt 12. Capitulares, & 3. vellent conferre Petro, 4. Paulo, 5. Joanni, nulla ex his vota attenderentur, ſed novus tractatus inſtituendus foret, donec in aliquem abſolute major pars Capituli, nimirum in propoſito 7. ad minus Capitulares convenerint. Text. & Gloſſ. *in c. Eccleſia veſtra 46. de Elect. & in cap. ſi cui 23 de Elect. in 6.* ait tamen Zypæus *d. l. num.* 1. conſuetudine paſſim obtentum eſſe, ut etiam major pars reſpectu aliarum minorum, licet non ſit talis reſpectu totius Capituli, attendatur: quod an verum ſit, ab uſu diſcendum erit; Conſuetudo enim, cum ſit facti, & multa requirantur, ut conſuetudo dicatur introducta, non præſumitur, ſed probari debet, teſte Andrea Gail. *Lib. 1. Pract. Obſervat- obſervat. 36. in fine.*

10 Notandum IX. conjunctim requiri, ut *major & ſanior* pars conſentiat, propterea ſi pars minor utatur melioribus rationibus, conſtet ex viris gravioribus, & prudentioribus, recte poterit contradicere parti majori, & quod per eam concluſum eſt irritare, & ſi non audiatur, ad legitimum ſuperiorem appellare Text. DD. *in cap. 1. hoc tit.* Unde regulariter prohibentur dari ſuffragia, ſeu vota per fabas, aut lapillos, ſed quilibet ſuam mentem voce viva edicere debet: vel etiam in ſcriptis, ſi juſta cauſa interſit, ne palam vota dicantur, ut non tantum numerus, ſed & ſanioritas appareat. Panorm. *in cap. Eccleſia veſtra 48. de Elect. n. 7.*

11 Notandum X. quod Capitulo jus condendi ſtatuta circa negotia ipſum Capitulum concernentia DD. quidem paſſim attribuant, Abbas, Decius & Felinus *in c. cum acceſſiſſent 8. de Conſtitutionibus.* idem Abbas *in cap. 1. hoc tit. num. 14.* idem tamen limitent, ut ſi ſtatuta ſint circa cauſas arduas & magni præjudicii, veluti augendas vel minuendas præbendas, novum aliquid circa reſidentiam Canonicorum inducendum &c. conſenſus Epiſcopi accedere debeat. *arg. ex parte 12 de Conſtit. cap. cum conſuetudinis 9 de conſuetudine* Barb. *Jur Eccleſ. Univerſ. libr. 1. cap 32. num. 16. & 18.* Imo contra jus commune ne quidem cum conſenſu Epiſcopi (utpote qui ipſemet juri communi ſubjacet) ſtatuere quidquam poſſit, niſi cum Authoritate vel approbatione S Pontificis *Clement. ne Romani 2. in princ. de Elect.* Barb. *d. l. n. 17.* Zoeſ. *ad Tit. de Conſt. n. 24.*

12 Notandum XI. quod Episcopus cum majori parte Capituli possit statuere, ut quilibet Capitularium teneatur de suis reditibus contribuere pro necessaria reparatione Ecclesiæ Cathedralis, quamvis aliqui, sed pauciores numero ex Capitularibus dissentiant *cap. fin. h. t.* Ubi sciendum, quod reparatio quidem Ecclesiæ Cathedralis principaliter incumbat Episcopo ex illis reditibus, qui specialiter pro fabrica Ecclesiæ deputati sunt, sicut de jure antiquorum Canonum quarta pars redituum Ecclesiasticorum debebat pro conservatione Ecclesiæ cedere. *cap. quatuor* 17. *cum* 3. *seqq. causa* 12. *quæst.* 2. quod si vero illa quarta non sufficiat, nec Episcopus dives sit, locum habebit dispositio hujus *cap. fin.* cui adstipulatur textus *in c. de Ecclesiis ædificandis.* Etsi demum nec Episcopus nec Canonici superabundantes reditus habeant, quibus citra defectum necessariæ sustentationis suæ carere possint, licitum erit Episcopo cum consensu Capituli alios inferiores beneficiatos de superfluis reditibus ad contributionem pro fabrica Ecclesiæ Cathedralis vocare, ac etiam reditus quosdam vacantium Beneficiorum eo deputare. Abbas & Barbosa *in dict. cap. fin. hoc tit.* Videtur autem decisioni hujus *cap. fin.* obstare generalis doctrina, quæ traditur *in l. per fundum* 11. *ff. de servit. præd. rustic l. Sabinus* 28 *ff. Comm. divid. c. In re comm.* 56. *de R J in* 6. Quod videlicet major pars tantum prævaleat minori, si agatur de rebus ad universitatem, quatenus universitatem, pertinentibus, si vero agatur de rebus & jure singulorum (quemadmodum hic de reditibus singulorum Canonicorum) tunc obtineat Regula 29. *J. in* 6. *quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari*, & plus valet unius contradictio, quam consensus reliquorum, saltem quoad portionem, quæ ipsum contradicentem contingeret.

In hac difficultate notabili distinctione utuntur Gloss. Innoc. & Panorm. in *eodem cap. fin.* Utrum scil. agatur de rebus acquirendis, & quæ adhuc pertineant ad Ecclesiam, licet sint deputatæ ad perceptionem Canonicorum: vel utrum agatur de rebus acquisitis, & jam propriis factis? Priori casu censent procedere decisionem *dict. cap. fin.* maxime ob favorem piæ causæ: in altero autem locum habere supra citatos Juris textus, in quibus dicitur, quod juri singulorum per majorem partem nequeat præjudicari. Quamvis autem *in l. Juris Gentium* 7. §. 17. & 19. *ff. de Pactis* statuatur, ut si hæres paciscatur cum creditoribus defuncti de remittenda aliqua parte debiti, prævalere debeat consensus plurium creditorum, qui potiora debita habent, licet etiam hic actiones sive obligationes debitorum in creditorum bonis sint. *l. qui actionem.* 15. *ff. de R. J. l. id apud se.* 143. *ff. de Verb. signif. l. rem in bonis.* 52. *ff. de Acquir. rer. dom.* id tamen credendum est, ita

ita decretum fuisse ob favorem defuncti, ne facile sine hærede futurus sit, & bona ipsius propter æs alienum subhastentur cum non exigua honoris diminutione.

Putarem in nostro proposito circa reparationem Ecclesiæ non incongrue addi posse rationem alicujus specialitatis esse, quod reditus Ecclesiastici non simpliciter assignentur Canonicis, aut in eorum proprietatem transeant, sed cum implicito onere ex Authoritate Canonum adscripto concurrendi ad reparationem Ecclesiæ, ubi casus necessitatis emerserit; & consensum majoris partis Capituli non tam requiri, an velint absolute contribuere, quam an velint sine contradictione, & ulteriori lite agnoscere, hic & nunc esse casum necessariæ contributionis; ita ut leges superius in contrarium allegatæ intelligantur, quando exactio contra bona acquisita singulorum fit citra speciale onus ex authoritate Juris ipsis bonis (saltem quatenus ad certas personas spectant) impositum; prout in simili ex eadem ratione videtur procedere, quod Imperator & Princeps soleant statibus & subditis collectas etiam de propriis acquisitis solvendas imponere, dummodo pars major consentiat, quia negari non potest, vel ab ipsa naturali lege subditis, eorumque bonis sustentationem congruam Principis impositam esse.

14 Notandum *postremo*, quod si super actis Capitularibus debeat erigi instrumentum seu scriptura, non sit necesse, ut singuli Capitulares se subscribant, sed sufficiat apprimere sigillum ordinarium Capituli, & quibusdam verbis in contextu instrumenti, vel inferius adscribere, quod Capitulum vel Collegium talis Ecclesiæ id fecerit. Panorm. *in cap.* 4. *de his, quæ fiunt à Prælatis. n.* 7. Mynsing. *Centur.* 1. *Observ.* 76. *& Cent.* 3. *Observ.* 8. Excipiunt tamen DD. causam alienationis bonorum, & alias causas valde arduas, in quibus censent singulorum nomina exprimenda esse. *arg. l. fin. C. de Vendendis rebus civitatis.* Bartholus *in L.* 1. *ff. de Albo scribendo*, sed & hic consuetudo locorum attendenda: multoties enim etiam in causis arduis tantum Præpositus, Decanus, & Senior nomine totius Capituli se subscribunt.

TITULUS XII.

Ut Ecclesiastica Beneficia sine diminutione conferantur.

SUMMARIA.

1. *Beneficium quatuor modis diminuitur.*
2. *Beneficio non potest imponi novum onus, & ibi de primis fructibus.*
3. *Fructus vacantis Beneficii ad quem pertineant?*
4. *Beneficii divisio quando fiat?*

5. *Beneficii dismembratio quid, & quando licita?*
6. *Beneficii suppressio quando fieri possit?*
7. *De Missarum reductione.*
8. *Beneficia in Ecclesiis collapsis non debent supprimi.*
9. *Unio beneficii, quæ dicatur, & quis ejus effectus?*
10. *Unire beneficia quis possit?*
11. *Ad unionem beneficii requiritur causa & solennitas.*
12. *Uniones factæ possunt ab Episcopo revideri.*
13. *Unire non possunt Episcopi beneficia diversarum diœcesium.*
14. *Unire beneficia reservata quando possit Episcopus?*
15. *Uniri non possunt paroch. Ecclesiæ aliis beneficiis vel piis locis. Limitatur tamen.*

1 QUatuor modis diminui dicitur beneficium: videlicet *per impositionem oneris, divisionem, dismembrationem*, & *suppressionem*, quæ omnes diminutiones regulariter ordinario collatori prohibitæ sunt, nisi ex justa aliqua causa, non tam qua collator, sed potius qua judex Ecclesiasticus & Episcopus aliquid hujusmodi facere permittatur.

2 Igitur non potest collator beneficiatum aliquo onere reali vel personali gravare, aut partem redituum beneficii collati sibi reservare; quia pro collatione beneficiorum exigere munus a manu, lingua, vel obsequio esse Simoniam, inferius in *Lib. V. in Tit. de Simonia* latius explicabitur, & in Conc. Trident. *Sess. 24. de Reform. c. 14.* omnes consuetudines improbantur, ex quibus in quacunque provisione, collatione, vel admissione ad possessionem cujuslibet beneficii deductiones fructuum, solutiones, promissiones, compensationes, quæ in pios usus non convertantur, fiunt. Unde Paul. Laym, *in Theol. Mor. lib. 4. tr. 10. cap. ult. §. 5. n. 46.* existimat, exactionem *primorum fructuum* in quibusdam diœcesibus usitatam non bene subsistere, nisi ubi Trident. receptum non est.

3 Imo nec fructus tempore vacantis beneficii obvenientes suis usibus applicare poterit collator, sed eos futuro successori reservare debebit, nisi ex speciali privilegio vel legitima & rationabili consuetudine aliud introductum sit. *c. cum vos. 4. X. cap. præsenti 9. de Offic. ord. in 6. cap. 5. de Excessibus Prælatorum.*

Interim tamen ex justa causa poterit Episcopus beneficio pensionem imponere, ut superius *in Tit. de Præb.* dictum. Excipiuntur tamen in Conc. Trident. *d. Sess. 24. cap. 13.* Parochiales Ecclesiæ, quæ verum annuum valorem 100. ducatorum non excedunt, ut pensionibus, vel reservationibus nequeant onerari.

Item poterit Episcopus fructus beneficii vacantis pro utilitate Ecclesiæ expendere; vel pro exsolutione debitorum nomine Ecclesiæ etiam Cathedralis (non vero nomine

mine proprio; nisi pro necessaria sua sustentatione, ut infra *in Tit. de Solut. ad finem.*) contractorum, vel ad aliam piam causam applicare. Innocentius *in cap. un h. t n.* 6 & Panorm. *ibidem n. 20.* Laym. *d §. 5. n.* 46 Sed hæc fructuum reservatio fieri debet ante vel cum collatione beneficii; post collationem autem semel libere factam sine consensu beneficiati non recte fieret, quia in jure quæsito alicui præjudicari regulariter non potest. *l. id quod nostrum* 11. *ff. de R. J.* Zoes. *h. t. num.* 2. Unde si causa aliqua necessitatis urgeat Episcopum ad conquirendam pecuniam, & nullum beneficium vacet, vel vacantium beneficiorum reditus sufficientes non sint, tunc ab omnibus Clericis sibi subditis *charitativum subsidium* exigere poterit, de quo inferius *in Tit. de Censibus* agitur. Videri etiam poterit Barb. *de Offic. Episc. alleg* 87.

4 *Divisio beneficiorum* est, quando ex uno beneficio duo constituuntur. Et hæc quidem etiam prohibita est *in cap. majorib. 8. de Præb* ex justa tamen causa conceditur, si nimirum sufficiant reditus, & amplitudo beneficii, ac expediat ad Divinum cultum augendum, vel debite conservandum, ut unum beneficium inter plures dividatur. *cap. vacant. 26. de Præb* Ita poterit Episcopus ex una Parochia duas facere, si una ita sit dilatata, ut populus maxime tempore hyemali ad eam convenire commode non possit. *c. 3. & fin. de Eccl. ædif.* Neque hic consensus Parochianorum, aut prioris Ecclesiæ Rectoris seu Parochi requiritur; citari tamen debent, & audiri, sicut etiam Patronus, si forte rationabilem contradicendi causam habeant. Barb. *l. cit. alleg.* 68 *n. 4. & in Collectaneis ad Conc. Trid. Sess. 21. de Reform. c. 4.*

5 *Dismembratio beneficii* est, quando aliqua bona seu reditus a beneficio separantur, & alteri applicantur, remanente beneficio penes suum ordinarium Rectorem. Et hæc dismembratio etiam interdicta est. *d. cap. major. 8. c. tuæ* 20. *c. nisi essent* 21. *de Præb* ex causa tamen permissa, ut *d. cap. de Eccl. ædific.* Ad eam requiruntur solennitates, quæ alias ad alienationem rei Ecclesiasticæ. Item vocatio & consensus beneficiati, de cujus præjudicio agitur: si tamen sine rationabili causa consentire nolit, fiet etiam eo invito. Justa autem causa dismembrandi plerumque censetur abundantia unius beneficii & indigentia alterius. Videatur Garc. *de benef. p.* 12. *c.* 2. & 3. Barb. *de Offic. Episc. alleg.* 67. *n.* 16.

6 Demum *suppressio* seu *totalis extinctio* alicujus beneficii, licet etiam sine causa fieri non possit, *cap. ex part.* 12. *de Constitut.* ex causa tamen quoque admittitur. Ita enim statuit Concil. Trid. *sess. 24. de Reform. cap.* 15. ut in Ecclesiis Cathedralibus & Collegiatis insignibus ubi frequentes & tenues sunt præbendæ simul cum distributionibus quotidianis, ut sustentando decenti Canonicorum numero & gradui,

pro

pro loci & personarum qualitate non sufficiant, liceat Episcopis cum consensu Capituli, vel aliquot simplicia beneficia, *non tamen Regularia*, iis unire, vel si hac ratione provideri non possit, aliquibus ex dictis præbendis suppressis cum patronorum consensu, si de jure patronatus laicorum sunt, quarum fructus & proventus reliquis præbendis & distributionibus applicentur, ad pauciorem numerum reducere, ita tamen, ut tot supersint, quæ cultui Divino celebrando valeant respondere &c. Quia vero Concilium Episcopo, & quidem sub nomine Episcopi, non sub nomine Ordinarii hanc potestatem supprimendi attribuit, ideo DD. censent, inferioribus Prælatis, Vicario Episcopi, vel Capitulo, sede vacante, utcunque isti quasi Episcopalem Jurisdictionem habeant, non competere. Barb. *ad dictum cap.* 15. Trid. *n.* 5. Garc. *d. part.* 12e *cap.* 2. *n.* 75. *& seq.*

7 Est autem hic advertendum, quod non debeat extingui beneficium, si respectu redituum habeat nimis magnum onus plures Missas legendi, sed potius ipsæ Missæ debeant ad minorem numerum reduci. Et quidem in Conc. Trid. *Sess.* 25. *de Reform. cap.* 4. habetur, quod Episcopi in Synodo diœcesana, item Abbates & Generales Ordinum in suis Capitulis generalibus possint pro sua conscientia reductionem facere, ita tamen, ut eorum semper Defunctorum commemoratio fiat, qui pro suarum animarum salute legata cum Missarum onere fecerunt. Et quod cessante commodo redituum beneficii ex æquitate etiam imminui debet onus Missarum, tenet Riccius in *Praxi aur. for. Eccles. p.* 3. *res.* 105.

Verum adfertur aliqua declaratio Cardinalium apud Barb. *in collect. ad d. cap.* 4. *n.* 14. ex qua tantum illæ Missæ permittuntur ad minorem numerum reduci, quæ ex anniversariis, vel legatis Defunctorum beneficio, & quidem ante Concil. Trid. accesserunt; quæ vero ex ipsa fundatione beneficio injunctæ sunt, vel post Concilium per testatores ordinatæ, earum reductio ad Summum Pontificem pertinere dicitur. Sed dubito, an hæc declaratio ubique in praxi recepta sit; quia plurimum videtur restringere facultatem commutandi ultimas Defunctorum voluntates ab ipso Concil. Trid. *hic & in Sess.* 22. *de Reform. cap.* 6. generalius concessam. Videatur Lud. Miranda *in Man. Prœlat. quæst.* 41. *art.* 24. *ad finem.* Azor. *p.* 2. *lib.* 6. *c.* 26. *q.* 6. Et si erectio beneficii cum suis qualitatibus, imo & suppressio ex justa causa & cæteris requisitis accedentibus (Barb. *de Offic. Episc. p.* 3. *alleg.* 67.) ab Episcopo dependet, cur non etiam ejus immutatio? De his etiam commutationibus ultimarum voluntatum videri poterit Moneta *in spec. tract. quem desuper scripsit, & præsertim in cap.* 5. ubi *n.* 368. docet, decretum Tridentini procedere, etsi numerus

rus Miſſarum ſit impoſitus per donationem, aut actum inter vivos. Quod intellige, ſi non fuerit pro ſingulis Miſſis competens ſtipendium aſſignatum; ſecus in Miſſis votivis, quæ pro juſtis ſtipendiis ſingulatim a multis perſonis petuntur, quarum cumulus licet fortaſſis multum excreſceret, ut nonnunquam fieri ſolet in locis celebrium peregrinationum, ſine conſenſu tamen petentium non pateretur reductionem. Barb. *in d. c.* 4. *n. 9.*

8 Deinde ſi Eccleſiæ aliquæ vetuſtate aut alia de cauſa collapſæ ſint, ut propter inopiam nequeant reparari, non debent beneficia in illis exiſtentia propterea extingui, ſed ad alias Eccleſias arbitrio Epiſcopi transferri, quantum fieri poteſt, cum omnibus oneribus & emolumentis, atque in illis Eccleſiis erigi Altaria vel Capellæ ſub iisdem invocationibus, ſub quibus priores erant. Trid. *Seſſ. 21. de Reform. cap. 7.*

9 *Suppreſſionis* quædam ſpecies eſt *unio beneficiorum*, quando ex duobus beneficiis unum erigitur; nam unio beneficii facta alteri acceſſorie operatur extinctionem, & ſuppreſſionem nominis & tituli beneficii uniti, ita ut amplius beneficium dici non poſſit, ſed judicetur ut prædium ejus, cui fit unio: & ſi alias qualitates requirebat beneficium unitum, puta, quia fuit Eccleſia Parochialis, & alias beneficium principale, v. g. dignitas aut Canonicatus, cui Parochialis unita eſt, non attendentur amplius in Rectore principalis beneficii illæ qualitates unitæ Eccleſiæ, ut nimirum debeat habere ætatem 25. annorum ad beneficia curata requiſitam, ſi principale beneficium ex ſe curatum non ſit: accepiſſe Eccleſiam unitam per concurſum: intra annum fuiſſe promotus ad Sacerdotium &c. In ſumma: beneficium unitum aſſumit naturam ejus, cui unitum eſt, juxta vulgatam Juris regulam, quod acceſſorium ſequatur principale. Gonz. *ad Reg.* 8. *Cancell. Gloſſ.* 5. §. 7. *n.* 2. *& ſeq.* Barb. *dict. part.* 3. *alleg.* 66. *n.* 24. Garc. *de Beneficiis p.* 11. *c.* 2. *num.* 12. Et hoc, ſi unio beneficii fuerit facta *acceſſorie & perpetuo*: ſi vero *æque principaliter*, aut *ad tempus vel vitam* beneficiati, tunc hæc unio id ſolum operatur, ut Rector unius ſit etiam Rector alterius beneficii, & utrumque beneficium maneat in ſuo priſtino ſtatu. Garc. *d. c.* 2 *n.* 37. *& ſeqq.*

10 Porro unire beneficia, & Eccleſias ſuarum Diœceſium poſſunt Epiſcopi, *c. ſicut unire 8. de Exceſſibus Prælat. c. paſtoralis 7. de Donationibus. Clem de Reb. Eccl. non alienand.* Item DD. extendunt ad alios Prælatos, qui jurisdictionem Epiſcopalem exercent, velut legatus *de Latere* in Provincia ſuæ legationis. Abbas *in d. cap. ſicut unire. n.* 5. Capitulum *Sede vacante*, dummodo per talem unionem Jurisdictioni Epiſcopi nihil detrahatur. Quaranta *in Summa Bullarii verb. capitulum ſede vacante. quæſt.* 9. *verſ.* 6 *limita.*

ta. Abbates item & alii Prælati Episcopo inferiores, qui in Ecclesiis sibi pleno jure subjectis jurisdictionem *quasi Episcopalem* exercent, præsertim si consuetudo vel præscriptio accesserit, prout cum pluribus citatis tradit Barb. *d. l. num.* 14. quamvis Glossa *in Clem.* I. *ad hæc §. verb. Ordinarios. de statu Monach.* quam pro se allegat, parum sit favorabilis, sed potius annotatio marginalis ad istam Glossam, & melius argumentum ex Glossa *Clem.* I. *v. proprii. de Reb. Eccl. non alien.*

11 Ad unionem autem recte faciendam duo requiruntur, causa & solennitas; *causa* quidem necessitatis vel utilitatis Ecclesiæ, ut quia una Ecclesia propter defectum redituum aut populi non potest commode alere proprium Rectorem; *cap. exposuisti.* 33. *de Præb.* aut alterum beneficium, cui fit unio, necessario indiget adjumento. *Solennitas* vero consistit in eo, ut Episcopus unionem faciat cum consensu Capituli sui, saltem ex postfacto accedente. *d. Clement.* 2. *de Reb. Eccl. non alien.* Non desunt tamen, qui consuetudinem non requirendi consensum Capituli admittunt. Fuscus *de visitationibus lib.* 2. *cap.* 26. *n.* 5. Garc. *d c.* 2. *n.* 152. In utilitatem vero suam, aut Capituli sui Episcopus etiam cum consensu Capituli unionem facere non potest, nec author est ad proprium commodum, sed id ad S. Pontificem pertinebit. *dict. Clem.* 2: *in fin.*

Præterea citari debent omnes, quorum interest, veluti Patroni & inferiores Prælati, ad quos Ecclesiæ uniendæ aliquo modo spectant, eorumque consensus requirendus, *cap. suggestum.* 20. *de Jure patronatus. d. Clement.* I. *§. ad hæc. de statu Monach.* Consensus autem Rectoris seu possessoris beneficii uniendi non requiritur. *d. Clem.* 2. sed cum beneficiatus canonice institutus jus quæsitum habeat, quod ipsi auferri non debet, videtur ea interpretatio adhibenda, ut sine ipsius consensu ante mortem suam unio effectum habere non possit, ita satis clare probat textus in *c. consultationibus* 4. *de Donat.* & in Conc. Trid. *Sess.* 21. *de Ref. c.* 5. ibi: *sine præjudicio tamen obtinentium.*

12 Cæterum circa uniones quædam ab eod. Concil. Trid. constituta sunt. Ut *in Sess.* 7. *de Reform. cap.* 6. ubi Episcopus tanquam Sedis Apostolicæ delegatus cognoscere potest, vocatis iis, quorum interest, an uniones etiam a S. Pontifice impetratæ habeant legitimas ac veras causas, vel potius sint subreptitiæ & cum detrimento Ecclesiarum. Et hæc circa uniones recentes impetratas. Circa præteritas vero, sicut tempore Concil. Trid. non fuit amplior potestas data Episcopo, quam ut illas posset revidere, quæ intra 40. annos factæ sunt, ita etiamnum hodie idem dicendum erit, ut unio ante 40. annos facta revisioni Episcopi non subjaceat; tum quod tanti temporis lapsus jure præscriptionis regulariter suppleat defe-

ctus,

ctus, si qui fuissent, & faciat præsumi, omnia legitime acta fuisse; tum ne in rebus Ecclesiasticis confusio suscitetur, quando post longissimum tempus probationes de solennitate, & justa causa unionis non semper superstites sunt, ac proinde multæ uniones cum gravi aliorum præjudicio forsan subverterentur.

13 *In Sess. 14. de Reform. cap. 9.* prohibetur, ne beneficia diversarum Diœcesium sive curata sive simplicia quacunque de causa etiam ad cultum Divinum augendum perpetuo uniantur, ne per talem unionem limites Diœcesium confundantur. Unde quidquid olim tradiderint nonnulli DD. de Jure antiquo licuisse Episcopo unire beneficium suæ Diæcesis cum altero alienæ Diæcesis, accedente consensu illius Episcopi, id tamen hodie per Concil. Trid. sublatum est, & penes solum S. Pontificem hæc potestas uniendi diversarum Diœcesium beneficia remansit, utpote ad quem solum pertinet disponere supra Canones & Concilium, ac designare Diœcesium limites.

14 *In Sess. 21. de Reform. cap. 5.* permittitur Episcopis etiam tanquam Sedis Apost. delegatis, ut ex justa causa possint facere uniones, quorumcunque beneficiorum suæ Diœcesis, licet illa forent generaliter vel specialiter reservata, aut qualitercunque affecta. Videatur Garc. *de Benef. pag.* 12. *cap.* 2. *§.* 1. *à n.* 92. ubi *num.* 102. adfert declarationem Card. quod in beneficiis reservatis debeat fieri unio ante illorum vacationem; nam postquam vacare cœperunt, pro ea vice plene ad dispositionem Summi Pontificis devoluta censentur.

15 *In Sess. 24. de Reform. cap.* 13. prohibetur, ne *Parochiales Ecclesiæ* imposterum uniantur Monasteriis quibuscunque aut Abbatiis, seu dignitatibus, sive præbendis Ecclesiæ Cathedralis, vel Collegiatæ, sive aliis beneficiis simplicibus, Hospitalibus, aut Militiis.

Salvari tamen & excipi uniones, quæ fiunt pro fundatione, dotatione, augmento, vel conservatione Collegiorum & aliorum piorum locorum ad fidei Catholicæ defensionem, & propugnationem, bonarumque artium cultum: refert Gonz. *ad Reg. 8. Canc. Gl.* 5. *§. 7. num.* 7. Notanter autem dicitur de Ecclesiis *Parochialibus*, in quibus scilicet actu cura exercetur; quæ vero habitualiter tantum sine actuali curæ exercitio tales sunt; item & alia beneficia etiam sæcularia non prohiberi per hoc decretum uniri Religioni etiam ad effectum, ut per ipsos religiosos administrentur, ex Sanch. *in præcep Decal. t. 2. lib.* 7. *cap.* 29. *n.* 187. *& seq.* tradit. Barb. *de Offic. Episc. alleg. 66. sub. num.* 31.

TITULUS XIII.

De rebus Ecclesiæ non alienandis.

SUMMARIA.

1 In hac quotidiana non tantum Ecclesiasticis, sed etiam sæcularibus cum Ecclesia contrahentibus scitu necssearia materia quam plurimæ sunt quæstiones, & difficultates, quarum præcipuas antequam resolvam, dicam prius, quæ certiora & fundamentalia sunt, ac

mox

mox dubitationes eo pertinentes subjungam. Itaque

Certum est I. quod omnes res *immobiles*, sive solo cohærentes, ut prædia, fundi, domus &c. & *mobiles pretiosæ*, sive ad Ecclesias regulares, sive sæculares pertinentes alienari prohibeantur. *Extravag. ambitiosæ h. t. inter commun. & tit. X. eod.* Atque *immobilibus* recte annumerantur *Jura incorporalia*, ut quæ ad jurisdictionem pertinent: item servitutes prædiorum, jura piscandi, venandi, & similia &c. *cap. 2. h. tit. in 6. & Clem. 1. eod.* sicut & census annui, si ex fundatione vel aliunde in perpetuum constituti sint pro sustentatione ministrorum Ecclesiæ. *Clem. 1. §. cumque annui redditus. de verb. sig.*

2 Certum est II. quod, cum tantum *mobilia pretiosa* alienari prohibeantur, ideo libere possit Prælatus vendere, & distrahere frumentum, vina, jumenta, & animalia superflua, aliaque, quæ sine detrimento notabili servari non possunt, quia res hujusmodi servando non servabiles etiam Tutores & Curatores, quorum tamen potestas longe magis restricta est, quam Prælatorum, sine solennitate aliqua alienare possunt. *l. lex quæ 22. & l. tutores 24. C. de Administr. Tutor.*

3 Certum est III. quod etiam res *immobiles*, si valde sint exiguæ, longe distantes & propter necessarias impensas magis Ecclesiis onerosæ, quam utiles, Prælati sine solennitate alienare possint. *c. terrulas 53. caus. 12. q. 2. c. ad aures. 7. &c. ut supra per 8. §. possessionis X. h. t.*

4 Ita etiam res ab antiquo alienari, aut in feudum, vel Emphyteusin dari solitæ, si rursus ad Ecclesiam revertantur, denuo sine nova solennitate alienari, seu in feudum vel Emphyteusin dari poterunt. *cap. 2. de Feud. d. Extravag. ambitiosæ.* Et hanc esse communem conclusionem DD. ut res semel effecta alienabilis cum solennitate, efficiatur perpetuo alienabilis sine solennitate, dummodo semper cum eadem Ecclesiæ utilitate alienetur, cum plurimis citatis dicit Riccius in *Praxi aur. p. 1. resol 26.*

Volunt tamen non minus communiter DD. ut res dicatur *solita alienari ab antiquo*, vel facta alienabilis, debeat præcessisse una vel altera alienatio solennis, & interim spatium 40. annorum elapsum esse. Sicut ex decis. Rotæ Romanæ & cum multis AA. refert Ricc. *d. l. n. 3.* & Barb. *Jur. Eccl univ l. 3. cap. 30. n. 21* inquit Rotam in pluribus causis amplexatam esse illam sententiam, quod *alienari solitum* probetur, vel per duas alienationes cum cursu 40. annorum, vel per unam solenniter factam. Sed ex his

5 Dubitatur I. Quænam dicantur *mobilia pretiosa*, ut alienari nequeant? ℞. Illa dici *mobilia pretiosa*, quæ sunt de thesauro Ecclesiæ, vel quæ propter pretium, artem, aut antiquitatem, singularem splendorem Ecclesiæ conferunt. Reliquias quoque Sanctorum, maxime vero

ubi perpetuæ sepulturæ mandatæ sunt, inter mobilia pretiosa rectissime numerat, & ita de stylo Curiæ Romanæ observari dicit Ricc. *in praxi aurea cap. 1. Resol. 60.*

Cæterum autem non videtur prohibitum, quin Prælatus possit aliqua pocula argentea alienare, veteres calices aut ornamenta pro novis æque bonis ac pretiosis commutare, sicut consuetudo passim declarat: talis enim commutatio non est ita periculosa Ecclesiæ vel damnosa, sicut absoluta venditio aut donatio Non obstat, quod omnium rerum mobilium, quæ servando servari possunt, alienatio quædam sit tutoribus interdicta. *d. l. 22. C. de Administ. Tutor.* Prælati autem sint Tutores suarum Ecclesiarum, ut argumentatur Quaranta *Verb. alienatio Rei Eccles. n.* 24. 6 Nam respondetur, quod Prælati tantum in larga significatione sint tutores, cum eorum potestas multo sit amplior; quia eorum officium perpetuum, tutorum vero, qui curam pupillorum gerunt, officium tantum temporale est. Unde etiam fit, quod Prælati moderatas donationes de rebus Ecclesiæ etiam mere gratuitas facere possint. *c.* 3. *de Donat.* quod tamen tutoribus *ordinarie* prohibitum est. *l. Tutor.* 13. §. *fin. ff. de Admin. Tutor.*

7 Dubitatur II. Utrum Prælatus pecuniam numeratam possit libere sine solennitate expendere? ℞. Quamvis regulariter pecunia numeretur inter res, quæ servando servari non possunt, ejusque usus consistat in expendendo, nihilominus si aliqua summa pecuniæ specialiter destinata esset ad bona immobilia emenda, vel Ecclesiam ædificandam, jam accenseri bonis immobilibus, & sine causa ac solennitate alienari non posse, docet Quar. *d. l. n.* 25. sicut propter eandem rationem Tutor alicujus pupilli ex tali pecunia, ad comparanda immobilia destinata, nec sibi, nec alii debita solvere potest. Text. *in l.* 3. §. *quid ergo 6. ff. de Contraria tut. & utili act.* Atque idem esse, si aliqua summa pecuniæ ex providentia antecessoris specialiter sit deputata pro gravissimis futuris necessitatibus.

8 Dubitatur III. Utrum res *immobiles exiguas* & modici valoris ita possit prælatus alienare, ut ne quidem consensum Capituli habere teneatur? *in c. terrulas* 53. *causa* 12. *q.* 2. licentia datur Episcopo terrulas aut vineolas exiguas longe positas & Ecclesiæ minus utiles, si necessitas fuerit, distrahendi, etiam sine consensu Capituli. Econtra *in c. ut super.* §. *fin. h. t. Possessiones*, inquit Pontifex, *quæ Ecclesiæ minus utiles, pro aliis utilioribus de fratrum tuorum, & sanioris partis consilio & consensu alienandi sive commutandi liberam concedimus facultatem.*

In hac textuum varietate, vel contrarietate, licet aliqui velint *d. c. terrulas* per c. *ut supra.* absolute esse correctum, quia tamen in dubio expetit jura juribus concordare, ut evitetur jurium correctio.

ctio. *cap. cum expediat. 29. de Elect. in 6.* ideo placet concordatio, quam insinuat Gl. *in d.* §. *fine V. Assensu.* ut scilicet textus *in eod.* §. *fin.* accipiatur de permutatione, & de re, quæ quidem in se est utilis, sed tamen minus utilis comparatione rei magis utilis: textus vero in *c. terrulas* accipiatur de venditione seu distractione alicujus rei, quæ in se & absolute spectata nullam vel exiguam utilitatem adfert.

9 Dubitatur IV. An Prælatus possit absque solennitate repudiare hæreditatem, aut legatum suæ Ecclesiæ relictum? In hac difficili & in jure non satis expedita quæstione imprimis advertendum, non tam dubitari, an talis repudiatio sine justa causa *licite* fiat, quam an *valide*. Nam ratio naturalis dictat, Prælatum, qui constituitur ad rem Ecclesiæ utiliter gerendam, & commoda ejus procuranda, male agere, & contra officium suum, si utilitatem & commodum Ecclesiæ repudiet. Imo non desunt, qui censent, Prælatum sine justa causa repudiantem hæreditatem lucrosam, aut legatum utile, obligari ad restitutionem Ecclesiæ de suo faciendam. *arg. cap. quicunque 2. caus. 12. q. 4.* ubi Gloss. *in V. aut neglectum.* & argumento ducto a tutore (cui assimilatur Prælatus) qui resarcit id, quod, cum potuit, non acquisivit pupillo. *l. quidquid 7. C. Arbit. tutelæ.* Sanch. *de Matrim lib. 6. disp. 4. num. 15. cum cit. ibid.* Henr. Zoes. *h. t. num. 7.*

Tota igitur difficultas in eo residet, an talis repudiatio sit *valida*, & illum, cui inde res acquiritur in foro externo, atque interno securum, nec non repudiantem a pœnis contra male alienantes in jure statutis immunem reddat: Pro affirmativa pugnat, quod a diversis non sit bona illatio, præsertim in pœnalibus, juxta vulgata; diversa autem in jure æstimentur alienare, & non acquirere. *l. si sponsus. 5. §. 13. ff. de Donat. inter vir. & uxor. l. quod autem. 6. in princ. & §. 5. ff. Quæ in fraud. cred.* consequenter prohibitio alienationis non debeat trahi ad non acquisitionem, prout ex eadem ratione potest solus Prælatus caducitatem Emphyteutæ remittere. Cujus sententiæ est Sanch. *d. disp. 4. n. 11. & seqq.* Sylvest. V. *alienatio. n. 13.* Riccius *in Praxi aurea p. 1. resol. 92.* Barb. *Jur. Eccles. univ. lib. 3. cap. 30. n. 42.* Henric. Zoes. *h. t. num. 6. & 7.* inclinat Panorm. *in cap. tua 8. de his, quæ fiunt a Prælat.* n. 9. fatetur tamen in fine, rem esse dubiam. Addit vero ad declarationem hujus sententiæ Sanch. *d. disp. 4. n. 17.* eam intelligendam de repudiatione simplici, non autem de cessione aut permutatione in favorem & commodum alterius, quod per talem cessionem hoc ipso hæreditas prius deberet censeri adita, vel legatum agnitum, unde sequeretur alienatio rei jam acquisitæ. Item quod contra talem repudiationem Ecclesiæ per restitutionem in integrum, exemplo minorum, succurri possit. *l. ait prætor. 7. §. hodie. 6. & seq. ff. de Min.*

junct.

junct. c. 1. X. de in integ. restit. ibi: *Ecclesia jure minoris debet semper illæsa servari.*

Alii hæreditatem a legato separant, & licet in illa priorem sententiam admittant, non tamen in isto; ex ea differentiæ ratione, quod bonorum hæreditariorum dominium non acquiratur Ecclesiæ ante hæreditatis aditionem, & proinde repudiatio non sit alienatio, sed mera non acquisitio. *l. si sponsus.* 5. §. *si maritus* 13. *ff de Don. inter vir & ux.* At vero legatum, saltem certæ speciei & purum, statim a die mortis testatoris jure dominii transeat in legatarium. *l. legatum 80. ff. de Legat.* 2. *l. a Titio. 64 ff. de furtis.* Covar. *Var. resol. lib. 1. c. 9. sub num. 5.* Text. ad propositum notab. *in l. magis puto. 5. §. fundum.* 8. *ff. de reb. eor qui sub tut.* ibi: *Fundum autem legatum repudiare pupillus sine prætoris authoritate non potest: esse enim & hanc alienationem, cum res sit pupilli, nemo dubitat.* Nec sufficit responsio Panorm. *in d. cap. tua num 9.* quod sit speciale in pupillo administratione carente; quia JC. requirit Prætoris authoritatem, adeoque nec administratio tutoris ad hanc repudiationem sufficeret: proinde etiam circa Ecclesiam, quæ pupillo & minori comparatur, non sufficeret Prælati authoritas, qui vices tutoris agit, sed & superioris, qui prætori assimilatur, authoritas requireretur. Nec satisfacit Sanch. *loc. cit. num.* 12. quod omissio lucri circa pupillum sit impropria alienatio, quia JC dicit *indubitatam alienationem*; non quod eam lucrari potuisset, sed quod de facto *res sit pupilli.* Addo legatarium in legato pio non esse solum Prælatum, ut is pro suo libitu repudiare valeat, sed totam Ecclesiam vel Monasterium, imo principali respectu, & ex fine legantis pro anima sua, ipsum Deum, a quo legata, donationes, vota & promissiones piæ statim acceptantur, ut sæpius alibi dictum. Quare circa repudiationem talis legati idem, quod de alienatione rei Ecclesiasticæ statutum, censeri debere, probabilius tenet Azor. *Inst. mor. p. 2. lib. 9 c. 1. q. 11.* & veriorem ac tutiorem opinionem dicit Quaranta *in Summa Bullarii v. alienatio rerum Eccles. n.* 23. & apud eum Molina *de Contractibus. disp. 468. n.* 11. Vasq. *de Success. tom. 1. §. 27. n. 23.* Pinell. *de bonis mater. l. 1. p. 3. n. 103. vers. alia ampliatio.*

Sane res ista nullo claro jure determinata habetur, & utraque sententia ab authoritate intrinseca & extrinseca admodum probabilis est, licet hæc posterior videatur theorice probabilior & tutior. Sed quidquid sit de veritate prioris sententiæ quoad acquisitionem dominii ex legato repudiato, saltem propter ejus probabilitatem excusaretur aliquis a pœnis latis *in Extravag. ambitiosæ h. t inter com.* ut etiam notavit Quaranta *d l. n.* 23. singularis tamen est limitatio circa monasteria mendicantium, bonorum immobilium incapacia, ut si ipsis aliquid legetur, aut donetur, il-

lud

lud sine solennitate alienare, & pretium accipere valeant. Quar. *d. l. sub num. 21.* Qualia vero & quanta legata possint ista mendicantium Monasteria acceptare, videri debent ea, quæ habentur *in Clem. exivi. de ver. signific.* & quæ tradit Rodericq. *Reg. qq. tom. 2. q. 126. art. 1.* Sanchez. *in præc. Decal. tom. 2. lib. 7. cap. 26.*

Porro quod de legato Ecclesiæ dictum, ut sine solennitate repudiari non possit, idem fortius procedit in rebus immobilibus, aut mobilibus pretiosis Monasterio bonorum capaci per ingressum & professionem alicujus acquisitis, cum *juxta auth. ingressi C. de SS. Eccles.* Professi absque prævia dispositione *se suaque dedicent DEO.* Imo docet Riccius *in Praxi aurea p. 1. Resol. 97. num. 1.* per ingressum non tantum dominium, sed etiam possessionem ipso jure ad Monasterium transire. Cui potest addi ratio; quia possessio manet radicata in persona ingredientis, quæ deinde cum toto Monasterio unam fictam personam constituit, ac propterea possessio simul cum illo transit, qui & omnia sua in Monasterium transfert, quemadmodum de usufructu dicetur inferius in Tit. XXXI. *§. 3. n. 15.*

10 Dubitatur V. An si lis instituta sit super re immobili inter Ecclesiam & Extraneum, Prælatus possit per *viam transactionis* a lite desistere absque alia solennitate? ℞. esse distinguendum, utrum Ecclesia sit in possessione rei litigiosæ, vel utrum possessio sit penes extraneum, & Ecclesia sustineat personam actoris: priori casu si per transactionem deberet adversario dimitti res immobilis, requireretur solennitas Juris, quia esset saltem possessionis alienatio; secus in altero casu, in quo nulla videtur proprie intervenire alienatio; cum, ex supposito, nec certum jus, nec possessio penes Ecclesiam extiterit. Quaranta *d. V. alienatio, sub n. 43. vers. 12. limita.*

11 Certum est IV. Quod nomine *alienationis* in primis omnes contractus intelligantur, quibus dominium utile vel directum transfertur, ut donatio, venditio, permutatio, feudum, emphyteusis & similes. Deinde etiam omnes contractus, quibus non quidem dominium, sed tamen possessio aut jus percipiendi fructus ex re Ecclesiastica ad longum tempus transfertur, cujusmodi sunt oppignoratio specialis, ususfructus, & elocationes ultra triennium factæ. *dict. Extravag. ambitiosæ, & cap. nulli 5. & cap. ad audientiam. 9. h. tit.* Verum.

12 Dubitatur VI. An locatio *rei Ecclesiasticæ* facta ad longum tempus, v. g. ad 10. annos, sine solennitate tota quanta corruat, vel an saltem valeat quoad primos 3. annos, eo quod elocatio *rei Ecclesiasticæ* ad triennium etiam sine omni solennitate permissa sit? Pro valore talis locationis saltem quoad triennium facit Regula 37. *Jur. in 6.* quod utile per inutile vitiari non de-

debeat in his, quæ separabilia sunt, quemadmodum de Jure Civili, si quis una vice ultra 500. solidos donavit, valet quidem donatio quoad 500. non autem quoad excessum. *L. sancimus 34. C. de Donat.* Econtra quod locatio ultra triennium facta totaliter nulla sit, suadet Textus *in d. Extravag. ambitiosæ. & in Clem. hoc tit.* quæ sine distinctione talem contractum annullat: & videtur hic habere locum vulgare dictum, quod Prælatus voluit (videlicet locationem ultra triennium) non potuit; & quod potuit (videlicet locationem ad triennium) non voluit: est autem noti juris, quod in omni actu non tantum *potentia* agentis, sed & *voluntas* ejusdem desideretur. *cap. cum super 23. de Offic. Jud. deleg.* Sicut ex eodem fundamento testamentum coram 5. testibus regulariter & in dubio non valet in vim codicilli, nec matrimonium sine Parocho contractum valet in vim sponsalium de futuro.

In hac celebri controversia notabili distinctione utitur Gutierrez *Canon. qq lib. 2. c. 13. n. 7.* quod si una tantum indivisibilis locatio facta sit, v. g. si una tantum pensio constituta sit pro toto decennio, vel si ex aliis conjecturis appareat, Prælatum non aliter locasse, & conductorem non aliter conducere voluisse, quam ad integrum, tunc talis locatio tota corruere debeat; quia contrahentium *voluntas* circa triennalem locationem deficit. Sin autem modo ordinario prædium Ecclesiæ locatum fuerit pro annua pensione, & ita divisibiliter ad primum, secundum, tertium, & reliquos annos, tunc tolerari debebit locatio ad primum triennium, juxta jura superius pro affirmativa sententia allegata.

13 Dubitatur VII. Utrum Prælatus possit prædium Ecclesiæ saltem cum hac clausula ultra triennium, v. g. ad 9. annos locare, ut singulis trienniis sit nova locatio? Affirmative respondet Bald. *in L. voluntas 4. C. de Fideicommiss.* eo quod interveniant diversae locationes, & singulæ non extendantur ultra tempus a lege permissum. Sed contraria sententia verior est, quam tenet Covar. *Var. Resol. 2. cap. 16. n. 4.* Videtur enim tale pactum in fraudem legis inventum; cum in effectu nihil vel parum intersit, an res absolute locetur ad 9. annos, vel an prædicta clausula adjiciatur; quia utroque casu perceptio fructuum ad longum tempus contra intentionem legis separatur. Constat autem, quod contra legem facere & in fraudem legis, sive contra ejus intentionem facere æquiparentur *c. fin. de Reg. Jur. in 6.* Quo etiam adferri potest bonus textus *in Nov. 7. c. 3. in fin.* Unde non obstat ratio Baldi, quod sint plures locationes verbotenus, in effectu tamen, ut dixi, est locatio ultra triennium, quia Prælatus se obligat, quod post primum, imo secundum triennium

finitum, denuo rem apud conductorem relinquere velit.

14 Certum est V. ut alienatio *rei Ecclesiasticæ* alienari prohibitæ valeat, duo copulative requiri, videlicet *causam & solennitatem*. *Causa* est triplex: *necessitatis*, *utilitatis*, & *pietatis*. *Necessitatis*, quando Ecclesiam urgent debita &c. *Utilitatis*, quando per alienationem major fructus procurari potest. *Clement. hoc. tit. Pietatis*, si captivi redimendi, si pauperes alimentandi, si templa vel cœmeteria ædificanda sint. *cap. aurum 70 causa 12. quæst. 2.*

Solennitas consistit in tractatu habito cum Capitulo seu Conventu collegialiter congregato, ejusdem vel saltem majoris partis consensu, una cum consensu Superioris. Notanter dico, Capitulares debere esse *collegialiter* congregatos, ut alter alterius rationes audire possit. Absentes tamen remote non esse necessario ad istum actum vocandos communiter apud DD. receptum est, dummodo saltem duæ tertiæ Capitularium (v. g. ex 30. 20.) in loco præsentes sint. Panorm. in *c. 1. De his, quæ fiunt a majori parte Capit. num. 16. l. nulli 3. ff. Quod cujusque univers. nom.* Roland. *Consil. 90. num. 19.* Barb. *Jur. Eccles. un. lib. 3. cap. 30. num. 8.* qua in re consuetudo locorum præcipue attendenda erit.

15 Porro licet olim *Superioris* nomine venerit proximus superior, ut in alienatione ab Abbate facienda Episcopus, *c. Abbatibus 41. causa 12. q. 2. Clem. h. t.* Imo in alienatione Episcoporum solus consensus Capituli requisitus fuerit. *c. sine exceptione 52. d. q. 2.* hodie tamen de puncto juris loquendo satis certum videtur, quod in omnibus alienationibus consensus S. Pontificis requiratur. *cap. 2. h. t. in 6. & d. Extrav. ambitiosæ*, quæ *Extravagans* expresse pœnas statuit alienantibus bona Ecclesiarum, Monasteriorum, piorumque locorum quorumlibet, inconsulto Romano Pontifice, ut etiam observat Zoes. *h. t. n. 13.* Dico de Puncto juris hæc se ita habere, attamen de consuetudine, præsertim in Germania & locis remotis, unde difficilis aditus ad Papam est, *d. Extravagantem* receptam non esse, saltem quoad hoc, ut etiam inferiores Prælati Episcopis subjecti teneantur in alienationibus consensum Papæ, & non Episcopi requirere, attestatur Zypæus *in Analysi Jur. Pontif. h. tit. num. 2.* & quod *d. Extravagans* alicubi quoad aliqua tantum recepta sit, pariter refert Navar. *in Manuali. c. 27. n. 150.* cum Sylv. Cajet. & aliis.

Cæterum præfatis duobus requisitis *causa scilicet & solennitate*, concurrentibus alienari posse res Ecclesiæ, licet cum hac conditione ei donatæ vel relictæ sint, ne alienarentur, eo quod verisimiliter de tali casu non cogitaverit, vel saltem non rationabiliter cogitare potuerit donator, seu testator, docet Barb. *d. cap. 30. n. 14.* cum Baldo *in auth. res quæ C. com. de legat. num. 23.* & aliis.

16 Dubitatur autem VIII. Utrum requirantur ſolennitates juris, ſi alienatio fiat ab una Eccleſia alteri Eccleſiæ. Affirmat Barb. *in Collect. DD. ad c. 1. h. t. per text. in eod. cap. 1. h.t.* Atque hanc eſſe praxin Curiæ Romanæ teſtatur Ricc. *in praxi aur. p. 1. reſol. 35.* Verum de puncto juris & extra Italiam (ubi praxis Curiæ Romanæ non ita attenditur, niſi & hic conſuetudine aliud receptum ſit) videtur non improbabilis ſententia negativa, ut fatetur Ricc. *d. Reſol. 35.* hoc ſaltem ſenſu, ut ſi evidens cauſa utilitatis vel neceſſitatis ſubſit, ſuperioris licentia non requiratur; eo quod finis prohibitionis de non alienandis rebus Eccleſiæ ſit in conſulendo indemnitati Eccleſiæ univerſalis, non vero Eccleſiarum particularium, idque plurimum confirmatur ex *cap. 2. h. t. in 6. & Extravag. un. eod. tit.* ubi dum ad alienationem conſenſus Pontificis requiritur, principaliter agitur de alienatione, quæ fit Laicis & Sæcularibus hominibus, ne res DEO dicatæ ad profanos uſus applicentur. Imo in *d. cap. 1. h. t.* agitur de alienatione Abbatis facta alteri Eccleſiæ, & tamen ibi nihil expreſſe de conſenſu ſuperioris, ſed tantum de conſenſu ambarum partium dicitur.

Quod vero Eccleſia ex contractu læſa etiam contra aliam Eccleſiam in integrum reſtituatur; cum inter pariter privilegiatos melior ſit conditio ejus, qui certat de damno vitando, quam qui de lucro captando, traditur *in cap. auditis 3.* ubi Panorm. *n. 8. de in integ. reſtit. l. verum 11 §. item quæritur. 6. ff. de Minoribus.*

An autem, ſi Eccleſia, cujus bona alienantur, fuerit de jure patronatus laici, ejusdem conſenſus neceſſarius ſit? refert affirmantes Barb. *d. cap. 30. ſub n. 9.* ipſe tamen addit, hoc per illos DD. dici quidem, ſed non probari, nec in praxi obſervari.

17 Certum eſt VI. quod ſi alienatio *rei Eccleſiaſticæ* contra formam juris attentata ſit, tunc contractus non valeat, & res alienata non tantum per ſucceſſorem Prælatum vel Capitulum, ſed etiam *per ipſum alienantem* revocari poſſit. *cap. 2. & 6. h. t.* quamvis enim regulariter contra factum proprium nemini venire concedatur. *l. cum a matre. 14. C. de Rei vind.* fallit tamen, ſi factum ſit ipſo jure nullum, vel ſi non tam ex perſona propria, quam ex parte Eccleſiæ per malam alienationem damnificatæ proprium factum impugnetur. Zoeſ. *h. t. n. 4.*

18 Præterea vero *ex ſæpe d. Extrav. ambitioſæ* alienans, & is, in quem facta eſt alienatio, pœnam excommunicationis incurrunt, & beneficium, cujus res alienatæ ſunt, ipſo jure vacabit, & hoc, ſi inferioris conditionis beneficiatus alienans fuerit: ſi autem Epiſcopus vel Abbas aliquid male alienaverit, eſt ipſi ingreſſus in Eccleſiam interdictus, ſicut *in c. Extrav.* habetur. Monet tamen Navar. *d. l. &*

Con-

Consil. 1. *h. t.* istas pœnas ipso jure incurrendas non ubique receptas esse, & ubi etiam receptæ sunt, tantum habere locum circa alienationem cum effectu sumptam, si nimirum res Ecclesiastica de facto emptori tradita sit.

19 Dubitatur autem IX. Utrum recipiens rem Ecclesiasticam sine solennitatibus alienatam teneatur eam restituere in conscientiæ foro, antequam per ordinarium judicium fori externi repetatur? Si res ita male alienata sit, ut nec justa causa, nec solennitas intervenerit, utique recipiens eam cum damnó & injuria Ecclesiæ retinere in conscientia non potest. *cap. si quis 6. h. t.* At vero si quidem consensus Superioris aut Capituli non intervenerit, subsit tamen justa causa, tunc quidem DD. a restitutione ante sententiam judicis excusant: cum etiam tali casu nulla sit commissa iniquitas, & adsint ea, quæ de jure naturali ad valorem contractus requiruntur; non videtur, ajunt, obligatio restituendi in foro interno injuncta esse, antequem contractus in foro externo rescindatur Ricc. *d. p. 1. resol.* 7. *num.* 4. Laym. *in tract. de Leg. cap. 16. in fin.* qua tamen de re videantur tradita Lib. I. Tit. II. *de Constit. num.* 54. *& seqq.*

20 Dubitatur X. An si emptor rei Ecclesiasticæ sine solennitatibus alienatæ velit eam ultro restituere Ecclesiæ, teneatur acceptare Ecclesia, si malit contractum per adhibitionem solennitatum confirmare? non posse contractum ex postfacto confirmari sine utriusque partis nova voluntate, tradit Zoes. *d. l. n.* 23. *arg. §. Tutor autem* 2. *Instit. de Auth. Tutor.* ex quo ordinariam regulam colligunt interpretes, quod ea, quæ sunt de solennitate actus, non possint ad convalidandum actum ex postfacto intervenire.

Sed communiter receptum est, quod contractus ab Ecclesia sine solennitate factus sit nullus tantum in favorem Ecclesiæ, si nimirum ipsa velit contractum impugnare; quemadmodum si pupillus sine tutoris authoritate cum alio contrahat, hic quidem obligatur, non autem pupillus, *princ. Inst. de Auth. Tutor.* Unde si Ecclesia malit contractum confirmari per ratihabitionem superioris, ut quia est in utilitatem Ecclesiæ, vel res interea meliorata est, hoc videtur omnino permittendum, prout textus est clarus una cum Gloss. *in cap. si qua de Rebus.* 42. *causa* 12. *q.* 2. & tenet Panor. *in c. diversis* 5. *de Cler. conjug. n. 6.* Notum quoque est, ratihabitionem retrotrahi, & mandato æquiparari. *cap. 10. de R. J. in 6.*

Nihil vero movere debet argumentum deductum *ex §. Tutor autem*, ubi dicitur, quod auctoritas Tutoris in ipso contractu pupilli non post longum tempus intervenire debeat: nam respondeo, argumentum a pupillo ad Ecclesiam procedere in favoralibus, quando circa Ecclesiam non habetur alia ju-

ris dispositio: secus autem in iis, quæ Ecclesiæ onerosa sunt, & ubi habetur alia in *Jur. Canon.* dispositio, sicut in *d. cap. si qua de Rebus.* Deinde authoritas superioris Ecclesiastici circa alienationem *rei Ecclesiasticæ* non tam comparatur authoritati Tutoris, quam decreto Prætoris circa alienationem *rei pupillaris*, quod decretum ante & post factum intervenire posse, testis est Honorius *b. t. n.* 2.

21 Dubitatur XI. Utrum si res male alienata repetatur ab emptore, restituenda sit cum omnibus omnino fructibus, sive emptor in *bona* sive *mala fide fuerit.*

Inprimis satis conveniunt, quod emptor in vera *mala fide* existens (id est, si sciverit rem male alienatam esse) teneatur ad omnes fructus restituendos, non tantum ad eos, qui adhuc existunt, sed etiam ad existimationem & pretium eorum, quos consumpsit, *c si quis* 6. *b. t. l. certum.* 22. *C. de Rei Vind.* quia malæ fidei possessor nullum omnino jus habet ad lucrandos fructus, ne ex suo delicto, quod commisit, rem male alienatam accipiendo, lucrum reportet. Idem quoque de eo communiter receptum est, qui ex ignorantia *& errore Juris* non putavit requiri solennitates ad rem Ecclesiasticam alienandam: nam *error Juris* inducit saltem *fictam* malam fidem; & licet regulariter a pœna excuset, tamen non prodest ad acquisitionem & lucrum captandum: maxime in illis casibus, ubi resistit contractui, sicut alienationi sine solennitate factæ. *l. 7. & 8. ff. de Juris & fact. ignor.* Fach. *libr.* 8. *Contr. c.* 29. Panorm. *in cap. pen. b. t. n.* 9. Barb. *in cap. si quis. eod. n.* 13. Pro contraria tamen sententia, si cui magis placet, videri poterit Covar. *Var. Res. lib. 1. cap* 3. *n.* 8. & apud eum Innoc. Anchar. Card. & Immola *in c. ad nostram 11. b. t.* Imo ipse Fach. *d. c.* 29. ita restricte loquitur, ut errantem in jure possessori bonæ fidei eatenus comparet, quatenus non teneatur nisi fructus extantes, & ex quibus factus est locupletior, restituere.

Sed magna est difficultas, quid dicendum, si emptor fuerit in *vera bona fide*, non errore Juris, sed *facti* deceptus, puta, quia fuit a Prælato alienante persuasus, solennitates debitas intervenisse, consensum superioris obtentum esse. Certi juris est, quod bonæ fidei possessor fructus quidem extantes (deductis tamen necessariis impensis) una cum prædio restituere teneatur, nisi per triennium bona fide possederit, & inde ex titulo *pro suo* usuceperit, Gloss. & Barb. *in l. sequitur §. fructus ff. de Usucap.* Covar. *dict. Cap. 3 sub num.* 7. *vers. quarta conclusio. consumptos* autem lucretur pro *cultura & cura*, quam in praedium impendit. *l. certum 22. C. de Rei vind & §. si quis a non domino. 35. inst. de Rer. divis.* Attamen in emptore rei Ecclesiasticæ male alienatæ quidam hoc volunt esse speciale, ut etiam æstimationem & pretium fructuum consumptorum

rum restituere teneatur: tum quod in *cap. 2. h. t. in 6. & Clem. 1. eodem* dicatur *emptori nullum jus acquiri*, ergo nec jus lucrandi fructus: tum etiam, quod jus lucrandi fructus tantum detur *possessori*, emptor autem rei Ecclesiasticæ sit quidem ex supposito bonæ fidei, sed non *possessor*, cum Ecclesia, quæ pupillo æquiparatur, in contractu non solenni nec jus possessionis perdere possit, *L. magis put. 5. §. 2. ff. de Rebus eor. qui sub Tut. & L. pupillus ff. de Acquir. rer. dom.* sed ut verum fatear, contraria sententia, quod errans in facto lucretur fructus *ante litem contestatam consumptos*, communior est, ut patet ex Panorm. & Barb. *cc. ll.* & Riccio *dict. p. 1. resol. 18. num. 3.* pro eaque plurimum stringit *d. cap. pen. h. t.* & urgentius text. *in L. bonæ fidei. 48. vers. nec interest ff. de Aquir. rer. dom.* ubi ex re *pupilli* fructus bonæ fidei possessor lucrari dicitur. Ad *d. c. 2. & Clem. 1.* posset accommodari responsio, quam *n. seq.* insinuabimus, & præterea dici, quod priores textus generales nullam de fructibus mentionem facientes declarentur per alios magis specificos.

22 Dubitatur XII. Utrum res Ecclesiastica possit ab emptore præscribi? Si emptor in mala fide fuerit, non est magnum dubium, quod præscribere non possit; quia malæ fidei possessor nullo unquam tempore præscribit. *cap. fin. de Præscript.* At vero quid dicendum sit, si emptor fuerit in vera bona fide, falso persuasus, consensum superioris, & alias solennitates in alienatione intervenisse, non est satis exploratum: nam *in cap. 2. h. t. in 6.* dicitur, quod mala alienatione ne quidem causam præscriptionis paret. Et Paulus IV. Summus Pontifex absolute constituit, ut exceptio præscriptionis contra repetitionem rei male alienatæ opponi non possit.

Verum communior est sententia cum Ricc. *in praxi aur. p. 1. resol. 32.* Arnold. Rath. *in Tract. de Usucap. cap. 4. assert. 2. num. 2.* Barb. *Jur. Eccles. univers. lib. 3. cap. 28. num. 16.* Præscriptionem cæteris paribus, videlicet bona fide & possessione per 40. annos continuata accedentibus locum habere: licet enim res pupillares præscribi nequeant, res tamen Ecclesiæ præscriptibiles esse, deducitur passim ex Tit. *de præscript.* ubi contra res Ecclesiæ quadragenaria præscriptio admittitur. Quod ipsum videtur confirmasse Pius IV. in sua Bulla, quæ incipit: *Provida &c.* dum ibidem constitutionem Pauli IV. ad terminos Juris communis revocavit. Textum autem in *d. cap. 2. h. t. in 6.* interpretantur de emptore, qui in errore juris fuit, credens solennitates ad alienationem non requiri. Barb. *in Coll. DD. ad d. c. 2. num. 7.* An autem generaliter cum errore juris non procedat præscriptio, dictum est supra in Tit. *de Præscript. §. 3. quæst. 3.* Posset forsan etiam textus in præsenti accipi de eo, qui scienter rem sine debitis solennitatibus alienatam recipit:

pit:

pit: non obstante objectione, quod hic casus non fuisset in decisione dubitabilis, cum jam ante constiterit ex *cap. fin. de Præscript.* malæ fidei possessorem non præscribere; etenim circa contractus, qui habent saltem requisita juris naturalis, videlicet consensum mutuum & justum pretium, an possessor, in ordine ad præscriptionem, bonæ vel malæ fidei censeri debeat, potuit utique dubitari, juxta dicta superius *n. 19.*

23 Duo tamen notabilia hic advertit Ricc. *l. sup. cit. l.* quod præscriptio non incipiat nisi post mortem, vel depositionem Prælati male alienantis; quia enim talis Prælatus non est facile revocaturus rem alienatam, ideo ipso vivente Ecclesia censetur carere legitimo defensore per text. in *cap. si sacerdotes. 10. causa 16. q. 3.* II. quod contra præscriptionem detur Ecclesiæ in integrum restitutio, saltem si intra quadriennium, numerandum a die, quo scivit præscriptionem completam, illam restitutionem petierit. *c. 1. de in int. restit. in 6.* De quo restitutionis beneficio superius in Lib. I. speciali titulo tractatum est.

Obiter hic adnotare volui, me sæpius a viris magnis & gravibus audivisse, quod Imperator Ferdinandus II. gl. mem. generali edicto statuerit, contra bona Ecclesiarum, saltem ex fundatione competentia, nullam omnino admittendam esse præscriptionem: cujus edicti tenorem hactenus videre non potui. Inquirat de eo, cui in practica casus obveniet.

24 Dubitatur XIII. Utrum solennitates ad alienationem requisitæ possint per consuetudinem alicujus loci abrogari.

Respondeo, quamvis solennitates alienationis a Summis Pontificibus introductæ nec juris naturalis, nec Divini sint, sed positivi tantum, & ideo absolute loquendo per consuetudinem abrogari posse videantur; cum consuetudo habeat vim legis, & deroget aliis legibus positivis prioribus, *cap. fin. de consuetudine. l. diuturna. 33. ff. de LL.* Interim tamen, si per talem consuetudinem damnificentur Ecclesiæ, non esset valida censenda juxta *cap. 1. de consuet.* Unde nulla consuetudine introduci potest, ut alienatio subsistat, quam Prælatus facit sine evidenti causa utilitatis, necessitatis, aut pietatis. Item quia consuetudo debet esse rationabilis, *d. cap. fin.* non esset autem *rationabilis*, si contineret periculum damnificandi Ecclesias; ideo consuetudine introduci non poterit, ut inferiores Clerici vel Parochi irrequisito Episcopo, vel alio Superiore bona suorum beneficiorum, vel etiam superiores Prælati, non habito tractatu cum suis Capitulis, bona suarum Ecclesiarum alienare valeant. Sed illud consuetudine introduci potest, ut consensus Summi Pontificis in alienatione inferiorum Prælatorum non desideretur, juxta dicta superius *sub certo 5. num. 15.* Et E-

piscopi, ac Abbates, præsertim *Exempti*, qui jurisdictionem quasi Episcopalem in suis Monasteriis habere censentur, *in vulgaribus prædiis & rebus minoris præjudicii* præter suorum Capitulorum alterius superioris consensum requirere non teneantur. Vide Panorm. *in c. nulli. 5. h. tit. num. 6.* Barb. *ad c. cum causa 8. de Sent. & re jud. num. 7.*

25 Demum hic addi potest, quod Ecclesia revocans rem alienatam, sive per viam nullitatis, sive per viam *restitutionis*, teneatur emptori reddere pretium, quod ab eo accepit, ne contra naturalem æquitatem cum aliena jactura locupletetur. *l. quod si minor. 24. §. restitutio 4. ff. de Minor. l. 3. fundus 13. §. fin. ff. de Rebus eorum, qui sub tut. &c. l. utere. 14. C. de Præb. minor.* Sed hoc, quatenus ex pretio Ecclesia locupletior facta est, idque in suam utilitatem convertit; at vero si pretium penes Prælatum alienantem casu perierit, aut male consumptum sit, Ecclesia ad refundendum aliud pretium non tenebitur: sicut ita circa minores (quorum jure Ecclesia utitur, *c. 1. de in integ. rest.*) revocantes res suas male alienatas aperte constitutum est *in d. l. quod si minor. 24 §. restitutio. 4. l. patri 27. §. item ex diverso.* ibi: *Juvenis autem eatenus ex pretio addere, quatenus ex ea pecunia factus est locupletior. ff. de Minor. l. prædiorum 10. C. de Prædiis minor.* ibi: *Pro ea duntaxat parte te conveniri permittet, quam in facultates tuas erogatam esse constiterit.* Imo hoc ipsum, quod pretium in utilitatem Ecclesiæ conversum sit, ab emptore probandum esse, tradit Barb. *in c. si quis 6. h. t. sub n. 9.* & tenet Fachinæus 2. *Controv. cap. 46.* ubi tamen quosdam dissentientes allegat.

TITULUS XIV.

De Precariis.

SUMMARIA.

1. *Precariæ quid?*
2. *Inter Precarias & Precarium differentiæ.*
3. *Precariæ an necessario dentur causa remunerationis, vel gratis?*
4. *Precariarum concessio requirit alienationis solennitatem.*
5. *Precariæ irrationabiliter concessæ possunt revocari, non obstante pœna conventionali.*
6. *Precariarum renovatio quinquennalis cur statuta?*
7. *Ex precariis qualis detur actio. Item ex pactis nudis, quando condictio ex canone vel lege.*

1 Precariæ dicuntur contractus a Jure Canonico introductus, quo alicui ad preces, & plerumque causa remunerationis fundus, vel

vel res Ecclesiæ ad dies vitæ, vel aliud tempus cum ordinaria alienationis solennitate conceditur, ea lege, ut singulis quinquenniis renovatio hujus concessionis petatur, *cap.* 1. *& ibi DD. h. t.*

2 Dico I. Precarias esse contractum *Jure Canonico* introductum: quia in Jure civili habetur quidem contractus, qui dicitur *Precarium*, *ff. & C. de Precario.* non autem contractus *Precariæ*; & præterea uterque contractus ab invicem plurimum differt; nam de substantia Precarii est, ut ad nullum certum tempus res alicui gratis utenda concedatur, ac ad libitum concedentis revocetur. *l.* 1. *ff. de Precario.* adeo quidem, ut nec ex conventione partium tempus aliquod recte apponatur precario: cum enim propria differentia Precarii ab aliis contractibus sit, quod ad nutum revocari possit, si tempus aliquod determinatum apponatur, transibit in aliam speciem contractus, & fiet commodatum vel ususfructus. *l cum Precario* 12. *ff de Precario* Atvero *Precariæ* non conceduntur indeterminate, sed ad dies vitæ, vel aliud longum tempus; neque revocantur, antequam tempus in conventione expressum finiatur. *c. fin. in h. t.*

3 Dico II. Precarias *plerumque causa remunerationis* concedi, ita si v g. aliquis rem suam Ecclesiæ donaverit, poterit hæc res eidem vicissim ad dies vitæ in Precariam concedi. Similiter potest aliquis precarias obtinere, licet de facto nihil Ecclesiæ donaverit, dummodo promissionem faciat, quod post certum tempus, vel saltem in tempus mortis velit Ecclesiæ aliquid largiri. Videatur textus *in cap. hujusmodi* 3. *cap. precariæ.* 4. *causa* 10. *q.* 2. Imo textum convincentem non reperio, quod de substantia precariæ sit, ut præcise causa remunerationis fiat, & plerique Interpretes hac de re mentionem non faciunt, nec remunerationem in conditione precariæ ponunt; nisi quod Joan. Honorius *b. t. n.* 2. doceat, precariam differre a precariis, quod illa detur causa remunerationis ad instar temporalis & gratuiti ususfructus in hæredes non transitorii. *arg. c. precariæ*, ubi Gloss. *in V. sub precariæ. Causa* 10. *q.* 2. *& c. sæpe* 72. *V sub precariæ. caus.* 12. *q.* 2. Istæ vero magis contractui Emphyteutico ad hæredes quoque transitorio, nisi aliter conventum fuerit, assimilentur; sed DD. passim & Glossæ *Precariam* & *Precarias* pro Synonimis accipiunt, & fortassis Canones plurali numero usi sunt propter multiplicatas illas novationes quinquennales, quæ in hoc contractu fieri solent.

Dein non est de substantia precariæ, ut semper gratis concedatur, potest enim contrahi pro annua aliqua recompensatione vel pensione. Panorm. *in c.* 1. *h. t. sub n.* 3. cum Gloss. *in cap. sæpe* 72. *V. largitate. Causa* 12. *q.* 2. Quamvis Barb. *in Collect. ad Princ. hujus tit. n.* 9. censeat, in precaria pensionem constitui non posse, & per hoc etiam

ab

ab Emphyteusi differre, in qua annuus Canon solvitur: sed nulla probat Juris authoritate: ab Emphyteusi autem sufficienter differt precaria, tum per repetitas revocationes; tum quod in precaria non transeat dominium utile in eum, qui precariam accipit, sicut transit in Emphyteutam, & plerumque tantum temporalis concessio sit, teste ipso Barb. *d. l. n. 8.*

4 Dico III. ad concessionem precariæ requiri ordinariam solennitatem alienationis, de qua in *præced. Tit.* dictum, cum enim Extravagans *Ambitiosæ de Rebus Ecclesiæ non alien.* in omni locatione *ultra triennium* illam solennitatem requirat, sequitur idem in concessione precariæ dicendum, quia & hæc in effectu est elocatio ultra triennium: scilicet ad dies vitæ, vel aliud longum tempus.

5 Præterea hic adnotandum est, quod, licet precariæ rite & ad determinatum tempus concessæ non possint pro voluntate concedentium ante elapsum tempus revocari. *cap. fin. in fine h. t.* si tamen precariæ fuerint concessæ irrationabiliter & in damnum Ecclesiæ, ab ipso concedente, aut successore ejus jure ordinario per viam nullitatis, si debitæ solennitates adhibitæ non sint, vel saltem per viam restitutionis in integrum revocari debeant: ut etiam *in dict. Tit.* generaliter de rebus Ecclesiasticis male alienatis explicatum.

Imo tametsi *pœna conventionalis* fuisset adjecta, ut v. g. contraveniens contractui precariæ 100 in pœnam solveret, nihilominus statuit S. Pontifex *in cap. 2. hoc tit.* ut pœna antecessoris successorem obligare non possit. Id quod Barb. *in Collectaneis ad idem cap. 2. n. 5.* interpretatur procedere, sive successor revocans precarias perdiderit causam in judicio, sive non: licet enim DD. velint, esse de natura *pœnæ conventionalis*, ut debeatur, quamvis contraveniens contractui justam litigandi causam habuerit, si modo in judicio condemnatus, & econtra contractus approbatus fuerit. *l. qui Romæ* 122. *§. duo fratres.* ubi Barthol. & Jason. *ff. de Verb. Oblig.* (quod secus est in *pœna legali* expensarum Judicialium, ubi justa litigandi causa excusat. *cap. Calumniam.* 4. & ibi Gloss. *in Verbo: victori, de pœnis*) in præfato tamen *cap.* 2. pœna simpliciter sublata intelligitur, ne metu ejus successor a revocatione intentanda abstineat. Facit text. *in l. quær.* 54. *§. 1. Locati.*

6 Dico IV. Precariam singulis quinquenniis renovandam esse. *cap. 1. hoc tit.* quæ renovatio ex eadem ratione introducta est, sicut investitura in feudo a novo vasallo vel domino recipienda; ne scilicet lapsu temporis rei memoria pereat, & precariam accipiens rem Ecclesiasticam, tanquam propriam possideat. *c. sæpe 72. causa 12. q. 2.* Unde DD. communiter cum Panorm. *in c. 1 h. t. num. 5.* docent, quod sicut Vasallus, non petens investituram, feudum amittit, ita

etiam accipiens precarias, & omittens quinquennalem renovationem.

7 Scholastica hic adjungi posset quæstio, an & qualis ex hoc contractu precariarum detur actio? Inprimis non est dubium, quin ex precariis detur actio; sunt enim verus contractus & pactum vestitum cum Juris Can. assistentia & approbatione: per ea, quæ in *Tit. de Pactis* traduntur. Qualiter autem vocari debeat hæc actio apud DD. altum silentium est. Dico proinde, vel agendum est in foro Ecclesiastico, & constat, in hoc foro nomina actionum non solere specificari, dummodo materia actionis, sive ipsum jus petendi clare in libello exprimatur; præsertim cum in jure Canonico etiam pactis nudis (quæ utique nominatas actiones non habent) actionem plurimi DD. concedant, ut *in Tit. de Pactis* dicitur: quam quidem actionem aliqui *condictionem* ex Canone vocant. Sed & condictionis nomen & formula vix in SS. Canonibus reperietur; deinde *conditio ex lege vel Canone* tunc potissimum & proprie datur, quando lex extra causam contractus imponit obligationem: veluti, si Episcopus petat procurationem ratione visitationis sibi debitam, Parochus decimas &c. si enim verus contractus concurrat, datur propria actio ex illo contractu.

Si vero agatur in foro Civili (quamvis etiam in isto hodierna praxi formulæ actionum raro usitatæ sint) tunc, quia in Jure Civili precariæ contractus incognitus, adeoque innominatus censetur, dabitur ex eo, sicuti ex contractibus innominatis, actio præscriptis verbis. *l. naturalis* 5. ubi DD. *ff. de Præscript. verbis.*

Verumtamen, cum Jus Civile supplementum præstet Juri Canonico, & vice versa Jus Canonicum Civili, *cap.* 1. *de Novi operis nuntiatione*, ideo, ni fallor, erroris argui non posset, qui diceret, sicut in Jure Civili actio ex contractu assumit regulariter nomen sui contractus. ut actio Precarii, commodati, locati, empti &c. ita eadem ratione non incongrue asseri, ex contractu precariarum nasci *actionem precariarum.* Argumento esse possunt, quæ in simili circa actionem *Emphyteuticariam* tradit Harp. *ad* §. 3. *tit. de Locat. & conduct. n.* 576.

Ex aliis vero pactis nudis specificum nomen contractus non habentibus, si juxta multorum sententiam de Jure Canonico detur actio, ea vocari potest, sicut de Jure Civili in Contractibus innominatis (quando enim Jus Canonicum assistit pacto, transit in contractum, ut in *Tit. de Pactis* dictum) *actio præscriptis verbis.* Et demum *condictio ex Canone* competet, ad instar *condictionis ex lege*, quando obligatio est citra verum contractum, nec alio speciali nomine actio desuper in jure expressa est.

Circa contractum *precarii* (de quo rursus *in Tit. seq.* dicendi occasio

casio occurret) ex *c. fin. h. tit.* adnotari potest, quod non tantum exspiret per mortem ejus, cui conceditur (quia cum sit species beneficii personalis, & intuitu personæ datum censetur, nec ad Successorem transit) sed etiam per liberam revocationem concedentis. Econtra autem si ipse concedens moriatur, non illico res precario accepta restituenda erit, quia hæres repræsentat personam defuncti, & nisi revocet, censetur continuare precarium a defuncto concessum. Imo tametsi Dominus rem precario concessam alienet, non eo ipso exspirat precarium, donec emptor illam rem a possessore avocaverit. *l. quæsitum* 8 §. 2 *ff. de precario.*

Qualis autem culpa in precario præstanda sit, in *Tit sequente* commodius explicabo.

TITULUS V.

De Commodato.

SUMMARIA.

1. *Commodatum quid, & an etiam detur in rebus immobilibus?*
2. *Commodatum est contractus gratuitus.*
3. *Quomodo differat a mutuo?*
4. *In commodato an detur compensatio?*
5. *In commodato res perit commodanti, in mutuo ipsi debitori.*
6. *In commodato præstatur levissima culpa, nisi fuerit contractum in gratiam utriusque.*
7. *Cur in precario præstetur tantum lata culpa?*
8. *Commodatarius quando casum præstet?*
9. *Commodata res æstimata tradita an transferat periculum?*
10. *Mora quando faciat præstare casum: &* ibi, *si res fuisset etiam apud dantem peritura?*
11. *In commodato an levissima culpa præstanda sit in conscientia?*

1 *Commodatum* est *concessio alicujus rei gratuita in certum usum, ut eadem species, & non alia ejusdem generis, nobis reddatur.*

Dico I. Commodatum esse *concessionem alicujus rei*: quo nomine, quamvis communiter tantum veniant *res mobiles*, quæ de manu ad manum transire possunt, ut libri, equi, vestimenta & similia: *immobilia* autem seu solo cohærentia potius in usumfructum concedi dicantur; nihilominus tamen, si res immobilis alicui gratis sub nomine commodati concedatur, valebit contractus. *l.* 1. §. 1. *ff. hoc tit.* Quod idem etiam in *d.* §. 1. & *in l. si gratuitam* 17. *ff. de præscriptis verbis.* constitutum est circa *res incorporales*, ni-

mirum ſervitutes, habitationem, Jus paſcendi &c.

2 Dico II. Commodatum eſſe *conceſſionem gratuitam*; per hoc enim differt a *locatione*, quod hæc fiat pro certa penſione, ſive æſtimatione uſus, ut infra ſpeciali Titulo dicemus. Unde licet apud Germanos precarium, commodatum, mutuum, & locatio eodem vocabulo leihen, verleichen, nominentur, a parte rei tamen hæc plurimum inter ſe differre ſatis apparet, & mox amplius apparebit,

3 Dico III. In commodato *eandem rem in ſpecie* & non *in genere* reſtituendam eſſe: eſt enim de natura commodati, ut dominium & poſſeſſio maneat penes commodantem, ſolo jure utendi, & detinendi in commodatarium tranſlato. *l. rei commodatæ* 8 *ff. b. t.* Quare differt commodatum *a mutuo*, quod mutuum conſiſtat in rebus uſu conſumptibilibus, ut in frumento, vino, pecunia numerata ac ſimilibus, ac proinde non eadem res in ſpecie, ſed alia ejusdem generis reſtituatur, *l. 2. ff. de rebus creditis.* tranſeatque dominium rei mutuatæ in mutuatarium, ex quo eam conſumere jure poteſt, dummodo ſuo tempore rem mutuo acceptam in genere reddat, ſcilicet frumentum pro frumento, pecuniam pro pecunia &c. ſed quia in commodato eadem res in ſpecie reſtituenda eſt, non poterit contrahi in rebus uſu conſumptibilibus, uno ferme caſu excepto: ſi nimirum ad pompam vel oſtentationem volens dives comparere ab altero pecuniam, vel frumentum ſibi commodari rogaret, ad quæ in ſpecie iterum reſtituenda ſe obligaret. *l. 3. §. fin. ff. b. t.*

4 Unde etiam in commodato non datur compenſatio. *l. ult. C. b. t.* ibi: *Prætextu debiti reſtitutio commodati probabiliter recuſatur &c.* quia compenſatio tantum habet locum in quantitatibus, quæ mutuam functionem recipiunt, non ſpeciebus. Dari tamen poteſt retentio quaſi jure pignoris propter impenſas in rem commodatam factas. *l. Creditoris* 15. *§ ult. ff. de Furtis.*

Quod ſi vero res commodata fortaſſis culpa commodatarii deperiiſſet, & jam non de re ipſa, ſed pretio ejus refundendo ageretur, compenſationi quoque locus foret; quia tunc revera quantitas ad quantitatem, ſive pecunia ad pecuniam (ex ſuppoſito, quod commodans viciſſim commodatario pecuniam deberet) contribueretur.

5 Præterea inter commodatum & mutuum illa quoque eſt notabilis differentia, quod ſi res commodata caſu fortuito ſine culpa commodatarii pereat, is non teneatur ad aliquam reſtitutionem, cum res pereat ſuo domino, *cap unic. b. t. l. in rebus.* 18. *ff. eod.* dominium vero in re commodata manet penes commodantem. *d. l. rei commodatæ 8. ff. b t* & commodatarius ſit debitor certæ ſpeciei. Sed quia mutuatarius fit dominus rei mutuatæ, & ſimul eſt debitor generis, quod per-

perire non poteſt, tametſi illa ſine culpa ipſius perierit; v. g. pecunia mutuo accepta per vim latronum ablata, vel incendio conſumpta ſit, aut famulus vel nuntius, ab ipſo debitore ſine mandato & deputatione creditoris miſſus, cum pecunia auffugerit, nihilominus ad refuſionem tenebitur. §. 2. *Inſtit. Quibus modis re contrahitur obligatio. l.* 1. §. *4. ff. de Oblig. & Action.* Layman. *in Theol. Mor. l.* 3. *Tract.* 4. *cap.* 7. *num.* 4.

6 Reſtat, ut videamus, quid in contractu commodati præſtari debeat, id eſt, ſi v.g. equus, aut liber commodatus deterioretur, corrumpatur, aut omnino intereat? Hic repetenda ſunt ea, quæ in *Lib. I. Tit. XXXIV.* §. 7. circa præſtationem doli, culpæ & caſus in contractibus tradita ſunt. Cum igitur commodatum tantum tendat in utilitatem recipientis, in eo leviſſima quoque culpa præſtanda erit. *cap. un. h. t. d. l. in rebus.* 18. *ff. eod.* Non obſtat §. 2. *Inſtitut. Quibus modis re contrab. oblig.* ubi tantum *exacta cuſtodia* in commodato requiritur: quia ibi ad concilianda Juribus jura poſitivus accipiendus eſt pro ſuperlativo, quando id apparet ex aliis legibus, ſicuti hic ex *l.* 1. §. 4. *de Oblig. & act.* ubi dicitur commodatarium *ad exactiſſimam diligentiam* præſtandam teneri.

Porro licet in commodato etiam leviſſima culpa præſtetur, ut dictum, procedit hoc tamen regulariter, ſi commodatum ſolius commodatarii gratia, ſi vero commodatum fiat principaliter in gratiam commodantis: exempli cauſa, ſi quis ſponſæ vel uxori ſuæ commodaverit ornamenta, quo honeſtius culta ad ſe deduceretur, dolus tantum & lata culpa a ſponſa vel uxore præſtabitur. *l.* 5. §. *interdum* 10. *ff. h. t.* Quod ſi commodatum utriusque cauſa fiat, levis culpa præſtabitur, veluti inquit Juris Conſultus in *l. in rebus.* 18. *verſ. at ſi utriusque. ff. h. t.* ſi communem amicum ad cœnam invitaverimus, tuque ejus rei curam ſuſcepiſſes, & ego tibi argentum commodaverim &c.

7 Speciale quoque eſt in contractu *precarii*, quod licet *precarium* in gratiam ſolius accipientis contrahatur, nihilominus in eo nec levis, nec leviſſima, ſed lata tantum culpa præſtetur. *l. quæſitum.* 8. §. 3. *ff. de Precario.* Rationem hujus ſpecialitatis communiter aſſignant DD. quod *precarium* ex magna liberalitate dantis proveniat, qui rem ſuam alteri gratis ſine determinatione uſus vel temporis concedit, ut proinde non ſit veriſimile, quod accipientem voluerit ad tam exactam cuſtodiam obligare. Deinde talis exacta cuſtodia propterea in *precario* deſiderari non poteſt, quia accipiens *precarium* in eo multum gravatur, quod id ad libitum concedentis revocari valeat: cum econtra commodatum ante tempus præfixum, & in contractu a partibus determinatum nequeat repeti. *c. fin. de Precariis & c. un. hoc tit.*

Ca-

8 Casus autem fortuitus seu interitus, vel deterioriatio rei, sine culpa commodatarii contingens, in commodato non prœstatur; quia commodans manet dominus rei commodatæ; res autem, quæ casu perit, suo domino perit. Item commodatarius est debitor certæ speciei; debitor autem certæ speciei ejusdem interitu liberatur, juxta vulgata Juris axiomata.

Excipiuntur tamen *in c. un. h. t.* tres casus, in quibus etiam interitus fortuitus præstandus veniat. I. Si culpa commodatarii casum præcesserit, e. g. si commodatarius usus fuerit non ad usum determinatum, ut si eidem commodatus sit equus ad certum locum, ipse vero alio iverit, & inciderit in latrones: aut si res casu quidem immediate pereat, v. g. incendio vel furto, potuisset tamen commodatarius facile auffugere, aut rem subducere. *l. 5. §. 4. & 7. & l. in rebus 18. ff. hoc tit.* II. Si per speciale pactum omne periculum in re commodata eventurum commodatarius in se susceperit; contractus enim ex conventione legem accipiunt. *cap. contractus 85. de Reg. Jur. in 6.* Volunt tamen DD. pactum non debere tantum in generalibus terminis concipi, v. g. promitto me omnem casum præstiturum: sed debere aliquos casus in specie exprimi, v. g. resarciam damnum, sive equus commodatus moriatur, sive per milites auferatur &c. eo quod communiter receptum sit, promissionem generalem, de damno quocunque modo & casu dato præstando non semper obligare. *l. fluminum 24. ff. de damno infecto. l. sed etsi 4. §. quæsitum ff. Si quis caution. &c.* Et alias nota est regula, quod in generali promissione non veniant ea, quæ quis verisimiliter in specie non fuisset concessurus *arg. cap. qui ad agendum 4. de Procuratoribus in 6. cap. in generali, 18. de Reg. Juris in 6.* Unde frequenter partes effugia ac exceptiones opponere possent dicendo, se de hoc vel illo periculo in specie non cogitasse.

9 De eo dubitatur, an si res commodata æstimata tradita sit, per talem æstimationem omne etiam periculum translatum censeatur, quemadmodum si marito res dotalis æstimata tradatur. *l. plerumque 10. ff. de Jure Dot. l. quoties 5. C. eod.*

Resp. Licet, quod in dote, etiam in re commodata videatur constitutum *in l. 5. §. 2. ff. h. tit.* nihilominus æquiorem esse sententiam Panorm. *in c. unico h. tit. n. 23.* quod æstimatio rei transferat quidem periculum in accipientem in illis contractibus, quorum natura talis est, ut dominium rei transferri, atque ita æstimatio adjecta quasi venditionem operari possit, sicut in dote, cujus dominium saltem *civile* alias in maritum transit. *princ. Inst. Quibus alienare licet &c.* cui & *naturale* tanto facilius accedere potest per emptionem, non quidem absolutum, sed juxta naturam dotis, soluto matrimonio, in specie

vel

vel in pretio revocabile. In cæteris autem contractibus, quorum natura non patitur transferri dominium, uti eſt commodatum, locatio, & ſimiles, etiam periculum & caſus non transferatur, ſed æſtimatio ſolum operetur, ut ſi culpa res intereat, dominus non teneatur amplius rei pretium probare. Adde, quod in contractibus interpretatio fiat contra eum, in cujus poteſtate erat legem contractus apertius dicere, *juxta Regulam 57. Jur. in 6.* ſicut in propoſito in poteſtate commodantis fuit, rem ſub conditione expreſſa de præſtando fortuito commodare. Textus vero *in d. l. 5. §. 3.* congrue intelligi poteſt, quando præter æſtimationem rei ſpeciale inſuper pactum de caſu fortuito præſtando acceſſit.

10 *Tertio* demum eſt exceptio, quod commodatarius ad caſum fortuitum præſtandum teneatur, ſi poſt uſum expletum fuerit in mora culpabili: qua de re ſuperius *in Lib. I. Tit. de Pactis §. 7. num. 26.* dictum.

11 Quærunt præterea DD. an in conſcientia ad reſtitutionem teneatur, cujus culpa levi vel leviſſima, adeoque ſine culpa mortali res commodata interiit? e. g. qui librum commodatum in cubiculo reliquit, egrediens clavem quidem detraxit, ſed non tentavit, an fortiter clauſum eſſet, & propterea, cum janua præter intentionem ſuam aperta remanſiſſet, liber ablatus ſit &c. Affirmant DD. magis, ni fallor, communiter ex illo principio etiam ſuperius *in Lib. I. in Tit. II. de Conſtitutionibus* tradito, quod *lex juſta in foro externo ſit etiam juſta in interno, niſi ſit mere pœnalis, aut in falſa præſumptione fundata.* Atqui hæc lex, quæ commodatario leviſſimam culpam præſtandam injungit, juſta cenſetur ex duplici capite; *Primo*, quia cauſa gratitudinis naturalis id exigit, ut qui rem gratis utendam accipit, eam diligentiſſime cuſtodiat. *Secundo*, quia re pereunte alteruter debet damnum ſentire, vel commodans, qui fuit beneficus, & nullam culpam dedit, vel commodatarius, qui beneficium accepit, & inſuper culpam qualem qualem poſuit: æquius proinde eſt, ut hic potius ex ſua culpa, quam ille ſine culpa ex ſuo beneficio alteri præſtito damnum ſentire teneatur; culpa enim cuique ſua, non alteri nocere debet. Accedit, quod iſtam reſtitutionem ex culpa leviſſima non tantum leges Civiles, ſed etiam ſacri Canones *in cap. un. h. t.* expreſſe injungant: Canones vero non tantum forum externum, ſed etiam ſalutem animarum & diſpoſitionem circa forum conſcientiæ reſpicere ſoleant. *cap.* 1 *de Conſtit. in* 6 *cap.* 1. *de Sepult. eodem.* Leſſius *de Juſtitia & Jure. lib. 2. cap. 8. num. 46.* Layman. *in Theol. Mor. lib. 3. tract. 4. c. 8. n. 2.* Barb. *in Collect. ad c. un. h. t. n. 2. & 5.* & citati ibidem.

TITULUS XVI.

De Deposito.

SUMMARIA.

1. *In depositarium non transit usus rei, nisi aliquando præsumptive.*
2. *Deponens habet privilegium personale prælationis.*
3. *In deposito an dolus tantum vel etiam lata culpa præstetur?*
4. *Depositarius quando ad exactiorem custodiam, culpam, vel etiam periculum obligetur?*
5. *Depositum potest pro arbitrio deponentis revocari.*
6. *In deposito non admittitur compensatio.*
7. *Depositarius an possit vel teneatur tantam curam rebus depositis adhibere, quantam suis?*
8. *Depositarius, orto v.g. incendio, anteneatur res depositas suis præferre; & ibi qualiter probetur amissio rei depositæ?*
9. *Ex deposito facto apud Prælatum non tenetur Ecclesia, nisi accesserit consensus Capituli. De Sequestro remissive.*

1 DEpositum est *traditio rei custodiæ tantum causa facta l. 1. ff. h. t.* Dico: depositum *tantum custodiæ causa* fieri: nam in depositarium regulariter non transfertur usus rei depositæ, nisi aliud vel expresse agatur, vel tacite ex præsumpta mente deponentis colligatur, ut quia amicus apud amicum pecuniam in sacco non obsignatam deposuit; quamvis nec hic depositario usus censeatur aliter concessus, quam si sciat se tantundem posse in genere restituere. *l. die* 25. §. 1. & ibi Gloss. *ff. hoc tit.*

2 Ubi etiam singulariter notandum, si depositarius pecuniam depositam etiam cum licentia deponentis de facto expenderit, & aliis facultatibus lapsus sit, ut propterea bona ipsius subhastari debeant, nihilominus pro illis pecuniis competat deponenti *actio depositi*, ratione cujus personale privilegium habens cæteris creditoribus chirographariis non privilegiatis anteponetur, ut proinde tali casu non obstante, quod dominium propter usum translatum sit in depositarium, manserit tamen *depositum* sed *irregulare*, aut si mavis, dicas, mansisse aliquem depositi effectum ex speciali Juris privilegio. Quod si vero usuras ex pecunia deposita deponens receperit, tunc etiam effectum depositi, scilicet privilegium prælationis amittit. *l. si hominem* 7. *quoties* §. & ibi Barthol. *ff. eod. tit.*

3 In deposito ordinarie *dolus & lata tantum culpa* præstatur, non vero levis, aut levissima; tum quia sibi imputare debet, qui rem negligenti custodiendam tradit *§. præterea*

terea 3. *Instit. Quibus modis re contrahitur obligatio.* Tum etiam, quia depositum non in utilitatem recipientis, sed dantis cedit. *l.* 5. §. 2. *ff. Commodati.*

4 Imo non est sine controversia, an in depositovel ipsa *lata culpa* sine *dolo* commissa præstanda sit? Etenim *in d.* §. 3. *Instit. Quib. mod. re contrah. obligat. in d. l.* 5. §. 2. *ff. Commod. in l.* 1. §. 8. *l. si fine* 20. *ff. hoc t. l. contractum* 23. *ff. de Reg. Jur.* expresse dicitur, in deposito dolum duntaxat præstari, non culpam. Communiter tamen DD. etiam hic dolo latam culpam connumerant per text. non minus expressum *in l. quod Nerva* 32. *ff. h. t.* & clarius *in l.* 1. *Cod. eod. l.* 1. §. 5. *ff. de Obligat. & action.* videturque ratio naturalis id suadere, cum enim in deposita re, seu receptione rei depositæ contrahatur obligatio, utique hæc est ad aliquam diligentiam saltem communem; nam eo fine depositum datur, & hæc est contrahentium intentio: non vero, ut depositarius se tantum obliget, quod dolum committere nolit, cum ad dolum non committendum teneatur absque omni contractu & obligatione. In citatis autem legibus nomine *doli etiam lata culpa* intelligitur, *d. l. quod Nerva.* & quatenus culpa excluditur a deposito, id accipiendum est de *culpa levi*, quæ regulariter in Jure appellatione *culpæ* venit, sicut satis apparet ex *d. l.* 23. *ff. R. J.* & contractibus ibidem recensitis. Quod vero Paul. Layman. *in Theol. Mor. lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 7. *sub n.* 5. docet *d. l.* 1. *Cod. hoc tit.* circa præstationem *latæ culpæ* esse fundatam in præsumptione doli. *arg. Gl. in cap.* 2. *v. culpa h. t.* nec habere locum in conscientia, nisi culpa tam crassa sit, ut peccatum Theologicum & mortale constituat, considerandum relinquo.

5 Verum ab hac regula, quod in deposito tantum dolus & lata culpa præstetur, aliqui casus excipiuntur, ut I. Si Depositarius non rogatus ultro se obtulerit ad depositum recipiendum; tunc enim, quia per talem obligationem Juris interpretatione omnem diligentiam in re custodienda simul promisisse intelligitur, culpam etiam non tantum levem, sed & levissimam, excepto casu fortuito, præstare tenebitur, ut communiter DD. accipiunt textum *in l.* 1. §. *sæpe* 35. *ff. h. t.* qua tamen in re aliter sentire videtur Cludius *Tract. de Jure Sequestri cap.* 11. *n.* 11. citatus apud Harprechtum *in Instit. hoc tit.* §. 3. *num.* 28. nec omnino immerito; quia si quis ut bonus vir & amicus se offerat in necessitate ad rem alterius custodiendam, satis durum est, ut hoc suum officium sibi damnosum sit, & plus cæteris depositariis obligari debeat, quin potius censeri juxta communem naturam depositi se obligare voluisse, cum non minus in his, quam aliis casibus liberum fuerit deponenti apud hunc vel alium deponere, ac consequenter ipsi quo-

que imputetur, si hujus personam elegerit. Quod vero attinet ad text. *in d. §. sæpe*, non incongrue explicari potest, quando quis deposito se offert, ubi alius adfuisset diligentius rem curaturus, & ita quasi persuasione aliqua erga deponentem usus fuisset. *arg. l. 3. §. interdum 9. ff. de Negot. gestis. §. 1. Instit. de Obligat. quæ ex quasi contractu nascuntur.*

II. Si Depositarius pro rei custodia mercedem acceperit, ad levem saltem culpam præstandam obligabitur juxta Regulam in Titulo *de Pact. §. 7.* positam, quod in contractu in utilitatem utriusque contrahentium cedente levis quoque culpa præstetur. *l. 5. §. 2. vers. nisi forte ff. Commodati*, & hoc casu depositum transibit in contractum locationis & conductionis, dum depositarius accipiens mercedem, censetur operas suas ad rem custodiendam locasse, *l. 1. §. si quis servum 9. h. t.*

III. Si nominatim convenerit, ut Depositarius culpam vel etiam casum in re deposita præstaret, ad id tenebitur: contractus enim ex conventione legem recipiunt. *d. l. §. si convenit 6. & §. sæpe 35. ff. h. t. l. Juris Gentium 7. §. sed & si quis ff. de Pactis.* Quare si Depositarius rogatus, ut rem depositam diligentissime custodiret, id ipsum promiserit, de culpa etiam levissima tenebitur: non autem econtra valet pactum, ne dolus præstetur; id enim bonæ fidei & bonis moribus adversaretur. *d. l. 1. §. 6. & 7. ff. h. t. l. in commodato 10. pr. ff. Commodati. l. contractus 23. ff. de R. J.*

IV. Aliquando etiam casus fortuitus in deposito præstatur, si culpa casum præstiterit. *cap. 2. hoc tit.* Sed quid, si *levis* tantum *culpa* casum præcesserit, an nihilominus tenebitur Depositarius? Resp. Licet id velint nonnulli DD. apud Harprechtum *in §. 3. institut. Quibus modis re contrahitur obligatio n. 33.* verius tamen est cum eodem Harprechto, casum non aliter præstandum esse a Depositario, quam si illa culpa casum præcesserit, ad quam præstandam ex natura contractus depositarius tenetur; nam alias sequeretur, quod depositarius etiam levi culpa adstringeretur, contra claram juris decisionem in *d. §. 3. & l. 1. §. ult. juncta l. quod Nerva 22. ff. h. t.*

V. Si Depositarius fuerit in mora restituendi depositum, hoc est, si depositum ad repetitionem deponentis non reddiderit, cum potuit, etiam interitum ejus præstabit. *l. si in Asia 12. §. final. ff. h. tit.* Ubi & illud notandum, quod, licet depositum ad certum tempus contractum sit, v. g. ad annum vel biennium, nihilominus deponens possit rem depositam pro arbitrio suo revocare; quia sicut contractus principalis, ita & temporis adjectio tantum in favorem deponentis cedit. *l. 1. §. si deposuero 45. hoc tit. c. 2. vers. sane h. t.*

6 Neque etiam compensatio locum habet in deposito *propter exuberantiam*, ut loquuntur DD. *bonæ*

fidei

fidei in hoc contractu. Unde tametsi deponens ex alia causa aliquid debeat depositario, non tamen poterit iste rem depositam in compensationem sui debiti retinere, sed ordinaria actione contra deponentem tanquam debitorem suum, re deposita prius restituta, experiri debebit, *cap. 7. hoc. t.* & *l. si quis* 11. *Cod. eodem.* Dico: *ex alia causa*; si vero ex eadem causa debitum sit, nimirum propter expensas necessarias in rem depositam factas, æquitas suadet, dari retentionem, usque dum impensæ solvantur: dummodo istæ expensæ in facto & jure sint liquidæ, & non altioris seu longioris indaginis. Harprecht *in §. 5. Instit. Quibus modis re contrahitur obligatio. num.* 45. Cæterum si prædo etiam rem furto ablatam apud aliquem hujus deprædationis inscium deposuerit, & ex postfacto repetierit, tenebitur depositarius eam rem deponenti restituere, quamvis tunc sciat esse prædonem. Si tamen verus dominus rei ablatæ superveniret, & rem a depositario peteret, potius ipsi, quam prædoni deponenti restituere deberet. *l. bona fides* 31. *§. 1. ff. h. t.*

7 Insignis est Quæstio, an requiratur, vel sufficiat, tantam in re deposita diligentiam adhibere, quantum quis adhibet in rebus propriis ejusdem generis & valoris; adeoque si depositarius sit diligentissimus in rebus propriis, teneatur etiam esse diligentissimus in depositis: vel contra, si in rebus propriis sit negligens, sufficiat eandem diligentiam, quamvis exiguam, in rebus depositis adhibere.

Quantum ad *Primum*, quidam censent, requiri non minorem in alienis rebus diligentiam quam propriis, tametsi in propriis aliquis foret diligentissimus: quibus favet textus in *l. 32. ff. h. t.* ibi: *neque enim salva fide minorem in iis, quam suis rebus diligentiam præstabit*: In *altero* vero existimant, non sufficere eam diligentiam adhibere rebus alienis, quam quis adhibet propriis, si in propriis sit valde negligens, *arg. l. si constante* 24. *§. si maritus* 5. *ff. solut. matrimonio.* ubi dicitur, quod perditio in rebus propriis sit culpanda, in alienis etiam punienda. Panorm. *in c. 2. hoc tit. num.* 7. Verum in utroque difficultatis puncto contrarium videtur æquius: nam si diligentissimus in rebus propriis deberet etiam esse diligentissimus in re deposita, nisi id faceret, continuo ad levissimam culpam præstandam obligaretur in re, ex qua nullam utilitatem percipit, & sic esset deterioris conditionis, quam alii, qui in rebus propriis minus sunt diligentes, ut recte advertit Harp. *d. loc. n.* 27. Text. vero *in d. l.* 42. forsan explicari potest de eo, qui ordinariam hominum diligentiam in rebus suis adhibet, & eandem in rebus alienis recusat, propter illa verba *in ead. l.* posita: *& si quis non ad eum modum, quem hominum natura desiderat, diligens est.* Sed quia; ut verum fatear, verba sequentia: *nisi tamen*

ad suum modum curam in deposito præstat, fraude non caret &c. valde arguunt, illam particulam *non* in prioribus verbis perperam irrepsisse, & legendum esse, *& si quis ad eum modum, quem hominum natura desiderat, diligens est: nisi tamen &c.* ut etiam insinuat Gottofr. *in not. ibid. lit. F.* ideo adhuc dici potest, in rigore Juris aliquando præsumi dolum, si quis minorem alienis rebus quam propriis diligentiam adhibet, sed hanc præsumptionem non esse Juris & de Jure, atque temperari debere juxta terminos æquitatis, consideratis facti circumstantiis; puta, si deponens expresse sub confidentia curæ propriarum rerum apud talem solertem hominem rem deposuerit, isqué simpliciter ita recepit, si eadem facilitate potuisset res depositas pretiosiores, quam suam, vel saltem æque pretiosas curare, & nòn fecit &c. ut etiam paulo post dicemus.

Deinde contra decisionem alterius puncti pugnat text. *in sæpe dict. §. præterea 3. Institut Quibus modis re contrahitur obligatio. Securus est*, inquit ibid. Imperator, *qui parum custoditam rem furto amiserit: quia qui negligenti amico rem custodiendam tradit, non ei, sed suæ facilitati id imputare debet.* Adde *l. 1. §. 5. ff. de oblig. & act.* Quod autem attinet ad textum *in d. l. si constante, §. si maritus.* dico, ibi non agi de negligentia & culpa *omissionis*, sed agi de perditione & culpa *commissionis*, ubi maritus mancipia ab uxore in dotem data, severius & truculentius tractavit; aliud enim est: rem alienam negligenter custodire, si etiam proprias non soleat diligentius; & aliud: rem alienam proprio facto positivo destruere: accedit, quod a dote non semper ad depositum recte inferatur, quia in rebus dotalibus, utpote ex contractu in gratiam mariti & uxoris inito, levis culpa præstatur. *l. in rebus 17. ff. de jure dotium*, in contractu autem depositi lata tantum, quæ dolo comparatur: sed quis dolo comparet culpam, quando etiam res propriæ non diligentius custodiuntur?

8 Alia est controversia non minus notabilis, an Depositarius orto incendio vel irruptione hostium eveniente teneatur potius res depositas, quam suas salvare, si utrasque simul non possit: pro deponente facit, quod Summus Pontifex *in c. 2. h. t.* dicit: *bona fides abesse præsumitur, si rebus tuis salvis existentibus alienas amisisti.*

Econtra pro depositario adduci potest illud vulgatum, *quod charitas incipiat a se ipso*, ideoque non sit alicui vitio vertendum, si prius de rebus propriis, quam alienis sollicitus sit. *arg. c. si non licet 9. causa 23. q. 5.* In hac difficultate distinguendum erit, utrum res propriæ sint pretiosiores, vel saltem æque pretiosæ, quam res depositæ, aut utrum res depositæ sint pretiosiores. Priori casu res propriæ præferri poterunt, non autem posteriori: sed tamen æquum erit,

erit, posteriori casu a deponente compensationem aliquam exigere, propterea, quod Depositarius neglectis rebus propriis alienas salvaverit, cum alterius negotium utiliter gesserit, & ne officium suum sibi damnosum sit. Panorm. *in dict. cap. 2. hoc tit. num. 2.* Layman. *in Theol. Moral. lib. 3. tract. 4. c. 7. num.* 7. ubi adnotavit, aliud esse in commodatario, ut, si is res commodatas pretiosiores suis praetulerit, nihil possit eo nomine a commodante repetere, quia vi contractus in gratiam solius ipsius initi, tenebatur ad exactissimam custodiam: si tamen e converso suas pretiosiores praetulerit commodatis minus pretiosis, etiam ad nihil teneatur, cum non fuerit in culpa faciendo, quod faceret quilibet diligentissimus paterfamilias, pretiosiora utique praelaturus, licet in hoc posteriori puncto contrarium doceat Molin. *de J. & J. tom. 2. disp. 296.*

Qualiter autem probetur amissio rei depositae? Videri poterit apud Panorm. *in d. c. 2. h. t. num. 8.* ubi sciendum, quod regulariter illi incumbat probatio, qui dicit, se depositum amisisse, sicut generaliter creditor probando debitum satis fundavit intentionem suam, usque dum a debitore solutio, vel alia exceptio contra debitum opposita probetur. *l. in exceptionibus* 19. *ff. de Probat.* Interim quia probatio amissionis nonnunquam est difficilis, ut quando res furto ablata dicitur, ideo tunc attenta qualitate personae, temporis & circumstantiarum, sive concurrentibus aliis indiciis ad juramentum depositarii recurretur; quando enim actus ex sua natura est talis, ut clam fieri solitus difficulter probari valeat, etiam leviores plerumque probationes juxta prudentis Judicis arbitrium admittuntur.

9 Ultimo hic adnotatur, quod si depositum factum sit apud Abbatem vel Religiosum alicujus Monasterii, aut Episcopum, vel Canonicum Ecclesiae, non teneatur Ecclesia vel Monasterium; quia tale depositum penes personam, non penes Ecclesiam censetur factum: & delictum personae non nocet Ecclesiae. *c. 1. h. t. c. delictum* 76. *de Reg. Jur. in* 6. Less. *de Just. & Jur. lib.* 1. *c. 27. n. 12.* tunc autem censeretur depositum factum apud Ecclesiam, & eo deperdito Ecclesia conveniri posset, si in receptione depositi consensus Praelati & Capituli intervenisset. Barbos. *in Collectaneis ad dict. cap. 2. h. t. n.* 9.

Possent quoque hic plura dici de *sequestro*, quod est species depositi, sicut de eo agit prolixe Harprecht *Instit. ad §. praeterea 3. Quibus mod. re contrah. Oblig. a n. 40.* Sed cum Sequestrum & sequestratio plerumque sit actus Judicialis potius, quam voluntarius ex contractu partium, ideo ad specialem Titulum *de sequestratione possessionis & fructuum*, qui habetur supra *in Lib. II.* remittimus.

TITU-

TITULUS XVII.

De Emptione & Venditione.

§. I.

Quid sit, & qualiter contrahatur Emptio & Venditio?

SUMMARIA.

1. *Emptio est contractus bonæ fidei.*
2. *Solo consensu initus.*
3. *Quarum rerum venditio valeat?*
4. *Emptionis pretium debet esse nummarium, certum & justum.*
5. Tradere & dare *in sensu Juris differunt.*
6. *Emptione perfecta periculum & commodum rei pertinet ad emptorem.*
7. *Ponuntur exceptiones.*
8. *In contractibus innominatis ante traditionem non transit periculum.*
9. *In Emptione an tantum de rigore Juris transeat periculum ante traditionem?*
10. *Ad emptionis substantiam non est necessaria Scriptura. Alia Summaria post §. II.*

1 E*mptio & Venditio* congrue describi potest, quod sit *contractus bonæ fidei, solo consensu initus, de re sive merce emptori tradenda, & pretio certo nummario venditori dando.*

2 Dico I. Emptionem esse contractum *bonæ fidei*: quæ verba sic accipienda sunt, non quod alii contractus sint *malæ fidei*, sed quod per ea emptio distinguatur a contractibus *stricti Juris*, uti sunt mutuum & stipulatio, de qua contractuum divisione egimus in Lib. I. in Tit. *de Pactis §. 5.*

Dico II. Emptionem & venditionem esse contractum *solo consensu initum*; sunt enim aliqui contractus, qui statim suam perfectionem habent, ubi partes sibi invicem consensum præstiterunt, ut emptio, locatio, societas, mandatum: in quibus proinde traditio rei tantum ad executionem pertinet. Alii autem contractus non solo consensu, sed per actualem rei traditionem celebrantur, ut mutuum, commodatum, depositum, & pignus. Quare tametsi promittam, quod velim tibi mutuare pecuniam, commodare equum &c. antequam tamen actualiter id faciam, non erit mutuum vel commodatum, sed tantum pactum nudum, ex quo de Jure Civili non datur actio. *l. 7. §. sed nulla 4. ff. de Pactis.*

Interim licet in emptione & venditione per solum consensum statim nascatur obligatio & actio, antequam tamen emptor totum pretium persolvat, actio ex empto cum effectu intentari non poterit, sed licebit venditori rem tanquam pignus retinere, usque dum totum

pretium accipiat. *l. Julianus* 13. §. 8. *ff. de act. empt.*

3 Dico III. In venditione agi, ut *res sive merx emptori tradatur;* nomine rei seu mercis autem non tantum res corporales, sed etiam incorporales, ut jura & actiones, intelliguntur. Imo aliquando spes sola, sive eventus dubius loco mercis habetur, ut si quis a piscatore, vel aucupe tractum retis emerit, valebit emptio, & debebitur pretium, quamvis nihil captum sit. *l. nec emptio* 8. §. 1. *ff. de contrahenda emptione.*

Cæterum requiritur, ut res, quæ venditur, sit in commercio hominum, id est, ab hominibus tanquam propria possideri possit. Unde res sacræ & spirituales sine peccato simoniæ vendi nequeunt, ut in Titulo *de Simonia* traditur. Item si quis liberum hominem vendiderit, v. g. ad triremes, vel manus hostium (idem est de emente, supprimente vel donante) capitale crimen *plagii* committit. *l. 1. & passim ff. & Cod. ad l. Cornel. de plag.* Quædam autem res sunt, quæ in commercio quidem hominum existunt, propter favorem tamen personarum, ad quas pertinent, sine certis solennitatibus vendi non possunt, uti sunt res Ecclesiæ, pupillares, minorum, & dotales, de quibus in Jure Canonico & Civili specialibus Tit. tractatur.

4 Dico IV. In emptione agi, ut emptor *pretium nummarium* certum venditori *det*: Etenim sine pretio emptio non subsistit. §. *item pretium* 2. *Instit. h. t. l. cum in venditione* 36. *ff. de contrahenda emptione*, idque *nummarium* esse debet, id est, in pecunia numerata consistens: per quod differt emptio a permutatione, in qua res pro re datur. Quare non potero tibi meum equum pro aliquot modiis frumenti, vel urnis vini vendere, sed talis contractus permutatio erit. *l. 1. §. 1. ff. de contrahenda emptione.* Quod si vero ab initio inter nos conventum fuisset de pecunia numerata, & ex postfacto per speciale pactum ego loco pecuniæ a te reciperem frumentum, vel vinum, maneret adhuc emptio & venditio; quia cujuscunque contractus initium, non executio spectatur. *l. pretii 9. ff. de rescindenda venditione.* Præterea pretium certum esse oportet vel certitudine ab ipsis contrahentibus determinata, vel relativa; valent enim tales venditiones: vendam tibi, *quanti ipse emi, quanti in foro venditur &c.* Gomez *variar. resolut. tom. 2. c. 2. num. 9.* Item in arbitrium tertii etiam determinatio pretii recte committitur, v. g. *vendo tibi, quanti Titius æstimaverit;* quod si Titius æstimare noluerit, nihil contractum censebitur, eo quod nullum constitutum sit pretium. §. 1. *Instit. hoc tit.* In arbitrium autem emptoris pretium committi non potest, nisi, postquam ille pronuntiaverit, nova complacentia ex parte venditoris subsequatur; posset enim rem pro uno nummo æstimare, & sic nugatoria fieret venditio.

ditio. *l. quod ſæpe 35. §. 1. ff. de contrahenda emptione.*

Idem dicendum erit, ſi contrahentes in genere dicant, ſe jam conventuros de pretio, non erit venditio, ſed tantum promiſſio de vendendo. *arg. text. in d. §. Inſtit. h. tit.*

Juſtum quoque ſit pretium, oportet, idque duplex eſt: unum *legitimum*, ſcilicet a Magiſtratu taxatum, alterum *naturale*, ex valore rei prudentum judicio æſtimatum: & generaliter juſtum mercis pretium cenſetur, quod loci conſuetudo approbat ſecundum communem hominum æſtimationem ex abundantia, vel penuria illius, ordinaria acquirendi facilitate, aut difficultate, utilitate, vel uſu, aliisque circumſtantiis. Vid. Layman. *in Theol. mor. lib. 3. tract. 4. cap. 17.* §. 1. ubi multa notabilia ponit, & *n. 4.* quod Magiſtratus non poſſit ſolis agricolis frumentum taxare, non taxatis ſimul aliis mercibus; & *n.* 9. quod Magiſtratus non poſſit talibus decretis taxatoriis ad proprium commodum uti, vel amicis privatim inſinuare ante generalem eorum publicationem. Sed, inquis, cur in emptione multum de juſto pretio ſolliciti ſumus, cum tamen *in pretio emptionis & venditionis naturaliter licere contrahentibus ſe invicem circumvenire*, afferat JC. *in l. in cauſa 16. §. 4. ff. de Minoribus.* Reſp. Illud verbum *circumvenire* non eſſe accipiendum pro doloſa deceptione, aut enormi læſione, ſed pro ſolertia aliqua œconomica intra terminos juſti pretii, quod non conſiſtit in indiviſibili, ſed eſt ſummum, medium, & infimum, ſicut in *§. ſeq.* pluribus dicemus.

5 Demum circa datam definitionem advertendum eſt, non fuiſſe gratis dictum, quod merx debeat a venditore *tradi*, pretium autem ab emptore *dari*; nam inter *tradere & dare* in ſenſu juris illa eſt notabilis differentia, quod is, qui neceſſitatem *tradendi* habet, ſolummodo vacuam rei poſſeſſionem alteri conſignare teneatur, & præſtare, ut ei, cui tradidit, *rem habere liceat:* quamvis forte tradens rei dominus non ſit, ſicut & venditio rei alienæ ſubſiſtit. *l. rem alien.* 28. *ff. de contrahenda emptione:* non quidem in præjudicium veri domini, qui eam a poſſeſſore, nullo etiam reſtituto pretio, vindicare poteſt: ſed in præjudicium ipſius venditoris, qui emptori pretium reſtituere, & ſi ſciens alienam vendiderit, inſuper refundere tenetur, quanti ejus intereſt, quod re empta carere debeat. *tot. tit. ff. & Cod. de Evictionibus.* Quod ſi venditor dominus fuerit, per traditionem ſtatim etiam emptorem dominum facit. *l. traditionibus 20. Cod. de Pactis.* Si non fuerit dominus, non poterit plus Juris in emptorem conferre, quam ipſe habeat. *l. nemo plus juris 54. ff. de R. J* & ideo ſolam uſucapiendi conditionem transferet, id eſt, emptor tali traditione conſequetur *titulum*, ut rem emptam cæteris conditionibus accedentibus (de quibus ſuperius in Titul. *de Præſcripti-*

ptio-

ptionibus egimus) usucapere possit. *l. ex empto* 11. §. 2. & *l. servus* 30. §. *fin ff. de Actionibus empti.*

At vero, qui rem *dare* debet, ad transferendum ejus dominium obligatur. Unde emptor non satisfacit suæ obligationi, si alienos nummos loco pretii exsolverit. *dict. l.* 11. §. 2. Ratio diversitatis illa assignari potest, quod respectu venditoris sit conventum super certa specie, proinde illam tradendo satisfaciat suæ promissioni. Sed respectu emptoris sit conventum super genere, v. g. super 100. fl. non determinatis, adeoque intelligantur illi fl. qui sunt in dominio ipsius.

6 Porro emptione & venditione perfecta, quod fit simul atque de pretio & merce conventum est, statim omne periculum & commodum in re vendita contingens ad emptorem pertinet, quamvis ipsi res necdum tradita sit. Itaque si domus vendita igne consumpta sit, equus mortuus, aut furto ablatus, emptoris damnum est, qui nihilominus pretium dare venditori tenetur. Econtra si fundus emptus per alluvionem augeatur, id commodum etiam ad emptorem spectat. Similiter, si, quod sæpe contingit, vinum vetus hodie v. g. venditum justo pretio, quo nunc communiter æstimabatur, cras multo pluris valere incipiat ob vineas improviso gelu & pruina noctu destructas, non propterea rescindi poterit venditio, vel contra emptorem ad majus pretium agi, quia emptione mutuo consensu perfecta sicut omne periculum, ita vicissim omne commodum circa rem emptam eveniens emptoris est. §. 3. *Instit. hoc tit.* & *tot. tit. ff. de periculo & commodo rei venditæ.* Et quamvis propter læsionem quandoque detur actio ad contractum rescindendum, vel saltem pretium augendum, aut minuendum, ut §. *seq.* dicemus: id tamen intelligitur de illa læsione, quæ cum, & in contractu ipso concurrit, non quæ postea accidentaliter supervenit. *l. si voluntate* 8. *Cod. de rescind. vendit.*

Sed dices, si res debet perire suo domino, ut superius in Tit. *in Commodato*, dictum, tunc sequitur, quod res vendita ante traditionem periens non emptori, sed venditori perire debeat, cum ante traditionem venditor adhuc dominus maneat. *l. traditionibus* 20. *Cod. de Pactis.* Imo etiam post traditionem, nisi pretium conventum acceperit, vel saltem de eo emptori fidem habuerit. §. *venditæ* 81. *Instit. de rer. divis.* Resp. speciale esse in emptore, ut licet is dominus non sit, nihilominus ex authoritate Juris periculum, & interitus, sicut & commodum rei emptæ ipsum respiciat. Ratio vero hujus specialitatis præter authoritatem Juris congrua quadruplex assignari potest. I. Quod venditor sit debitor certæ speciei, & consequenter ejusdem interitu liberetur. II. Quod emptione perfecta res jam aliquo modo ad em-

ptorem spectare censeatur; nam is, qui actionem habet ad rem petendam, ipsam rem habere videtur. *l. is qui 15. ff. de R. J. l. rem. in bonis 52. ff. de acquirendo rerum dominio.* III. Quod in arbitrio emptoris sit rem soluto pretio ad se avocare: ergo si id facere negligat, & res interim pereat, ipse in mora vel culpa fuisse censebitur. IV. Denique, quod ad emptorem spectet omne commodum in re empta contingens, & ideo etiam de incommodo & periculo gravari debeat. *cap. qui sentit. 55. de Reg. Jur. in 6.*

7 Ab hac tamen regula, quod periculum in re empta ad emptorem pertineat, aliqui casus excipiuntur, ut I. Si venditor in mora fuerit, & soluto pretio rem emptori restituere distulerit, ipsi mora & casus consequens nocebit. *cap. mora 25. de Reg. Jur. in 6.* II. Si culpa etiam levi venditoris res pereat; tenetur enim is de hac culpa, eo quod emptio & venditio in utilitatem utriusque contrahatur. *l. contractus 23. de Reg. Jur.* III. In venditione conditionali, si res ante eventum conditionis pereat, venditoris damnum est, sed hoc de totali interitu rei intelligitur: nam particulare damnum sive deterioratio rei in venditione conditionali superveniens ad emptorem spectat. *l. necessario 8. ff. de Periculo & commodo rei venditæ. l. fin. Cod. eod. tit.* Ratio autem differentiæ inter totalem interitum, & particulare damnum illa datur, quod res, quæ perit, tradi amplius non possit; & perinde nec perfici emptio, quæ ab initio propter conditionem adjectam perfecta non fuit: in damno autem particulari adhuc manet potestas tradendi, & conditio retrotrahitur, & censetur ab initio pure contractum. IV. Si res *in numero, pondere, & mensura* consistens empta sit: v. g. aliquot oves, certa pondera metalli, certi modii frumenti &c. censebitur talis emptio habere tacitam conditionem, *si adnumeratum, adpensum, vel admensum fuerit*, & consequenter antequam id factum sit, venditoris periculum est. *l. qui sæpe 35. §. 5. ff. de contrahenda emptione.* Aliter tamen dicendum est, si res *in numero, pondere, aut mensura* consistens non ad numerum vel pondus, sed ex integro per *aversionem* (vulgo Uberhaupt) ematur pro uno pretio, v. g. totum vini dolium, aut quidquid frumenti in horreo est, pro 100. fl. tunc enim quantitas habet se per modum certæ speciei, & omne periculum ad emptorem transibit *l. si vina 15. ff. de periculo & commodo rei venditæ.* Quod si ponatur casus medius, in quo e. g. dicat emptor: emo totum dolium vini, & pro singulis mensuris dabo 10. crucigeros: verius est, talem venditionem non transferre periculum, sed esse conditionatam, *si mensura sequatur*; ut satis colligitur *ex dict. l. qui sæpe §. 5.* Wesenbec. *in Paratit. de periculo & commodo rei venditæ n.* 3.

8 Et hæc quidem in emptione & ven-

venditione ita procedunt, ubi contractus mutuo consensu statim perfectus est: at vero in contractibus innominatis, *do, ut des*, & similibus, qui actuali ipsius rei traditione perficiuntur, & prius tantum pacta nuda censentur, ut in Tit. *de Pactis* tradidimus, periculum & interitus ante traditionem ad eum spectat, qui tradere obligatus fuerit; ideoque re pereunte nihil ab altera parte debetur, & si forsan solutum erat, repeti potest. *l. ult. ff. de condictione causa data.*

9 Non desunt quidem, qui cum Vultejo *ad princ. Instit. h. t. num.* 17. etiam in emptione & venditione tantum summo & stricto jure periculum ante traditionem emptoris esse, aliud vero de æquitate dicendum, existiment. Verum quia tot apertissimis juris textibus ea res stabilita est, non videtur verisimile, quod Jura in contractu bonæ fidei circa materiam & casus quotidie occurrentes solum rigorem & strictum jus attenderint. Et ille rigor præter alias rationes superius adductas ex eo mitigatur, quod vicissim omne commodum in re empta contingens ad emptorem spectet. Unde & fructus rei venditæ juxta probabiliorem sententiam etiam ante traditionem ad ipsum pertinent. *l. Julianus* 13. §. *si quid servo* 18. *ff. de actionibus empti. l. fructus* 13. & *l. penult. C. eod. tit.* Vid. etiam poterit Harp. *ad* §. 3. *Inst. h. t. a num.* 13. ubi aliquot objectionibus respondet. Illud quoque adnotari potest, quod sicut emptor emptione perfecta fructus rei nondum traditæ exigere, ita econtra venditor usuras seu interesse ob lucrum cessans & damnum emergens de pretio non soluto petere possit. *d. l. Julianus* §. *veniunt.* 20. & *l. 2. C. de Usuris.* & per ea, quæ in Titul. *de Usuris* latius explicantur.

Finaliter & illud advertendum 10 est, quod, licet plerumque super contractu emptionis & venditionis soleant literæ & instrumenta erigi, tamen contractus iste etiam sine scriptura subsistat, quæ ordinarie potius ad probationem, quam substantiam ejus pertinet, nisi expresse conventum sit, ut ante scripturæ confectionem contractus plenum robur non haberet. *l. contractus* 17. & *ibi DD. C. d. Fide instrum. princ. Instit. h. t.*

§. II.

Qualiter impugnari & rescindi possit Emptio & Venditio?

SUMMARIA.

11. *Emptio quando rescindi possit propter læsionem in pretio?*
12. *Venditio potest rescindi, quæ fit cum Medico, vel Advocato.*
13. *Emptio an de Jure Canon. possit rescindi propter quamcunque læsionem?*
14. *Thesaurus re empta inventus ad quem spectet?*

15. L. 2. C. de rescind. vend. *an prosit emptori?*
16. D. l. 2. *an possit renuntiari?*
17. *Emptione rescissa ad quem pertineant fructus? & ibi* de Pacto addictionis in diem, & Legis commissoriæ, & de retrovendendo.
18 *De emptione nominum & actionum.*
19. Redhibitoria, & quanti minoris *quando dentur, & quamdiu in utroque foro?*
20. *Venditor an teneatur aperire vitium occultum rei?*
21. *Venditio rei alienæ valet.*
22. *De evictione rei venditæ.*
23. *Pecunia aliqua in solutum data, & a venditore suæ commixta an possit a vero domino vindicari?*
24. *De Jure retractus, seu Protymiseos, ejusque conditionibus & requisitis.*
25. *Venditor an teneatur præcise tradere, si malit interesse præstare?*
26. *Venditione duobus facta, uter præferatur?*

1 Quæritur I. Utrum ex qualibet læsione circa pretium possit contractus impugnari? in hac quæstione præsupponendum est, quod pretia rerum non consistant in indivisibili (nisi specialiter a Magistratu taxata sint) sed ex diversa hominum æstimatione ejusdem rei possit esse triplex pretium, scilicet *infimum, medium, & summum*: quod enim aliqui æstimant 10. fl. hoc alii 11. alii 9. &c. Hoc præsupposito.

Resp. Et dico, si pretium in contractu datum vel acceptum arbitrio boni & prudentis viri non sit majus pretio summo, nec minus infimo, erit adhuc justum pretium, & consequenter nulla concedenda erit contractus impugnatio. Quo sensu accipiendus est text. *in l item si. 22 §. 3. ff. Locati.* ubi dicitur, *naturaliter concessum esse, id, quod pluris est, minoris emere &c.* Si autem pretium quantitatem summi aut infimi pretii juxta communem æstimationem excesserit, distinguendum erit inter forum externum & internum: nam in foro externo ad multitudinem litium evitandam non succurritur alicui, nisi supra dimidium justi pretii deceptus fuerit, id est, nisi pro re minus valente 10. aliquis ne quidem 5. acceperit: quo casu conceditur actio venditori contra emptorem, ut vel rem emptam restituat, vel id, quod deest justo pretio, suppleat. *l. 2. Cod. de rescindenda venditione. cap. cum dilecti 3. h. t.* Excipiuntur quoque minorennes, ut ipsis propter læsionem gravem, quamvis non sit ultra dimidium, per remedium extraordinarium *restitutionis in integrum* subveniatur, *tot. tit. ff. de Minoribus & Cod. de Restitutione in integrum minorum.* atque minoribus assimilantur Ecclesiæ, aliæque piæ causæ, ut *in Lib. 1. Tit. de Restitutione in integrum.* dictum est.

Præterea exceptio est, si aliquis justo metu propter instans aliquod corporis periculum adactus esset,

ut

ut rem suam minoris venderet, is rescissionem contractus ex capite *metus* recte peteret: *tot. tit. ff. quod metus causa*? Quis vero dicatur *justus metus*, in eod. Tit. *ff. & Cod.* & *in Decretal.* Et *infra in Lib. IV. Tit.* 1. §. 5. explicatur.

12 Specialiter vero ex eadem caussa metus, communis est DD. sententia, quod contractus propter læsionem gravem, quamvis ea non sit ultra dimidium, rescindi possit, quem graviter ægrotus cum Medico, vel cliens durante lite cum Advocato iniit, eo quod talis contractus censeatur factus ex metu, ne infirmus vel cliens a Medicó vel advocato deseratur, & ita majus damnum in corpore vel rebus suis patiatur. *l. si Medicus 3. ff. de Extraord. cognit. l. Archiatri. 9. C. de Professoribus. l. quisquis 6. §. 2. Cod. de Postulando.*

13 Attamen in foro interno omnis iniqua læsio resarcienda est, nisi valde modica sit, & quæ facile a læso prævideri potuit, aut amicitia aliæve circumstantiæ concurrant, ex quibus præsumi possit, quod contrahentes ultro sibi damnum remittere & condonare voluerint. Less. *de Just. & Jur. lib. 2. cap. 21. num. 37.*

Illud quoque hic adnotandum est, licet etiam Jure Canon. non reperiatur statutum, quod per viam actionis possit aliquis quamcunque læsionem in foro externo recuperare: quia tamen Judex Ecclesiasticus judicare valet de omni peccato mortali, quamvis cæteroquin causa ad suum forum non pertineat. *c. novit. 13. de judiciis.* ideo ex communi sententia receptum esse, quod graviter læsus ex contractu, si non audiatur in foro Civili, possit per denuntiationem Evangelicam agere in foro Ecclesiastico. Fachin. *in lib. 2. Controvers. c. 25. §. est etiam controvers. &c.* Interim si læsio non sit valde excessiva, vel sit altioris indaginis, vel timeantur aliæ incommoditates, ut quia contemnentur censuræ, dabitur ansa infinitis litibus, cavillandi quoscunque contractus &c. propter has & similes circumstantias posse aliquando a Judice Ecclesiastico partes non audiri existimo: *non enim quidquid Judicis potestati permittitur, Juris necessitati subjicitur, l. non quidquid 40. ff. de Judiciis.* & ratio publicæ utilitatis, quæ in amputatione litium consistit, privato alicujus commodo etiam de Jure Canon. est nonnunquam anteponenda: ut exemplo præscriptionum eodem Jure admissarum docemur.

14 Quæritur II. Quid dicendum, si emptor in domo sibi vendita, insignem thesaurum invenerit, anne venditor ad rescissionem venditionis, vel pro thesauro, aut æquivalente pretio contra emptorem agere poterit? Resp. Cum thesaurus latens censeatur esse in nullius dominio, nec, tanquam incognitus, possideri. *l. 3. §. Nerva 14 cum seqq. ff. de acquirenda possessione.* consequenter etiam non censeatur fuisse venditoris; proinde eo nomi-

nomine læsionem ab ipso venditore allegari non posse videtur, vel aliquod pretii augmentum peti, omni commodo rei venditæ juxta superius dicta jam ad emptorem spectante; est enim thesaurus fortunæ donum, ut vocat *JC. in l. si is, qui 63. §. 1. ff. de acquirendo rerum dominio*, & Jure naturali eum in re sua invenienti acquiritur. *§. thesauros 39. Instit. de Rerum divisione.* Fachin. *lib. 2. Controv. c.* 20. Quod si vero emptor prius sciverit, thesaurum latere in domo, & propterea illam emerit, sunt, qui putant, saltem ex æquitate venditori medietatem esse restituendam, quasi hoc casu in effectu perinde sit, ac si emptor thesaurum jam tunc invenisset, quando res adhuc venditoris, ideoque aliena fuit. Vid. Harp. & DD. *ad d. §. thesauros.*

15 Quæritur III Utrum *lex 2. Cod. de rescindenda venditione*, quæ tantum de venditore ultra dimidium læso loquitur, etiam locum habeat in emptore, si is v. g. rem valentem 5. emerit pro 11. Resp. Quamvis Cujacius *lib 16. Observ. c. 18.* putet, dictam legem tantum in venditore procedere, eo quod hic plerumque necessitate coactus vendat, unde magis ipsi subveniendum fuit, quam emptori, qui libere emit. Nihilominus communius receptum est, id, quod de venditore statutum habetur, etiam ad emptorem extendendum esse; tum quod venditionis vocabulo etiam emptio contineatur. *l. veteres 19. ff. de Action. empti.* tum etiam, quod æquitatis ratio eadem ex parte emptoris subsit, ne scilicet venditor cum tam gravi illius jactura locupletetur. Fachin. *dict. lib. 2. c. 16.*

16 Quæritur IV. Utrum beneficio *l. Cod. de rescindenda venditione*, contrahentes renuntiare possint? Resp. Duplicem esse renuntiationem: unam *generalem*, qua venditor renuntiat omni legis auxilio, & promittit, se nulla via contra contractum venturum: alteram vero *specialem*, qua venditor in specie promittit, quod non velit remedium *dictæ legis* 2. intentare. Renuntiatio *generalis* non excludit beneficium *dictæ legis* 2. quia intelligitur tantum de modica læsione, non vero enormi. *l. fin. §. Item quæsitum 3. ff. de condictione indebiti l. hæc adjectio 192. ff. de verbor. signif.* sicut & alias in generali concessione non veniunt ea, quæ quis verisimiliter non fuisset in specie concessurus. *cap. in generali 81. de Reg. Jur. in 6. Specialis* autem renuntiatio, quod tollat beneficium *sæpe dictæ legis* 2. exinde probatur, quod quilibet regulariter juri & favori sibi concesso renuntiare valeat. *leg. penult. Cod. de pactis. l. quæritur 14. §. si venditor 9. ff. de Ædilitio edicto.* Fachin. *d. c. 20. vers. sexta & ultima controversia.*

17 Hic breviter adnotari potest, quod rescissa emptione propter immodicam læsionem fructus medii temporis ad emptorem tanquam dominum spectent, quam esse communiorem sententiam, cum Gomez, Guttierez, Lessio & Moli-

Molina contra Covar. *var. res. lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 9. asserit Layman. *in Theol. mor. lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 17. §. 1. *num.* 8. Aliud est, si contractus rescindatur propter pactum *addictionis in diem.* id est, *si intra certum tempus alius majus pretium obtulerit, res inempta sit:* vel propter pactum *legis commissoriæ*, videlicet, *si intra certum tempus pretium solutum non sit, res inempta esto:* hæc enim pacta contractum retro & a principio resolvunt, perinde ac si nullum dominium, vel jus in emptorem translatum fuisset; propterea neque fructus eidem acquiruntur, nisi in compensationem justam expensarum, si quas fecit. *l. item* 6. *& l. Imperator* 16. *ff. De in diem addict. l. lege* 5. *ff. de Lege commissoria.* An vero cum his pactis ejusdem naturæ sit pactum *de retro vendendo.* Vid. Fachin. *lib.* 2. *Controv. c.* 15. & Covar. *Var. resol. lib.* 1. *cap.* 15. *n.* 6. Molina *de J. & J. Tom.* 2. *disp.* 374. Text. & DD. *in l.* 2. *C. de Pact. inter empt. & vend.*

18 Quæritur V. Utrum etiam debita & actiones emere liceat, & quidem minoris, quam in se contineant: v. g. 1000. pro 500. &c. Resp. Tantum concessum esse emere actiones & debita, sive ut Jurisperiti vocant, nomina liquida, quæ scilicet non sunt litigiosa, nec debent primum per multas contentiones Judiciales & sententiam Judicis obtineri. *l. nominis* 3. *Cod. de hæreditate vel actione vendita. l.* 1. *C. de Novat.* actiones autem litigiosas emere tam Jure Can. quam Civili prohibitum est. *c. de Alienat. Judicii mut. & l. per diversas* 22. *cum l. seq. C. Mandati.* Imo tales *Redemptores alienarum litium* ab agendo prohiberi debent; & si de facto egerint, ac obtinuerint in judicio, postea vero appareat ipsos Redemptores litis fuisse, non plus possunt petere a debitore victo, quam in emptione actionis exposuerint. Sed hac de re, & quando nomen, vel debitum liceat minoris emere, quam in se continent, dicemus *in Lib. V. Titul. de Usuris.*

19 Quæritur VI. Quid Juris, si res vendita occultum vitium habeat, v. g. pannus adustus, equus cœcus, aut morbosus sit? Resp. In similibus casibus duas actiones esse proditas, una est, quæ dicitur *redhibitoria*, & competit emptori per 6. menses a die, quo vitium occultum innotuit, ut res empta venditori redhiberi, sive restitui & econtra pretium recipi possit?

Altera actio dicitur *quanti minoris*, quæ etiam datur emptori, qui licet scivisset vitium rei, nihilominus fuisset empturus, minori tamen pretio, ut quanti minoris emisset, a venditore repetere possit. *l.* 1. *& tot. tit. ff. de Ædilitio edicto.* Quod vero actio *redhibitoria* minori tempore duret, quam actio *quanti minoris*, quæ per annum integrum exerceri potest, rationem communiter assignant, quod hæc confirmet contractum, & ad æquitatem reducat, propterea magis favorabilis sit, quam illa, quæ contractum rescindit.

Notat vero Panorm. *in cap. final. de Præscript. num.* 11. *& seq.* Covar. *in Relect. cap. Possess. de R. J. in 6. p.* 2. §. 12. *n.* 7. & Arnold. Rath. *in Tract. de Usucap cap.* 2. *assert.* 19. his actionibus semestre & annale spatium tantum in foro externo ad succidendas lites præfixum esse, in foro autem interno etiam dicto spatio elapso remanere conscientiæ obligationem, contractum ad æqualitatem ex justitia commutativa reducendi. Quod si scienter & dolo res vitiosa ignoranti emptori vendita sit, atque per eam alia insuper damna acceperit, v. g. ovis morbida gregem infecerit, ob tignum vitiosum ædificium corruerit &c. etiam his resarciendis contra venditorem actio datur *l. Julianus* 13. *in princ. ff. de Act. empti. l. si vina* 15. *in fine ff. de peric. & commod. rei vend. l.* 1. *Cod. de Ædilit. act.*

20 Quær. VII. Utrum ergo venditor teneatur dicere emptori, si res occultum vitium habeat? Resp. Affirmative, ita enim declaratur *in l.* 1 §. 1. *ff. de Ædilitio edicto.* & naturalis æquitas suadet, ne emptor decipiatur. Quod si tamen esset vitium externum, quod emptor facile deprehendere posset, si rem diligenter inspiceret, illud vitium non esse specialiter per venditionem exprimendum (dummodo non ita occultet, ut emptor deprehendere nequeat) probat textus *in l. & quæ* 43. *ff. de contrahenda emptione. & l* 1 §. *si intelligatur* 6. *ff de Ædilitio edicto*: sibi enim imputare debet emptor, quod rem diligentius non inspexerit, vel peritiores ad inspiciendum non adhibuerit, & cautius mercatus non fuerit. Præterea si vitium rei sit levius, ita ut usum rei venditæ non impediat, quamvis forte aliqualiter minorem faciat, non tenebitur illud vitium aperire *d. l.* 1. §. *proinde* 8. *& l.* 4. §. 3. *ff. de Ædilitio edicto.* Licet autem ex hoc fundamento quandoque excusentur venditores, nunquam tamen potuerunt rem tanti vendere, quam si integra & sine defectu foret, alias tanquam peccantes contra justitiam commutativam, quæ æqualitatem inter pretium & mercem requirit, in conscientia tuti non erunt, & ad restitutionem tenebuntur, uti pluribus notat P. Layman *in Theol. mor. de Contractibus c.* 17. §. 2. *n.* 15.

21 Quæritur VIII. Quid juris, si venditor vendat rem non suam, sed alterius? Venditionem rei alienæ valere ad illum effectum, ut nummi seu pretium venditoris fiat, & venditor teneatur efficere, quatenus emptor possit rem retinere: non tamen propterea præjudicari domino, quin ab emptore eandem vindicare valeat, textus est *in l* 1 [illegible] *alienam* 28. *ff. de contrah empt.*

22 Quod si proinde verus dominus supervenerit, & rem ab emptore per sententiam Judicis evicerit, emptor propter istam *evictionem* habebit regressum contra venditorem, ut ei non tantum pretium restituat, sed insuper, *quanti interest emptoris, rem evictam non fuisse.* Verum ut iste regressus, sive actio

de

de evictione locum habeat, requiritur, ut emptor non solus litem peregerit, sed ante judicium venditorem *laudaverit*, id est, ipsi denuntiaverit, litem sibi motam esse, eumque ad se defendendum vocaverit. Item requiritur, ut res justitia exigente, non vero per injuriam & iniquitatem Judicis fuerit evicta; quia hoc casu & contra judicem de Syndicatu, & contra iniquum possessorem rei vindicatio salva maneret. *cap. fin. h. tit. l. si per imprudentiam* 51. *ff. de evictionib. l. emptor fundi 8 Cod. eod. tit.* secus si per imprudentiam vel contumaciam Advocati, quem emptor elegit, & multo magis, si per ipsius emptoris culpam aut contumaciam, vel quod scienter rem alienam emerit, evictio secuta sit, ubi nulla contra venditorem actio dabitur, Barb. in *Collect. ad d. c. fin n. 3. &* 17. In rebus donatis non tenetur donator præstare evictionem, ne cui sua liberalitas nimis damnosa sit. *l. justo* 18. *§. fin. ff. de Donationibus. & l. 2. Cod. de evictionibus.* quod tamen aliqui limitant in donatione remuneratoria, quæ speciem solutionis præsefert. Item in rebus feudalibus, & emphyteuticis evictio quoque præstanda venit. Videatur Barb. & DD. *ad dict. cap. fin. & tot. tit. ff. & Cod. de evictionibus.*

23 E converso, si alienis nummis res empta sit, tunc licet dominium rei acquiratur emptori, si res propria venditoris fuerit *l. 1. & l. pen. C. si quis alteri, vel sibi l. si ex pecunia 6. C. de rei vind.* vindicatis tamen nummis a vero domino emptor evictionem illorum præstabit. Si vero venditor alienos nummos solutos suis ita miscuerit, ut discerni non possint, cessat contra eum vindicatio, & tantum actio furti contra solventem domino tribuitur. *l. si alieni* 78. *ff. de solut.* Videtur quidem obstare, *§. quod si frumentum* 28. *Instit. de rerum divis.* potest nihilominus dici cum Gloss. *in d. l. 78. v accepit.* quod sicut alias in pecunia multa singularia recepta sunt. *l. singularia 15. ff. de reb. cred.* ita etiam in proposito propter continuum inter homines pecuniæ commercium: alias plerique incerti de dominio pecuniarum suarum forent, prout etiam contra Lessium *lib. 2. cap. 20. dub. 18 n. 157.* tenet Laymann. *d. cap. 17. §. 3. n. 23.* & eatenus saltem consentire Harprechtus *ad d. §. quod si frumentum num.* 10. si commixtio pecuniæ *bona fide* facta fuerit.

Casus aliqui practici circa rem a fure emptam videri poterunt apud Layman. *d. l. 3. Tract. 4. c. 17. §. 3. a n. 22.*

24 Quær. IX. Quid sit *jus retractus* & qualiter per id impugnetur venditio? Resp. *Jus contractus*, seu, ut alio nomine vocatur, jus protymiseos, aut nostra vernacula das Einstand-Recht, nihil esse aliud, quam jus prælationis, quo proximus consanguineus præfertur extraneo emptori in re immobili a suo consanguineo vendita, & ideo eam oblato pretio retrahere, & ipse-

ipſemet emere poteſt. Porro hoc jus retractus, quia adverſatur libertati commerciorum, de Jure communi civili non videtur admitti. *l. dudum 14. Cod. de contrahenda emptione*; ſed ex conſtitutione Friderici Imperatoris, quæ extat *in lib. 5. Feudorum tit. 13.* eſt introductum, & Jure Canon. *in cap. conſtitutus 8. de in integrum reſtitutione*, ac conſuetudine Germaniæ, aliorumque Regnorum receptum, ex ratione, ut res majorum in familia maneant; triſte eſt enim, paternas & avitas domos in extraneos tranſire, *arg. l. in fundo 38. ff. de rei vindic & l. lex. quæ tutores 22. verſ. nec vero domum, Cod. de adminiſtr. tutorum.* atque ejusdem Juris *retractus* etiam lex veteris teſtamenti meminit. *Levit. c. 25. v. 25.* & hic retractus *gentilitius* vocatur. Qualiter vero etiam de Jure communi civ. detur aliquod jus prælationis, ſive retractus *legalis*, isque competat domino in re emphyteutica. *l. ult. C. de Jure Emphyt.* Creditori & cognato in rebus authoritate judicis venditis. *l. cum bona 16. ff. de reb. author. jud. vend.* vicino erga vicinum alienantem extra communitatem *l. un. C. Non licere habitatoribus.* Videantur textus citati & DD. ibidem.

Sed ut jus *retractus* gentilitii locum habeat, aliquot conditiones requiruntur. I Ut quis in ſuum & non alterius commodum retrahat; eſt enim hoc jus perſonale, & alteri cedi nequit. II. Ut retrahat *intra annum & diem*, quod tempus juxta communiorem ſententiam currit a die ſcientiæ, ubi ſcilicet venditio retrahenti innotuit. *Text. in tit. 9. in §. fin. lib. 2. Feud.* III. Ut retrahens integrum pretium, quod emptor extraneus dedit, vel daturus fuiſſet, venditori perſolvat. IV. Ut præter pretium etiam expenſas neceſſarias & utiles, quas emptor tanquam bonæ fidei poſſeſſor in re empta fecit, reſtituat; ſi tamen circa duas poſteriores conditiones in fraudem Juris retractus quidpiam ageretur, vel nimis magnum pretium, ſummam notabiliter excedens, conſtituendo, aut faciendo in rem emptam tantas impenſas & meliorationes, quas jure retractus utens ſine ſuo detrimento refundere haud poſſet, Judicis officio aut arbitrio retrahenti ſuccurrendum foret, ne per dolum alterius, qui nemini patrocinari debet, jure ſuo privetur: de quibus conditionibus videri poterunt, quæ prolixius tradit Tiraquellus *in ſuo tractatu ſpeciali de retractu.* Harprechtus *in §. ult. Inſtit. h. t. n. 258. & ſeqq.* ubi etiam *num. 286.* notat, *jus retractus* non habere locum in donatione, permutatione, transactione, diviſione, locatione, emphytheuſi, aut feudo. Item quod Monaſterium ex perſona Religioſi, cujus conſanguineus rem aliquam vendidit, non poſſit uti jure retractus, eo quod per talem retractum res non maneat in familia, & conſequenter deficiat ratio retractus, docet Lauretus de Franchis *de Controv. inter Epiſcop. & Regulares part. 2. quæſt.*

var. q. 107. *pag. mihi* 566. & ibidem Pasqual. *in addit. num.* 2. ubi plures allegat.

25 Quær. *postremo*, utrum rescindi possit venditio, si venditor nolit rem tradere, sed potius velit interesse præstare emptori: Respondeo, esse probabilius, quod venditor præcise teneatur ad rem tradendam, si eam tradere possit; quia textus Juris passim hanc necessitatem tradendi venditori imponunt, ut *in l. ex empto.* 11. *§.* 2. *ff. de action. empti §.* 1. *Instit. h. t. §. aliæ autem* 2. *Instit. de donationib. juncta l. si quis argentum* 35. *in fine Cod. De Donationibus.*

Non obstat, quod *obligatus ad fructum præstando interesse liberetur*, ut communiter pro regula traditur; cum indignum videatur liberum hominem præcise ad factum compellere, venditor autem obligetur ad factum traditionis, ergo &c. Nam responderi potest, quod istud axioma tantum procedat in factis servilibus, quæ per propriam personam expediri deberent, non vero in talibus, quæ per alium, vel per Judicem ipsum, ejusve familiam impleri possunt.

26 Sed quid, si venditor rem eandem duobus successive vendiderit, v. g. hodie Petro, cras Paulo, uter ex his debebit rem habere? Respondeo, si res neutri tradita sit, is præferetur, cui prius vendita est; tum quod in pari causa is, qui prior tempore, potior jure censeatur. *juxta Reg.* 54. *Juris in* 6. tum etiam, quod secunda venditio, quamvis sit valida, cum etiam rei alienæ venditio subsistat, non tamen sit licita, *l. qui duobus* 22. *ff. ad Legem Cornel. de falsis.* si vero res posteriori non tantum vendita, sed insuper tradita sit, tunc quia in istum præter actionem ex empto, etiam dominium translatum est, *l. traditionibus* 20. *Cod. de Pactis.* & duo vincula fortius ligant, ideo præ altero priore rem habere debebit, ita tamen, ut priori contra venditorem actio competat ad consequendum id, quanti sua interest, quod rem alteri vendiderit. Text. & DD. *in L. quoties* 15. *C. de rei vindic.* Exceptionem tradunt DD. in Ecclesia & Civitate, quæ secundum emptorem, non obstante traditione, propterea excludunt, quod in eas per priorem emptionem ipso jure transierit dominium. *arg. l. ut inter* 23. *C. de SS. Eccles.* ubi pro rebus Ecclesiæ & Civitatis legatis, venditis, vel donatis, *vindicatio* (quæ non nisi domino competit. *l. in rem* 13. *ff. de rei vind.*) conceditur Covar. *Var. Resolut lib.* 2. *cap.* 19. *n.* 2. Barb. *Jur. Eccles. univers. l.* 2. *c.* 13. *num.* 12. Item si secundus emptor fuerit malæ fidei, & scienter rem prius alteri venditam emerit, ab eo quoque ex edicto Prætoris, *quæ in fraudem creditorum &c.* revocari posse; imo non requiri malam fidem, si res ex donato seu titulo lucrativo translata sit. *l quod autem* 6. *§. simili modo* 11. *ff. Quæ in fraud. cred.* Covar. *d. cap.* 19. *n.* 5. cum citatis *ibid.*

TITULUS XVIII.

De Locato & Conducto.

SUMMARIA.

1. *Locatio quid sit, & qualiter conveniat cum emptione?*
2. *Quales res locari possint?*
3. *Locari etiam possunt facta & opera.*
4. *Propter sterilitatem an remitti debeat pensio?*
5. *Conductori ædium an remitti debeat pensio, si nequeat inhabitare?*
6. *Pensio an possit augeri propter ubertatem fructuum?*
7. *De incendio orto in domo conducta, cujus sit damnum, & cui incumbat probatio culpæ?*
8. *Locator operarum an & quando possit integram mercedem petere non præstitis operis?*
9. *Locatio & conductio qualiter finiatur?*
10. *Conductor an possit deducere impensas in rem conductam factas? Alia Summaria post §. unicum.*

1 Locatio & conductio recte describitur, quod sit *contractus bonæ fidei, solo consensu initus, quo de usu rei alicujus pro certa mercede concedendo consentitur.* Locator dicitur, qui rem alteri concedit: Conductor vero, qui re illa utitur. Habet iste contractus cum emptione & venditione maximam affinitatem, & iisdem pene juris regulis constat, ut dicit Imperator *in princ. Inst. hoc tit.* unde sicut emptio & venditio est contractus bonæ fidei, & solo consensu perficitur (quæ verba qualem effectum habeant *in Tit. præcedenti in* §. 1. explicatum est) ita etiam locatio & conductio: Item sicuti in emptione pretium debet esse certum, vel certitudine ab ipsis contrahentibus determinata, vel relativa, ita etiam in locatione.

Hinc si alicui rem in usum concedam nulla constituta certa mercede, sed dicam, quod de ea jam convenire velimus, non erit locatio, sed contractus innominatus: *facio ut des &c.* §. 1. *Instit. h. t.*

Verum in eo substantialiter differt locatio a venditione, quod in venditione agatur ad transferendum dominium, in locatione vero tantum ad usum: Præterea in venditione pretium debet consistere in pecunia numerata, in locatione autem & in rebus fungibilibus consistere potest: veluti, si alicui meum fundum pro certis modiis frumenti in singulos annos solvendis elocem. *l. si olei* 21. *Cod. h. t.* Dico tamen in rebus fungilibus, id est, quæ usu quotidiano consumuntur; nam si alicui agrum meum utendum concedam, ut ille mihi vicissim bovem vel equum det, vel quoad proprietatem, vel solum quoad usum, non erit locatio, sed iterum contractus innominatus,

natus, nec solo consensu perficiatur, at tunc demum, si res actualiter utrinque tradita sit; prius vero pœnitentiæ locus erit, juxta naturam contractuum innominatorum. §. 2. *& ibi DD. Instit. h. t. l. si pecuniam. 5. ff. de condictione causa data &c.* qua de re etiam *in Tit. de pactis*, pluribus.

2 Locari possunt res omnes sive mobiles, sive immobiles, dummodo in usu & commercio hominum sint; neque tantum res propriæ, sed etiam alienæ & usufructuariæ locari valent. Item conductor rem a se conductam alteri rursus locare potest *l. si tibi 7. ff. h t.* Ubi tamen notabile est, quod si usufructuarius rem, in qua usumfructum habet, locaverit, forsan ad quinquennium, & ipse secundo vel tertio anno moriatur, eo ipso cum jure ususfructus etiam exspiret locatio, adeo ut hæres locatoris non ad interesse, sed solam mercedem pro rato temporis, quo conductor re amplius uti non potest, remittendam teneatur; quia tempus illud ab usufructuario locatore præfixum habet tacitam conditionem, si tamdiu vixerit: cum enim ususfructus sit personalis, & cum persona exspiret, §. 3. *Instit. de usufructu.* ideo locum habet, quod pro axiomate dici solet: *resoluto jure dantis resolvatur etiam jus accipientis. l. si quis domum 9. §. 1. ff. hoc tit.*

3 Præterea non tantum *res*, sed & *facta* locari possunt, quod fit, cum aliquis operam suam pro certa mercede alteri præstare promittit; v. g. si cum murario conveniam, ut in mea area domum ædificet; cum nauta, ut me ad certum locum transferat &c. Unde communiter duplex statuitur locatio, *rerum* scilicet, & *operarum* seu *factorum.* Sed in hac locatione factorum non adeo expeditum est, quis locator, quis conductor appellari debeat: juxta diversas leges, & qui mercedem accipit, operas suas locare, & econtra opus faciendum conducere dicitur &c. Qua in re cum parum intersit, breviter dici potest, quod sicut in locatione rerum, qui mercedem accipit, & rem alteri in usum concedit, *locator*; ille vero, qui utitur, *conductor* vocatur: ita etiam, qui operas suas (quæ loco rei, & materia usus sunt) alteri præstat, convenienter *locator*, & operis utens *conductor* appelletur. *arg. l. qui operas 38. ff. hoc tit.* Quod vero leges aliquando terminos confundant, ut *in l. sed addes 19. §. 7. & l. fin. ff. h. t.* fortassis rationem habuerunt, quod alter alterum ad contrahendum invitarit, ut cum alias locatio sit prior conductione, juxta rubricam hujus Tit *de Locato & Conducto*, ideo si artifex v. g. primo operas suas obtulisset, dictus fuisset eas locasse; & alter conduxisse; si vero prius artificem pro opere faciendo adiisset, hic secundum quasdam leges dicebatur *opus faciendum locasse*, & artifex conduxisse.

His ita generaliter præcognitis

ali-

aliquot quæstiones ad praxim utiliores resolvendæ erunt.

4 Quæritur proinde I. An si conductor fundi vel prædii propter sterilitatem anni nullos vel exiguos fructus percipiat, nihilominus pensionem integram solvere teneatur? Respondeo, certum esse, quod propter sterilitatem sine culpa coloni provenientem debeat a locatore pensio remitti, nisi cum ubertate præcedentis vel subsequentis anni valeat sterilitas compensari. *c.* 3. *hoc tit.* & dicitur compensari sterilitas secundum Barb. *in eod. cap.* 3. *num.* 19. si colonus in anno fertili tot fructus collegit, ut deductis impensis sufficiant pro solutione pensionis duorum annorum, scilicet fertilis & sterilis. Sed discrepant DD. quanta debeat esse sterilitas, ut remissio facienda sit? Aliqui tantam requirunt, ut deductis impensis nihil remaneat conductori. Alii sufficere putant, si vix tertia pars ordinariorum fructuum remaneat, sicut habetur apud Panorm. *in d. cap.* 3 *num.* 13. Mihi videtur vel arbitrio Judicis committendum, vel ex opinione vulgi & communi hominum circumcolentium æstimatione dijudicandum esse, quænam sterilitas justam causam præbeat remittendæ pensionis totius vel pro parte. Videatur Andreas Gail. *Lib. 2. Pract. Observ.* 33. *n.* 1.

Addi etiam potest notabile responsum JC. *in l. ex Conducto* 15. §. *si uno anno* 4. *ff. hoc tit.* ubi dato casu, quod dominus remiserit, vel etiam donaverit pensionem pro anno sterili, eveniente dein ubertate majore sequentium annorum deciditur in *d* §. 4. quod dominus valeat illam quoque pensionem remissam seu donatam repetere, quasi remissio, aut donatio censeatur facta sub tacita conditione: nisi ubertas sufficiens ad compensationem sterilitatis subsequatur.

5 Quæritur II. An debeat pensio remitti, si conductor domus ex justa causa v. g. ob irruptionem hostium, periculum ruinæ, metum contagionis &c. eandem non inhabitet? Respondeo: & ex his similibus causis remittendam esse pensionem, si usus rei ad longius tempus impediatur: cum enim pensio detur propter usum rei, & contractus locationis sit bonæ fidei, in quo omnia ex bono & æquo judicare debent, profecto non foret æquitati congruum, nullum usum ex re conducta percipere, & nihilominus integram pensionem persolvere. *l. ex conducto* 51. §. 1. *& seq. l. habitatores* 27. §. 1. *ff. hoc tit.* Gail. *Observat.* 23. *num.* 5. *&* 7. Notat quoque Bartholus *in l. cum in plures* 60. *ff. hoc tit. n.* 1. conductorem hospitii publici pensionis *remissionem habere*, si post conductionem superveniat bellum, quo itinera impediantur, ut hospitibus eo non sit tutus accessus: nam talis eventus sterilitati recte comparatur, cum inquilinus nullum ex re conducta fructum percipiat, & hospitium non tam inhabitationis, quam emolumenti & hospitum gra-

tia conduxisse censeatur. Facit textus *in l. item quæritur* 13. §. *exercitu 7. ff. hoc tit.*

6 Quæritur III. Utrum sicut ex sterilitate pensio remitti debet, ita contra augeri & major peti possit, si magna fructuum ubertas eveniat? Respondeo: regulariter pensionem ab initio contractus constitutam manere debere, cum ex ubertate aliorum annorum debeat sterilium compensatio fieri, idque probat textus *in l. si merces* 25. §. *vis major 6. ff. hoc tit.* ubi hæc verba leguntur: *modicum damnum æquo animo ferre debet colonus, cui immodicum lucrum non aufertur.* Barb. *in d. cap.* 3. *hoc tit. num.* 20. Excipiendum tamen est casus superius ad quæstionem primam annexus, si nimirum pensio pro anno sterili remissa fuerit. Item alium casum excipit Molina *de Justitia & Jure disp. 495. n.* 23. si ubertas proveniat ex casu fortuito extraordinario, & prius a contrahentibus non præviso. E.g. si molendinum conductum propterea acquirat magnos redditus, quia ex inundatione aquarum omnia reliqua molendina in vicinia destructa sunt; nam ordinaria pensio propter contractum bonæ fidei intelligitur statuta *rebus sic stantibus*, non autem in casu notabilis mutationis supervenientis.

7 Quær IV. An debeat pensio remitti, & cujus damnum locatorisne, vel conductoris sit, si domus conducta incendio conflagrarit? In hac quæstione duo extra controversiam sunt:

I. Non teneri conductorem ad aliquod damnum resarciendum, vel pensionem solvendam, si incendium casu fortuito, & sine culpa exortum sit, v. g. per fulmen, milites, aut malitiam exterorum hominum.

II. Item certum est, conductorem teneri, si ejus culpa saltem levi domus incensa sit.

Sed tertium est valde dubium & controversum, si nesciatur, an culpa, vel casu incendium ortum sit, ad quem tunc damnum pertineat, & qui probare debeat, culpa vel casu accidisse? Fachin. *Lib.* 1. *controv. c. 87.* censet, conductori incumbere onus probandi, quod sufficientem diligentiam in custodiendo igne adhibuerit, nullamque culpam ex contractu locationis præstandam commiserit: alias compensaturum totum damnum ex incendio datum. Etenim locator præsumptionem Juris pro se habet, quod incendia plerumque culpa inhabitantium accidant. *l.* 3. §. 1. *ff. de officio præfecti vigilum. l si vendita* 11. *ff. de periculo & commodo rei venditæ.* Notum est autem, quod præsumptio Juris transferat onus probandi in adversarium, & is, qui præsumptionem pro se habet, sufficienter causam suam fundasse intelligatur, usque dum ex parte altera contrarium ostendatur. Atque, quod vix sit possibile, ut locator valeat probare ea, quæ sunt in domo, quam ipse non inhabitat, ut proinde æquitate dictante illi potius imponenda videatur probatio,

tio, qui propter actualem inhabitationem ejus copiam habet. Videtur quoque ad hanc Fachinæi sententiam inclinare Harprecht *ad principium Institut. hoc tit. numer. 46.*

Sed si conferantur ea, quæ tradit *ad* §. 2. *Instit. de Obligat. num. 87.* & quod *ad dictum principium num.* 44. præmisit circa conductorem equi in via pereuntis, quod locator teneatur conductoris culpam ob impositionem majoris oneris, aut usum equi immoderatum &c. probare, satis repugnant, ut nihil certi hac in parte ex ipso determinari possit.

Contrariam sententiam & quod locatori injungenda sit culpæ probatio, sustinet Andr. Gail. *Lib. 2. Pract. Obs.* 21. & Mynsingerus *Centuria 6. Observ. 88.* cum aliis ibidem citatis: argumentum est in vulgatis Juris regulis, quod actori incumbat probatio. *l. 2. ff. de Probationibus. l. 4. Cod. de Edendo.* & culpa vel delictum, ac generaliter facta non præsumantur, sed probari debeant. *l. merito* 51. *ff pro socio. l. dolum. 6. Cod. de dolo. l. in bello* 12. §. *facta ff. de Captivis.*

Licet vero in legibus pro anteriori sententia allegatis dicatur, incendium plerumque culpa inhabitantium fieri, non tamen mox infertur, esse præsumptionem de tali culpa, quæ ex contractu locationis præstanda sit, cum posset esse culpa levissima, quæ præsertim *in omittendo* consistens obligationem resarciendi damnum non inducit, sicut etiam docet Gl. in præsenti notabilis *in §. præterea 3. Instit. Quibus modis re contrah. oblig.* Deinde JC. *in d. l.* 1. *vendita.* notanter ait, potuisse incendium negligentia servorum ortum fuisse, neque inde domino semper culpam imputari: nam ex communi doctrina dominus non aliter tenetur ex delicto sui famuli, quam si delinquat circa officium sibi commissum. *arg. d. l. si vendita, & legis* 1. §. *familia ff. de Publicanis.* Unde si v. g. stabularius in stabulo candelam negligenter custodierit, & incendium fecerit, dominus tenebitur, quia ipsi imputatur, quod negligentis hominis utatur opera: si vero stabularius in culina aliquid coxerit, & ibi per incuriam domum incenderit, non tenebitur dominus, quia deliquit extra suum officium. Gail. *dicta observ. 21. num. 6.* ideoque ut conductor de incendio obligetur, vel ipsius culpa propria, vel certi hominis aut famuli circa officium suum delinquentis probanda erit: præsumptio autem illa, quod plerumque culpa inhabitantium eveniat incendium, nimis generalis atque circa personas & qualitatem culpæ incerta, ac propterea ad idoneam probationem non sufficiens videtur.

Quid ergo in hac controversia statuemus? Existimo, cum res ista Jure aliquo claro decisa non sit, utramque sententiam in Theoria probabiliter defendi, posteriorem autem ferme magis esse probabilem: ita tamen ut illa præsumptio Juris, licet propter suam generalita-

litatem & incertitudinem non faciat plenam probationem, præstet tamen actori magnum adminiculum, ut aliis indiciis & imperfectis etiam probationibus concurrentibus nonnunquam, maxime ubi damnum incendio datum non est valde grave, sufficienter causam suam probasse dici possit, secundum ea, quæ in *Lib. II. ad Tit. de Probationibus* traduntur, quod in causis civilibus etiam præsumptiones & imperfectæ probationes conjungi, ex iisque sententia ferri possit. Neque tamen conductor excludetur, quin per testes aut probationes contrarias possit se a culpa purgare, juxta notum illud, quod præsumptiones præsumptionibus, probationes probationibus enerventur. *cap. in nostra 22. de Testibus. l. divus 7. ff. de in integrum restitutione.* Quod ad confirmationem prioris sententiæ additum fuit, locatorem non habere copiam probationum circa ea, quæ fiunt in domo ab aliis inhabitata, propterea non ex toto convincit, cum multoties extranei etiam homines casu in domo incensa, aut in vicinia versantes rei notitiam habeant, possitque locator petere, ut Judex ex officio domesticos audiat, & super causa & culpa incendii inquirat, quæ inquisitio per se etiam incumbet Judici, quia incendium sive dolo, sive culpa exortum criminali judicio subjacet, per ea, quæ tradit Mynsing. *d. Observat.*

8 Quær. V. Utrum ille, qui *operas suas* locavit, v. g. Advocatus, Medicus, Consiliarius, famulus & similes, si propter infirmitatem, vel aliud impedimentum operas suas non præstiterint, nihilominus totam mercedem petere valeant? ℞. Affirmativam esse de Jure probabiliorem, saltem respectu illius anni, quo aliquis servire cœpit, per textus satis claros *in l. qui operas 38. ff. h. t.* 1. *§. divus 13. ff. de variis & extraord. cognitionibus. l. penult. & l. fin. Cod. de Condictione ob causam dat. l. post duos 15. Cod. de Advocatis diversorum judiciorum.* Harprecht. *ad pr. Instit. h. t. num.* 521. Gail. *lib.* 1. *observ. 44. num.* 12. Non obstat, quod in locatione *rerum*, si conductor nullam percipiat utilitatem, non teneatur mercedem solvere, ut superius dictum: nam in locatione *rerum* merces præcise datur propter fructus vel utilitatem actualiter percipiendam: in locatione autem *operarum* seu *factorum* merces etiam datur pro ipsa obligatione deserviendi, & quod v. g. Advocatus, vel Medicus, si conductor ejus opera indiguerit, & ipse eam præstare possit, præstare omnino teneatur.

Alia vero movetur difficilis objectio ex *l. pecuniam 5. ff. de Condictione causa data*, ubi JC. proponit quæstionem, an ab eo, qui pecuniam accepit, ut Capuam iret, si tempore vel morbo impeditus non iverit, possit pecunia data condici seu repeti? & respondet, quamvis alias in conductione operarum cesset condictio, si locator in culpa

non ſit, quo minus operas præſtet, juxta leges concordantes ſuperius allegatas: hic tamen, cum pænitere liceat ei, qui dedit, antequam alter ex parte ſua contractum quoque impleat, ideo repetitioni locum eſſe eatenus, ut is, qui obligatus & paratus ad eundum ſumptus ex hac cauſa fecit, per deductionem illarum indemnis ſervetur. Comparat ergo JC. hunc contractum locationis operarum contractibus *innominatis*: *do ut facias*: *facio ut des &c.* quorum natura eſt, ut lege contractus necdum utrinque impleta pœnitere liceat, ſicut *in Titulo de Pactis* tradidimus. Si pœnitere licet, conſequenter pecunia ſive merces data ante operas præſtitas revocari poteſt, & ſi data, repeti, multo magis promiſſa Advocato, vel Medico denegari poteſt; cui enim datur actio ad repetendum, ei multo magis datur exceptio ad retinendum. *cap. qui ad agendum 71. de R. J. in 6.* Similis textus eſt *in l. conducto 15. §. Item cum quidam 6. ff. hoc tit.* ubi quidam pactus fuit cum nauta, ut ſe ad certum locum deveheret, navi amiſſa dicitur repeti poſſe, quod datum eſt, quia nauta vecturam non præſtiterit.

Fateor amplam eſſe hac de re diſputandi materiam. Interim omiſſis aliorum laborioſis in hac difficultate explicationibus, puto diſtinguendum inter locationem operarum, cujus objectum eſt certum determinatum opus, vel negotium percipiendum; ac inter locationem operarum, cujus objectum non eſt tam opus ipſum aliquod ſpecificum, ſeu determinatum, quam ipſa operandi ſeu ſerviendi obligatio ad certum tempus, vel propter annuum ſalarium conventum ad ſingulos annos reſtricta, ut fit in Profeſſoribus, Advocatis, Medicis & ſimilibus. Priori caſu videtur plane contractus ob bonam fidem & intentionem contrahentium habere tacitam conditionem, ut merces debeatur, ſi & quatenus opus aut negotium perfectum fuerit, juxta *d. l. ſi pecuniam*, & *§. item cum quidam.* Si tamen aliquid operis factum fuerit, & caſus ex parte operatoris inculpabilis ſupervenerit, quo minus abſolvi poſſit, æquitas ſuadet, ut ſaltem pro ratione & tempore operarum merces arbitrio boni viri præſtetur: quo ſenſu explicanda eſt *l. Maritus 50. ff. h. t.* Altero autem caſu procedunt leges ſuperius ad principalem reſponſionem allegatæ: quia tunc licet ſingulis diebus non præſtentur operæ, manet tamen ſemper præſtandi obligatio. Imo etiamſi morte intra annum incidente operæ amplius præſtari nequeant, vel obligatio perdurare: nihilominus cum initio anni, quo locator operarum adhuc vixit, cenſetur obligatio conductori quaſi tradita, in eumque, ſicut in emptione (aſſimilatur enim conductor emptori, & locator venditori *pr. Inſtit. h. t.*) periculum interitus translatum.

9 Quærit. VI. Qualiter finiatur locatio

catio & conductio? Resp. Hunc contractum ex variis causis exspirare: I. Si tempus locationi præfixum elapsum fuerit; id vero si locator rem repetierit; si autem tempore elapso passus sit conductorem adhuc uti re conducta, censebitur locatio ex tacito consensu utriusque partis continuata. Debet autem distinctio adhiberi inter prædia rustica & urbana: nam in prædiis rusticis, quorum fructus tantum semel in anno proveniunt, censebitur conductio ad unum integrum annum tacite renovata, neque ante id tempus conductor expelli poterit. In prædiis autem urbanis gratia solius inhabitationis sive intra, sive extra urbem exstructis, & conductis, quorum commoditas singulis momentis cedit, censebitur quidem repetita locatio, sed sine certo tempore, & quamdiu inquilinus in domo manet, ac a domino toleratur. Text. & Barthol. *in l. item quæritur* 13. §. *fin. ff. h. t.*

II. Locator etiam ante exactum tempus locationis rem locatam repetere potest, si conductor pensionem sive mercedem justo tempore non solverit; vel male in re conducta versetur; vel locator propriis usibus rem sive domum locatam sibi necessariam esse doceat; vel ruinosam reficere & instaurare velit, si tamen hujusmodi necessitas inhabitandi vel reficiendi tempore locationis non imminebat, sed postea primum si pervenerit. *cap. penult. h. t. l. quæro* 54. §. 1. *l. cum domini* 56. *ff. h. t.*

Sed hic aliqua subnotanda sunt: *primum* est, quod licet in allegatis textibus mentio fiat *de biennio*, ut si intra id tempus conductor pensionem non solverit, expelli possit, nihilominus plures DD. cum Barb. *in Collect. ad d. cap. penult. hoc tit. num.* 44. & Harprechto *ad princ. Instit. h. t. num.* 17. sentiant, etiam statim expelli posse, si debito & constituto tempore pensio soluta non fuerit. *arg. a contrario in l.* 3. *Cod. h. t.* & textus citatos interpretantur, quod in illis mentio *biennii* in narratione tantum facti, non dispositione juris ponatur, excepto speciali casu *d. l. cum domini* 56. *ff. h. tit.* si ob diuturniorem absentiam conductoris locator petat per magistratum res ejus aperiri & describi, quod cum magni præjudicii sit, saltem ante *biennium* absentiæ fieri non debet. Mediam viam, quæ æquitati satis videtur congrua, tenet Pan. *in d. c. penult. num.* 7. ut tunc possit conductor etiam ante biennium expelli, si locatio non sit facta ad longum tempus, scilicet decem annos.

Alterum est, quod circa tempus solvendæ pensionis, item & conductoris expulsionem præcipue ad consuetudines locorum attendendum, & propter contractum bonæ fidei plurimum arbitrio Judicis & boni viri tribuendum sit, ne per contractus ad humanæ vitæ societatem conservandam necessa-

cessarios odia & dissidia inter homines inducantur. Hinc in plerisque locis usus est, ut conductor etiam ex justa causa prius expelli nequeat, quam sibi antea aliquot mensibus per locatorem insinuatum fuerit, ut de alia habitatione prospiceret; nimis enim durum foret, quasi ad horam cum rebus suis emigrare.

III. Si Locator vendiderit rem locatam alicui tertio, emptor non tenetur pati conductorem in re conducta, quamvis tempus conductionis necdum elapsum sit: idque communiter de quovis singulari successore, qui non sit hæres locatoris, accipitur. *l. emptorem 9. ubi DD. C. h. t. l. qui fundum* 32. *ff. eod.* quia res inter alios acta tertio præjudicare non debet. Venditor autem, sive dominus, qui fundum ante tempus locationis elapsum vendidit, tenetur conductori, quanti ejus interest, quod re conducta uti non possit, *l. ex conducto 15. §. ubicunque 7. l. si in lege 24. §. colonus 4. & l. si fundus 33. ff. h. t.*

IV. Quod de emptore & singulari successore dicitur, id ipsum etiam DD. intelligunt de successore in officio, vel dignitate, ut v. g. successor Episcopi, vel Abbatis, vel Parochi possit revocare locationem a suo prædecessore factam: quamvis enim successor hæreditarius factum sui defuncti præstare debeat, ex cujus persona lucrum sentit, & a quo in se omnes actiones passivæ & activæ transeunt. *l. hæreditas 62. l. ex qua persona 149. & l. qui in Jur. 177. ff. de R. J. L. cum a matre 14. Cod. de rei vindic.* successor tamen in dignitate vel officio, cum omne suum jus non a defuncto, sed ab electione, vel institutione, & concessione superioris habeat, regulariter non tenetur stare pacto sui antecessoris, si illud pactum haberet causam continuam, & etiam successorem deberet obligare ad aliquid de præsenti faciendum vel patiendum, nisi tale pactum nomine Ecclesiæ cum debita solennitate factum fuisset. Covar. *Var. Resol. lib. 2. cap. 15. n.* 6. Gutierez. *Can. qq. lib. 1. c. 36.* Addunt tamen aliqui limitationem ex bono & æquo, si jam annus locationis sit inchoatus, factæ impensæ necessariæ, terræ satæ &c. ut pro illo saltem anno successor stare locationi debeat, tanquam re non amplius integra. Baldus in *l. emptorem 9. Cod. hoc tit. num. 7.* Card. Tuschus. *V. Locatio: conclus.* 419.

V. Sicut locator conductorem justis ex causis expellere, ita etiam vice versa conductor justa de causa domum conductam deserere, & mercedem deducere potest, v. g. si domus minetur ruinam, si irruptio hostium vel deprædatio timeatur, si spectris vel tumultibus nocturnis inquietetur. *l. habitatores 27. & ibi Gothofredus ff. h. tit.* Si vero conductor sine justa causa domum conductam deseruerit, nihilominus mercedem ex integro solvere tenebitur. *l. dominus 55. §. fin. ff. h.t.*

Cæterum morte locatoris, vel con-

conductoris non finitur locatio, sed si locator moriatur ante tempus locationis elapsum, ejus hæres pati debet conductorem usque ad præfinitum tempus inhabitare; cum utpote hæres factum defuncti præstare teneatur, juxta superius allegata; & e converso, si conductor moriatur, hæres ipsius eodem jure in conductione succedit; quia repræsentat defuncti personam, & actiones defuncto competentes etiam in ipsum transeunt. *§. fin. Inst. h. t. l. hæreditas 62. ff. de R. J.*

10 Quær. VII. An conductor possit deducere impensas, si quas fecit in rem conductam v. g. domum ruinosam reficiendo, aliave utilia ædificia aut necessaria exstruendo? Respondeo: *sumptus* alios esse *ordinarios*, qui fiunt ordinarie pro habendo usu ex re conducta, veluti pro arandis & colendis agris, pro percipiendis fructibus, pro pabulo aut ferramentis equi conducti &c. & hi non deducuntur, sed eos conductor de suo præstare tenetur. Alii vero sumptus sunt *extraordinarii*, & isti vel sunt *necessarii*, ut si imminente ruina domus reparanda sit, aut tectum pluviis pervium resarciendum; vel *utiles*, ut si novæ arbores frugiferæ aut vites in fundum inserantur: vel *voluptuariæ*, ut si domus pingatur, hortus ornetur &c. Sumptus *necessarii* aut *utiles* (si tamen utilitas eorum perpetua sit, & non tantum conductorem, sed etiam dominum concernat) regulariter deduci possunt, vel certe dominus pati debet, ut eos conductor tollat, sive auferat, si sine deterioratione status tolli possint. *l.* 19. *§.* 4. *l. dominus* 55. *§.* 1. *& l. pen. ff. hoc tit.* Fachin. *Lib.* 1. *controv. cap.* 85. *Voluptuariæ* autem impensæ regulariter non deducuntur, nisi dominus exinde locupletior factus sit, ut quia rem propter illas impensas jam pluris vendidit aut elocare cœpit. Tollere tamen impensas *voluptuarias* sine deterioratione rei conductor non prohibetur. *l. plane 38. & l. utiles 39. ff. de petit. hæreditatis.* Circa illud autem *beneficium tollendi* impensas utiles & voluptuarias est notandum, id tunc tantum locum habere, si tollens aliquod commodum inde consequatur: secus vero, si ex mera invidia picturas v. g. eradere, ornatum horti destruere velit. *l. in fundo 38. vers. constituimus. ff. de rei vindic non est enim malitiis hominum indulgendum, qui nihil aliud agunt, quam ut noceant*, inquit JC. *in d. l. 38.* & sibi imputare debet, qui in re aliena scienter tales impensas fecit.

§. Uni-

§. Unicus.

De Contractu Emphyteutico.

SUMMARIA.

11 De hoc contractu non tantum agitur in Jure Civili *in Tit. Codicis de Jure Emphyteutico.* ac in *Novella 7. & 120.* nec non *in §. 3. Instit. hoc tit.* sed etiam in Jure nostro Canonico ejusdem fit mentio, *in cap. nulli 5. de rebus Ecclesiæ non alienandis. in Extravag. ambitiosæ eod. tit. inter Com. & in c. fin. h. tit.* estque contractus usu quotidianus & censetur ille, qui a nostris Germanis Erbrecht vocatur.

Emphyteusis igitur græca voce *implantationem* seu *insitionem* significat; nam ex primæva natura & institutione hujus contractus fuit, ut *emphyteutæ* res sterilis & inculta ad usum concederetur, eo fine, ut per implantationem, culturam & seminationem frugiferam & meliorem redderet. Licet vero talis cultura proprie tantum agris & prædiis rusticis conveniat, jure tamen & usu receptum est, ut eodem verbo omne meliorationis genus intelligatur, & etiam domus, ædificia in contractum emphyteuticum deduci possint. *arg. text. in Novell. 7. capit. 3. §. 2.*

Definitur contractus *emphyteuticus* apud Harprechtum *ad §. 3. Instit. hoc tit. num. 4.* quod sit *contractus Juris gentium, nominatus, bonæ fidei, solo consensu constans, quo dominus de dando prædio suo in perpetuum, vel ad tempus pro pensione annua in recognitionem dominii præstanda colendo fruendoque cum aliquo paciscitur.*

Olim quidem dubitabatur, an 12 hæc pactio esset emptio vel locatio dicenda, propter similitudinem aliquam cum utraque, ut dicit Imperator *in d. 3. Instit. hoc tit.* postea vero a Zenone Imperatore *in l. 1. Cod. de Jure Emphyteutico* declaratum est, specialem, proprium & a reliquis distinctum contractum esse. Enimvero ab *emptionis* contractu differt *emphyteuticus*, quod ille possit fieri tam super rebus mobilibus, quam immobilibus: hic autem duntaxat super immobilibus: in illo certo constituto pretio nummario ordinarie transferatur domi-

minium directum, si venditor dominus fuit; vel saltem usucapiendi conditio, si non fuit: in isto autem nec pretium ab initio constitui, vel intervenire necesse sit, sed solum consensum super annua pensione, sive, ut vocari solet, *annuo canone* solvendo, quæ & ipsa pensio non præcise in pecunia numerata, sed in fructibus & aliis etiam rebus consistere potest. Neque in emphyteusi transfertur dominium directum, sed utile tantum, seu quasi dominium. Contingit tamen non raro, ut & ipsa Emphyteusis (sicut & Feudum, ut in *Tit. de Feudis* traditur) vendatur *l.* 3. *C. de Jure Emphyteutico.* ita tamen ut natura & leges Emphyteuticæ salvæ maneant. Præterea quando res quoad dominium directum venditur, nihil ulterius præter pretium venditori præstatur, & si res intereat, emptori perit: at vero in contractu emphyteutic præstatur *annuus Canon*, & interitus rei sine culpa levi emphyteutæ contingens ad dominum directum spectat, emphyteuta imposterum a præstatione canonis liberato.

A *Locatione* differt *Emphyteusis*, tum quod in locatione solummodo usus, & quidem temporalis, in Emphyteusi vero species aliqua dominii plerumque perpetuo transferatur; tum etiam, quod in locatione pensio solvatur tanquam justa æstimatio fructuum vel usus; in emphyteusi autem principaliter in recognitionem dominii directi. Unde fit, ut inter fructus emphyteuticos & annuum canonem Stift-oder Grund-Dienst plerumque non soleat esse proportio, sed potissima utilitas in laudemio, in dem An-oder Zufall, vel ut alibi vocatur, in dem Pfund-Geld, quod domino in decessu prioris, & accessu novi Emphyteutæ solvitur (estque de Jure communi *in d. l.* 3. pars quinquagesima pretii, quo æstimatur Emphyteusis; secundum consuetudines locorum autem aliquando major) consistit. Item in locatione obveniente sterilitate pensio remittenda est, non etiam in emphyteusi. Jul. Clarus *l.* 4. *sent.* §. *Emphyteusis. q.* 8. *num.* 8.

Ab *usufructu* Emphyteusis distinguitur, quod ususfructus non transferat dominium utile, sed sit servitus tantum personalis in solo usu consistens, quæ nec in hæredes transeat, nec quoad jus ipsum in alium cedi vel transferri possit. §. *finitur* 3. *Instit. de usufructu. l. si ususfructus* 66. *ff. de Jure dotium.* Est quoque de natura ususfructus, ut ad differentiam locationis & conductionis gratuito constituatur sine annua pensione: quæ omnia se aliter habent in Emphyteusi, ut hactenus dictum, & dicetur imposterum.

Cum Feudo quidem convenit *Emphyteusis*, quod in Emphyteutam sicut in Vasallum transeat dominium utile, & ad hæredes transmittatur: verum in Feudo secus quam in Emphyteusi regulariter & secundum ordinariam naturam Feudi tantum succedant hæredes san-

ſanguinis, agnati, maſculi, non extranei, aut fæminæ, niſi aliter conventum ſit: item in Feudo regulariter non ſolvatur canon aut laudemium, econtra vero Vaſallus obligetur ad præſtandum juramentum fidelitatis, ad exhibenda ſervitia militaria, vel alia in pactum deducta, ad petendam renovationem inveſtituræ, quoties perſona Domini aut Vaſalli mutatur, prout hæc in *Tit. de Feudis* prolixius explicantur.

Interim cum naturalia contractuum poſſint per diverſas pactiones immutari, argumento textus feudalis in *Tit. de Feudo non habente propriam feudi naturam.* & contractus ex conventione legem accipiant. *c. contractus* 85. *de R. J. in 6. l. contractus* 23. *ff. eod. tit.* non eſt infrequens, quod aliqua prædia ruſtica dicantur dari in feudum, ſed cum talibus pactis, & conditionibus, ut ab Emphyteuſi parum vel nihil diſſentiant.

13 Porro quod in definitione dictum eſt, contractum Emphyteuticum eſſe ex illis, *qui ſolo conſenſu* perficiuntur, non eſt omnino certum: etenim magna inter DD. controverſia eſt, an non ad perfectionem hujus contractus *ſcriptura* requiratur, nec prius inter contrahentes naſcatur obligatio, quam ſcriptura ſive inſtrumentum aliquod ſaltem privatum deſuper erigatur? Qui affirmativam ſequuntur cum Julio Claro *in d. §. Emphyteuſi q. 4.* fundantur in textu. *l. 1. Cod. de Jure Emphyteutico.* in illis verbis: *ſcriptura interveniente &c.* qui ablativi caſus abſolute poſiti conditionem importare ſolent, ut ſit ſenſus: *ſi ſcriptura intervenerit. arg. l. ab emptione* 58. *de Pactis, cum plurimis aliis ſimilibus.* Conditione autem non impleta actus quoque conditionatus valere non poteſt, quia conditio obligationem ſuſpendit. *tot. tit. ff. de Conditionibus & demonſtrationibus. & X. tit. de Conditionibus appoſitis.* Et in ſpecie ſi contractum aliquem in ſcriptis fieri placuerit, ante ſcripturæ expeditionem validum non eſſe, ſatis conſtat. *ex l. ſi contractus* 17. *Cod. de Fide inſtrumentorum.*

Verum licet hanc ſententiam communem dicat Clarus *cit. loc.* tamen apud Harprechtum *in §. 3. Inſtit. hoc tit. n.* 57. magnus cumulus Authorum, & plures rationes in contrarium allegantur: cum enim prior ſententia unice fundetur in allegatis verbis. *l.* 1. quæ videntur habere ambiguum ſenſum, & poſſe explicari de naratione facti, non diſpoſitione Juris: contra vero in omnibus aliis contractibus, etim iis, qui cum Emphyteuſi proximam ſimilitudinem habent, ut emptione, locatione, feudo & cæteris, regulare ſit, ſcripturam non requiri de ſubſtantia contractus, niſi expreſſe ita inter partes convenerit, non erit propter ambigua verba unius legis a communibus contractuum regulis recedendum. Item cum in *Novell.* 7. *in præfatione circa finem*, & *in Novell.* 120. *c.* 5. *V. in aliis. & cap. 6. §.* 2.

ſpe-

ſpecialiter in Emphyteuſi Eccleſiaſtica conſtitutum ſit, ut ſcriptura interveniat, ſupponitur, vel ſequitur, in Emphyteuſi privata non eſſe neceſſariam.

Qui tamen priori ſententiæ adhærere vellet, haud difficulter reſponderet, non dici in *citatis Novellis*, quod ſcripturæ ſolennitas propria tantum ſit Emphyteuſi Eccleſiaſticæ, ſed quod *in d. l.* 1. communiter de omni Emphyteuſi conſtitutum erat, id Imperator in Novellis etiam circa Eccleſiaſticam clarius expreſſerit: potueritque fuiſſe ſpecialis conſideratio hujus contractus ab aliis, quia in hoc plures obligationes ſimul concurrunt, nimirum circa dominium utile, canonem, laudemium, meliorationes, alienationem &c. ut ad evitandas lites magis, quam in aliis fuerit ſcriptura requiſita.

Quid ergo ſtatuendum? Plane, quia in præſenti difficultate de ſenſu & mente legum non ſatis conſtat, in praxi omnium primo ad conſuetudinem, tanquam optimam legum interpretem, recurrendum eſt *l. ſi de interpretatione* 37. *ff. de Leg.* Abſtrahendo vero a conſuetudine in Theoria utraque ſententia probabiliter defenditur: prior cum verbis legum magis conſiſtit, altera cum æquitate naturali, ex qua per mutuum conſenſum etiam abſque ſcriptura naſcitur obligatio. *l.* 1. *ff. de Pactis.* Forſitan media via non incongrue tentari poſſet, & dici, per leges civiles, ac in foro externo circa contractum emphyteuticum ſcripturam requiri non quidem ad ſubſtantiam contractus, ſed ad probationem judicialem, manente naturali obligatione ex ſolo conſenſu, quæ, ſicut in pactis nudis, ſtringat quidem, præſertim in foro interno; in judicio autem fori Civilis, ad confuſiones & lites evitandas, non niſi probatio ejus per ſcripturam admittatur. Quemadmodum in ſtatutis Bavaricis *Tit.* 21. *n.* 3. ordinatum fertur, emphyteuſin non aliter, quam documentis literariis probari poſſe. In Auſtria quoque prætendens fundum emphyteuticum neceſſe habet exhibere conceſſionem illius ſcriptam, vulgo, ein ordentliche von dem Grundherrn, oder deſſen Grund-Buch-Handler unterſchribene, und gefertigte Gewehr, in qua conceſſione ſeu inveſtitura Emphyteutica fundus Emphyteuticus cum ſuis contiguis & vicinis, mit den Anrainern, ac quantitate canonis, item (non ſit emphyteuſis nova) anterior poſſeſſor, & quo titulo in præſentem transtulerit, nominatim & clare exprimi debent, quæ conceſſiones diligenter & de verbo ad verbum, inferendæ in librum emphyteuticum in das Grund-Buch, ut ſubortis litibus inde probatio deſumi poſſit. Aliud autem eſſe, actum in foro externo probari non poſſe, vel actionem non admitti, & aliud obligationem natam non eſſe in *Tit. de Conſtitutionibus. & in Tit. de Pact.* explicavimus.

14 Præterea, quod definitioni inſer-

ſertum eſt, *Emphyteuſim in perpetuum conſtitui poſſe*, rurſus diſputationem movet circa Emphyteuſim Eccleſiaſticam, an ea in perpetuum conſtitui, & in quoscunque hæredes tranſire valeat: Enimvero in *Novella* 7. *cap.* 3. conſtituit Imperator, ut Emphyteuſis Eccleſiaſtica ultra virum & uxorem (ſi tamen viri & uxoris nominatim in contractu mentio facta ſit) filios item ac nepotes non extendatur. Econtra *in Novell.* 120. *cap.* 6. conceditur abſolute, ut Emphyteuſis Eccleſiaſtica, ac piorum locorum etiam perpetuo fieri poſſit. Ob hanc textuum diverſitatem DD. in varias ſententias abierunt, ut videre eſt apud Julium Clarum *in dict.* §. *Emphyteuſis q.* 28. *num. 6.* quibusdam aſſerentibus, eſſe de natura Emphyteuſis Eccleſiaſticæ, ut ultra filios & nepotes in extraneos hæredes non tranſeat, niſi ſpecialiter in conceſſione mentio hæredum fiat; aliis econtra id ipſum negantibus: eo quod prædicta *Novell.* 7. tanquam conſtitutio Principis ſæcularis aut non liget Eccleſias *c. Eccleſia* 10. *de Conſtit.* aut per *Novell.* 120. tanquam poſteriorem correcta ſit; vel certe, ut tradit Gottofredus *ad d. c.* 3. *in verbo ad ſolam vitam.* tantum de Eccleſia Conſtantinopol. loquatur.

Verum cum prior ſententia ſit multorum gravium DD. quos copioſe refert Clarus *dict. loc.* bonoque textu ſubnixa, & conſulat indemnitati ac utilitati Eccleſiarum, pro quarum favore in dubio convenit reſpondere. *l. ſunt perſonæ* 43. *ff. de Religioſis & ſumptibus funerum.* ideo non videtur temere rejicienda; proinde ad aliqualem diſſidentium opinionum conciliationem exiſtimo dicendum, non potuiſſe quidem ab Imperatore prohiberi, quia ex juſta cauſa & cum debitis ſolennitatibus Emphyteuſis Eccleſiaſtica in perpetuum & etiam pro hæredibus extraneis concedi valeat. *arg. d. c. Eccleſia. de Conſtit.* interim in dubio non præſumi datam in perpetuum, & mentionem hæredum reſtringi ad proximos hæredes ſanguinis, filios ſcilicet & nepotes. *l. cum ratio* 7. *ff. de bonis damnatorum.* ut etiam inſinuat Gottofredus *dict. loc* & allegat Alciatum *lib.* 2. *præſumptionum ultima.* & licet prohibitio *dictæ Novellæ* 7. non poſſit excludere Eccleſiam a conceſſione perpetua, poteſt tamen extraneos hæredes legi Imperatoriæ ſubditos excludere a petitione, quando ipſis per Eccleſiam expreſſum pactum factum non eſt, vel ſaltem talia verba contractui inſerta, ex quibus ſufficienter appareat, mentem conceſſionis fuiſſe, hæredes quoque extraneos comprehendere. Quo ſenſu etiam exponenda eſt *Novella* 120. ut jura juribus concordentur ad correctionem jurium evitandam. *cap. cum expediat* 29. *de Elect. in* 6. cum alias iſta Novella nullius correctionis circa *Novellam* 7. meminerit. Quod vero dicitur, prohibitionem *Novellæ* 7. eſſe ſolummodo circa Eccleſiam Conſtantinop. majorem, per

per textum satis evinci nequit, qui in *dict. cap. 3.* & *in cap. præced.* generaliter de omni Ecclesia & *omnibus reliquis adorandis domibus* loquitur.

15 Circa Emphyteusin Ecclesiasticam illud adnotandum est, quod licet ab initio res Ecclesiastica sine debitis solennitatibus in Emphyteusin dari nequeat. *Extravag. ambitiosæ, de Reb. Eccles. non alienandis inter Comm.* si tamen *ab antiquo* (saltem ultra 40. annos) sit solita dari in Emphyteusin, & ab initio cum solennitate data fuerit, eaque denuo ad Ecclesiam revertatur, possit absque nova solennitate iterum in Emphyteusin concedi, dummodo non cum minori Ecclesiæ utilitate *d. Extravag. ambitiosæ & cap. 1. de Feudis.* Riccius *in praxi aurea, part. 1. resol. 26.* Imo non præcise tenebitur Prælatus iterum dare in Emphyteusin, sed poterit in usumfructum concedere, elocare, vel alium contractum desuper facere, ex quo major Ecclesiæ utilitas proveniat: quia res semel facta alienabilis censetur perpetuo esse alienabilis, & meliorem facere conditionem Ecclesiæ Prælatus potest, deteriorem non potest. *cap. 2. de Donationibus.* Unde, si prius Emphyteusis data sit ad certam generationem, & privatis hominibus, non poterit ad Ecclesiam reversa dari in perpetuum sine nova causa, & solennitate; vel in Civitatem aliamve Universitatem, quæ nunquam moritur; vel in potentiorem, qui sit difficilis conventionis, transferri.

16 Est vero litigium inter DD. an Emphyteusin ad Ecclesiam reversam valeat Prælatus suis consanguineis concedere? Negativa sententia, quam tenet Harprechtus *in §. 3. Instit. hoc tit. num. 197.* fundatur in *Auth. quibuscunque. Cod. de SS. Eccles.* & *in Novell. 120. cap. 5.* ubi œconomis & venerabilium domorum ordinatoribus, eorumque consanguineis interdicitur, Emphyteusin & locationes, sive hypothecas rerum ipsis venerabilibus domibus competentium accipere &c. Cujus constitutionis ratio est, ne isti administratores Ecclesiæ fraudem & damnum inferre possint. *cap. decenter, distinct. 89.*

Verum dicendum est, non reperiri aliquam constitutionem Canonicam, ex qua consanguinei Prælati debeant esse hac in parte deterioris conditionis, quam alii, dummodo omnia bona fide & cum evidenti Ecclesiæ utilitate agantur.

Non obstat dicta constitutio Juris Civilis: quia illa imprimis non loquitur de Prælatis, sed tantum de œconomis & similibus administratoribus inferioribus Hospitalium & aliorum piorum locorum, quorum potestas longe restrictior est, quam Prælatorum, magisque in illos, quam in istos cadit fraudis præsumptio. Deinde Prælatos tanquam Personas Ecclesiasticas præfata constitutio ex defectu jurisdictionis ligare non posset. Panorm. *lib. 1. Consil. 41.* & Fachinæus *lib. 7. Controvers. cap. 31.*

17 Utrum autem Emphyteusim fini-

 ta

ta generatione aliove casu ad Ecclesiam vel alium dominum reversam dominus teneatur dare cognatis ultimi Emphytheutæ, si petant, eosque præferre extraneis personis, in utramque partem disputant interpretes apud Harprecht. *in d.* §. *3. num.* 208. Etenim affirmativam præter alia argumenta suadere videntur notabiles textus *in l. Imperator.* 60. *ff. de Pactis*, & *in l.* 1. *ff. de Privilegiis Creditorum* (quæ in Corpore Gottofredi est 16. *in Tit. de Rebus autboritate Judicis possidendis*) ubi, si bona debitoris vendantur, in emptione eorum creditores quidem cognatis, cognati autem extraneis præferuntur. Item *l. jubemus 3.* §. 5. *Cod de Advocatis diversorum Judicum*, filii advocatorum, si idonei sint, ad officium suorum parentum præmortuorum ante extraneos admittuntur. Resp. cum Andrea Gail. *Pract. Observat. lib.* 2. *observ.* 148. *num.* 2. Harprecht. *d. l.* esse quidem aliquam æquitatem seu benignitatem, ne dominus in nova concessione Emphyteusis ad se devolutæ extraneos præferat consanguineis ultimi Emphyteutæ, si rem rursus in Emphyteusim concedere & non pro se aut suis reservare velit: interim in rigore non esse obligationem, vel jus petendi ex parte consanguineorum: hæc enim obligatio foret vel ex pacto, vel *lege*. non ex *pacto*, quia supponitur, juxta pactum Emphyteuticum rem esse libere & pleno jure ad dominum reversam, consequenter sicut alias quilibet in re sua moderator est & arbiter. *l. in re mandata Cod. Mandati.* & qui jure suo utitur, nemini faciat injuriam. *l. nullus* 55. *ff. de R. J.* ita etiam in Emphyteusi ad se reversa tanquam de re sua dominus libere disponere poterit. Sed neque ex *lege* apparet obligatio, quia non habetur hujus rei convincens aliquis textus; Imo in *d. Novella* 7. *c.* 3. §. *fin.* talis petitio consanguineorum expresse removetur. Adde, quod juxta communes Juris regulas (quibus tamdiu insistendum, donec contraria exceptio ostendatur) nemo invitus contrahere aut vendere teneatur. *l. invitos* 11. *Cod h. t. l. invitum* 11. & *l. dudum* 14. *Cod. de Contrah. empt.* Quod vero attinet ad textus in contrarium adductos, putarem respondendum, eos loqui de diversis casibus, a quibus tanquam separatis, ut dici solet, non est bona illatio: nam ibi ex publico officio proceditur vendendo bona & distribuendo officia, hic autem ex privato jure dominii: Ibi nihil præjudicatur judici, si anteferat consanguineos extraneis juxta præscriptum legis, a qua suum officium habet, & dependet; hic autem nimis videretur restringi naturalis facultas dominii, ex quo cuique conceditur disponere de re sua, prout libet.

Amittitur Emphyteusis etiam in perpetuum constituta tribus ex causis: nimirum *canonis seu pensionis intermissa solutione: deterioratione rei Emphyteuticæ*, & *ejusdem rei citra consensum domini alienatione.*

Circa

18 Circa amissionem *ob non solutum Canonem* distinguendum est inter Emphyteusim *Ecclesiasticam*, seu ab Ecclesia concessam, & Emphyteusim *privatam*, sive concessam ab aliis privatis hominibus. *Privata* amittitur, si per *triennium* nullus canon solvatur domino. *l. 2. Cod. de Jure Emphyteut. Ecclesiastica* vero, si *per biennium*: *cap. fin. hoc tit.* licet dominus ad solvendum non monuerit; quando enim certa dies solutioni præfixa est, ea dicitur pro homine interpellare, nisi tamen Emphyteuta moram purgaverit, & celeri satisfactione sibi consuluerit. *d. cap. fin.* Debet autem hoc biennium vel triennium esse continuum, ita ut expelli non possit Emphyteuta, qui primo & quarto anno non solvit canonem, solvit vero secundo & tertio. *Baldus in authent. qui rem Cod. de SS. Eccles.*

Cæterum intra quantum tempus Emphyteuta moram purgare possit, ut evitet privationem? discrepant DD. Quidam existimant, sufficienter purgasse moram, si citatus ad Judicem non incipiat litigare, sed illico paratus sit ad solvendum: quæ sententia non videtur convenire *dicto cap. fin.* ubi ad privationem vel amissionem non requiritur monitio Domini, ut dictum. Melius proinde dicitur, tempus, intra quod conceditur moram purgare, debere esse modicum arbitrio Judicis vel prudentis viri, ita ut in elapso biennio intra unum vel alterum mensem pro circumstantia loci & personarum non venerit cum solutione canonis, is imposterum necessario audiendus non sit, nisi dominus ultro jus suum remittere velit. Gloss. *in d. cap. fin. in verb. celeri* & Panorm. *ibid. num. 13.* Censetur porro dominus remittere jus suum, si sciens, veteres pensiones solutas non esse, novas receperit. Imo etiamsi receperit veteres, non remitteret expulsionem ipsius Emphyteutæ, si de ea comminationem vel saltem protestationem de reservatione sui juris fecisset, quæ tamen protestatio cum receptione novarum pensionum tanquam facto contraria non resisteret. Videatur Barbosa *in collect. DD. ad c. fin. h. t. n.* 117. ubi etiam *n. seq.* concludit, Prælatum Ecclesiæ Collegiatæ non posse remittere hanc caducitatem sine consensu Capituli.

19 Ex causa *deteriorationis* amittitur Emphyteusis, si ex dolo, lata vel levi culpa rem Emphyteuticam notabiliter deteriorem fecerit Emphyteuta, ita ut damnum non sit leve, & forsan modico tempore recuperandum, sed perpetuum, vel saltem annis pluribus non resarciendum; cum enim primæva natura & constitutio Emphyteusis sit, ut res sterilis melioretur, & ad culturam redigatur: si contrarium accidat, merito hic contractus rescindi & annullari debebit. *Novella 120. cap. 8. Authent. qui rem. Cod. de SS. Ecclesiis.*

20 Ad *alienationem* quo d attinet, sciendum est, concedi quidem Emphyteutæ, ut *emponemata*, sive meliorationes

tiones suas, quas fecit in re Emphyteutica, sicut & jus suum in alium transferre valeat (nisi tamen aliter in instrumento Emphyteutico conventum fuerit) sed ita si prius domino denuntiaverit, an ipse pro eodem pretio, quod revera extraneus dare paratus est, emere velit, ejusque declarationem per duos menses expectarit. Quod si irrequisito domino Emphyteuta rem vendiderit, & insuper tradiderit, cadet jure suo, & dominus statim ad se recipere poterit, nullo restituto pretio. *cap. fin. h. t. & l. 3. Cod. de Jure Emphyt.* atque ibidem DD. & interpretes.

Notanter autem de venditione loquimur, quia si Emphyteuta titulo lucrativo v. g. donationis, aut legati, velit jus suum in alium transferre, communius docent (quibusdam tamen dissentientibus) id irrequisito domino fieri posse. *arg. l. 1. Cod. de fundo patrimoniali. & in l. si domus 71. §. ult. ff. de Legatis* ex ea differentiæ ratione, quod in venditione non intersit Emphyteutæ, quis emat pro eodem pretio, ideoque merito dominus præferendus sit, in donatione autem ejusdem intersit, cui ex causa gratitudinis vel receptæ vel recipiendæ donet: dummodo jus directum domini in omnibus salvum conservetur, & donatarius per authoritatem domini in possessionem inducatur.

Plurimas alias circa hanc materiam controversias movent DD. nullo certo Jure determinatas, & in utramque partem habentes suas rationes & DD. quæ videri possunt apud Julium Clarum, Harprecht. & Barbos. *cit. loc.* Addatur & Layman. *in Theol. mor. libr. 3. tract. 4. c. 23.* Card. Tuschus *verb. Emphyteusis.* Colendiss. D. Collega Christophorus Blumlacher *in Tract. de Jure Emphyteutico, Vitalitio, & Jure precariæ.* Alvarus Valesius *in Tractat. de Jure Emphyt.* Hodie quando in multis per specialia pacta alteratur ordinaria natura Emphyteusis, potissimum ad consuetudines locorum recurrendum est.

TITULUS XIX.

De Rerum Permutatione.

SUMMARIA.

1. *Permutatio quid?*
2. *Quomodo differat a contractibus innominatis, ac cum iisdem conveniat?*
3. *Permutari quæ res possint?*
4. *In permutatione beneficiorum an possit redditutum inæqualitas pecunia compensari?*

5. *Per-*

5. *Permutatio beneficiorum qualiter facienda?*

6. *Permutatio beneficiorum potest aliquando ab Episcopi juberi.*

1 P*Ermutatio* est contractus, per quem una certa species pro alia præstatur, ut equus pro equo, annulus pro catena &c. Convenit quidem permutatio cum emptione, quod in utroque contractu ad transferendum dominium agatur: differt autem, quod in emptione non detur species pro specie, sed quantitas sive pecunia numerata. Ubi adverte, id, quod apud Philosophos dicitur *individuum*, apud JC. dici speciem, sive corpus; & quod apud Philosophos dicitur species, id apud JC. appellari *genus* vel *quantitatem*, si in numero, pondere, aut mensura consistat.

2 Porro permutatio quamvis proprium nomen habeat in Jure, & in eo differat a contractu innominato, do ut des, quod hic una species detur pro alia in genere, v. g. equus pro alio equo incerto; in permutatione autem una species detur pro alia specie certa & determinata, v. g. hic equus pro hoc equo: item quod contractus innominati plerumque a DD. censeantur stricti Juris; permutatio autem bonæ fidei. *§. actionum 28. & ibi* Interpretes *Inst. de actionibus.* Nihilominus convenit permutatio cum contractibus innominatis, eorumque naturam participat, tum quod etiam producat actionem *præscriptis verbis. d. §. actionum, & l. 6. Cod. hoc tit.* tum quod non perficiatur solo consensu, sicut emptio & venditio, sed per actualem rei traditionem: quare licet duo convenerint, quod velint res suas inter se permutare, antequam tamen id actualiter fecerint, pœnitere & a contractu recedere poterunt: quod si unus de facto rem permutandam tradiderit, & alter econtra suam tradere nolit, dabitur tradendi actio, ut alter vel vicissim rem tradat, vel acceptam restituat. *l. 1. §. fin. ff. h. t. l. 3. & seq. C. eod. tit.*

3 Permutari possunt res omnes, quæ vendi: & econtra, quæ vendi non possunt, etiam permutari nequeunt. Unde sicut res & Jura spiritualia citra simoniam pro pecunia vendi non possunt, ita nec permutari pro re aliqua temporali. *c. fin. h. t.* Attamen una res spiritualis pro alia spirituali recte permutatur: ut unum beneficium Ecclesiasticum pro alio, jus decimandi competens in uno loco pro alio in altero loco commodiori &c.

4 Quærunt hoc loco Interpretes, an, si duo beneficia inter se permutentur, quorum unum habet majores reditus præ altero, possit iste excessus redituum ab altero permutante pecunia vel alia re temporali compensari? Ratio dubitandi est, quod tali casu pecunia non detur pro beneficio & re spirituali, sed tantum pro reditibus excessivis, qui temporales

ſunt, atque id ipſum videatur conceſſum eſſe *in cap. ad quæſtiones 6. hoc tit.* Communior eſt interpretatio, eſſe diſtinguendum, an duæ Eccleſiæ Conventuales ſeu Monaſteſteria velint Parochias, aut beneficia ſibi unita inter ſe permutare: vel an duo Clerici beneficiati? Priori caſu *ex dict. cap. ad quæſtiones.* licitum eſt, exceſſum redituum pecunia compenſare; quia pecunia datur pro ipſis fundis & agris, qui temporales ſunt, & per incorporationem ſive unionem tranſiérunt in dominium Eccleſiæ Conventualis. Altero autem caſu talis compenſatio non eſt licita; cùm enim hic principaliter fiat permutatio quoad titulum, neque agri & fundi ſint in dominio beneficiati, ſed is tantum jus ſpirituale vel ſaltem ſpirituali annexum habeat, fructus exinde percipiendi non poſſet pecunia intelligi, data pro ipſis fundis & agris, ſicut in priori caſu, ſed pro titulo ſpirituali & jure ampliores reditus percipiendi: alias abſolute beneficia ſine ſimonia vendi poſſent, ſi venditor diceret, ſe ipſum Titulum beneficii alteri donare, & tantum reditus annuos vendere, quod utique abſonum, & contra Jura foret. Text. *in cap. ſi quis objecerit 7. cauſâ 1. q. 3* ibi: *quisquis horum alterum vendit, ſine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquit.* Videatur Covarruv. *Var. Reſolut. l. 1. c. 5. num. 8.* Barb. *in Collect. ad d. cap. 6. hoc tit. num. 1.* Laym. *in Theol morál. lib. 4. Tract. 10. c. ult. §. 5. num.* 52. *& ſeqq.*

Illud tamen concedendum eſt, quod ſi unus Clericus minus forte idoneus cum alio magis idoneo ſuum beneficium pinguius commutet, poſſit ei cum authoritate Epiſcopi in beneficio dimiſſo quaſi per compenſationem aliqua penſio ad tempus vitæ conſtitui. Navarr. *de Simonia, conſilio 34. num. 5.* & diximus ſuperius in *Tit. de Præbendis.* & in *Titul. Ut Eccleſiaſtica beneficia ſine diminut. confer.* ex quibus cauſis penſiones in beneficiis ab Epiſcopo conſtitui poſſint. Generaliter de hac materia, an & quando pactum pecuniarium in permutationibus vel reſignationibus beneficiorum intervenire poſſit. Vid. Suar. *de Simonia lib. 4. cap.* 33. *& ſeqq.* Layman. *d. §. 5. num.* 52.

5 Cæterum Clerici ſua inter ſe beneficia ſine conſenſu Epiſcopi permutare non poſſunt: alias hoc ipſo in pœnam ſua beneficia amittent. *cap. cùm olim 7. hoc tit.* Imò præter conſenſum Epiſcopi etiam conſenſum illorum requirere debent, qui jus conferendi, eligendi, vel præſentandi in talibus beneficiis habent: quibus contradicentibus, vel invitis, mutatio facta ipſo jure nulla erit, niſi in magnam Eccleſiæ utilitatem cedat. Garc. *de Benefic. p. 11. cap. 3. n. 19. & 21.*

Forma autem & modus permutandi beneficia eſt, ut Clerici ea reſignent in manus Epiſcopi, exprimentes, quòd id causa permutationis faciant: quo caſu arbitrari debebit Epiſcopus, admittendáre

ne ſit permutatio, vel non: & ſi admittendam exiſtimaverit, nulli alteri, ſed præciſe ipſis permutare volentibus hujusmodi beneficia reſignata conferre poteſt & debet. Idque etiamſi eſſent exſpectantes, quibus ex gratia Papali beneficium primo vacans debetur, vel etſi in menſe Papali vel ad manus Pontificis dicta reſignatio fiat; quod non ſit abſoluta, ſed ſub conditione permutationis. *cap. un. h.t. in* 6. *& Clem. unica. eodem tit.*

6 Ultimo hic adnotandum, quod aliquando Epiſcopus poſſit cogere Clericum, ut ſuum beneficium cum altero permutet, ſi nimirum ſit minus idoneus ad adminiſtrandum, ſi cauſaverit ſcandalum in populo, inimicitias & perſecutiones patiatur, aut ſimilis aliqua cauſa neceſſitatis vel utilitatis Eccleſiæ ſubſit. *cap. quæſitum, & ibi* Panorm. *n.* 7. & 8. *h. t.* Pariſius *de Reſig. benefic. l.* 5. *quæſt.* 3. *num.* 153. *& ſeq.*

TITULUS XX.

De Feudis.

HÆc materia feudalis in Jure quidem Canonico duobus tantum capitulis in hoc Titulo attingitur, in Corpore autem Juris Civilis ad finem, duobus libris & pluribus titulis pertractatur. Propter utilitatem materiæ in foro tam Eccleſiaſtico, quam Civili frequentiſſimam, ea, quæ principaliora ſunt, breviter explicabimus, reliqua apud copioſos feudorum Interpretes legi poterunt, cum plurima incerti prorſus & dubii Juris ſint.

§. I.

Quid & quotuplex ſit Feudum?

SUMMARIA.

1. *De feudorum origine, & libris feudalibus.*
2. *Feudi definitio.*
3. *Vaſallus habet dominium utile.*
4. *Juramentum fidelitatis qualiter præſtandum, ad quid obliget, & contra quas perſonas.*
5. *Vaſallus ad qualia ſervitia teneatur?*
6. *Feudum aliud proprium ſeu rectum, aliud improprium ſeu degenerans.*
7. *Feudum aliud novum, aliud antiquum, & quid inter utrumque interſit?*
8. *Feuda alia perſonalia, alia ex pacto & providentia, alia hæreditaria.*
9. *Feuda alia Eccleſiaſtica, alia ſæcularia.*

10. *Feudum aliud Regale, aliud nobile, aliud ignobile.*

11. *Feudum aliud ligium, aliud non ligium.*

12. *Allodia seu allodialia bona: quæ dicantur?*

Alia Summaria post §. I.

1 PRænotari imprimis oportet, diversas esse DD. opiniones de *feudorum* origine, dum alii a Romanis, alii a temporibus Justiniani, alii a Gallis derivant. Sed magis receptum est, a Longobardis, qui Italiam occuparunt, diúque possederunt, proprie instituta fuisse: in ipsis namque feudorum libris sæpius mentio fit Longobardorum, & legum Longobardicarum, ut *in c. 1. de Feudi cognitione. & c. 1. de Contentione inter Dominum & fidelem.* Et multa vocabula feudalia arguunt linguam Longobardorum, quos Germanos, aut Germaniæ vicinos fuisse asserunt; velut Morgenatica, Marchia, Marchio &c. licet etiam antiquitus & apud alias Gentes extiterint aliqui contractus speciem quandam feudorum præ se ferentes. Fach. *lib. 7. controvers. c. 1* Harpr. *in Annot. ad Julium Clarum in §. feudum q. 1. n. 11.*

Ipsum porro jus feudale in Corpore Juris Civilis existens ab incertis Authoribus, potissimum ex usibus & moribus compilatum est: unde etiamnum hodie jus *consuetudinarium* censetur, & Libri feudorum *usus feudorum* frequenter a DD in allegationibus suis vocantur; exceptis quibusdam constitutionibus Imperatoriis insertis, quæ ad scriptum pertinent. Quia tamen longissimo & immemoriali usu totius orbis Christiani in judicio & extra hoc jus feudale receptum & practicatum est, ideo non immerito authenticum ad causarum feudalium (& aliarum saltem in defectu, ubi à Jure communi secus dispositum non est) decisionem habetur. Clarus & Harprecht. *d. §. feudum. q. 2. & 3.* Obligat etiam Ecclesiasticos, qui feuda possident, ratione illorum bonorum feudalium. *c. cæterùm 5. de Judic. & c. ex transmissa 6. de Foro competenti.*

Illud quoque advertendum, in antiquis Juris corporibus tantum extare duos feudorum libros, in recentioribus vero opera Cujacii JC. alios supperadditos fuisse, quorum apud DD. ambigua est authoritas.

2 *Feudum* igitur a *Fide* seu *fidelitate* sic appellatum; *Tit. per quos fiat investitura in fin.* recte describi potest, quod sit *benevola rei immobilis concessio cum translatione dominii utilis, sub obligatione fidelitatis, & servitiorum honestorum.* Is qui feudum concedit, dicitur Dominus; vulgo der Lehenherr; is vero qui accipit, dicitur Vasallus, vulgo Lehenmann, vel Lehenträger.

Dico I. Feudum esse *benevolam concessionem*; est enim feudum species beneficii, & ordinarie gratis concedi solet a Domino, ut is pro suo honore conservando, vel augen-

augendo Vasallum sibi ad fidelitatem, & servitia obligatum habeat. *arg. cap. 1. de Feudo dato in vicem legis commissoriæ.* Interim tamen non est de substantia feudi, ut mere gratuite fiat: nam etiam feudum emi posse, constat *ex cap. unico. de natura feudi. & c. unico, de Beneficio fratris.* Dummodo minori pretio ematur, quam in se valeat, ut adhuc speciem beneficii retineat.

Dico II. *Esse concessionem rei immobilis*, quo nomine non tantum veniunt res corporales, & solo cohærentes, ut castra & prædia, sed etiam jura incorporalia, quæ immobilibus accensentur, ut jura piscandi, venandi, jurisdictionem exercendi, vectigalia accipiendi; & similia.

3 Dico III. In feudo transferri *dominium utile:* nam directum penes dominum, qui feudum concedit, remanet. Dicitur autem Vasallus habere *utile dominium*, qui majus jus habet, quam usufructuarius: jus enim usufructuarii cum persona extinguitur, feudum autem etiam ad hæredes transit. Item usufructuarii jus ita personale est, ut aliter cedi non possit, sed hoc ipso, quod usufructuarius velit jus suum in alium transferre, exspiret ususfructus, & ad dominum proprietatis revertatur. *l si usus fructus 66. de Jure dotium.* sed Vasallus feudum acceptum alteri elocare, imo per modum feudi concedere, & ita alium subinfeudare potest. *c. unico. Per quos fiat investitura, & cap. unico. §. similiter de Lege Conradi.* qua de re inferius plura dicentur. Denique pro re feudali contra quemcunque possessorem etiam contra ipsum dominum, eam in præjudicium vasalli detinentem datur vindicatio, teste Zasio *de Feudis p. 6. num.* 36. quæ actio illi tantum competit, qui dominium in re prætendit. *l. in rem. 23. ff. de rei vindic.*

4 Dico IV. Vasallum obligari, *ut domino sit fidelis*, id est, quod nihil contra dominum machinari, sed eum consilio, & auxilio juvare velit: hinc feudum a fide sive fidelitate derivatum superius diximus. Ad quem finem regulariter (nisi dominus ultro remittere velit) *juramentum fidelitatis* præstare debet vasallus. Quod juramentum qualiter præstandum sit, in consuetudine potissimum cujuslibet Regionis, partiumque conventione positum est. In Germania brevem formam usitatam dicit Zasius *p. 7. n.* 16. quod Vasallus utilitatem domini procurare, incommoda propellere, & in causis feudalibus coram ipso respondere velit. Sed licet juramentum istud exactum non fuerit, nihilominus ad fidelitatem vasallus obligatur, quia ea est de natura & substantia feudi.

Non tamen contra omnes ex causa fidelitatis vasallus dominum adjuvare tenetur; quidam enim excepti sunt, veluti Imperator, vel Rex Romanorum, *2. Feudorum tit. 55. in fine.* Similiter & S. Pontifex tanquam Pater, & Superior uni-

versalis Ecclesiæ. *arg. cap. venientes 19. X. de Jurejur.* Item Dominus antiquior, a quo vasallus jam prius aliud feudum accepit. 2. *Feudorum tit. 28. in fine.* Adversus Patriam quoque & sua propria bona vasallus Domino assistere non tenetur. Anne contra proprium Patrem? Id videtur affirmari *in d. tit. 28. in fine.* sed quia Patri jure naturali debetur obsequium, & major fidelitas, quam Domino, ideo ille textus congrue explicari potest de Patre, fratre, aut filio ipsius Domini, non vero ipsius vasalli; & quidem tantum in eum casum, quo Dominus dictas personas ex causa publicæ utilitatis, vel alia justa impugnare potest, aut se contra ipsos defendere necesse habet, quia generaliter vasallus in re inhonesta & contra bonos mores Domino non obligatur. *cap. fin. X de Pactis.* Hæreticum etiam Dominum factum, vel excommunicatum, vel bannitum vasallus interim, quamdiu hæresis, excommunicatio, vel bannum durat, adjuvare non tenetur. *d. tit. 28. in princ.* Vid. Jul. Clar. & Harp. *in d. §. feudum quæst. 21.* Schrad. *de Feudis p. 6. c. 4. per tot.*

5 Dico V. Vasallum teneri *ad servitia honesta Domino exhibenda.* Quænam vero sint talia servitia, principaliter ad pacta & conventiones, item speciales locorum consuetudines attendendum erit. Cæterum de Jure feudali servitiorum nomine obligatur vasallus (ita tamen, si a Domino requisitus fuerit) ut dominum euntem ad bellum sequi, & pro eo etiam propriis sumptibus, si feudum pingue sit, pugnare, vel alium æque ideoneum sui loco substituere, vel certe mediam partem fructuum feudalium ejus anni Domino pro continuatione belli subministrare debeat. *c. 1. §. firmiter. de prohibita Feudi alien. per Fridericum.* Sed hoc si bellum sit justum; sin autem injustum fuerit, vasallus Domino servire non tenetur, nec debet, nisi tantum ad defensionem ejus, non vero ad offensionem injustam alterius. Si dubitetur, justumne sit bellum, an injustum, servitia præstanda erunt, quia in dubio superioris mandatum præsumitur esse justum.

6 Quod attinet ad divisionem feudorum, *prima* & principalis est, quod feudum aliud sit *proprium*, aliud *improprium*, sive *degenerans*. Proprium dicitur, quod in omnibus veram naturam feudi retinet: ut, quod sit super re immobili, quod detur pro hæredibus masculis, & sub obligatione fidelitatis, & servitiorum, quod ordinariis modis acquiratur & amittatur. Improprium vero, in quo per pacta specialia a propria natura feudorum recessum est. Cujusmodi sunt feuda *fœminea*, in quibus fœminæ etiam succedunt: Feuda *Franca*, in quibus nulla servitia præstantur: Feuda ad vitam tantum concessa, ut *Soldatæ*, *Cameræ*, *Cavenæ*, quando ex Camera, ærario, vel de victualibus Principis alicui pro certis servitiis aut præstandis quasi merces

ces ad vitam conſtituitur, de quibus eſt textus. *in c. unico. in fin. Quis dicatur Dux &c.* In dubio autem omne feudum præſumitur rectum & proprium: & ſi forſan in uno degeneret, in reliquis tamen adhuc propriam naturam retinet. *cap. unico. de Feudo non habente propriam naturam.* Unde licet ad ſubſtantiam feudi ſcriptura non requiratur, qui tamen feudum improprium accipit, curare debet, ut ſcriptura deſuper fiat, alias in dubio feudum ordinarium vel proprium cenſebitur.

7 *Secunda* diviſo eſt: quod feudum aliud ſit *novum,* aliud *antiquum.* Feudum *novum* dicitur, quod noviter a Domino collatum eſt; *antiquum* vero, quod jam per ſucceſſionem a primo acquirente ad alios devolutum. Faciunt quidem nonnulli differentiam inter feudum *antiquum & paternum:* antiquum illud appellant, quod ab aliquo ex aſcendentibus ultra quartum gradum obtentum eſt: paternum vero, quod a Patre, Avo, Proavo, vel Abavo; ſed communius feudum paternum & antiquum inter ſe confunduntur, cum quoad effectum juris vix ſit aliqua differentia.

Porro inter feudum novum & antiquum hoc intereſt, quod in feudo novo ſoli deſcendentes, id eſt, filii & nepotes, nulli autem collaterales ſuccedant, ſed ſi vaſallus moriatur non relictis deſcendentibus, feudum novum ad Dominum revertatur: in feudo autem antiquo etiam fratres & reliqui collaterales ad ſucceſſionem admittantur. Item ſi vaſallus feudum novum renuntiaverit, vel ſine conſenſu domini alienaverit, id ad Dominum revertitur, niſi pater filio in vivis renuntiaverit. *cap. unico de vaſallo decrepitæ ætatis;* feudum autem antiquum renuntiatum, aut male alienatum ad agnatos devolvitur; quia ipſis jam ex antiquis inveſtituris jus quæſitum eſt in tali feudo, cui vaſallus præjudicare non potuit. *c. 1. ſi de feudo defuncti contentio ſit &c.*

Nihil tamen obſtat, quin Dominus poſſit feudum novum per modum & jure veteris concedere, cum quilibet in re ſua ſit moderator & arbiter. *l. in re mandata 21. Cod. mandati,* & contractus ex conventione legem accipiant. *c. contractus 85. de R. J. in 6.*

8 *Tertia* feudorum diviſio eſt, quod aliqua ſint *perſonalia*, aliqua *feuda familiæ* ſive *ex pacto & providentia*, vulgo Stammenlehen dicta, & aliqua *hæreditaria. Perſonalia* dicuntur, quæ perſonam primi vaſalli non egrediuntur, ut ſunt feudum cameræ, ſoldatæ, & ſimilia. *Feuda familiæ*, ſeu *ex pacto & providentia* vocantur illa, quæ conceſſa ſunt in favorem & ad conſervationem certæ, alicujus familiæ, ac in quibus tantum agnati maſculi a primo vaſallo deſcendentes ſuccedunt. Feuda demum *hæreditaria* dicuntur, in quibus non ſolum agnati primi vaſalli ſive acquirentis, ſed etiam quicunque hæredes extranei ab inte-

inteſtato vel ex teſtamento venientes ſuccedere poſſunt.

9 *Quarto* dividuntur feuda *in Eccleſiaſtica*, & *ſæcularia.* Eccleſiaſtica dicuntur, quæ ab Eccleſiarum Prælatis ex bonis ad Eccleſiam ſpectantibus conſtituuntur: ſæcularia vero, quæ a Principibus vel dominis ſæcularibus, aut etiam Eccleſiaſticis, de bonis tamen patrimonialibus & temporalibus, dantur: nam hic non tam perſona conſtituens, vel accipiens feudum, quam res in feudum data, ſitne Eccleſiaſtica, vel Laicalis, ſpectatur. Unde multi Epiſcopi & Prælati Eccleſiaſtici, qui ſpecialia territoria in feudum ab Imperatoribus acceperunt, ratione iſtorum territoriorum conſiderantur ut vaſalli cæteri ſæculares, & ut Principes ac Status Imperii. Unde & jus gladii, quod utique eis tanquam Eccleſiaſticis non competeret, aliaque jura exercere poſſunt. Andreas Gail. *Lib. 1. obſervat. 30. num. 4. & ſeq.*

10 *Quinta* diviſio eſt, quod feudum aliud ſit *Regale*, aliud *Nobile*, & aliud *Ignobile. Regale* dicitur, quod ab Imperatore cum annexa regali dignitate, id eſt, cum jure Regalium, de quibus in *Tit. feudorum. Quæ ſint regalia*, conceditur, veluti Ducatus, Marchionatus, Principatus, aut Comitatus. Feudum *Nobile non Regale* dicitur, quod perſonam accipientis nobilitat ſine jure regalium, ſive dein ab Imperatore ſive ab inferioribus Principibus jus nobilitandi habentibus concedatur; vel quod tantum Nobilibus concedi ſolet. *Ignobile* denique feudum dicitur, quod nullam dignitatem vel nobilitatem annexam habet, ut ſi alicui pagus, domus aut prædium in feudum concedatur.

11 *Sexta* & ultima diviſio eſt, quod feudum aliud ſit *ligium*, aliud *non ligium.* Videtur hoc nomen derivatum a verbo *liga*, quod Italis fœdus ad ſocietatem arctiſſimam ſignificat. Quare feudum *ligium* dicitur illud, in quo vaſallus ſpecialiter uni domino obligatur, ut ei militare & ſervire teneatur contra quemcunque alium, nullo prorſus excepto. *c. 1. de Feudo ligio;* & juramentum ſummæ hujus fidelitatis ſpeciali nomine *homagium* appellatur, & jurans *ſe hominem alterius facere* dicitur, prout in *Clem. Paſtoralis 2. de Sentent. & re judicata.* Rex Siciliæ dicitur: *homo ligius Eccleſiæ Romanæ.* Hujusmodi autem feuda *ligia* nonniſi a ſummis Principibus ſuperiorem non recognoſcentibus dari poſſunt: alias etiam neceſſario ſuperior dantis in juramento fidelitatis excipi deberet. Item nemo poteſt a duobus Regibus feuda ligia habere: quia neceſſario alterum a fidelitate exciperet. Romanus tamen Pontifex etiam in feudo ligio exceptus intelligitur, ut contra ipſum fidelitas jurari non poſſit. *arg. cap. venientes 19. de Jurejurando* Joan. Koppen. *Juris Feudalis obſervat. 2. num. 33.* Feudum *non ligium* ex quo vaſallus ita debet fidelitatem domino, ut tamen alteri ex eadem, vel alia cauſa

ſimi-

ſimilem fidelitatem præſtare valeat. Clarus *in §. Feudum quæſt. 11.* & ibi Harprechtus *in additionibus.* Neque omne feudum, quod a Sumis Principibus datur, *ligium* eſt, niſi expreſſe id in inveſtitura, vel juramento fidelitatis contineatur: cum enim qualitas feudi ligii ſit ſupra communem naturam feudi, ideoque ex ſpeciali conventione dependens, & factum in dubio non præſumitur. Köppen, *dicto num. 35.*

12 Feudis opponuntur *Allodia*, de quibus eſt titulus 54. *in lib. 2. Feudorum.* Dicuntur autem *Allodia* quæ ſunt cujusque propria absque recognitione alterius domini directi, Germanis noſtris freyeigene Güter. Quidam hoc verbum plane peregrinum cenſent, alii compoſitum ex particula privata *ab* & verbo *laudare*, quod Juris Conſultis ſignificat authorem, vel dominum nominare. *l. authore 7. Cod. de Evictionibus.* ut ſenſus ſit: *absque laudatione*, ſeu alterius domini recognitione. Et in his bonis proprie locum habet, quod in re ſua quilibet ſit moderator & arbiter, *vulgata l. in re mandata 21. C. Mandati.* cæteris tamen paribus, ſi ſcilicet homo ſui juris exiſtat, liberam adminiſtrationem habens, nec aliqua ſpeciali lege vel conventione prohibeatur.

§. II.

Quibus modis Feudum acquiratur?

SUMMARIA.

13. *Feudum quot modis acquiratur, & imprimis de pacto & inveſtitura feudali?*
14. *Feudum an & qualis ſit contractus?*
15. *De ſubinfeudatione.*
16. *De inveſtitura feudali.*
17. *Feudum qualiter præſcriptione acquiratur?*
18. *In feudis regulariter non habet locum diſpoſitio teſtamentaria.*
19. *Agnatus poteſt repudiata hæreditate feudum petere: non autem filius.*
20. *Fœminæ regulariter in feudis non ſuccedunt.*
21. *Fœminæ an ſuccedant in feudo franco, vel empto, vel Eccleſiaſtico? Remiſſive.*
22. *In feudis tantum ſuccedunt naturales & legitimi filii, non vero naturales tantum; & quid de legitimatis?*
23. *Filii adoptivi excluduntur a feudis, item & natura imperfecti.*
24. *Clerici & Religioſi an ſuccedant in feudis?*
25. *Filius exhæredatus an poſſit in feudo ſuccedere?*
26. *Aſcendentes regulariter non ſuccedunt in feudis, fallit ut ibi.*
27. *Collaterales qualiter in feudis ſuccedant?*
28. *Fratrum filii an in ſtirpes, vel capita ſuccedant?*

29. *Frater Germanus non excludit consanguineum in Feudis.*
30. *Collaterales an in feudis admittantur in infinitum, & qualiter computentur gradus? Remissive.*
31. *An in uno feudo plures simul admittantur ad successionem?*
32. *Vir & uxor an succedant sibi in feudo?*
33. *Fiscus non succedit in feudo.*

13 TRibus potissimum modis feudum acquiritur, scilicet pacto cum investitura, præscriptione, & successione.

De Pacto & investitura?

PActi nomine hic intelligitur contractus feudalis, quo dominus alicui rem suam jure feudi concedit, sive deinde id fiat gratis & speciem habeat donationis, sive pro pecunia aut re alia, & speciem habeat venditionis vel permutationis.

14 Dico: *Contractus feudalis:* nam quod feudum sit *contractus* consuetudine sive jure feudali *nominatus*, continens mutuam obligationem domini ad tradendum feudum, & vasalli ad fidelitatem & servitia, cum Barth. & aliis tenet Clarus *in dict. §. feudum quæst.* 6. atque in eo tanquam nominato non habere locum pœnitentiam, addit Harp. *ibid. sub num. 5.* Videtur etiam, utpote proxime ad Emphyteusim, locationem, emptionem & donationem accedens, *solo consensu* perfici. *arg. c. 1. in fine. Qui successores feudum dare teneantur*, ubi promissio de feudo obligat promittentem.

15 Præterea non tantum dominus directus alteri in re sua feudum constituere, sed etiam ipse vasallus in re feudali, & quidem sine consensu domini alium subinfeudare potest. *cap. unico de Lege Conradi.* ita tamen, ne fiat in fraudem prohibitæ alienationis. *c. 1. callidis de prohibit. alien. per Frideric.* vel in fraudem domini aut agnatorum, quo minus ad eos resoluto jure dantis feudi jus devolvatur. Item ut domino directo servitia per vasallum aut subvasallum debite præstentur. Vid. Vult. *de Feud. lib. 1. c. 10. num. 137. & seq.* & passim Feudistæ.

Sed quemadmodum in aliis contractibus non solis pactis, sed traditionibus dominia rerum transferuntur. *l. traditionibus 20. Cod. de Pactis.* ita etiam in contractu feudali traditio accedere debet, quæ speciali nomine *investitura* appellatur.

16 Est autem *investitura* alia propria alia impropria sive abusiva. Propria dicitur, quando vasallus actualiter in possessionem rei feudalis introducitur; Impropria vero, quando in curia domini vexillum, hasta, sceptrum aut aliquid simile traditur vasallo, exprimendo verbis idoneis, quod hoc, intentione investiendi, & feudum concedendi fiat; atque hæc impropria investitura necessario coram Paribus curiæ, id est, coram aliis vasallis saltem duobus, qui ab eodem domino feudum obtinent, fieri debet,

bet, nisi dominus nullos alios vasallos haberet, vel propter distantiam locorum advocare non posset, vel ipsi venire recusarent, aut feudum Ecclesiasticum sit, aut forsan consuetudo & stylus Curiæ in contrarium; quibus casibus investitura etiam coram aliis testibus recte conceditur. *c.* I. *Quid sit investitura*, *& cap. unic. Si de investitura inter dominum & vasallum lis oriatur.* Quandonam autem renovatio investituræ petenda sit, inferius *in* §. 3. explicabitur.

De Præscriptione Feudi.

17 FEudum præscriptione acquiritur, si quis rem Domini tanquam feudalem per triginta annos possederit, & se pro vasallo gesserit, fidelitatem & servitia præstando. *c. si quis per 30. Si de feudo defuncti &c.* Sed hoc, si adversus dominum sæcularem feudum præscribatur: nam contra Ecclesiam vel Monasterium ex communiori sententia præscriptio 40. annorum requiritur. *arg. auth. quas actiones Cod. de SS. Ecclesiis. cap. ad aures 6. & passim X. de Præscriptionibus.*

In hac autem præscriptione licet titulus non requiratur, sicut nec in quavis longissimi temporis, nisi jus resistat præscribenti, quod non fit in proposito. *c.* I. *de præscript. in 6.* bona fides tamen requiritur: etenim Jure Canonico, quo hac in parte, tanquam in materia peccati, Jus Civile corrigitur, nulla valet absque bona fide præscriptio. *c. fin. de Præscript. c. possessor. 2. de R. J. in 6.*

Porro sicut res domini, ita etiam e contrario res propria vasalli a domino tanquam feudalis præscribi potest, si nimirum dominus per 30 annos ab ipso tanquam vasallo suo servitia exegerit; sunt enim ista correlativa, ideoque statutum in uno, censetur etiam statutum in altero, *l. fin. C. de indicta viduitate tollenda.* Vid. Vult. *de Feudis. lib.* I. *cap.* II. Julius Clarus *in d.* §. *feudum. q.* 45. *& ibi* Harp. *in addit.*

An vero vice versa res feudalis per præscriptionem fieri possit allodialis, si a vasallo vel tertio, in quem alienatio talis rei feudalis contra jura facta est, tanquam allodialis longo tempore possideatur, inferius *in* §. 3. dicetur.

De Successione in Feudo.

QUamvis circa res allodiales 18 duo modi succedendi sint, unus ex testamento, & alter ab intestato, in feudis tamen regulariter nulla successio ex testamento, sed ab intestato ex jure sanguinis locum habet, nisi feudum ita a domino concessum fuisset, ut id liceret in quoslibet hæredes quocunque modo legitimo transferre. *cap. unic. in princ. de Successione feudi.*

Cæterum ne quidem parens inter liberos ita disponere potest, ut in feudo inæqualiter succedant, vel unus solus feudum possideat, & quasi prælegati jure habeat, nisi feudum mere hæreditarium

fit, ut dictum. Schrad. *de Feudis p. 7. c. 2. num. 3. & 12.*

19 Item etsi vasallus illum agnatum, ad quem alias post mortem suum feudum devolveretur, in testamento hæredem scripserit, is tamen repudiata hæreditate v.g. propter æs alienum & onera hæreditaria, solum feudum petere poterit; dummodo filius non sit: nam filius hæreditatem Patris repudiare, & feudum agnoscere non potest. *c. un. An agnatus & filius &c.* Rationem disparitatis assignat Vult. *lib. 1. c. 9. n.* 237. quod filius habeat feudum saltem aliqualiter ex beneficio Patris, a quo genitus est, adeoque durum sit, ut per repudiationem hæreditatis paternæ ejus memoriam negligat; & bona forsan subhastari faciat; agnatus autem non habeat ex beneficio testatoris, sed primi acquirentis; licet vero de jure communi hæreditas pro parte adiri non possit, sed vel tota adiri, vel tota repudiari debeat. *l. 1. & 2. ff. de acquir. vel amittenda hæred.* dicendum tamen est, feudum ex antiquis pactis, & investituris debitum, separatum quid esse & diversum ab hæreditate. Vid. etiam Fach. *l. 8. controv. c.* 15.

Successio igitur in feudo, quæ ab intestato seu ex jure sanguinis defertur, triplicem ordinem habet, nimirum *Descendentium*, ut filiorum & nepotum: *Ascendentium*, ut patris vel avi: *Collateralium*, ut fratrum & aliorum consanguineorum.

De Successione Feudali Descendentium.

20 SUccessio feudalis omnium primo debetur descendentibus, id est, filiis & nepotibus, utpote quos sicut in aliis bonis ratio naturalis & votum parentum ad successionem vocat. *l. cum ratio 7. ff. de bonis damnatorum.* atque in eo convenit jus feudale cum jure communi, quod in linea descendentium locum habeat jus repræsentandi, & si adsit filius vasalli defuncti, ex alio autem filio prædefuncto nepos, hic nepos repræsentet patrem defunctum, & una cum filio succedat. *c. un. in princ. & ibi DD. de Successione feudi.*

Differt tamen jus feudale a communi, quod de jure communi filii & filiæ nulla habita sexus differentia ad successionem admittantur. *Nov.* 118. *c.* 1. *&* 4. de jure feudali autem regulariter fœminæ, & ex linea fœminina descendentes excludantur a successione feudi; nisi sit feudum fœminis datum, vel saltem mixtum, quod dominus expresse pro filiis & filiabus contulit. *c. unico. de feudo fœminæ. c. unico. de natura successionis feudi. c. 1. §. & quia vidimus. De his, qui feuda dare possunt.* An autem eo casu, quo feudum fœmineum aut mixtum, excludatur fœmina per masculos etiam remotiores in gradu, nec admittatur, nisi masculis, sive agnatis, sive cognatis deficientibus? vid. text. *in d. c. unico. de feudo fœminæ. cap. 1. §. ultimo de successione feudi.*

feudi. c. 1. de eo, qui sibi vel hæredibus &c. Fachin. *lib. 7. Controverſ. c.* 27.

Similiter an fœmina ſemel a ſucceſſione feudi per maſculum exclusa perpetuo excluſa maneat, licet ille maſculus ſine aliis hæredibus deceſſerit, vid. textus *in lib. 1. feudorum. tit. 6. §.* 1. & Fachin. *d. lib. 7. c.* 45. Si tamen fœmina ex defectu maſculorum ſemel feudum adepta ſit, id retineret, licet ex poſt facto maſculus naſceretur, quia jure quæſito nemo ſine culpa privandus, & effectus, jam in ſuo eſſe conſtitutus, non ceſſat, licet res deveniat ad eum caſum, a quo incipere poteſt. *c. factum 37. de R. J. in 6.* Zaſius *de Feudis. p. 8. num.* 79. Uno tamen caſu, inquit Vult. *d. c. 9. num.* 79. maſculus etiam poſtea natus fœminam a feudo excludit, ſi nimirum defunctus nullum quidem maſculum, ſed tamen uxorem prægnantem reliquerit, & illa poſtea filium peperit; nam fictione juris is, qui in utero eſt, pro jam nato habetur, quando de ejus commodo agitur. *l. 7. & penult. ff. de Stat. hominum.*

Rationes autem, cur fœminæ a feudis excludantur, variæ a DD. aſſignari ſolent, quarum præcipuæ ſunt, quod ex primæva natura feudi finis & obligatio ejus ſit, præſtare domino ſervitia militaria, ſervare fidelitatem, injurias ipſius propulſare, inter Pares Curiæ conſidere, & in cauſis feudalibus judicare &c. quæ omnia fœmineo ſexui non conveniunt; alienam enim ſuſcipere defenſionem virile officium eſt. *l. alienam 18. C. de Procurat.* ſicut & judicium ac munera publica ſubire. *l. 2. ff. de R. J.* Quod ſi feudum ſit ex pacto & providentia ad conſervationem certæ familiæ datum, eo ipſo excluduntur fœminæ; quia per ipſas familiæ nomen non conſervatur; cum per nuptias in alienam familiam tranſeant.

21 De feudo franco, item de feudo empto, an in his fœminæ ſuccedant, vid. Clarus *in §. feudum. q. 73. n. 7. & 8. & ibi* Harprecht. *in Addit.* Fach. *controv. 7. c. 37. & & 39.* ubi pro utraque ſententia ſunt DD. & rationes.

In feudo etiam Eccleſiaſtico nullo ſpeciali admiſſionis jure fœminas gaudere, niſi inveſtitura aut conſuetudo aliud ſuadeat, tradit Harp. *d. l. num.* 13. ubi dicit, hanc eſſe communem & veram doctrinam.

22 Porro filii, qui ad ſucceſſionem feudalem vocantur, debent eſſe *naturales & legitimi ſimul*, id eſt, ex juſtis nuptiis procreati. Quare imprimis excluduntur *naturales tantum,* ſeu ex concubina progeniti, de quibus eſt text. *in §. naturales. Si de feudo defuncti content. ſit.* Ubi dicitur, *naturales filii, licet poſtea fiant legitimi, ad ſucceſſionem feudi nec ſoli, nec cum aliis admittuntur.*

Verum illa verba: *licet poſtea fiant legitimi*, communius DD. de legitimatis per reſcriptum Principis, vel Comitem Palatinum, adeoque per factum hominis, per quod alteri jus ſuum auferri non debet,

 intel-

intelligunt (nisi & hic cum consensu domini & agnatorum, si feudum antiquum sit, aut ex plenitudine potestatis concurrente publica causa expresse ad feuda naturales legitimarentur. Fachin. *d. l. 7. cap. 49. & seq.*) non autem de legitimatis legitimatione juris communis, scilicet per subsequens matrimonium, qui legitime natis comparantur. Text. & DD. *in cap. tanta. ubi* Barb. *in Col. num.* 17. *X. Qui filii sint legitimi. & in Novell.* 189. *c. reliqui* 8. Mynsing. *Centur. 5. Observ.* 42. *num.* 2. ubi ex præjudicio Cameræ dicit veriorem & receptiorem sententiam, eamque cum plurimis allegatis DD. rationibus, contrariorum resolutionibus tuetur Harprecht *ad Princ. Instit. de hæredit. quæ ab intest. num.* 315. *& seq.* Fach. *d. lib.* 7. *c.* 51. Adde Menoch. *de præsumpt. lib. 4. præsumpt.* 81.

23 Adoptivi etiam filii a successione feudi excluduntur. *§. adoptivus. Si de feudo defuncti contentio sit.* ne forte invitus dominus alium, quam voluerit, vasallum acquirat, ut in simili dicitur. *in c. unic. in fin. de fratrib. de novo beneficio investitis.* & sicut nemini jus suum absque publica causa auferendum, *l. rescripta 7. C. de precibus Imperatori offerendis.* Ita ne quidem cum consensu Principis in præjudicium domini & agnatorum arrogari aliquis extraneus cum hoc jure potest, ut in feudis succedat, *arg. l. 4. & 5. ff. de natalib. restit.* Harprecht. *ad princ. Instit. de hæredit. quæ ab intestato num.* 257. Præterea filii muti, surdi, cæci aut similiter imperfecti &c. Feudorum incapaces sunt, ut habetur *in Tit. Feudorum. An mutus vel imperfectus &c.* Item *in §. mutus. titul. Episcopum vel Abbatem &c.* nisi esset feudum, in quo nulla præstarentur personalia servitia, nec teneretur vasallus in curia domini comparere. Pluribus hos textus explicat Fachin. *d. lib. 7. cap. 34.*

24 Circa filios Clericos & Religiosos, an in feudis succedere, vel etiam prius obtenta post assumptum statum Clericalem, vel Religiosum retinere valeant? diversi sunt juris feudalis textus, & DD. opiniones.

Etenim *in §. qui Clericus. Si de feudo defuncti contentio &c. c. unico. v. ex hoc. de feudo fœminæ. c. unico. de vasallo milite, qui arma bellica deposuit. c. unico in fine. An mutus vel imperfectus &c.* generaliter Clerici & Religiosi feudorum incapaces pronuntiari videntur, *cum desinat esse miles sæculi, qui factus est miles Christi: nec beneficium pertineat ad eum, qui non debet gerere officium*, ut dicitur *in d. c. unico. vasallo milite &c.* Econtra quod etiam Clerici & Religiosi feuda tenere possint, probatur *ex cap. unico. §. fin. de Capitulis Corradi.* in illis verbis: *Item si Clericus, veluti Episcopus, Abbas, beneficium habens a Rege datum non solummodo personæ, sed Ecclesiæ &c.* Pariter *ex c. verum 7. X. de Foro compet.* ubi Præpositus super feudis, de quibus fuit conventus, jubetur coram Imperiali judicio respondere. Unde Canonistæ *ex eod. c. verum. & cap. ex transmissa eod. t.* gene-

generalem conclusionem inferunt, quod Clerici in causis feudalibus coram Domino Feudi etiam sæculari conveniantur. Gloss. *in d. c. verum & ibid.* Panorm. *num.* 2. *& 13.*

Confirmat quoque communis usus Germaniæ, ubi Episcopi, & alii Prælati Ecclesiastici Principatus & territoria in feudum ab Imperatore accipiunt. Andr. Gail. *l. 1. pract. observ. 30. n. 4. & 6.*

Ex his igitur posterioribus fundamentis dicendum est, Clericos & Religiosos, qui scilicet bona in communi possident, absolute feudorum incapaces non esse, præsertim si sint feuda franca, vel in quibus servitiorum loco pecunia & census annuus præstatur, & multo magis, si dominus ultro velit eos de feudo investire, vel in feudi retentionem consentiat. Textus vero supra pro negativa allegati explicari possunt de talibus feudis, ubi personalia, vel talia servitia exiguntur, quæ per Clericos aut Religiosos decenter impleri nequeunt. Quodsi vasallus ingrediatur monasterium, feudum regulariter tantum quoad vitam illius penes Monasterium manebit, ne domini conditio durior constituatur; cum Monasterium nunquam moriatur, & feudum ordinarie non ad quosvis, sed tantum ad hæredes sanguinis pertineat. Exceptis etiam feudis regalibus scilicet Regno, Ducatu, Comitatu & similibus, quæ non transeunt ad Monasterium, vivente quoque vasallo. Videatur Barbos. *Juris Eccles. univers. lib.* 3. *cap.* 31. Julius Clarus *in §. feudum. quæst.* 78. Fach. *dict. l. 7. c. 36.*

Demum an filius exhæredatus saltem in feudo succedere possit? iterum discrepantes sunt DD. opiniones, de quibus videatur Clarus & Harprecht. *in Addit. d. l. quæst.* 47. Schrad. *de Feud. pag.* 7. *cap.* 2. *num.* 36. 25

De Successione Ascendentium.

Ascendentes, nimirum pater, avus & reliqui in feudo regulariter non succedunt; nisi contrarium in investitura expresse dictum, vel consuetudine alicujus loci introductum sit, *cap. unico in princ. de natura successionis feudi.* Dico, *regulariter*; nam si feudum hæreditarium sit, & pro quibuscunque hæredibus datum, vel si filius sit investitus contemplatione patris & propter servitia a patre domino præstita: item in feudo antiquo, quod per refutationem patris ad filium pervenit, etiam patrem succedere, si filius sine descendentibus moriatur, tradit Schraderus *dict. p. 7. cap. 6. num. 3. & seq.* cum citatis ibidem. Ita tamen ut si defunctus fratrem reliquerit, is una cum patre ad successionem admittatur, quia sic de jure communi dispositum *in Novell.* 118 *c. 2.* quod de jure feudali mutatum non reperitur, & alias recepta est doctrina, quod in defectu juris feudalis ad jus commune recurratur. *cap. un. in fine vers. Strenuus de Feudi cognitione.* 26

De

De Successione Collateralium.

27 IN hac successione ante omnia distinguendum est inter feudum novum & antiquum: etenim in feudo novo regulariter soli descendentes succedunt, non vero collaterales. Proinde si vasallus moriatur non relictis filiis vel nepotibus, tametsi relictis fratribus, vel aliis consanguineis, feudum novum ad dominum revertetur. *cap. unico. §. cum vero. De his, qui feuda dare possunt. cap. un. de successione feudi.*

Sunt tamen ab hac regula etiam exceptiones, quas tradit Harpr. *in Addit. ad Clarum in d. §. Feudum. q.* 79. *n. 3.* videlicet si aliter investitura seu pacto feudali cautum, vel consuetudine loci receptum sit, ut etiam collaterales in feudo novo succedant. Item, si v. g. duo fratres simul cohabitantes ex communibus bonis & expensis sciente domino feudum acquisiverint, vel pro domino pugnarint, uno defuncto sine liberis, alter succedat, juxta text. *in cap. un. de beneficio fratris.* Cui tamen cap. videtur e diametro obstare. *cap. un. de fratr. de novo benef. investit.* nisi forte ex eo concilientur, quod in uno casu scientia, & quasi tacitus consensus domini intervenerit, non vero in altero. Videatur etiam Rosenthalius *in Tract. feudal. c. 7. conclus. 59. num. 6.* Vult. ejus *de feudis lib. 1. cap. 9. num. 106.*

28 In feudo autem antiquo etiam collaterales *agnati* (non *cognati*, nisi in casibus, in quibus fœminæ admittuntur) succedunt, & proximior excludit remotiorem. Ubi proximitatem ajunt non computari respectu primi acquirentis, sed ultimi possessoris, ut ita frater defuncti patruum suum excludat, quamvis iste sit proximior primo acquirenti. *cap. unico. §. si Capitanei: & ibi* Gothofredus *in verbo prædicti. De Feudo Marchiæ vel Ducatus. cap. unico vers. his vero deficientibus. de successione fratrum.* Quod si defunctus duos habuerit fratres, unus autem ex his præmortuus liberos reliquerit: isti ex jure repræsentationis cum altero fratre superstite patruo suo in stirpem succedunt. *cap. un. de successione feudi, & dict. cap. unic. de successione fratrum.* Si vero soli supersint duorum aut plurium fratrum filii, an tunc in capita vel in stirpes succedant? de jure feudali satis decisum non est, ideo recurrendo ad jus commune. *juxta d. cap. un. vers. strenuus. de feudi cognit.* magis inter DD. convenit, eos in capita succedere. Clarus *in d. §. feudum q. 75. & ibi* Harpr. *in Addit.* Mynsing. *cent. 4. obs. 95.* Ubi refert, hanc quæstionem, an fratrum filii soli existentes in capita succedant, ab Imperatore Carolo V. in Comitiis Spirensibus affirmative decisam fuisse. Ad cujus rei intelligentiam videri debent ea, quæ passim a DD. *in Tit. Inst. de successionibus ab intestato* traduntur, & nos inferius *eod. Tit.* dicemus.

29 Præterea quamvis in allodialibus frater germanus seu duplicis vin-

vinculi juxta communem excludat fratrem consanguineum, id est, defuncto tantum a patre conjunctum. *Novell.* 118. *cap.* 3. in feudis tamen frater consanguineus una cum fratre duplicis vinculi ex communiori sententia succedit: quia in feudis nulla ratio habetur matris, vel illius vinculi materni; eo quod per solum patrem feudum acquiratur, & mater tanquam fœmina incapax & ad feudum impertinens censeatur. Vult. *dict. cap.* 9. *n.* 222. Schrad. *d. p.* 7. *n.* 14. atque ita in Camera judicatum testatur Andreas Gail. *Obs. lib.* 2. *Obs.* 151.

30 Sed an in feudo antiquo collaterales tantum usque ad septimum gradum, vel etiam in infinitum ad successionem admittantur, propter contrarios textus feudales multum controvertunt DD. Nam pro septimo tantum gradu textus est *in Tit.* 1. *lib.* 1. *feudorum.* §. *hoc quoque sciendum*, *& in cap. unic.* §. 1. *de successione feudi.* Econtra in infinitum collaterales admittit textus *in c. unico de natura successionis feudi c.* 1. *Si vasallus feudo privetur*, *cui deferatur.* Censet Fach. *lib.* 7. *controv. c.* 27. *in fine.* standum esse his posterioribus textibus, & priores explicandos de antiquioribus feudorum usibus, successu temporum mutatis, sicut apparet *ex d. tit.* 1. ubi ab initio feuda nullam habuerunt successionem, postea ad filios & nepotes, paulatim ad fratres & patrueles tantum, & ita ulterius latius & latius fuerunt extensa. Gail. *d. l.* 2. *obs.* 120. Myns. *Cent.* 2. *Obs.* 95. Clar. *in d.* §. *Feudum q.* 97. *n.* 3.

Qualiter autem computentur gradus consanguinitatis in ordine ad primum acquirentem tanquam communem stipitem, potius secundum jus Canonicum. quam Civ. vid. Fach. *d. p.* 7. *c.* 26.

31 Cæterum in quibusdam feudis unus tantum ex agnatis aut filiis, aliquando plures simul in æquali gradu consistentes succedunt: nam feuda regalia scilicet Regnum, Ducatus, Marchionatus &c. individua censentur, & in illis unus solus plerumque primogenitus succedit. Alia vero feuda non habentia regalem dignitatem ordinarie, nisi speciali pacto vel consuetudine aliud introductum sit, dividua sunt, & inter plures cohæredes dividuntur. *c.* 1. §. *præterea de probibita feudi alienatione per Fridericum.* Vult. *lib. t.* 8. *num.* 72.

De Successione mariti & uxoris; item & Fisci.

32 QUamvis in successione allodialium deficientibus consanguineis ordo succedendi adscribatur marito & uxori, *tot. tit. ff. & Cod. Unde vir. & uxor.* id tamen in feudalibus non procedit, nisi aliter expresse in pacto feudali dictum fuerit. *cap. unic. & ibi* Gothofredus. *An maritus succedat uxori in beneficio.* Item si feudum sit datum pro hæredibus quibuscunque etiam extraneis (quod tamen in dubio non

præsumitur, & verbum *hæres* regulariter *de hærede feudali agnato* intelligitur) non debet maritus aut uxor esse deterioris conditionis, quam quilibet hæres extraneus, per ea, quæ tradit Clarus *d. loc.* *q. 38.*

33 Similiter licet in allodialibus aliquando, aliis hæredibus deficientibus, bona fisco addicantur. *tot. t. C. de bonis vacantibus.* id tamen in feudis locum non habet, quia deficientibus hæredibus vasalli, non censentur bona vacantia; cum dominium directum maneat penes dominum, cum quo juxta intentionem & naturam pacti feudalis, deficientibus agnatis, utile dominium consolidatur. Imo tametsi feudum datum fuisset pro hæredibus quibuscunque, adhuc fisco non competeret successio, quia fiscus non dicitur jure & titulo hæreditario succedere, sed bona vacantia tanquam nullius occupare, ut passim notant interpretes *ad dict. Tit. Cod. de bonis vacantibus*, & ad Titul. Instit. *de hæredit. quæ ab intestato.* Quid autem juris in casu quo vasallus delictum committit dignum confiscatione bonorum, an tunc etiam bona feudalia ad fiscum, vel potius ad dominum devolvantur? in §. *seq.* dicemus.

§. III.

Quibus ex causis feudum amittatur?

SUMMARIA.

34. *Alienatio feudi qualiter prohibita?*
35. *Alienationis pœna an tollatur recuperatione feudi? remissive.*
36. *Alienationis feudalis pœna an censeatur remissa taciturnitate domini?*
37. *Quæ feuda possint alienari?*
38. *Alienationis præstitus consensus in dubio tantum intelligitur de dominio utili.*
39. *Alienatio etiam cum consensu domini facta an præjudicet agnatis remotioribus, & quid si præscriptio accesserit?*
40 *Jus retractus locum habet in feudis.*
41. *Feudum ob alienationem amissum an ad dominum vel alios agnatos spectet? & ibi expenditur media aliqua sententia.*
42. *Feudum male alienatum an possit a tertio bonæ fidei possessore præscribi?*
43. *Dominus non potest feudum invito vasallo alienare.*
44. *Investituræ renovatio qualiter per vasallum a domino petenda, & quæ sit pœna negligentis?*
45. *De feudi refutatione seu renuntiatione.*
46. *Felonia quid, & quotuplex, & qualiter propter eam feudum amittatur?*
47 *Feudum ob feloniam, seu delictum amissum, an ad dominum vel agnatos pertineat?*

48. *Feu-*

Ex quatuor principalibus causis feudum amittitur, scilicet alienatione, investituræ renovationis omissione, refutatione, & delicto, seu felonia. Videamus breviter separatim de singulis.

De Alienatione Feudi.

34 Alienatione feudi sine consensu domini prohibitam esse, atque ob eam feudum amitti, ex diversis textibus satis apparet, ut ex Tit. *de prohibita feudi alienatione per Lotharium.* & Tit. *de prohibita feudi alienatione per Fridericum.* & pluribus aliis locis. Licet vero super hoc fuerint olim variæ consuetudines, & permissum, saltem partem feudi ex causa necessitatis etiam inconsulto domino alienare. *c. un. in princ. de alienatione feudi. & c. un. in princ. Qualiter olim poterat feudum alienari*, postea tamen per dictas Constitutiones Lotharii & Friderici, generaliter feudi alienatio sine consensu domini interdicta fuit, ita ut si vasallus totum feudum alienaverit, totum; si partem, partem amittere debeat. *c. unico, de vasallo, qui contra constitutionem Lotharii &c* Clarus in *§. feudum q.* 31. *& ibi Doctorum additiones.*

Sed ad hanc amissionis pœnam incurrendam verbum alienationis accipiendum est cum effectu, secuta scilicet rei feudalis venditæ actuali traditione. *arg. l. alienatum* 67. *ff. de V. S.* & insinuat textus in dicto Tit. *de prohibita feudi alienatione per Fridericum. vers. Gallidis.* ibi: *qui feudum vendunt, & in alios transferunt &c.* Vultej. *de feudis. lib.* 1. *cap.* 11. *num.* 42. atque traditionem per constitutum factam (si venditor vasallus non quidem realem possessionem tradiderit, dicat tamen, se amodo emptoris nomine possidere) ad hanc pœnam sufficere, defendit Fach. *lib.* 7. *controvers. c.* 86.

35 Quid autem, si vasallus feudum alienans, pœnitentia ductus, illud in continenti recuperaverit, anne pœnam amissionis evadet? rursus controvertitur inter DD. & tractat. Fach. *d. lib.* 7. *cap.* 84. & interp. ad Tit. *Quid Juris, si post alienationem feudi vasallus id recuperarit.*

36 Cæterum sentiunt magis communiter DD. (quibusdam tamen dissentientibus) quod etiam tacitus consensus domini, qui colligitur ex scientia & taciturnitate ejus, sufficiat ad valorem alienationis, & excludendam pœnam caducitatis. Idque non solum ex vulgata Juris regula: *qui tacet, consentire videtur*, quæ diversas habet interpretationes, limitationes: sed po-

potius, quia præsente, sciente, & tacente domino cessat ratio legis, alienationem feudi prohibentis, cum consensus domini non tam requiratur ad solennitatem actus, quam ob præjudicium ipsius domini, quod si potens avertere non avertat, sibi imputare debet. *arg. l. qui patitur* 18. *ff. Mandati.* Fach. *d. lib.* 7. *cap.* 80. Addit vero Clarus *in d.* §. *feudum. q.* 21. *in fine.* dominum debere in hac taciturnitate notabili tempore saltem per annum perseverare, ut tanto melius tacitus ejusdem consensus intelligi possit; non enim tam est officium domini, ut alienationem impediat, cum leges ipsæ prohibeant, quam vasalli, ut consensum requirat. Ideoque dominus in continenti non contradicens non statim præsumetur suum jus remittere, nisi longius taciturnitatis tempus, aliæve circumstantiæ concurrant.

37 De feudis, quæ alicui concessa sunt *pro se, & quibus dederit*, vel etiam *pro hæredibus quibuscunque*, plurimorum est sententia, quod sine consensu domini valeant alienari. *per textum in cap. un. de feudo non habente propriam naturam feudi.* Videatur Vultejus *de feudis, lib.* 1. *cap.* 10. *num.* 91. *& seq.* Item quod feudum possit absque consensu domini alienari in proximum agnatum alias successurum, indubitatam esse conclusionem, refert additio finalis apud Clar. *in dicta quæstion.* 31. Illud autem, quod notat Fach. *d.*

38 *l.* 7. *cap.* 83. Schrad. *de feudis p.* 8. *c.* 4. *num.* 28. notabile est, quod ex probabiliori doctrina, sive dominus expresse, sive tacite consentiat, in dubio tantum censeatur dare licentiam ad transferendum jus utile, quod vasallus habet, sine præjudicio sui directi, cum nemo præsumatur jactare suum. *l. cum de indebito* 25. *ff. de probationibus.* & Vasallus conatur contrahere, non dominus, & consequenter non est in vasalli potestate aut voluntate plus juris transferre, quam ipsemet habeat. *l. nemo plus* 54. *de R. J.*

39 Præterea hæc alienatio cum consensu domini in feudo antiquo non præjudicabit agnatis, quo minus mortuo vasallo feudum, tanquam ad se devolutum, a quocunque possessore, nullo restituto pretio (quod emptor, si ignarus fuerit conditionis & qualitatis feudalis ab hæredibus alienantis repetere potest) ne rem suam emere cogantur, vindicare valeant, nisi & alienationi consenserint. *cap. un. de alienatione feudi, c. Titius. Si de feudo defuncti contentio &c. c. unico. Si unus ex fratribus &c.*

Imo tametsi proximior agnatus mortuo vasallo alienante intra 30. annos feudum vendicare neglexerit, hanc tamen præscriptionem, quæ solummodo actionem proximioris exclusit, reliquis agnatis, qui vivente proximiore agere non potuerunt, minime præjudicare, contra Pinellum *in Auth. nisi triennale. Cod. de bonis maternis.* pluribus defendit Fachin. *d. lib.* 7. *c.* 12. cum agnatis non consentientibus in

in alienationem jus ex antiquis investituris quæsitum & competens alieno facto auferri non debeat. *l. id quod nostrum* 11. *ff. de R. J.* & receptum sit juris axioma, quod non valenti agere non currat præscriptio, nec extinguatur actio, quæ necdum nata est, seu competere cœpit. *arg. l. sicut.* ibi: *ex quo competere cœperunt. Cod. de præscriptione* 30. *annorum. l.* 1. *§. ad hæc. Cod. de annali exceptione.* Vid. etiam Arnoldus Rath. *in Tract. de Usucap. c.* 4. *assert.* 12. *& seq.*

An autem, & quatenus filii, agnati alienantis, qui sunt hæredes ejus, possint feudum alienatum revocare, aut potius obsistat eis exceptio de evictione præstanda *juxta l. vindicantem* 17. *ff. de evictionibus. juncta l. cum a matre* 4. *Cod. de rei vindic.* videatur Fachin. *d. lib.* 7. *cap.* 13. *&* 18. cui addatur textus *in d. c. unico. Si ex fratribus &c.* Arnold. Rath *d. cap.* 4. *assert.* 13.

40 Jus quoque *retractus* (de quo superius in Tit. *de emptione, ad finem* actum est) in feudis alienatis cum consensu domini competit proximiori agnato, vel isto recusante alteri remotiori. *c. un. §. sed & res. per quos fiat investitura. cap. un. vers. porro. qualiter olim feudum alienari &c. cap. un. vers. Titius. Si de feudo defuncti contentio sit &c.* Rarius tamen hoc jus retractus in feudis antiquis utile videtur: vix enim sine damno emet proximus agnatus feudum illud, quod ex successione gratis accipiet: vel eo negligente remotior in gradu, quod post mortem alienantis per proximiores absque restitutione pretii revocabitur. *d. vers. Titius*, nisi ponamus, jus revocandi seu vindicandi feudum per domini & omnium agnatorum consensum alienationi præstitum exclusum fuisse.

41 Restat adhuc celebris controversia: si feudi alienatio facta sit sine consensu domini, ob eamque causam amittatur, an ad dominum revertatur, vel ad proximiores agnatos pertineat? & quidem in feudo novo facile conveniunt DD. quod, cum in eo agnatis non sit jus quæsium, feudum alienatum domino aperiatur. At vero in feudo antiquo ingens est disceptatio, & plurimi pro utraque sententia reperiuntur Patroni. Qui pro agnatis respondent, præter unum vel alterum textum *ex c. unico. §. porro. Qualiter olim poterat feudum alienari. & d. c. un. vers. Titius, & vers. Si vasallus culpam. Si de feudo defuncti &c.* potissimum se fundant in ratione, quod agnatis in jure quæsito per alienum factum præjudicari non debeat; cum factum cuique suum non alteri nocere debeat, juxta vulgatas Juris regulas; & si vasallus cum consensu domini alienans præjudicare non potest agnatis, ut paulo ante dictum, ergo multo minus poterit domino dissentiente. Hanc partem cum Baldo, Zasio, Socino & aliis tuetur Clar. *§. Feudum q.* 66. *n.* 6.

Verum pro altera sententia, & quod feudum male alienatum ad domi-

dominum revertatur, plures extant Feudales textus, qui id satis aperte indicant, ut *in cap. unico. de vasallo, qui contra constitutionem Lotharii Regis feudum alienavit*, ibi: *si totum, perdat totum; si partem, partem perdat, & ad dominum revertatur.* Item dicitur *c. unico. Quid juris, si post alienationem. & cap. imperialem, vers. callidis. de prohibita feudi alienatione per Fridericum.* ibi: *venditor & emptor feudum amittant, & ad dominum revertatur. cap. denique. fin. Quæ fuit prima causa beneficii amittendi.*

Neque hi textus distinguunt inter feudum novum & antiquum, sicut explicare volunt prioris sententiæ AA. ergo etiam indistincte de utroque intelligendi. *arg. l. de pretio. ff. de Publiciana.* Imo *in d. cap. denique.* in specie proponitur casus, quo vasallo delictum committente proximiores agnati cum domino concurrunt, adeoque de feudo antiquo (circa feudum enim novum non fuisset de agnatis dubitandi ratio) agitur & deciditur, quod, si delictum committatur in personam domini, tunc feudum aperiatur domino, ut *hanc saltem habeat suæ injuriæ ultionem*: si extra personam domini, ad proximiores agnatos devolvatur; postea finaliter subjungitur: *si vasallus contra constitutionem Lotharii feudum alienaverit, quia dominum contemnere videtur, ad dominum beneficium pertineat.*

Ad textus pro priori sententia allatos dicitur, eos potissimum loqui de Jure antiquiore feudali, ubi alienatio certis casibus permissa fuit, & de jure retractus domino & agnatis competente, non autem de jure caducitatis propter alienationem ex posterioribus legibus Feudalibus prohibitam. Ad rationem in contrarium responderi potest, non debere alicui jus quæsitum auferri, vel per alienum factum præjudicari, nisi concurrat authoritas legis, & natura contractus, quæ illud præjudicium per modum tacitæ conditionis involvat, sicut in præsenti ea est lex & natura Feudalis, ut delicto in dominum commisso, feudum ad ipsum, etiam in præjudicium agnatorum, revertatur. Atque hanc sententiam sustinet Fachin. *d. lib.* 7. *c.* 25.

Alii mediam viam tenent cum Pistorio *qq. Juris lib. 4. p.* 1. *q.* 15. *a n.* 32. Menoch. *lib. 4. consil.* 304. *n.* 35. *& lib. 6. Consil.* 534. *n.* 14. & aliis apud istos citatis, quod quidem Feudum propter malam alienationem pertineat ad dominum, quamdiu alienans seu delinquens vivit, sed post mortem ejusdem ad agnatos revertatur. Quia textus Feudales allegati satis commode in hunc sensum explicari possunt, eamque interpretationem videtur suadere textus *in c. un. Culpam unius ex cohæredibus &c.* & argumentum ductum a simili ex Jure communi (ad quod in dubio Jure Feudali recurritur) ex *l. Statius Florus 48. §. Cornelio. ff. de Jure Fisci. & l. cum pater* 77. *§. 4. de Legatis* ubi fidei commissum ex causa delicti confiscatum in vita tantum delin-

delinquentis apud Fiscum manet, post mortem vero cæteris, quibus competit, restituendum est. Item accedit ratio æquitatis, ne agnati tam facile ex alieno facto contra communes Juris regulas jure quæsito priventur; præsertim ob solam alienationem, ubi non tam gravis culpa in dominum committitur, sicut verba *in d. c. denique. Quæ fuit prima causa &c.* insinuant ibi: *quia dominum* contemnere videtur: verbum enim, *videtur*, frequentius similitudinem aliquam potius, quam proprietatem significati

Habet hic Lector studiosus singularum sententiarum rationes & argumenta, quæ una cum stilo ac consuetudine CuriarumFeudalium consideret, ac judicet.

42 An demum Feudum sine consensu domini alienatum, possit a tertio bonæ fidei possessore saltem spatio triginta vel quadraginta annorum præscribi? rursus diversæ & intricatæ sunt DD. sententiæ.

Inprimis distinguere oportet, an quæratur, nunquid tertius ille possessor valeat præscribere absolutum rei dominium, & ut ex feudali allodialis fiat? Vel an saltem quoad utile dominium, & ut ipse imposterum sit Vasallus, dominio directo penes priorem dominum remanente?

Quod attinet ad priorem quæstionis partem, negative respondet Harprechtus *ad princ. Instit. de Usucap. n. 16.* propter textus feudales *in cap. unico vers. præterea. De Capitulis Corradi*, ibi: *ut liceat Domini omnes alienationes feudi factas nulla obstante præscriptione revocare. In cap. imperialem. de prohibita feudi alienatione per Frid.* ibi: *nullius temporis præscriptione impediente.* In *cap. unico, Si unus ex fratribus.* ibi: *sine ullo obstaculo & temporis præscriptione.* Licet vero per lapsum 30. annorum ex re allodiali possit fieri feudalis, ut ex *cap. si quis per 30. Si de Feudo defuncti &c.* præcedenti §. tradidimus, contrariorum autem eadem soleat esse ratio, ut proinde viceversa ex re feudali eodem modo videatur fieri posse allodialis: nihilominus hic non valere argumentum a contrario, ubi est specialis consideratio in uno contrariorum, censet Harprecht. *d. l. num.* 171. Etenim, ut ex re allodiali fiat feudalis, nihil interest Reipublicæ, imo exinde numerus militum augetur pro ipsius Reipublicæ commodo. At vero si ex feudis efficiantur allodia, recusantur dominis militaria servitia in Reipub. præjudicium, ut *in d. cap. imperialem. & in cap. un. in princ. de prohibita feudi alienatione per Lotharium.* habetur.

Verum præscriptione triginta annorum, multo magis immemoriali, jus dominii amitti, tenet Andr. Gail. *Pract. obs. lib. 2. obser.* 160. aliique plures apud eum, & Harpr. *d.l.n.* 196. citati. Eo quod tanto tempore plena securitas in rebus possessis tribuatur, atque intersit Reipubl. ad minuendas lites, ne dominia rerum sint in incerto *l. sicut 3. & l. omnes 4. Cod. de Præscriptione*

30.

30. *annorum.* Textus autem Feudales in contrarium allegati secundum hos DD. explicari possunt in eum sensum, ut domino in revocando feudo nulla præscriptio ordinaria, vel nullius ordinarii temporis scilicet 10. aut 20. annorum obstare debeat; cum in hac ordinaria præscriptione requiratur titulus, quem non præstat mala alienatio sine consensu domini facta, utpote per *d. c. imperialem.* ipso jure nulla, cassata, & irritata. Addit quoque Gail. *d. l.* in hac longissimi temporis præscriptione non dari domino ex causa ignorantiæ in integrum restitutionem.

Quod si proinde textus, & rationes utriusque partis considero, videtur mihi hæc discordia conciliari posse per distinctionem inter feuda, quæ habent annexa servitia militaria pro Reipublicæ utilitate, & plerumque a Principibus dantur, qui jus gerendi bellum habent: ac inter feuda privata, vel illa, quibus nulla talia servitia imposita sunt. In prioribus ergo dici potest, procedere textus feudales, ut ex eorum adjuncta ratione apparet: non vero in posterioribus, ubi publica utilitas in præstandis servitiis militaribus, dum ex supposito nulla requiruntur, perpendi non potest, ideoque cessat ratio & anima legis: sed potius versatur Reipubl. utilitas in amputandis litibus, & tollenda dominiorum incertitudine, quod fit per præscriptionis concessionem.

Docet quoque Pan. *in. c. ad audientiam* 13. *X. de Præscript. num.* 17. & ipse Harpr. *l. supra citato. n.* 167. ab ipso Vasallo dominium directum adversus dominum præscribi posse, si per 30. annos (numerandos a die interversæ possessionis, ubi scilicet feudalis qualitas in re possessa a Vasallo negata est) investituram non petiit, nec servitia præstitit, adeoque rem feudalem, ut allodialem, bona tamen fide & domino non contradicente, cæterisque conditionibus ad præscriptionem requisitis, possedit. Quod sane fieri non posset, si indifferenter in omnibus feudis præscriptio sublata fuisset: vix enim dabitur convincens ratio, cur ipse Vasallus contra dominum præscribere valeat, & non etiam tertius bonæ fidei possessor.

43 Demum sicut Vasallus feudum alienare non potest sine consensu domini, ita vicissim ex communi DD. sententia dominus nequit directum dominium, sive feudum sine Vasalli consensu in alium transferre; ne Vasallus alium acquirat dominum & forsan duriorem, quam sibi ab initio per contractum Feudalem constituit. *cap. un. §. firmiter. in fine de Probib. Feudi alienat. per Frid.* nisi concomitanter cum universitate bonorum: si nimirum Princeps totam curiam seu territorium alienaret Clar. *in d. §. Feudum. q. 28. & ibi addit.* DD. Andr. Gail. *de Pace publ. l. 2. c. 15. num.* 13. Vult. *de Feud. l. 1. c. 10. n. 71.*

De

De amissione Feudi ob non petitam renovationem Investituræ.

44 SEcunda causa, ob quam Feudum amittitur, est, si cessante legitimo impedimento *intra annum & diem* renovatio investituræ petita non fuerit a Vasallo, quoties persona domini aut Vasalli per mortem, vel alio casu mutatur. *c. un. Quæ fuit prima causa &c.* Vult. *de Feudis d. cap.* 11. *num.* 139.

Militibus tamen actu militantibus ad petendam renovationem investituræ annus & mensis conceditur. *c.* 1. *quo tempore miles &c.* Item impuberes infra 14. ætatis annum constituti, licet tutores habeant, veniam tamen merentur, si investituræ renovationem neglexerint. *cap. un. de probibita feudi alienatione per Fridericum.* Minorennes autem, qui 14. annum excesserunt, sed necdum 25. compleverunt, non petentes renovationem de jure quidem amittunt feudum, per extraordinarium autem remedium restitutionis in integrum illis denuo ad recuperandum succurritur; nam hoc beneficium restitutionis de Jure Civili minorennibus concessum in Titulo *ff. de Minoribus*, de Jure Feudali non reperitur ademptum.

Cæterum si propter mutatam personam domini petenda sit investitura, tempus non prius incipit currere, quam si vasallus resciverit casum evenisse, ex quo debeat investituram petere. Quod si persona vasalli mutata fuerit, tempus novo vasallo computatur a die adeptæ possessionis Feudi, neque currit non possidenti, modo diligentiam in avocando ea penes alium existente adhibeat, & lata sua culpa non amiserit. Clar. *in §. Feudum. q.* 149. *num.* 8. *& ibi* Harp. *in Addit. n.* 8. Nunquid autem omissa renovationis petitione purgatio moræ concedetur, ut vasallus brevi tempore post annum & diem veniens pœnam caducitatis evitare possit? dubitatur; & negative resolvit Schraderus *de Feudis*, *p.* 6. *c.* 7. cum Baldo *in c.* 1. *Quo tempore miles &c. n.* 3. & aliis pluribus: eo quod regulariter in omnibus dispositionibus, in quibus dies & pœna adjecta est, purgatio moræ non concedatur, nisi quatenus tolerabilis ignorantia aut legitimum impedimentum probatum fuerit. Contraria tamen sententia, & quod purgatio moræ in hoc casu ob quamcunque excusationem admittenda sit, æquiorem censet Julius Clar. *in d. q.* 49. *n.* 9. præsertim, quia juxta communiorem opinionem ab eo, *num.* 6. relatam, feudum propter omissam investituram non ipso Jure, sed per sententiam amittitur. Adde argumentum a simili ex contractu Emphiteutico, qui in multis convenit cum feudo, ubi post terminum lapsum solutioni canonis præfixum conceditur, celeri satisfactione ad evitandam pœnam amissionis moram purgare. *c. potuit. & ibi DD. X. de Locato.*

Est vero hic adnot. si post diem &

& annum dominus vaſallum, qui repetitionem inveſtituræ neglexerit, ad ſolita ſervitia admiſerit, & ut vaſallum tractarit, cenſeatur juri ſuo renuntiaſſe, & injuriam remiſiſſe. Clar. *d. loc. n.* 10.

Quod ſi lis fuerit inter dominum & vaſallum ſuper feudo, non tenetur vaſallus ea durante petere inveſtituram, juxta tradita Sonsbechii *de Feudis p. 9. num 20. & ſeq.*

Cui vero acquiratur feudum antiquum ob non repetitam inveſtituram amiſſum, an domino, an agnatis, non conveniunt DD. ut videre eſt apud Facnin. *l. 7. cap. 25.* ubi ipſe pro domino reſpondet, per textus Feudales *in cap. imperialem. §. præterea. de probibita feudi alienatione per Frider.* ibi: *transacto hoc ſpatio feudum amittat, & feudum ad dominum redeat.* Item in *c.* 1. *Quæ fuit prima cauſa &c.* ibi: *tanquam ingratus exiſtens beneficium amittit.* licet vero hic non addatur, feudum amiſſum ad dominum ſpectare, attamen quia ingratitudo hæc non in alium, quam in dominum committitur, ſatis convincitur *ex cap. denique fin. eod. tit.* quod non ad proximos conſanguineos, ſed ad dominum pro ultione ingratitudinis redire debeat. Alii, qui pro agnatis reſolvunt, & alii, qui mediam viam ingrediuntur, ut ſcilicet feudum ſit apud dominum, quamdiu vaſallus vivit, illis utuntur argumentis, quæ ſuperius de *amiſſione feudi ob malam alienationem* retulimus. Præterea ob paritatem rationis eodem modo in hac quæſtione, ſicut in illa, judicandum erit.

De Amiſſione Feudi ex Refutatione.

45 AMittitur tertio feudum per refutationem ſeu renuntiationem: & hæc vel propria eſt, vel impropria. Propria dicitur, quando ipſi domino feudum renuntiatur: impropria vero, quæ & magis alienatio eſt, quando renuntiatio fit agnato, vel extraneo. Porro ipſi domino feudum renuntiari poteſt etiam juxta communiorem ſententiam invito: quia cuilibet ſuo beneficio & favori pro ſe introducto renuntiare conceſſum, & quod hoc ſit naturale contractus feudalis, ſatis probatur *ex cap. unico de vaſallo, qui contra conſtitutionem Loth. &c.* Dummodo vaſallus in fraudem non renuntiet; ut ſi perceptis prius totius anni fructibus tunc primum renuntiare vellet, quando dominus opera & ſervitiis ejusdem maxime indigeret. Mynſing. *Cent. 5. Obſervat. 65.* Sonsbec. *de Feudis p. 21. num.* 216.

Agnato vero, & multo minus extraneo, feudum refutari non poteſt, niſi is proximus ſit, & alias in feudo ſucceſſurus, vel conſenſus domini & reliquorum agnatorum accedat. Imo ſi feudum antiquum ſit, ne refutatio domino facta agnatis præjudicabit, quin illud feudum tanquam ex antiquis inveſtituris ſibi debitum pete-

petere valeant. Mynsing. *d. l.* Videatur etiam Vultejus *de Feudis lib.* 1. *c.* 10. *n.* 76.

De Amissione Feudi ob Feloniam.

46 FElonia terminus feudalis est, & delictum vasalli significat. Sunt autem delicta amissionem feudi inducentia in triplici differentia: alia enim directe in dominum committuntur: alia indirecte in offensam & injuriam ejus redundant; alia denique nullo quidem modo dominum attingunt, quia tamen vasallum graviter infamant, ut in curia domini honeste stare non possit, ideo etiam feudi incapacem reddunt.

Primi generis delicta sunt, si vasallus domino servitia, vel etiam feudum injuste abneget; si personam ejus aut bona invadat; si secreta domini revelet, fœdus & amicitiam cum hostibus domini contrahat; si dominum absque jussu Magistratus criminaliter accuset, aut in eadem causa advocatum vel testem contra dominum agat; si dominum nec mortuum, nec lethaliter vulneratum in prælio deserat. Ubi tamen communiter notant DD. quod si vasallus ad eum casum deveniat, ut moraliter certus sit, sibi moriendum, nisi fugiat, tunc impune possit fugam arripere, quia vita propria præferenda est alienæ, & vasallus tenetur quidem subire pro domino periculum, non autem certam mortem.

Secundi generis delicta, quæ scilicet dominum tantum indirecte tangunt, recensentur, si vasallus cum uxore domini, vel cum filia, vel cum nepte ex filio, vel uxore filii, aut etiam sorore domini, quamdiu ea in familia domini est, peccaverit, vel peccare attentarit. Eandem pœnam quidam extendunt ad quamcunque aliam gravem & inhonestam injuriam, talibus personis in tam propinquo gradu domino conjunctis illatam. *arg. cap. un. de nova forma fidelitatis.* ubi vasallus jurare debet, se nunquam aliquid facturum, quod ad injuriam domini, aut suorum pertineat.

Præterea huc referri potest, quod tradit Gail. *lib.* 1. *Pract. observ.* 17. Joan. Köppen *Juris Feudalis observat.* 7. *num.* 11. Vasallum feudo privari posse, si re feudali abutatur, nimiam crudelitatem in subditos exerceat, eos turpiter emungendo, & immodicis operis cruciando.

Tertii demum generis delicta sunt, si vasallus crimen læsæ Majestatis, parricidium, latrocinium, aut aliud grave crimen, ex quo maximam contraxit infamiam, perpetraverit. De quibus omnibus videatur textus *in Tit. quæ fuit prima causa beneficii amittendi*, & *in Titulo. Quibus modis feudum amittatur.* Vult. *lib.* I. *c.* II. *per totum.*

47 Difficilis est Controversia, utrum Feudum ex delicto Vasalli amissum ad dominum vel ad agnatos revertatur? Duo hic indubitata sunt: I. Quod Feudum novum propter delictum amissum ad dominum redeat. II. Quod si in feudo antiquo delictum perpetratum sit extra personam domini, agnatis non præjudicetur, *cap. 1. An ille, qui interfecit fratrem domini sui &c.* Licet illud delictum tale sit, ut bona delinquentis confiscari debeant, nihilominus Feudum non confiscabitur, quia delicta debent tenere suos authores. *l. Sancimus 22. Cod. de Pœnis.* neque per unius malefactum domino & agnatis innocentibus præjudicium & pœna inferenda est. *c. non debet 22. de R. J. in* 6. nisi forsan ob crimen læsæ Majestatis ex primo capite Legis Juliæ, & causa perduellionis, ac insidiarum in vitam Principis, totius familiæ nomen in perpetuam ignominiam aboleretur, tunc enim Feudum exclusis agnatis ad dominum reverteretur. Videatur Gail. *de Pace Publ. lib. 2. c.* 13. & 14.

III. Communiter quoque traditur, qod delicto in dominum commisso filiis & descendentibus præjudicetur: quia istorum major est cum delinquente conjunctio, & ejus personæ repræsentatio, atque magis præsumitur periculum, ne cum sanguine etiam paternam malitiam participarint, ut dicitur *in l. quisquis 5. §. 1. Cod. Ad legem Juliam Majestatis.* Imo quia textus Feudales *in c. si Vasallus culpam. Si de Feudo defuncti contentio sit.* & *in c. unico. Si Vasallus Feudo privetur.* generaliter loquuntur de exclusione filiorum a Feudo ob delictum amisso, censet Fach. *lib. 7. Controv. c. 23.* delictum etiam extra personam domini commissum filiis nocere: circa quod punctum tamen non omnes DD. conveniunt.

Sed IV. Valde controversum est, quid dicendum, si feudum antiquum sit, & Vasallus directe in personam domini deliquerit? potior DD. calculus videtur in eam convenire sententiam, quod Feudum domino aperiatur, etiam in præjudicium agnatorum, ut dominus habeat injuriæ suæ compensationem: quam sententiam probant Textus *in c. Denique fin. Quæ fuit prima caus. &c.* & *in c. 1. An ille, qui interfecit fratrem domini &c.* Fach. *dicto lib. 7. c. 22.* Gail. *d c. 13.* Cui non obstat textus *in c un. Si Vasallus Feudo privetur.* ubi dicitur, Feudum ob culpam amissum ad agnatos pertinere: quia intelligendum est juxta datam superius distinctionem, an culpa in personam, vel extra personam domini commissa sit. Pariter non obstat, quod agnatis in feudo antiquo jus quæsitum sit, quo sine culpa sua privari non debent: nam responderi potest, non esse ipsis jus quæsitum absolute & simpliciter, sed juxta naturam & regulas feudi, ac quasi sub tacita conditione, nisi Vasallus ingratitudinem sive feloniam commiserit.

Alii

Alii hic rursus mediam viam tenent, ut scilicet dominus debeat retinere feudum, quamdiu Vasallus delinquens vivit, sed post ejus mortem agnatis restituere, de qua sententia superius *de amissione Feudi ob alienationem* dictum; & potest hic cogitari an stante hac sententia compensaretur domino injuria in atroci aliquo delicto, ubi brevi reus morte e vivis tollitur? Item an non sit disparitas inter casum *l. Statius 48. §. 1. ff. de Jure fisci*, & præsentem; quod fideicommissum non descendat a Fisco, sicut Feudum a domino, qui directe offenditur, & ideo injuriæ satisfactionem exigit.

48 De Feudis vero Ecclesiasticis specialis Textus est *in c. finali. de Capitulis Corradi.* quod ob delictum Prælati vel Clerici, cui Feudum non intuitu personæ, sed Ecclesiæ concessum est, dominus habeat jus repetendi, & retinendi Feudum, quamdiu delinquens vivit, vel in dignitate est, eo vero mortuo vel deposito, aut resignante Feudum Ecclesiæ restituendum sit. Sed hoc, opinor, ad summum obtinere in particulari aliquo feudo Ecclesiæ, per cujus oblationem dominus potest habere suæ injuriæ aliquam compensationem sine magno damno Ecclesiæ. At vero, si ageretur de Feudo totius v. g. Principatus, vel territorii, super quo ex antiqua Fundatorum in DEum pietate Episcopatus aliquis fundatus est, & proinde sine maximo damno Ecclesiæ ab ea vel ad tempus tolli minime posset, non putarem, supradictam feudalem constitutionem procedere; tum quod delictum personæ non debeat nocere Ecclesiæ. *cap. dictum* 76. & ibi DD. omnes *de Reg. Jur. in 6.* tum quod ex communi sententia donatio facta Ecclesiæ non revocetur ob ingratitudinem Prælati; quia principalis Donatarius est DEus, nunquam ingratus. Clarus *in §. Donatio quæst.* 21. *n.* 5. Barb. *in Collectaneis ad cap. fin. de Donationibus num. 15.* Neque est præsumptibile, quod in his magnis & pro fundatione assignatis feudis Dominus aliquam tacitam conditionem revocationis ob delictum personæ, cui principaliter concessum non fuit, annectere voluerit.

49 Num autem jus revocandi Feudum ob delictum commissum transeat etiam ad hæredes domini, quando dominus ante mortem suam querelam contra Vasallum non movit, nec apparet, quod movere paratus fuerit? Vel ex adverso, an Vasallo ante revocationem Feudi mortuo contra hæredes jus revocandi competat? Videatur Clarus *in §. Feudum quæst. 64. & sequenti*, aliique DD. per Harprechtum *in Additionibus ibid.* allegati, ubi in utroque casu negativam dicunt esse communem, nisi dominus culpam Vasalli ignorasset, vel aliter in investitura cautum fuisset: partim quod dominus sciens injuriam, & non vindicans, vel saltem de ea protestans censeatur remisisse: partim quod

quod ita circa revocationem donationum ex causa ingratitudinis constitutum sit. *in l. fin. Cod. de Revocandis donationibus.*

50 Illud quoque prætereundum non est, quod etiam Dominus feudo privari, idque Vasallo acquiri possit, si eidem gravem injuriam intulerit, per Text. & Interpretes *in Tit. feudorum. Qualiter Dominus proprietate privetur.* Si vero Dominus aliud grave delictum committat, ob quod deportari, vel in bannum declarari mereatur, vasalli obligationem ad fidelitatem & servitia interim suspendi, usque dum dominus restituatur, tradit Andreas Gail. *de Pace publica. lib.* 2. *cap.* 15. ubi *num. 15.* advertit, quod confiscatis bonis domini ob crimen læsæ Majestatis ex primo capite Legis Juliæ, videlicet ob proditionem, vel insidias in Imperatorem aut imperium structas, vasalli imposterum debeant Feuda ab Imperatore vel imperio, quibus illa applicantur, recognoscere.

De Judicio Causarum Feudalium.

51 QUis judicare debeat, si circa rem feudalem lis oriatur, pluribus dicitur in *Lib. II. in Tit. de Foro Competent.* Summariter tres casus distinguendi sunt.

I. Si lis oriatur inter duos Vasallos ejusdem domini, ut si alter partem Feudi, vel totum petat, quod alter possidet, tunc dominus judex erit. *cap.* 1. §. *præterea de Prohibita feudi alienatione per Fridericum.* Licet fortassis reus conventus Clericus sit; quia in causa feudali etiam Clericus coram domino respondere debet. *c. ex transmissa 6. c. verum 7.* & ibi DD. *de Foro competenti.*

II. Si lis oriatur inter vasallum & extraneum, vel etiam dominum & extraneum, ut quia extraneus aut dominium absolutum, aut servitutem, autquid simile prætendit, tunc cognitio judicialis ad ordinarium judicem spectat.

III. Si controversia sit inter dominum & vasallum: subdistinguendum est, an agatur super ipsa rei feudalis proprietate, ut quia vasallus negat rem esse feudalem: vel an agatur super jure aliquo accidentali, ut quia vasallus confitetur quidem feudum, sed negat domino servitia &c. Priori casu judex ordinarius judicabit; posteriori vero *Pares Curiæ*, & dicuntur *Pares Curiæ* reliqui vasalli, qui ab eodem domino feuda tenent, sed ii, quos dominus & vasallus ad judicandum elegerint: nam & dominus quosdam eliget, & vasallus quosdam, atque isti sic electi juramentum de recte judicando præstabunt. *cap.* 1. *de controversia feudi apud pares terminanda.* Quod si dominus *Pares Curiæ* non habeat, tunc vel apud Judicem ordinarium, vel apud arbitros litigium decidetur. Videatur etiam Joann. Köppen *J. Feudalis Observat. 10.* Vultejus *de Feudis. lib. 2.* Consuetudine quo-

quoque, pacto investituræ, vel statuto particulari introduci posse aliud judicium, non adhibitis *Paribus*, tradit Vulejus *d. cap. num.* 41. Zas *p.* 11. *num.* 10. Schrad. *p.* 10. *sect.* 2. *num.* 44.

52 Utrum demum sententia lata in causa feudali contra vasallum prædicet agnatis ad causam non citatis, videatur Fachin. *l.* 7. *controv. c.* 103. qui contra alios affirmative concludit. *arg. l. ex contractu* 44. *ff. de re judicata.* ubi sententia lata contra institutum nocet substituto. Vid. tamen Text. & DD. *in l. sæpe* 63. *ff. de re judicata.*

TITULUS XXI.

De Pignoribus, & aliis Cautionibus.

SUMMARIA.

1. *Pignus quid, & quomodo differat ab hypotheca?*
2. *Pignus quotuplex?*
3. *Hypotheca tacita quibus casibus constituatur?*
4. *Hypotheca mercium cessat post venditionem earum.*
5. *Pignus super quibus constitui possit?*
6. *Ex pignore datur realis actio contra quemcunque possessorem.*
7. *Hypothecarii creditores præferuntur chirographariis.*
8. *De Ecclesiæ prælatione in bonis debitoris sui.*
9. *Pignoris distractio quando & qualiter liceat creditori, & ibi de pacto legis commissoriæ.*
10. *Pignoris fructus debet creditor in sortem imputare, exceptis casibus.*

1 Pignus diversimode sumitur: aliquando pro re ipsa in pignus data: aliquando vero pro contractu & obligatione pignoris. Hoc posteriori sensu pignus recte describi potest: quod sit *obligatio legis, vel hominis, qua res alteri obligatur in securitatem debiti, ut si aliter satisfactum non fuerit, inde satisfieri possit.* Porro pignus propriissime acceptum illud dicitur, quod creditori traditur: unde & pignus inter contractus numerantur, qui re perficiuntur, & teste JC. *in l. plebs* 238. §. *pignus* 2. *ff. de V. S.* pignus a pugno dictum est, quod res pignori obligata manu tradatur.

Si vero specialiter conventum sit, ut res absque traditione obligetur creditori (quod plerumque in rebus immobilibus, vel oppignoratione omnium bonorum fieri solet) talis obligatio *hypotheca* vocatur, atque communis utilitatis causa introducta est; quia sæpe con-

contingit, quod aliquis vel in peregrinatione vel etiam domi suæ tot & tanta mobilia, quæ tradere, aut immobilia, quorum possessionem alteri cedere possit, non habeat. Communiter tamen pignus & hypotheca inter se confunduntur, nec quoad effectum multum discrepant. *arg. l. res hypothec. 5. §. 1. ff. de Pignoribus.*

Notanter dixi, pignus esse *obligationem legis vel hominis:* etenim pignus dividitur, quod aliud sit *legitimum*, sive quod a lege ipsa introductum est, & aliud *conventionale*, quod ex conventione & consensu partium constituitur.

2 Pignus legitimum subdividitur, quod aliud sit *judiciale*, aliud extrajudiciale: judiciale, quod & *prætorium* dicitur, est, quando actor ex decreto Judicis, ob contumaciam rei, vel causam executionis, mittitur in possessionem bonorum ipsius rei: prout in *Lib. II. Decretal. in Tit. de eo, qui mittitur in possessionem.* & in *Tit. de sententia & re judicata*, pluribus explicatur.

Legitimum extrajudiciale pignus, quod alio nomine *tacita hypotheca* vocatur, illud dicitur, quod lex in certis quibusdam casibus & contractibus favore certarum personarum constituit.

3 Ita hanc tacitam hypothecam I. habet fiscus in bonis cujuscunque debitoris sui ex contractu *l. 2. Cod. in quibus causis pignus vel hypoth. tacite contrahitur.*

II. Bona omnia tutoris & curatoris tacite obligata sunt pupillo vel minori pro administratione. *l. pro officio 20. Cod. de Administrat. tutorum.* & quia etiam Ecclesia utitur jure minoris. *cap. 1. de in integrum restitut.* ideo DD. id ipsum extendunt, ut & bona Prælati, vel Administratoris Ecclesiæ, aut etiam hospitalium sint propter administrationem tacito pignore affecta. Panorm. *in cap. ex literis 5. h. tit. num. 11.*

III. Bona mariti sunt uxori tacite hypothecata pro restitutione dotis, & bonorum paraphernalium. *l. unica. §. 1. Cod. de Rei uxoriæ actione.*

IV. Legatariis & fideicommissariis tacita hypotheca in bonis testatoris concessa est. *l. 1. Cod. Communia de legatis.*

V. Qui in rem emendam vel conservandam pecuniam mutuam dedit, in eadem re tacitam hypothecam consequitur. *l. qui in navem. 26. & l. quod quis 34. ff. de Reb. auctor. Jud. poss. l. interdum. 5. ff. qui potiores in pignor.*

VI. Omnia illata vel invecta in domum conductam tacite hypothecata sunt locatori pro annua pensione, & deterioratione rei conductæ. In prædiis tamen rusticis non omnia illata, sed ipsi tantum fructus hypothecati censentur. *l. 1. & 4. ff. in quibus causis pignus vel hypoth. tacite contrahitur.* Dicuntur autem prædia rustica fundi & agri, vel etiam ædificia fructuum conservandorum aut colligendorum gratia exstructa. Prædia vero Urbana dicuntur, quæ

quæ inhabitationis causa, sive intra, sive extra Urbem exstructa sunt.

4 Illud quoque notabile est, quod ex communi DD. sententia, merces mercatorum in domum vel officinam conductam illatæ, sint quidem obligatæ locatori, sed tantum, quamdiu in domo existunt, ubi vero distractæ fuerint, jure pignoris liberantur, nec ab emptore per actionem hypothecariam revocari possunt; ne alias nimium damnificentur mercatores, qui propter periculum hypothecæ difficulter mercium suarum emptores reperirent. Text. in *l. cum tabernam.* 34. *ff. b. t.* Videatur etiam Harprecht. *in §. Institut. Quibus modis re contrahitur obligatio. n.* 12. *& seq.*

5 Pignus conventionale etiam duplex est, unum generale, alterum speciale. Generale dicitur, quando omnia bona obligantur, quod non tantum de bonis præsentibus, sed etiam futuris intelligitur, quamvis nominatim de futuris expressum non sit. *l. fin. Cod. Quæ res pignori obligari possunt.* In hac tamen generali obligatione non veniunt ea, quæ quis verisimiliter in specie non fuisset obligaturus, ut sunt ea, quæ ad usum quotidianum deserviunt; vestes, supellex, instrumenta artis, & similia. *l. 6. ff. de Pignoribus.*

Speciale pignus illud dicitur, quando certa res in specie alicui obligatur, v. g. hæc domus, hæc catena aurea &c. & isto jure pignoris regulariter affici possunt res omnes, quæ in commercio hominum sunt, & econtra, quæ extra humanum comercium sunt, etiam oppignorari nequeunt, veluti res sacræ, sanctæ, homines liberi, &c. *c.* 1. *b. tit. l. 1. §. eam rem. ff. Quæ res pignori obligari &c.* Imo etiam ipsum pignus, quod creditor accepit, alteri suo creditori in pignus dare potest; sed si penes primum creditorem per solutionem debiti, aut aliam liberationem jus pignoris sublatum fuerit, resolvetur & jus pignoris penes secundum creditorem juxta vulgatum axioma: quod resoluto jure dantis resolvatur etiam jus accipientis, quando scilicet a jure dantis non tantum in produci, sed etiam in conservari dependet. Poterit tamen secundus creditor agere contra priorem, ut sibi vel debitum solvat, vel aliud æque bonum pignus tradat. *l.* 1. *Cod. Si pignus pignori datum sit. l. cum debitore.* 32. ubi Gloss. *ff. de Pignorat. actione.*

6 Effectus pignoris est, quod afficiat rem ipsam, & ideo creditor res pignori obligatas a quocunque possessore per actionem hypothecariam, seu (ut *in §. Item serviana 7. Institut. de Actionibus* vocatur) Servianam vel quasi petere possit, attamen non prius contra tertium possessorem actio competet, quam si debitor & etiam fidejussor ejus excussus fuerit, iique solvendo non extiterint. *Auth. hoc si debitor. Cod. de Pignoribus.* Item si debitor sciente & consentiente creditore

pignus alienaverit, censebitur creditor obligationem pignoris remisisse, & emptor securus erit. *l. 2. Cod. de Remissione pignoris.*

7 *Secundus* effectus est, quod si debitor propter nimium æs alienum bonis cedat, vel obæratus moriatur, ibique plures creditores concurrant, semper hypothecarii præferantur personalibus seu chirographariis creditoribus: inter ipsos autem hypothecarios, qui prior tempore, potior jure censetur, & præfertur illi, qui posterius sibi hypothecam constituit, nisi hic posterior speciale prioritatis privilegium habeat, sicut mulier in bonis dotalibus, pupillus & minor in rebus ex pecunia sua comparatis, vel in bonis tutoris sui. Item, qui in rem emendam, vel reficiendam, aut conservandam pecuniam credidit, de quibus videatur *totus Titulus ff. & Cod. Qui potiores in pignore.* Andreas Gail. *Pract. Observ. lib. 2. Obs. 25.* Melonius & Beuterus *in Tract. de Jure Prælationis.*

8 Quod Ecclesiæ & Monasteria præponenda sint Creditoribus *Chirographariis*, vulgo den Current-Schuldnern, licet expressam hypothecam sibi non constituerint, omnes facile admittunt: Sunt vero multi, qui etiam *hypothecariis* creditoribus anteponunt cum Melonio *de Jure Prælat. p. 2. num. 15.* Beuth. *lib. 1. c. 5.* ea enim, inquiunt, quæ Juris Divini sunt, & ad cultum Divinum pertinent, non debent humanis legibus illigari, multo minus supprimi, *l. Sancimus 21. Cod. de SS. Eccles.* & summa est ratio, quæ pro Religione facit. *l. sunt personæ 43. ff. de Relig. & Sump.*

Eamque sententiam & nos amplectimur, eo quod & mulieri ratione bonorum dotalium, & fisco Jus prælationis habentibus expresse comparent Ecclesiam Tiraqu. *privil. 143. & 158.* Everhard. *in Top. in loco: a dote ad Ecclesiam, & in loco: a fisco ad Ecclesiam. num. 16.* Pulchre Franch. & Vasp. *de Controv. Reg. part. 2. q. 96.* Jacob. Schult. *ad Modest. Pist. quæst. 129.* atque ita consuetudine receptum esse testatur Joan. Köppen. *decis. 28. n. 5.* Si enim fiscus præfertur hypothecariis, quia est causa Principis, ergo magis Ecclesia, quia est causa DEI. Trid. *Sess. 25. de Ref. cap. 20.* ibi: *quæ Ecclesiastici Juris sunt tanquam DEI præcipua.* Deinde civitas habet prælationem, ergo & Ecclesia, quæ præfertur, vel saltem æquiparatur civitati. *l. ut inter 27. Cod. de SS. Eccles.* Sciet tamen Ecclesia locuples erga depauperatos, & præsertim sine culpa sua ad inopiam redactos debitores, aliosque creditores, meminisse præclari moniti D. Ambrosii in *cap. aurum. 70 causa 12. quæst. 2.* videlicet subveniendum pauperum necessitatibus.

Idque multo magis procederet, si ex pecunia Ecclesiæ res empta probari posset, quo casu sicut pupillo tacita hypotheca eaque privilegiata conceditur. *L. itemque. 7.*

ff. qui

ff. qui potior. in pign. L. 6. C. de Servo pig. dat. ita non videtur Ecclesiæ deneganda, quæ *jure minoris* utitur. *c. 1. de in integ. restit.*

Item in bonis administratoris sui Ecclesiæ tacitam hypothecam, exemplo minoris in bonis Curatoris, communiter concedunt DD. gl. ord. *in c. ex litteris. 5. V. obligata*, & ibi Panormit. *num. 11. h. t.* Neguzant. *de pign. 4. membro 7. part. n.* 120. *cum seq.* Koppen *dict. n.* 25. *V. in casibus &c.*

Minus dubium est, si Monasterium vel Ecclesia crediderit, ut res aliis obligatæ v. g. domus & horrea &c. reficerentur, ut ab executione militari, v. g. propter steuras Reipub. debitas, vel ab oppressione alia violenta bellica liberarentur: tunc enim non tantum pupillo vel Ecclesiæ, sed cuilibet hypotheca privilegiata constituitur, quod suis expensis salvum pignus fecerit *in l. interdum.* 5. *cum seqq. ff. Qui potior. in pign.*

Si Ecclesia vendat rem aliquam, & fidem de pretio habeat, emptoris autem bona subhastentur, & res extet; quamvis fortassis dici possit, quod *fictione brevis manus* censeatur res ex pecunia Ecclesiæ comparata, quasi Ecclesia mutuam pecuniam ad rem emendam dedisset, *arg. l. rogasti.* 11. *ff. de Rebus cred.* adeoque privilegiatam hypothecam habeat, juxta superius dicta: melius tamen per *restitutionem in integrum* sibi consulit Ecclesia vel Monasterium; nam tunc rescisso contractu dominium revertetur ad Monasterium, & pro re vendita *Vindicatio* competet: qui autem *vindicat*, futurus est ante privilegia, inquit Ulpian. *in l. si ventri* 22. *§. in bonis. ff. de Reb. auctorit. judicis possid.* de quo restitutionis Privilegio suo loco pluribus agitur.

9 *Tertio*, si debitor in solutione cessaverit, tunc creditor pignus distrahere potest, & de pretio sibi satisfacere: & quidem, si per pactum expressum potestas distrahendi data sit creditori, is statim jure distrahit: sin vero de distractione nihil conventum sit, tunc per trinam denunciationem, non una die, sed per intervallum 10. dierum faciendam debitor moneri debet, ut pignus per solutionem reluat; quod si neglexit, deinde pignus vendi poterit. Videatur Harprecht. *in §. ult. Instit. Quibus modis re contrahitur obligatio. n. 237.*

Pactum autem, ut intra certum tempus debito non soluto pignus pleno jure acquiratur creditori, dicitur pactum *legis commissoriæ*, & tanquam usurarium reprobatur, eo quod pignus ordinarie plus valeat, quam ipsum debitum. *cap. significante* 7. *hoc tit. l. 1. & seq. Cod. de pactis pignorum.* Si tamen creditor ita pacisceretur cum debitore, ut debito intra certum tempus non soluto pignus ipsi creditori juxta boni viri arbitrium pro justo pretio vendatur, non committeretur pactum legis commissoriæ. *l. si fundus.* 16. *§. fin. de Pignoribus.* Panor. *in d. c. significante. n.* 6.

10 Postremo admodum adnotandum, quod si res frugifera sit creditori oppignorata, & tradita, is ex tali pignore fructus non lucretur, sed debeat in exonerationem sortis principalis computare: nisi forte aliquam partem loco interesse propter lucrum cessans aut damnum emergens, vel aliam causam ab usura excusantem petere possit. Quare si ex re oppignorata per decursum temporis tot jam fructus perceperit, ut summam capitalem adæquent, pignus debitori restituendum erit. *cap. 1. & 2. de Usuris. c. cum contra 6. h. t. & l. 1. Cod. de Pignorat. actione.* Exceptio tamen est in marito, qui pro dote uxoris sibi debita accipiens pignus lucratur fructus propter onera Matrimonii. *c. salubriter 16. de Usuris.* Item etiam in domino Feudi, qui ex re feudali sibi oppignorata fructus percipere potest propter quandam dominii utilis cum directo consolidationem, dummodo interim Vasallo servitia remittantur. *cap. 1. X. de Feudis & cap. conquest. 8. de Usuris.* Qua de re amplius in *Lib. V. in Tit. de Usuris* dicetur.

TITULUS XXII.

De Fidejussoribus.

§. I.

Qui dicantur, & esse possint Fidejussores?

SUMMARIA.

1. *Fidejussor qui dicatur?*
2. *Fidejussio an per quodvis pactum, vel etiam taciturnitatem fiat?*
3. *Fidejubere non possunt milites.*
4. *Neque Clerici, exceptis certis casibus.*
5. *Fidejussio Clerici an non tantum sit illicita, sed etiam invalida? disputatur in utramque partem.*
6. *Fidejubere quando possint Religiosi, & Prælati Religionum?*
7. *De Fidejuss. mulierum, & SC. Vellejano.*
8. *Ex Fidejussione quibus casibus mulieres obligentur?*

1 FIdejussor ab ethymologia dicitur quasi fide sua jubens & intercedens, ut alteri credatur; & juxta communiorem descriptionem est ille: *qui fidem suan pro principali debitore interponit, ac ejus*

obli-

obligationem in se quoque suscipit, principali nihilominus manente obligato.

2 Hæc fidejussio hodie non solum per solemnem stipulationem, ut olim, sed per quodcunque pactum, sponsionem, nuntium, vel epistolam (saltem ex generali, præsertim Germaniæ consuetudine, de qua stipulationum & pactorum Jura confusa sunt) recte fieri potest. Imo *in l. cum ostendimus. 4. §. fin. ff. de Fidejussoribus tutorum* deciditur, quod si quis in judicio nominatus fidejussor patiatur nomen suum in acta publica referri, perinde teneatur, ac si verbis expressis fidejussisset. Id tamen non pauci Doctores cum Barth. *in d. l. 4.* existimant, solum procedere in Fidejussoribus tutorum, ob pupillorum favorem. Quando autem generaliter ex taciturnitate præsumatur consensus, pluribus tradunt interpretes *ad c. qui tacet. 43. de R. J. in 6.* & in præsenti materia videri poterit Antonius Heringius *in speciali tractatu de Fidejuss. cap. 7. a n. 32.*

Fidejubere possunt regulariter omnes, qui ejus sunt conditionis, ut se & sua obligare valeant, qui rectum rationis usum, & liberam rerum suarum administrationem habent.

3 Specialiter vero prohibentur milites, quo minus fidejubere possint. *l. milites 31. Cod. de Locato.* ne a militia abstrahantur, & præsumptione cinguli militaris aliis graves existant: Excipere solent Doctores, nisi miles in rem suam, seu pro sua utilitate, aut pro sua etiam cohorte fidejusserit.

4 Ad exemplum militum de Jure Canonico interdicitur Clericis Fidejussio, ne se ipsos ære alieno obruant, ut inde cum dedecore status Clericalis, & damno Ecclesiastici officii ac redituum Ecclesiasticorum, in pios, non profanos usus convertendorum, ad curias trahi & perpetuis litibus occupari debeant, *cap. 1.* & ibi Doctores *hoc tit.* Neque tantum in Jure Pontificio, sed & Cæsareo statutum reperitur, *in Novella Justiniani 123. cap. 6. & Novella Leonis 86.* quas leges Civiles non idcirco allegamus, quasi adstruentes, Clericis a sæcularibus Principibus leges imponi posse, sed ut tanto minus adversus sacros Canones conquerantur Laici, si videant, etiam Imperiali Jure Clericos a similibus oneribus immunes esse.

Verum hic aliquot limitationes adferuntur, ut imprimis, quod istæ constitutiones tantum intelligantur de indiscretis Fidejussionibus sine causa necessitatis susceptis, quas si frequentiores fecerit Clericus, puniri meretur tanquam sæcularibus negotiis nimium se implicans per Text. *in d. c. 1.* ibi: *Fidejussionibus inserviens*, ubi illud verbum *inserviens* actuum frequentiam denotat. Cæterum pro indigente, & in necessitate constituto aliisque Fidejussoribus destituto Clerici fidejussionem non tantum non prohibitam, sed & piam & meritoriam esse, recte

censet Panorm. *in eod. c.* 1. *num.* 3. *&* 4. Gloss. *in c. quod quibusdam. v. Fidejubeant. eod. tit. per text. in cap. non satis dist.* 86.

Deinde pro Ecclesiis suis, item pro aliis Clericis fidejubere Clericis concessum est. *cap.* 2. *&* 4. *hoc tit.* Gloss. *in eod. cap* 4. *fidejubeat. & in c. te quidem* 29. *causa* 11. *q.* 1. *cum Clericis* 25. §. 1. *& l. omnes* 33. §. 2. *Cod de Episc. & Cleric.* Eadem & potiori ratione, qua Clerici pro Ecclesia sua, & aliis Clericis, itidem pro se & in rem suam sive utilitatem propriam fidejubere possunt: cum ordinata charitas incipiat a se ipso; & quod quis alteri, utique conceditur & sibi præstare, imo nonnunquam sibi, quod alteri non potest. *arg. cap.* 1. §. *fin. de Postulando l. qui stipendia* 9. *Cod. de Procuratoribus.*

Utrum autem Fidejussio Clerici extra recensitas exceptiones facta, sicut est illicita, ita quoque sit invalida, ut nulla exinde contra Clericum Fidejussorem detur actio, dubitatur. Validam & obligatoriam asserit Panorm. *in c.* 1. *hoc tit. num.* 7. Barb. *in eod. c.* 1. *in fin.* cum Menoch. *de Præsumpt. lib.* 2. *præsumpt.* 46. *n* 15. *& aliis.* Neque enim rarum est in jure nostro, ut multa fieri prohibeantur, quæ tamen facta sustinentur, prout dicitur *in c. ad Apostolicam* 16. *de Regularibus.* & casus *in cap.* 3. *hoc tit.* propositus videtur id omnino evincere. Facit & *l.* 3. *in fin. ff. hoc tit.* ubi Fidejussor non idoneus ex acceptatione creditoris idoneus efficitur; accedit, quo licet Clericus prohibeatur reditus Ecclesiasticos in alios, quam pios usus impendere, si tamen secus fecerit, valeat juxta communem sententiam translatio veri & irrevocabilis dominii; id quod tanto magis in fidejussione obtinebit; cum Fidejussori per regressum & actionem contra principalem debitorem de indemnitate cautum sit. *cap.* 2. *hoc tit.* Adde demum, licet Clericis tabellionatus seu notariatus officium saltem circa sæculares causas exercere prohibitum sit. *cap. sicut* 8. *Ne Clerici vel Monachi &c.* Valent tamen instrumenta de facto contra juris prohibitionem a Clerico facta, teste Panorm. & Barbosa *in eod. c.* 8. Et hæc sententia valde communis & probabilis est, ac præsertim circa bona patrimonialia, industrialia, parsimonialia Clerici, & etiam circa bona prospectu Ecclesiæ acquisita, ubi summa Fidejussionis fuerit modica, quam Clericus alias donare valeat, recte teneri potest.

Contrarium tamen etiam non improbabiliter sustinet Hering. *d. Tract. de Fidejussoribus. c.* 7. *a n.* 251. quia in dubio lex prohibitoria facit actum non tantum illicitum, sed etiam invalidum, nisi valor ipsius aliunde colligatur, per textum notabilem *in l. non dubium* 5. *pr. C. de legibus: l. pacta* 6. *Cod. de Pactis: c. quæ contra* 264. ubi Gloss & Henricus Canisius *de Regulis Juris in* 6. Quam proinde sententiam qui defendere volet, contrariis respondebit

debit, *in d. c. constitutus h. t.* non satis exprimi, an ille fidejussor fuerit Clericus vel Laicus, imo juberi a fidejussione sine dilatione absolvi; *legem* porro 3. *ff. eod.* procedere de illis, quorum Fidejussio in privatum duntaxat eorum commodum prohibita est, non in publicum totius ordinis, ut Clericorum. Circa translationem dominii in bonis respectu Ecclesiæ acquisitis multum imprimis inter Doctores disputatur, ut videre est apud illos, qui de dominio Clericorum scribunt: deinde difficilius semper concedi & practicari potest, ut, re non amplius integra, solutum repetatur, quam ut aliquis ad solvendum adigatur. Cautionem per regressum contra principalem debitorem plerumque infirmam esse, inde facile patet, quod Fidejussor regulariter tunc primum conveniatur, si principalis debitor solvendo non sit: ut propterea inanis sit actio, quam debitoris inopia excludit, *l. nam is nullam 6. ff. ce Dolo.* postremo quidquid sit, de valore instrumenti sæcularis a Clerico Notario confecti, in eo potest assignari disparitas, quod in confectione instrumenti non subsit ratio damni, sicut in fidejussione.

6 De Religiosis, qui bona propria & patrimonialia, quæ obligare possent, non habent, constitutum est *in c. penult. hoc tit. & cap. 2. de Solutionibus.* quod ex eorum fidejussione Ecclesia vel monasterium non teneatur, nisi consensus Abbatis, & majoris partis Capituli intervenerit, aut in monasterii utilitatem redundet. Imo *in d. c. de solutionibus*, Prælatus, qui pro alienis debitis Ecclesiam gravat, suspensionem ab administratione temporalium & spiritualium incurrit, ubi notanter advertit Panorm. *ibidem num.* 9. contra Hostiensem, quod talis Prælatus in hac suspensione celebrans non fiat irregularis, cum non sit suspensus ab officio, sed ab administratione tantum: spiritualium autem administratio in proprio sensu explicari potest, v. g. de susceptione novitiorum ad religionem, vel professionem, & correctione in capitulo & similibus actionibus: officium vero proprie importat Divinorum celebrationem, & notum est, in pœnalibus terminos stricte accipiendos, & pœnam potius interpretatione mitigandam esse *c. in pœnis 49. de Regulis Juris in 6.* In re tamen modica Prælatus etiam sine consensu expresso Capituli fidejubere potest; quia talia, in quibus non vertitur notabile Ecclesiæ præjudicium, subjacent potestati administratoriæ, quemadmodum etiam donationes moderatas facere non prohibetur? *arg. c. 3. ubi DD. de Donationibus.* quænam vero dicatur res, vel summa modica, in thesi determinari nequit, sed arbitrio prudentis viri habito respectu ad monasterii reditus judicandum erit.

De

De Senatus-Consulto Vellejano.

7 PRæterea inter eos, qui fidejubere non possunt, numerantur mulieres, idque prolixe tractatur in Jure Civili *toto tit. ff. & Cod. Ad Senatus-Consultum Vellejanum.* propter sexus enim imbecillitatem & imprudentiam succurrendum fuit mulieribus in fidejussione, utpote ad quam commiseratione & non prævidentes imminentis damni periculum facile inducuntur: ac verecundiæ sexus repugnare visum alienas defensiones suscipere, & virilibus officiis se immiscere. Unde si de facto fidejusserint, contra creditorem exceptio, & si insuper solverint, soluti condictio ex præfato Senatus-Consulto Vellejano mulieribus indulgetur. *l. 2.* §. 1. *l. quamvis* 8. §. *interdum 3. & passim ff. Ad Senatus-Consultum Vellejanum.*

Utitur etiam lex non tantum verbo *fidejussionis*, sed & *intercessionis*, quod generalius est, & latius patet, ita ut quomodocunque mulier pro alio intercedat, vel priorem alterius obligationem in se recipiendo, constituendo, mandando, expromittendo, defendendo, res suas pignori dando, vel novam obligationem pro alio inducendo, v. g. mutuum pro eo accipiendo, vel simili modo contrahendo, legis beneficio protegatur. *d. l* 2. *& d. l.* 8. §. *si cum essem* 14. *l. non distinguimus* 32. *ff. de receptis, qui arbitrium &c. l. Redemptores 39. §.* 1. *ff. de rei vindicatione.*

Adeo hæc procedunt, ut mulier etiam pro conjunctissimis personis, patre & liberis, intercedendo non obligetur. *l. 3. & l. si paternam* 8. *Cod ad Senatus-Consult. Vell.* Item licet maritus pro uxore, non tamen e converso uxor pro marito fidejubere valet, *l. 3.* §. 3. *Cod. ne uxor pro marito.* neque uxoris simul cum marito fidejussio sustinetur. *l. si sine voluntate 5. & auth. si qua mulier. Cod. ad SC. Vell.*

Videtur quidem in contrarium obstare textus *in c. ex rescripto* 9. *de Jurejur.* Ubi uxor, quæ cum marito fidejussit, adigitur ad implendam conventionem: sed hunc locum interpretantur Doctores solummodo procedere in fidejussione jurata, de qua nominatim *citatum c.* loquitur; cum tale juramentum nec vi, nec dolo præstitum sine dispendio salutis æternæ servari possit, & inde etiam debeat. *arg. c. cum contingat* 28. *de Jurejurando.* sicut pluribus aliis casibus, de quibus mox dicemus, sua fidejussione mulier obstringitur. Gloss. *in d. c. ex rescr. in verbo uxorem.* Panorm. *ibid n. 9.* & Barb. *in Coll. n. 4.*

Cæterum extra casus specialiter exceptos mulier non tantum in foro fori, sed etiam in foro poli & conscientiæ juxta communiorem Doctorum sententiam beneficio Senatus-Consulti adjuvatur, tum ex illo principio, de quo *in Lib. I. in Tit. de Constitutionibus*, diximus, quod lex justa in foro externo sit quoque justa in foro interno; nisi fuerit mere pœnalis, aut in falsa

præ-

præsumptione fundata: tum etiam quia alias inter bonos Christianos perexigua, imo nulla foret beneficii utilitas, si mulier non obstante juris privilegio nihilominus urgente conscientia totum ex fidejussione debitum solvere teneretur. Gomezius *l. 2. variarum resolutionum. cap. 3. num.* 16. Molina *de Just. & Jur. disp. 540.*

8 Porro casus illi, quibus mulier auxilio Senatus-Consulti destituitur, sunt I. si mulier in rem suam & propriam utilitatem fidejusserit. *l. aliquando* 13. *ff. ad SC. Vellejanum*, vel etiam pretium pro fidejussione acceperit. Qua de re videatur textus, & Interpretes *in l. antiquæ* 23. *Cod. jam dicto titulo.*

II. Si pro libertate servi alieni aut dote alterius mulieris intercesserit. *l. veterum 24. & l. fin. Cod. eod.* quod utique favore libertatis & dotium ita constitutum est.

III. Si major 25. annis post primam intercessionem elapso integro biennio se rursus uni eidemque creditori obstrinxerit, tenebitur a die hujus secundæ fidejussionis. *l. 2. mulier* 22. *C. ad SC. Vellejanum.* Notant vero Doctores hanc legem propter verba finalia ibidem expressa fundari in præsumptione juris, & de jure, quod nimirum mulier post tantum tempus, dum interea suo periculo consulere debuisset, priorem intercessionem repetens censeatur non tam pro aliena, quam propria causa intercedere. Joan. Andreas *in annot. ad speculatorem tit. de præsumptionibus. §. species. num. 5.* quo supposito dici posset, circa forum conscientiæ observandum esse, quod alias de præsumptionibus tradidimus, eas tunc demum in conscientia ligare, si revera subsit, quod præsumitur.

IV. Non opitulatur mulieri Senatus-Consultum, si decipiendi animo, vel cum sciret, se non teneri, pro aliquo intercesserit: neque enim decipientes, sed deceptæ merentur auxilium. *l. 2. §. 3. ff. Ad SC. Vellejanum.*

V. Si creditor, apud quem mulier fidejussit, fuerit minorennis, non juvatur mulier exceptione Senatus-Consulti. *l. si apud minorennem* 12. *ff. de Minoribus.*

VI. Ex probabiliori sententia mulier huic beneficio non tantum juramento, ut superius dictum, sed etiam simpliciter renuntiare potest: dummodo per notarium, vel alium de eo sufficienter prius edocta & certiorata fuerit, atque majorennis sine vi aut dolo renuntiet; est enim hoc beneficium principaliter in favorem mulierum introductum, licet in consequentiam publicam quoque utilitatem respiciat, proinde nihil videtur obstare, quin huic suo favori renuntiare valeant. *per text. in l. fin. §. penult. ff. ad SC. Vellejan. authent. matri & l. finali Cod. Quando mulier tutelæ officio fungi possit.* Vid. Andr. Gail. *lib. 2. pract. Observ. observ.* 77. Fachin. *lib. 2. controv. cap.* 6. Eamque renuntiationem ipso facto censeri puto, si mulier non ignara

Senatus - Consulti actualiter pro illo solverit. *l. 4. in fin. ff. ad SC. Vellejan. l. 1. 4. & l. quamvis 9. C. eod. tit.* & alias mulieribus proprio nomine contrahere, solvere, & donare permittitur, *senatus enim obligatæ mulieri succurrere voluit, non donanti; quin facilius se mulier obligat, quam alicui donat*, inquit Juris-Consultus *in d. l. 4.* adde *l. si mulier 11. ff. & l. si adversarius 10. in princ. C. eod. tit.*

Illud vero adhuc notanter quidam adjiciunt, non statim præsumi fœminam Senatus - Consulto renuntiasse, licet in instrumento ita scriptum fuerit, nisi revera constet, eam fuisse prius de beneficio sufficienter instructam; quia tales clausulæ solent ex consuetudine Notariorum adscribi, & tametsi partibus, præsertim simplicioribus, prælegantur, ab iisdem tamen non intelliguntur. Gloss. Barth. & Jason *in l. fin. § Item quæsitum ff. de condictione indebiti.* Andr. Gail. *d. l. n. 4.* sed huic contrarium statuit Hering. in *Tract. de fidejussoribus cap. 7. numer.* 499. asserens, pro instrumento esse præsumendum, donec aliud probetur. Censeo judicem ex circumstantiis facti arbitrari debere, pro qua parte urgentior existat præsumptio.

VII. Demum sentit Hering. *d. c. 7. num.* 517. (sine alio tamen authore, & ideo liberum desuper cuilibet relinquit judicium) fœminas illustres, quæ actu regalia & jurisdictionalia ad instar virorum exercent, hac Senatus - Consulti exceptione se tueri non posse, eo quod virilibus officiis fungentes virili etiam jure uti debeant. Potest adjungi, quod penes tales fœminas, quæ cum consilio prudentum & suorum curialium omnia actitare solent, deficiat ratio Senatus Consulti, quam de imbecillitate sexus & infirmo judicio attendit.

§. II.

Quæ causæ recipiant Fidejussores & de Fidejussorum beneficiis.

SUMMARIA.

9. *Fidejussionem quæ causæ recipiant vel non?*
10. *De Fidejussorum quadruplici beneficio, & ibi de beneficio ordinario ordinis seu excussionis.*
11. *De beneficio divisionis.*
12. *De beneficio cedendarum actionum.*
13. *De beneficio liberationis.*

9 QUamvis regulariter omnes causæ fidejussionem admittant, neque tantum principali obligationi, sed ipsi accessoriæ fidejussor acce-

accedere, & sic fidejussoris fidejussor vulgo Rückbürgen, accipi possit, & non raro soleat. *l. Græce 8. §. fin. ff. hoc tit.* Excipiuntur tamen inprimis causæ criminales, ubi pœna corporalis imponitur, secus si tantum pecuniaria; cum enim nemo sit dominus membrorum suorum. *l. liber homo 13. ff. Ad legem Aquiliam*, hinc est, quod nemo se ad pœnam alterius subeundam obligare valeat.

Item pro dote conservanda fidejussor intervenire non debet, ne conjuges se invicem perfidiæ arguant, cum concordia conjugalis omni lucro sit præferenda, nec difficilior debeat esse uxor in credenda marito dote, quam dum ei credit & tradit propriam personam. *l. 1. Cod. Ne fidejussores dotium dentur.* Si tamen maritus decoctor esset, & ad inopiam vergeret, non solum fidejussores, & cautio super dote recipi, sed etiam dos ipsa repeti, & saltem sequestrari, ac ad censum annuum collocari posset, unde maritus sine ulteriori administratione ex solis fructibus sibi consignatis onera matrimonii sustineret. *cap. per vestras 7. de donationibus inter virum & uxorem. l. si constante 24. ff. soluto matrimonio.*

Denique in contractu, cui lex expresse resistit, fidejussor intervenire nequit: quia cum tunc principalis nec naturaliter, nec civiliter obligetur, pereunte principali obligatione, perit & accessoria. Aliud autem dicendum, si saltem naturalis obligatio subsit, veluti in pupillo pubertati proximo, aut minorenne sine tutoris authoritate contrahentibus: quibus fidejussor cum efficaci obligatione accedere potest. *l. si pupillus 127. ff. de verb. oblig.*

10 Fidejussionis effectus is est præcipuus, ut si creditor solutionem a principali debitore consequi non possit, fidejussorem convenire valeat; neque tantum ipse fidejussor tenetur, sed etiam illo mortuo hæres ipsius, prout regulariter omnes obligationes ex consensu, & contractu sunt in hæredes transitoriæ. *§. 2. Instit. hoc tit.*

Verum ne fidejussoribus officium suum nimis damnosum sit, jura iisdem tria beneficia dederunt: videlicet beneficium *ordinis* seu *excussionis*, beneficium *divisionis*, & beneficium *cedendarum actionum*: quartum etiam addi potest, beneficium *liberationis*.

Primum igitur beneficium *ordinis* seu *excussionis* opponit fidejussor, ne ante principalem debitorem conveniatur. *Novell. 4. & auth. præsenti Cod. hoc tit.* Prius enim in bonis suis excutiendus est principalis, & si solvendo non fuerit, tunc primum contra fidejussorem procedendum erit.

Sunt tamen aliqui casus, in quibus fidejussor hoc beneficio destituitur, ut I. si illi renuntiaverit: quod non tantum expresse fieri potest, sed etiam tacite & implicite, si nimirm solverit non opposita beneficii exceptione, vel si (ut multi probabiliter existimant)

in instrumento fidejussionis se tanquam principalem debitorem, als selbst Schuldner und Zahler, obligaverit. Videatur Harprechtus *in §. si plures hoc tit. n.* 30. Fachin. *lib. 8. Controv. c.* 54.

II. In pœnam beneficium excussionis amittit fidejussor, qui malitiose negavit fidejussionem, & postea convictus est. Barbos. *in c. 2. h. t. num. 5.*

III. Cessat hæc exceptio, si notorium sit, principalem non esse solvendo, vel propter potentiam suam conveniri non posse. Mynsing. *Cent. 2. observ.* 15. Idem dicendum, si principalis extra provinciam absens fuerit, fidejussor autem præsens; quo tamen casu fidejussori, si petierit, concedendus erit terminus ad sistendum principalem. *auth. præsenti Cod. hoc tit.*

IV. Licet omnes exceptiones reales, quæ rem respiciunt, & vel ipso jure vel ope exceptionis tollunt obligationem, velut exceptio doli, metus, pacti de non petendo, & similes principali debitori competentes prosint quoque fidejussori, quo minus solvere teneatur. *l. fin. ff. de Pactis.* In exceptionibus tamen personalibus principali competentibus fidejussor non juvatur. Unde licet Clerici respectu creditorum, parentes respectu liberorum, donator respectu donatarii, & alii habeant exceptionem competentiæ, ut usque ad saccum & peram juxta vulgarem loquendi modum excutiendi non sint, nec teneantur in plus quam reservata congrua sustentatione facere possint, de quibus in *Tit. seq.* dicemus; quia tamen istæ exceptiones, & si quæ aliæ similes tantum favorem personæ principalis respiciunt, ideo in istis casibus fidejussor in solidum recte convenitur.

Quod vero quidam apud Barb. *in Collect. cap. 2. h. t. n. 7. & 9.* volunt, beneficio excussionis non esse locum in foro Ecclesiastico, & generaliter, ubi summariter ex bono & æquo sola facti veritate inspecta proceditur, id non immerito negat Fachin. *d. l.* 8. *c.* 53. quia in summariis judiciis tantum frustratoriæ & frivolæ exceptiones, quæ ad prolongandam litem faciunt, rejiciendæ, non vero relevantes, quæ ad causam pertinent. *Clem. sæpe 2. de Verb. signif.* hæc autem exceptio excussionis seu ordinis est ex ipsa natura causæ fidejussoriæ; utpote ejus obligatio est solum in subsidium principali deficiente; nititur summa æquitate, ne fidejussor contra intentionem suam durius obligetur, eique actus charitatis alteri præstitus nimis damnosus sit. Imo hanc exceptionem etiam post litis contestationem opponi posse saltem de æquitate cum pluribus aliis sentit Anton. Hering. *d. tract. c. 28. n.* 21. Andr. Gail. *lib. obs. 27. n.* 3. neque enim hæc exceptio est mere dilatoria, quæ tantum differt actionem ad tempus, sed insuper tum ex intentione & natura fidejussoris, tum ex beneficio Justiniani,

niani, in *d. Nov.* 4. juxta eandem naturam & intentionem concesso, in effectu est etiam obligationis peremptoria, si nimirum principalis debitor ipsemet solvendo existat.

11 *Secundum* beneficium *divisionis* locum habet inter plures fidejussores, qui pro uno debitore & pro eadem summa fidejusserunt. Etenim ex natura fidejussionis singuli *in solidum*, id est, ad totam summam solvendam obligantur, & solvere tenetur is, quemcunque creditor, omissis aliis, convenerit: nisi nominatim ita contractum sit, ut quilibet fidejussorum tantum in certam partem teneretur. Attamen Imperator Hadrianus sua Epistola concessit beneficium *divisionis*, ex quo totum debitum solvendum inter plures fidejussores pro æquis partibus distribuitur. Unde & alio nomine *beneficium Epistolæ Divi Hadriani* appellatur §. *si plures* 3. *Instit. h. t. l. inter.* 26. *ff. eod. l. fin. Cod. de constit. pecun.*

Cessat hoc beneficium I. si eidem fidejussores renuntiarint, vel expresse indivisim unverscheidentlich se obligando, vel tacite, omissa divisionis exceptione solvendo: neque enim ipso jure, sed ope exceptionis inter plures fidejussores dividitur obligatio. *d. l. inter* 26. *l. ut fidejussor.* 39. *ff. h t.* potest tamen hæc exceptio etiam post litem contestatam opponi, teste Heringio *d. l. num.* 39. cum Barth. & DD. *in l. si dubitet.* 10. *ff. eodem.* quia saltem pro parte illa, quæ contingeret reliquos fidejussores, est peremptoria.

II. In pœnam amittunt beneficium, qui fidejussionem negaverint, & convicti fuerint *l. si dubitet.* 10. §. 1. *ff. h. t.*

III. Non obtinet in pluribus fidejussoribus, qui in re pupilli pro tutore fidejusserunt, ne cum pupilli incommodo scindatur actio. *l. fin. ff. Rem. pupill. salvam fore.*

IV. Si reliqui fidejussores tempore litis contestatæ solvendo non sint, beneficium quoque non prodest. Si vero post litem contestatam, & inter moras judicii bonis labantur, illud periculum ad creditorem pertinebit. *d. §. si plures. & l. inter* 26. *cum l. seq. ff. h. t.*

12 *Tertium* beneficium dicitur *cedendarum actionum*: quod si enim fidejussor nec beneficio excussionis contra principalem debitorem, nec divisionis adversus confidejussores ex aliqua causa uti possit, hoc saltem a creditore, cui solvit, jure petet, ut sibi actiones omnes tam reales, quam personales contra principalem debitorem, & reliquos fidejussores, vel etiam pignorum possessores cedat.

Porro beneficium illud respectu confidejussorum necessarium est: nam illi a solvente conveniri haud valerent, non quidem ex vero contractu, quia cum ipsis solvens nihil contraxit: nec etiam ex quasi contractu negotiorum gestorum, quia cum fidejussor ordinario jure (abstrahendo a speciali pacto) per se sit in solidum obligatus,

gatus, proprium magis, quam alienum negotium gessisse censebitur. *l. ut. fidejussor.* 39. *ff. eod.* Contra principalem autem debitorem cessio actionum non quidem omnino necessaria est, cum & alias fidejussori solventi pro principali competat actio mandati, vel negotiorum gestorum: est tamen plerumque valde utilis, quia creditor propter constituta pignora ordinarie pinguiorem actionem habet, quam sit actio mandati, vel negotiorum gestorum, quæ tantum personales existunt.

Nunquid autem etiam post solutionem cessio actionum peti & fieri poterit? Ratio dubitandi est, quod solutione debiti exspiret obligatio & actio, *princ. Inst. Quibus modis tollitur oblig. & l. penult. ff. de solut.* ac proinde cedi nequeat, quod in rerum natura esse desiit, sicut non entis qualitates non sunt. Verum quia per solutionem tantum exspirat actio, quæ competebat contra fidejussorem, principalis vero debitor, cum non solverit, adhuc maneat ipso jure obligatus, & per ipsum reliqui etiam fidejussores, qui non solverunt, quamvis propter exceptionem ab ipso creditore conveniri nequeant (ne eandem rem bis consequatur) ideo valde probabiliter dicitur, quod etiam post solutionem ab uno fidejussore factam actio tam contra principalem, quam reliquos fidejussores utiliter per creditorem cedi valeat. Harpr. *in d. §. si plures. 4. b. t. n.* 50.

13 *Quartum* denique beneficium, quod fidejussores indemnes conservat, est *liberatio:* nam certi sunt casus, in quibus fidejussor agere potest contra principalem, ut se a fidejussione liberet, solvendo nimirum creditori, vel alium idoneum fidejussorem, aut pignora substituendo. *Primus* casus est, si principalis debitor nimis diu in obligatione permanserit, ne continuum, & quasi perpetuum sit fidejussoris periculum, diu autem censetur ex interpretatione Doctorum 10. annorum spatium, vel prout judex arbitrabitur. *Secundus,* si principalis incipiat bona sua dilapidare. *Tertius*, si fidejussor forsan prætermisso ordinis beneficio condemnatus fuerit. Et isti tres casus habentur in *cap. fin. b. t. & in l. Lucius.* 38. *§.* 1. *ff. Mand.* præter quos adhuc alii a Doctoribus recensentur, veluti si fidejussio tantum ad certum tempus facta sit; si fidejussor peregre proficisci, & diu abesse vellet: si inimicitiæ capitales inter fidejussorem & debitorem principalem culpa ipsius debitoris exortæ fuerint, &c. Videatur Harpr. *in §. si quid autem.* 6. *n.* 7. *& seq. Inst. b. tit.* Andr. Gail. *Lib.* 2. *observ.* 29. & Ant. Hering. *de tract. de Fidejussor. c.* 25. *n.* 12. *& c.* 30. *n.* 64. ubi formulam hujus actionis proponit.

TITULUS XXIII.

De Solutionibus.

SUMMARIA.

1. *Clerici quale privilegium habeant circa solutiones debitorum?*
2. *Solvi potest etiam invito creditori.*
3. *Solutio facta pupillo vel minori an & quando liberet?*
4. *Solutionem particularem non tenetur creditor acceptare.*
5. *Solutio facta ab eo, qui ex diversis causis debet, qualiter imputanda?*
6. *Solutio quando fieri possit ante diem adjectum?*
7. *De Solutione in certum locum destinata.*
8. *Solvere potest etiam alius pro ipso debitore, & ita eum in actione famosa liberare.*
9. *De Solutione, quæ fit rerum alienarum administratoribus.*
10. *Solutam pecuniam transferendam recipiens, si cum ea auffugiat, cujus sit damnum?*
11. *Solutio potest fieri in alia specie monetæ, nisi secus conventum.*
12. *Solvi non potest pro pecunia accepta corpus seu species.*
13. *Solutio qualiter facienda in casibus mutatæ monetæ? proxilius tractatur.*
14. *Moræ præstatio intelligitur de mora culpabili.*
15. *Compensatio quid, & quando locum habeat?*
16. *Compensatio tacita admittitur, etiam, ubi in foro externo denegatur.*
17. *De aliis Solutionis speciebus.*
18. *Ecclesia, vel successor in beneficio, vel Civitas quando teneatur solvere debita ab antecessoribus, vel administratoribus contracta.*

SOlutio est *totius rei debitæ idonea satisfactio, creditori per debitorem justo loco & tempore præstita.* Circa quam ea, quæ pro quotidiana praxi faciunt, breviter denotabimus.

1 Notandum igitur I. quamvis non minus Clerici, quam laici, debita solvere teneantur, speciali tamen juris privilegio munitos esse Clericos, ut propter debita incarcerari vel excommunicari non possint, sed si de facto non habeant, unde solvant, satis est, quod caveant, & promittant de solvendo, ubi ad pinguiorem fortunam devenerint. Imo nec omnia bona, quæ de facto habent Clerici, debitoribus cedere tenentur, sed exemplo militum gaudent beneficio *competentiæ*, ut non ultra, quam deducta congrua sustentatione facere possunt, conveniri valeant, per text. & DD. *in cap.* Odoar-

Odoardus. 3. h. t. Dubitant hic Interpretes, an Clericus, qui æs alienum contrahit, valeat huic beneficio renunciare? ex ea dubitandi ratione, quod regulariter quilibet favori suo & privilegio renuntiare non prohibeatur. *l. penult. Cod. de Pact.* Magis tamen receptum est, talem renuntiationem non valere, eo quod dictum privilegium honorem totius Ordinis Clericalis respiciat, ne Clericus obæratus in opprobrium sui Ordinis mendicare cogatur, sicut in simili de *Privilegio fori* traditur *in c. si diligenti. 12. de Foro compet.* Quod vero attinet ad *d. leg. pen. cum similibus,* ea procedit de favore & privilegio in privatum duntaxat commodum unius vel alterius personæ introducto. Henric. Zoës. *h. t. in Decret. n. 5.*

Advertit autem Riccius *in Praxi aur. decis. 26. & seq.* quod Clericus negans debitum, & de eo per sententiam condemnatus; vel qui dolo & sub spe *dict. cap. Odoardus*, debita, & æs alienum contraxit, non gaudeat dicto privilegio, quod per omnia comparatur privilegio cessionis bonorum. Sed id putarem admittendum quoad illa media compulsorialia, ut Cleribus in talibus casibus per censuras vel incarcerationem adigi possit ad solvendum; quod vero etiam propterea omnibus bonis exui valeat, non est satis in Jure Canonico expressum, neque propter reverentiam Ordinis clericalis facile introducendum: delictum enim cuique suum, non alteri, minus Ecclesiæ seu Ecclesiastico honori nocere debet. *l. factum. 155. ff. de R. J. & c. delictum. eodem in 6.*

2 Not. II. quod creditori, qui rerum suarum administrationem habet, semper solvi possit, etiam invito, dummodo in loco & tempore competenti, vel certe, si creditor solutionem debito loco & tempore factam accipere nolit, licebit debitori eas pecunias magistratui consignari, & ita se a debito principali, & ab usuris imposterum liberare. *l. obsignatione. 9. Cod. h. t.*

3 Dico: *si creditor rerum suarum administrationem habeat*: nam pupillo, vel minori sine tutoris aut curatoris authoritate facta solutio non liberat debitorem, quin de pecunia forsan male perdita denuo conveniri valeat; quia pupillus obligationem & actionem amittere non potest. Si tamen pecuniæ adhuc exstarent, vel in rem pupilli versæ fuissent, daretur exceptio doli contra tutorem, vel pupillum bis id ipsum, quod habet, repetentem. *l. pupillo 15. ff. h. t.* Econverso autem licet pupillus vel minor sine authoritate tutoris vel curatoris solvere nequeant, sicut nec res suas alienare, vel dominium transferre, si tamen de facto solverint, & pecunia penes creditorem perierit, solutio convalescit, & liberatio sequetur; ne, quod in favorem pupilli introductum est, in ejus odium retorqueatur, si idem debitum te-

rato

rato solvere teneatur. *l. quod si forte.* 14. §. *fin. ff. eod.*

4 Notandum tamen III. quod creditor non teneatur particularem solutionem acceptare, v. g. si debitor mille florenorum hoc anno vellet solvere centum, & reliquum annis sequentibus &c. quia una obligatio una solutione tollenda est, & plerumque particularis solutio multa incommoda secum fert; cum ejusmodi pecunia, ita minutim accepta, facile consumatur, nec ad emptionem rei immobilis fructiferæ, vel census annuos recte applicari possit. *l. tutor.* 41. §. 1. *ff. de Usuris.* Aliud autem dicendum, si debitor pecuniam ex diversis causis debeat, v. g. centum ex mutuo, centum ex empto &c. tunc enim cum diversa fiunt debita, unum sine altero exsolvi potest, & creditor acceptare tenetur. *l.* 1. *Cod. h. t.*

5 Notandum IV. si quis ex diversis causis debitor existat, & aliquam pecuniæ summam exsolvat, nec tamen exprimat, in quodnam debitum velit solutionem imputare, quod ei liberum est: tunc quidem electio est creditoris, sed is ita rem debitoris agere debet, uti suam propriam. *l.* 1. *ff. h. tit.* ideoque in dubio, & quando non constat aliter de mente solventis, censebitur talis solutio imputata in causam duriorem, & per eam extinctum illud debitum, quod maxime gravat debitorem. *l. in his* 5. *ff. eod.* e. g. si aliquod ex dilatione, aut inficiatione crescit in duplum: tunc in dubio potius unum ex his debitis onerosis, quam illud simplex exsolutum intelligetur. Imo tametsi major pecunia soluta sit, quam unum debitum exposcat, adhuc tamen illud debitum, quod maxime debitorem premebat, ex toto, & proximum pro parte sublatum erit. *l. cum ex pluribus* 97. *ff. h. t.* Illud vero est speciale, quod si simul usuræ aliquot v. g. annorum, & ipsum capitale debeatur, tunc prius per solutionem usuræ, quam capitale, sublatæ censebuntur: quamvis enim expediret debitori, solutam pecuniam in capitale imputare, ut eo extincto nullæ etiam imposterum usuræ deberentur, non est tamen in potestate debitoris restantibus usuris solvere capitale. *d. l.* 5. §. 3. *ff. h. t.*

6 Notandum V. si debitum sit in diem contractum, etiam ante illius diei existentiam solvi posse: quia dies in favorem debitoris adjectus censetur, cui proinde renuntiare non prohibetur. *l. stipulatio ista.* 38. §. *inter.* 16. *l. continuum.* 137. §. 2. *ff. de Verb. oblig.* nisi ob creditoris quoque gratiam & interesse certus solutioni dies destinatus fuisset: tunc enim in solutionem ante diem faciendam ipsum etiam creditorem consentire oporteret. *l. eum qui.* 15. *ff. de Annuis legatis.*

Cæterum si dies nominatim solutioni adjectus non sit, quamvis de rigore omni die debitum repeti possit, quia in obligatione pura statim cessit, & venit dies. *l. cedere*

diem. 213. *ff. de Verb. signif.* ne tamen contractus elusorii & sine utilitate ac effectu cum damno humani consortii reddantur, si. v. g. mox eodem die pecunia mutuata repeteretur, æquitas omnino suggerit, aliquod tempus pro commoda solutione arbitrio boni viri & judicis intercedere debere. *l. quod dicimus.* 105. *ff. h. t. l. si domus.* 71. §. 2. *de Leg.*

Qualiter autem solutio ex condemnatione judiciali & re judicata facienda sit, in Lib. II. in Tit. *de Sent. & Re jud.* dictum est.

7 Notandum VI. de loco solutionis distinguendum esse, an certus determinatus sit, nec ne? nam si prius, debitor non potest in alio loco solvere, neque creditor alibi petere, nisi forsan tergiversaretur ad locum solutioni destinatum venire. *l.* 1. *& toto tit. ff. de eo, quod certo loco &c.* si vero locus in contractu adjectus non sit, tunc locum contractus, aut domicilii debitoris, quemadmodum in judicialibus, ita etiam in solutione competentem asserunt Doctores.

8 Notandum VII. quod non tantum ipse debitor, sed & quicunque alius pro ipso etiam ignorante vel invito solvere, atque ita eundem a debito liberare possit. *princ. Instit. Quibus modis tollitur obligatio l. solvere.* 53. *ff. h. t. l. manifesti.* 17. *Cod. eod.* Unde notabilem cautelam tradunt DD. qua amicus possit amicum actione injuriarum, vel alia famosa conventum ab infamia liberare, si nimirum pro ipso ignorante vel invito solvat; ne reus principalis sponte solvendo censeatur confiteri crimen. *l.* 4. §. *fin. cum l. seq. ff. de his, qui notantur infamia.*

9 Notandum VIII. quod etiam creditori, tutori, vel curatori, aut procuratori generali, cui omnium negotiorum administratio commissa est, & multo magis procuratori speciali mandatum ad recipiendam solutionem habenti solvi possit: non autem illi, qui tantum ad movendam litem in judicio constitutus est, nisi principalis solutionem ratam habuerit. *l. hoc jure.* 86. *ff. h. t.* Putativo procuratori solutio bona fide facta etiam quidem liberat debitorem, dummodo talis sit, qui semel generale aut speciale msndatum recipiendi pecunias revera & scienter habuit, quod deinde creditor ignorante debitore revocavit: sibi enim imputabit creditor, quod de revocato mandato debitorem non admonuerit. *l. qui hominem.* 34. §. 3. *ff. h. t.*

10 Notandum IX. si ille, cui solvitur, nunquam aliquod mandatum habuerit, sed fraudulenter finxerit, se habere mandatum, & multo magis, si debitor proprio motu & voluntate alicui sine creditoris præscitu pecunias dederit, non liberabitur, nisi subsequente creditoris ratificatione. Quare, si recipiens pecunias cum iisdem auffugerit, vel per deprædationem, aut casum fortuitum amiserit, nova solutio a debitore exigetur.

getur. *d. l. qui hominem.* §. *4.* & *seq.* Videtur quidem in contrarium facere. *l. argentum* 20. *ff. Commod.* ubi is qui argentum commodatum ſuo ſervo, qui communi exiſtimatione fidelis & idoneus credebatur, tradidit ad commodantem transferendum, liberatur, licet ſervus in itinere cum argento deprædatus ſit. Verum inter transmiſſionem pecuniæ ex mutuo vel alio contractu debitæ rationem differentiæ aſſignat Panorm. *in c. ſignificante.* 7. *de Pignor. n. 8.* quod ſcilicet priori caſu transmittens pecuniam ſit debitor generis, & conſequenter dominus, antequam creditor accipiat, in quem tenetur dominium ſolvendo transferre: poſteriori vero is ſit dominus, ad quem res transmittitur, ac transmittens rem commodatam, depoſitam, vel oppignoratam, ſit debitor certæ ſpeciei, qui interitu ejusdem liberatur.

11 Notandum X. niſi ſpecialiter conventum ſit, ut ſolutio in certa ſpecie monetæ fiat, non poſſe cogi debitorem, ut pecuniam in illa ſpecie reddat, in qua accepit, v. g. imperiales pro imperialibus &c. ſed qui forte centum imperiales in ſpecie accepit, poterit 150. florenos in parva pecunia reddere: quia pecunia recipit functionem in genere, & regulariter magis attenditur quantum, quam quid ſolvatur: *arg. l.* 1. §. 1. & *l. Titiæ.* 25. *ff. de Auro & argento legato.* Barb. *in l. Paulus.* 101. *ff. h. t.*

An autem pro aurea moneta mutuo accepta poſſit reddi argentea, magis videtur dubium, propter textum *in Nov.* 4. *cap.* 3. ubi aurum pro auro exigi conceditur. Nihilominus etiam hic ad primam contrahentium intentionem reſpiciendum opinor: an ſub ea lege mutuati aurei, ut viciſſim tales redderentur: vel an non petente debitore, & ſponte a creditore nihil aliud paciſcente, alterius pecuniæ loco aurei dati ſint: priori caſu procedet Novella, ut colligitur ex illis verbis: *ſi ardeat creditor aurum omnino quærens &c.* quæ Novella nihil novi circa hoc inducit, ſed principaliter diſponit, qualiter procedendum cum debitore auri, ſi aurum non habeat, ſicut eandem diſpoſitionem tranſumptam habemus *in Auth. hoc niſi. Cod. h. t.*

Altero vero caſu, etiam aurea pecunia æſtimationem & functionem in genere recipit, cum tempore mutui contracti non tam qualitas, quam quantitas pecuniæ conſiderata fuerit, & interpretatio facienda contra creditorem, in cujus poteſtate erat legem contractus apertius dicere, ſicut notavit Gothofredus *ad l. 3. ff. de Rebus creditis*, facit. *d. l. Titiæ.* ubi pro auro legato æſtimatio præſtare permittitur.

12 Verum hoc ita procedit, ſi debitor pro pecunia accepta aliam pecuniam, licet diverſæ ſpeciei, reddere velit: At vero ſi pro pecunia offerat corpus aut ſpeciem,

v. g. equum, domum &c. vel econtra pro corpore aut specie pecuniam, invitus creditor acceptare non tenetur; haberet enim talis solutio speciem emptionis, nemo autem invitus emere, vel vendere tenetur. *l invitum.* 11. *Cod. de contrahenda emptione.* & alias nota est regula, *quod aliud pro alio invito creditori solvi non possit. princ. Inst. Quibus modis tollitur obligatio & L. cum, a quo. Cod. h. t.* Non obstat *d. l. 1. §. 1. & d. l. Titiæ. Item l. si quis argentum.* 35. *in princ. Cod. de Donationibus.* ubi certa pondo auri & argenti legata debens satisfacit æstimationem in pecunia numerata solvendo: nam istæ leges, ut ex earum contextu manifeste apparet, procedunt, si testator non certum corpus argenti, veluti poculum, aut aliud vas argenteum in specie legarit; tunc enim id ipsum, & & non ejus æstimatio præstanda foret, sed quando in genere ponderis fecit mentionem, quo casu censetur, hæredem ad nullum determinatum corpus, sed ad pondus alicujus argenti in genere, vel, quod in effectu idem est, ad valorem ejus adstrinxisse, idque propter affinitatem, quæ est inter argentum ponderatum & numeratum; nam & nummis suum pondus est, & ex pondere nummi fiunt, atque numerus & pondus qualitas rerum fungibilium est.

13 Occurrit porro celebris & huic loco accomodata quæstio, quemadmodum solutio facienda, si moneta mutetur, id est, ex impositione & dispositione Principis in valore suo, aut materia augeatur, vel minuatur. Duplicem mutationem monetæ communiter distinguunt DD. unam, quam vocant *intrinsecam*, & alteram *extrinsecam*. Intrinseca est, quando materia seu substantia monetæ mutatur, v. g. thaleri, aut alii nummi semicuprei cuduntur &c. *Extrinseca*, quando manente eadem bonitate materiæ valor sive æstimatio extrinseca augetur, vel minuitur, quemadmodum circa annum 20. hujus sæculi propter defectum pecuniarum valor thaleri ad 10. florenos excrevit.

Primo igitur casu, si moneta *intrinsece* mutetur, plerique consentiunt, simpliciter inspiciendum esse tempus contractus, & secundum illam æstimationem, & speciem monetæ solutionem faciendam; quod si antiqua moneta amplius non extet, solutio quidem in nova moneta fiet, sed habita proportione & æstimatione arbitrio boni viri, ac considerato interesse lucri cessantis, vel damni emergentis ad valorem veteris monetæ, ita ut si vetus moneta fuerit melior, de nova aliquid supplendum sit; si deterior, in nova aliquid detrahi possit. Textus & Interpretes *in c. olim.* 20. *& c. cum Canonicis.* 36. *de Censibus.* Neque enim, ut quidam in contrarium opponunt, tota ratio & substantia monetæ in æstimatione extrinseca a superiore imposita consistit, cum pro moderno Reipublicæ statu

etiam

etiam bonitas interna, & certum ipsius pondus quam maxime consideretur, sicut moneta rasa tanto minus valet, quanto plus auri vel argenti abrasum est. Item cum hodie non sit unum territorium Imperatoris, sicut olim, sed diversissima aliorum Principum moneta, quæ non habet intrinsecam bonitatem, in aliis territoriis expendi non potest. Facit huc *l. debitorem. 99. ff. h. t.* ubi dicitur, *debitorem* (convenientius Glossatores legunt, *creditorem*) non esse cogendum, ut in alia forma nummos accipiat, si ex hoc damnum sit passurus. Barb. Salicet. & Castrensis. *in l. cum quid. ff. de Reb. cred.* Fachin. *lib. 2. consf. 46. n.* 9. Covar. *de Veterum Numismatum Collatione c. 7. §. unic. num. 2.* Andreas Gail. *lib.* 1. *observ.* 73. *n.* 3. Valebit tamen consuetudo vel præscriptio solvendi in moneta nova, non habita consideratione materiæ prioris, quia talis consuetudo tollit multitudinem litium. Bovius *decis.* 372. *n. 3.* Panorm. *in dict. cap. cum Canonicis. in fine.* Sentiunt quoque nonnulli, quando in debito sola determinatio certi numeri florenorum in genere interposita est, absque eo, ut certam monetæ formam vel materiam nominando contrahentes præfigerent, quod tunc in obligatione & solutione plus non esse videatur, quam debita pecuniæ summa & quantitas, quæ proinde etiam in moneta usuali currentis temporis solvi possit.

Altero autem casu, *quando manente eadem bonitate intrinseca valor extrinsecus monetæ mutatur*, difficillima inter Doctores disceptatio est, an ad creditoris, vet debitoris lucrum aut damnum talis mutatio pertineat? v. g. si quis anno 16:5. credidit alteri 100. florenos, anne dein, quando thalerus crevit ad 10 florenos, teneatur pro centum florenis decem tantum thaleros acceptare; vel qui post auctum thalerum mutuos accipit centum imperiales, adeoque secundum æstimationem illius temporis mille florenos, teneatur etiam hodie, postquam thaleri valor ad florenum cum dimidio decrevit, integros mille florenos exsolvere.

In hac celebri controversia Doctores censent ad conventionem partium principaliter attendendum: contractus enim ex conventione legem accipiunt, juxta *Regulam 85. Juris in 6.* Ponunt autem tres conventionis modos. I. Si nominatim conventum sit, ut certa species monetæ, & certo numero redderetur, v. g. centum thaleri, vel aurei in specie. II. Si nulla certa species & numerus monetæ determinatus, sed quantitas in genere v. g. centum floreni pro centum florenis reddi petantur. III. Si quidem mentio fiat de certa specie monetæ, veluti thaleris aut ducatis solvendis, sed quia numerus expressus non fuit, dubitetur, an contrahentes ad monetæ determinata corpora, vel æstimationem tantum eorum respexe-

ſpexerint? *Quartam* conſiderationem addunt: fueritne debitor juſto tempore & loco a creditore interpellatus, in mora ſolvendi, an non?

Quod igitur attinet ad *primum* conventionis modum; *ſi moneta in certa ſpecie & numero expreſſe determinata ſit*, communis eſt ſententia teſte Paulo Laymano *in Theol. moral. lib. 3. Tract. 3. parte 1. cap. 5. num. 13.* quod ſuperveniens extrinſeca mutatio valoris lucro vel damno creditoris cedat, quia tot ſpecifica monetæ corpora ſolvenda, quot in pactum deducta ſunt, ſive valor eorum auctus ſive diminutus fuerit. Ejusdemque ſententiæ allegat Covar. Abbatem, Molinam, & alios. Addit: dummodo pactio juſta fuerit; quia intererat mutuatoris, qui aureos, vel thaleros ad illud tempus actionis ſervaſſet: vel ſi æquale periculum tum fuerat augmenti & diminutionis, quod periculum diminutionis, cum in ſe pariter creditor ſuſcipiat, non videtur iniquum, ut etiam in alio eventu commodum ſentiat & lucrum *arg. cap. naviganti.* & quæ ibi tradunt interp. *X. de Uſuris.*

Verum licet huic ſententiæ libenter ſubſcribam, quando mutatio monetæ non eſt exceſſiva, ſed modica; plane tamen ſubſiſto, quid dicendum ſi augmentum, vel diminutio ſit gravis, imo etiam ultra duplum. Ponamus enim, quod aliquis anno 15. hujus ſæculi acceperit mutuos centum imperiales cum pacto, ut totidem in ſpecie redderet, quos tamen nec ipſe mutuatarius aliter expendit, quam pro centum quinquaginta florenis, an non maximum ejus gravamen fuiſſet, ſi deinde, ubi imperialis crevit ad decem florenos, debuiſſet centum imperiales in ſpecie & numero, adeoque tunc in effectu mille florenos reſtituere?

Quare cum hic creditor agat ad intereſſe lucri ceſſantis, ob prædictum periculum lucri & damni in ſe ſuſceptum, exiſtimo quidem, eo nomine aliquid recte peti, ſed cum prudenti judicis moderatione, attendendo præcipue certitudinem vel incertitudinem lucri, quod creditori deceſſit; & inſuper, qua utilitate debitor nummos acceptos expenderit, prout idipſum judicis arbitrium circa cauſas omnes, in quibus intereſſe prætenditur, requirit Imperator *in l. unica Cod. de Sententiis, quæ pro eo, quod intereſt, proferuntur.* ibidemque ſtatuit, quod in caſibus, vel contractibus, in quibus certa quantitas eſt in obligatione, intereſſe non debeat duplum illius quantitatis excedere.

Huc quoque referri poteſt, quod docuimus ſuperius *in Titulo de Pactis*, nimirum etiam in illis contractibus, qui de jure civili ſtricti juris dicuntur, uti mutuum, & ſtipulatio, non excludi omnem interpretationem ex bono & æquo, *per text. in l. placuit 8. Cod. de Judiciis.* neque verba contrahentium

ad

ad casus insolitos, de quibus tempore contractus verisimiliter cogitatum non fuit, cum rigore extendenda sunt. *arg. textus in l. continuus 137. §. cum quis. ff. de Verb. obligat.* ibi: *non enim secundum futuri temporis jus, sed secundum præsentis æstimari debet stipulatio.*

Circa *alterum* conventionis modum, *quando scilicet quantitas in genere sine expressa monetæ specie & corporum numero in pactum solutionis deducta est, ut v. g. in genere centum floreni redderentur*, major inter Doctores disputatio est, an superveniens monetæ mutatio ad commodum vel damnum creditoris, aut potius debitoris spectare debeat?

Argumenta & Authoritates pro utraque sententia videri poterunt apud Fach. *l. 2. Contr. c. 9.* Quoniam vero ea de re nhil aperte in Jure decisum reperitur teste Harpr. *ad pr. Inst. Quibus modis re contrahitur obligatio. n. penult.* interim teneri poterit, quod tradit Paulus Laym. (qui præ cæteris has controversias mutatæ monetæ tempore suæ Professuræ, ut ipse testatur, sibi crebro occurrentes diligentius examinavit) *dict. c. 5. n. 15.* ubi dicit, commodum & damnum probabilius ad debitorem pertinere; & consuetudine Imperii receptum esse, ut solutio fiat secundum novam æstimationem monetæ, atque Ferdinandum I. An. M. D. LIX in Comitiis Augustanis hanc potestatem fecisse debitoribus solvendi in moneta noviter aucta secundum extrinsecam æstimationem; consistit enim substantia nummorum potissimum in æstimatione extrinseca, ei a Principe imposita. *l. 1. ff. de Contrah. empt.* estque hæc intentio Principis monetam mutantis, ut in defectu pecuniæ debitoribus succurratur.

Attamen huic sententiæ tres notabiles limitationes apponit ipse Paul. Layman. *dicto lib. n.* 16. ut non procedat. I. Si mutatio monetæ non sit facta a legitima potestate, sed improba usurariorum consuetudine. II. Si non fuerit perpetua, sed tantum ad certum tempus, v. g. durante bello statuta; & III. Si intrinsecus quoque valor & bonitas mutata sit, de quo superius dictum. Sicut etiam Harpr. *dict. l. num. antepen.* in hac difficultate plurimum Judicis arbitrio tribuendum, ait, qui pro circumstantia facti & temporis indemnitati Creditoris, quantum fieri poterit, prospicere debeat.

Tertius conventionis modus: *quando in contractu mentio quidem certæ monetæ facta est*, v. g. *thalerorum, sed nihil additum, an in specie vel in æstimatione restitui debeant*; videtur ad priorem decisionem referendus, ut & hic debitoris commodum & damnum censeatur; tum quod pecunia recipiat functionem in suo genere & æstimatione. *arg. l. 1. ff. de Auro & argento legato.* tum quod debitor ante solutionem sit dominus, ad quem regulariter commodum & periculum rei spectat; tum denique quod in dubio interpretatio fieri possit contra creditorem,

rem, in cujus poteſtate erat, legem contractus & ſolutionis apertius dicere, atque de certa monetæ ſpecie nominatim paſciſci. *l. ſtipulatio.* 36. §. *in ſtipulationibus.* 18. & *l. quidquid* 99. *ff. de Verbor. oblig.*

14 Demum, *ſi debitor rite interpellatus in mora ſolvendi fuerit*, damnum, quod inde creditori reſultat, reſarcire debet: *mora enim cuique ſua non alteri nocere debet. cap. mora* 25. *de R. J. in* 6 Sed & hic arbitrium boni viri aliquid valere debet, *arg. l. mora.* 32. *ff. de Uſuris.* nam juſta cauſa, impoſſibilitas dandi, vel magna difficultas, nonnunquam a mora præſtanda excuſat, *per text.* & Gloſſ. *in l. quod te* 5. *ff. de Reb. cred.* Gloſſ. *in d. c. mora. verbo. mora ſua.* Andr. Gail. *lib.* 1. *obſ.* 142. *n.* 2. Ulterius circa materiam præſentis Tituli.

15 Notandum XI. quod etiam *compenſatio* vim & effectum ſolutionis habeat. *l. ſi debitor* 4. *ff. Qui potiores in pignore.* & *l. dediſſe.* 76. *ff. de Verb. ſignif.* Eſt autem *compenſatio crediti & debiti liquidi inter ſe contributio.* Quando enim is, cui v. g. debeo centum, ex alio contractu viciſſim mihi centum debet, neuter alteri ſolvet, ſed utrumque debitum mutua compenſatione tolletur. Et quidem ille eſt notabilis effectus compenſationis, quod non tantum tollat obligationem, & ſiſtat curſum uſurarum ab illo die, quo per debitorem opponitur, ſed etiam retro a die, quo iſta duo debita concurrerunt. *l.* 4. *Cod. de Compenſationibus.*

Sed quid, ſi debita ſint inæqualia, veluti ſi tibi debeam mille, tu econtra mihi ducentos: ℞. nihilominus locum eſſe compenſationi quoad ſummam concurrentem, ſcilicet ducentorum florenorum. *d. l.* 4. Dices: ſi ex mille florenorum debitis vellem ſolvere ducentos, creditor non tenetur acceptare talem particularem ſolutionem, juxta dicta ſuperius *notando tertio*, ergo nec tenetur acceptare particularem compenſationem, quia & compenſatio ſolutionis ſpecies eſt. ℞. negando conſequentiam, ex ea differentiæ ratione, quod in compenſatione creditor retinens pecuniam mihi debitam cenſeatur, quaſi ſibi ipſi particulariter ſolvere, proinde ſicut particularis ſolutio facta volenti creditori, quoad eam partem liberat debitorem, ita etiam particularis compenſatio, quæ, ut dictum, hoc ipſo cum voluntate creditoris fieri cenſetur, quod pecuniam reciproce debitam retineat.

Porro ut compenſatio procedat, duo potiſſimum concurrere debent. I. Ut fiat circa res, quæ recipiunt functionem in genere ſuo, quales ſunt illæ, quæ in numero, pondere, & menſura conſiſtunt, ut pecuniæ ad pecuniam, frumenti ad frumentum &c. Quare non valebit compenſatio invito creditore, ſi debitor debeat pecuniam, & creditor equum vel fundum: quia aliud pro alio invito creditori ſolvi non poteſt, &

cor-

corpora habent incertam æſtimationem & pretium, ac tranſiret talis compenſatio in novum contractum emptionis, vel permutationis; nemo autem regulariter invitus contrahere cogitur.

Habebit tamen locum retentio, ut ſcilicet alter rem debitam retinere poſſit, usque dum ab altero ſibi ſatisfiat, niſi debitum tale fuerit, quod paratam executionem ſecum trahit. *l. ſi non ſortem.* 26. §. *ſi centum.* 4. *ff. de condict. indeb.*

II. Requiritur, ut debitum ex utraque parte ſit liquidum, id eſt, quod liquido & aperte demonſtrari poſſit. *l. fin. Cod. de Compenſ.* Sunt autem quædam debita, etiam liquida, ſpecialiter excepta, ut compenſationem non admittant; videlicet ſi quid Reipublicæ ex cauſa vectigalis, vel tributi debetur. *l.* 3. *Cod. de Compenſ.* Si quis debitor ſit ex furto, rapina, vel ſpolio, item ex depoſito, vel commodato. *l. ultima Cod. dict. tit. l. ultima Cod. de Commodato.*

16 Attamen pro foro conſcientiæ exiſtimant Doctores, habere locum tacitam compenſationem, vel ſaltem retentionem, quoties rem mihi debitam per viam ordinariam Juris acquirere non poſſum, dummodo certum ſit, mihi deberi, licet fortaſſis ob defectum teſtium aut Inſtrumentorum in foro externo probare nequeam; vel licet res ex depoſito vel comodato debeatur: Idque Jure naturæ & gentium conceſſum aſſerunt, Leſſ. *de Juſt. & Jur. lib.* 2. *cap.* 27. *n.* 16. Laym. *in Theol. Mor. libr.* 3. *Tract.* 3. *part.* 1. *cap.* 1. *n.* 9. cum aliis ibidem citatis. Qua tamen in re caute agendum, ne quis in propria cauſa nimis partialis judex exiſtat, non ſine proximi læſione.

17 Notandum XII. quod debitor etiam liberetur, ſi creditor per *acceptilationem* dixerit, ſe acceptum habere, quod ſibi debetur, quamvis necdum acceperit. §. 1. *Inſt. Quibus modis tollitur obligatio.* vel ſi debitor fecerit pactum *de non petendo.*

Porro tale pactum non tantum fieri poteſt verbis expreſſis, ſed etiam tacite cenſetur fieri, ſi creditor debitori ſuum chirographum reſtituat, laceret, vel deleat. *l.* 2. §. 1. *ff. de Pactis.* Aliud tamen eſt, ſi creditor ſolum pignus reſtituat debitori, per quam reſtitutionem non intelligitur debitum remiſſum, niſi alia indicia concurrant. *l.* 3. *ff. de Pactis.* Ratio differentiæ datur, quod reſtituens chirographum non poſſit veriſimiliter & prudenter aliam intentionem habere, quam remiſſionem debiti: at vero reſtituens pignus poſſit habere intentionem, non quidem in totum liberandi debitorem, ſed tamen relevandi ejus conditionem, ne uſu & commodo rei ſuæ carere debeat.

Plures alios modos, quibus obligatio tollitur, & qui vim ac effectum solutionis habent, atque in Jure Civili & aliis Titulis prolixius tractantur, hic præterimus, uti sunt *novatio*, quando una obligatio in aliam mutatur; *delegatio*, quando meus debitor ad mandatum meum promittit solutionem creditori meo; *cessio nominis*, quando id, quod mihi alius debet, creditori meo in solutum cedo, quod etiam invito debitore meo facere possum, *l.* 2. *Cod. de Donat.* non tamen invito creditore meo, nisi aliis solvendi mediis destitutus sim. *l. cum a quo* 16. *junct. Auth. hoc nisi. C. de Solut. Confusio*, dum creditor fit hæres debitoris, vel econtra; *interitus rei* in specie debitæ sine culpa aut mora contingens; *res judicata*, *transactio*, *præscriptio*, & si quæ sunt aliæ similes fictæ solutionis species.

18 An vero Ecclesia vel successor in Beneficio, aut Prælatura, vel civitas teneatur solvere debita ab Antecessore, vel Administratoribus contracta, & qualiter isti Ecclesiam, vel civitatem obligare possint dictum est superius in *Lib.* 1. *in Tit. de Pactis.* §. *ult.* & in *eodem Libr. in tit. de Trans.* Breviter hic tenendum, quod regulariter Ecclesia vel civitas non teneatur, nisi fuerint debita contracta pro ejusdem necessitate, vel utiltate. *c.* 1. *h. t. l. civitas.* 27. *ff. de Reb. cred.* Idem quoque Juris esse, quando Antecessor contraxit debita pro sua sustentatione vel infirmitate, quia pro necessitate Ecclesiæ videtur contraxisse, quæ ipsum alere tenetur, tradit Barb. *in Collect. ad d. c.* 1. *num.* 3. ubi plures allegat. Addit quoque, Successorem obligari ad solvendas funeris expensas pro suo Antecessore, nisi propria bona habuerit, tunc enim tenebitur hæres ejus, ad quem illa bona titulo hæreditario deveniunt.

Demum si quis errore ductus, nec civiliter, nec naturaliter obligatus, pecuniam solverit, quam non debuit, datur ei repetitio per *condictionem indebiti*, de qua late agunt Juris Civilis Interpr. *in Titul. ff. & Cod. de Condictione indebiti.*

TI-

TITULUS XXIV.

De Donationibus.

§. I.

Quid & quotuplex sit Donatio, ejusque requisita.

SUMMARIA.

1. *Donatio quid?*
2. *De donatione facta per pollicitationem quando obliget?*
3. *Ex donatione datur actio.*
4. *Donator habet beneficium competentiæ, non præstat usuras, aut fructus ex mora, nec evictionem.*
5. *Donatio an sit stricti Juris, vel bonæ fidei?*
6. *Donatio inter vivos, & donatio mortis causa qualiter differant?*
7. *De donatione ultra 500. solidos, & quibus casibus valeat?*
8. *Donatio omnium bonorum valet saltem ad pias causas.*

1 DOnatio dicta est quasi *doni datio l. senatus. 34 §. 1. ff. de Mortis causa donationibus.* Donum autem est *datum gratuitum, quod neque ex justitia debitum, neque alteri vicissim obligationem imponit.* Quamvis vero donatio communiter accipiatur pro ipsa actuali rei donatæ traditione, ipsa tamen etiam conventio de donando donatio appellari solet; & hæc conventio aliquando fit per stipulationem & promissionem, quando scilicet aliquis rogatus promittit se donaturum; aliquando per pollicitationem, si quis motu proprio se offerat, quod alteri rem donare velit.

2 Porro circa pollicitationem huc referri debent, quæ superius in *Lib. I. in Titulo de Pactis §. 1.* dicta sunt, nimirum quod pollicitatio non prius obliget promittentem, quam si ab altera parte fuerit acceptata, ideoque possit ante acceptationem revocari *l. nulla pollicitatio Cod. de contrahenda stipulatione.* imo per mortem donatoris contingentem ante donatarii acceptationem, tanquam voluntate interrupta, hoc ipso revocetur. *l. 2. §. sed si donaturus. 6. & l. absenti. 10. ff. h. tit.* Neque tamen semper verbalis acceptatio requiritur, sed etiam signo, vel concurrentibus circumstantiis & modo agendi sola præsentia & taciturnitate aliquando donatio acceptata intelligitur, per tradita Doctorum. *ad c. qui tacet. 43. de R. J. in 6.* Quod maxime locum habet, si debitori per donationem debitum remittatur, eo quod debitor censeatur semper petere & desiderare liberationem,

ac consequenter ſtatim in talem donationem conſentire. Franciſcus Conanus *in Comment. Jur. Civ. l. 5. c. 8. n. 2.*

Specialiter autem tradunt Doctores in pollicitatione, vel donatione facta piæ cauſæ, quod ea non requirat alterius acceptationem, ſed a DEO acceptari cenſeatur, Molina *de Juſt. & Jure tom. 2. diſp. 263. n. 6.* Barb. *Jur. Eccleſ. Univ. lib. 2. c. 13. num. 29.* cum pluribus ibidem in utramque partem citatis: & dictum ſuperius *in Tit. de Pactis. §. 1. n. 4.* ita tamen, ut non ſtatim intelligatur donatio irrevocabilis, ſi quis tantum propoſitum aliquid dandi vel faciendi coram aliis declararit, niſi veram actualem promiſſionem fecerit, v. g. dicendo ad debitorem: 100. quos mihi debes, dono pauperibus, vel Eccleſiæ.

3 De Jure Civili quoque communiter docent Interpretes, quod, licet alias ex pacto nudo (cujus ſpeciem habet donatio, ſine ſtipulatione aut traditione rei facta) non detur actio, Imperator tamen in *l. ſi quis argentum. 35. Cod. h. t.* pro re ex donatione abſolute promiſſa actionem conceſſerit, quam condictionem ex illa *l. ſi quis argentum*, appellant. Poſſet forſan non incongrue etiam actio *ex donato* dici, per ea, quæ ſuperius *Tit. de Precariis*, diximus.

4 Interim ſive hac actione, ſive ex ſtipulatu conventus donator eatenus tantum tenetur, quatenus deducta ſua ſuſtentatione, deductis itidem aliis debitis facere poteſt. *l. qui ex donatione. 12. & l. qui id. 33. ff. h. t. l. Divus Pius. 28. ff. de R. J.* Neque ob moram ſive dilatam rei ſolutionem uſuras aut fructus præſtare cogitur. *l. in ædibus. 9. §. 1. l. cum de modo. 11. & l. cum qui 22. ff. h. t.* Et denique ſi rem alienam bona fide ſuam æſtimans donaverit, quam verus dominus ſuperveniens repetat, & evincat, non poteſt donator a donatario de evictione ad aliam rem, vel pretium, aut intereſſe præſtandum conveniri, niſi expreſſe promiſerit evictionis præſtationem, vel dolo & ſcienter rem alienam donarit, in quam donatarius expenſas fecerit. *l. Ariſt. 18. §. fin. ff. h. t. l. 2. Cod. de Evict.* quorum omnium ea eſt ratio, ne alicui liberalitas ſua nimis damnoſa ſit.

5 Eoque reſpectu donationem potius inter ſtricti Juris, quam bonæ fidei contractus numerari, aſſerit Juris-Conſultus in *d. l. 22. ff. h. t.* quod dictum de donationibus privatorum intelligit Gothofredus in ſuis notis ibidem; donationes enim & beneficia Principum eſſe latiſſimæ interpretationis, ſi non alicujus tertii, ſed ſolius dantis præjudicium concernant, probat text. *in c. olim 16. de Verb. ſignific. & l. beneficium. 3. ff. de Conſtit. Principum.* Idem circa donationem ad pias cauſas dicitur *in c. cum dilecti. 6. h. t.* ita tamen, ut ad veriſimilem mentem donatoris reſpiciatur, teſte Panorm. *in eod. cap. 6.*

cap. 6. n. 2. Videantur tradita superius in *Titul. de Pactis. §. 5. num.* 20.

6 Donatio dividitur, quod alia sit *inter vivos*, alia *mortis causa*. Donatio *inter vivos* illa dicitur, quæ statim vivente donatore suum effectum habet, &, exceptis certis casibus (de quibus *in §. seq*) irrevocabilis est. Donatio vero *mortis causa* in eo quidem convenit cum donatione inter vivos, quod etiam præsenti & acceptanti fiat, *l. inter 38. ff. de mortis causa donationibus.* differt autem, quod conferatur in tempus mortis, & effectum suum post mortem donatoris consequatur, unde & species ultimarum voluntatum est, solennitatem 5. testium requirit, dominium transfert sine traditione, legem falcidiæ admittit, ex quo eam Imperator legatis exæquavit. *l. ult. C. de Mortis causa donat.* ac ante mortem libere revocari potest. Imo si intuitu certi periculi, v. g. certæ infirmitatis, naufragii, belli &c. talis donatio facta sit, & donator ex illo supervixerit, eo ipso revocata donatio censetur; secus autem si intuitu mortis naturalis quandocunque eventuræ aliquis donarit; tunc enim expressa revocatio requiritur, vel saltem tacita signo aut facto declarata, ut si rem donatam sine necessitate donator alienarit, aut inter ipsum & donatarium graves inimicitiæ subortæ fuerint? item censetur revocata donatio, si donatarius ante donatorem moriatur: sicut hac de re textus sunt, & ibi agunt Interpretes *in §. 1. Inst. h. t. l. 1. & 2. l. ubi ita 27. & l. si mortis* 29. *cum l. seq. ff. de mortis causa donat. l. non minus.* 19. *ff. de Rebus creditis.* Quod si donator vel donatarius simul decedat, v. g. in naufragio, ruina aut bello, neque constet, uter eorum præmortuus fuerit, in hoc dubio pro valore donationis, ut ea hæredibus prosit, judicatur, *l. cum hic status.* 32. *§. si ambo.* 14. *ff. de Donatione inter virum & uxorem. l. si inter* 8. *ff. de Rebus dubiis.* Covar. *Var. Resolut. lib. 2. cap. 7. n. 5.* ubi hunc casum duorum vel plurium commorientium in ordine ad diversos juris effectus prolixe tractat.

Non tamen omnis donatio, quæ in periculo mortis fit, donatio mortis causa dici debet, tametsi forsan mentio mortis fiat, quin potius in dubio donatio inter vivos judicabitur, præsertim si intuitu consanguinitatis facta, si non adhibitis 5. testibus, si adjecto pacto de non revocando &c. *d. l. ubi ita* 27. *& l. seq. l. 42. §. 1. ff. de Mortis causa donationibus.* Nisi ex aliis circumstantiis, quod quis donationem mortis causa facere voluerit, colligatur. Vid. Oldr. *Consil.* 114. Harpr. *Instit. h. t. §. 1. n. 3. & seq.*

7 In eo quoque inter donationem mortis causa, & donationem inter vivos est notabilis diversitas, quod illa tanquam ultimæ voluntatis species, & pro libitu revocabilis, non sit restricta ad certam quantitatem. *d. l. ult. Cod. de Mort. causa donat.* Hæc vero non debeat

500. solidos, (quo nomine hodie communiter 500. aurei, seu mille Imperiales intelliguntur; licet de jure certo non constet, quanta fuerit olim vera solidi æstimatio, ut videre est apud Covar. *de Veterum Numismatum Collatione cap.* 3. §. 2. *n.* 5. & *Variar. Resolut l.* 1. *cap.* 11. *num* 3.) excedere. *l. si quis pro redemptione* 26. *in fin. Cod. hoc tit.* §. *aliæ autem* 2. *Instit. h. t.*

Sunt tamen aliqui casus excepti, in quibus donatio ultra 500. solidos sustinetur, ut I. Si coram magistratu seu ordinario competente judice fuerit insinuata. Quæ insinuatio pro utilitate utriusque statuta est; donatoris quidem, ne inconsulto præcipitetur ad tantam summam donandam; donatarii vero, ut donationem factam tanto firmius probatam habeat. *d. l. Sancimus* 34. *& l. si quis argentum* 31. §. *penult. Cod. eod. tit.*

II. Excipiunt Doctores, si pro redimendis captivis, vel generaliter ad pias causas talis donatio fiat; tum quod leges civiles non extendantur in præjudicium piarum causarum, & Ecclesiarum, quando actus alias jure gentium esset validus, argumento eorum, quæ de testamentis ad pias causas traduntur *in cap. relatum X. de Testamentis:* tum quod donando ad pias causas, & pro anima sua non censeatur aliquis inconsulto agere. Textus *in l. si quis pro redemptione* 36. *Cod. h. t.* Julius Clarus *l.* 4. *sentent.* §. *Donatio. quæst.* 17. *n.* 1. Anton. Gabriel *lib.* 2. *commun. Conclusion. Rubrica de Donationibus Conclus.* 1. *n.* 28. Cui tamen sententiæ Harpr. *in* §. 2. *Inst. h. t. n.* 139. cum aliis contradicit propter text. *in l. illud* 19. *Cod. de SS. Eccles. & in d. l. Sancimus* 34. §. 1. *& d l. si quis argentum* §. *ult.* Sed responderi potest, has civiles leges vel non valere in præjudicium Ecclesiarum, & piarum causarum. *arg. cap. Ecclesiæ* 10. *de Const. & d. cap. relatum.* vel correctas esse *per d. l. Si quis pro redemptione*, quæ est reliquis legibus posterior; ut ex subscriptione ejusdem legis patet, & etiam circa profanas donationes expresse correctoria priorum legum Codicis, & in specie *d. legis Sancimus.* ex qua non nisi trecentos solidos absque insinuatione donare licuerat. Quamvis vero *d. l. si quis pro redemptione* 36. tantum de redemptione captivorum nominatim loquatur, eadem tamen est ratio in aliis piis causis; si enim valet donatio cujuscunque quantitatis pro redemptione captivorum, uti ibidem dicit Imperator, cur non generaliter donatio ad pias causas pro redemptione animæ propriæ juxta illud, quod in SS. literis habetur: *Redime eleemosynis peccata tua, & redemptio animæ viri divitiæ suæ.* Proverb. 13.

Tertia exceptio est, si donatio illi facta sit, cujus domus incendio vel ruina periit. *d. l.* 36. §. 2. *Cod. h. t.*

IV. Si quis diversis temporibus alicui donet, ita ut singulæ donationes 500. solidos non excedant, licet excedant omnes simul sumptæ:

ptæ: quia in diversis donationibus non est tantum periculum præcipitantiæ & jacturæ. *d. l. Sancimus.* 34. §. 3. *Cod. h. t.* ubi Imper. *in* §. 4. etiam illam quæstionem decidit, an si quis donando ad annuam præstationem sese obliget, requiratur insinuatio? & distinguit, an ad vitam tantum donantis vel donatarii promittatur, & tunc nulla opus erit insinuatione; cum possit facile post unum alterumve annum mors intervenire. Vel an etiam hæredum mentio facta sit, & tunc requiretur insinuatio. Nec obstat ibid. textus; *sin autem hæredum ex utraque parte mentio fiat; vel adjiciatur tempus vitæ &c.* quia, ut notat Gothofredus ex Cujacio, hæc verba non sunt bene ex Græco translata, cum in græcis exemplaribus legatur: *nec tempus vitæ adjiciatur &c.* Alias non posset hic textus congrue explicari, quin sibimet contradiceret.

V. Donatio facta a Duce belli militibus etiam sine insinuatione subsistit. *d. l. si quis* 36. §. 1. *Cod. eod.*

VI. Si Imperator alicui donat; non solum quod Imperator suis legibus non teneatur. *l. Princeps* 31. *ff. de LL.* sed etiam quod indignum foret, Imperatoriam liberalitatem ad 500. solidos restringere. *d. l. Sancimus in princ. v. exceptis.* Id quod Doctores etiam ad Principes inferiores, & dominos territoriorum extendunt; tum quod tales domini in suis terris potestate quasi Imperatoria fungantur; tum quod inconveniens sit, etiam horum liberalitatem tam arctis terminis concludere. Harpr. *ad* §. 2. *Inst. h. t. n.* 145.

Demum donatio, quæ fit ultra 500. solidos non vitiatur in totum, sed tantum, quatenus excedit prædictam summam, cum in illis, quæ separari possunt, regulariter utile per inutile non vitietur. *Text. in d. l. 36. si quid autem. & in Novell.* 162. *c.* 1. §. 2. *c. utile* 27. ubi Gl. *de R. J. in 6.*

8 Porro an donatio omnium bonorum inter vivos facta valeat etiam cum insinuatione? non est eadem omnium sententia, id tamen contra plures negantes affirmat, & per textus ac rationes probat Harpr. *Instit. hoc tit.* §. 2. *n.* 18. Atque multo magis procedit in donatione omnium bonorum facta piis causis, ut ea valida judicari debeat, sicut docet Barb. *Juris Eccles. Univers. lib.* 2. *c.* 13. *n.* 17. Cov. *ad Rub. de Testament. p.* 2. *num.* 13. ubi attestatur de communi per Text. *in c. perlatum* 7. *causa* 19. *q.* 3. *c. fin. de Successionibus ab intestato. l. jubemus* 14. *in princ. vers. verum sive testamento. Cod. de Eccles.* Valet enim talis donatio jure naturali & gentium, jure autem Civili nec potuit in præjudicium Ecclesiarum irritari, nec fuit irritata, imo potius confirmata, ut in *d. l. jubemus, & in l. si quis argentum* 35. §. *sed & quis* 4. *Cod. hoc tit. l. si unquam* 8. *Cod. de Revocandis donat.* Non obstat, quod donatio omnium bonorum auferat testandi facultatem: quia testamentum facere, vel non facere, cuique

que arbitrarium eſt, & propterea, qui illa facultate non utitur, non patitur injurioſam teſtandi inhibitionem, de qua ſolum intelligenda eſt objectio, cum volenti non fiat injuria, & quilibet juri ſuo renuntiare valeat.

§. II.

Quinam donare poſſint, vel non?

SUMMARIA.

9. *Donare poſſunt regulariter omnes, qui ſunt capaces rationis, habent adminiſtrationem rerum ſuarum, & ibi de Filiofamilias.*

10. *Donare non poſſunt rerum alienarum Adminiſtratores, niſi ex ſpeciali mandato, vel remuneratorie.*

11. *Donare an & qualiter poſſint Prælati, & Beneficiati?*

12. *De donatione inter virum & uxorem, remiſſive.*

13. *Donatio inter Patrem & Filium, an & quando valeat?*

14. *Donare Liberis an Mater poſſit?*

15. *Donationem a Parentibus factam an teneatur Filius conferre? remiſſive.*

9 AD Perſonas donantium quod attinet, quamvis regulariter omnes præſumantur habiles ad donandum ex eo, quod donatio ſit actus Juris Naturalis & Gentium, excipiuntur tamen aliqui, & imprimis omnes illi, qui adminiſtrationem rerum ſuarum non habent, adeoque alienare nihil poſſunt, ut pupilli, minores, furioſi, prodigi, quibus bonis interdictum eſt, &c. Filiusfamilias quoque extra peculium caſtrenſe vel quaſi absque conſenſu Patris donare non poteſt, utpote alias patri in proprietate, vel ſaltem uſufructu peculii præjudicaturus: hujus autem accedente conſenſu non tantum inter vivos, ſed & mortis cauſa donare valet. *cap. penult. verſ. quamvis, de Sepulturis in 6. l. filiusfamilias 7. in princ. & §. 4. & §. fin. h. t. l. tam is 25. §. 1. ff. de Mortis cauſa donationibus.* quod circa donationem mortis cauſa ajunt, eſſe ſpeciale in filiofamilias, cum alioquin donare mortis cauſa nequeat, qui teſtamentum facere non poteſt; *arg. l. eum hic 32. §. ſimiles 8. ff. de Donatione inter virum & uxorem. l. 1. §. 1. ff. de Tutela & rationibus diſtrahendis.* ſicut & filiusfamilias etiam patre conſentiente teſtamentum facere non poteſt. *d. l. tam is §. 1.*

10 II. Illi, qui adminſtrationem tantum habent rerum ſine dominio, donare non poſſunt, veluti Tutores, Curatores, Procuratores absque ſpeciali mandato: donare enim eſt quaſi perdere, *d. l. filiusfamilias.* tales autem conſtituuntur, ut res ſuorum principalium

lium meliores faciant, non ut perdant. *c. 3. de Offic. Vicarii in 6. l. tutor.* 22. *& l. Lucius* 46. *ff. de Administrat. tutorum.* Excipiunt donationes remuneratorias correſpondentes meritis & ſervitiis in principales collatis. *arg. l. cum plures* 2. §. 3. ubi Gloſſ. *ff. de Adminiſtrat. tutor.* Barb. *in Collect. ad c. per tuas* 5. *b. t. n.* 4.

11 III. Rei alienæ Adminiſtratoribus etiam accenſentur Prælati ac Rectores Eccleſiarum, ut de rebus ad ſuas Eccleſias pertinentibus immoderatas donationes facere nequeant, cum ſuarum Eccleſiarum non ſint domini, ſed potius procuratores; & ſi de facto in detrimentum Eccleſiæ donare attentarint, tales donationes tanquam invalidæ a ſucceſſore revocari poterunt, *c.* 2. *& ibi DD. hoc tit.*

Dico autem: immoderatas & graves donationes eſſe Prælatis prohibitas, quæ ſcilicet fiunt de rebus immobilibus, vel mobilibus pretioſis, aut exceſſiva ſumma pecuniæ. Donationes vero moderatæ juxta proportionem redituum Eccleſiaſticorum, & conſuetudinem loci, præſertim ob bene merita & remuneratoriæ, vel ad pias cauſas pro diſcretione Prælati recte fieri poſſunt, *c.* 3. *b. t. c. aurum.* 70. *cauſa* 12. *q.* 2. Barb. *in d. c. per tuas n.* 2. Et hæc ſi Prælati vel Beneficiati de rebus Eccleſiæ donare velint: idque potiſſimum procedit in Prælatis Regularibus, qui propria bona & reditus non habent. Alii vero Prælati & Clerici Sæculares, ſicut de bonis ſuis patrimonialibus, & induſtrialibus libere diſponere, ita etiam donare poſſunt: de bonis autem & reditibus proſpectu Eccleſiæ acquiſitis, quæ ultra congruam ſuſtentationem ſuperſunt, poſſunt quidem, imo tenentur ad pias cauſas donare & applicare, ſed ad profanas non niſi modice & moderate, vel ex cauſa remunerationis, ut in *Tit. ſeq.* prolixius tradunt Interpretes.

12 IV. Donatio inter virum & uxorem, ex qua una pars ditior, altera pauperior evadit, prohibita eſt, ne vel nimius amor alterum ad paupertatem redigat, vel certe difficultas donandi, & denegatio rei ab altero deſideratæ inimicitiarum & litium cauſam præbeat, qua de re *in Lib. ſeq. Titulo de Donation. inter Virum & Uxor.* dicemus.

13 V. Pater Filio, quem in poteſtate habet, donare non poteſt. *l. cum de bonis* 11. *Cod. hoc tit. l. donationes, quæ parentes* 25. *Cod. de Donation. inter Virum & Uxorem.* Rationem communiter aſſignant, quod pater & filius juris fictione cenſeantur una perſona, & quod ex re Patris ad filium venit, dicatur eſſe *peculii profectitii*, cujus dominium eſt patris, & ſic pater quaſi ſibi ipſi donaret, ac eodem momento dominium rei donatæ tranſiret ad filium, id mox ad patrem reverteretur. *arg. l. placet.* 79. *ff. de Acquirenda hæreditate.* Quia tamen iſta ratio videtur nimis generaliter

ter probare, ut pater vix ullo casu posset filio efficaciter donare, nec apparet, cur illud acquisitionis jus in favorem patris introductum ipse pater donando remittere non possit, & hinc suo favori renuntiare. *arg. l. eum oportet 6. §. 2. vers. fin. autem C. de Bon. quæ liber.* ideo plane dubito, an jura solam hanc subtilitatem attenderint, quin potius exemplo donationis inter virum & uxorem (in quo *Titulo* eandem materiam conjunxerunt) considerarint, posse nimio amore erga liberos parentes in vita sua donando depauperari, aut occasionem tristis odii inter parentes & liberos, vel inter plures liberos ejusdem patris præberi, si pater non donaret, cum possit, aut uni plus reliquis donaret, sicut confirmat historia Biblica *Genes.* 37. de Josepho plus cæteris filiis a patre dilecto.

Interim ex causa etiam permittitur, ut pater liberis donet, videlicet ex causa dotis & donationis propter nuptias. *l. ult. C. de Dotis promissione.* studiorum seu liberalium artium, aut etiam honesti opificii, *arg. l. si paterno 15. Cod. de negotiis gestis.* remunerationis, ob bene merita singularia a filio in patrem collata. *arg. l. cum pater 77. §. rogo 25. ff. de Legatis.* cessat enim his casibus non tam prior, quam posterior assignata ratio, & ex tali causa facta donatio non tam libera donatio, quam expensa de jure filiis debita censenda est. Similiter ex causa militiæ armatæ, vel togatæ, scilicet ad Gradum vel honorem adipiscendum pater recte donat, cum talis donatio efficiatur *castrensis peculii, vel quasi,* in quo filiusfamilias pro patrefamilias habetur, & libera ei desuper dispositio conceditur. *l. miles 4. ff. de Castrens. peculio. l. jubemus 5. Cod. de Silentiariis & decurionibus juncta l. Advocatis diversorum judiciorum.*

Sicut & generaliter filiis emancipatis & extra potestatem constitutis (quales hodie de consuetudine Germaniæ censentur etiam matrimonio juncti & separatim a domo patris degentes) pater valide donare potest. *l. 2. & l. sive emancipatis 17. C. h. t.* tum quod inter emancipatos liberos esset ratio *profectitii peculii,* tum quod erga emancipatos plerumque non sit tam intensa affectio, & propter separatam habitationem cessent etiam a potiori reliqua pericula.

14 Matrem quoque & Aviam, vel Avum maternum liberis & nepotibus donare posse, docet Gomez *Var. resolut. lib. 2. c. 4. in fin.* cum Mol. & Less. apud Paul. Laym. *in Theol. mor. lib. 3. tr. 4. c.* 12. *n.* 12 quia in his personis non obtinet patria potestas. *l. fœminæ. Instit. de Adoptionibus.* & licet Matres ardentius diligant liberos, fœminis tamen donare prohibitum in jure non est, vel quia id saltem in magna quantitate facere non solent. *arg l. sed si ego* 4. *§. 1. ff. Ad SC. Vellej.* vel ex defectu bonorum aut administrationis non possunt Videtur quidem obstare text. *in l. 3. §. 4. ff.*

de Donat. inter virum & uxorem. ubi prohibetur mater filio in potestate constituto donare, nisi ad castrense peculium. Sed responderi potest, ibi matrem tantum fuisse prohibitam donare, quia per talem donationem eludebatur lex prohibens donationem inter virum & uxorem, cum jure veteri quidquid filiofamilias undecunque donatum erat, totum id patri acquirebatur, utpote illo jure nondum introducta peculii adventitii distinctione, quam novissime Imperator Justinian. constituit §. 1. *ubi DD. Institut. Per quas personas cuique acquiritur.*

Confirmatur denique donatio facta filiofamilias per emancipationem ejus vel mortem patris, qui prius non revocavit. *d. l. sive emancipatis 17. C. h. t. l. donationes 25. Cod. de Donat. inter virum & uxorem.*

15 Cæterum de controversa illa quæstione & potius ad materiam successionum ac hæreditatum pertinente, utrum & quando donationem a Patre factam teneatur filius post mortem patris ad communem hæreditatis divisionem cum reliquis fratribus conferre, & tanto minus ex hæreditate paterna accipere? vid. Fachin. *lib. 5. Controv. cap. 57. & seqq.* Paul. Laym. *d. cap. 12. num.* 13. & Interpretes *ad Tit. ff. & Cod. de Collationibus.* Prolixe etiam tractat. Harpr. *ad §. 2. Instit. h. tit. num.* 55. de sumptibus, quos pater pro filio studiorum causa facit, an teneatur conferre? & negative concludit.

§. III.

De Revocatione Donationis.

SUMMARIA.

16. *Donatio inofficiosa quæ dicatur?*
17. *Donatio quando revocatur propter supervenientiam liberorum.*
18. *Donatio facta piæ causæ non revocatur propter supervenientes liberos, nisi quoad legitimam.*
19. *Donatio revocatur propter ingratitudinem donatarii.*
20. *An hæc revocatio etiam detur hæredibus & contra hæredes?*
21. *Donatio facta piæ causæ, vel remuneratoria non revocatur propter ingraditudinem.*

Licet donatio facta a persona, vel in re non prohibita, tanquam pactum legitimum jure naturali & civili obligatorium, regulariter irrevocabilis maneat, sunt tamen aliqui casus excepti, de quibus.

16 Notandum I. Si donatio fuerit tam immoderata & excessiva, ut per eam præjudicetur legitimæ filiis aut parentibus debitæ, talem donationem dici *inofficiosam*, & revocari posse saltem quoad supple-

mentum legitimæ, qua de re sunt textus, & ibi agunt DD. *in l. 1. l. si filius 4. & passim toto tit. Cod. de inofficiosis donationibus.*

17 Notandum II. Revocari posse donationem, si donatori post donationem liberi contra spem, de quibus tempore donationis non cogitavit, nascantur. *l. si unquam* 8. *Cod. de revocandis donationibus.* ex ea ratione, quod donator non censeatur habuisse animum & intentionem donandi etiam in illum casum, quo sibi liberi nascentur; cum nemo propriæ soboli extraneum præferre voluisse præsumatur. *l. cum avus 10. ff. de Condit. & demonstrat.* & sic talis donatio habeat tacitam conditionem, si liberi non supervenerint. Quamvis autem *d. l. si unquam.* tantum de donatione inter patronum & libertum loquatur, quia tamen ratio legis generalis est, ideo & constitutio ejus generaliter ad illas quoque donationes ex comuniori DD. sententia porrigitur; & quod in *d. l. si unquam.* tantum patroni & liberti mentio facta sit, utique propterea contigit, quod solus casus de patrono & liberto fuerit Imperatori propositus, ut verisimile sit, idem omnino rescripturum fuisse in quolibet alio donationis casu. Fach. *Lib.* 3. *Controv. cap.* 85. Adeo ut etiam donationes juramento firmatæ possint ex hac causa revocari, nisi juramentum vel pactum nominatim quoque in casum nascentium liberorum conceptum fuerit, cum juramentum reguletur secundum naturam actus, cui apponitur, & non extendatur ad incognita. *arg. cap. quemadmodum 25. de jurejur.* Julius Clarus *in §. donatio. q. 23. num.* 1. De remuneratoriis donationibus similiter idem sentit Fach. *d. l. cap.* 89. saltem quatenus arbitrio prudentis viri merita donatarii notabiliter excedunt.

Item volunt, quod donator quidem tempore donationis liberos habens, si alii supernascuntur, valeat donationem tantum usque ad supplementum legitimæ revocare, ut paulo ante dictum; at vero si nullos omnino liberos, neque spem eorum habuerit, tunc iis supervenientibus possit donationem totam revocare, per textum *in d. l. si unquam.* & rationem superius adductam. Harprecht. *ad dict. §. 2. hoc tit. num.* 179.

Notandum tamen III. Quod revocationi non sit locus, si donatio fuerit modica, qualem etiam facere solent, qui liberos habent; quanta vero debeat esse donatio revocabilis, potissimum arbitrio Judicis in singulis factis ex qualitate personarum, bonorum & damno filiorum determinandum esse censet Menochius *de arbitrariis Judicum, casu* 133. *num. 2.* An vero donatio revocari possit, si liberi nati vivo adhuc donatore decesserint, pro utraque parte videantur authores & rationes apud Fach. *d. lib. 3. cap. 90.*

18 Notandum IV. Donationem factam Ecclesiæ vel piis causis propter

pter supervenientes liberos probabilius de rigore juris non revocari, nisi tantum quoad supplementum legitimæ; tum quod Ecclesia censeatur jure filiorum: *arg. c. in præsentia 8. v. sed etsi, de probationibus. & auth. si quæ mulier. Cod. de SS. Ecclesiis.* tum quod licet donator plus præsumatur diligere liberos, quam extraneum, non tamen plus quam DEum, cui principaliter, & animam suam, pro qua donationem ad pias causas fecit. Panorm. *in c. fin. hoc tit. in 6.* sed opponitur textus difficilis *in c. fin. causa 17. q. 4.* Ubi D. Augustinus refert factum S. Aurelii Episcopi, qui donationem Ecclesiæ factam propter supervenientes liberos donatori restituit, & subjungit, quod potuisset quidem retinere *jure fori, sed non jure poli.* Ergo videtur D. Augustinus in ea fuisse sententia, quod donatio propter natos liberos *in foro externo* revocari nequeat, in *foro* autem *interno* etiam Ecclesiæ facta restitui debeat, quod utrumque nostris assertis repugnat. Omissis aliis & aliorum responsionibus dico, ex hoc textu imprimis confirmari, quod donatio facta Ecclesia *in foro externo* seu Judiciali, excepta legitima, non revocetur. Quod vero attinet *ad forum internum*, posse verba illa accipi non obligatione justitiæ, sed potius honestatis vel charitatis, ut cum Molina & Lessio notavit Paulus Laym. *in Theol. moral. lib. 3. tract. 4. cap. 12. num. 20.* quemadmodum talem honestatis obligationem oriri ex testamento non solemni docet Covar. *ad c. cum esset 20. de testamentis num. 17.* & quod verbum *debes*, nonnunquam importet tantum *honestatis obligationem*, sicut in desponsatione liberorum a parentibus facta, advertit Glossa *in cap. 1. de desponsatione impuberum*, & Panorm. *ibid. num. 7.*

19 Notandum V. Propter ingratitudinem donatarii conceditur quoque revocationem. Sunt autem 5. tantum ingratitudinis species expressæ *in l. fin. Cod. de revocandis donationibus;* nimirum si donatarius in donatorem impias manus injecerit: si atroces injurias verbales (ut a priori injuria reali fiat distinctio) in eum effuderit: si grave damnum rebus ipsius inferre præsumpserit: si vitæ insidiatus fuerit: & denique si conditiones seu conventiones in donatione appositas non impleverit. Unde quia Imperator *in d. l. fin.* ait, ex his tantummodo causis revocari posse donationem, inferunt DD. quod aliæ causæ, licet ad exhæreditationem liberorum sufficientes, exclusæ censeantur, neque revocari posse donationem, quamvis donatarius donatorem captivum non redemerit, pauperem non alimentaverit, furiosum non curarit &c. Quare autem quatuordecim causæ pro exhæredatione liberorum assignatæ sint *in Novell. 111. cap. 3.* & non tot ac tales pro revocatione donationis, illa videtur posse dari ratio, quod liberi non tantum obli-

gentur malum non agere contra parentes, sed etiam ipsis positive benefacere, utpote a quibus vitam, bona, & educationem acceperunt, neque pravis moribus ab iis degenerare, seu familiæ notam inurere: unde non facit suum officium filius, si injuriam patri non inferat, nisi etiam egentem & in periculis constitutum juvet, & liberet, Societatem mimorum, hæreticorum, & aliam perversam vitam declinet. At vero donatarius, qui tantum unam vel alteram rem donatam accipit, tenetur solum injuriam donatori non inferre, alias si obligaretur rigorosa aliqua obligatione etiam positive benefacere donatori, donatio non esset mera liberalitas, sed potius contractus onerosus: *do, ut facias &c.* alia quoque vitia & mores donatarii ad donatorem non pertinent, excepta donatione feudi, de qua superius *in Tit. XX.* egimus.

20 Notandum VI. Quod jus revocandi donationem propter ingratitudinem, ex parte donatoris & donatarii sit ita personale, ut nec hæredibus, nec contra hæredes detur. Adeoque, si donatarius ingratus moriatur, antequam donatio revocata sit, ab hæredibus ejus revocari non poterit: nam pœnæ suos tantum authores tenere debent. Similiter econtra si donator moriatur, nec donationem in vita revocarit, hæredibus ejus revocandi nullum jus relictum est. *l. his solis 7. vers. actionem. & l. fin. vers. hoc tamen Cod. de revocandis donationibus.* Sed hunc posteriorem casum ita limitat Panormitanus *in cap. fin. hoc. tit. num. 7.* & ibidem Barbosa *num. 23.* ut procedat, si donator injuriam scivit, & tempus revocandi habuit; si vero injuriam ignorarit, vel morte præoccupatus revocare donationem nequiverit, atque injuria tanta sit, ut dissimulaturus minime fuisset, existimant citati DD. donationem etiam per hæredem revocari posse. Item quod actio ista revocatoria eo quoque sensu sit personalis, ut non detur contra tertium possessorem rei donatæ, sed præcise contra ipsum donatarium ingratum, probat Harp. *in §. 2. Instit. hoc tit. num. 167.* contra Donellum *in comment. Juris Civilis lib. 20. c. 9.*

21 Notandum VII. Quod donatio Ecclesiæ vel piæ causæ facta propter ingratitudinem Prælati revocari non possit, quia regulariter delictum personæ non nocet Ecclesiæ. *cap. delictum 76. de Reg. Jur. in 6.* Idque etiam ad eum casum extendendum, quo Prælatus una cum Capitulo ingratus foret, quia in donatione facta piæ causæ ex principali intentione donantis donatarius est ipse Deus, qui nunquam ingratus, sed omnium gratiarum liberalissimus Largitor. Barb. *in d. c. fin. num. 15.* Julius Clarus *lib. 5. sententiarum in §. donatio q. 21. n. 5.*

Notandum denique, donationem remuneratoriam non esse revocabilem propter ingratitudinem

dona-

donatarii, nisi in quantum, arbitrio prudentis viri, merita excedit, talis enim donatio propter merita antecedentia potius exigit gratitudinen ex parte donatoris, quam donatarii, nec proinde tam obligat, quam compensat, sicut docet plurimis citatis Barbos. *dict. loc. n.* 17.

TITULUS XXV.

De Peculio Clericorum.

SUMMARIA.

1. *Peculium quid?*
2. *Bona Patrimonialia Clericorum, quæ dicantur?*
3. *Filiusfam. post Clericatum non acquirit usumfructum patri.*
4. *De bonis industrialibus Clericorum.*
5. *De bonis prospectu Ecclesiæ acquisitis.*
6. *An eorum dominium habeant Clerici?*
7. *De bonis parsimonialibus.*
8. *Sustentatio Clerici potest desumi ex reditibus Ecclesiasticis, licet adsint bona patrimonialia.*
9. *Quomodo accipienda sit congrua sustentatio?*
10. *Clericus in officio diligentior plus potest impendere in sui sustentationem.*
11. *Quid veniat nomine piarum causarum, quibus superflui reditus Ecclesiastici distribuendi?*
12. *Consanguinei non sunt ditandi ex bonis Ecclesiæ; possunt tamen juvari, ne egeant secundum suum statum.*
13. *Quænam dicatur notabilis quantitas redituum male impensorum?*
14. *Male impendentes probabiliter excusantur a restitutione, quamvis hæc illis pro tutiori consulenda sit.*
15. *Quæ sunt comparata ex reditibus Ecclesiasticis, assumunt naturam bonorum Ecclesiasticorum.*

1 QUemadmodum de Jure Civili *peculium* dicitur illa pecunia, quam servus vel filiusfamilias a rationibus domini vel patris ejus permissu separatam habet. *l.* 5. §. *fin. ff. de peculio.* ita per quamdam similitudinem bona Clericorum, quæ separatim a bonis immediate ad Ecclesiam spectantibus possident, in hoc titulo *peculium* appellantur; vel generaliter peculii nomine cujusque patrimonium & substantia possessa intelligitur. *l. cogi* 16. *ff. ad SC. Trebellianum.*

2 Porro Clericorum peculium distinguitur in quadruplicia bona: quædam dicuntur *patrimonialia*, nimirum ex successione parentum, aut cognatorum, vel donatione amicorum, aliave profana causa acquisita: in quibus plenum domi-

minium & plena dispositio tam inter vivos, quam in ultima voluntate Clericis conceditur. *cap. quia* 9. *de Testamentis.* Insuper quæ filiusfamilias post Clericatum assumptum acquirit, non amplius rationem peculii adventitii, sed quasi castrensis habent, neque in iis patri ususfructus debetur. *L. Sacrosanctæ 32. juxta auth. Presbyteros. Cod. de Episcopis & Clericis.*

4 Alia sunt bona *industrialia*, seu *quasi patrimonialia*, de quibus Clerici non minus, quam de præcedentibus, libere disponere possunt; & dicuntur illa, quæ acquiruntur non tantum ex profana industria vel officio, sed etiam ex industria spirituali & extraordinariis functionibus, veluti ex missis votivis, anniversariis & similibus. Item docet Navarrus *de Ritibus Ecclesiasticis q.* 1. *monito 19. num. 2.* & Zoës. *h. t. n.* 2. illas largitiones fidelium, quæ sunt incertæ, & dantur Parochis propter speciales functiones v. g. Baptismum, Nuptias, Sepulturas &c. & vulgo *reditus stolæ* vocantur, accensendas esse *bonis industrialibus.* Licet aliter sentiat Hostiensis *in summa hoc titulo num. 3.* ubi regulam putat, omnia illa bona esse prospectu Ecclesiæ acquisita, quæ Clericus non acquisivisset, si Ecclesiam non habuisset.

De distributionibus autem quotidianis, quas Canonici propter singulas in choro præsentias accipiunt, major est difficultas; eas enim bonis prospectu Ecclesiæ acquisitis annumerat Navarrus *dict. q.* 1. *monito 30. num.* 2. eo quod directe ab Ecclesia dentur, & juxta Concilium Trid. *Sess. 21. de Reform. cap.* 3. tertia pars redituum ordinariorum in tales distributiones, ubi aliæ nimis tenues sunt, converti debeat: nihil proinde videtur mutatum in qualitate bonorum, sed tantum in distribuendi modo. Hæc quidem sententia tuta est; contraria tamen etiam non improbabiliter sustineri potest cum Tusco *lit. D. Conclus. 512.* quod istæ distributiones quotidianæ tanquam denarius diurnus dentur ab Ecclesia propter specialem industriam & diligentiam, neque veniant nomine fructuum Canonicatus; prout superius in *Tit. de Clericis non residentibus* dictum, a multis percipi fructus Canonicatus, a quibus non percipiuntur distributiones. Præsertim in illorum sententia, qui docent dominium bonorum *prospectu Ecclesiæ acquisitorum* non acquiri Clericis, confirmari potest opinio Tusci *ex c. unico vers. qui vero. de Clericis non resid. in 6.* ubi dominium distributionum Canonicis & Clericis expresse adscribitur.

5 Alia sunt bona *prospectu Ecclesiæ acquisita*, quæ scilicet consistunt in stabilibus & ordinariis reditibus ac fundationibus beneficii, v. g. decimis, fructibus agrorum, aut rerum ad beneficium ipsum seu Ecclesiam spectantibus. De his Clerici non aliter disponere possunt, quam ut inde suam congruam sustentationem desumant, & quod superfluum est, in pias cau-

causas erogent; post mortem vero eorum omnia residua ad Ecclesiam de jure revertuntur. *cap. fin. 12. quæst.* 1. *c.* 1. *& 3. hoc tit. cap.* 1. *cap. cum in officiis 7. cap. tua nobis 12. de Testam.* Trid. *Sess. 25. de Reform. cap. 1.*

6 Licet enim plerique RR. soleant Clericis in istis bonis dominium concedere cum Less *de Just. & Jur. lib. 2. c. 4. num. 43.* Zoes. *hoc tit. num.* 3. (contra Navar. *de reditibus Ecclesiasticis. q. 1. monito 21. & seq.* Panorm. *in cap. cum esses 10. de Testamentis num. 29.* & alios antiquiores DEO vel Ecclesiæ adscribentes horum bonorum dominium) tum quod divisio beneficiorum per Dionysium Papam *in cap. un. causa 13. q. 1.* inter Clericos facta sustulerit illam antiquam bonorum communionem, & fructus cuilibet fecerit proprios. *arg. l. 1. Cod. Communia utriusque judicii.* tum quod in Concilio Tridentino *Sess. 23. de Reform. c. 1.* argumento a contrario sensu Clerici residentes dicantur fructus beneficiorum suos facere; atque textus contrarios *in c. quod autem 3. q.* 7. *c. res Ecclesiæ 26. & seq. 12. q. 1.* in Tridentino *d. cap. 1. Session. 25.* soleant exponere, vel de primitivo statu Ecclesiæ, ubi ante beneficiorum divisionem omnia erant inter Clericos communia. *cap. duo sunt* 7. *cap.* 12. *q. 1.* vel obligatione restituendi superflua pauperibus & ad pias causas, hoc enim dominium non est simplex & absolutum, sed cum dicta restituendi obligatione restrictum & limitatum, eique applicari debent verba, quæ in definitione domini ponuntur, quod sit *potestas libere disponendi de re sua, nisi quatenus jure probibeatur.*

7 Demum ex his bonis Ecclesiasticis quartum genus bonorum Clericalium constituitur, videlicet *parsimonialia*, quæ Clericus sibi de congrua sustentatione parcius vivendo subtraxit. Non est quidem eadem omnium sententia, an de istis bonis Clerici pro suo arbitratu disponere valeant; negant enim Panorm. *in dict. c. cum esses num.* 27. Sarmientus *de Reditibus Ecclesiasticis part. 2. cap. 8. num.* 16. eo quod sacri Canones generaliter disposuerint, ut bona Ecclesiastica superflua non aliter quam ad pias causas distribuerentur, non distinguendo, an ex parsimonia, vel ex non indigentia supersint. Verum contrarium probabilius videtur cum Navarro *dict. q. 1. monito 26.* Less. *dict. cap. 4. dub. 6. num. 37.* quia pars redituum Ecclesiasticorum respiciens congruam sustentationem Clerici libera est ab omni onere restituendi pauperibus, vel Ecclesiæ, & libere absumi potest; consequenter nullum fit præjudicium pauperibus vel Ecclesiæ, sive Clericus in sua alimenta & competentem sustentationem consumat, sive parcius vivendo consanguineis vel amicis donet, aut ad alios usus honestos, licet profanos, expendat.

Nec propterea sequitur, quod parcus & avarus sit melioris conditio-

ditionis, quam liberalis, integram competentem ſuſtentationem inſumens, qui nihil poteſt de reditibus Eccleſiaſticis ad profanas cauſas diſtribuere, ſicut inferunt prioris ſententiæ Authores: nam circa hoc punctum uterque cenſetur eſſe paris conditionis, quia illam partem redituum quæ reſpicit congruam ſuſtentationem, uterque libere expendere poteſt, per accidens autem contingit, quod in victu parcior expendat aliorſum, idque etiam liberali licebit, ſi velit parcius vivere. Si vero ad ſorditiem usque & dedecus ſui ſtatus vellet quis parce, aut magis avare vivere, non dubito, quin Epiſcopus talem ad decentem modum reducere debeat.

Porro ut ſcias, quid hic veniat nomine congruæ ſuſtentationis, & diſtributionis ad pias cauſas, ſequentes regulas nota:

8 I. Tametſi Clericus alia bona habeat, nihilominus illis ſervatis poterit totam ſuam ſuſtentationem ex bonis & reditibus Eccleſiæ deſumere, quia dignus eſt operarius mercede ſua; & nemo ſuis ſtipendiis militare cogitur, Innoc. & Pan. *in c. Epiſcopus de Præb.* Quod ſi Clericus ex bonis patrimonialibus vixerit, antequam reditus Eccleſiaſticos recipere potuit, fas erit ei, poſtea ex reditibus Eccleſiaſticis tantundem inter bona patrimonialia computare. Leſſius *d. dubio 6. n. 38.* Lugo *de J. & J. diſp. 3. Sect. 3. num. 44.*

9 II. Congrua ſuſtentatio perſonæ non eſt quoad ſtrictam vivendi rationem accipienda, ſed etiam conſideratio ſtatus, & dignitatis haberi debet, ita ut Parochus nobilis, vel Graduatus plus in ſuam ſuſtentationem impendere valeat, quam alius minus literatus & humilioris conditionis, *arg. c. de multa 18. de Præb. & Extr. execrabilis Joan. XXII. eod.* Navarrus *d. q. 1. num. 36.* Præterea nomine congruæ ſuſtentationis intelligitur debita hoſpitalitas; non ſolum illa, quæ fit erga pauperes & peregrinos, & maxime commendatur Clericis in Concil. Trid. *ſeſſ. 25. de Ref. c. 8.* ſed etiam hoſpitalitas urbana cum moderatione debita juxta ſtatum & qualitatem beneficii. †. Item in eandem ſuſtentationem recte imputantur moderatæ donationes remuneratoriæ & aliæ, quibus boni amici fiunt aut conſervantur, quia virtus liberalitatis pro qualitate & conditione ſtatus plurimum decet virum honeſtum & ingenuum. Lugo *d. diſp. 4. ſect. 4. n. 66. & num 73.* Generaliter pro regula tradit Molina *de J. & J. diſp. 145. n. 13.* congruitatem ſuſtentationis deſumendam eſſe ex uſu & conſuetudine virorum, qui ſunt ejusdem conditionis ac timoratæ conſcientiæ. In omnibus vero modeſtæ honeſtatis & decentis frugalitatis ratio habenda eſt, & obſervandum, quod S. Bern. *in Epiſt. ad Fulc.* ſcribit: *Conceditur tibi*, inquit, *ut ſi bene deſervis, de altari vivas: non autem ut de altari ſuperbias, &c.*

&c. & idem Bern. *in Epist.* 42. *ad Henr. Sen. Archi-Episc. clamant.* ait, *nudi, clamant famelici, conqueruntur & dicunt: nostrum est, quod effunditis, nobis crudeliter subtrahitur, quod inaniter expenditur; nostris necessitatibus detrahitur, quidquid accedit vanitatibus vestris &c.*

10 III Clericus, qui in administratione sui officii diligentior est, quam de Jure teneretur, v. g. crebrius per se ipsum audiendo confessiones, concionando, Missas legendo, docendo rudimenta fidei, visitando & consolando infirmos &c. talis, inquam, Clericus poterit etiam plus boni viri arbitratu in suam sustentationem impendere: & consequenter si voluerit aliquanto parcius vivere, plus bonis parsimonialibus vel industrialibus accensere, juxta illud Apostol. *1. ad Tit. 5. Presbyteri, qui bene præsunt, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in verbo & doctrina.* Nav. *d. quæst. 1. mon. 29.* Molin. *disp.* 144. *n. 23.*

11 IV. Nomine *piarum causarum*, quibus superflua distribuenda sunt, non tantum intelliguntur pauperes, non habentes necessaria ad usum, sed etiam ii, qui carent necessariis ad sustentandum statum juxta suam qualitatem & conditionem. Deinde recte quoque dicuntur ad pias causas distribui, quæ expenduntur in usum Religiosorum, in fundandas Capellanias aut Missas, alimentationem alicujus studiosi, quem sui parentes, vel nolunt, vel non possunt in studiis alere, in erectionem vel conservationem Seminarii, pauperum Scholarium, & universim quæcunque ad cultum Divinum, vel ad misericordiam spiritualem vel corporalem alterius ordinantur. Lugo *d. disp. 4. Sect. 4. n. 37. & Sect. 4. n. 68.*

V. In expendendis bonis ad pias causas potest se gerere Clericus ut bonus Oeconomus, & ita aliqua pro futuris necessitatibus reservare, quæ verosimiliter timentur eventuræ. Non tamen debet hæc reservatio transire in speciem avaritiæ, ut Clericus velit nimis anxie & Divinæ providentiæ parum confidens, omnes casus, qui quoquo modo evenire possunt, prævidere, † & interim nihil vel modicum in pias causas erogare. Navar. *d. q. 1. mon. 25. num. 5.* Lugo *d. disp.* 4. *Sect. 3. num.* 41. *& Sect. 4. num.* 74.

12 VI. Licet in Concil. Trid. *Sess. 25. de Refor. c. 1.* interdicatur quibuscunque beneficiatis, ne ex reditibus Ecclesiæ consanguineos familiaresque suos augere studeant, sed si pauperes sint, iis ut pauperibus distribuant &c. Nihilominus ex communi sententia non est damnandus Beneficiatus, si aliquando plus in suos consanguineos eroget, ne secundum suum statum egeant, vel ut honestiores in domo ipsius conspici possint, quia status consanguineorum humilium nonnihil elevatur per promotionem Beneficiati. † Sed non esse dandum consanguineis, ex quo

ſuperbi, otioſi, aut male vitioſi vivant, monet Nav. *d. q. mon. 27. num. 4. & 5.* Lugo. *d. Sect. 4. n. 20.*

53 VII. *Notabilis quantitas*, quæ in male expenſis reditibus Eccleſiaſticis peccatum mortale conſtituit, non eſt eadem, quæ in furto ſufficit, ſed multo major requiritur; quia cum in mala applicatione bonorum Eccleſiaſticorum non immediate lædatur aliquis certus & proximus, ſicut in furto; ſiquidem ejusmodi bona non magis debent diſtribui pauperibus, quam applicari ad ornatum Eccleſiæ, vel alium pium uſum, ideo videtur ſufficere, quod moraliter & a potiori bene diſtribuantur. Quare Joan. de Lugo *de J. & J. tom. 1. diſp. 4. Sect. 3. n. 42. verſ. fateor.* putat imprimis attendendam eſſe quantitatem redituum beneficialium, uta ut qui v. g. in centum ſuperfluis viginti male impenderit, dicatur peccaſſe; non vero ille, qui in mille ſuperfluis tantum 20. ad profanas cauſas expoſuerit; generaliter autem exiſtimata, liquem moraliter reditus Eccleſiaſticos bene impendiſſe, & a gravi peccato excuſatum eſſe, qui ex 100. 5. tantum profanis rebus applicavit.

54 VIII. Conſulendum foret omnibus Parochis & beneficiatis, ut ſi aliqua de reditibus Eccleſiaſticis male impenderint in profanos uſus, de bonis ſuis patrimonialibus, vel parcius impoſterum vivendo reſtitutionem eis de neceſſitate incumbere, ut videre eſt apud Cov. *in c. 7. de Teſtam. n.* 10. Laym. *in Theol. mor. lib. 4. tr. 2. c. 3. ſub. n. 3.* Interim omittentem hanc reſtitutionem non auderem facile damnare, propter authoritatem aliorum DD. qui contrarium docent cum eodem Cov. & Leſſio *de J. & J. lib. 2. c. 4. dub. 6. n. 34.* Docet quoque Lugo *d. diſp. Sect. 3. num. 48.* accipientes a Clericis ſuperflua non expenſa in pios uſus non peccare, ſi modo Clericos ad donandum vel alienandum non incitent & inducant, quæ ſententia in rebus majoris momenti, & ubi accipiens non poteſt præſumere bono jure alienari, non caret ſcrupulo, & contrarium aſſerit Sanch. *lib. 2. conſtitut. c. 2. dub.* 38. † Illud tamen ad-

55 notandum eſt, quod ea, quæ ex reditibus Eccleſiaſticis comparata ſunt, adhuc maneant ſub ratione bonorum Eccleſiaſticorum, & conſequenter in vivis ſint diſtributioni ad pias cauſas obnoxia, & poſt mortem ad Eccleſiam devolvantur. *c. 1. de Peculio Cleric.* alias facile eluderetur obligatio diſtribuendi ſuperflua ad pias cauſas, quia ſi beneficiatus ex ſuperfluis emeret fundos ant prædia, vel econtra, ſi frumentum & decimas venderet, jam illa prædia comparata, vel iſtud pretium ex decimis acceptum libere expendere poſſet.

Ad materiam hujus Tituli etiam pertinent ea, quæ in Tit. ſeqq. *de Teſtamentis*, & *de Succeſſionibus ab inteſtato*, tradentur.

TI-

TITULUS XXVI.

De Testamentis & ultimis Voluntatibus.

SUMMARIA.

1. *Testamentum quid?*
2. *Testamentum aliud in scriptis, & aliud nuncupativum, & quomodo differat a Codicillo?*
3. *Testari de Jure Can. qui specialiter prohibeantur, & ibi copiose, an consuetudine introduci possit, ut Clerici ad profanas causas testentur?*
4. *Testari ad pias causas an possint prohibiti de Jure Civili? & n. 6.*
5. *Testamenti factio an sit Juris gentium?*
7. *Filiusfam. an in testamento ad pias causas teneatur habere consensum patris?*
8. *Testari an possint excommunicati?*
9. *Testandi licentia Clerici a quo concedatur, & qualiter impetranda?*
10. *Testamentum Clerici secundum Jus Can. factum valet ubique.*
11. *Testamenti solennitates, quæ sint de Jure Can. & an per eas tollantur solennitates Juris Civilis? num. 12.*
13. *Testamentum in necessitate & extremis an requirat solennitates?*
14. *Testamentum de Jure Can. an requirat Parochum & testes de substantia, vel tantum de probatione?*
15. *Ultima voluntas an possit Jure Can. in alterius arbitrium conferri?*
16. *Legatum rei alienæ an valeat de Jure Can.*
17. *Filius gravatus an possit duas quartas detrahere?*
18. *Testamentum ad pias causas an requirat duos testes?*
19. *In testamento ad pias causas an possint inseri legata profana?*
20. *Testamento profano corruente an debeantur legata pia?*
21. *Falcidia vel Trebell. an detrahatur de relictis piis?*
22. *Hæredis incerti institutio an valeat in piis causis?*
23. *De commutatione ultimarum voluntatum.*
24. *In testamentis piis quis sit Judex, & executor?*
25. *Filii ingratitudo purgatur per Religionem.*
26. *Fideicommissum,* si sine liberis, *an tollatur per ingressum in Religionem?*

1 POst actus inter vivos & contractus, ad ultimas voluntates seu testamenta descendimus, quibus homines de *rebus suis* disponere solent.

Testamentum ab Etymologia nominis dictum ait Imper. *princ. Instit. hoc tit.* quod *testatio mentis sit.* Idque definit JC. *in l. 1. ff. Qui testam. fac. poss.* quod sit, *voluntatis nostræ justa sententia de eo, quod quis post mortem suam fieri vult.*

Testamenti appellatione quamvis in genere & late omnis ultima voluntas etiam minus solennis, ut codicillus, testamentum militis, Patris

Patris inter liberos, ad pias caussas &c. veniat, proprie vero ac specialiter teſtamentum ſolenne intelligitur, quod omnes illas ſolennitates & requiſita habet, quæ præſcribuntur ab Imper. *in l. hac conſultiſſima 21. & paſſim Cod. de Teſt. §. 3. & ſeqq. Inſtit. eod. tit.*

2 Eſt porro teſtamentum ſolenne duplex, unum *in ſcriptis*, ſive clauſum, quod teſtator ſua ipſius manu conſcriptum ſeptem teſtibus maſculis, puberibus, liberis, ad id rogatis, omnibus ſimul præſentibus, ipſumque teſtatorem videntibus offert, profitendo eſſe ſuum teſtamentum, inſuper ipſemet, ſi ſciat, ac poſſit, ſua manu coram teſtibus ſubſcribit: vel alius pro eo octavus teſtis & ſubſcriptor adhibetur, idque omnes ſeptem teſtes uno eodemque continuato tempore ſubſcribunt & ſubſignant.

Alterum eſt *nuncupativum*, quando teſtator viva voce coram illis ſeptem teſtibus hæredem nuncupat, & voluntatem ſuam declarat. *d. l. hac conſultiſſima. & d. §. 3.* Quod poſterius teſtamentum tunc plerumque fieri ſolet, ſi inſtans mortis periculum ſolennem ſcripturam erigere non concedat, alias vero non ſolent teſtatores facile ſuam voluntatem circa hæredem & legatarios manifeſtare, ne cupiditate acquirendorum bonorum mors ipſorum optetur, aut etiam a malis hominibus procuretur.

Differt teſtamentum a Codicillo, quod in hoc quinque tantum teſtium numerus requiratur, neque in eo hæreditas directe dari vel adimi poſſit, ſed tantum per fideicommiſſum & verbis precariis, ut ſcilicet hæredes ab inteſtato hæreditatem nominato hæredi in codicillo reſtituant, qui propterea & quartam Trebellianicam prius detrahent. *tot. tit. Inſt. & Cod. de Codicillis.*

Hanc teſtamentorum & ultimarum voluntatum materiam prolixe & integris libris exponunt Juris Civilis tum Conditores, tum interpretes; nos quæſtiones illas, quæ præcipue ad forum Canonicum ſpectant, reſolvemus.

3 Quæritur itaque I. an ſpecialiter de Jure Canonico aliqui prohibeantur teſtamentum facere? Quod de Jure Civili prohibeantur teſtari ob defectum integri ſtatus, & quod ſui juris non ſint, ſervi, deportati, & filiifamilias in patria poteſtate conſtituti; deinde propter defectum rationis impuberes, furioſi, mente capti, & prodigi, quibus a Magiſtratu bonis interdictum eſt; item propter defectum corporis, ſurdi ſimul & muti, vel etiam muti tantum, ſi ſcribere neſciant, pluribus tradunt interpretes. *ad tit. Inſtitut. Quibus non eſt permiſſum facere teſtament. & ff. & C. Qui teſtamenta facere poſſunt.*

Specialiter vero de Jure Canonico prohibentur I. Clerici, ut de reditibus ſuorum beneficiorum (ſecus eſt de bonis patrimonialibus, induſtrialibus & parſimonialibus) teſtari nequeant, licet inter

ter vivos, dum adhuc iſtorum bonorum dominium habent, ſaltem ad pias cauſas & ſuam congruam ſuſtentationem diſponere valeant; poſt obitum enim illorum iſti reditus Eccleſiaſtici ipſo Jure ad Eccleſiam devolvuntur. *c. 1. & 3. de Peculio Clericorum c. cum in Officiis 7. c. relatum 12. hoc tit.*

An vero conſuetudine introduci poſſit, ut Clerici paſſim ad profanas cauſas teſtentur? non deſunt, pro & contra hanc conſuetudinem multæ graves authoritates & rationes, quas refert Covar *in d. c. 6. num. 23. & ſeq.* Rem ita componunt Molina *de J. & J. diſput. 147. num. 27.* & Azor. *Inſtit. mor. p. 2. l. 7. c 9. q. 1.* quod per conſuetudinem Clerici *valide* teſtari poſſint, ſed non *licite*.

Verum ego conſidero ſubſtantiale requiſitum conſuetudinis (ſine quo nullum effectum habet) eſſe, ut ſit *rationabilis*, *c. fin. de Conſuetud.* talem vero conſuetudinem, qua ſine peccato mortali ex ſententia Azorii & Molinæ uti non licet, & per quam id, quod ex ſententia S. S Patrum, & enixa conſtitutione Canonum pauperibus ac Eccleſiæ debetur, ad profanas cauſas diſtribuatur, eſſe rationabilem, ſane mihi nemo perſuaſerit, & hinc non vana eſt vulgi opinio, vel experientia, quod bona Clericorum apud Laicos hæredes parum fructificent. Accedit: quod experientia conſtet, per talem conſuetudinem non exiguum damnum inferri Eccleſiis, quando decedentibus Parochis omnia ad hæredes devolvuntur, & interim Eccleſia vix ſarta tecta, nedum debita ornamenta, & novus Parochus vix media ſe alendi habet, ut vel ex hoc capite prædicta conſuetudo invalida videatur. *c. 1. de Conſuet. junct. c. cum in officiis 7.* ibi: *nos indemnitate Eccleſiarum providere volentes, &c. hoc. tit.* Quare illam valere conſuetudinem exiſtimo, quæ a probatur in *cap. relatum 12. hoc tit.* ut Clericus poſſit aliqua de reditibus Eccleſiaſticis in ultima voluntate relinquere piis locis, pauperibus, & qui ſibi in vita aliquod ſervitii meritum exhibuerunt, ſive deinde iſti pauperes aut ſervientes ſint conſanguinei, ſive extranei.

Sed quid ad præcipuum Adverſariorum (defendentium ex conſuetudine *validam* ſed non *licitam* Clericorum diſpoſitionem) argumentum reſpoudebimus? Quod nimirum Clerici ſint *veri domini* ſuorum redituum etiam ſuperfluorum; ideoque ſicut inter vivos ſaltem *valide*, quamvis non *licite*, eos ad profanas cauſas alienare poſſunt ſine reſtitutionis onere, ita etiam per teſtamentum; cum ex multis inſtantiis appareat, plurima fieri *illicite*, non tamen *invalide &c.*

Profecto ſi hoc argumentum accurate expendatur, non eſt tam ſolidum, ut prima fronte videtur. Nam imprimis palam eſt hic *incertum per incertum probari.* Siquidem hæc omnia apud DD. plane dubia & controverſa ſunt, an Clerici

ſuo-

suorum redituum superfluorum ita habeant absolutum, simplex, & irrestrictum dominium, ut eos valeant valide & irrevocabiliter in alios profanos usus transferre, sine ullo restitutionis onere? contrarium enim ab authoritate plurium Doctorum & rationibus gravibus pulchre ostendit Paulus Laym. *in Theol. mor. lib. 4. tr. 2. c. 3. num. 3. vers. ad alteram quæstionem.* Nec est semper bona consequentia: hic est dominus rei, ergo potest dominium suum in alium transferre. Licet enim hoc ptocedat, ubi dominium est absolutum & liberum, non tamen ubi est certo modo restrictum, modificatum & limitatum, v. g. si testator jubeat hæredem dare pauperibus 100. non assignata specie monetæ, hæres erit debitor *generis*, & consequenter ante solutionem verissimus Dominus. Quid, si in alios, quam pauperum usus omnes facultates hæreditarias insumpserit, anne liberatus est ab obligatione solvendi pauperibus? Minime: plane quod testator hæredibus, hoc Canones, hoc fundatores ex Canonum interpretatione beneficiatis injungunt. *c. quod autem 23. q. 7* Trid. *Sess. 25 de Ref c. 1.* Similiter cui fideicommissum familiæ relictum est, in vita sua verus est dominus, extra familiam tamen alienare non potest &c. Unde recte additur definitioni dominii, quod sit potestas libere disponendi de re sua, *nisi jure prohibeatur.* Deinde etiam ex supposito Adversariorum non est difficile, inter actus inter vivos, & ultimas voluntates differentiam assignare: Nam dum Clericus superfluos reditus alienat inter vivos ipse tunc & non alius habuit dominium: si vero disponat per testamentum, testamentum incipit valere post mortem, *ad Hebr. 9. l. 1. ff. Qui testam. fac. l. 4. ff. de adim. Leg.* Post mortem autem non tantum Clericus non est amplius Dominus, sed *ipso Jure* bona ejus prospectu Ecclesiæ acquisita ad Ecclesiam devolvuntur, cui proinde per suam dispositionem præjudicare non potest. *Respondemus*, inquit Pontif. *in c. relatum 12. hoc tit. quod generaliter bona quilibet per Ecclesiam acquisita, ei debeant juxta Later. Conc. post acquirentis obitum remanere.* Et infra: *Nec de jure in alios pro morientis arbitrio transferri possint.* Adde *c. cum in officiis 7. hoc tit.* ibi in fine: *sive intestati decesserint, sive aliis conferre voluerint, penes Ecclesias eadem bona præcipimus remanere.* Adde c. 1. & 3. *de Peculio Cler.* Quo Jure ergo hæc bona ab Ecclesiis auferuntur & extraneis *valide* relinquuntur? Non sane *Jure scripto*, quia universi Canones reclamant: anne *consuetudinario*? Ita, ajunt adversarii *consuetudinario*. Sed doceant, quæso, me sic argumentantem: Consuetudo, quæ non est *rationabilis*, non valet contra contra Canones *text. clarus in c. fin. de Consuet.* non enim consuetudo, sed *corruptela* est. At vero hæc consuetudo, ut Clerici ad profanas causas suo arbitrio testentur, non est *rationabilis*, ergo &c.

mino-

minorem probo: conſuetudo, quæ toties quoties exercetur, invitat ad delinquendum, imo facit ſemper mortaliter peccare utentem illa non eſt *rationabilis;* ſed conſuetudo, ut Clerici teſtentur ad profanas cauſas, non poteſt exerceri *licite* & ſine peccato Clericorum, ergo eſt *irrationabilis* & *invalida*, ergo contra Canones nihil operatur. Major eſt lumine naturæ nota quomodo enim poteſt eſſe *rationabile*, quod me conjicit in periculum, imo damnum ſalutis æternæ? *text. in d. c. fin.* ubi *ex periculo ſalutis* judicatur *corruptela. c. ex parte, cum ſuo Summario de Conſuet. c. fin. de Præſcript.* Minor eſt adverſariorum Molinæ, Azorii, Leſſii & aliorum, conſequentia (ſalvo tamen meliori judicio) eſt noſtra. Ut nihil dicamus de damno Eccleſiarum, propter quod ipſum conſuetudines tanquam irrationabiles reprobantur *in c. 1. de Conſuet.* Quod vero dicitur, multa in Jure eſſe *licita*, ſed non *invalida*, *cap. ad Apoſtolicam. de Regular.* id verum eſt, ſi *illiciti* actus valor ſuſtineatur a *Jure* aliquo *valido*, nimirum a Juſta Lege, vel Canone, aut a juſta, legitima & rationabili conſuetudine, qualis in præſenti non eſt, ut oſtenſum.

Nihil quoque movere debet id, in quo contrariæ ſententiæ DD. plurimum ſe fundant, quod nimirum S. Pontifex non contradicendo videatur tacite approbare prædictum uſum ad profanas cauſas teſtandi, quem vix poteſt ignorare, cum in multis Orbis partibus practicetur. Præterquam enim, quod in noviſſimo Concil. Trid. *d. ſeſſ. 25. c. 1.* ſatis contradictum videatur, jam in fere ſimili materia (videlicet circa pluralitatem beneficiorum a multis ſine legitima diſpenſatione & ſcrupulo obtentam) declaravit Pont. quod ſua taciturnitas non approbet tales uſus, qui non ſatis rationabiliter adverſus SS. Canones inducuntur, *multa*, inquit *per patientiam tolerantur, quæ, cum in judicium deducta fuerint exigente Juſtitia tolerari non debebunt. c. cum jam dudum* 18. ubi Gloſſ. *in v. patientiam, de Præb.* Demum neque illud argumentum aliquid evincit, quod S. Pontifex per privilegium concedat licentiam teſtandi Clericis ad profanas cauſas quæ teſtatio ſi irrationabilis eſſet, non recte per Pontificem concederetur. Multa namque in uno vel altero particulari caſu rationabiliter conceduntur, quæ tamen univerſaliter concedi *rationabiliter* non poſſent, veluti ſi inter conſanguineos in 2. vel 3. gradu ad Matrimonium, aut cum luſcis, illegitimis, vel alio modo irregularibus ad SS. Ordines diſpenſetur. Unde illa etiam conſuetudo præ cæteris tolerari poteſt, ſi Clerici antequam teſtentur, ſaltem licentiam Epiſcopi requirere debeant, ex cujus prudentia præſumitur neceſſitatibus communibus pauperum & Eccleſiarum ſatis proviſum iri. Ita ut non aliter concedat teſtandi facultatem, quam ſi vide-

rit indemnitati Ecclesiæ satis consultum, eique aliqua saltem portio in tali testamento relinquatur. Videatur etiam pro hac nostra sententia Paulus Laym. *in Theol. mor. lib. 4. tr. c. 3. n. 7.*

Addo tamen finaliter, antequam hæc consuetudo authoritate superiorum declaretur invalida, posse hæredes Clericorum in foro interno excusari ab authoritate extrinseca magni nominis Doctorum, qui hanc consuetudinem validam pronuntiant.

II. Religiosi ante Professionem quidem de bonis suis libere disponere possunt, post Professionem autem jus testandi una cum liberæ voluntatis arbitrio, quod in Prælatum resignarunt, amittunt. *c. fin. de Sepult. in 6.* Quare si absque prævia dispositione profiteantur, omnia illorum bona Monasterio acquiruntur. *Auth. ingressi. Cod. de SS. Ecclesis. & auth. nunc autem. Cod. de Episc. & Cleric.* Excipiunt communiter casum *Canonis, si qua mulier 19. q. 3. desumpti ex Auth. si qua mulier Cod. de SS. Ecclesiis;* ubi Professus, qui in sæculo liberos relinquit, nec prius testatus est, etiam post professionem bona inter liberos distribuere potest, reservata Monasterio una portione filiali. Sed de hac & aliis Monasteria ingredientium dispositionibus videantur a me tradita *inferius in Tit. XXX. de Regul. & Transeunt. ad relig.*

III. Testamentum facere non possunt usurarii manifesti, antequam usuras restituerint, vel saltem de restituendo idoneam cautionem præstiterint, *c. 1. de Usuris in 6.*

IV. Hæretici & hæreticorum receptatores, defensores, & fautores *c. excommunicamus 13. §. credentes. de Hæret.* Quod tamen in locis, ubi hæresis impune grassatur, & hæretici permixtim cum Catholicis vivunt, non practicatur, sicut & multæ aliæ constitutiones in jure contra hæreticos latæ.

V. Demum testari nequeunt, qui Romanæ Ecclesiæ Cardinalem hostiliter insequuntur, percutiunt, capiunt, vel ad id consilium vel auxilium præstant. *c. felicis 6. de Pœnis in 6.*

4 Quær. II. an prodigi, filiifamilias, damnati ad ultimum supplicium (quorum hodie bona non confiscantur, excepto crimine læsæ Majestatis & hæresis. *Auth. bona damnatorum. c. de Bonis proscriptorum. cap. vergentis 10. de Hæreticis.*) Item & deportati, qui de Jure Civili testari prohibentur, saltem ad pias causas testamentum condere valeant? Pro negativa facit, quod testamentum & dispositio in tempus, quo aliquis amplius non est futurus dominus, scilicet post mortem, sit merum Juris Civilis inventum, sicut probat Vasquez *Illust. controv. lib. 3. cap. 100. n. 3.* ergo quibus nec de Jure Civili, nec de Jure Canonico (quod ipsum in hac parte non reperitur differentiam a Jure Civili statuisse) potestas testandi data est, nullo modo,

do,

do, & ne quidem ad pias cauſas teſtari poterunt.

Verum ſententia affirmativa ſemper mihi probabilior viſa eſt, videlicet quemlibet ad pias cauſas teſtari poſſe, qui Jure naturali ob defectum rationis incapax non eſt, ſicut etiam docet Riccius *in Praxi aurea 4. parte reſolut. 89.* Ideo enim in teſtamentis ad pias cauſas ſolemnitates Civiles non attenduntur, quia regulantur ſecundum Jus gentium, ut communiter Doctores concedunt, de quo Jure non habemus ſolennitates, ſed ſola voluntas defuncti, ejusque probatio ſufficit, atqui omnes iſti, quos enumeravimus, licet quoad actus Civiles ſint inhabiles, ſunt tamen capaces actuum Juris gentium, ut contractuum, exceptionum, defenſionum & ſimilium. Optimus Text. *in l. idem eſt 13. §. 2. ff. de Teſtam. militis* ubi: *deportati & fere omnes*, inquit J. C. *qui teſtamenti factionem non habent, a milite hæredes inſtitui poſſunt*, non utique ex alia cauſa hoc J. C. reſponſum proceſſit, quam quod in teſtamento militis præciſe ad jus gentium reſpiciatur, quod deportati & ſimiles non amittunt *l. ſunt quidam 7. §. 1. ff. de Pœnis.* ergo ad pias cauſas teſtari poterunt.

5 Quod autem teſtamenti factio origine Juris gentium ſit, quamvis Jus Civile certas ei ſolennitates addiderit, poſt Covar. *Var. reſol. lib. 3. cap. 6. n. 7.* Julium Clarum *lib. 3. ſentent. §. teſtam. q. 2.* & plurimos alios demonſtrat Harp. *ad princ. Inſtit. de Teſtamentis ordinandis a num. 62.* Nam ſi Jus gentium eſt, quod apud omnes gentes præcipue cuſtoditur. *§. 1. Inſtit. de Jure Nat. Gent. & Civil.* ex variis, tum ſacræ, tum profanæ hiſtoriæ exemplis probari poteſt, teſtamenta & ultima elogia non ſolum Civibus Romanis, ſed apud diverſas gentes longe etiam ante Jus Civile conditum uſitata fuiſſe, ſicut refert Harprecht. *d. l. n. 64.* & Petrus Gregorius *lib. 7. de Republ. c. 32.* ipſaque naturalis ratio hominibus illum affectum de rebus ſuis in ultima voluntate diſponendi ſuggeſſit. Idque ſatis inſinuatur *in l. lege obvenire 130. ff. de verb. ſignif.* ubi dicitur, quod lege 12. Tabularum, ſicque primo Jure Romano & Civili teſtamentariæ ſucceſſiones confirmentur. Nemo autem dubitat, quin res confirmanda præexiſtat ante confirmationem, neque ordinaria confirmatio aliquid novi inducere, ſed præexiſtens ratificare cenſetur. *DD. ad c. 4. de confirmatione utili.*

Quæ vero in contrarium adferuntur, id ſolum probant, quod ſicut alias Jus Civilis juri naturali & gentium in hypotheſi & ſingulis factis addere & detrahere poteſt, ita etiam circa teſtamenta fecerit, eoque reſpectu, quoad ſuam ſolennitatem & ultimam perfectionem teſtamentum Juris Civ. dicatur. Quemadmodum in ſimili matrimonium non ideo minus contractus juris naturalis & gentium eſt. *princ. Inſt. de Jure Nat. Gent. & Civ.* quod hodie ex Concil. Trid.

novas solennitates, scilicet præsentiam Parochi & testium requirat.

Accedit pro nostra sententia ratio, quod leges Civiles non potuerint, nec Christiani Imperatores verisimiliter voluerint aliquem, habentem rerum dominium, jure gentium & testandi privare, quantum id expedit pro salute animæ suæ, & ad pias causas. Bonus textus *in l. 1. C. de SS. Ecclesiis.* Ubi Imperator Constantinus *unicuique*, nulla facta personarum distinctione, dat licentiam, *sacris locis, quod voluerit, relinquere.*

6 De prodigo quidem negat Bartholus apud Panorm. *ad Rubric. hujus tit. num. 20.* quod possit testari etiam ad pias causas, cum ei non competat bonorum administratio, sed magis comparetur pupillo & furioso. Verum ista ratio convincens non est: nam minorennis quoque sub curatore constitutus administrationem non habet, & tamen testari potest, ut noti juris *ex l. 5. ff. hoc tit.* Quod vero prodigus pupillo & furioso comparetut, id verum est ratione prohibitæ administrationis inter vivos, quoad ipsam autem mentis integritatem res in facto consistit; cum per se loquendo disponens ad pias causas & pro anima sua non inconsulto agat. Sed specialiter.

7 Quæritur III. Circa filiumfamilias, an in testamento suo ad pias causas condito teneatur semper patris consensum adhibere? In *c. penult. de sepult. in 6.* ita legitur: *quamvis filiusfamilias absque patris assensu sibi possit libere eligere sepulturam, pro anima tamen sua præter ipsius assensum nisi peculium castrense aut quasi castrense habeat) aliquid judicare non potest.* Ex quo textu plerique Doctores inferunt, filiumfam. posse quidem de bonis adventitiis disponere ad pias causas, sed non aliter, quam consentiente patre. Panorm. *ad Rubricam hujus tit. n. 10.* Barb. *in Collect. ad d. c. pen. num. 6.* Et licet Bartholus *in l. 1. C. de SS. Ecclesiis* teneat, filiumfam. saltem in iis, in quibus pater usumfructum non habet, posse eo invito ad pias causas testari, cum tale testamentum non ex Jure Civili, sed gentium reguletur; imo etiam profana testamenta in his bonis nonnulli defendant apud Harpr. *princ. Instit. Quibus non est permissum facere testamentum. num. 29.* contrarium tamen docet Baldus *in dict. l. 1.* & Panor. *dict. num. 10.* per textum in *d. c. pen.* qui tantum peculium castrense & quasi castrense excipit.

Verum si considero argumenta & rationes, quibus Doctores probant, consensum patris in testamento filii ad pias causas semper requiri, parum me convincunt. Etenim si spectetur Juris Civilis prohibitio, ea circa testamenta ad pias causas juxta hactenus dicta non obtinet: si præjudicium patris circa usumfructum nullum apparet, non tantum in bonis pleno jure a filio possessis, ut per se patet, sed etiam aliis adventitiis, quia post mortem filii pater loco ususfructus acquirit partem proprietatis, nimi-

mirum legitimam suam; sicut ergo, ea de causa & casu, quo pater cum fratribus defuncti succedit, in parte cohæredum fratrum non habet usumfructum, *authent. item hæreditas. Cod. de bonis, quæ liberis, & Novell. 118. cap. 2.* ita nec prætendere poterit in casu cohæredis Ecclesiæ, vel piarum causarum; eo etiam argumento, quod piæ causæ in multis liberorum jure censeantur. Textus & DD. *in c. in præsentia 8. de probationibus.* Ut nihil dicamus, quosdam Patres forsan raro aut valde parce consensuros in dispositionem filiorum ad pias causas & pro animabus suis.

Potissima, fateor, difficultas est *in cap. pen. de sepulturis in 6.* Sed videtur, non incongrue explicari posse juxta verosimilem mentem Legislatoris, ut procedat, in quantum filius per suum judicium, & dispositionem posset patri præjudicium inferre; ideoque intelligitur vel de peculio *profectitio*, quod totum est patris, sicut ita inter se conciliantur *l. 1. §. 1. ff. de Tutela & rationibus distrahendis, & l. tam is 25. §. 1. ff. de mortis causa donat.* (quæ *lex* non potest loqui de peculio *adventitio*, cum jure Digestorum istud peculium fuerit incognitum. *§. 1. Inst. Per quas personas cuique acquiritur* vel certe, si textus noster intelligatur etiam de peculio adventitio, tunc exaudiendus erit, si filius vellet patri in legitima nocere, aut cum textus non utatur verbo *testari* sed *judicare*, hoc verbum tanquam indifferens etiam accipi poterit de actibus inter vivos, in quibus statim transferretur dominium, & patri usufructus tolleretur. Existimo proinde, salvo Doctorum judicio, in Theoria probabiliter defendi posse, valere testamentum, quod filiusfam. relicta patri competenti legitima, etiam sine ipsius consensu de quibuslibet bonis adventitiis ad pias causas conderet.

8 Quæritur IV. An non tantum hæretici, sed etiam generaliter omnes excommunicati, de Jure Canonico testari prohibeantur? Respondetur, licet id voluerit quædam Glossa in *cap. decernimus 8. de sententia Excomm. in 6.* alia tamen Gloss. *in eodem cap. 8. in propositione casus*, asserit, communem Doctorum opinionem esse in contrarium, & consentiunt citati apud Barb. *in Collect. ad d. cap. 8. num. 7.* Est enim testamenti factio juris prohibitorii, & omnibus permissa, quibus expresse non prohibetur. Imo hoc ipso, quod jura specialiter prohibuerint hæreticos, non statuendo idem generaliter de excommunicatis; procedunt vulgata juris axiomata, quod exceptio firmet regulam in casibus non exceptis; & constitutiones pœnales ultra casus expressos prorogandæ non sint;

Dices: excommunicatus assimilatur deportato. *arg. d. c. Decernimus.* ubi excommunicatns ab agendo, patrocinando & testimonio ferendo repellitur; deportatus autem saltem de Jure Civili & ad profanas causas testari prohibetur.

Responderi potest, similitudinem inter excommunicatum & deportatum non obtinere in omnibus, sed tantum in quibusdam a jure expressis, proceduntque illi effectus ex diversa causa: deportatus enim enumeratos actus propterea facere nequit, quia privatur jure civitatis Romanæ, & desinit esse civis Romanus, quo jure institutum est, actionem in judicio proponere, testamentum solemne ordinare &c. excommunicatus autem propterea, quia ipsi inhibetur fidelium communio ab Ecclesia, nec circa eum aliquid de juribus civitatis Romanæ statuitur. Deinde deportario est pœna vindicativa, & perpetua; excommunicatio vero medicinalis, ut peccator resipiscat, & satisfaciat mandatis Ecclesiæ: quod ubi fecerit, mox absolvitur, & restituitur, ut *in tit. de sententia Excomm.* pluribus traditur.

9 Quæritur V. Quid requiratur, ut Clerici de redditibus suorum beneficiorum testari valeant? Respondetur, requiri licentiam S. Pontificis, qui supremam potestatem habet contra jura dispensandi, & de beneficiis, eorumque reditibus disponendi. Covar. *in c. cum in officiis 7. h. t. num. 20.* Et talis licentia semel concessa non exspirat morte S. Pontificis: quia gratiæ regulariter non exspirant morte concedentis etiam in re integra. *cap. si cui 36. de Præbendis in 6. cap. Si super gratia 9. de officio delegati in 6. c. decet 16.* ubi Glossa & DD. *de Regulis Juris in 6.* Fach. *lib. 5. Controv. c. 100.* ubi etiam *cap. 99.* recte docet, eam testandi facultatem a Summo Pontifice concessam, non esse restrictam (nisi verba Privilegii seu facultatis concessæ aliud expresse dicant) ad primum testamentum a Clerico conditum, sed interpretandam esse juxta naturam actus, ad quem conceditur, ut nimirum pro arbitrio primum testamentum mutari, revocari & aliud condi possit, adeoque ut simpliciter Clericus valeat testatus decedere. Quamvis in hoc & priore puncto contrarium teneat Covar. *in d. cap. cum in officiis num. 21.* quod licentia testandi de reditibus Ecclesiæ, utpote contra jura & præjudicium piarum causarum, sit odiosa & stricte interpretanda.

In eo videtur major difficultas, an si Clericus prius testamentum fecerit, & postea primum licentiam impetrarit, hoc ipso testamentum illud prius factum convalescat, si nihil post impetratam licentiam circa id innovatum sit? Rationem dubitandi facit textus in *l. Tribunus 20. §. 1. ff. de testament. militis.* ubi deciditur, non valere testamentum militis, ante militiam sine solennitatibus confectum, nisi miles ex post facto in expeditione constitutus per actum aliquem v.g. noviter signando, corrigendo, addendo &c. priorem voluntatem confirmarit aut renovarit. Potest tamen defendi affirmativa cum Tusco *V. Testamentum Conclus. 145.* eo quod privilegia accipiunt interpretationem ex intentione supplican-

cantis & concedentis, quæ simpliciter fuit, ut Clericus posset cum testamento decedere, sive facto, sive faciendo. Estque disparitas inter testamentum Clerici & militis, quia privilegium Clerici est simpliciter cum testamento decedendi; privilegium vero militis, ut non teneatur adhibere solennitates, est expresse in jure restrictum ad tempus actualis militiæ, seu expeditionis, quia tunc proprie subest ratio legis, quod ob instantem belli necessitatem solennitates adhibere non possit, vel non posse præsumatur.

10 Illud quoque adnotari potest, quod Clericus etiam in terris Imperii existens probabilius non teneatur in suo testamento adhibere solennitates Juris Civilis, sed sufficiat, si secundum Jus Canonicum testetur. Ubi enim Jus Civile & Canonicum discrepant, Clerici non subjacent legibus civilibus, sed canonicis, *cap. quod Cler. 9. de Foro competenti.* & passim DD. *Tit. de Immunitate Eccles.* Barb. *in Collect. ad cap. cum esset 10. h. t. num. 2.* Ubi dicit, quod constitutio illius *c. 10.* circa causas ad forum Canonicum pertinentes observari debeat etiam extra terras Romani Pontificis.

11 Quæritur proinde VI. Quales solennitates de Jure Canonico ad testamentum requirantur? De solennitatibus Juris Civilis obiter diximus superius ad principium tituli, & præscribuntur *in l. hac consultissim 8. Cod. h. t.* De Jure Can. difficilis textus est *in c. cum esses 10. h. t.* ubi Alexander III. sic rescripsit Hostiensi Episcopo: *Proposuisti talem in tuo Episcopatu consuetudinem obtinere, quod testamenta, quæ fiunt in ultima voluntate, penitus rescindantur, nisi cum subscriptione septem vel quinque testium fiant, secundum quod leges humanæ decernunt; quia vero a Divina Lege, & a Sanctorum Patrum institutis, & a generali Ecclesiæ consuetudine noscitur alienum, cum scriptum sit, in ore duorum vel trium stet omne verbum: præscriptam consuetudinem improbamus, & testamenta, quæ parochiani coram Presbytero suo & tribus vel duabus aliis personis in extrema fecerint voluntate, firma decernimus permanere sub interminatione anathematis prohibentes, ne quis hujusmodi audeat rescindere testamenta.* Ex hac porro decretali duæ principaliores nascuntur controversiæ. Prima est, dequa

12 Quær. VII. Utrum per hanc Pontificiam constitutionem universim correctum & abrogatum censeri debeat Jus Civile, quatenus plures alias solennitates ad testamentum requirit, & propterea in utroque foro Jus Canonicum circa testamenta observandum sit? Affirmativam defendit Pan. *in eod. esses. sub n.* 8. eo quod S. Pontifex expresse declaret, leges civiles adversari Juri Divino, ac SS. Patrum institutis? atque hic agi de materia peccati, facile colligitur exinde, quod anathema dictetur impugnantibus testamentum non secundum leges civiles factum, qualis censura non nisi propter peccatum mortale infligitur; in

mate-

materia autem peccati Canones prævalere Juris Civilis dipositioni in *Proœmio Decretalium* explicatum est.

Verum communior est DD. sententia potiori consuetudine approbata, circa materiam testamentorum ad profanas causas disponentium quodlibet jus in suo foro esse observandum: Jus Canonicum quidem in terris Romano Pontifici subjectis, Jus Civile autem in terris Imperatoris & aliorum Principum. Citati apud Barb. *in Collect. in eod. c. 10. n. 2. hoc t.* Covar. *in eod. cap. 10. n. 7. & 8.* Neque enim solennitas testamentorum profanorum ad evitandas fraudes statuta res spiritualis, aut contra salutem animarum est; imo dum dolosis machinationibus viam intercludit, potius saluti animarum consulit, ut propterea nihil causæ videatur, cur a Jure Canonico damnari debeat.

Non obstat argumentum Panormit. quod leges civiles contrarientur Juri Divino, duos tantum vel tres testes requirenti: nam S. Pontifex non dicit, quod lex quinque vel septem testes desiderans sit Juri Divino contraria, sed a Jure Divino *aliena*, id est, diversa: Jus etenim Divinum non præcipit, quod in omnibus causis præcise duobus vel tribus testibus credi debeat, neç plures possint statui, sed tantum declarat, quod ordinarie duobus vel tribus testibus prudenter credatur; alias ipse quoque Panormitanus & plurimi Juris Canonici Interpretes in hoc eodem *capit.* responderent contra Jus Divinum, dum ad substantiam testamenti præter duos testes (quibus tamen de Jure Divino credi deberet) etiam Parochum, vel loco Parochi duos alios, adeoque quatuor testes requirunt. Et quomodo non foret contra Jus Divinum, quod *in c. nullam damnationem 32. q. 4.* ad condemnationem Episcopi 72. testes idonei & jurati statuantur. Item quomodo non contra Jus Divinum expresse dixisset Summus Pontifex *in c. licet 23. de Testibus.* quod quædam sint causæ, quæ plures, quam duos exigunt testes?

Præterea etiam non obstat, quod anathema possit infligi impugnantibus testamentum coram Parocho & duobus testibus confectum; quia intelligitur, quando impugnans peccaret contumaciter contra justitiam, retinendo bona ex testamento alteri debita, in casu, quo tale testamentum valeret, scilicet in foro Canonico, & terris Pontificiis: utrum autem interris imperii, & generaliter quando certo constat de voluntate defuncti, licet debitæ solennitates adhibitæ non sint, oriatur in conscientia obligatio implendi voluntatem illam? pluribus dictum est in *Lib. 1. Decretalium in Tit. de Constitutionibus* §. 3. ubi pro & contra rationes & authoritates adduximus. Videri etiam poterit Covar. *d. l. n. 9.*

13 Demum singularem quandam interpretationem ex Zenedo affert

fert Barb. *in Collect. ad d. c. 10. n.* 8. ex illis c. verbis : *teſtamenta, quæ fiunt in ultima voluntate.* Item *quæ Parochiani in extrema fecerint voluntate &c.* ut ſcilicet correctio Juris Canonici tantum procedat circa ægrotos in extremis conſtitutos, qui ob inſtans mortis periculum ſolennitates ordinarias adhibere non poſſunt. Hæc ſententia, utut aliquibus diſpliceat, videtur mihi verbis textus*, rationi, & æquitati non parum conſentanea; haud equidem ignoro, ultimam voluntatem dici quodlibet teſtamentum quandocunque confectum, ſed aliud eſt *ultima voluntas*, aliud teſtamentum *in ultima ac in extrema voluntate* confectum. Illud generalius & juris, hoc ſpecialius & facti eſt. Quem ſenſum non obſcure arguit, quod S. Pontifex in *d. c. 10.* Presbyteri ſeu Parochi, qui plerumque tantum ſolet ab agentibus in extremis advocari, mentionem fecerit: quid enim ad profana teſtamenta alias fuiſſet qualitas Parochi neceſſaria? Rationi vero & æquitati videtur convenire hæc interpretatio: quia neceſſitati regulariter non cenſetur lex poſita, & ſicut tempore peſtis ex plurimorum Doctorum ſententia (vid. Gail. *2. Obſerv.* 118. *n.* 118. & Mynſing. *Cent. 1. Obſerv. 96.*) & in conflictu militari non requiritur ſolennitas, ſed tantum probatio ultimæ voluntatis, ita ſimile poteſt eſſe judicium, ſi quis forſan ex inopinato caſu in periculoſum morbum & agonem mortis incidat, nec tempus adhibendis ſolennitatibus ſuperſit: ſatis enim durum eſt, ut quis in tali eventu jure diſponendi de rebus ſuis, quod tamen ſemper inter cauſas favorabiles numeratur, & jure gentium ei conceſſum eſt, ſine culpa ſua privetur. Unde poſſet non improbabiliter tentari, *d. c. 10.* non eſſe tam correctorium, quam declaratorium Juris Civilis in utroque foro circa diſpoſitionem factam a moribundo, qui copiam teſtium & aliarum ſolennitatum amplius non habet.

14 Quæritur VIII. De altera controverſia ex eodem. *c. cum eſſes 10. hoc tit.* an præſentia Parochi, & duorum vel trium teſtium ſit de ſubſtantia teſtamenti, vel tantum de probatione? *Si de ſubſtantia*, nullum erit teſtamentum aliter confectum: ſi *de Probatione* tantum, valebit quomodocunque factum, dummodo de voluntate teſtatoris conſtet, ſive per ſcripturam manu propria, nota, & indubitata exaratum, ſive per teſtes absque Parocho, ſive per confeſſionem adverſarii, aut ſimilem modum. Communior opinio videtur præſentiam Parochi & teſtium pro forma ſubſtantiali aſſignare. Pan. & Barb. *in d. c. cum eſſes.* Cov. *ibidem n. 23.* Sed, ut verum fatear, inter alias opiniones DD. quæ mihi ſemper diſplicuerunt, aut certe non bene percepi, etiam hæc eſt: quia nec *textui*, *nec rationi* ſatis accommodare poſſum, idque ex ſequentibus cauſis: I. Quia S. Pontif.

tif. *in d. cap. cum esses.* reprobat solennitatem Juris Civilis, quæ est ultra probationem necessariam, ergo non fuit ipsius intantio, ibi exigere solennitatem circa testamenta, sed tantum probationem: si enim ex sententia Pan. & Cov. *cc. ll.* & in absentia Parochi pro form. substantiali requiruntur ad minus 4. testes, quodnam fuisset tam grande motivum, ut S. Pontifex cum objectione legum Divinarum *duos tantum testes* requirentium, tam graviter inveheretur in leges civiles, quæ 5. testes adeoque uno tantum plures statuunt, cum & ipsemet uno vel duobus plures testes requisivisset, quam lex Divina: ne proinde Pontifex sibi contradicat, nihil est verisimilius, quam quod ibi tantum *probationem*, non vero *solennitatem* desiderarit; nam & ipse text. S. Script. ibid. allegatus, *ut in ore duorum vel trium stet omne verbum*, ad probationem solummodo pertinet. Nihil obstat, quod etiam Parochi mentio fiat, quia ut rectissime advertit D. Antonin. apud Panorm. *in 2. repet. d. cap. cum esses n. 13.* S. Pontifex tantum narrat *accidentia facti*, loquitur enim de testamento, quod fit in *extrema voluntate*, hoc est, ab ægrotis & lethaliter decumbentibus, teste Barb. *in eod. c. cum esses. num. 8.* ubi plerumque Parochus solet ob animæ dispositionem advocari. Censet quidem Panorm. hoc esse divinatorium, sed, salva reverentia tanti viri, magis mihi videtur divinatorium, quod S. Pontifex voluerit Parochi præsentiam, vel loco Parochi duos alios testes, ideoque ad minus 4. pro forma substantiali statuere, quod posterius scil. suppletio 2. testium loco Parochi, in textu nec verbo insinuatur. Et si Parochi præsentia est de forma, non potest per æquipollens suppleri. Text. & DD. *in §. tutor autem. I. de Auth. tut.* sicut & in Matrimonio manifestum est. Trident. *Sess. 24. de Reform. Matrim. c. 1.* Quam difficultatem præsentiens Barb. *d. l. n. 7.* respondet, Parochum non esse *de forma cum decreto irritante*, sicut in Matrimonio, sed tantum per modum excellentioris testis. Anne hoc textus? Minime. Mera ergo conjectura menti Canonis multum dissona, ut ex dictis & dicendis apparebit. Deinde vel Parochus est de forma substantiali, vel tantum de probatione necessaria? Si prius; habet per se implicitum decretum irritans, ex recepta regula, *quod non servata forma resultet nullitas actus.* Si posterius; Pontifex sibi contradicit, & non servat Jus Divinum, cum præter 2. vel 3. testes insuper Parochum ad probationem requirat.

II. Si dubitetur, an lex vel Canon præscribat certam formam substantialem actui, debet id decidi ex stilo & modo loquendi aliarum legum, formas actibus præscribentium, sed si omnes similes leges percurramus, ut in Matrimonio Trid. *Sess. 24 de Ref. Matr. c. 1.* in alienatione rerum Ecclesiastica-

rum.

rum. *Extrav. ambitiosæ de Rebus Eccles. non alien. inter com.* in alienatione rerum pupillarium. *h. t. c. de Præd. minor.* in testamentis de Jure Civil. *d. l. hac consultissima 8. C. h. t.* & pluribus aliis, constanter reperiemus, quod leges non sint contentæ, si dicant, actum ita factum valere, ut *in d. c. cum esses.* sed positive statuant & præcipiant, ita & non aliter debere fieri. Sane non est bona consequentia: actus hoc modo factus firmus & validus est, ergo hoc & non alio modo debet fieri; veluti si dicam, emptio coram testibus sine scriptura valet, non propterea infertur, ergo emptio necessario debet fieri coram testibus. Item *in cap. relatum 11. hoc t.* dicitur, quod testamentum *ad pias causas* coram 2. testibus factum subsistat, & tamen ex communi & receptissima sententia testamentum ad pias causas neque testes, neque aliam solennitatem, sed tantum probationem voluntatis desiderat Tiraq. *de Priv. piæ caus. 1. & 2.* Barb. *in eod. c. relatum num. 4.*

III. Non fuisset ratio præcipiendi, ut in testamentis mere profanis Parochus interveniret. Quid profanarum rerum dispositio ad Parochum? vel enim testamentum exhibendum foret Parocho & testibus, *clausum* vel *apertum?* Si *clausum;* cur necessaria qualitas Parochi, ad rem sibi incognitam: Si *apertum* nimis magna esset obligatio, ut testator ante mortem suam teneretur invitus (secus si sponte vellet *nuncupative* testari) manifestare hæredem & legatarios, nec non bona & substantiam suam, atque ita se periculo captandæ mortis, aliisque incommoditatibus exponere, quod nulla lege Juris Civil. vel Canone est statutum, nec sine inconvenientissima divinatione asseri potest. Accedit, quod hoc modo Parochis imponeretur nova obligatio, suam præsentiam exhibendi testamentis profanis, quam utique tam parum gratis exhiberent, quam alias ad infirmos Sacramentorum causa accedunt, vel in Matrimonio assistunt, ideoque etiam difficultas testandi laicis pareretur.

IV. Si præsentia parochi & testium, statuitur de Jure Canon. pro forma testamenti, tunc casus quo Parochus ipse de bonis suis Patrimonialibus vel aliis facit testamentum, est indecisus, vel certe per meram conjecturam & divinationem decidi debet, quia Parochus non est ex *paræcianis*, de quibus *cap. cum esses* loquitur, nec proprie alium Parochum habet, sed potest se subjicere cuilibet legitime exposito Sacerdoti. Si dicas, debere loco Parochi accedere 2. alios testes. Ubi hoc ex textu elicis? Erubesce sine textu expresso novam formam præscribere. *arg. Novellæ 18. cap. consideremus 5.* Si per conjecturam laboriose & anxie textum explicas, cur non facilius & longe convenientius dicis, Parochum in sæpe *d. cap. 10.* non poni *ordinative*, sed tantum *narrative.*

Inſtas: periculum evitandæ fraudis, circa teſtamenta committi ſolitæ, deſiderare plures teſtes. Reſp. Hoc periculum quidem eſſe cauſam, ut plures teſtes ſtatuantur, ſed non eſſe cauſam neceſſariam, ex qua ſimpliciter ita ſtatui debeat, cum veritas rei etiam ſine ſuperfluis ſolennitatibus, per alias legitimas probationes detegi poſſit. Text. in *l. fin. C. de Fideicom.* Certe etiam in teſtamentis ad pias cauſas, vel ex invidia erga hæredem ab inteſtato, vel alio modo, item in teſtamento militari, aut patris inter liberos poſſe fraudes committi, nemo rationabiliter dubitare poteſt: & tamen in his nulla ſolennitas, ſed probatio tantum requiritur.

Concludo igitur, mihi videri probabiliſſimum, mentem S. Pontif. fuiſſe, *in ſæpe d. c. cum eſſes 10. hoc tit.* non tam *ſolennitatem* aliquam ſtatuere, quam *probationem* ultimæ voluntatis exigere, ſive (ut ex Joan. Grot. refert Covar. *in eodem cap. 10. n. 26.*) teſtamentum ad ſolennitatem Juris Gentium reducere. Quam ſententiam illi præ cæteris amplecti deberent, qui cum eodem Panor. *d. l. n. 10.* & copioſe relatis a Covar. *d. l. 2. n.* 10. docent, in conſcientia eſſe debitum, quod teſtator ſine omni ſolennitate reliquit, dummodo de ejus voluntate conſtet (quod idem & nos fatemur, ſi agatur de teſtamento, quod vel in territorio S. Pontificis, vel a perſona Eccleſiaſtica, vel ad pias cauſas ſecundum Jus Canon. fieri potuit) quia SS. Canones ſolent ſe ad forum conſcientiæ præcipue accommodare, *cap. novit. 14. de Judic. cap. ut animarum 2. de Conſtitut. in 6.* Qua tamen de re videantur tradita ſuperius *de Conſtitut.* §. 3. Quid autem dicendum ſit de caſu, quo teſtamentum debuit fieri ſecundum Jus Civile, *in eod.* §. 3. tradidimus.

Sane conſuetudo quorumdam locorum etiam in terris Imperii eſt, ut ultimæ voluntates defuncti præſertim in extremis pronuntiatæ ſerventur, dummodo de illis legitime per ordinarias probationes conſtet, licet ſolennitates Juris Civilis adhibitæ non ſint: de quali conſuetudine atteſtatur etiam Zoëſ. *h. t. numer. 27.* Quod autem conſuetudo valeat juri communi derogare, & multo magis illud declarare, paſſim tradunt Interpretes *ad c. fin. & t. t. de Conſuetudine.*

15 Quæritur IX. An de Jure Canonico ultima voluntas in alterius arbitrium committi poſſit, juxta textum *in cap. cum tibi 13. h. t.* ubi dicitur: *quod qui extremam voluntatem ſuam in alterius arbitrium committit, non videatur decedere inteſtatus?* Quod de Jure Civili hæredis inſtitutio in alienum arbitrium conferri nequeat, ſi v. g. teſtator ita dicat: *illum inſtituo hæredem, quem Titius voluerit:* textus eſt in *l. illa conſtitutio 32. ff. de Hæred. Inſtit.* Utrum proinde hac in parte Jus Canonicum & Civile inter ſe diſcordent,

dent, vel quis proprius *dict. cap. 3.* ſenſus eſſe debeat, varii varie interpretantur, ut videre eſt apud Cavar. *in eodem cap. num. 13.* Barboſ. *in Collect. ibidem num. 2.* Sequor fidem Fachinæi *lib. 5. Controv. cap. 57.* qui integram Epiſtolam Innocent. III. refert, cujus fragmentum prius eſt *cap. cum tibi 18. de V. S.* & poſterius, *dict. cap. cum tibi 13. h. t.* ut ex inſcriptione ab eodem Pontifice eidem Epiſcopo & verbis initialibus utriusque capituli ſatis apparet. Ubi propoſita fuit quæſtio S. Pontifici, an, cum Epiſcopo a Sede Apoſtolica indulgetur, ut poſſit diſponere de rebus Clericorum ab inteſtato decedentium, cenſeantur etiam illi inteſtati deceſſiſſe, qui in diſpoſitionem & voluntatem alterius ſuam committunt ultimam voluntatem? Quod igitur ad hanc quæſtionem *juxta d. cap. 13. hoc tit.* reſcripſit Pontifex, tantum videtur habere hunc ſenſum, ut circa diſpoſitionem rerum clericalium nominatus a defuncto præferatur Epiſcopo, non ut proprie alium hæredem inſtituat, ſed ut ex vera aut veroſimili mente defuncti ejus bona, quemadmodum feciſſet Epiſcopus, ad pias cauſas eroget. Innoc. Panorm. Covar. & alii *in eod. c. 13.* & ſic defunctus non erit quidem inteſtatus ad ſenſum hujus loci, videlicet, ut poſſit ſe intromittere Epiſcopus vigore indulti ſui diſponendi de rebus Clericorum ab inteſtato decedentium, quia ſaltem eſt quædam teſtatio mentis latiori modo loquendi, alteri committere, ut res ſuas vel per modum legati: *l. ſeratus 43. §. 2. ff. de Legatis 1. & l. 1. §. 1. ff. de Legatis 2.* vel pauperibus in genere, quos elegerit, *l. ſi quis ad declinandam 49. Cod. de Epiſc. & Cleric.* diſtribuat; ſed an ſit in rigore & proprie teſtamentum dicendum, ac per hoc Juri Civili derogetur, ibidem non deciditur, ut etiam explicat Fach. *d. c. 57.* Barboſa *in eodem cap. 3. num. 2.* exiſtimat; ſi bona alicujus diſpoſitioni committantur, perinde eſſe, ac ſi ipſe hæres inſtitueretur, & propterea tale teſtamentum utroque jure valere. Si enim valet inſtitutio iſta: Titius hæreditatis meæ dominus eſto. *l. his verbis 48. ff. de hæredibus Inſtit.* valebit etiam ſic concepta: Titii diſpoſitioni bona mea committo, quia dominium eſt jus diſponendi de rebus &c. Attamen, ſicut generaliter in teſtamentis potiſſimum ad mentem, & intentionem defuncti reſpiciendum eſt, ita etiam in propoſito quia poteſt alicui diſpoſitio de bonis imponi non tanquam domino, ſed tanquam executori: neque omne jus diſponendi importat dominium, ſed jus diſponendi de rebus ſuis: & omnis quidem dominus poteſt diſponere, ſed non e converſo, qui poteſt diſponere, eſt dominus, ſicut in generali rerum alienarum adminiſtratore & procuratore cum libera manifeſtum eſt. Atque ita refert Covar. *dicto num. 13.* lege Hiſpanica cautum eſſe commiſſa

alicui per defunctum testamenti ordinatione & dispositione, posse ac debere hunc soluto ære alieno quintam bonorum partem in opera pia expendere; reliqua vero bona dare illis, qui defuncto ab intestato succedunt. Et *num. 23.* advertit, non esse standum judicio illius, cui testator commisit voluntatis propriæ revelationem, quæ ex conjecturis apparentibus verisimilis est.

16 Quæritur X. An de Jure Canonico legatum rei alienæ valeat? De Jure Civili legatum rei alienæ valere indubium est, dummodo defunctus sciebat alienam esse; vel si ignorabat, legatarius conjuncta persona sit, cui verisimiliter etiam sciens alienam legasset, non quidem ad eum sensum, ut res legata invito domino proprietatis debeatur legatario, sed ut hæres teneatur rem a domino emere, & eam præstare Legatario, aut si dominus bonis conditionibus & justo pretio vendere nolit, æstimationem communem legatario solvere, §. *non solum 4.* & ibi passim DD. *Instit. de Legatis. l. cum alienam 10. Cod. de Legatis.*

Verum de Jure Canonico valde difficilis est textus *in cap. filius noster 5. h. t.* ubi S. Pontifex *leges,* inquit, *sæculi hoc habent, ut hæres ad solvendum teneatur, si quis rem legaverit alienam; sed quia Lege DEI, non autem hujus sæculi vivimus, valde mihi videtur injustum, ut res tibi legatæ, quæ cujusdam Ecclesiæ esse perhibentur, a te teneantur, qui aliena restituere debuisti.* Diversas Doctorum interpretationes in hunc textum adfert Panorm. *ibid. num. 5. & seq.* ac tandem concludit, sua opinione esse hac in re differentiam inter Jus Civile & Canonicum admittendam, eo quod verba textus ita convincant: & lucrum de re aliena legata videatur injustum, cum extorqueatur ab hærede invito, quando aperte non constat de voluntate defuncti.

Alii censent speciale esse in legato rei alienæ, ut, si ea ad Ecclesiam pertineat, sicut in casu proposito dicti *c. filius,* legatum non valeat, neque æstimatio debeatur, cum res Eclesiasticæ non possint alienari. *t. t. de reb. Eccles. non alien.* ideoque existimentur quasi extra commercium hominum: prout idem de Jure Civili constitutum est in prædio Cæsari legato. *l. si cum servus. 39. fin. ff. de Legat. 1.* Gl. *in c. si Episc. 12. q. 5.* Innoc. *in d. c. filius.* Barb. *ibid. ex* Menoch. *num. 3.* quæ tamen sententia displicet Panorm. *d. l.* quod Summus Pontifex non se fundet in qualitate rei Ecclesiasticæ, sed in injustitia causæ, & lege DEI; ac prædia in Patrimonium Cæsaris redacta, de quibus Juris-Cons. *in dict. §. fin.* loquitur, minus possint alienari, quam Ecclesiastica, nisi intelligantur de rebus sacris, quæ vere extra commercium hominum judicantur.

Alii considerant, quod Jus Civile præfato sensu admittens legatum rei alienæ nullam contineat ini-

iniquitatem; non quidem reſpectu veri domini, quia is non cogitur rem ſuam vendere: nec reſpectu hæredis; quia etiam iſte ſuccedit ex mero titulo lucrativo, ut non poſſit de minori lucro legatarii non ex ſua propria, ſed ex teſtatoris ſubſtantia promanante juſte conqueri, & teſtator potuiſſet plus in parata pecunia vel aliis rebus legatario relinquere: proinde ſentiunt nullam in hac materia inter jus utrumque differentiam conſtituendam eſſe, & textum in *d. c. filius* exponunt de eo, qui ſub prætextu legum civilium volebat rem alienam, inſcia vel invita Eccleſia, ad quam ſpectabat, retinere, cit. apud Barb. *in eod. c. num. 5.* Zoëſ. *h. tit. n. 25.* Salicetus & Caſtrenſis *in d. l. alienam. C. de Legatis.*

Verum videtur mihi hic aliqua ſingularis interpretatio adhibenda, quæ diſcordantes opiniones magna ex parte conciliet, & colligitur ex integra Epiſt. Gregorii (unde noſtrum capitulum deſumptum eſt) relata a Fach. *l. 5. Controv. cap. 38.* quod nimirum deciſio ejusdem *c. filius.* procedat in illa facti ſpecie, cum teſtator legavit rem alienam filiis ſuis inſtitutis, quibus modicum patrimonium reliquit: cum enim deciſio Juris Civilis, ut rem alienam legatam hæres teneatur redimere, aut æſtimationem præſtare, non fundetur in verbis expreſſis teſtatoris, ſed tantum in præſumpta mente illius, adeoque in præſumptione, declarat Pontifex, huic præſumptioni non eſſe ſtandum de æquitate canonica, & lege DEI, ſive in foro conſcientiæ in ſimilibus circumſtantiis, ubi probabilius veritas non ſubeſt: & ſi teſtator ſciviſſet rem alienam, aut vires patrimonii ſui (quas ſæpe ignorant homines, & amplius ſperant, quam in iis ſit) tam tenues eſſe, & forſan vix legitimæ liberorum ſuffecturas, utique liberos legato rei alienæ gravare non voluiſſet. Cæterum vero in hærede extraneo, & ubi ampla eſt hæreditas, ac conjecturaliter teſtator voluit legatarium rem legatam aut ejus æſtimationem habere, non apparet ratio iniquitatis, cur debuiſſet Jus Canonicum a Civili recedere, ut præmiſſum. Conſentit nobiscum Fachin. *d. c. 38.* & Cov. *in dicto c. filius. n. 14.*

17 Quæritur XI. An de Jure Canonico filius gravatus hæreditatem paternam per fideicommiſſum alteri reſtituere, poſſit duas quartas, ut loquuntur, id eſt, præter *legitimam* etiam *Trebellianicam* deducere? Hæc controverſia movetur circa *cap. Raynutius 16. & cap. Raynaldus 18. h. t.* ubi tres diverſæ ſunt Doctorum ſententiæ; una ſimpliciter inter Jus Civile & Canonicum differentiam ſtatuit, ut illo jure filius unam tantum *l. jubemus 6. Cod. ad SC. Trebell.* iſto autem duas quartas deducere poſſit; ſicut probat Harp. *ad tit. Inſtit. de Lege Falcidia. §. 1. n. 12.*

Alii diſtinguunt, an filius ſit pure gravatus reſtituere, ut tunc

unam

unam tantum quartam debeat habere, ac Trellianica imputetur in legitimam & vice versa: an vero sub conditione, aut in diem v. g. *si sine liberis decesserit &c.* ut tunc legitima, quæ die vel conditione gravari non potest statim detrahatur, eveniente vero tempore vel conditione, Trebellianica. Atque hoc modo Jus Civile per Canonicum declarandum censet Panor. *in d. c. Raynut. num. 25.* Andreas Gail. *observ. 121.*

Alii demum nulla adhibita distinctione simpliciter utroque jure filio gravato præter legitimam insuper Trebellianicam concedunt cum Fachin. *lib. 5. Controv. cap. 2.* ita ut filius fideicommisso gravatus semissem, id est, sex unicas, sive dimidiam partem hæreditatis consequatur. Hac nimirum computatione inita, ut ex asse hæreditatis consistente in 12. unciis filius pro legitima sua hodierno jure detrahat trientem, seu 4. unicas; quia legitima est a restitutione excepta: ex residuis vero 8. unciis detrahat quartam partem jure Trebellianicæ, quæ erunt duæ unicæ, & sic cum illis 4. facient 6. uncias, & hæreditatis paternæ dimidium.

Sane si in dubio jure aliquando pro favore personæ (qui non procedit ex privato affectu, sed est in ipso jure & ratione fundatus) inclinare oportet. *arg. c. fin. de Sent. & Re jud.* existimo, in concursu filii & extranei hæredis, dum uterque de lucro captando certat, magis esse filio, quam extraneo favendum, & ideo hanc posteriorem sententiam recte jure & æquitate defendi posse. Enim vero quod attinet ad Jus Canonicum S. Pontifex in *allegatis Capitulis* non se fundat in eo, quod restitutio per testatorem fuerit sub conditione injuncta, quæ est mera narratio facti: sed in eo, quod legitimam habeat filius jure naturæ, in qua gravari non potest, & propter quam non tenetur onus restitutionis subire, Trebellianicam autem sicut quilibet alius extraneus hæres restitutione gravatus, quo non debeat filius esse deterior. Imo filius pure gravatus magis gravatur, quam gravatus sub conditione illa: *si sine liberis decesserit:* cum in isto casu filius per totam vitam suam accipiat omnes fructus & emolumenta ex integra hæreditate; dum econtra pure gravatus, denegata sibi Trebellianica, omni commodo hæreditatis præter legitimam careret, unde magis pure, quam conditione gravato succurrendum fuisset.

Circa Jus Civile major videtur difficultas, quia ex diversis legibus, quas adducit Harprechtus *loco superius cit.* non obscure colligitur, duplicem detractionem filio non competere. Attamen dici potest, quidquid fuerit de jure antiquo, novissime aliud constitutum *in Nov. 39. cap. 1.* ubi Justinianus se hoc innovare ait, quod filio primo debeat conservari legitima, & deinde primum restitutio-

tiones & fideicommiſſa fieri poſſint. Cum ergo verba legis novæ debeant habere aliquem innovationis effectum, plane non apparet, quid Imperator conſervando filiis legitimam innovare voluerit, quam hoc, quod jam non amplius ſecundum antiquas leges legitima & Trebellianica confundantur, ſed illam filius gravatus jure præcipuo habere, & deinde ad inſtar cujuslibet extranei hæredis Trebellianica gaudere debeat. Quod autem aliqui reſpondent, illud ſolum innovari, quod filiis non tantum quarta, ſed triens aut ſemis reſervari debeat, ipſi textui repugnat, ubi hoc jam ante innovatum dicitur. Accedit, quod *allegata capitula* Juris Can. ſint poſteriora Novellis, conſequenter, ſicut alias Jus Civile minus clarum per Jus Canonicum apertius declaratur. Text. & DD. *ad c. 1. de Novi operis nunt.* ita etiam in præſenti.

Specialia quædam circa Teſtamenta ad pias cauſas.

PRæter illa, quæ ſuperius *in quæſt. 2. & 3.* circa perſonas ad pias cauſas teſtari valentes, non obſtante Juris Civilis prohibitione, dicta ſunt, hic ſpecialiter circa ſolennia teſtamenti ad pias cauſas, & modum exequendi aliquot quæſtiones ſubnectuntur.

18 Quæritur XII. Utrum in teſtamento ad pias cauſas duo teſtes, de quibus fit mentio in *c. relatum 11. h. t.* ſint de ſubſtantia, ſeu ſolennitate eſſentiali, ita ut tale teſtamentum aliter factum non ſubſiſtat? Affirmativam non pauci ſuſtinent, eo quod in jure extra teſtamentum patris inter liberos & militis in actuali expeditione ſive conflictu conſtituti, non reperiatur aliud ſine teſtibus approbatum, imo potius contrarium in *d. c. relatum* ſtatuatur Menoch. *volum. 3. conſil. 24. n. 57.* Fach. *lib. 4. Controv. cap. 3. verſic. quod attinet ad 3.* Wameſius apud Zoëſ. *hoc. t. n. 6.*

Verum probabilius eſt, teſtamenta ad pias cauſas regulari præciſe ſecundum jus gentium, neque in iis ullam ſolennitatem, ſed tantum probationem requiri. Præterquam enim quod a milite & quacunque cauſa favorabili bona ſit argumentatio ad Eccleſiam; & ſi valet teſtamentum ſine teſtibus favore militis vel patris aut liberorum, cur non potiori jure favore DEI & animæ? Deinde Jus Civile in præjudicium piarum cauſarum non potuit, & Canonicum probabilius non voluit aliquid ſtatuere, quo faciunt ea, quæ ſuperius *hoc eod. t. q. 2. & 3.* diximus. Unde quod in *d. c. relatum*, de duobus aſſeritur, id de probatione in illa contingentia facti, non de ſolennitate Juris intelligendum eſt: & propterea valiturum teſtamentum ad pias cauſas, ſi aliunde v. g. per ſcripturam notoria & indubitata manu teſtatoris confectam, etiam

etiam absque teste de voluntate ejus constare possit, docet Laym. *in Theol. Mor. lib. 3. tract. 5. cap. 2. n. 3. & seq.* Zoësius *dicto num. 22.* Barb. *in d. cap. relatum. num. 4.* Boërius *decis. 240. n. 4.*

19 Quæritur XIII. An in Testamento, principaliter ad pias caussas sine solennitate condito, inserta legata profana valeant? negative respondet Jason *in l. hac consultissima. 21. §. ex imperfecto. Cod. hoc tit. num. 10.* Julius Clarus *in §. Testamentum q. 5. n. ult.* per textum *in d. §. ex imperfecto, & in l. fin. Cod. Familæ hercisc.* ubi expresse decidit Imperator, si ita testamento non solenni patris inter liberos extranea persona mixta sit, quoad hanc testamentum non valere; ergo simile erit judicium de Testamento ad pias causas. Affirmativam tamen sententiam communiorem asserit Laym. *d. c. 2. n. 10.* & fatetur Jason. *d. l.* eamque tenet Covar. *in cap. relatum hoc tit. n. 2.* quia secundum vulgatum juris axioma, principale trahit ad se accessorium, & proinde si testamentum sine solennitate valet quoad hæredis institutionem vel majorem bonorum partem, valebit etiam quoad reliqua legata. Et confirmatur eodem argumento ducto a testamento patris inter liberos, ubi ex declaratione Novellarum legata inserta pro extraneis subsistunt, *authent. quod sine Cod. hoc. tit.* Textus vero in dicto §. *ex imperfecto, & l. fin.* explicari possunt, si persona extranea una cum liberis hæres instituta sit. Facit tamen Imperator in *Novell. 107. c. 1.* unde dicta authentica desumpta est, mentionem, quod talia legata dicta a testatore coram testibus, quod forte de probatione intelligendum est, ut enim ex contextu colligitur, ibi Imperator loquitur de testamento, quod non habet observationem solennitatum, & consequenter neque testes ad solennitatem desiderat.

20 Quæritur XIV. Quid si e converso testamentum principaliter ad profanas causas conditum deficiat, propter omissas solennitates necessarias, aut quod hæres institutus hæreditatem non adeat: an saltem legata pia ibidem relicta debeantur: Etiam hic negativam tuetur Jason. *in dict. §. ex imperfecto*, & alii citati apud Covar. *in dicto c. 11. n. 2. & 4.* quorum ratio est, quod corruente principali corruat & accessorium, & regulare sit hæreditate non adita nec legata deberi, *l. eam. 14. Cod. de Fidecommissis.* etiam favorabilia & pia & libertatis. *l. 2. C. si omissa sit causa testam.* Verum contraria sententia probabilius defenditur cum Covar. *dicto. n. 4. & in cap. Raynald. 18. hoc tit. §. 3. a n. 23.* Zypæo *in Anal. Juris Pontif. eod. tit. n. 9.* Tusco V. *Legatum concl. 109. n. 7.* quia ut sæpius hactenus repetitum, in relictis ad pias causas nulla solennitas juris positivi requiritur; est autem & hæc ipsa solennitas Juris Civilis, quod legata ab aditione hæreditatis dependeant, cum testamentum in-

specto

ſpecto jure naturali non ſit aliquid indiviſibile; & veriſimilior cujusque teſtatoris intentio cenſeatur, ut ſua diſpoſitio omni meliori modo valeat, quo poteſt, quidquid ergo Jus Civile circa legatum libertatis diſpoſuerit, circa legata pia & Eccleſiarum diſponendi poteſtatem non habuit. Deinde etiam ſicut de Jure Civili hæreditate non adita poſſunt bona defuncti ex reſcripto D. Marci alicui ſervo, cui libertas relicta eſt, addici ad voluntatem ejus & libertates conſervandas, data cautione de ſolvendo ære alieno hæreditario, *l. 2. ff. de Fideicomm. libert. tot. tit. Inſtit. De eo, cui libertatis cauſa bona addicuntur*: ita quoque fieri poteſt in piis cauſis. Covar. *dicto* §. *4. n. 26.* Imo hodie *ex Novell. 1. c. 1. §. 1.* hærede ſcripto non adeunte hæreditatem datur poteſtas legatariis & fideicommiſſariis adeundi & voluntatem defuncti implendi. Neque obſtat, quod corruente principali corruat acceſſorium, quia id tantum regulariter procedit, niſi adſit ſpecialis cauſa, ex qua acceſſorium ſuſtineatur.

Quæritur XV. An relicta ad pias cauſas debeantur, ſi teſtator quidem incepit facere teſtamentum, ſed morte præoccupatus non perfecit? In theſi communis eſt Doctorum ſententia, teſtamentum neque ad pias cauſas valere, ſi non tantum in ſolennitate extrinſeca, ſed etiam in voluntate imperfectum fuerit; cum defectus iſte ex jure naturali cenſeatur, ſcilicet perfecto conſenſu a jure naturæ ad quemlibet legitimum actum requiſito. Barb. *in cap. cum tibi 13. hoc tit. in fine.* Reiſnerus *de Teſtam. p. 4. c. 12. num. 11. ℣. contrar. tamen.* Attamen potiſſima difficultas eſt in hypotheſi, quandonam in ſingulis factis diſpoſitio defuncti ratione voluntatis imperfecta reputetur? Exiſtimo, neque hic certam regulam dari poſſe, ſed arbitrio prudentis judicis, conſideratis facti circumſtantiis, rem committi debere, an videlicet teſtator tantum propoſitum aliquid piis cauſis relinquendi habuerit; quod propoſitum, tametſi coram aliis declaratum, utique adhuc voluntas imperfecta eſt, vel utrum de facto enixam voluntatem poſuerit: quo caſu licet teſtamentum, quod v. g. a legatis ad pias cauſas incepit, ad finem non deduxerit, ſed morte præoccupatus obierit, adhuc probabilius eſt, voluntatem circa legata pia, quæ tunc expreſſit, non fuiſſe imperfectam. Cov. *in c. relatum 11. hoc tit. n. 14.* Tiraquel. *de Privil. piæ cauſæ priv. 7.* Layman. *dicto. c. 2. n. 6.*

21 Quæritur XVI. An ex relictis ad pias cauſas poſſit detrahi Falcidia vel Trebellianica, ſi teſtator legatis hæreditatem exhauſit, ut hæredi ſua quarta pars, ei de jure debita, non remanſerit, aut per fideicommiſſum juſſerit hæreditatem piæ cauſæ reſtituere. Circa Falcidiam habetur textus *in auth. ſimiliter Cod. ad Leg. Falc. deſumpta ex Nov. 131. c. 12.* quod ea de

 lega-

legatis piis non detrahatur, licet olim contrarium videbatur decisum. *l. 1. §. 5. ff. Ad Leg. Falc.* Circa Trebellianicam vero textus quidem clarus non extat, quia tamen eadem utriusque est ratio, propterea idem de hac quoque communiter statuunt DD. copiose relati a Tirq. *dict. tract. priv. 26. & seq.* & Cov. *in c. Raynal. 18. h. tit. §. 3. n. 13.* neque enim detractio Falcidiæ vel Trebellianicæ tam est ex mente testatoris, quam ex Juris Civilis dispositione, *text. in d. cap. Raynald. in fine.* quæ lex piis causis præjudicare non valet, & utique testator in defectu bonorum maluit aliquid decedere hæredi extraneo, quam piis causis, quarum patrocinium post mortem quæsivit. Potest hoc loco applicari argumentum a testamento militis, in quo cessant istæ detractiones. *l. in testamento 7. Cod. Ad Legem Falcid. l. 1. §. denique ff. ad SC. Trebell.* quod argumentum procedere docet Everhardus *in Topicis, loco a milite ad Ecclesiam.* Nec obstat nova constitutio Justiniani in *c. 1. quis 49. C. d. Episc. & Clericis.* Ubi Imperator videtur supponere, quod ad declinandam falcidiam piæ causæ debeant institui hæredes: quia hæc lex quoad falcidiam tantum continet narrationem facti, ubi v. g. testator in persuasione veteris juris fuit; principalis vero ejus decisio est, quod, si captivi redimendi in genere instituantur hæredes, tale testamentum non valeat expugnari ex eo, quasi incertus hæres esset institutus.

Sed hæc in hærede extraneo locum habent; nam filius suam legitimam etiam de legatis ad pias causas detrahere potest, quia legitima debetur filiis jure naturæ, & gravari nequit. *cap. fin. caus. 17. quæst. 4.*

Sed quid, si una pia causa vel Ecclesia sit hæres instituta, & aliæ legatariæ, an saltem hic in casu deficientis quartæ hæreditariæ competat Ecclesiæ hæredi contra alteram legatariam detractio falcidiæ? Pro utraque sententia sunt Authores apud Tiraquellum *de Privilegiis piæ causæ privil. 26.* Affirmativa tamen videtur probabilior recepto juris axiomate, quod privilegiatus contra pariter privilegiatum non utatur privilegio, sed jure communi, quando utriusque par est conditio, & uterque certat de lucro captando, vel damno vitando: secus si unus de lucro captando, & alter de damno vitando, ubi magis favetur damnum evitanti, quam lucro inhianti. *l. verum 11. §. item quæritur 6. & l. si minor 34. ff. de Minoribus.* Atqui in nostro proposito utraque pia causa vel Ecclesia est pariter privilegiata, & utraque certat de lucro hæreditatis captando, ergo &c. Unde non obstat, quod Ecclesia contra Ecclesiam non præscribat minori tempore, quam 40. annis, quia in præscriptione non est utriusque privilegiati par conditio; cum una Ecclesia certet de lucro, altera de damno vitando. Item non obstat. *l. si quis 49. §. 2. Cod. de Episc.*

Epiſc. & Cleric. Quia ibi Epiſcopus non fuit hæres inſtitutus, ſed executor a lege deputatus: imo licet fuiſſet hæres, tamen aliud forſan diceretur in legato illo pro redemptione captivorum, ubi captivi certant & agunt de damno vitando, hæres autem de lucro captando.

Quæritur XVII. Quando, & per quem debeat fieri executio teſtamenti circa ea, quæ ad pias cauſas relicta ſunt? Reſpondetur: niſi teſtator certum terminum præfixerit, de jure communi legata profana intra annum, & legata pia intra medium exſolvi debere. *Nov. 131.* Quod ſi hæres ſolutionem legatorum piorum ultra terminum juris eousque diſtulerit, donec in judicium vocetur, duplum ſolvere tenebitur. *§. vi autem 19. Inſtit. de Actionibus.* & univerſim, quod hæres, monitus a judice, nec implens voluntatem defuncti intra annum perdat omne lucrum, ex hæreditate ſibi competens, conſtitutum habetur *in Auth. hoc amplius. Cod. de Fideicom.* Sed ille terminus medii anni tantum intelligendus eſt, ſi certa res, vel quantitas ad pias cauſas legata; ſi vero teſtator hæredem pro anima ſua aliquid facere juſſerit, v. g. Eccleſiam ædificare &c. pro tali opere inchoando annus datur. *c. 3. h. t.* Poterit quoque Epiſcopus ex rationabili cauſa terminum anni medii reſtringere, & executores citius ad implendam voluntatē defuncti compellere: nam in legatorum præſtatione illud eſt obſervandum, quod teſtator veriſimiliter voluit. *l. cum res 47. in princ. ff. de Legatis. 1.* plane autem veriſimile eſt, hanc fuiſſe teſtatoris mentem & deſiderium, ut legata, maxime quæ ad pias cauſas & pro anima ſua reliquit, quam citiſſime exſolverentur. Barb. *de offic. Epiſc. part. 3. allegat. 82. n. 24.* Porro executio legatorum, & relictorum ad pias cauſas inprimis pertinet ad hæredem teſtatoris, vel ad eum, cui teſtator talem executionem commiſit; quod ſi teſtator nullum hæredem vel executorem nominarit, ſed generaliter ſua bona juſſerit dari pauperibus, vel ſi executores deputati ſint negligentes, & ſaltem bis moniti ab Epiſcopo executionem prætermiſerint, tunc executor hujus teſtamenti erit Epiſcopus, ita enim in Trident. *Seſſ. 22. de Reform. cap. 8.* Epiſcopus dicitur executor omnium piarum voluntatum, & idem probatur *in d. c. 3. in c. ſi hæredis 6. in c. tua nobis 17. h. t.*

22 Quæritur XVIII. Qualiter executio facienda, ſi pauperes in genere vel Eccleſia indeterminata hæredes aut legatarii ſcripti ſint? Ubi prænotandum: quamvis de Jure Civili hæredis incerti inſtitutio vitiet teſtamentum, aliter tamen ſe res habet in teſtamento ad pias cauſas, ex illa ſpecialitatis ratione, quod in teſtamento ad pias cauſas ipſe DEUS principaliter inſtitui cenſeatur, & ita nunquam incertus hæres ſit *l. quis ad declinandum 49. Cod. de Epiſcp. & Clericis* Barb.

in c. 13. h. t. num. 6. Circa executionem vero ante omnia in similibus casibus ad præsumptam testatoris voluntatem recurrendum est. Unde si pauperes in genere instituti sint, tunc pauperes consanguinei aliis præferentur: consanguineis vere deficientibus, pauperiores minus egenis, & pauperes illius loci, ubi testator vixit, extraneis anteponentur: eo quod in dubio potius de consanguineis, de pauperioribus, aut de indigenis testator cogitasse præsumatur, nisi fortassis defunctus miles, aut ejus conditionis fuerit, ut quosdam ad paupertatem scienter inique redegerit, tunc enim magis restitutionem ex lege justitiæ, quam eleemosynam desiderasse censebitur. Similiter si Ecclesia in genere instituta sit, in dubio testatorEcclesiamSuamParochialem, in qua Sacramenta suscepit, putasse intelligetur, quod si in diversis Ecclesiis susceperit Sacramenta, tunc verisimiliter illam cæteris præposuit, in qua sepulturam elegit; si nullibi specialem elegerit sepulturam, penes arbitrium Episcopi erit, cui Ecclesiæ, consideratis omnibus circumstantiis & necessitatibus relicta defuncti applicare velit. Panorm. & Covar. *in c. cum tibi 13. hoc tit.*

23 Quæritur XIX. Utrum aliquando ultima voluntas circa pias causas commutari, & quod a defuncto ad certum usum relictum est, ad alium applicari possit? Respondetur pro regula quidem tenendum, quod ea, quæ largitione fidelium ad certum usum pium destinata sunt ad illum & non alium (salva Sedis Apostolicæ potestate) debeant converti, ut dicitur in *Clement. 2. de Religiosis domibus.* adeoque jure communi tantum S. Pontifici, & non nisi ex rationabili causa concessum esse pias defunctorum voluntates commutare: attamen hodie ex Concilio Tridentino *Sess. 22. de Reformat. cap. 6.* etiam Episcopus tanquam Sedis Apostolicæ delegatus tales commutationes ex justa & rationabili causa facere potest. Justas autem causas varias enumerat Barbos. *de Offic. Episcopi alleg. 33. a num. 7.* videlicet si pecunia ad certum usum, v. g. ædificationem templi non sufficeret: si intentio fundatoris omnino adimpleri non possit; veluti si pauper, cui aliquid relictum est, jam e vivis decesserit, si usus non sit necessarius, & possit res utilius applicari: puta si relicta sit pecunia ad pingendam Ecclesiam ruinosam: denique si Ecclesia, in cujus favorem aliquid relictum est, sit negligens in explenda defuncti voluntate, ut quia non persolvit Missas, quas defunctus fundavit. Verum circa hoc ultimum advertendum est, quod si tantus sit Missarum numerus ex relictis defunctorum alicui Ecclesiæ impositus, ut illis nequeat satisfieri, vel propter tenuitatem fundationis non facile inveniatur, qui velit se tali oneri subjicere, possit Episcopus in Synodo Diœcesana,

item

item etiam Abbates, & Generales Ordinum in Capitulis ſuis generalibus tales Miſſas pro ſua conſcientia ad minorem numerum reducere, ita tamen, ut eorum ſemper defunctorum commemoratio fiat, qui pro ſua anima aliquid Eccleſiæ reliquerunt. Trid. *Seſſ. 25. de Reform. c. 4.* & dictum ſuperius *in Tit. de Eccleſiaſt. benef. ſine dimin. conf. num. 7.*

24 Quæritur XX. Qualiter res agenda, ſi circa pias cauſas non tantum executore, ſed & judice opus ſit, dum ſcilicet de valore relictorum controverſia movetur? Reſpondetur, tali caſu piis cauſis ab Epiſcopo procuratorem ad litem dandum, qui coram Epiſcopali judicio cauſam agat, & ſic inprimis Epiſcopus judicis, dein ſententia pro pia cauſa lata executoris officio fungetur. Barb. *de Officio Epiſcopi part. 3. alleg. 82. num. 14.* Neque refert, tametſi adverſarius hæres laicus fuerit, quia non poterit declinare forum Eccleſiaſticum, ſi ibidem cauſa introducta, & præocupata ſit, cum relicta pia cenſeantur mixti fori *cap. ſi hæredes 6. hoc tit. l. hæreditas 50. ff. de Petitione hæred. Novell. 131. c. 10.* Gutierez *pract. quæſt. lib. 1. q. 44. num. 3.* Imo poteſt aliquando Epiſcopus etiam circa teſtamenta, & legata mere profana ſuam authoritem interponere, ubi Magiſtratus ſæularis juſtitiam adminiſtrare neglexerit: committitur enim grave injuſtitiæ peccatum, quando juſta defuncti voluntas non impletur, ratione peccati vero etiam penes Epiſcopum eſſe jurisdictionem in laicos, communiter traditur *in c. novit. 13. de Judiciis.*

Notanter quoque adjungit Barboſ. *d. alleg. 82. num. 7.* quod executio piarum & ultimarum voluntatum non præciſe pertineat ad verum Epiſcopum, ſed etiam ad quosvis alios Prælatos Epiſcopali jurisdictione, vel quaſi, præditos, veluti Capitula, ſede vacante, Abbates proprium territorium habentes, Archi-Diaconos & ſimiles. Idem docet Covar. *in c. Joan. 19. hoc. tit. num. 1.*

25 Demum ad hunc titulum referri poteſt, quod antehac tradidi *in Libello de privilegiis Monaſteriorum, privileg. 13.* quod filius, qui ingratitudinem contra parentem commiſit, ſi Monaſterium ingrediatur, non valeat propter illam antecedentem ingratitudinem a parente exhæredari, & ita Religio dicatur purgare ingratitudinem filii, ſicut ex *Novella 123. c. 1.* tranſcripſit Gratianus *in cap. fin. 19. c. 3.* quem additio Reformatorum Decreti, authoritate S. Pontificis Gregorii XIII. *in eodem cap. fin.* ſubjuncta ſatis vindicat a quorumdam calumnia, qui Gratiano imponunt, quaſi dictam Novellam minus ſincere transtulerit, & atteſtatur, quod translatio Gratiani correſpondeat veteribus Novellarum exemplaribus: etenim ſupponendum, librum Novellarum, qui noſtris temporibus habetur, non eſſe primum Originale; nam Novellæ

vellæ fuerunt primitus Græco idiomate ſcriptæ, & deinde per diverſos Authores diverſimode in latinum translatæ, ita ut Gothof. *ad princ. Nov.* atteſtetur, ſe unam eandemque conſtitutionem multoties ſibi diſſimilem vidiſſe, & Henric. Aggyllæum multas lacunas Holandrinæ editionis ſupplevisse, & patebit cuilibet legenti Novellas, quam obſcurus in illis verborum ſenſus ſit, ut vix una ex integro absque diſputabili interpretatione intelligi valeat, nec de facto habemus alicujus Principis authentizationem, quod Novellæ noſtræ cum Originali concordent, cum tamen econtra Gregor. Pap. XIII. per literas ad principium impreſſas Chriſti fidelibus notum fecerit, ſe opera Cardinalium, aliorumque eruditiſſimorum virorum Decretum Gratiani cum antiquiſſimis Codicibus contuliſſe, & ab erroribus emendatum perfectumque reddidiſſe. Adde Covar. *in c. Raynutius* 16. *de teſtam. n.* 28. Qua de re plurima in illo *privilegio* 13. & in ejus *additione* dicta ſunt.

26 Item in eodem *libello, privilegio* 16. inſerui, quod ſi alicui hæreditas, vel legatum relictum ſit, &, ſi absque liberis deceſſerit, per fideicommiſſum ei ſubſtitutus fuerit extraneus, inſtitutus vero vel legatarius Monaſterium bonorum capax ingrediatur, expiret fideicommiſſum, & Monaſterium per modum filii ſuccedat. *Novell.* 123. *c.*36. Et tradunt Panorm. & Doctores *in cap. in præſentia* 8. *de Probationibus.* Videantur in hac materia ampliationes non tantum circa Monaſteria, ſed etiam circa ſuſpicientes Ordines Clericales, atque limitationes, & copioſæ allegationes apud Barb. *in Coll. DD. ad d. c. in præſentia.* Sanch. *in præcepta Dec. Tom.* 1. *libr.* 7. *c.* 16.

TITULUS XXVII.

De Succeſſionibus ab inteſtato.

HAnc materiam prolixe tradunt Interpretes *in Tit.* 1. *Lib.* 3. *Inſtit. & in Tit. ff. & Cod. De ſuis & legitimis hæredibus, cum aliis concordantibus*! nos tantum principaliora breviter explicabimus, ut ea, quæ in Jure Canonico circa ſucceſſiones Clericorum ſunt ſpecialia, melius intelligamus. Sit igitur

§. I.

§. I.

Generalia de Successionibus ab intestato-

SUMMARIA.

1. *Ab intestato succeditur etiam facto Codicillo.*
2. *Pacta super hæreditate an & quando valeant?*
3. *Pacta super hæreditate an juramento confirmentur?* Alia Summaria post §. II.

1 HÆreditas sive bona alicujus defuncti ex duplici causa ad nos deveniunt, vel ex testamento, de quo *præcedenti titulo* actum, vel ex legis & juris dispositione, sive ab intestato, de qua successione hic tractatur. Est autem locus successioni ab intestato non tantum, si defunctus testamentum nullum fecerit, sed etiam si fecerit; id tamen propter defectum solennitatis necessariæ, aut propter injustam exhæredationem vel præteritionem filii annullatum & rescissum fuerit. Item si defunctus non quidem testamentum solenne coram septem testibus, sed Codicillum duntaxat coram quinque scripserit, in eoque aliquem hæredem instituerit, adhuc successio ab intestato fiet, quia in codicillis hœreditas neque dari, neque adimi post. §. 2. *Instit. de Codicillis*, ita tamen, ut hæredes ab intestato tali casu non capiant totam hæreditatem, sed quartam partem, quæ Trebellianica dicitur (cujus etiam *in quæst.* 10. *præced. tit.* mentionem fecimus) quoad reliquum vero defunctus censetur ipsorum fidei commisisse, ut id hæredi in Codicillo scripto restituant: & hoc est, quod dici solet, hæreditatem in Codicillo directe datam trahi ad fideicommissum *l. Scævola 76. ff. ad SC. Trebell.*

2 Porro cum, ut præmissum, duo tantum sint modi, ex quibus hæreditas ad aliquem devolvatur, scilicet ex testamento, vel ex lege, consequens est, ut per pacta & conventiones hæreditas de jure acquiri non possit. Valet quidem venditio hæreditatis, quæ post mortem testatoris alicui jam actualiter delata est, *t. t. ff. & Cod. de Hæreditate, vel actione vendita*, super viventis autem hæreditate pacisci non licet. Unde nulla nascetur obligatio, si quis vendat illam hæreditatem, quam per mortem sui patris vel cognati, adhuc viventis sibi adventuram sperat, nisi is, de cujus hæreditate agitur, tale pactum sciverit, eique suum etiam consensum adjunxerit, atque in isto consensu, usque ad extremum vitæ spiritum perseverarit. *l. ult. Cod. de Pactis.* Ratio est, quod talia pacta super viventis hæreditate sint plena tristissimi & periculosi eventus, ut inquit Imperator in *dicta l. fin.*

fin. & votum inducant captandæ mortis illius personæ, de cujus hæreditate conventum est.

Neque tantum pacta affirmativa, sive de succedendo, jure prohibita sunt, sed etiam pacta negativa, per quæ viventis hæreditati renuntiatur. *l. 3. Cod. de Collationibus l. si quando 35. §. 1. Cod. de inofficioso testamento*, tum quod viventis non sit hæreditas, & consequenter ei renuntiari nequeat; cum privatio præsupponat habitum, & non entis non sint qualitates: tum quod etiam periculum captandæ mortis subsit ex parte illius, in cujus favorem tali hæreditati renuntiatur, & illi accrescit.

3 Verum an hujusmodi pactum saltem juramento confirmetur, dubitant Doctores. Ratio dubitandi est, quod de Jure Civili talia pacta bonis moribus repugnantia censeantur, juramentum autem contra bonos mores præstitum nullam producat obligationem. *cap. Non est obligatorium 58. de Reg. Juris in 6.* Nihilominus verior est sententia, pacta prædicta juramento confirmari: cum omne juramentum sine dolo aut metu præstitum, ac sine dispendio salutis & præjudicio tertii servabile, servandum sit, prout præter textum in *c. cum contingat 27. de Jurejurando.* in proposita quæstione habetur expressa decisio *in cap. Quamvis 2. de Pactis in 6.* ubi etiam videri poterunt, quæ late in hac materia congessit Covar. in Relect. illius *cap. quamvis* præsertim *in parte 3.* Et tali casu dicemus, non tam rei, quam spei esse renuntiationem, quemadmodum spei emptio datur, dum fructus nascituri, aut jactus retis vel aleæ emitur. *l. nec emptio 9. in princ. & §. 1. ff. de Contrahenda emptione.*

Ad rationem dubitandi respondetur, tale juramentum, vel pactum esse tantum contra bonos mores politicos & civiles, non vero naturales vel Canonicos. Si instes, pactum, quod inducit votum captandæ mortis, esse etiam contra bonos mores morales; respondetur, id esse verum, si inducat votum hoc necessario & per se, veluti si dicam: dabo tibi 100. ut Titium occidas &c. non autem, si per accidens inducat, & tantum periculum remotum aliquod subsit; alias omnia fideicommissa, omnes substitutiones, imo omnes ab intestato successiones e medio tolli deberent, quia possunt malis hominibus ad captandam mortem alterius quamcunque occasionem præbere. Neque potuisset Imperator *in l. licet 19. Cod. de Pactis.* talia pacta de futura successione inter milites tolerare. Imo hodie in multis locis de consuetudine practicatur, ut pacta super viventis hæreditate etiam sine juramento sustineantur: ita enim filia, accepta dote, in favorem fratrum renuntiat hæreditati paternæ, ita conjuges in pactis dotalibus conveniunt de mutua successione: ita etiam diversorum matrimoniorum liberi uniuntur, ut æqualiter

tam

tam in bonis paternis, quam maternis indifferenter succedant: illud enim votum captandæ mortis in Christiana Religione, & apud Germanos ac personas Illustres haud facile præsumendum est. Videatur Harpr. *ad princ. Instit. de Hæreditat. quæ ab intestato deferuntur. n. 9. & seq.* Quid vero intersit, an pactum vel renuntiatio juramento confirmetur, vel an ipsum tantum juramentum servandum sit, dictum est *in Titulo de Jurejurando.*

§. II.

De Ordine Succedentium.

SUMMARIA.

4. Liberorum prima successio & quotuplex sint liberi?
5. Statutum vel consuetudo, ne filiæ una cum filiis in bonis paternis æqualiter succedant, an valeat?
6. Successio in stirpes & Jure repræsentationis quando fiat?
7. Naturales filii qui dicantur, & qualiter succedant, item de spuriis & natis ex damnato coitu.
8. De legitimatorum successione.
9. Legitimatio & dispensatio quomodo differant? & ibi Reg. Can. 50.
10 Ascendentes qualiter ab intestato succedant?
11. De collateralium successione.
12. Fratre consanguineo & uterino simul succedente, an debeat fieri distinctio bonorum?
13. De fratrum legitimorum tantum & naturalium tantum successione.
14. Collaterales succedunt in infinitum.
15. De Conjugum successione.
16. Conjuncti in aliquo consortio vel Collegio etiam sibi succedunt.
17. Fiscus quid, & quando succedat?
18. Peregrinorum defunctorum bona qualiter distribuenda?
19. Fisco quando deferantur bona damnatorum?

QUinque enumerantur Ordines Succedentium. Primus est *Descendentium* sive liberorum. Secundus *Ascendentium* seu parentum. Tertius *Collateralium*, id est fratrum & aliorum consanguineorum. Quartus Conjugum inter se. Quintus denique *Fisci*, de quibus ordine agemus.

De Successione Liberorum,

PRimo itaque ad successionem vocantur liberi, & descendentes, tum ex voto parentum, qui utique malunt sua bona devolvi ad filios, quam extraneos; tum etiam ex æquitate, & jure naturali, ut ex bonis paternis liberi alimenta consequantur. *l. cum ratio 7. ff. de bonis damnatorum.* 4

Sunt autem Liberi in varia differentia, alii Spirituales, alii affines, alii legitimi tantum, alii lelegitimi & naturales simul, alii naturales tantum: qui & rursus subdividuntur, quod alii sint proprie naturales, alii spurii, alii de damnato coitu, alii legitimati. Videamus de singulis.

Spirituales filii dicuntur, quos in Baptismo vel Confirmatione tenuimus. Et horum nulla successio est, neque enim talis spiritualis cognatio rationem consanguinitatis habet, ut dicitur *in c. 1. causa 20. q. 3.*

Similiter etiam filii affines sive privigni suo vitrico non succedunt, *l. 3. & 7. Cod. Communia de successionibus.*

Legitimi tantum, id est, adoptati & arrogati, qui sola legis & Juris fictione filii censentur, quamdiu durat adoptio, patri adoptivo ab intestato succedunt; si vero ipso vivente emancipati fuerint, cessat successio: nisi quod filio arrogato, si absque justa causa emancipatus fuerit, quarta pars bonorum patris arrogatoris debeatur. De quibus videatur textus & Doctores *in tit. Instit. de Adoptionibus.*

Liberi naturales, & legitimi simul dicuntur ex justis seu legititimis nuptiis procreati: naturales quia secundum naturam a parentibus nati sunt: legitimi, quia istam parentum conjunctionem per legitimum matrimonium lex approbat. Unde & a legitimis tantum, & a naturalibus tantum distinguuntur. Succedunt autem isti liberi suis parentibus sine distinctione, masculi sint an fœminæ; sui Juris, an patriæ potestati subjecti; quidquid enim de Jure veteri constitutum fuerit, hodie de jure novo in materia successionum sexus & patriæ potestatis, cognationis & agnationis differentia sublata est. *Nov.* 118. *cap.* 1. *& Auth. in successione. C. de suis & legitimis liberis &c.*

Sed hoc in bonis allodialibus; in bonis autem feudalibus hodie attendi differentiam sexus, & fœminas atque ex his descendentes a successione Feudi, excludi, in *Tit. de Feudis* pluribus explicatur.

5 Item in quibusdam locis consuetudine & statutis introductum est, ut, pro conservatione familiæ nobilium & personarum illustrium, filiæ tantum in bonis maternis æqualiter cum suis fratribus succedant, in bonis autem paternis certa aliqua dote contentæ esse debeant.

Verum hic controversia suboritur, an talia statuta vel consuetudines valeant etiam illo casu, quo filiabus minor portio pro dote assignatur, quam de jure esset ipsarum legitima. Ratio dubitandi est, quod legitima debeatur Jure naturæ, quia succedit in locum alimentorum, *Nov.* 1. *in præfatione* §. 2. jus autem naturale sit immutabile, *§. sed naturalia* 11. *Inst. de Jure Natur. Gentium & Civili.* Respondetur, cum consuetudines & statuta habeant vim legis, *l. omnes populi 9. ff. de Justitia & Jure l. diuturna 33. ff.*

de

de LL. ideo prædictas consuetudines & statuta, ex quibus filiæ minorem sua legitima dotem accipiunt, tunc saltem valere existimo, si filia ex illa dote, vel ex bonis adventitiis, aut maternis, vel a marito congrua alimenta & sustentationem habeat. Sin autem aliunde sustentatio deficiat, tunc utique, non obstantibus talibus statutis, filiæ ex bonis paternis alimenta petere poterunt, quæ ipsis jure naturali debentur. *l. 1. §. Jus naturale ff. de Just. & Jure.* Quod vero universim pro ratione dubitandi oppositum fuit, legitimam deberi jure naturali, responderi potest, id verum esse, in quantum legitima deservit pro alimentis necessariis, non vero quoad quantitatem jure civili determinatam, & quod præcise debeatur tertia vel dimidia pars bonorum: hoc enim respectu legitima est tantum juris civilis dispositio, quæ per consuetudinem, legem, aut statutum contrarium tolli potest. Fachin. *lib. 4. Controv. cap. 32.*

6 Cæterum in successione descendentium hoc obtinet, ut non tantum filii, qui vivunt, succedant patri, sed etiam, si unus vel alter ex filiis præmortuus nepotes superstites reliquerit, isti nepotes una cum filiis primi gradus ad successionem vocentur, & præsentent suum patrem prædefunctum, in ejusque locum succedant; sed etsi plures sint unius filii defuncti nepotes, non tamen plus accipient, quam ipsorum pater, si viveret accepisset, & ita dicuntur tales nepotes succedere in stirpes. In capita vero fit successio, quando omnes hæredes sunt primi gradus, & hæreditas in æquales portiones dividitur. E. g. si tres sint filii, & nullus nepos, hæreditas dividetur in capita, & sic in tres partes æquales. Si vero unus sit filius, & ex alio prædefuncto tres nepotes, hæreditas dividetur in stirpes, & tantum in duas partes: unam capiet filius, alteram tres illi nepotes. Idem etiam juris est, si omnes filii præmortui sint, & soli nepotes ex diversis filiis extent, quia adhuc successio in stirpes fiet, ita ut si ex uno filio adsint duo nepotes, ex altero tres, hæreditas tantum in duas partes dividatur. *§. cum filius 6. Institut. hoc tit. l. 2. Cod. de suis & legitimis. Nov.* 118. *cap.* 1.

7 Naturales filii tantum quamvis in genere omnes dici possint extra matrimonium nati, quorum nativitatem lex non approbat, proprie tamen illi dicuntur naturales, qui nati sunt ex concubina domi loco uxoris retenta: qualis concubinatus olim jure civili toleratus *toto titulo ff. & Cod. de Concubinis*? hodiernis vero moribus & legibus, non tantum in foro Ecclesiastico contra concubinarios proceditur juxta Concilium Trid. *Sess. 24. de Reform. Matrimon. cap. 8. & Sess. 25. cap. 14.* sed etiam in foro sæculari. Istis quoque naturalibus liberis annumerant Doctores illos, qui suscepti sunt ex fœmina alias honesta

nesta & seducta teste Harprecht. *ad princ. Institut. hoc tit. num. 263.*

Porro naturales liberi de jure non extantibus aliis ex legitimo matrimonio natis, atque uxore legitima succedunt patri una cum sua matre in sextante seu duabus unciis (id est duabus partibus, si hæreditas in duodecim dividetur.) æqualiter inter eos distribuendis; avo autem paterno non succedunt, sed neque patri, si justi liberi, aut legitima uxor adsit: ita tamen, ut etiam hoc casu alimenta illis ex bonis paternis arbitrio boni viri debeantur. *Nov.* 18. *cap.* 5. & *Nov.* 89. *c.* 12. Matri autem illustri & omnibus ascendentibus per lineam maternam, una cum justis liberis naturales succedunt. *l. si qua illustris* 5. *Cod. ad SC. Orficianum* §. *novissime* 3. *Instit. jam dicto tit.*

Spurii, quamvis etiam generaliori vocabulo omnes illegitimi, in propria tamen significatione appellantur, qui ex muliere publica passim corpus prostituente geniti. Et hi, cum patrem incertum habere præsumantur. *l. vulgo concepti* 23. *ff. de statu hominum*, successionem paternam prætendere nequeunt. Matri vero, quæ semper certa est, etiam cum justis liberis succedunt: nisi fuerit illustris, in qua talis publica libido magis reprobatur. Videatur textus & Interpretes ad *tit. Institut. de SC. Orfician.* & *dict. l. si qua illustris* Covar. *de Matrimonio Part.* 2. *cap.* 8. §. 5.

Ex damnato coitu vocamus, qui ex tali copula nati sunt, quam lex damnat, & pœna afficit, quales sunt adulterini & incestuosi, a consanguineis vel affinibus, in gradibus ad matrimonium contrahendum prohibitis, geniti: & isti omni successione, tam paterna, quam materna indigni judicantur; ita ut de jure civili ne quidem alimenta eis debeantur. *Auth. ex complexu. Cod. de incestis nuptiis.* & *Nov.* 89. *cap. ult.* de æquitate tamen canonica illis alimenta juxta facultates parentum præstanda, communiter traditur *per textum in cap. cum haberet* 5. *De eo, qui duxit &c.* Ad conciliationem utriusque juris posset forsan talis adhiberi interpretatio: sensum Juris Civilis non esse, quasi istis filiis nulla prorsus debeantur alimenta, hoc enim fuisset indirecte parricidium talium liberorum concedere. *l. necare* 4. *ff. de agnoscendis & alendis liberis.* quod a mente Christiani Imperatoris utique alienum fuit; sed quod præfatis liberis non debeantur alimenta secundum statum parentum, vel dignitatem eorum, aut suam, quam nullam habere censentur: ut v. g. filius adulterinus vel incestuosus Comitis alatur ut Comes, sed ut privatus, juxta necessariam vitæ conservationem: non obstante: quod in *dict. cap.* 5. dicatur, secundum facultates parentum alimenta danda, quia aliud est secundum statum dignitatis. Non obstante etiam, quod hoc modo damnati non differrent a naturalibus, qui

teste

teſte Harpr. *ad princ. Inſtit. hoc tit. n. 267.* nec ipſi de familia patris cenſentur, neque arma aut inſignia familiæ ferunt: nam communi hominum æſtimatione honeſtioris ſtatus habentur naturales, quam damnati, & ſecundum hunc ſtatum etiam alendi. Item puto non improbabiliter hanc quoque differentiam adjungi poſſe, quod naturalibus detur actio contra patrem, ejusque hæredem pro condignis alimentis; damnatis vero nulla competat actio, ſed tantum officio judicis, juxta vitæ neceſſitatem, perſonæ & facultatum qualitatem alimenta decernantur. *arg. textus in d. cap. 5.* ibi: *ſolicitudinis tuæ intererit &c.* qua tamen in re valde diverſimode loquuntur Doctores, ut videre eſt apud Cov. *d. c. 8. §. 6.* & Barboſam *in Collect. ad d. cap. cum haberet.* An vero dicatur natus ex damnato coitu, qui ex conjugato & ſoluta eſt natus (de qua etiam loqui videtur *d. c. 5.* ſi bene expendatur) pro utraque ſententia ſunt Doctores apud Covar. *d. cap. 8. §. 5. num. 22.* Harprecht. *dicto loco num. 348.* ubi iſti contra alios affirmativam ſequuntur.

Poſſet item quæri, & in utramque partem diſputari, an, cum hodie omnis concubinatus & fornicatio puniatur in utroque foro, liberi inde nati quoad effectum ſucceſſionis debeant dici ex damnato coitu: Videatur Panorm. *in cap. tanta 6. Qui filii ſint legitimi, num. 12.* Harprecht. *dicto loco num. 311.* qui pariter contra alios ſuſtinent, non eſſe ſine textu expreſſo abrogationem veteris juris inducendam. Conſuetudo locorum præcipue attendenda erit, prout lege Hiſpanica declaratum refert Covar. *dicto cap. 8. §. 5. num. 25.* illum proprie dici damnatum coitum, ex quo fœminæ imminet pœna mortis naturalis a lege ſtatuta.

Circa legitimatos ſupponenda ſunt ea, quæ infra *in Lib. IV. in tit. Qui filii ſint legitimi*, pluribus traduntur. Ad præſentem materiam breviter notandum, quod legitimati per ſubſequens matrimonium, ex communi Doctorum ſententia, quoad omnia, ſcilicet dignitates, ſucceſſiones & reliqua, legitime natis æquiparentur: cum enim non tam effectu naturæ, ſecundum quam omnes æqualiter naſcimur, ſit, quam legis diſponentis, ut aliquis pro legitimo habeatur, nihil intereſt, an lex alicujus nativitatem ab initio, vel ex poſt facto ratam habeat & approbet, atque effectum matrimonii ad tempus nativitatis retrotrahat. Textus ad Interpr. *in cap. tanta 6. Qui filii ſint legitimi.* Barb. *in Collect. ibid. num. 14.* Adeo ut etiam ex receptiori in praxi, & Cameræ Imperialis ſententia, ad bona quoque feudalia taliter legitimati admittantur. Mynſing. *Cent. 5. Obſerv. 42.* Andr. Gail. *lib. 2. Obſerv. 141. num. 2.* Fach. *lib. 2. Controv. c. 51.* Qua de re dictum ſuperius *in tit. de Feudis §. 2.*

Porro legitimati per reſcriptum Principis, ut in bonis paternis ſuccedant,

cedant, requiritur, quod mater talium liberorum in uxorem duci non potuerit, vel saltem non pro dignitate, aut quia mortua est, vel alias latet. Deinde quod nulli extent liberi ex matrimonio justo procreati, quibus extantibus legitimati excluduntur. *l. Imperialis 23. Cod. de Nuptiis. Nov. 89. cap. 9.* Posse tamen filium naturalem etiam extantibus justis liberis a Principe de plenitudine potestatis ad successionem legitimari, dummodo pater pro tali legitimatione supplicans justorum liberorum mentionem fecerit, nec legitimato plus relinquat, quam uni filiorum, cui minimum relinquit, docet Gail. *d. l. 2. Observ. 142. n. 8. & seq. arg. dictæ Novel. 89. cap. 3.* In qua *Observatione* idem Author etiam alia notabilia tractat, ut: an præjudicium aliorum agnatorum consideretur in legitimatione liberorum? An legitimatio non extantibus justis liberis facta irritetur his supervenientibus? An fœminæ excludantur per legitimatum, ubi statutum est, quod non succedant extantibus masculis: quæ ibidem videri poterunt. Easdemque quæstiones etiam proponit Harprecht. *ad princ. Inst. h. t. n. 280. & seqq.* ubi singulas negative resolvit.

9 Notant quoque communiter Doctores differentiam esse constituendam inter legitimationem & dispensationem: etenim legitimatus dicitur restitutus natalibus, & censetur prima ejus nativitas approbata, habeturque quoad omnia legitimus; dispensatio autem sit tantum quoad aliquos particulares effectus, sicut in foro Ecclesiastico frequens est, quod Papa dispenset cum illegitimis ad ordines, vel beneficium; & hæc dispensatio est strictæ interpretationis, nec extenditur ultra casus, & effectus in ea expressos. Item cum de Jure non soleant legitimari seu natalibus restitui, inter quorum parentes non potuisset consistere matrimonium: uti sunt incestuosi & adulterini; ideo si talibus Princeps extra ordinem gratiam facere voluerit, ex multorum Doctorum sententia saltem in dubio potius dispensasse, quam legitimasse censebitur, & tales dispensati non veniunt in dispositione legis vel statuti quoties de legitimis vel legitimatis liberis aliquid statuitur, nisi Princeps de plenitudine potestatis nominatim aliter disposuerit, vel ex verbis privilegii alia ejusdem intentio colligatur, Andreas Gail. *dict. obs. 142. num. 17.* late Covar. *de Matrimonio part. 2. c. 8. §. 8. & seq.*

Et hoc sensu forsan etiam intelligenda est regula Cancellariæ quæ olim erat 48. hodie vero 50. *de dispensatione natalium.* ubi S. Pontifex in dispensatione super defectu natalium, ut illegitimus possit succedere in bonis temporalibus, vult poni clausulam, *quod non præjudicetur illis, ad quos successio bonorum ab intestato pertinere debeat*, quam clausulam tantum habere effectum, ut sic dispensatus, deficientibus aliis con-

conſanguineis, excludat fiſcum, & poſſit ſuccedere ex teſtamento, ſuſtinet Fachin. *lib. 3. Controv. cap. 62.* Cujus ſententiam refert, nec refutat Joan. a Chokier *in Commentario ad eandem Regulam*, quæ apud eum eſt 49. contra alios, qui putant, clauſulam intelligi de ſolis liberis naturalibus & legitimis ſimul, non vero de conſanguineis collateralibus. Expediret ſane ſuper hoc dubio juris intellectu Legislatorem ipſum S. Pontificem, qui poſt creationem ſuam ſemper ſolet has Regulas renovare, conſulere *juxta l. 1. Cod. de Legibus.*

Defendit etiam idem Fachin. *eodem libro diſp. 58.* legitimationem unius Principis non ſuffragari in territorio alterius Principis quoad bona ibidem ſita, ejusque jurisdictionem ſpectantia.

De Succeſſione Aſcendentium.

10 SI defunctus nullos filios aut deſcendentes reliquerit ſucceſſio defertur aſcendentibus ſeu parentibus. Inter hos autem ſemper proximior excludit remotiorem, nec datur jus repræſentationis. E. g. ſi defunctus reliquit matrem ſuam & avum paternum, ſola mater ſuccedet; quia inconveniens eſt, ut ſuperior repræſentet inferiorem, pater filium &c.

Deinde aſcendentes nunquam excluduntur quidem a collateralibus, tametſi propinquioribus in gradu: econtra autem nec ipſi omnino excludunt collaterales, quia Fratres & Sorores duplicis vinculi, id eſt, defuncto ab utroque parente conjuncti, una cum aſcendentibus ad hæreditatem ſui fratris admittuntur. Imo ſi defunctus patrem & fratrem, & ex altero fratre jam mortuo filios reliquerit, iſti filii fratris jure repræſentationis una cum patre & fratre defuncti ſuccedent. *juxta Nov.* 118. *c.* 2. *&* 3. Et quia lex tantum fratres duplicis vinculi vocat ad ſucceſſionem cum aſcendentibus, ideo communiter DD. inferunt, fratres ex uno tantum latere defuncto conjunctos, videlicet conſanguineos aut uterinos, ab aſcendentibus excludi.

Aliter autem ſuccedunt aſcendentes, ſi ſoli ſint, & aliter ſi cum fratribus defuncti concurrant: nam ſi ſoli ſint, ſuccedunt in ſtirpes, & ſi defunctus reliquerit avum paternum ex una parte, & ex altera avum ac aviam maternam, hæreditas dividetur bifariam, & medietatem capiet avus paternus, alteram inter ſe divident avus & avia materna. Si vero cum aſcendentibus concurrant collaterales, ſucceſſio fiet in capita, & in tot partes dividetur hæreditas, quot ſunt perſonæ ſuccedentes, niſi fortaſſis, ut præmiſſum, filii ex uno fratre defuncto jure repræſentationis veniant; qui tantum rapient portionem ſui patris, quem repræſentant. *dict. Novell.* 118. *cap.* 2. *&* 3. Verum hæc ita ſe habent, ſi de parentibus naturalibus & legitimis ſimul loquamur. Parentes vero legiti-

mi tantum, id est, adoptivi, filiis suis adoptatis (quando adoptatio est facta ab extraneo) vel arrogatis non succedunt. *DD. ad* §. 2. & 3. *Inst. de Adopt.*

Circa parentes naturales tantum jura successionum sunt correlativa, adeoque sicut filius naturalis tantum succedit patri in duabus unciis, ita vicissim eidem pater; & sicut idem filius succedit matri in universum, ita & vice versa mater. *authent. licet. Cod. de Naturalibus liberis.* Similiter, sicut spurii non succedunt patri, cum incerti præsumantur; & nati ex damnato coitu, neque patri, neque matri, ita econtra spuriis non succedit pater, seu patrem se allegans, & damnatis nec pater nec mater. *l. si spurius. 4. ff. Unde cognati. authent. ex complexu. Cod. de Incestis nuptiis.*

De Successione Collateralium.

11 Collaterales illi dicuntur, qui quidem nec a nobis geniti sunt, nec nos ab ipsis, sumus tamen ex eodem sanguine propagati, unde & consanguinei nostri appellantur. Ex his alii dicuntur *agnati:* qui ex linea paterna nobis conjuncti sunt: alii *cognati*, qui ex linea materna; quamvis generaliori significatione aliquando cognati omnes consanguinei vocentur.

De Jure antiquo Digestorum erat differentia in successionibus constituenda inter agnatos & cognatos, & extantibus agnatis non admittebantur cognati: hodie vero, in Novellis Justiniani jura agnationis & cognationis confusa sunt, & illa differentia successionis sublata. In feudalibus tamen adhuc discrimen inter agnationem & cognationem constituitur, hoc ipso, quod in Feudo ordinarie fœminæ, & omnes per lineam fœmininam descendentes a successione Feudi excludantur.

Inter collaterales primum locum obtinent fratres & sorores. Sunt autem fratres alii *Germani*, sive *duplicis vinculi*, ab utroque parente conjuncti; alii *consanguinei*, cum quibus eundem patrem, sed diversam matrem; alii *uterini*, cum quibus eandem matrem, sed diversum patrem habuimus.

Porro fratres germani succedunt defuncto exclusis consanguineis & uterinis, si de bonis allodialibus loquamur; in feudalibus autem juxta communiorem sententiam consanguineos una cum germanis admitti, *in Titulo de Feudis* dictum. Imo & fratrum germanorum liberi mortuis suis parentibus in eorum locum jure repræsentationis ac in stirpes succedunt, excluduntque uterinos ac consanguineos. Post fratres autem Germanos eorumque liberos primi gradus neque duplicitas vinculi, neque jus repræsentationis amplius attenditur, sed inprimis fratres ex uno latere conjuncti vocantur; iis vero deficientibus ad reliquos consanguineos sine differentia, masculi sint an fœminæ, agnati vel cognati, successio in capita

pita devolvitur, & semper proximior in gradu excludit remotiorem, & qui in eodem sunt gradu, simul admittuntur, *dict. Novell.* 118. *c.* 3. *& seq.* Quod si fratrum filii soli fuerint, eos suo patruo vel avunculo non in stirpes, sed in capita succedere, ex frequentiori Doctorum calculo, verbis & mente legum, ac constitutione Caroli V. in Comitiis Spirensibus lata probat Harprecht. *ad princ. Inst. h. tit. n.* 423. *& seq.*

12 Sed non est sine difficultate, utrum, si defunctus fratrem consanguineum & uterinum vel alios agnatos & cognatos in pari gradu reliquerit, atque isti simul succedant, debeat fieri distinctio bonorum, ita ut in bonis paternis frater consanguineus vel agnati, in bonis autem maternis uterinus vel cognati succedant? Talem distinctionem faciendam esse suadet textus *in l. de emancipatis* 12. *§.* 2. *Cod. de legitimis hæredibus.* & docet Gloss. *in auth. post fratres*, in Verbo *filii Cod. eod. titulo.* Covar. *in Epitome successionum num.* 8. & plures alii. Verum cum hodie in sæpe dicta *Novell.* 118. Justinianus fratres consanguineos & uterinos agnatos & cognatos sine distinctione æqualiter ad hæreditatem defuncti vocaverit, videtur menti Imperatoris conformius, ut hac in parte, quidquid fuerit de Jure priorum legum, nulla differentia bonorum sit adhibenda. Ratio rationis est, tum quod bona, quæ ad defunctum pervenerint, desierint esse bona paterna vel materna, & sint facta propria ipsius defuncti; tum etiam quod alias illa æqualis agnatorum & cognatorum ad successionem vocatio sæpissime destitueretur suo effectu, si nimirum defunctus vel tantum paterna, vel tantum materna bona habuerit. Fach. *lib.* 6, *Convers. cap.* 5. Hunnius. *lib.* 3. *Variarum Resol. Tract.* 1. *quæst.* 37.

13 Circa fratres legitimos tantum, ac naturales tantum breviter notandum est, quod legitimi tantum seu adoptivi non succedant sibi invicem, nisi ab aliquo ascendentium adoptati sint. *l. penult.* §. 1. *℣. & ideo. Cod. de Adoptionibus.*

Fratres naturales tantum, sicut & spurii tunc sibi invicem succedunt, si uterini sint, sive eandem matrem habuerint, non autem si diversam, *l.* 2. *&* 4. *ff. Unde cognati.* Notat vero Covar. *de Matrimonio parte* 2. *c.* 8. §. 5. *in fine.* si defunctus reliquerit fratrem ex justis nuptiis procreatum, & fratrem naturalem tantum, illum huic præferri. De natis ex damnato coitu, an sibi invicem succedant, pro utraque sententia videantur Doctores apud Cov. *d. loco n.* 26. Fach. *dicto lib.* 6. *n.* 10. ubi ille quidem affirmativam sequitur, isti vero negativa magis placet, eo quod in his damnatis nullum consideretur naturale vinculum *arg. auth. ex complexu Cod. de Incestis nuptiis.*

14 Demum adhunc ordinem collateralium etiam addendum, quod ex probabiliori sententia, licet

quidam aliter doceant, collaterales in defectu propinquiorum ad successionem admittantur quasi in infinitum, quotocunque gradu sint defuncto conjuncti, dummodo suam genealogiam probare possint. *l.2. §.1. ff. de Suis & legitimis.* §.3. *Instit. de legitima agnatorum Successione.* Non obstat. §. *fin. Inst. de Sucessione cognatorum.* ubi dicitur, agnatos succedere, licet in 10. sint gradu: nam ibi decimus gradus tantum pro exemplo remoti gradus, non vero pro restrictione ponitur, cum non facile consanguinei inveniantur, qui ulteriorem gradum exacte probare valeant. Sed hic bene attendendum est, ne consanguinitas & affinitas inter se confundantur, quia affines nullum jus successionis prætendere possunt. *l. affinitatis 7. Cod. Communia de Successionibus.*

De Successione Conjugum, & ex aliquo consortio conjunctorum.

15 QUantum ad Successionem Conjugum ante omnia attendendum est, an conjuges aliqua pacta dotalia vel nuptialia instrumenta confecerint, in quibus frequenter disponere & convenire solent, ut, si unus ex conjugibus sine liberis moriatur, tunc ad superstitem conjugem vel omnia, vel certa bona exclusis consanguineis devolvantur: qualia pacta ex notissima Germaniæ consuetudine valere, & ex diversis Cameræ Imperialis præjudiciis confirmata esse, testatur Mynsing. *Cent. 2. Obs. 33. n. 10.*

Quod si nulla talis dispositio inter conjuges præcesserit, tunc primum superstes conjux conjugi defuncto ab intestato in omnibus bonis succedit, si nulli omnino extent consanguinei ipsius defuncti. *l. unica Cod. Unde vir & uxor.*

Aliquando tamen etiam extantibus liberis vel aliis consanguineis uxor viro, & econtra vir uxori succedit, si nimirum defunctus multa bona reliquerit, & conjux superstes pauper sit; ne in opprobrium conjugis defuncti mendicare, aut alias non secundum statum suum decenter vivere cogatur. Isto tamen casu successio non fit in omnibus bonis, sicut in priori, sed si tres vel pauciores adsint filii, quartam partem bonorum, si plures, saltem portionem virilem, id est, tantam, quanta uni ex liberis vel consanguineis obtingit, conjux ex bonis defuncti conjugis accipiet.

Est præterea differentia notabilis, an conjux pauper succedat cum filiis, vel an cum aliis consanguineis; nam si cum filiis succedat, tantum usumfructum acquiret, proprietatem vero ipsis liberis servare tenebitur, neque de ea ullatenus disponere poterit, sed si succedat cum aliis consanguineis, plenum dominium consequitur. *Auth. præterea Cod. Unde vir & uxor. Novell. 117. c. 5.*

16 Quemadmodum porro in defectu consanguineorum Jura successionem conjugibus dederunt propter perpetuum vitæ inter eos con-

conſortium, divini ac humani Juris communicationem. *l. 1. ff. de Ritu nuptiarum.* ita propter ſimile aliquod conſortium, non extantibus cognatis aut conjuge, ſuccedunt, & Fiſcum excludunt conſortes ſeu Collegæ alicujus corporis ſive Collegii Jure non reprobati, Legio reſpectu commilitonis; ſocius imperialis liberalitatis (id eſt, quando duobus ſimul aliquid a principe donatum eſt) reſpectu ſocii ſine legitimo hærede defuncti; Eccleſia reſpectu perſonarum divino ſervitio addictarum, qua de re textus ſunt *in l. 1. & 3. Cod. de Hæreditatibus decurionum l. unica Cod. Si libertatis imperialis ſocius & l. ſi quis Presbyter 20. Cod. de Epiſcopis & Clericis.*

De Succeſſione Fiſci.

17 FIſcus nomen ſuum traxiſſe creditur a fiſcis ſive ſportis, quibus pecuniæ publicæ olim aſportari & concludi ſolebant, alioque vocabulo etiam Camera, ſeu ærarium Principis appellatur. Quamvis autem fiſcus veniat Jure regalium, & originaliter tantum ad ſummum Principem pertinuerit, hodie tamen etiam inferiores Principes & Domini territoriorum, qui in aliis quoque regalibus utuntur, imo in nonnullis locis etiam inferiores Judices & Magiſtratus jura fiſci ex inveterata quadam conſuetudine ſibi arrogant. Reiger. *in Theſauro Juris in V. fiſcus n. 4. & 9.*

Igitur ſi nulli prorſus adſint legitimi hæredes bona defuncti prætendentes, tunc per publicum proclama ſeu patentes literas in loco publico affixas vocari debent omnes conſanguinei, & qui in hæreditate defuncti jus aliquod ſe habere exiſtimant. Quod ſi tales literæ per hebdomades aut menſes aliquot juxta ſingulorum locorum conſuetudinem affixæ fuerint, & nullus hæres vel actor apparuerit, tunc bona hæreditaria, tanquam vacantia, fiſco deferuntur; niſi vero fiſcus illa intra quadriennium agnoverit, poſſeſſor bonorum ſe adverſus fiſcum præſcriptione tueri poterit. *l. 1. & toto tit. ubi DD. Cod. de bonis vacantibus.*

18 Speciale eſt circa peregrinos, quod, ſi in remotis locis moriantur, tunc omnis quidem cura adhiberi debeat, ut bona penes eos reperta ad ipſorum hæredes deveniant: ſi vero propter diſtantiam locorum nullus hæres indagari poſſit, talia bona nec fiſcus, nec hoſpes, in cujus hoſpitio peregrinus deceſſit, ſed Epiſcopus loci occupare, & ad pias cauſas erogare debet. *Auth. omnes peregrini. C. Communia de Succeſſionibus.*

19 Aliquando fiſcus ſuccedit, excluſis omnibus aliis hæredibus, nimirum in bonis illorum, qui atrocius aliquod delictum perpetrarunt, veluti crimen læſæ Majeſtatis, vel hæreſeos. *l. quinque 5. Cod. Ad Legem Juliam Majeſtatis, cap. vergentis 10. de Hæreticis.* Quod tamen hodie circa hæreticos in Germania

nia toleratos non procedit: ſed, niſi crimen ſpecialiter ſit exceptum, ordinarie in bonis damnatorum ad ultimum ſupplicium non prius ſuccedit fiſcus, quam ſi nec deſcendentes, nec aſcendentes, nec collaterales intra tertium gradum ſuperſint. Conjux quoque damnati dotem ſuam vel donationem propter nuptias accipit, aut ſi ſine dote & pauper ſit, ſuccedet eo modo, quo ſuperius de ſucceſſione conjugis pauperis dictum eſt, idque de jure novo, licet olim bona damnatorum generaliter fuerint fiſco addicta. *Auth. bona damnatorum. Cod. de bonis proſcriptorum.* Plura de fiſco videantur *in tit. ff. Cod. de Jure fiſci.* quæ non pertinent ad præſentem titulum prolixius examinare.

§. III.

Quomodo Perſonis Eccleſiaſticis ab inteſtato ſuccedatur?

SUMMARIA.

20. Clericis qualiter ſuccedatur in patrimonialibus?

21. Gradus ſucceſſionis qualiter computentur?

22. Quid ſi Clericus conſanguineos non habeat?

23. Clericis qualiter ſuccedatur in bonis proſpectu Eccleſiæ acquiſitis?

20 SUppoſita illa diſtinctione bonorum Clericalium, quam ſuperius *in Tit. de Peculio Clericorum* tradidimus, ad materiam præſentis Tituli ſciendum eſt, quod ſicut in bonis patrimonialibus, induſtrialibus & parſimonialibus plenaria diſpoſitio tam inter vivos, quam in in ultima voluntate Clericis conceditur, & in iis jure Laicorum utuntur, ita etiam, ſi inteſtati decedant, in his bonis proximi conſanguinei Clericorum juxta ordinem in *præcedenti* §. poſitum ſuccedant. Gloſſa *in c. 1. in verbo traduntur, & ibidem* Barb. *in Collect. DD. num. 2. h. t.* Henr. Zoëſ. *eodem tit. n. 1.*

21 Neque in hac ſucceſſione computatio graduum ſecundum arborem canonicam (quæ tantum ad matrimonium pertinet, quod ſicut ex duabus perſonis conſiſtit, ita in eo duæ perſonæ ad unum gradum trahuntur) ſed ſecundum arborem civilem inſtituitur, in qua generalis regula eſt, quod tot ſint gradus, quot perſonæ a communi ſtipite deſcendentes, ipſo ſtipite non computato. Unde ponamus, quod defunctus reliquerit ex una parte filium ſui fratris, & ex altera patruelem, id eſt, filium patrui, ſi jam ex arbore canonica fieret computatio, filius fratris & filius patrui æqualiter ſuccederent, cum ea computatione uterque ſit defuncto in ſecundo gradu conjunctus. At vero juxta computatio-

tionem civilem filius fratris excludit patruelem, etiam abstrahendo a jure repræsentationis, quia patruelis est defuncto in quarto, filius fratris autem in tertio gradu conjunctus. Videatur Card. Tuscus *V. successio. conclus. 861. num. 91.* Circa liberos illegitimos Clericorum in sacris constitutorum (secus volunt, si in minoribus tantum) non habere locum successionem, quam superius naturalibus tantum adscripsimus, & magis accenseri adulterinis, quibus non hæreditas ne quidem matris, sed alimenta duntaxat (etiam ex reditibus beneficialibus, Laym. *in Theol. mor. lib. 4. tr. 2. c. 3. num. 4.*) debeantur, docet Glossa in *cap. per venerab. 13. V. Adulterinis.* & ibid. Panor. *n. 33. Qui filii sint legitimi.* Cov. *de Matrimonio. p. 2. cap. 8. §. 5. numer. 23.* Nav. *h. t. consil. 2.* & textus est *in l. sacris 45. Cod. de Episc. & Cler.*

22 Quod si nulli extent consanguinei Clerici defuncti, successio in bonis supradictis ad Ecclesiam, cui Clericus beneficiatus præfuit, tanquam spiritualem uxorem devolvitur, quo sensu intelligunt & interpretantur *c. quicunque 12. q. 3. c. 1. h. t.* Gl. Pan. & Barb. *ibid.*

Si vero defunctus Clericus nec consanguineos, nec beneficium habuerit, tunc fiscum Episcopalem succedere, asserit Panorm. *in c. 1. hoc tit. num. 1. & in c. 2. num. 2.* Episcopum enim habere fiscum & fiscalia jura, colligitur *ex can. si quis contumax, & can. si quis deinceps. 17. q. 4.* & cum Gl. *in c. quia diversitatem V. præter ejus. de Concessione præbendæ.* tenent communiter DD. citati apud Barb. *de offic. Episc. alleg. 107. n. 16.*

Videtur quidem hactenus dictis obstare *c. 2. hoc tit.* ubi bona Clerici defuncti jubentur distribui in quatuor partes, & una Episcopo, altera Ecclesiæ, tertia pauperibus, & quarta parentibus assignari; sed hunc textum specialiter loqui de Servis, qui olim manumissi in Presbyteros ordinati fuerunt (quibus civiliter non est cognatio saltem collateralium successionem prætendere valens. *§. quod autem 6. Instit. de cap. diminut. juncto pr. instit. de servili cognatione*) exponit Gloss. Pan. & Barb. *ibid.*

Posset quoque opponi *cap. Episc. 34. causa* 12. *q.* 2. ubi dicitur, quod Episcopus, qui filios aut nepotes non habet, alium quam Ecclesiam non debeat relinquere hæredem. Ergo videntur collaterales a successione exclusi; sed hunc locum de consilio, non de præcepto interpretatur Gl. *ibid. V. alium.* & Cov. *in c.* 1. *de Testamentis. n. 5.*

23 In bonis prospectu Ecclesiæ acquisitis nulli hæredes præter Ecclesiam de jure succedunt. Text. & DD. *in cap.* 1. *hoc tit.* Quod si defunctus in diversis Ecclesiis habuerit beneficia, bona ipsius inter Ecclesias juxta proportionem redituum ex singulis Ecclesiis perceptorum dividentur. *c. relatum* 12. *de Testamentis.*

Cæte-

Cæterum quid nomine Ecclesiæ intelligatur, ita distinguitur *in d. c. relatum.* ut si defunctus unum tantum successorem in beneficio habeat, v. g. Episcopum vel Parochum, tunc huic bona consignanda sint, qui ea cum reliquis Ecclesiæ bonis in timore DEI dispenset: si vero successor defuncti sit totum collegium Clericorum aut Canonicorum, tunc bona non sint tradenda successori in Canonicatu, sed ad communem Capituli massam conferenda.

Consuetudine autem introduci posse, ut successio in bonis Ecclesiasticis ad Episcopum vel alium Prælatum Ecclesiasticum pertineat, textus est, & ibi tradunt Interpretes *in c. fin. de Offic. Ordinarii in 6.* Imo si quorumdam locorum usu & consuetudine constanter receptum sit, ut distributio, quæ fit *in c. 2. h. t.* & de qua paulo ante dictum, videlicet inter Episcopum, Ecclesiam, pauperes, & cognatos, generaliter in bonis Clericorum ab intestato defunctorum observetur, non auderem improbare *arg. cap. relatum 12. de Testamentis.* An autem pariter consuetudine introduci possit, ut generaliter in his bonis ad hæredes sanguinis devolvatur successio: videantur, quæ copiosius pro negativa dixi *in tit. præced. num. 3.* & Laym. *in Theologia moral. lib. 4. tract. 2. c. 3. num. 7.*

Illud demum advertendum, si non constet, Clericum defunctum habuisse alia bona, in dubio, & si beneficiatus fuerit, præsumi prospectu Ecclesiæ acquisita. *c. 1. de Peculio Clericorum*, ideoque prætendentibus successionem incumbet probatio, quod adsint bona alterius qualitatis. Item quamvis in ordine ad dominium pecunia non semper succedat in locum rei, nec res in locum pecuniæ. *l. qui vas argentum 48. §. fin. ff. de Furtis. l. si ex ea 6. Cod. de Rei vindicatione*, aliud tamen est in bonis prospectu Ecclesiæ acquisitis in ordine ad obligationem restituendi Ecclesiæ, quæ semper talia manent, licet v. g. Clericus ex pecunia prædium emerit, *d. c. 1. & 4. de Peculio Clericorum.*

Et hæc circa Successiones in bonis Clericorum; circa bona autem Religiosorum & ingredientium Monasteria pluribus dicetur inferius *in Tit. de Regularibus, & transeuntibus ad Religionem.* Sicut & reliqua materia suis locis tractatur.

TI-

TITULUS XXVIII.

De Sepulturis.

SUMMARIA.

1. *Olim Cadavera non licebat ſepelire in Eccleſia.*
2. *Cur Cadavera in locis ſacris ſepeliantur?*
3. *Jus funerandi computatur inter jura parochialia.*
4. *Quilibet debet ſepeliri in Eccleſia parochiali, niſi habeat ſepulturam electam, vel Majorum.*
5. *Uxor ſepeliri debet cum marito.*
6. *Quid ſi ſepulchra Majorum ſint in diverſis Eccleſiis?*
7. *Ad electionem ſepulturæ qualis ſolennitas vel probatio requiratur?*
8. *Non licet Religioſis parochiam alienam ingredi ad tollendum funus.*
9. *Videtur congruum, ut maritus poſt uxorem defunctus cum eadem ſepeliatur.*
10. *Prælatus Regularis poteſt ſibi eligere ſepulchrum.*
11. *Religioſus decedens in loco remoto extra Monaſterium poteſt ſibi eligere ſepulturam.*
12. *Novitius in Monaſterio ſepeliri debet, licet ante mortem fuiſſet in propoſito redeundi ad ſæculum.*
13. *Cum Parochianus alibi elegit ſepulturam, debetur Parocho portio Canonica, & quid veniat hoc nomine?*
14. *Qualiter prohibitum ſit aliquem inducere ad eligendam ſepulturam?*
15. *Tituli, in quibus aliquid accipi poteſt in ſepultura.*
16. *Non licet propter mortuaria non ſoluta corpus inhumatum relinquere.*
17. *Qui non gaudeant ſepultura Eccleſiaſtica.*
18. *Gravis metus quando excuſet a transgreſſione legis humanæ?*
19. *Excommunicati etiam non denuntiati privantur ſepultura, niſi excommunicatio ſit occulta.*
20. *Seipſos occidentes qualiter ſepeliantur?*
21. *Duellantes quando privandi ſepultura?*
22. *Suſcipientem duellum honoris defendendi cauſa aliqui ſaltem in conſcientia excuſant, quod non videtur practice admittendum.*
23. *Etiam ſuppoſita ſententia illa excuſante, occumbens in tali duello privetur ſepultura.*
24. *Multa fiunt ſine culpa vera, quæ non fiunt ſine culpa præſumpta.*

1 DIverſos apud diverſarum gentium Nationes extitiſſe modos procedendi cum corporibus defunctorum, heroico carmine narrat Silius Italicus, & poſt illum Caſſanæus *in Catalog. Gloriæ mundi. p. 2. conſid. 5.* alibi feris, alibi igni, aquis alibi aut aëri lenta tabe diffluentia committebantur &c. Sed inter Chriſtianos uſitatus mos eſt, defunctorum corpora in terram defodere, ut

ut juxta illud *Gen. 3. cap. v. 19. Homo de terra sumptus, & pulvis, rursus in terram & pulverem revertatur.* In quem finem pie admodum Majores nostri cum ipsa nascente Ecclesia constituerunt cœmeteria, seu loca DEO consecrata, in quibus fidelium cadavera tumularentur: quamvis olim prohibitum fuerit, ne quispiam ipsa in Ecclesia (ubi Christus immolatur, cui mors ultra non dominabitur) sepeliretur. *cap. præcipiendum 15. causa 13. q. 2.* postea tamen partim jure, partim consuetudine introductum est, ut Episcopis, Abbatibus, aliisque piis & honestioribus, præsertim Laicis, in ipsa Ecclesia locus sepulturæ concederetur. *c. nullus 18. causa 13. q. 2.*

2 † Quod vero cadavera potius in locis sacratis, maxime prope templa constitutis, quam in profanis sepeliantur, fit, ut minus a spiritibus immundis vexentur, ut animæ consequantur patrocinium Sanctorum, quibus Ecclesia cum cœmeterio dedicata est, ut vivi templum intrantes sæpius in suis precibus defunctorum & ibi sepultorum memores reddantur. *c. cum gravius 17. & c. animæ 22. d. causa 13. quæst. 2.*

3 Quæritur autem I. an omnes Ecclesiæ habeant jus sepeliendi defunctos? Resp. Jus funerandi computandum esse inter jura Parochialia, propterea cessante privilegio vel consuetudine ne quidem Monasteria, quæ populum aut Parochiam non habent, extraneos defunctos sepelire posse, præter suos Religiosos, Professos & hospites itidem Religiosos, apud eos morientes. *cap. 1. causa 16. q. 1. cap. in nostra 10. h. t.* Dico, cessante consuetudine; nam hodie omnia Monasteria vel ex privilegio, vel consuetudine jus sepeliendi defunctos habere, saltem si ibi sepulturam elegerint, refert Lancellotus *in suis Instit. de sepult. §. 1. in gl.* & si juxta textum *in cap. 2. in fine hoc tit. in 6.* valet electio sepulturæ etiam in loco minus Religioso, ergo multo magis hodie in quolibet loco Religioso sepultura eligi poterit. Cæterum jus sepeliendi, ac cœmeterium alicui Ecclesiæ per Episcopum recte concedi, decisionem Rotæ adducit Barbos. *de offic. Par. p. 3. cap. 26. num. 14.*

4 Quæritur II. An ergo quilibet in sua Ecclesia Parochiali vel ejus cœmeterio sepeliendus sit? Resp. Imprimis attendendum esse, an defunctus certam aliquam sepulturam in alia, quam sua Ecclesia Parochiali elegerit: quod cum Jura omnibus permittant etiam filio, sine consensu patris, etiam in quacunque Ecclesia vel cœmeterio, ejus voluntatem impleri modis omnibus oportet. *cap. 4. causa 13. q. 1. c. 1. h. t. c. 5. & passim eod. in 6.* Sin autem intestatus quis decesserit, cujus tamen majores etiam pro sua familia constituerint sepulchrum, in hac potius, quam Ecclesia Parochiali tumulari debet. *c. 2. & 3. hoc tit. in 6.* Quodsi denique

nique nec defunctus ipſe, nec Majores ejus certum ſepulturæ locum ſibi determinaverint, ad Eccleſiam ſuam Parochialem, quamvis extra eam mortuus fuerit, deferendus erit, dummodo ad illam commode deferri poſſit. *d. cap. 3. h. tit. in 6.* Adeo, ut ſi quis alienum Parochianum contra jus proprii Parochi ſepelierit, poſſit ad reſtitutionem cadaveris, cum omnibus, quæ occaſione ſepulturæ quomodolibet acceperit, conveniri. *cap. ex parte 5. &c. cum lib. 6. h. tit. cap. 1. eod. in 6.* Porro nomine Parochiæ non tantum venit locus, ubi quis *verum domicilium* habitationis perpetuæ tanquam civis & incola collocavit, ſed etiam *quaſi domicilium;* ſi nimirum in loco per notabile tempus, ut per majorem anni partem, aut de facto habitarit, aut ſaltem animo habitandi advenerit: iſtud enim *quaſi domicilium*, ex recepta DD. ſententia fundat jurisdictionem fori pœnitentialis ad recipienda Sacramenta & Eccleſiaſticam ſepulturam. Sanch. *de Matr. lib. 3. diſput. 23. num.* 12. Tuſc. *L. S. Concl.* 198. *num.* 7. Deciſum eſt tamen *in cap. 3. h. tit. in 6.* quod habens domicilium in civitate vel caſtro, quando ſe transfert in villam recreationis cauſa, vel ut ruralia exerceat in eadem, ſi non electa ſepultura ibidem decedat, non in Eccleſia dictæ villæ, ſed in ſua Parochiali, vel ſepultura Majorum debeat ſepeliri. Si defunctus in duobus locis æqualiter domicilium habuit, v. g. in uno per æſtatem, in altero per hyemem, & in duabus Eccleſiis Parochialibus Sacramenta frequentare ſoleat, in illa ſepelietur, in qua deceſſit; vel ſi extra utramque mortuus ſit, ad quam arbitrio propinquorum facilius deportari poterit; ubi enim duo vel plures habent æquale jus, & ſinguli in ſolidum, ad rem, ordinarie melior ſolet eſſe præoccupantis conditio. *arg. c. cum plures 8. de Offic. deleg. in 6.*

5 Circa uxores ſpeciale eſt, quod, ſicut in vivis relicta familia propria ſecutæ ſunt viros ſuos, ita poſt mortem non in ſepulchro familiæ, ſed maritorum tumulandæ ſint, niſi propriam ſibimet elegerint ſepulturam, vel niſi divortium perpetuum ex cauſa adulterii, vel hæreſis (ſecus ſi temporale tantum ex cauſa ſævitiæ, vel morbi contagioſi) intervenerit, nec id ante mortem reconciliatum ſit. Quod ſi aliqua plures ſucceſſive maritos habuerit, cum ultimo, cujus nomen & ſtatum retinuit, ſepelietur. Text. & DD. *in cap. unaquæque 3. cauſa 13. q. 2. cap. 8. h. t. in 6.*

6 Quær. III. Quid dicendum ſit, ſi ſepulchra Majorum ſint in diverſis Eccleſiis? Reſp. In hac quæſtione tres caſus eſſe diſtinguendos. I. Si in una Eccleſia ſepultus ſit Abavus, Proavus, in alia vero Pater & Avus, Filius propter majorem conjunctionem cum Patre & Avo ſepelietur. II. Si Avus, Proavus, & Abavus in uno

loco ſepulti ſunt, Pater vero elegerit ſepeliri in alio, filius non cum patre, ſed potius cum Avo & Proavo ſepelietur, per text. *in cap. fraternitatem 3. X.* & *cap. is qui 3. h. t. in 6.* ubi dicitur, quemlibet in eo loco ſepeliendum eſſe, in quo parentes & majores *ab antiquo* ſoliti ſunt tumulari. III. Si Pater, Avus, & Proavus in diverſis locis tumulati ſint, nonnulli cenſent, filium in Eccleſia Parochiali ſepeliendum eſſe, quaſi hoc caſu eſſet ſepulchrum Majorum, alii contra volunt, Patrem ſequi debere, authoritate textus in *cap. unaquæque 3. cauſa 13. q. 2. §. item in novo.* Vide Syl. V. *ſepultura num. 8.* Mihi prior ſententia videtur verior; pro conciliatione tamen alteram tunc amplector, ſi pater non ſimpliciter pro ſe tantum, ſed univerſim pro ſua familia ſepulturam elegerit, de quo caſu non obſcure loquitur text. *in d. §. item in novo.*

7 Quæritur IV. Utrum ad electionem ſepulturæ requiratur aliqua ſolennitas? Reſp. Quamvis electio ſepulturæ ſit ſpecies ultimarum voluntatum, ut per Gloſſ. addit. *in cap. 1. hoc tit. in 6. in V. prædictos arg. cap. Ultima 4. cauſa 13. quæſt. 2.* nihilominus tamen, cum ſit diſpoſitio ad *pias cauſas*, probabilius judico, nulla alia ſolennitate muniri debere, niſi quod eligens ſit pubes *c. pen. h.t. in 6.* compos mentis, & ſufficienter conſtet de ejus voluntate: nam quod favore militiæ *in tit. de Militari teſtam.* & favore patriæ poteſtatis *in l. hac conſultiſſima 21. §. ex imperfecto 1. C. de Teſtam.* conceſſum eſt, ut teſtamentum militis, & patris inter liberos nullam ſolennitatem, ſed tantum probationem requirat, idem etiam DD. communiter & recte *ad pias cauſas*, favore earundem, & propter ſalutem animæ, pro qua defunctus tale teſtamentum fecit, extendunt, & ita, ut ne quidem duo teſtes, de quibus fit mentio *in cap. relatum 13. de Teſtam.* ad ſubſtantiam neceſſarii ſint. Covar. *in cap. relatum n. 12.* Tiraquel. *de Privileg. piæ cauſæ privil. 2.* Quod vero ad probationem electionis ſepulturæ attinet, illa non nimis exacta requiritur, quia licet præjudicium Parochialis Eccleſiæ interveniat, id tamen non eſt valde notabile. Unde electionem ſepulturæ probari poſſe per teſtes ſingulares, & unum etiam, concurrentibus adminiculis, & quidem per ſolum Confeſſarium, cui tanquam interpreti voluntatis defuncti ſit fides habenda. *arg. l. 1. in fin.* & ibi DD. *ff. de V. O.* tradit Paſqual. *in Addit. ad Lauret. de Franch. in Controv. inter Epiſc. & Regul. p. 2. quæſt. 64. num. 3. & ſeq.* Solum tamen propoſitum eligendi ſepulturam, antequam quis actu eligat, nihil operatur. Lauret. de Franch. *d. q. 64.*

8 Quær. V. An Religioſi, quibus vel ob electam ſepulturam, vel ſepulchrum Majorum jus funerandi cadaver competit, poſſint propria authoritate illud de domo tol-

tollere, & per alienam Parochiam processionaliter ad suam Ecclesiam deferre? Resp. Omnium primo attendendam esse loci consuetudinem, vel specialia pacta cum Parocho inita. *arg. cap.* 2. *de Pact. in* 6. Cæterum abstrahendo a speciali consuetudine, pacto vel privilegio, Juri conformius censeo, non licere ad tollendum funus alienam Parochiam sine licentia Parochi ingredi. *arg. cap. un.* 13. *q.* 1. Pro qua sententia etiam Bullam Leonis X. allegat Zypæus. *in Anal. Jur. Pont. t. de Sepult. n.* 5. *& seqq.* eo fere modo, quo de Jure Civili cuilibet quidem competit jus venandi, alienum tamen fundum ingredi a domino prohiberi potest. §. *feræ* 12. *J. de Rer. divis.* Notandum proinde est, quod Parochi corpora defunctorum in Ecclesiis Religiosorum humanda usque ad Ecclesias præfatas associare possint, & ibi permanere, non tamen cum stola, neque ibidem decantantes aut aliam functionem facientes. Ita ex Declar. Cardin. & Tamburino docet Petrus de Murga. *in q. past. p.* 3. *q.* 7. *n.* 6.

9 Quæres VI. An, si uxor specialem sepulturam sibi elegerit, & ante maritum defungatur, debeat maritus postea sine electione sepulturæ decedens cum illa sepeliri? Panorm. quamvis prima fronte id affirmaverit, tamen mox in negativam magis propendere videtur *in c. de uxore* 7. *h. t. n.* 7. eo quod Jura tantum de uxore loquantur, neque fœmineo vocabulo masculi contineantur, ut ait JC. *in l. si ita scriptum* 45. *ff. de Leg.* & uxor quidem virum, non autem vir uxorem sequatur.

Ego puto, non improbabiliter hoc modo distingui posse, ut si quidem Maritus *habuerit sepulchrum Majorum,* debeat potius exemplo Patriarcharum cum suis patribus tumulari. Sin autem nec specialiter *electam* nec *sepulturam Majorum* habeat, & matrimonium in concordia transactum sit, existimo, satis congrue dici posse, maritum potius cum uxore, quam in Ecclesia Parochiali sepeliendum esse; etenim propter individuam vitæ societatem, affectionem, & unionem conjugalem Jus disposuit, ut uxor sepeliretur cum marito; quæ ratio cum etiam ex parte mariti procedat, idem sane & circa hunc statuendum erit, *cap. inter corporalia.* 2. *vers. sicut ergo. de Translat. Episc.* quæ extensio Juris satis ex præsumpta voluntate mariti defuncti induci potest; si enim scit uxoris electam sepulturam, & non facit contrariam dispositionem, videtur plane ob maritalem affectionem eandem tacite saltem etiam elegisse, ut, *quarum mens una fuit in Domino, eorum quoque corpora sepultura non separet*, sicut in simili dicitur *in cap. unaquæque* 8. *causa* 13. *q.* 2.

10 Quæritur VII. An Prælatus Regularis possit sibi eligere sepulturam? Affirmativa communis est apud Pasqual. *in addit. ad Lauret. de Franch. p.* 2. *q.* 61. *n.* 3. *arg.* a con-

trario ſenſu, *cap. fin. h. t. in 6.* nam ibi decernitur, Religioſos non poſſe ſibi eligere ſepulturam, qui, cum alterius poteſtate ſubjecti ſint, velle *proprium* non habent: unde cum Prælati circa ea, quæ pertinent ad regimen Conventus, & ſui ipſorum, habeant *ſuum velle*, poterunt eligere. Verum advertendum eſſe, ait Pasqual. *d. l.* quod hujusmodi electio, ſicut quælibet poteſtas debeat eſſe rationabilis; unde nullam fore cenſet electionem ſepulturæ, ſi eligeret Prælatus in loco, quo deferri non poſſet ſine notabilibus expenſis: aut ex tali electione læderetur honor & bona opinio Religionis, ſicut læderetur, ſi non appareret ſpecialis prærogativa loci electi, quæ eſſet præponderans motivum ad relinquendam rationabiliter ſepulturam in proprio Monaſterio.

11 Quæritur VIII. An Religioſi inferiores poſſint ſibi eligere ſepulturam, ſi extra Monaſteria decedant? Etiam hic affirmativa communior & probabilior eſt, dummodo Religioſus ita remote a ſuo Monaſterio decedat, ut ad id commode deportari non poſſit: nam *in cap. fin. h. t. in 6.* ubi Religioſis interdicitur electio ſepulturæ, aperte additur hæc exceptio, *niſi tam remote a Monaſteriis moriantur, ut commode ad ipſa deferri nequeant.* Pasqual. *d. p. 2. q. 60. n. 3.* & plurimi apud eum cit. Facit textus *in c. nimis iniqua 16. de Exceſſ. Prælat.*

12 Quæritur IX. An Novitius, qui ſine electione ſepulturæ decedit, ſepeliendus ſit in Monaſterio, vel Eccleſia ſua Parochiali? Pro Eccleſia Parochiali reſpondet Pet. de Ubaldis *de Canon. Epiſc. c. 34.* Angelus *in V. Sepult. n. 26.* eo quod Novitii non ſint vere Religioſi ſeu de corpore Monaſterii. Nihilominus dicendum eſt, Novitios in ipſo Monaſterio ſepeliri debere, quia quoad pleroſque effectus (extra votorum obligationem) Religioſis connumerantur; nimirum quoad Sacramentorum perceptionem, privilegium Canonis. *cap. Religioſo 21. de Sent. excom. in 6.* & fori. Nav. *Conſ. 5. & 6. de Foro comp.* Sed quid ſi Novitius ante mortem fuiſſet in propoſito redeundi ad ſæculum, nunquid, quia tunc elegiſſet mori in ſæculo, cenſendus foret etiam extra Monaſterium elegiſſe ſepulturam? Negativa verior eſt contra Syl. *V. Sepultura q. 8.* quia ſolum propoſitum non extrahit Novitium a ſtatu Novitiorum, ſicut nec voluntas mutandi Parochiam ſubtrahit a Jure Parohi. *arg. l. domicilium 20. ff. ad Municipalem &c.* ſed requiritur factum ſolvens illum contractum, quo Novitius ſe tradidit experiendum religioni, & ipſe acceptavit Religionem experiendam. Laurent. de Franch. *in Controv. inter Epiſc. & Regular. p. 2. q. 57.*

13 Quæritur X. Quid Juris habeat Parochus, ſi Parochianus alibi elegerit ſepulturam? Reſp. Quod debeatur ipſi portio Canonica de iis, quæ alteri Eccleſiæ, ubi ſepultura electa eſt, occaſione funeris obve-

veniunt, ut qui Sacramenta administrando onus habuit cum vivente, post mortem ejus etiam de funere aliquod emolumentum participet. Si quis in duobus locis æqualiter habuerit domicilium, & in tertio elegerit sepulturam, portio Canonica inter utriusque domicilii Ecclesias dividenda erit. *cap. 2. hoc tit. in 6.* & quidem si de puncto Juris communis præsertim antiqui loquamur, hæc portio aliquando est dimidia, aliquando tertia, & aliquando quarta pars pro cujusvis loci consuetudine, non tantum de candelis, oblationibus, panno tumbæ &c. sed de omnibus, quæ vel titulo institutionis, vel legati defunctus pro anima sua Ecclesiæ electæ sepulturæ reliquerit. *cap. de his 4. c. cum super 8. c. certificari 9. c. in nostra 10. h. tit.* Specialiter tamen excipitur *in cap. fin. de Testam.* quod non sit solvenda portio Canonica de his, quæ pro fabrica Ecclesiæ, pro ornamentis, luminaribus, anniversario, septimo, vigesimo, trigesimo die, sive aliis ad perpetuum cultum Divinum legantur. Et quamvis *in Clem. dudum 2. h. tit. d. cap. fin.* videatur abrogatum, nihilominus Gloss. *in d. Clem. in §. verum.* & Covar. *in cap. Officii de Testam. in 6.* censent, eandem Clementinam, utpote correctoriam, & strictæ interpretationis, non esse ultra FF. Prædicatores & minores, de quibus loquitur, extendendam. Dixi porro de puncto juris communis hæc ita procedere: nam per Bullas & Privilegia specialia, item multorum locorum consuetudinem Monasteria, & Religiosorum Ordines, vel nullam omnino portionem Canonicam, vel non nisi de funeralibus proprie dictis, quæ scilicet eodem die cum funere deferuntur, uti sunt candelæ, pannus, oblationes &c. persolvere tenentur. Sicut etiam *d. Clem. dudum.* circa portionem Canonicam respectu Prædicatorum per privilegium Sixti, & respectu Minorum per privilegium Pii V. abrogatam esse, refert Sy . *V. Portio Canonica in fin.* & Miranda in *Man. Præl. tom. 2. q. 47. art. 8.* Vide etiam Tambur. *de Jur. Abb. tom. 1. disp. 15. q. 17.* Mol. *de J. & J. tr. 2. disp. 215.*

14 Quæritur XI. An liceat Religiosis aut Clericis aliquem inducere vel persuadere, ut in suis Ecclesiis eligat sepulturam? Resp. Id sub pœna excommunicationis S. Pontifici reservatæ, & restitutionis cadaveris jam sepulti prohibitum esse *in c. 1. h. t. in 6.* & *Clem. cupientes 3. §. sane de Pœnis.* Attamen rigor hujus constitutionis ita communiter temperatur, ut procedat in electione irrevocabili, quæ voto, Juramento, aut alio pacto *perpetuo* concipitur, non vero in electione mutabili, quæ fit per testamentum, codicillum, aut aliam promissionem revocabilem. Item cum textus loquatur de inductione circa proprias Ecclesias, non incurreretur censura, si Regulares inducant ad eligendam sepulturam in aliena Ecclesia; pœnalia enim

sunt

ſunt ſtricte interpretanda. Pasqual. ad Laurent. de Franch. *d. p. 2. q. 63. n. 2. & ſeq.* Angelus *in V. Sepultura n. 35.* Nav. *in Man. c. 27. n.* 103.

15 Quæritur XII. Quomodo defendi poſſit conſuetudo, quæ undequaque inolevit, quod pro ſepulturis pecunia accipiatur? *in c. cum in Eccleſ. 9. de Simonia*, dicitur horribile, quod pro ſepulturis & exequiis mortuorum aliquid exigatur &c. Econtra in *cap. ad Apoſtolicam* 42. *de Simonia.* damnantur Laici, qui id ſolvere recuſant; quod Clerici pro exequiis mortuorum juxta laudabilem conſuetudinem petunt? Reſp. Non poſſe pro ipſa ſepultura, nec pro loco DEO conſecrato, tanquam pro rebus ſpiritualibus aliquid temporale peti ſine labe ſimoniæ *cap. queſta* 12. *cauſa* 13. *q.* 2. *c. abolenda* 13. *h. t.*

16 Verum, conſuetudine præſertim accedente, non eſt iniquum, ſi aliquid petatur. I. Pro conſervatione cœmeterii vel loci ſpecialis ſepulturæ, aut ſuſtentatione cantorum. II. Propter ſpecialem laborem, ad quem ſepeliens, qui parochus non eſt, non tenetur: ſicut in ſimili pro lectione Miſſarum ſtipendium accipi poteſt. III. Pro ſuſtentatione Parochi, qui alias exiguos reditus habet. IV. Cum decimæ *perſonales* paſſim in deſuetudinem abierint, & difficile fuerit hominum ſubſtantias, dum viverent, perſcrutari, ut ſciretur, quantum quotannis lucrati fuerint, adeo fas eſt credere, in locum decimarum *perſonalium* mortuaria ſucceſſiſſe, & parochos contentos fuiſſe, quod ſibi poſt mortem cujuslibet ſummatim aliquid vice decimarum perſonalium exſolveretur. V. Quod honor & præeminentia ſpecialis ſepulturæ (dummodo illa præeminentia ſit propter reſpectum aliquem temporalem, ut quia eſt in loco ſublimiori & conſpicatiori) item obligatio Eccleſiæ, quod nullum alium velit recipere ad locum electæ ſepulturæ, quam eligentis familiam, ſit pretio æſtimabilis, cum plurimis tam Theologis quam Canoniſtis cenſet Barb. *de offic. Par. p. 3. c. 26. & ſeq.* Sed admoneo in hac quæſtione, nullo modo eſſe licitum, ſed contra Chriſtianæ pietatis officium, & per Ordinarios caſtigandum, quod propter exactionem pecuniariam ſeu mortuaria non ſoluta, defunctorum cadavera inhumata relinquantur. *cap. abolendæ 13. h. t.* Sacr. Congreg. Card. quam ex Sylv. refert Barb. *in collect. DD. ad Concil. Trid. de Reform. c. 13. n. 36.*

§. Unicus.

Quinam ſint indigni ſepultura Eccleſiaſtica.

17 Indigni cenſentur, qui non ſunt de Eccleſia, videlicet Judæi & Gentiles. *cap. Eccleſiam 27. de conſecr. diſt. 1.* quibus etiam adnumerantur infantes Chriſtianorum, qui ante Baptiſmum deceſſerunt. Si tamen

infans

infans ab obſtetrice, vel cum materia, aut forma dubia, aut etiam, dum de ejus vita dubium erat, baptizatus ſit, ſepultura Eccleſiaſtica privari non debet; item ſi in utero matris maneat, una cum matre illa ſepeliendus eſt, quia pars matris eſſe cenſetur. *l. 1. §. ex hoc ff. de Vent. inſpic.* ſi vero propter ſpem vitæ a præmortua matre exſectus fuerit (quod fieri debet, quando vita infantis ſervanda) nec tamen ſperatur, quod vivus Baptiſmum attigerit, extra locum conſecratum humabitur.

18 II. Indigni ſunt hæretici, atque omnes, qui ipſis in puncto hæreſis (non in aliis negotiis) favorem, auxilium, aut receptaculum præbent. *cap. 2. de Hæret. in 6.* Sed quia nonnunquam contingit, quod familia alicujus potentis hæretici cum comminatione gravium malorum deſideret ſepulturam Eccleſiaſticam hæretici defuncti, ideo quæritur, an ad evitandum grave malum poſſit Parochus dictam ſepulturam concedere? difficultatem facit *cap. ſacris 5. de his, quæ vi metusve cauſa &c.* ubi S. Pontifex dicit, quod propter metum nullatenus liceat communicare cum excommunicato, *quamvis enim*, inquit, *metus attenuet culpam, eam tamen non prorſus excludit, cum pro nullo metu debeat quis mortale peccatum incurrere &c.* Ex quo textu nonnulli concludunt, quod metus non tantum non excuſet a tranſgreſſione Legis divinæ, aut Naturalis, ſed nec etiam a tranſgreſſione legis humanæ; ſiquidem prohibitio communicationis cum excommunicato (de qua *in d c. ſacris* mentio fit) tantum Jure humano Pontificio ſtatuta ſit; ſicut etiam videtur nullatenus poſſe licere, ut propter metum liceat contrahere cum conſanguinea intra 3. vel 4 gradum, licet id impedimentum tantum juris poſitivi ſit, neque debeat exiſtimari inſolitum, quod lex humana etiam cum periculo mortis obliget, quemadmodum in legibus militaribus quotidianum eſt. Verum ego puto diſtinguendum, an ſepultura hæretici, vel quævis alia transgreſſio legis Pontificiæ petatur in contemptum Eccleſiæ, vel ex alia cauſa, v. g. ad ſplendorem familiæ conſervandum &c.? Priori caſu locum habebit text. *dict. cap. ſacris*; nam cooperari ad contemptum Eccleſiæ non eſt tantum lege humana, ſed utique etiam divina prohibitum, juxta illud *Matth. 18. Qui Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus.* Poſteriori autem caſu communior eſt ſententia, quod gravis metus excuſet a transgreſſione legis humanæ; quia non eſt veriſimile, legislatorem voluiſſe obligare in caſu tam extraordinario, *l. nam ad ea 5. ff. de LL.* & cum magno alterius damno. Unde qui juſto metu adactus contraxerit cum conſanguinea, non peccabit per contractum, peccabit autem per copulam, cum enim tale matrimonium propter impedimentum conſanguinitatis (quod metus tollere non poteſt, ſed tantum excuſare a peccato) ſit nullum, copula conſequens

non tantum lege humana, sed & divina prohibita erit. Verum quidem est, quod dux belli possit imperare militibus, eosque etiam ad periculum vitæ obligare, sed id exigit salus publica & natura belli, atque id aperte constat de imperantis voluntate, & milites tam periculosarum legum non ignari, nihil omninus se ultronee ducis potestati subdiderunt, Syl. *V. Metus n.* 7. Azor. *Institut. Moral. lib. 1. cap. 11. q. 1.* Quod si igitur contingat, cum tam periculosis minis peti sepulturam Ecclesiasticam, non in contemptum Ecclesiæ, sed pro honore familiæ, ut præmissum, Parochus non tenebitur cum gravi suo damno resistere; cessante tamen periculo tale cadaver, si ab aliis dignosci possit, iterum exhumari debet, ut clare constitutum est in *c. sacris 12. h. t.*

19 III. Indigni sunt in excomunicatione aut interdicto decedentes, si ante mortem saltem a simplici Sacerdote absoluti non sunt: quibus enim non communicamus vivis, etiam non communicare defunctis debemus. *d. c. sacris, & cap. fin. hoc tit. cap. is, cui 20. de sentent. excomm. in 6.* si tamen ante mortem signa pænitentiæ dederint, etiam post mortem absolvuntur, & sepulturæ Ecclesiasticæ mandantur. *d. cap. is, cui.* Cum tamen hodie per *Extravag.* Martini V. *ad evitanda scandala &c.* nullus excommunicatus necessario vitandus sit, nisi fuerit per Ordinarium tanquam excommunicatus *denuntiatus*, vel sit notorius *percussor Clerici*, ideo controvertunt DD. utrum hodie excommunicati, qui vitandi non sunt, sepultura Ecclesiastica gaudeant? Affirmativam sustinet Nav. *de sepult. Conf. 4.* & Paul. Laym. *in Theol. Moral. lib. 4. tr. 5. num. 8. circa finem*, & plures apud eum citati, ex eo, quod circa tales excommunicatos deficiat ratio *in d. c. sacris*, assignata. Nihilominus probabilius judico, si de excommunicatione constet publice, non esse dandam Ecclesiasticam sepulturam, quia *dict. Extra ag.* non vult adjuvare excommunicatos, sed tantum fideles innocentes, ne facile aliquam censuram incurrant. Covar. *in Relect. cap. Alma Mater de sent. excomm. in 6. p. 1. § .2. n. 11.* Zoës. *ad hunc tit. num. 9.* Notanter dico: si excommunicatio sit *publica*; nam si sit occulta, & forte soli Parocho cognita, non erit sepultura Ecclesiastica deneganda, quia privata scientia uti quidem licet quandoque in privato, non autem ad condemnationem in publico.

Quod si quis notorie excommunicatus defacto in loco consecrato sepultus esset, forte posset tolerari propter authoritatem DD. qui primam sententiam docent; multa namque fieri prohibentur, quæ tamen facta sustinentur. *c. ad Apostolic. 16. de Regularib.* maxime quando irritatio facti multa incommoda secum trahit, ut in nostro proposito exhumationem cadaveris, pollutionem & necessitatem reconciliandi Ecclesiam vel cæmeterium, præjudicium Parochianorum, qui interim

terin propter pollutam Ecclesiam Sacrificiis, & Sepultura carere debent: sicut in Simili Covar. *in Relect. Clem. si furiosus de Homicid. in pr. num. 9.* circa irregularitatem expositi, cujus parentes ignorantur, censet, ob diversas opiniones, expositum ad ordines non facile admittendum, admissum tamen tolerandum.

20 IV. Sepultura Ecclesiastica privantur omnes in notorio peccato mortali decedentes, ut sunt in ipso crimine furti vel adulterii &c. interempti. *cap. fures 31. causa. 13. q. 2.* Item sibi mortem inferentes ex desperatione vel iracundia. *cap. placuit 12. causa. 33. q. 4.* Secus est, si ex fatuitate, vel si inflicto sibimet vulnere lethali ante mortem pœnituerint. Imo in dubio non debet statim præsumi, quod peccaminose sibi ipsi mortem aliquis intulerit, nisi ex aliis conjecturis appareat. Nav. *h. t. Conf. 7.* Covar. *Var. Resol. l. 2. c.1. num. 11.* Interim tamen, quia communi hominum existimatione creditur ex desperatione & in malo statu decessisse, qui v. g. in cubiculo suspensus aut in puteum præcipitatus reperitur, ideo si ex adverso aliquæ conjecturæ adsint pro ipso defuncto, quod ex corruptione mentis, aut ab aliis suspensus sit, vel quod casu in puteum deciderit &c. ad evitandam qualem qualem hominum offensionẽ forte non inconsulto fiet, si tale cadaver de noctu sine consuetis solennitatibus in loco consecrato sepeliatur. Cæterum subitanea morte extincti, etiamsi constet, quod in vita sæpius peccaverint, nihilominus saltem privatim pœnituisse censebuntur. Text. & Pan. *in c. ex parte 11. h. t.*

V. Ecclesiastica sepultura non gaudent, qui omiserunt Paschalem Communionem, nisi ante mortem pœnituerint. *cap. omnis utriusque 12. de Pœnit. & Remiss.* An autem hac pœna affici possit, qui quidem tempore Paschali omisit Communionem, sed intra annum semel aut sæpius eam peregit? Non putarem; cum enim privatio sepulturæ sit pœna valde gravis & infamis, videtur benigniori interpretatione temperanda. *l. pen. ff. de Pœn. cap. odia 15. de R. J. in 6.* ut in *d. cap. 12.* statuta referantur ad omnia verba præcedentia, si nimirum aliquis nec *semel saltem* in anno confessus fuerit, nec communionem *ad minus* in Pascha susceperit: quæ non verificantur de eo, qui extra tempus Paschale semel aut sæpius confessus est. Accedit, quod committentem contra *d. c. 12.* ideo DD. tam graviter puniri existiment, quod se suspectum de hæresi reddat, quasi minus curans *Pœnitentiæ* Sacramentum. Barb. *in d. cap. 12. num. 11.* id vero rationabiliter dici non possit de eo, qui intra annum hoc Sacramentum rite suscepit.

VI. Usurarii manifesti mortui antequam restituerint, vel de restituendo caverint. *cap. 2. de Usuris in 6.* Sed cum materia usurarum sit altioris indaginis, & multi contractus ab usura excusari possint, ideo

non erit facile concedendum Parocho, ut propria authoritate sine prævio judicio Ecclesiastico tam gravem pœnam exequatur.

VII. Religiosi proprietarii *c. Monachi 2. c. cum ad Monasterium 6. de statu Mon.*

VIII. Qui in Torneamentis non causa recreationis, & honestæ armorum exercitationis, sed cum periculo vitæ institutis decedunt. *c. 1. de Torneam.*

21 IX. Demum excluduntur a sepultura Ecclesiastica, qui in duello etiam privato sine patrinis & sociis cum ordinario tamen periculo vitæ, ex condicto, statuto tempore, & in loco convento instituto, occumbunt. Trident. *Sess. 25. de Ref. cap. 19.* juncta Bulla Gregor. XIII. *Ad tollendum.* & Clemen. VIII. *illius &c.* Quod si tamen aliquis in duello quidem lethaliter vulneretur, sed extra illud receptis Sacramentis, vel saltem datis pœnitentiæ signis moriatur, mihi videtur benignius, non esse privandum sepultura Ecclesiastica: quidquid alii contradicant; quia Concilium tantum loquitur de occumbentibus in duello, nec ex Bullis aliud evincitur: proinde locus est receptæ doctrinæ, quod pœnæ potius interpretatione leniendæ, quam exasperandæ, nec ad casus etiam plane similes extendendæ sint.

Præterea pœnæ duellantium non habent locum in illis, qui dum se se invicem in platea offendunt, statim ibidem dimicant; quia cum termini pœnales sint stricte accipiendi, talis dimicatio non est proprie duellum, quod fit ex condicto & statuto tempore, sed potius repentina aggressio & defensio. Item volunt nonnulli, calore iracundiæ excusari a pœnis duelli, qui in continenti accederent ad locum aliquem, ibique dimicarent. Vid. cc. apud Barb. *in Collect. DD. ad Concil.* Trident. *Sess. 25. de Ref. cap. 19. num. 13.* & seq.

22 Sed quid si miles in exercitu, vir equestris in Aula Regia, officio, dignitate, Ducis aut Principis favore ob ignaviæ suspicionem excidere debeat, nisi identidem provocanti se sistat. Item si ad pugnandum lacessens alterum, crebra convitia, & contumelias adjiciat, qua iste molestia, & subeundo dedecore aliter se liberare non possit, nisi armis congrediatur: nunquid si talis provocatus in duello occumbat, sepultura Ecclesiastica privari debebit? in similibus circumstantiis acceptantem duellum oblatum non animo occidendi provocantem, sed gratia meræ defensionis, saltem in foro interno excusari putant Lucas Floronus *de duello l. 6. §. 2.* Filliuc. *tom. 1. tract. 15. cap. 5. num. 107. & 113.* Laym. *in Theol. moral. lib. 3. tract. 3. tom. 3. c. 3. num 3.* Navar. *cap. 15. n. 3. & 4.* Pro eadem sententia speculative plures rationes faciunt, quas adducit Lessius *de J. & J. lib. 2. cap. 9. dubio 12. num. 38.* practice tamen contrarium tenendum videtur propter malas consequentias, & quod plerumque aliud medium sit conser-

vandi

vandi honorem, v.g. dicendo ad provocantem, se paratum fore, si per Ecclesiam liceret: vel provocantem experturum, quocum negotium habeat, si palam, & non proditorie aggressus fuerit &c. Lessius *d. l. num. 48.* Peregrin. *de duello q. 24.*

23 (Sed quidquid sit de hac difficultate, an excusetur, qui mere defensive duellum honoris causa suscipit, quæ non est de præsenti instituto latius examinanda: interim tametsi supponerem sententiam affirmativam, dicerem tamen, occumbentem in tali duello non esse Ecclesiastice sepeliendum, id quod evincere videtur Bulla Clem. VIII. *illius vices &c. §. 5.* ubi aperte statuitur, pænas duellantium procedere, si unus miles cum altero etiam ex hostili castro, etiam ducum permissu, privata tamen de causa, duellum ineat: quale duellum profecto miles sine ingenti apud totum exercitum diffamatione, & contemptu utique detrectare non potest. Ratio au-24 tem fundamentalis est, quod ad execrationem, & extirpationem alicujus gravis criminis (in genere talis) aut abusus multa fiant sine culpa vera, quæ non fiunt sine causa aut culpa præsumpta; & sæpe numero aliquis ex præsumptione mali damnetur, qui tamen revera est innocens: ita electus per simoniam alterius, etiam ignoranter, dignitate privatur. *c. nobis fuit 27. de Simonia.* Ita filii hæreticorum, item filii eorum, qui crimen læsæ Majestatis perpetrarunt, graviter puniuntur per privationem bonorum, successionum, dignitatum &c. ut ipsis *mors sit solatium, & vita supplicium.* Quamvis ex sua persona nihil commiserint. *cap. vergentis 10. de hæret. l. quisquis 5. C. ad L. Jul. Majest.* Ita multorum locorum sunt statuta, ut cum armis deprehensus in carcerem conjiciatur, imo nonnunquam illico suspendatur, nulla admissa excusatione, quod fortassis ad defensionem contra hostem arma gestaverit.

TITULUS XXIX.

De Parochiis & alienis Parochianis.

§. I.

De Parochiis.

SUMMARIA.

1. Quid sit Parochia & Parœcia?
2. Ut ab Episcopis fiat certa Parochiarum designatio: Concil. Trident. mandat.

3. *Quando & qualiter novæ Parochiæ erigendæ?*
4. *Licitum est locorum ordinariis, ob causas rationabiles duas Parochias in unam conjungere.*
5. *Quæ sint jura Parochialia?*
6. *Si constet Ecclesiam esse Parochialem, fundatam habet intentionem in jure.*
7. *Ad probandam Parochiam quatuor conjunctim requiruntur.*
8. *Parochiæ Monasteriis incorporatæ, licet per Vicarios provideantur, retinent tamen omnia jura Parochialia.*
9. *Non est idem, beneficium curatum & Ecclesia Parochialis.*
10. *Quædam beneficia sunt actu curata, quædam tantum habitu.*

1 PArochia dicitur locus, in quo degit populus alicui Ecclesiæ (quæ propterea Parochialis vocatur) deputatus, certis finibus limitatus. Tusc. *1. p. Concl. 49. n. 1.* Unde & frequenter in jure Parochia parœcia appellatur, quod græce idem sonat, ac Conventus, seu habitatio accolarum.

2 Pertinet autem ad Episcopi officium Parochiarum fines & populum designare. *cap. nullus omnino 11. causa 16. q. 7.* Trident. *Sess. 24. de Ref. c. 13.* ubi mandat, ut in iis Civitatibus & locis, ubi Parochiales Ecclesiæ certos non habent fines, sed promiscue petentibus Sacramenta administrantur, Episcopi pro tutiori animarum salute, distincto populo in certas propriasque Parochias, unicuique suum perpetuum & proprium Parochum assignarent, a quo solo licite Sacramenta percipiantur &c.

Olim quidem constitutum erat *in c. unic. causa 10. q. 3.* ut non minus, quam decem municipia sive domus & familiæ Ecclesiæ Parochiali assignarentur: sed rectius arbitrio Episcopi relinquitur, qui providere debet de tanto & tali Parochiæ districtu, ut populus ad Divina commode convenire, & Parochus ex decimis & oblationibus congrue ali possit.

3 Quod si Parochianorum numerus in tantum excrescat, vel locorum distantia faciat, quominus præsertim tempore hyemali populus ad unam Ecclesiam commode conveniat, vel ægrotantibus Sacramenta deportentur, poterunt Episcopi novas Parochias etiam invitis prioribus rectoribus erigere, & pro sustentatione novorum Parochorum competentem portionem ex reditibus matricis sive antiquioris Ecclesiæ assignare, aut si necesse fuerit, populum ad alimenta (quæ ex priori Ecclesia satis haberi nequeunt) novis Parochis præstanda compellere. Trid. *Sess. 21. de Reform. cap. 4.*

Circa quam constitutionem Trident. desumptam ex *c. 3. X. de Eccles. ædif.*

Not. I. Quod Ecclesia matrix in nova Parochia, ex suo quasi gremio erecta, acquirat jus patronatus, ejusque rector sive Parochus possit præsentare Sacerdotem ad istam novam Ecclesiam. *d. c. 3. de Eccles. ædif.* Si tamen partem suorum redituum contribuerit. Garc. *de Benef. p. 5. c. 9. num. 97.* Not.

Not. II. Decimas ad Ecclesiam matricem pertinentes non transire ipso jure ad Ecclesiam novam, sed in arbitrio Episcopi esse, an decimas vel alios fructus eidem assignare velit. Barb. *in Coll. ad d. c. 4. Trid. num. 16.*

Not. III. Quod Episcopus citare & audire debeat antiquæ Ecclesiæ rectorem & patronum, si forte justam causam habeat contradicendi, & si forte Parochia sit incorporata, ejus defensio non ad vicarium curam exercentem, sed Prælatum loci, cui Parochia incorporata est, pertinebit. Barb. *d. l. n. 11.* & *14.*

Not. IV. Quod ad evitationem novæ Parochiæ erigendæ, numerositati populi vel distantiæ locorum provideri possit per erectionem novæ capellæ (quæ & filialis dici solet) quæ sit in potestate & proprietate Parochialis antiquæ, & in qua Parochus vel Prælatus habens Ecclesiam incorporatam, exponat Sacerdotem principalis Ecclesiæ Coadjutorem sive Vicarium. Rota apud Tamb. *post. tom. 4. de jure Abbat. decis. 32. n. 6.* Barb. *de Offic. Episc. alleg. 68. n. 7.*

4 Ex adverso si alia Parochia ad tantam paupertatem deveniat, ut ex ejus reditibus sarta tecta conservari, aut Parochus ali nequeat, nec per unionem aliorum beneficiorum simplicium ei provideri possit, licet locorum ordinariis ex duabus Parochiis unam facere. Trident: *d. Sess. 21. cap. 5.*

5 Porro ad Ecclesias Parochiales pertinet, jurisdictionem in foro pœnitentiali exercere, Sacramenta administrare, matrimonia solennizare, Eucharistiam asservare, fontem Baptismalem, cœmeterium, & jus sepeliendi defunctos habere, ut demum ejus rectori jus sit, decimas oblationesque percipere, teste Innoc. & Panorm. *ad rubric. hujus tit.* 6 † Licet vero ex singulis his narratis juribus non præcise probetur, nec ex eorum defectu semper reprobetur Ecclesia esse Parochialis; cum similia possint etiam aliis Ecclesiis ex privilegiis, vel consuetudine, aut præscriptione competere: quando tamen constat, Ecclesiam esse Parochialem, tunc quoad omnia ista jura habet fundatam intentionem, ut si desuper cum alia Ecclesia lis oriatur, non Ecclesiæ Parochiali, sed alteri onus probandi incumbat.

7 Attamen de hoc ipso nonnunquam disceptatur, quibus argumentis Ecclesia proprie Parochialis esse convincatur: quatuor requisita conjunctim justificanda esse ad probandam Parochiam ex dictis aliorum DD. & Rotæ Decis. colligit Barb. *de Paroch. p. 1. cap. 1. n. 37. Primum* est, inquit, potestas fori pœnitentialis. *Secundum*, locus certis finibus limitatus, in quo populus alicui Ecclesiæ deputatus degit. *Tertium*: ut Parochus curam exerceat nomine proprio. *Quartum*: ut Sacerdos tanquam rector singulariter & non cum aliis ad regimen Parochialis Ecclesiæ admittatur.

8 Verum circa hæc duo ultima requisita

quisita advertendum est, quod ea non Ecclesiam, sed personam respiciant, id est, probanda sint ad eum solummodo effectum, si quis contendat se esse verum & proprium Parochum loci. De cætero ipsa Ecclesia ex primis duobus requisitis satis probatur esse Parochialis; frequens enim est, quod Parochiæ soleant Monasteriis, Capitulis, Collegiis, aliisque beneficiis uniri, & incorporari, in quibus Sacerdos curam non proprio sed Vicario nomine, nec solus, sed cum aliis exercet. Interim ipsa Ecclesia retinet omnia Parochialia jura, & si desuper sive a Vicario, populo, Episcopo, vel extraneo lis moveatur, Monasterium vel Capitulum, cui incorporata est, fundatam intentionem habebit. Rota apud Tambur. *de Jure Abbat. tom.* 3. *decis. 102.*

9 Demum advertendum est, non semper esse idem beneficium curatum, & Ecclesiam Parochialem. Nam Ecclesia, sive beneficium curatum, generalius quid est, continens sub se plures species; & quamvis Parochia sine cura non sit, potest tamen cura sine Parochia esse, ut in Ecclesiis, quæ Filiales appellantur: in locis noviter ad fidem conversis, vel ad habitandum accomodatis, in quibus necdum limites Parochiales per Episcopum assignati sunt.

Alia quoque beneficia sunt curata non Parochialia, quæ curam tantum fori externi habent, sive potestatem & jurisdictionem visitandi, excommunicandi, absolvendi, corrigendi, judicandi &c. Et hæc cura large & improprie cura dicitur teste Barb. *de Paroch. p. 1. cap. 1. n. 57.* Cura autem proprie accepta, est cura fori pœnitentialis, & Sacramentorum administratio. Interim quoad incompatibilitatem, & residentiæ obligationem non est inter utriusque curæ beneficia diversitas. Trident. *Sess. 6. c. 1. Sess. 7. c. 4. Sess. 23. cap. 1. de Ref.*

10 Sed & beneficia curata quædam sunt actu curata, in quibus de facto exercetur cura, quædam autem habitu tantum curata, quibus nimirum ex prima institutione cura annexa fuit, sed ea postea per unionem, privilegium, consuetudinem aliumve casum sublata fuit: & hæc beneficia habitu solum curata ad instar simplicium beneficiorum habentur, nec cadunt sub dispositionem Juris de curatis beneficiis loquentem v. g. quoad incompatibilitatem, residentiam &c. Barb. *d. l. n. 50.*

§. II.

§. II.

De Parochis eorumque requisitis, Officio & Potestate.

SUMMARIA.

11. Parochus & Plebanus quomodo differant?
12. Parochus unus in qualibet Parochia esse debet.
13. Requisita Parochi, ætatis maturitas, morum gravitas, & debita scientia.
14. Parochus ab initio non necessario debet esse Sacerdos: sed sufficit, quod sit 25. Annorum inchoatorum, & in Minoribus constitutus.
15. Intra annum tamen debet suscipere Sacerdotium, nisi Ecclesia sit Collegiata.
16. Morum gravitas & bonum exemplum maxime in Parocho commendatur & requiritur.
17. Qualis ejus debeat esse scientia?
18. In quibus consistat officium Parochi?
19. Qualiter Missæ sacrificium pro suis ovibus Parochi offerre teneantur?
20. Quatenus teneantur ad residentiam personalem?
21. Parochus habet tantum Jurisdictionem in foro Pœnitentiali & Sacramentali, quam tamen etiam extra territorium privatim exercere potest.

11 PArochum esse, qui Parochiæ præest, constat. Et vocatur nonnunquam etiam Rector Ecclesiæ, scilicet Parochialis, aut Plebanus, quamvis proprie plebanus sit, qui plebaniam habet, id est, Ecclesiam sub se plures Ecclesias, vel Capellas habentem. Text. & Gloss. *in c. 1. ne Clerici vel Mon. in 6.* Barbos. *f. E. V. l. 2. c. 18. n. 5.*

12 Possunt quidem, imo de Jure deberent, in una Parochia esse plures Clerici. *cap. 3. de Vit. & hon. Cler.* (quamquam id de consuetudine non servetur, nec ob exilitatem redituum plerumque servari possit) unus tamen tantum in una Ecclesia potest esse Parochus, non plures: sicut nec vicissim unus in pluribus Parochiis esse potest. *cap. cum non ignores 15. de Præb.*

13 Porro, cum ars artium sit regimen animarum *c. cum sit 14. de Æt. & qual.* nemo debet id suscipere, & in Parochum constitui, qui idoneus non sit. Dicuntur autem idonei, in quibus 3. concurunt requisita, nimirum ætatis maturitas, morum gravitas, & debita scientia. *cap. cum in cunctis 7. §. inferiora. de Elect.*

14 Quod attinet ad ætatem, in Parocho requisitam, ea est 25. annorum inchoatorum *d. §. inferiora & c. licet. Canon. 14. eod. in 6.* Neque tamen Parochus statim initio, quando sibi confertur Parochia, Sacerdos esse tenetur, dummodo sit Clericus saltem in minoribus constitutus. *c. 2. de Instit. in 6. c si pro Clericis 8. de Præb. in 6.* Nec obstat textus *in cap. præterea 5. de Æt. & qual.* cum Gloss. *ibid.* ubi dicitur, quod non debeat ad regimen Ecclesiæ Paro-

chialis aliquis, *nisi Subdiaconus sit ad minus*, admitti. Nam statim subditur: *dispensative tamen in minoribus ordinibus constituti consueverunt assumi.* Per quæ verba declaratur, illud procedere de rigore Juris antiqui: & saltem de consuetudine, quæ tacitam dispensationem inducit, istud non servari. Imo Jus illud antiquum & strictum per *d. c. 2.* & *c. si pro Clericis.* indifferenter correctum esse, docent Archi. Joan. Andr. & alii teste Glossa *in d. c. pro Clericis.*

15 Porro talis Clericus, in minoribus vel sacris constitutus, intra annum, a die adeptæ possessionis suæ Parochiæ numerandum, in Sacerdotem promoveri debet: alias, si intra hunc terminum, cessante legitimo impedimento, promotus non fuerit, elapso anno ipso Jure privatus erit. *d. c. licet Canon.* & *c. Commissa 35. de Elect. in 6.* exceptis tamen Ecclesiis Collegiatis, etiamsi alias Parochiales sint, & iis, qui ad earum regimen assumuntur: in his enim non habere locum hanc constitutionem, ut quis elapso anno ipso Jure sit privatus, sed requiri, ut juxta antiquiores Canones monitio Episcopi præcedat, & si monitus aliquis non ordinatus fuerit, tum demum per sententiam privari possit, declaratum est in *c. statutum 22. de Elect. in 6.*

16 Circa morum gravitatem recolantur tradita in *Tit. de vit. & honest. Cleric.* & quæ monet Concil. Trid. *Sess. 12. de Reform. cap. 1.* Optime S. Greg. *l. 34. Mor. c. 30.* ait: *Non debet hominum ducatum suscipere, qui nescit homines bene vivendo præire, ne, qui ad hoc eligitur, ut aliorum culpas corrigat, quod resecare debuit, ipse committat.* Certe quæ de Clericis generaliter statuta sunt circa bonos mores a SS. Canonibus, multo magis in Parochis, qui aliis bono exemplo non minus, quam verbo præesse debent, obtinere censenda sunt.

17 Circa scientiam in Parocho requisitam optandum quidem foret, ne non nisi optime instructi in S. Theologia & SS. Canonibus assumerentur: quia vero id in tenuioribus præsertim Parochiis haud facile haberi potest, ideo saltem in Parocho desideratur, ut sciat ea, quæ plebi sunt ad salutem necessaria: nempe ut sciat articulos fidei, & Decalogum, eaque aliis explicare possit, & insuper sufficienter sciat ea, quæ pertinent ad Sacramentorum administrationem. Sotus *4. dist. 25. art. 4. conc. 3.*

18 Officium & potestatem Parochi constare in cura animarum & administratione omnium Sacramentorum (Confirmatione & Ordine exceptis, quæ muneris Episcopalis sunt) constat. Quo pertinet etiam prædicatio divini Verbi, & Catechizatio puerorum, ac rudium, quæ in Concil. Trid. *Sess. 24. de Reform. c. 4. specialiter* eis commendatur. Item celebratio Missarum, maxime festivis, aut aliis ex fundatione præscriptis diebus. Ubi iterum in d. Concil. *Sess. 23. c. 1. in pr.* insinuatur, quod Parochi ex præcepto Divino (imo & naturali ra-

ratione) teneantur pro suis ovibus Sacrificium Missæ offerre.

19 Quod tamen non eo sensu accipiendum est, quod semper totum sacrificium principaliter pro subditis offerendum sit, & nunquam possit Parochus secundum aliam intentionem celebrare: sed sufficiet, si secundario suarum ovium meminerit, & quandoque arbitrio boni viri principalem intentionem pro eis faciat. Barb. *de offic. Par. p.* 1. *c.* 11. *n.* 10.

20 Ad prædictas autem functiones peragendas necessariam esse residentiam in Parochia, manifestum est. Quæ Parochis multo strictius, quam Canonicis & aliis beneficiatis imponitur, præsertim a Concil. Trid. *Sess. 23. de Reform. cap.* 1. Ubi cavetur, ut præter justam causam etiam licentia Episcopi in scriptis obtenta requiratur, quæ sine gravi causa ultra duos menses extendi non potest. Unde & licentia, ut causa studii Parochus abesse possit, olim *in c. cum ex eo, 34. de Elect. in* 6. ad septenium protensa, correcta hodie per idem Concilii Decretum censetur teste Barb. *ibid. n.* 55. Vid. tradita sub. *Tit.* 4. *de Cler. non resid.*

21 Jurisdictionem in foro externo Parochus non habet, sed tantum in pœnitentiali: unde nec pœnas & mulctas externas infligere, nec censuras inferre, aut in foro externo ab iis absolvere, nec causas audire & lites decidere potest: sed si quæ hujusmodi incidunt, ad Judicem Ecclesiasticum, seu Consistorium Episcopale referre debet. Potest autem non tantum valide, sed licite quoque potestatem & jurisdictionem suam non solum in Parochia, verum etiam extra Parochiam exercere, irrequisito licet Parocho loci, dummodo privatim id fiat, confessiones v. g. excipiendo, aut alia Sacramenta administrando sibi subditis Parochianis. Publice autem & cum stola Ecclesiam vel Confessionale ingrediendo sine licentia Parochi illius loci id facere non liceret, ne alienam jurisdictionem videatur turbare; sicut nec Episcopus sine alterius Episcopi licentia in aliena Diœcesi vel loco exempto Jurisdictionem & Pontificalia exercere potest. *c. cum Episcopus 7. de Offic. Ord. in 6.* Clem. 1. *de Foro comp.* Plura de Parochis, eorumque obligatione, officio, & Juribus, ex instituto tradita sunt *in Manuali Parochorum.*

§. III.

De propriis, & alienis Parochianis.

SUMMARIA.

22. *Quinam dicantur Parochiani proprii, vel alieni?*

23. *Quomodo in duobus locis quis possit habere domicilium & esse Parochianus?*

24. Etiam quasi domicilium alicubi habens habetur pro Parochiano.
25. Parochiani tenentur Sacramenta suscipere a proprio Parocho, & quid de consuetudine?
26. Missam audire in diebus etiam festivis alibi possunt, si non adsit contemptus.
27. Si major pars a Parochia abesse velit, Parochus non debet tolerare.
28. Parochiani pro certa persona in Parochum assumenda, vel contra eam supplicare possunt.

22 Parochiani dicuntur, qui intra limites Parochiæ alicujus stabiliter habitant, & domicilium posuerunt, sive Clerici sint, sive Laici: dicunturque proprii respectu ejus Parochi, in cujus Parochia degunt, eique subsunt: respectu alterius, in cujus Parochia domicilium non habent, alieni. Nec solum respectu Parochi, sed etiam Episcopi, Parochiani vocantur: quia Diœceses etiam nomine Parochiarum nonnunquam appellantur, ut constat *ex c. pen. & ult. h. t.*

23 Quomodo domicilium constituatur, animo scilicet & facto. *L. domicilium 20.* cum Gl. ibid *ff. ad Municip.* jam diximus in *Lib. I. Decretal. Tit. XI. §. 3. de temp. ordinat.* Potest autem quis habere domicilium in 2. locis & Parochiis, & sic utriusque Parochi proprius Parochianus esse. Quod tamen non statim contingit, si in 2. locis aliquis domos, vel hortos habeat, vel ad villam in alia Parochia sitam, sive causa recreationis, sive ad exercenda ruralia venire soleat. *cap. is qui 3. de sepult in 6.* Sed tum demum, si utrobique ita instructus sit, ut in ambobus locis se collocasse censeatur juxta text. *in l. assumptio 6. §. 2. ff. ad Municipal.* Ita erit, si quis in uno loco per æstatem, in altero per hyemem habitare soleat: nam ad domicilium non requiritur, ut quis perpetuo ibi maneat, dummodo non recedat, nisi cum intentione redeundi. Ibi enim unusquisque domicilium habet, *unde rursus non sit discessurus, si nihil avocat: unde cum profectus est, peregrinari jam destitit*, ut loquitur Imperat. *in L. cives 7. C. de Incolis.*

24 Sed quid si aliquis longo tempore in aliqua Parochia, in qua domicilium non habet, forte propter studia, & negotia commorari debeat, aut velit, an non etiam iste pro Parochiano habendus erit? Resp. Affirmative; nam etiam per quasi domicilium quis redditur Parochianus, præsertim in ordine ad suscipienda Sacramenta (excepto Sacramento ordinis) a Parocho & Prælato loci, teste Gloss. *in Clem. 1. de Privileg.* Panorm. *in c. cum contingat. num. 29. de For. comp.* Layman. *Theol. moral. l. 5. tr. 6. c. 10. n. 5.* Hinc Studiosus v. g. Salisburgi existens Parochiam suam hic habere censetur: licet, si discedat in patriam, etsi reversurus ad studia, etiam ibi propriam Parochiam habeat; teste Laym. *l. cit.*

25 Igitur sicut Parochus Parochianis suis tenetur ad Sacramenta ministranda; ita ipsi vicissim tenentur

in

in Parochia ſua Sacramenta Eucharistiæ & Pœnitentiæ frequentare, Miſſam audire, coram eo, ſi velit, matrimonium celebrare. Imo in *Clem. 1. de Privileg.* ſub excommunicatione reſervata prohibetur Regularibus, etiam exemptis, ne, ſine ſpeciali licentia Parochorum, Extremam Unctionem, vel Evchariſtiam alienis Parochianis adminiſtrent, aut matrimonio aſſiſtant. Verum tam per privilegia Mendicantium, quam per conſuetudinem ab hoc Juris rigore receſſum eſt: nam extra tempus Paſchale paſſim non ſolum Sacramentum Pœnitentiæ, ſed etiam Evchariſtiæ, ſive apud Regulares, ſive in aliis Eccleſiis frequentari permittitur, ſcientibus, & non contradicentibus Parochis, qui propterea tacite conſentire cenſentur. De quibus plura Caſiſtæ.

26 Quod attinet ad auditionem Miſſæ, licet *in c. 2. h. tit.* ſtatuatur, Parochum alienos Parochianos, qui propria Parochia contempta ſuam volunt audire Miſſam, ab Eccleſia ſua abjicere debere: Item in *Extra. 2. de Treug. & pace. inter Com.* Religioſis Mendicantibus ſub excommunicatione inhibeatur, ne prædicent, populum non teneri audire Miſſam diebus feſtis in propria Parochiali Eccleſia, niſi forte juſtam cauſam ſe abſentandi habeant &c. Nihilominus de conſuetudine, ſi deſit contemptus, etſi juſta cauſa forte non adſit, alibi ſine peccato Parochiani Miſſam audire poſſunt, præſertim poſt Declarationem Leonis X. PP. quam refert Barb. *de offic. Par. p. 1. c. 21. num. 15.* qua declaravit, omnes fideles, qui apud Mendicantes, dummodo non contempto proprio Parocho, Miſſas audiunt, præcepto Eccleſiaſtico ſatisfacere, nec peccatum vel pœnam propterea incurrere. Quod idem innuitur in Concil. Trident. *Seſſ. 24. cap. 4. de Reform.* ubi Parochianos tantum monendos dicit, ut in propria Parochia divina officia frequentent. Igitur, ſi contemptus deſit, excuſantur: nec vero iſte contemptus etiam ex repetitis abſentiis præſumitur; cum alias delicta non præſumantur.

27 Interim ex *cit.* auctoritatibus Juris recte adhuc inferri poteſt, ſi fere omnes, aut etiam major pars Parochianorum alibi quam in Parochia ſua, miſſam audire vellet, id a Parocho tolerari non debere.

28 Quæres. An Parochiani poſſint certam perſonam pro Parocho petere, aut oblatum ab ordinario collatore recuſare. ℞. Quoad primum, nullum jus competere Parochianis nominandi, vel eligendi ſibi Parochum: ſi tamen pro certa perſona ſupplicent, eaque cæteris paribus ſit æque idonea, melius facturum Ordinarium, ſi eum aſſumat, quam alium invitis Parochianis obtrudat; eo quod hoc ipſo, ſi alia requiſita concurrant, ille, qui Parochianis eſt gratior, magis idoneus videatur, tanquam majori cum fructu præfuturus, *arg. c. quod DEI timorem 5. de ſtatu Monach.* ubi Panor. *n. 1.*

Ad 2. dicendum, non esse in arbitrio Parochianorum oblatum Parochum recusare. Supplicare tamen eis licebit, si rationabilem causam eum recusandi habere se putent: sicut in simili instare possunt, ut si Parochus suus male vivat, a Parochia amoveretur; ipsorum enim magnopere interest, ne sub malo Pastore periculum incurrant. per *c. Maximam. 6. dist. 81.* & Panor *ibid.* Cæterum quæ Jura Parochiani suis Parochis debeant, circa decimas præsertim, oblationes & sepulturas, suis locis dictum & dicendum est.

TITULUS XXX.

De Decimis, Primitiis, & Oblationibus.

§. I.

Quid sint, cui, & quomodo solvantur Decimæ?

SUMMARIA.

1. *Quid & quotuplices sint decimæ?*
2. *Decimæ quatenus sint juris Divini?*
3. *Pro Decimis Parochus habet intentionem fundatam in Jure.*
4. *Declaratio c. 2. de Restit. spol.*
5. *Monasterium circa Parochiam sibi incorporatam censetur loco Parochi.*
6. *Cui Parocho solvendæ sint decimæ?*
7. *Quid sint & cui debeantur Decimæ novalium?*
8. *Laici habentes Jus decimandi ex privilegio vel infeudatione, non possunt exigere Decimas novalium.*
9. *Idem de Religiosis, qui jus decimandi a Laicis acceperunt.*
10. *Resolvitur quæstio, an Ecclesiastici, habentes Jura decimandi ex privilegio, possint petere decimas Novalium.*
11. *Fallit in certis casibus.*
12. *Parochus potest prohibere, ne decimæ separentur se vel suo nuntio absente.*
13. *An in solutione decimarum admittenda sit impensarum deductio?*
14. *De jure decimæ sumptibus Parochianorum deferendæ sunt in horrea Parochorum: valet tamen consuetudo contraria.*
15. *Moram committenti nocet interitus Decimarum.*
16. *Decimæ non solutæ an sequantur possessorem prædii?*
17. *Qualis actio competat contra tertium possessorem?*
19. *Respondetur ad contraria.*
18. *Exceptio circa decimas competentes Laicis ex privilegio.*

1 DEcimæ sunt pars decima fructuum tam terræ, quam aliarum rerum DEO in recognitionem universalis dominii debita, & ipsius ministris persolvenda. Sunt autem decimæ aliæ *prædiales*, quæ ex fructibus

ctibus prædiorum debentur, ut de vino, frumento, oleo, pomis, fœno, & similibus. Aliæ *personales*, quæ debentur ex lucro humana potissimum industria quæsito, ut ex mercatura, militia, stipendiis, aliisque negotiationibus & obventionibus. Tertium quoque genus decimarum nonnulli constituunt, quas *mixtas* appellant, eo quod partim quantum ad productionem naturæ de prædialibus, partim quantum ad accedentem industriam de *personalibus* participent; & hujusmodi censent esse *decimas animalium*, seu ex fructu pecorum perceptas lanæ, lactis, ovorum &c. Sed magis placet istas decimas animalium ad *prædiales* referre; tum quod in jure tantum duo genera decimarum, scilicet *prædialium* & *personalium* exprimantur, *cap. ad Apostolicæ 20. h. tit.* tum quod plus in illis natura, quam industria operetur; tum quia etiam in frumento & vino magna hominum industria accedere debet, & tamen nemo dixerit, decimas frumenti & vini personales esse.

2 Originem habere decimas ex Jure divino, nullus ambigit (si *de prædialibus* loquamur, secus de *personalibus*, ut infra *in q. 7.* dicetur) ut videre est *Levit. 24. Num. 18. Deut.* 14. An vero etiamnum hodie in novo Testamento Juris divini sint, sicut asseritur *in c. Parochianos* 14. & *c. tua nobis 24. h. t.* inter antiquiores præsertim DD. gravis fuit concertatio: a qua illa quæstio principaliter dependet, an decimæ per consuetudinem, privilegium, vel præscriptionem Parocho auferri possint. Sed omissis, quæ fuse pro & contra passim adducuntur, hodie magis receptum est, decimas eatenus esse Juris divini, in quantum deserviunt pro necessaria sustentatione ministrorum Ecclesiæ, quia teste Scriptura, *dignus est operarius cibo suo.* Matthæi 10. v. 10. & Apostolus 1. *Corin. 9. v. 13.* & 14. dicit: *Dominus ordinavit, ut, qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivant, & qui Altari deserviunt, de Altari vivant.* Unde hoc respectu nec privilegio, nec consuetudine tolli posse, infra dicetur. Cæterum autem, quod præcise decima & non major vel minor pars dari debeat, censent unam esse de legibus cæremonialibus & judicialibus, quæ per legislatorem hominem in novo Testamento acceptatæ obligant tantum ex Jure humano. *arg. c. un. de Purif. post part.* Vid. Azor. *Instit. mor. p. 1. lib. 7. c.* 21. Henr. Canis. *de Decim. c. 3.* idque non parum confirmatur ex eo, quod Summi Pontifices pridem concesserint, & adhuc concedere soleant Religiosis, aliisque privilegia exemptionis, & immunitatis a solvendis decimis. *c. ex parte* 21. *cum seqq. h t.* quod fieri non posset, si decimæ simpliciter Juris divini forent.

3 Decimæ Parocho propter spirituale Ministerium persolvendæ sunt, & ita quidem ad eum spectare censentur, ut si cum Monasterio, Clerico vel Laico, seu quocunque, qui Parochus non est, super

ſuper decimis litiget, non cogatur jus ſuum probare, quia fundatam intentionem habet in jure; ex quo præſumitur, quod decimæ ad ipſum pertineant, niſi Adverſarii contrarium oſtendant. *c. cum contingat 29.* & *c. cum in tua 30. hoc tit.* Imo quamvis alias ſpoliatus ante omnia reſtituendus, ſpoliatus tamen a Parocho ſuper decimis non reſtituitur, niſi plene de jure ſuo docuerit *cap. 2. de reſtit. ſpol. in 6.*

4 Verum hunc text. *c. 2. de reſtit. ſpol. in 6.* putarem procedere in circumſtantiis caſus *ibid.* propoſiti, ſi nimirum ſpoliatus *aliquamdiu*, id eſt, modico tempore fuerit in poſſeſſione, & ita non tantum contra illius jus decimandi, ſed etiam contra poſſeſſionem præſumatur. Alias enim daretur anſa Parochis aliorum jura libere invadendi, litem movendi, pacem turbandi, ſcandala violentiarum excitandi &c. quod utique juri, & æquitati conſentaneum non eſt; cum regulare ſit, quod etiam vero domino non liceat violenter poſſeſſionem rei ſuæ apud alium exiſtentem invadere ſub pæna amiſſionis dominii. *L. ſi quis in tantam 5. C. Unde vi §. ſed ne. J. de vi bon. rapt.* & prædo etiam ſpoliatus reſtitui debeat. *c. in literis 5. de reſtitut. ſpol. l. 1. §. qui a me 30. ff. de vi & vi arm.* a qua regula æquitate plena & paci Reipubl. conſulente non ita facile recedendum, quin potius jura juribus concordanda. *c. cum expediat 29. de Elect. in 6.* Sunt quidam, qui ex hoc textu ſtatuunt generalem *exceptionem* a regula, *quod ſpoliatus ante omnia reſtituendus ſit*, quoties *jus reſiſtit ſpoliato, & aſſiſtit ſpoliatori.* Henr. Can. *d. l. c. 16.* Sed cum *exceptio* potiſſimum tantum in hoc textu ambiguo fundetur, qui ad concordiam jurium & pro bono pacis publicæ aliter explicari poteſt, non video, quare neceſſe ſit hanc *exceptionem* generalem ex particulari textu ſtatuere, cum alii textus non obſcure pugnent in contrarium: vid. *cap. 3. de cauſ. poſſeſſ. & prop.* ubi circa jus eligendi præſumptio fuit contra extraneos pro capitulo, ut propterea Barb. *ad d. c. 2. de reſtit. ſpol. in 6. num. 8.* recte differentiam ex modica poſſeſſione (de qua *in d. c. 2.*) aſſignaverit. Item *in c. licet 20. de Præb. in 6.* ubi detinens duas Parochias ſpoliatus ab Epiſcopo reſtituitur, cum tamen contra ſpoliatum & pro ſpoliant faciat jus *c. de multa 28. X.* & *Extrav. execrabilis. de præb.* Urget, quod alibi tradit Barb. *de Offic. Epiſc. p. 3. alleg.* 127. *num.* 41. Ricc. *tom. 4. ref. 303. in fin. addit. ad Greg. XV. deciſ.* 312. quod Epiſcopo circa Jura Epiſcopalia, in quibus habet juris aſſiſtentiam, contra quemcunque non detur manutentio, quando adverſarius *eſt in poſſeſſione temporis conſiderabilis*; ergo nec in ſimili Parocho contra poſſeſſorem decimarum.

5 Quod ſi Parochia ſit Monaſterio incorporata, tunc quantum ad decimas Monaſterium cenſebitur loco Parochi, & tam contra Parochianos, quam etiam contra Epiſcopum, & Vicarium curam exercen-

centem fundatam intentionem habebit. *Decis. Rot. apud. Tambur. de Jur. Abb. 3. decis. 102.*

6 Quæritur autem I. cui Parocho solvendæ sint decimæ, si quis in una Parochia Sacramenta percipiat, in altera sua prædia sita habeat?

Hæc quæstio deciditur *in c. Apostolicæ 20. h. t.* ubi Pont. respondet, decimas personales solvendas esse Parocho Sacramenta ministranti, quantum ad prædiales vero attendendam esse locorum consuetudinem. Quid autem, si nulla constans consuetudo probari valeat, & propterea ad terminos Juris communis recurratur? Resp. de Jure esse probabilius, quod decimæ prædiales illi Parocho, intra cujus Parochiam prædia sita sunt, persolvi debeant; ne Parochiæ limites confundantur, & plurimæ lites subnascantur. *c. cum sint homines 18. eod. tit.* Idem dicendum de decimis *animalium*, quas superius prædialibus annumeravimus, ut illi Ecclesiæ solvantur, in cujus territorio aluntur. Si in duobus pascantur locis, pro diversitate temporum, decimæ inter illas Parochias dividentur pro rata temporis, nisi consuetudo aliud habeat. Rebuf. *tr. de decim. q.* 8. *num. 11.*

7 Quæritur II. Cui debeantur decimæ Novalium? Supponendum imprimis, Novale aliquando sumi *proprie*, aliquando *improprie. Proprie* dicitur locus prius omnino sterilis ad culturam redactus v. g. si ex sylva extirpata, vel palude siccata agri fiant; aut si fundus, qui ab hominum memoria fuit incultus, denuo ad culturam redigatur. *c. quid per novale 21. de verb. signifi. Improprie* autem, si in locum ante cultum novi fructus inferantur, v. g. si ex vinea, aut prato fiat ager vel contra: vel certe prout in Jure Civili Novale dicitur terra præcisa, quæ anno inculta jacuit. *l. Sylva 30. §. novalis. 2. ff. de V. S. d. c. quid per Noval.* His præmissis. Resp. Si novalia intra fines alicujus Parochiæ exurgant, decimæ eorum debentur illi Parochiæ; si vero in loco nullius Parochiæ fiant; v. g. si sylva, quæ inter duas Parochias jacens pro utriusque termino fuit assignata, ad culturam redigatur, decimæ horum novalium debentur Episcopo, quia ipse est Parochus loci, qui proprium Parochum non habet. *c. quoniam 18.* & ibi Panorm. *n. 2. h. tit.* Sed

8 Quæritur III. An etiam Parocho debeantur decimæ Novalium, si alius intra fines suæ Parochiæ jus decimandi habeat ex privilegio vel infeudatione? In hac quæstione duo quasi extra controversiam sunt I. Quod privilegium vel infeudatio aut emphyteusis de decimis concessa *Laicis* non extendatur ad Novalia *proprie* dicta (bene autem ad *impropria*) quia talis concessio tum propter personam Laici non implentis spirituale ministerium, ob quod dantur decimæ, tum propter præjudicium Parochialium Ecclesiarum, odiosa, & restringenda est. *c. tua 15. in fine h. t.* II. Quod Re-

9 ligiosi,

ligiosi, qui decimas acquirunt cum consensu Episcopi de manibus Laicorum juste detinentium, *juxta c. cum Apostol. 7. De his quæ fiunt a Prælat.* non possint ex translatione hujus juris in se, decimas Novalium petere, sicut nec ipsi Laici potuissent: secundum vulgatas Regulas, quod nemo plus Juris in alium transferre possit, quam ipse habet, & surrogatum sapiat naturam ejus, in cujus locum surrogatur. *c. 2. in fine h. t. in 6.*

10 At magna est dissensio, utrum si *personis Ecclesiasticis* privilegium decimandi a S. Pontif. concessum sit, per tale privilegium etiam decimæ Novalium comprehendantur? Affirmativam cum Gloss. & Abbate *in c. ex parte 27. h. t. per text. ibi.* plerique veteres Canonistæ tenuerunt, ut refert Barb. *in eod. c. ex parte 27. h. tit.* ita enim sonat text. *in d. c. ex parte: cum tibi, quod majus est, sit concessum, ut videlicet decimas de laboribus terræ Parochiarum tuarum cum integritate percipias, de Novalibus eas exigere satis potes: quia ubi majus conceditur, minus concessum videtur.* Econtra Recentiores existimant, Privilegium decimandi etiam *Ecclesiasticis* concessum non comprehendere decimas Novalium: fundantur partim in communibus Juris regulis; quod privilegia concernentia præjudicium tertii restringenda. *cap. olim. 24. de V. S.* item quod privilegia non extendantur ad futura, tempore concessionis non extantia. *c. fin. de Rescript.* partim vero *in cap. 2. de Decim. in 6.* ubi satis clare insinuatur, quod jus percipiendi decimas Novalium debeat per speciale privilegium concedi, & non contineatur in Jure percipiendi veteres decimas. Textum autem. *in d. c. ex parte* accipiunt de casu, de quo loquitur: videlicet, quod Prælatus possit petere decimas Novalium de Parochiis suo Monasterio incorporatis, in quibus loco Parochi est. Covar. *Var. Res. lib. 2. c. 12. num. 13.* Gutier. *Canon. qq. lib. 1. c. 21. n.* 120. Barb. *in d. c. ex parte n. 9.*

Puto in hac difficultate imprimis inspicienda esse verba & mentem privilegii; nam si habeat verba ampla & favorabilia, ex quibus colligi possit, mentem privilegiantis se extendere etiam ad novalia v. g. *concedimus, ut omnes & quascunque decimas, vel omnem decimationem talis territorii percipere possis &c.* dicendum erit, tale privilegium etiam Novalia comprehendere, sicut id ipsum secundæ sententiæ authores admittunt. Gutier *d. l. n. 25.* & fundamentum est in *d. c. ex parte* ibi: *ut decimas cum integritate percipias &c.* Cæterum si privilegium sine hujusmodi verbis prægnantibus, tantum in forma communi concessum sit, utraque sententia suis non destituitur argumentis & rationibus. Verum cum in causa & interpretatione Novalium plurimum attendendum sit ad præjudicium Ecclesiarum. *per text. in d. cap. quid per Novale. in fin. de V. S.* nec non in qualibet causa favor litigantis (si ille non sit privatus, sed publicus & de jure) considerari debeat, *c. fin. de Sent. & re jud.* ideo puta-

putarem, has diſſentientes opiniones aliqualiter ita conciliari poſſe: ſi nimirum Parochus in hac quæſtione concurreret cum Monaſterio, quod ipſum etiam Sacramenta fiedelibus diſpenſare ſolet, & idcirco magnum favorem meretur, juſque decimandi eſſet in parvo diſtrictu conceſſum, ita ut Parocho ſufficiens ſuſtentatio relicta fuiſſet: exiſtimarem primam ſententiam pro Monaſterio *ex cap. quia circa 22. de Privileg.* ubi remiſſio decimarum Epiſcopalium, Monaſterio indefinite facta, extenditur etiam ad decimas poſſeſſionum futuri temporis, quas ſcilicet Monachi primum ex poſtfacto acquirent; *cum nihil*, inquit ibidem Pontifex, *exceperit, & potuerit excepiſſe, ac in beneficiis ſit pleniſſima interpretatio adhibenda, nec debeat una eademque ſubſtantia diverſo Jure cenſeri.* Quæ deciſio & rationes Pontificis optime adduci poſſunt, contra rationes pro ſecunda ſententia adductas; neque *text. in c. 2. h. t. in 6.* adeo clarus eſt, quin reſponderi poſſit, eum non loqui de privilegio a S. Pontif. conceſſo, ſed ſi Religioſi decimas a Laicis acceperint, ſicut in fine declarari videtur; item ſi valde grave præjudicium Parochorum vertatur. Interpretatio vero, quæ a Cov. & aliis affertur *ad c. ex parte.* quod nimirum loquatur de Jure communi & proprii Monaſterii Parochiis, in quibus Abbas loco Parochi eſt, non omnimode ſatisfacit; tum quod hoc modo non fuiſſet dubitandi ratio, quin decimæ Novalium ad Abbatem pertinerent, utpote nullo alio ibidem exiſtente, qui jura Parochialia prætendere poſſet; tum quod Pontifex non ſe fundet in Jure communi & proprietate Parochiarum, ſed in eo, quod, *ubi majus conceditur, minus conceſſum eſſe videtur.* Quia tamen additur in textu, *de laboribus Parochiarum tuarum &c.* ideo hoc rectius accipitur de illis Parochiis, non quæ *pleno Jure* pertinebant ad Monaſterium (circa quas ut dictum, non fuiſſet dubitandi ratio) ſed in quibus Monaſterium habebat ſolum jus præſentandi, & decimas ex privilegio, ut etiam advertit Henric. Canis. *de Decim. c. 11. n. 9.* Sin autem Parochus concurreret cum ſingulari aliqua perſona Eccleſiaſtica, vel cum Monaſterio quidem, ſed poſſet probare, per amplitudinem privilegii ſe multum gravatum, & vix habere congruam ſuſtentationem, tali cauſa non dubitarem, alteram ſententiam in Parochi favorem amplecti.

Quæritur IV. Utrum is, qui ex *præſcriptione* habet Jus decimandi in aliena Parochia, poſſit decimas Novalium exigere? Reſp. Eſſe diſtinguendum inter Novalia improprie dicta, & Novalia proprie dicta. De novalibus improprie dictis, quando ſcilicet vinea ager fit &c. præſcribens decimas de novis fructibus petere poterit; quia jus decimandi in illo agro hactenus poſſedit, & præſcripſit, *c. cum in tua 30. h. t.* De Novalibus autem *proprie* dictis regulariter decimas petere

non poterit, sed ad Parochum pertinebunt: quia, cum in loco Novalium ex defectu culturæ & consequenter fructuum, nullam decimationem exercere potuerit, intrat regula, quod non censeatur plus præscriptum, quam possessum. *c. cum contingat 29.* & ibi DD. *h. t.*

Idem dicendum existimo, si ex prato, in quo præscribens nullas decimas fœni percepit, ager fiat. *arg. d. cap. cum contingat.* Licet enim hujusmodi Novale forsan in rigore sit *improprie* tantum Novale, subest tamen respectu præscribentis ratio, quæ in Novalibus *proprie* dictis militat, quod nimirum in tali loco nullum jus decimandi exercitum possessum, & præscriptum sit.

11 Quæritur autem V. Utrum præscribens nullo casu possit decimas de Novalibus *proprie* dictis accipere? Summus Pontifex *in d. c. cum contingat* generaliter excipit casum, quo præscribens potest aliquam *rationabilem causam* allegare, ex qua demonstret, decimas Novalium ad se pertinere. Porro quænam sit talis *causa rationabilis*, ibidem non exprimitur, sed Doctores unam vel alteram enumerant. Nimirum I. Si decimæ præscriptæ sint intra limites certi prædii, & ibi pars aliqua inculta ad culturam noviter redigatur, maxime si pars illa minor sit, quia una eademque res non debet diverso Jure censeri, & major pars ordinarie trahit ad se minorem. II. Si ex loco inculto præscribens decimarum nomine aliquid saltem utilitatis prius perceperit, v. g. ex ligno, glandibus, arundinibus &c. Vid. Gutier. *l. 2. cap. 21. n. 102.* Gilken *de Præscript. p. 1. cap. 6. n. 281.* III. Videtur plane *causa rationabilis*, si præscribens præter ordinarium jus decimandi insuper præscriptionem juris percipiendi decimas Novalium probare possit, demonstrando videlicet, quod hactenus de exurgentibus Novalibus semper solitus fuerit decimas accipere; quæ tamen *præscriptio* si resultet ex diversis actibus respectu diversorum, videtur potius assumere naturam *consuetudinis*, neque rarum est, ut idem actus diverso respectu nunc *præscriptio* nunc *consuetudo* dicatur esse. Pan. *in cap. fin. de Cons.* veluti si Episcopus sine consilio Capituli soleat visitare diœcesim, respectu Capituli & Episcopi erit *præscriptio*, respectu diœcesis & populi erit *consuetudo*; poterit fortassis etiam huc accomodari doctrina Panor. *in c. cum in tua 30. h. t.* & Harpr. *ad tit. instit. de usu cap. n. 253.* quod ex præscriptione specierum resultet præscriptio generis.

12 Quæritur VI. An Parochus possit inhibere Parochianis, ne decimas separent, nisi se vel suo nuntio præsente? Resp. Affirmative *arg l. si suspecta 29. ff. de inoffic. te.* Spec. *in tit. de Decim. ad fin.* Covar. *lib. 1. cap. 17. n. 8, ℣. octavo.* Imo tametsi de consuetudine contraria in aliquo loco decimatio absente Parocho, vel in horreo fieri soleret, si tamen Parochus posset probare,

se

ſe multoties exinde defraudatum eſſe, juſte peteret ab Epiſcopo iſtam conſuetudinem declarari invalidam, ex eo, quod ſit damnoſa Eccleſiæ, & occaſionem peccato præbeat. *cap.* 1. *de Conſuet.*

13 Quæritur VII. An decimæ de integris fructibus, vel de iis tantum, qui ſuperſunt deductis impenſis neceſſariis, ſolvi debeant? Reſp. Differentiam eſſe faciendam inter decimas *prædiales* & *perſonales*. In illis nulla fit expenſarum deductio, ſecus in iſtis *c. paſtoralis 28. h. t.* Rationem hujus differentiæ communiter aſſignant, quod decimæ *prædiales* debeantur eo modo, quo fuerunt inſtitutæ in veteri lege, in qua DEUS non reſpexit ad Jus Civile futurum, quatenus ex illo verbum *fructus* interpretandum ſit, ſed id verbum *fructus* intellexit naturaliter, prout in fundo creſcunt, & DEI beneficio percipiuntur. At vero cum decimæ *perſonales* debeantur ex ſola lege Eccleſiæ, nec ullum de illis in lege veteri ſit præceptum, merito effectum eſt, ut in illis Jure humano inventis, & poſt Jus Civile inſtitutis, verbum *fructus* civiliter (id eſt, deductis impenſis. *l. fructus 7. ff. ſoluto Matrim.*) conſideretur. Barb. *de Offic. Par. part. 1. c. 6. n. 181.*

14 Quær. VIII. Utrum Parochiani teneantur propriis ſumptibus deferre decimas in horrea Parochorum? Reſpondetur, principaliter attendendas eſſe conſuetudines locorum, & Diœceſium; valent enim conſuetudines, ut decimæ vel a Parocho aſportentur, vel ab ipſis Parochianis deferantur. Gutier. *canon. qq. l. 2. c. 21. num. 45.* Abſtrahendo autem a conſuetudine, magis communiter ſentiunt Doctores, de Jure obligari Parochianos, ut in horrea Parochi decimas deferant, ſuis etiam propriis ſumptibus, per text. &c. Gloſſ. *in c. Revertimini 65. cauſ. 16. q. 1.* Gutier *dict. l. num. 43.* Riccius *in praxi aurea. p. 2. reſol. 244.*

15 Si ruſticus fuerit in mora ſolvendi, quando tenebatur ſolvere, & Parochus paratus erat accipere, interim vero decimæ pereant, hic interitus ad ruſticum ſpectat: ſecus ſi voluiſſet ſolvere, & Parochus noluiſſet acceptare; mora enim ſua cuilibet nocere debet. *cap. mora 25. de R. J. in 6.* Si tamen Parochus poſtea voluiſſet acceptare, & ruſticus non dederit, attenditur poſterior mora *l. illud 17. ff. de peric. & commod. rei vend.* Gloſſ. *in c. cum homines 7. v. fructibus collectis hoc tit.* Panorm. *ibid. n. 7.*

16 Quæritur IX. An decimæ non ſolutæ ſequantur poſſeſſorem prædii? pone, quod venditor prædii longo tempore non ſolverit decimas, nunquid Parochus poſſit illas decimas non ſolutas ab emptore petere? Reſp. Affirmative, ita tamen, ut emptor ſuum regreſſum ad compenſationem damni propter evictas decimas contra venditorem habeat. Ratio deſumitur ex *l. Imperatores 7. ff. de Publican.* & *l. prædiis 36. ff. de Jure fiſci.* ubi ita de vectigalibus & tributis conſtitutum eſt, ut ad ea etiam *præteriti temporis* ſol-

venda possessores prædiorum conveniri possint, eo quod ipsa prædia potius, quam personæ obligentur. Unde rectissime argumentum ad decimas deduci potest: tum quod decimæ (quæ etiam *tributa egentium animarum* dicuntur, *cap. decimæ 66. caus. 16. q. 1.* & ante omnia *tributa* propter prærogativam dominii generalis persolvenda sunt *c. cum non sit 33. hoc tit.*) magis a prædio, quam persona habeantur, sicut ea de causa etiam Judæi decimas *prædiales* solvere debent. *c. de terris 16.* ubi Gloss. *in v. persolvenda h. t.* & habens prædia in alia Parochia, quam ubi percipit Sacramenta, in illa, ubi eadem prædia sita sunt, decimas dare debet, ut supra *q. 1.* dictum: tum quod decimæ sint *onus reale*, quod in quemcunque possessorem transit † atque si extent, utili vindicatione (prævia actione *ad exigendum* vel *communi dividundo*, si a reliquis fructibus separatæ non sint) aut si non extent, utili condictione *ex d. l. Imperatores* junct. *c. 1. de novi oper. nunc.* peti possint. *c. moderamine 23. caus. 16. q. 1.* ubi Gl. *in V. vindicent. c. pastoralis, & c. cum non sit X. h. t.* Atque hanc sententiam cum multis antiquis tradit Panor. *in c. cum homines 7. h. t. num. 6.* Riccius *p. 2. resol. 57.* Rebuf. *de Decim. quæst. 9. num. 9.* ubi & aliud notabile referunt ex Fed. de Senis. *Consil 81. num 2.* Si Parochus vel Ecclesia propter decimas malit venditorem convenire, quam novum emptorem, qui forte propter potentiam suam est difficilis conventionis, hoc esse ei concedendum, ne id, quod in favorem Ecclesiæ est introductum, ut novum possessorem convenire possit, in ejus odium retorqueatur; dum enim venditor prædium possedit, & fructus integros percepit, nata est contra eum actio personalis seu condictio ex Canone ad solvendas decimas, quæ per venditionem prædii exspirasse non videtur.

17

18 Verum hæc, quæ hactenus dicta sunt, non admittit Henric. Canis. *de Decim. c. 4.* & Henric. Zoës. *eod. tit. n. 52.* eamque inter tributa seu vectigalia, & inter *decimas* differentiam constituunt, quod onere *tributorum* ipsa prædia, onere vero *decimarum* ipsi tantum fructus afficiantur: qua ratione, inquiunt, si prædia elocata sint, non domini prædiorum, sed conductores seu fructuum perceptores ad solvendas decimas obligantur. *c. dilecti 8. cap. a nobis 24.* &c. *tua nobis 26. h. t.*

Attamen hac contraria opinione Canisii & Zoësii non obstante (cui suam relinquo probabilitatem) videtur mihi prior sententia Panorm. Riccii & aliorum *cc. ll.* optime ex jure defendi posse, pro favore nimirum Ecclesiæ, quæ alias regulariter privilegia fisci & Reipublicæ participat, quoties casus est applicabilis, Everh *in Top. a fisco ad Ecclesiam.* Lauret. de Franch. *de Controv. regul. p. 2. quæst. 96.* & ibid. Pasqual. *in addit.* Indubitatum autem est fisci privilegium, ut novos possessores ob non soluta tributa

buta convenire possit. *d. L. prædiis 36. ff. de Jure fisci.* & *L. Imperatores 7. ff. de Publican. l. 2. C. sine censu &c.* & tanto magis procedere argumentum *a fisco ad Ecclesiam*, cum decimæ magis quam tributa privilegiatæ sint, & ante hæc persolvi debeant. *d. c. cum non sit 33. h. t.* Parum vero convincit illa assignata inter tributa & decimas differentia; quia hoc ipsum est in quæstione, an ob decimas præcise tantum ipsi fructus, vel potius prædia propter fructus, quatenus decimales, obligata sint, prout etiam *tributa fructuum impendia sunt*, ut ait *JC. in l. neque stipendium 13. ff. de Impens. in res dotal.* & per *æs & libram* imponuntur juxta proportionem redituum sive fructuum bonorum. Roland. a Valle *1. Cons. 66. num. 15.* Nec est bona illatio; conductores prædiorum tenentur ad solvendas decimas, ergo ipsa prædia non sunt obligata. Imo redit hic iterum pulchrum argumentum a tributis ad decimas; nam per text. notab. cum expositione Gottofred. *in l. obsistere 10. C. de Annon. & tribut.* etiam tributa a colonis & emphyteutis solvuntur junct. *l. 2. C. de Jure Emphyteut.* & si isti revoluto anni spatio intra 6. menses non solverint tributa, domini prædiorum conveniuntur. Et in effectu per colonum non incongrue dici potest, dominum solvere decimas, utpote cui illud onus decimarum in sua pensione decedit, & tanto minus a colono accipit.

Si instes, tributa solvenda etiam data sterilitate, decimas vero nonnisi enatis fructibus; ideo patere, quod illa præcise prædiis, istæ fructibus adhæreant. Resp. ex hac instantia non plus evinci, quam quod tributa simpliciter sint onus prædiorum, decimæ vero sub implicita conditione nasciturorum fructuum: præterquam quod in magna sterilitate, ubertate priorum vel sequentium annorum aut aliorum bonorum seu prædiorum non compensabili saltem de æquitate etiam tributorum remissio facienda sit tanquam cessante causa *arg. l. 1. C. de omni agro deserto.*

Deinde *decimatio* valde similis est exactioni *annonæ*, quæ de frugibus dabatur, teste Gottofred. *ad rubric. C. d. Annon.* & tamen hanc tributis comparari vix dubium esse potest, *ex rubrica.* & *t. t. C. de Annonis & tributis*, & quidem in specie ad propositum nostrum, quod *annona* a defuncto debita non præstetur a cohæredibus pro portione hæreditaria, sed a possessore prædiorum frugiferorum, decisum est in *l. 2. C. jam d. t.* Dico: *a defuncto debita*: quod exinde satis apparet, quia ibi Imperat. loquitur *de ære alieno* & iis, quæ hæredes quatenus hæredes, adeoque *ex persona defuncti* solvere debent? de *futura* enim annona, ubi prædia hæreditaria jam sunt facta proprium Patrimonium hæredis, non fuisset dubitandi ratio.

19 Addo tamen, cum hæc argumentatio a tributis ad decimas præcipue favore Ecclesiæ & ob administrationem Divinorum procedat,

dat, eidem locum haud fore, si decimatio competat Laico, vel Clerico ex titulo patrimoniali vel singulari privilegio.

§. II.

Quo fundamento aliis præter Parochum jus decimandi competere possit?

SUMMARIA.

20. *Ecclesiastici acquirunt decimas ex privilegio, incorporatione, præscriptione, & donatione Laicorum.*
21. *Quid requiratur ad præscriptionem decimarum?*
22. *Laici quamvis sint incapaces decimarum, possunt tamen aliquot modis eas habere.*
23. *Præscriptione etiam immemoraili non potest Laicus jus directum decimandi acquirere.*
24. *Neque etiam consuetudine generali alicujus loci.*
25. *Laici multi habent decimas cum periculo animarum suarum.*
26. *Ex temporis immemorialitate præsumitur omni meliori modo pro decimis Laicorum.*
27. *Quid intersit, an Laicus præscripserit decimas, vel an tantum ex præscriptione relinquatur in possessione?*
28. *Præsumptiones Præsumptionibus eliduntur.*
29. *Ex immemorialitate non oritur præsumptio Juris, & de Jure.*
30. *Immemorialitas etiam tunc est, quando non constat de initio possessionis, licet constet de contrario.*
31. *An tempus immemoriale debeat 100. annos excedere.*
32. *Negativa probatur.*
33. *Qualiter probetur immemorialitas?*
34. *Notabilis limitatio in causa decimarum.*
35. *Probibitio Concil. Lateran. potest consuetudine abrogari.*
36. *Illa prohibitio videtur tantum procedere in infeudatione perpetua.*
37. *Ex consuetudine potest valere, ut unus Laicus jus utile in alium alienet.*
38. *Obligationi præstandi servitia feudalia, & canonem Emphyteuticum potest præscribi.*
39. *Jus utile potest quidem præscribi contra Laicos, sed non contra Ecclesiam.*
40. *Præscriptio non procedit contra prohibitionem Juris publici.*
41. *Differentia, cur magis res Ecclesiæ immobiles præscribi possint, quam jus utile decimandi?*

QUamvis regulariter omnes decimæ ad Parochum spectare censeantur, sunt tamen de jure aliqui modi proditi, quibus jus decimandi ad alios non solum Ecclesiasticos, sed etiam Laicos transferri potest.

Enim vero *Ecclesiastici* ex privilegio Papali, per incorporationem Parochiarum Monasteriis aut Canonicatibus factam, & per præscriptionem decimas acquirunt. Item Laici, qui juste habent decimas, possunt 20

possunt eas alicui alteri Ecclesiæ quam suæ Parochiali, maxime vero cuidam Monasterio, solius Episcopi accedente consensu, donare c. *cum Apostol.* 7. *de his quæ fiunt a Præl.*

Dico: si Laici *juste* habeant decimas. Alias enim donatio a Laico ne quidem præscriptionis titulum parat, *c. dudum* 31. & ibi Panor. *hoc. tit.* quod tamen limitat Rebuf. *tract. de Decim. c. 13. n. 93.* ut illi, qui receperunt decimas a manibus Laicorum, quamdiu vivunt, præscribere nequeant, secus vero eorum successores in bona fide existentes saltem tempore immemoriali: neque successori in dignitate nocet mala fides antecessoris, quia non ab ipso, sed a superioris institutione causam habet. Gl. sing. *in c. curæ 11. lit. f. de J. Patron.* quæ Glossa generaliter loquitur de præscriptione, nec requirit immemorialem: & plane videtur, quod ipse titulus successionis in beneficio vel dignitate, ex quo Prælatus vel beneficiatus etiam plerumque sub juramento (quod in confirmatione seu investitura præstat) tenetur defendere & conservare jura suæ Ecclesiæ, sicut est justus titulus ad possessionem talium decimarum (supposito quod aliunde nesciat vitiosam) *pro suo* adipiscendam, ita etiam ad præscriptionem ordinarii temporis 40. annorum. *text. not. in L. fin. ff. pro suo.*

21 Circa præscriptionem decimarum notandum est, quod allegans præscriptionem contra Parochum debeat vel tempus immemoriale vel saltem 40. annorum cum titulo probare, propter præsumptionem Juris, quæ militat pro Parocho & contra præscriptionem. *c. 1. de Præscript. in 6. junct. cap. 2. de Restit. spol.* idem dicendum circa Parochias Monasteriis pleno jure incorporatas, ita ut decimæ earum non nisi 40. annis cum titulo contra Monasterium præscribantur, quia per incorporationem monasterium habetur loco Parochi. Decisio Rotæ apud Tamb. *de Jure Abb. tom. 3. decim. 520. n. 11.* Quod si autem præscriptio allegetur contra aliam Ecclesiam, cui tantum ex privilegio vel etiam præscriptione decimæ competebant, sufficiet posse probare possessionem bona fide per 40. annos continuatam *d. c. 1.* imo contra Clericum privatum vel Laicum 10. anni inter præsentes, & 20. inter absentes cum titulo, & sine titulo 30. sufficient; quia hic nec præsumptio Juris adest, nec favor Ecclesiæ, ob quem quadragenaria præscriptio requiratur. Petr. Rebuf. *de Decim. q. 13. n. 100.*

22 Laici quidem de jure omnes sunt incapaces juris decimandi, tanquam spiritualis, & propter spirituale Ministerium competentis. *c. causam 7. de præscript. & c. quamvis 17. h. t.* Nihilominus l. ex privilegio Papali jus decimandi acquirere possunt: quia non excedit vires Papæ, Laicum ad jus spirituale habilitare & secundum quid Clericis æquiparare, sicut de facto ad jus patronatus quod spirituale est, omnes Laici habilitati sunt.

II. Ante Concilium Lat. quod probabiliter fuit habitum An. salutis 1179. Vid. Henric. Canis. *de Decim. c.* 13. *n. 6.* Laici poterant jus decimandi ab Ecclesia in feudum vel Emphyteusim accipere; quia tunc tantum acquirebant jus utile & temporale, non directum & spirituale; per dictum vero Conc. Lat. id prohibitum est *c.* 1. *caus.* 16. *q.* 7. Si tamen alicujus Majores ante Concilium decimas in feudum accepissent, is etiamnum hodie eas recte retinere posset. *arg. c. 2. §. sane h. t. in 6.*

III. Per contractum locationis aut usufructus etiam Laici decimas habere possunt, quia tunc nihil de dominio juris spiritualis in illos, sed tantum commoditas quædam percipiendi decimas, non tanquam sibi, sed Parocho debitas transfertur.

IV. Quædam decimæ sunt mere profanæ & *laicales*, quas olim domini suis prædiis, deinde subditis in Usumfructum, Feudum, vel Emphyteusim datis, tanquam loco tributi, pensionis annuæ, vel Canonis imponebant. Greg. Tholos. *in Syntagm. Juris lib. 2. cap. 20.* quo etiam referri posse videtur illa portio vini, quæ ex quibusdam vineis præsertim in Austria exigitur, & vulgo Bergrecht Appellatur.

V. Laici conversi, seu Religiosi de certo aliquo ordine, ut sunt Equites Melitenses, Teutonici &c. decimas quoque possidere possunt. *c. 3. de Priv.* Panorm. *in c. quamvis 17. h. t.*

23 *Præscriptione* autem etiam immemoriali ex communi DD. opinione Laicus decimas quoad titulum dominii *directi* acquirere non potest, quia est incapax possessionis, sine qua non currit præscriptio. *cap. causam 7. de præscript.* Unde non obstat (ut a quibusdam in contrarium opponitur) quod, quidquid per privilegium acquiri potest, id etiam possit per præscriptionem immemorialem, quam constat habere vim privilegii, per text. & Gloss. *in cap. super quibusdam. 26. de V. S.* atqui jus decimandi Laicus per privilegium acquirere potest, ut dictum, ergo &c. nam negandum est suppositum, quod ex persona Laici detur immemorialis decimarum præscriptio; datur quidem immemorialis *detentio*, quæ facti est, sed ex defectu possessionis & propter Juris resistentiam non datur immemorialis *præscriptio.*

24 Similiter nec consuetudine generali alicujus provinciæ introduci potest, ut Laici passim decimas jure dominii directi sibi vindicent, quia imprimis hæc consuetudo foret irrationabilis, ut Laici sine omni causa id habeant, quod DEO & Ministris ejus in recognitionem universalis dominii & propter spirituales labores debetur; deinde hæc consuetudo damnificaret Ecclesias, eas decimis privando, merito proinde invalidata intelligeretur *in cap. 11. de consuetud.* Notanter autem hactenus loquor de jure *directo* decimandi: nam quid dicendum sit de jure utili, paulo inferius exponam.

Gran-

Grandis igitur est difficultas, quomodo defendendi sint Laici, qui passim in nostris partibus decimas non ex titulo ususfructus, vel locationis, sed jure proprietatis sibi vindicant, nec privilegium Papale, nec infeudationem ante Concilium Later. factam ostendere possunt, nesciunt tamen, quo jure vel titulo primitus acceperint.

25 Vereor, ne multi Laici cum animarum suarum periculo decimas detineant, *juxta textum in cap. prohibemus 19. hoc titulo.* quando experientia constat, a tempore, quo hæreses ordinem, & tranquillitatem Ecclesiæ turbarunt, eo temeritatis perventum esse, ut præsertim Patroni & Advocati Ecclesiarum, jura & reditus Ecclesiasticos, quasi libere in suam utilitatem convertant, Parochos & Beneficiatos etiam non requisito Episcopo, & nescio, quibuscum illicitis pactis instituant, destituantque. Quare optandum foret magnopere, ut quidam Laici saltem opulentiores, ad eligendam viam tutiorem, & exonerandam suam, aut suorum Majorum conscientiam induci possent, ut decimas, aliaque Jura Ecclesiis Parochialibus restituerent. Verum, quia prædicti excessus non sunt de omnibus Laicis præsumendi, & satis colligitur ex Jure & DD. olim non fuisse infrequens, quod Laicis, vel ob merita sua in Ecclesiam, vel ob ipsius Ecclesiæ utilitatem, vel ex privilegio aut per contractum feudalem decimæ concederentur: idcirco in proposita quæstione duos casus principales distinguo.

I. An Laici habeant decimas a tanto tempore, ut nec de *initio*, nec de *Contrario* constet?

II. An habeant decimas a tanto tempore, ut de *Initio* possessionis quidem non constet, constet autem *de Contrario*, v. g. ex libris antiquis, vel instrumentis authenticis, ex quibus ostenditur, quod decimæ ante annos 100. vel 200. adhuc pleno jure penes Ecclesiam fuerint?

26 Quod attinet ad primum casum, dico, quamvis Laicus decimas præscribere etiam tempore immemoriali non possit, operatur tamen hæc immemorialitas temporis, quod ex ea præsumatur, antecessores Laicos omni meliori modo, sive deinde per privilegium, sive per infeudationem ante Concil. Later. decimas acquisivisse. *arg. cap. super quibusdam 26. de V. S. cap. 1. de Præscript. in 6. L. hoc jure §. ductus aquæ ff. de Aq. quot. & æstiv.* Pulchre ad propositum loquitur Gilken. *de Præscription. p. 1. cap. 8. num. 33.* Quamvis, inquit, 100. imo 1000. annorum possessio, ubi de non justo primordio constat, non minuat possessionis causam; cum in persona possessoris, & Majorum & authorum ipsius tale jus coalescere non potuerit. *cap. causam 7. de Præscript.* tamen ex quo de hujusmodi exordio non constat, & talis res sit, quæ ex causa Laico acquiri possit, existimandum est, cum tot annorum intervallo nemo ipsi quæstio-

ſtionem moverit, juſtam quoque initii rationem fuiſſe: cum enim tam varii ſint caſus, ex quibus inſtrumenta intercidere, vel interverti poſſint, videl. incendium, furtum, injuria concerpentium, vetuſtas ipſa omnia paulatim hauriens, infirmitas memoriæ ignorantium, quo loco quid poſitum aut conditum ſit, fiducia ſui juris ex tam longa & inconcuſſa poſſeſſione, non debet Eccleſia in tot humanæ conditionis caſibus occaſionem, aliquem ex inopinato caſu ſuo jure evertendi, aucupari, cujus forte majores propter optima in Eccleſiam merita decimas quaſi pro recompenſatione acquiſiverunt: quo etiam referri poſſunt, quæ infra *num. 37.* dicentur.

27 Sed, inquies, quid intereſt, an Laicus præſcripſerit decimas, vel an in illarum poſſeſſione & perceptione relinquatur? Reſp. Differentiam jam ſatis inſinuatam eſſe, ſi enim ponatur, Laicum præſcripſiſſe decimas, acquiſivit dominium juris, & id retinebit, tametſi aliquando poſt completam præſcriptionem emergat titulus & initium inhabile; quia impoſterum non amplius poſſidet decimas ex primo illo titulo, ſed ex jure præſcriptionis. Sin autem Laicus tantum ex præſumptione boni tituli, quæ oritur ex imemorialitate temporis, relinquatur in poſſeſſione, privabitur hac poſſeſſione, ſi per Parochum de vitioſo initio convictus fuerit. Felin. *in c. accedentes. num. 6.* & *in c. cum ex offic. num. 13. de Præſcript.* Non obſtat, quod dicit Vasquez. *Illuſtr. Controv. p. 1. lib. 2. cap. 81. num. 12. & 15.* licet conſtet de uno titulo inhabili, nihilominus ex diuturnitate temporis de alio meliori ex poſt facto ſuperveniente præſumendum eſſe: eo quod ex antiquitate temporis factum non tantum unum, ſed etiam plura, ſi neceſſaria ſint, præſumantur. Non obſtat, inquam; utut enim hoc forte procedat in aliis cauſis, in quibus Succeſſores ſaltem mediati in bona fide exiſtentes per longiſſimum tempus præſcribere poſſunt, tametſi Anteceſſores eorum fuerint in mala fide; Fachin. *lib. 8. controv. cap. 27. verſ. nec obſtant.* Cov. *de Præſcript. p. 2. §. 9. num. 7.* ſecus tamen eſt in cauſa decimarum, in qua nulla præſcriptio Laicum juvare poteſt. Propterea, quando Parochus probat vitioſum initium poſſeſſionis, habet triplicem fortiſſimam præſumptionem pro ſe. Unam ex incapacitate Laici. Alteram ex jure ipſo, quo omnes decimæ ad Parochum ſpectare cenſentur. *c. 2. de reſtit. ſpol. in 6.* Tertiam ex demonſtratione vitioſi initii in poſſeſſione Laici: dum contra Laicus ſolam & unam præſumptionem ex immemorialitate temporis prætendere poteſt: notorium eſt autem, unam præſumptionem aliis præſumptionibus pluribus & fortioribus penitus elidi ac enervari. *arg. cap. in noſtro 4. de Procurat. l. divus 7. ff. de in integ. reſtit.* Neque verum eſt, quod quidam contendunt, ex immemorialitate temporis oriri præ-

28

29

ſum-

ſumptionem Juris & de Jure, contra quam non admittatur probatio in contrarium: etenim nulla eſt præſumptio Juris & de Jure, niſi quæ expreſſe in aliquo Canone vel lege contineatur, quod de immemorialitate temporis non reperimus, eamque ob cauſam contra probatam immemorialitatem admittendas eſſe probationes de vitioſo initio, recte docet Arnold. Rath. *Tract. de Uſucap. cap. 5. aſſert. 48. num. 2. & 3.* Henric. Caniſ. *de decimis cap. 9. in fin.* Fachin. *Controv. l. 8. c. 33.*

30 In *altero caſu principali* potiſſima difficultas dependet ab eo, an dicatur tempus immemoriale, quando quidem non conſtat, quo *initio* cœperit poſſeſſio, conſtat autem de *contrario*, quod ſcilicet ante tot & tot annos necdum apud anteceſſores moderni poſſeſſoris fuerit. Nam ſi dici debeat tempus immemoriale, de cujus initio non conſtat, habebit Laicus præſumptionem juris ex immemorialitate temporis pro ſe, & relinquendus erit in poſſeſſione decimarum, uſque dum Parochus vitioſum initium oſtendat: licet enim non deſint, qui cum Hoſt. *in c. cum Apoſt. 7. h. tit. num. 10.* & Caniſio *de Decim. c. 13. n. 9.* putant, non ſufficere immemorialitatem temporis: contraria tamen ſententia æquitati magis convenit, ne quis ob difficultatem probationis facile ſuo jure privatur, & nihil antiquitati temporis tribuatur. Butrius & Imola *in d. c. cum Apoſtolica.* aliique apud Cov. *lib. 1. var. Reſ. cap. 17. n. 5.* citati. Sane hæc quæſtio non tantum vix apud aliquem authorem in terminis reperitur, ſed a plerisque confunditur, & nulla inter *contrarium* & *initium* diſtinctio adhibetur, ut per Gl. *in cap. 1. in v. memoria, de præſcript. in 6.* Maſcard. *de probat. vol. 2. Concluſ. 2042.* imo *in d. cap. 1.* expreſſe dicitur illa immemorialis præſcriptio, *cujus contraria memoria non exiſtit.* Verum frequentius DD. ſupponunt, recte dici poſſeſſionem immemorialem, quamvis conſtet, quod aliquando contrarium fuerit, dummodo de initio præſentis poſſeſſionis non conſtet. Cravetta *de Antiq. temp. p. 4. Sect. abſolutis differentiis.* Omnium clariſſime Molina *de J. & J. tract. 2. diſp. 76. num. 3.* Facit Text. *in cap. ſuper quibusdam 26. de V. S.* ibi: *ex antiqua conſuetudine a tempore, cujus non extat memoria, & in l. 3. §. ductus aquæ. ff. de Aqua quot. cujus origo memoriam exceſſit, Jure conſtituti loco habetur.* Doctores autem & textus ſupra relati optime cum hac opinione conciliari videntur per illum modum loquendi, quo utitur Menoch. *de Arbit. Jud. lib. 2. Cent. 1. cauſa 43. num. 2.* nimirum, quod illud dicatur tempus immemoriale, *cujus initii memoria non eſt in contrarium.* Bonus text. *in c. 1. de Conſuet. in 6.*

31 Nova eſt diſputatio, an ſit immemorialis poſſeſſio, quam conſtat infra 100. annos cepiſſe, neſcitur autem, quando? adeoque an tempus immemoriale neceſſario debeat 100. annos excedere?

32 Affirmant Card. *in c. si diligenti. de præscript.* Molina *d. disput. 77. n. 2.* Cov. *de præscript. p. 2. §. 3. sub numer. 9.* Sed si istorum DD. argumenta perpendo, parum me persuadent: etenim quod ita inferant: centenaria præscriptio requirit titulum *c. si diligendi, in fin. de præscript.* ergo immemorialis, quæ titulum non requirit, debet esse major centenaria; recte negari potest consequentia: quia quod in centenaria requiratur titulus, hoc ipsum in specialem favorem Ecclesiæ Romanæ constitutum est, ne tam facile per præscriptionem damnificetur. Unde, quod addit Molina, præscriptionem immemorialem esse magis privilegiatam, quam centenariam, verum est respectu præscribentis, non vero respectu ejus, contra quem præscribitur.

33 Quare in hac difficultate ego breviter sic dicendum arbitror, quod in illis causis, in quibus præscriptio 40. annorum cum titulo procedit, probabilius sit, ex nullo Jure evinci, quin etiam infra 100. annos ad effectum, quod aliquis non teneatur probare titulum, detur immemorialis possessio, si testes saltem per 40. annos testentur de visu proprio, quod semper viderint rem in hoc statu fuisse, & de cætero non audiverint de initio: quia tunc sufficienter probatum est, quod *origo memoriam excesserit*, prout id solum ad immemorialem possessionem requiritur *in d. l. 3. §. ductus aquæ. ff. de aqua quotid. & æst.* & quia de Jure Civili in præscriptione 30. & 40. annorum absolute non requiritur titulus. *l. sicut 3. & l. omnes 4. C. de præscript. 30. annor.* de Jure vero Canonico per quandam correctionem sit inductum, ut in præscriptione 40. annorum requiratur titulus, ubi jus resistit præscribenti. *c. 1. de præscript. in 6.* videtur omnino congruum, ut hæc correctio stricte accipiatur. *l. præcipimus 32. §. fin. C. de Appell.* & non extendatur ad eum casum, quo aliquis per famam & testes probare potest, possessionem 40. annos longius excessisse, & ita quidem, ut initii memoria non existat: quamvis forte 100. anni elapsi non sint. Atque hujus opinionis (ex aliis tamen fundamentis) etiam est Gravetta *de absolutis differ. num. 2.* cum Gl. *in c. cum nobis v. centum. de præscript.* & Alexand. apud eundem Gravet. *num. 4.* citato.

34 Interim tamen, quia in causa decimarum non est locus præscriptioni, sed solum ex præsumptione proceditur, ut jam sæpius repetitum; ideo libenter concesserim; quando constat possessionem intra 100. annos cœpisse, nescitur autem quando, posse tamen circumstantias & conjecturas concurrere, ex quibus præsumptio temporis antiqui elidatur, & pro Parocho (qui aliunde jam præsumptionem Juris pro se obtinet) sufficienter probetur, Laicum malam possidendi causam habere, nisi de legitimo titulo docuerit v. g. si constet, possessionem multum infra 100. annos cœpisse, antecessores

Laicos

Laicos fuiſſe potentes hæreticos, ſi teſtes ſuper immemoriali tempore producti varient &c.

35 Poſtremo quæri poteſt, utrum ſaltem circa jus utile decimandi, cujus Laicus non eſt incapax, conſuetudo vel præſcriptio aliquid operari valeat.

Reſp. I. Cum Canon Lateran. Concil. quo prohibetur, ne Laici de decimis infeudentur, non ſit juris naturalis, aut Divini, nihil putarem obſtare, qnin per contrariam conſuetudinem abrogari poſſit. *arg. c. fin. de conſuet. l. de quibus 32. cum ſeqq. ff. de LL.* haud enim videtur irrationabile, quod Laicis decimæ in feudum concedantur cum authoritate Epiſcopi, ſi id ipſorum merita, vel Eccleſiæ utiiitas expoſcat.

36 Deinde illam prohibitionem Concilii plurimi DD. tantum accipiunt de infeudatione *perpetua*, & in hæredes tranſitoria, unde cum correctiones Jurium non ſint extendendæ. *l. præcipimus 22. §. fin. C. de Apell.* exiſtimant, etiamnum hodie poſſe per Epiſcopum aliumve Eccleſiæ Prælatum decimas alicui Laico ex juſta cauſa, & cum ordinaria Juris ſolennitate ad tempus vitæ, vel aliud longum tempus in feudum vel emphytheuſim concedi. Gl. & Abb. *in c. quamvis 17. h. t.* Cov. *Var. Reſol. c. 17. num. 5.*

37 Reſp. II. Quamvis inter DD. controvertatur in *c. prohibemus 19. h. tit.* utrum jus *utile* per unum Laicum acquiſitum in alium recte alienetur? nihilominus per conſuetudinem tales alienationes convalidari poſſe, quia in Jure dubio optima legum interpres eſt conſuetudo, *l. ſi de interpretat. 37. ff. de LL.* & hinc non dubito, quin multæ decimæ ante Concil. Later. ab Eccleſiis, per modum feudi vel Emphyteuſis, ſeparatæ ſint, quæ etiamnum hodie apud Laicos manent, non quidem ſemper jure hæreditario, ſed per diverſas venditiones & alienationes bonorum ad eos devolutæ. Licet autem Laici, qui hujusmodi decimas poſſident, nulla pro iis ſervitia aut fidelitatem, ſecundum naturam Feudorum, Eccleſiæ præſtent, non tamen ſtatim evincitur, quod tales decimæ ab initio non fuerint per modum juris utilis conceſſæ; nam præſtatio ſervitiorum, & fidelitatis juramentum non eſt ſubſtantiale, ſed tantum naturale contractus feudalis; unde pacto, & conſequenter etiam præſcriptione illa obligatio tolli poteſt, quemadmodum dari *feudum Francum*, in quo nulla ſervitia præſtantur, & in feudo conceſſo Eccleſiæ non præſtari fidelitatem. *c. unic. Eccleſiam fidel. non fac.* nemo eſt, qui ignoret. Item quod obligationi præſtandi annuum canonem præſcribi poſſit per Emphyteutam, dicetur inferius *in §. 3. n. 48.* Eſt autem inter res feudales & Emphyteuticas *profanas*, ac inter *decimas* differentia, quod illæ per præſcriptionem poſſint tranſire in *allodium*, non vero iſtæ; quia juris *directi* decimandi incapax eſt Laicus.

Sed

38 Sed ais: quid valebit hoc jus *directum* apud Ecclesiam, si Laicus id non recognoscat, nulla pro eo servitia, fidelitatem, canonem, aut laudemium præstet? Resp. Sicut in aliis rebus præscriptio contra Ecclesiam admittitur, ita etiam in his. Et unum saltem reperio hujus juris directi effectum, quod nimirum Ecclesia has decimas a Laico possessas contra fiscum vindicare possit, si Laicus, sine legitimo hærede defunctus, bona vacantia reliquerit, aut crimen confiscatione bonorum dignum commiserit: in feudis enim & Emphyteuticis domino directo præjudicari non potest. Utrum autem S. Pont. pro plenitudine potestatis suæ non posset Ecclesias adversus præscriptionem Laicorum eatenus restituere, ut Laici in recognitionem directi dominii tenerentur de decimis possessis singulis annis certam aliquam portionem solvere, altioris indaginis est, & licet id foret æquitate plenum, ac Ecclesiis utile, vix tamen sine cooperatione Imperatoris & Principum terrarum posset in executionem deduci.

39 Resp. III. Hodie stante prohibitione Concilii Lateran. posse quidem Laicum contra alium Laicum, ante Concilium infeudatum, jus utile præscribere, contra Ecclesiam autem post Concilium non posse. Vel enim sciret, post Concilium non licere habere decimas in feudum ab Ecclesia, vel ignoraret? Si prius, foret in mala fide *vera*; si posterius, esset in mala fide *ficta*, seu ignorantia Juris, quæ non prodest acquirere volentibus. *l. Juris 7. ff. de Juris & fact. ignor. l. nunquam 31. in pr. ff. de Usurp. & Usucap.*

Sed ais: posse contingere, ut aliquis sciat, non licere dare feudum decimarum Laicis post Concilium, & tamen sit in bona fide, si nimirum ipse & ejus antecessores tempore immemoriali decimas ex titulo feudi possederint. Resp. Si in hac immemoriali possessione non constet de initio, omni meliori modo præsumendum esse, Laici majores forte ex privilegio & dispensatione speciali tale feudum accepisse: sin autem Parochus docere possit, quod tantum per privatas conventiones inter suos & Laici antecessores (quamvis Episcopi authoritate accedente) feudum datum sit, quantocunque etiam tempore non erit præscriptum: sicut enim pactis privatorum Juri publico derogari non potest, ita nec contraveniri prohibitioni legis communis, pu- 40 blicam utilitatem concernentis, per privatorum & particularium hominum præscriptionem. Cui non obstat, quod res temporales Ecclesiæ immobiles, vel mobiles pretiosæ alienari prohibitæ, nihilominus præscribi possint. Riccius 41 *in praxi aurea p. 1. res. 32.* nam diversitatis ratio est ista, quod res Ecclesiæ temporales non prohibeantur absolute devenire in manus Laicorum, sed tantum sine solennitatibus, quas cursus temporis,

&

& bonæ fidei possessio per 40. annos continuata supplere videtur. Sed circa decimas absoluta est prohibitio, ne per viam etiam juris utilis ad Laicos quibusvis cum solennitatibus transferantur.

§. III.

Qualiter detur immunitas a solvendis decimis?

SUMMARIA.

42. *An & qualiter detur immunitas a solvendis decimis?*
43. *Religiosi qualiter de Jure exempti a solutione decimarum?*
44. *Quorundam specialia privilegia extra corpus juris, & qualiter intelligenda?*
45. *An habentes communicationem privilegiorum, communicent privilegium immunitatis a solvendis decimis?*
46. *Consuetudine etiam datur immunitas, sed regulariter tantum immemoriali.*
47. *Præscriptione etiam Laici immunitatem acquirere possunt.*
48. *An præstationibus annuis præscribi possit, & quis sit sensus L. cum notissimi §. fin. C. de Præscript. 30. annorum.*
49. *Quanto temp. præscribatur im̃unitas?*
50. *A restitutione decimarum ante completam præscriptionem non excusat consumptio bona fide facta, aut triennalis possessio.*
51. *Ecclesia habet dominium in decimis nondum solutis in sui favorem, non vero in sui præjudicium.*
52. *Pupillus mutuans aut solvens manet dominus pecuniæ, quamdiu dominium sibi est utile.*
53. *Clericus minorennis in beneficialibus habetur pro majorenni, ut possit agere in judicio, non verò ut careat auxilio restitutionis in integrum.*
54. *Immunitas per contractum potest acquiri gratis, vel pro alia re spirituali.*
55. *Conciliatio* c. statuimus, & c. veniens, de Transact.
56. *Abbates possunt dare consensum in alienationem rerum ad suas Parochias pertinentium.*
57. *Quo sensu pro re temporali possit acquiri immunitas?*
58. *Pauperes an sint immunes a solvendis decimis?*
59. *Quis in causa decimarum sit Judex competens?*

42 NOn defuerunt ex antiquioribus præsertim DD. existimantes, neminem posse a solutione decimarum eximi, eo moti argumento, quod decimæ sint Juris Divini, & consequenter per humanas inventiones non remissibiles. Verum hanc sententiam cum communiori ita limitandam censeo, ut exemptio a solvendis decimis dari non possit, si per eam congrua sustentatio Parochis adimeretur; etenim decimas non aliter esse Juris Divini, quam in quantum ad sustentationem Clericorum necessariæ sunt, jam supra in §. 1. ex-

plicavimus. Quare si Parochus aliunde sufficientes reditus habeat, vel si ex decimis aliquorum tantum Parochianorum congrue sustentetur, recte dicitur, dari exemptionem seu immunitatem a solvendis decimis per *privilegium Pontificium*, *consuetudinem*, *præscriptionem*, *aut contractum*.

43 Per *Privilegium*, idque in corpore Juris clausum, Religiosi, & alia pia loca diversimode per Canones à solutione decimarum eximuntur, quos diversos Canones ita in ordinem redigit Gloss. *in c. ex parte 10. in V. laborum tuorum, hoc tit.* quod nimirum Monachi in primitiva Ecclesia decimas dederint tanquam Laici *arg. c. alia causa 6.* & *c. generaliter 40. caus. 16. q. 1. cap. duo 12. q. 1.* postea Paschalis II. statuerit, ut nec Monachi nec Clerici communiter viventes decimas de suis laboribus solverent *c. decimas 47. caus. 16. q. 1.* tempore vero procedente Hadrianus Papa solis Cisterciensibus, Hospitalariis, Hierosolymitanis seu Templariis concesserit hoc privilegium, ut de laboribus suis, quos propriis manibus, vel sumptibus excolunt, decimas solvere non teneantur; alios vero Monachos tantum in decimis Novalium suis manibus aut sumptibus factorum, item & in hortis, & nutrimentis animalium suorum exemerit. *d. c. ex parte.* cum seqq. *h. t.* demum Innoc. III. in Concil. Later. privilegium Cisterciensium & aliorum *in d. c. ex parte.* respectu possessionum post dict. Concil. acquirendarum sustulerit. Novalium autem nomine intelliguntur illæ terræ noviter per Religiosos ad culturam redactæ, de quarum cultura non extat memoria, ex quibus prius Parochus nullas vel exiguas decimas percipiebat. *c. fin. de Privileg.* & *c. quid per Novale. 21. de V. S.*

44 Cæterum extra corpus Juris per speciales Bullas multi Ordines Religiosorum exempti sunt, non tantum in Novalibus, sed etiam quibuscunque terris, quas suis laboribus vel sumptibus colunt. Sicut de Religiosis Congreg. Cassinensis, Camaldulensibus, Prædicatoribus, Carthusianis, & pluribus aliis attestatur Barb. *in d. c. ex parte n. 5.* Sed hæc privilegia non extenduntur ad illas possessiones, quæ non sunt Religiosorum propriæ, sed ab aliis conductæ *c. dilecti 8. h. t.* neque ad illas, quas Religiosi aliis vendiderunt, vel elocarunt; concernit enim privilegium tantum personas Religiosorum, non extraneas. *c. licet 11. h. t.* sicut in simili, licet fiscus de possessionibus, quas tenet, non solvat vectigal, emptores tamen & conductores, solvere tenentur. *l. locatio 9. §. ult. ff. de Publican.* Cæterum vero si in privilegio concedatur exemptio a solvendis decimis *de laboribus*, hic terminus non debet restringi ad sola Novalia, sed universas proprias possessiones propriis laboribus vel sumptibus cultas. *c. ad audientiam 12. h. t.*

Quæ-

45 Quæritur autem, an illi Religiosi, qui in specie quidem a solutione decimarum exempti non sunt, attamen generalem communicationem privilegiorum cum exemptis habent, hoc ipso etiam quoad decimas privilegiati censeantur? Negative aliquoties fuisse in Rota decisum, refert Barb. *de Offic. Par. p. 3. c. 38. §. 3. num. 41.* quia immunitas a solvendis decimis est difficilis concessionis propter præjudicium Parochorum. *arg. c. nuper. 34. h. t.* ut proinde locum habeat regula, quod in generali concessione non veniant ea, quæ quis verisimiliter in specie non esset concessurus. *c. qui ad agendum 4. de Procurat. in 6.* & quia dict. *c. nuper.* in quo similia privilegia abrogantur, est constitutio Conciliaris, cui non derogatur sine expressa mentione. Nihilominus tamen notabiles limitationes ex aliis Rotæ decisionibus ponit Pasqual. *in Addit. ad Laurent. de Franchis. de Controv. inter. Ep. & Reg. p. 2. q. 72. n. 10. & seqq.* quod nimirum in generali communicatione privilegiorum etiam veniat exemptio à decimis, si communicatio sit talis, ut exprimat aliqua præjudicialia privilegia saltem in genere, vel adsit talis amplitudo verborum, ut significet mentem communicantis se extendere ad omnia. Item si in privilegio communicato jam sit inserta clausula derogatoria *dicti cap. nuper.* quia privilegium communicans communicat privilegium cum suis qualitatibus: præsertim si privilegiorum communicationes habeant annexam clausulam: *quorum tenores &c.* quæ operatur, ut privilegia communicata censeantur literis communicationis de verbo ad verbum inserta. Accedit, quod privilegia exemptionis a decimis dentur Religiosis intuitu laborum, quos sustinent in Ecclesia prædicando, & Sacramenta ministrando, ut dixit Rota *decis. 795. n. 27.* ergo æquitas suadere videtur, ut ejusmodi privilegia ad Religiosos communicantes, qui similes labores subeunt, pariter extendantur.

46 Per *consuetudinem* quoque dari immunitatem a solvendis decimis, verior est sententia: ita enim videmus decimas *personales*, item decimas minutas passim abrogatas esse, sicut attestantur DD. qui in diversis Europæ partibus *de Decimis* scripsere. Sed hoc cum generali illa limitatione accipiendum est, si nimirum Parocho per talem consuetudinem congrua sustentatio non subtrahatur. Præterea recte advertit Paulus Layman. *in Theolog. Mor. l. 4. tr. 7. c. 6. n. 11.* quamvis regulariter ad introducendam consuetudinem adversus legem Ecclesiasticam 40. anni sufficiant; quia tamen lex decimarum obligat sub gravi peccato, non posse ordinarie immunitatem per consuetudinem nisi tempore immemoriali introduci, ex quo scilicet successores bona fide credant, suis Majoribus per privilegium, aut alium titulum obli-

gationem decimarum remissam esse: nam alias locum habebit text. *in cap. cum haberet 5. de eo qui duxit &c.* quod *diuturnitas temporis peccatum non minuat, sed augmentet*, & *in cap. fin. de Consuet.* quod *tanto sint graviora crimina, quanto diutius infelicem animam tenuerunt.*

47 Quod de consuetudine, magis de *præscriptione* sentiendum est: cum enim præscriptio in eo differat a consuetudine, quod consuetudo inducatur ab aliqua communitate, præscriptio vero a singularibus personis: sane minus præjudicabit Parocho, si unus vel alter per præscriptionem a solutione decimarum se eximat, quam si tota communitas. Imo quamvis Laici jus decimandi tanquam spirituale, & propter spirituale ministerium competens, acquirere non possint, per supra dicta, immunitatem tamen eos præscribere posse, magis inter DD. convenit; quia per hanc nullum jus spirituale, sed tantum potestatem fructus suos integros percipiendi consequuntur. Cov. *Var. Res. l.* 1. *c.* 17. *num.* 10.

48 Neque verum est, quod quidam docent *ex l. cum novissimi* 7. *§. fin. C. de Præscript. 30. an.* obligationibus annuis absolute præscribi non posse: nam contrarium evincitur *ex c. de quarta & c. ad audientiam* 13. *de Præscr. l. eos 26. C. de Usur.* Quod vero Imperator *in d. l. cum novissimi*, dicat, in iis obligationibus, quæ dationem per singulos annos continent, præscriptionis tempus non ab exordio obligationis, sed ab initio cujusque anni computandum esse &c. ita intelligi debet, quod circa obligationem annuam duæ quasi diversæ præscriptiones concurrant; una, qua præscribitur ipsi principali & generali annuæ obligationi, quæ se habet respectu omnium præstationum annuarum; & altera, qua præscribitur obligationi speciali & secundariæ dandi res singulas annis singulis: in illa præscriptio computatur a die, qua primitus in solutione cessatum est. *l. pen. in fin. C. de Præscript. 30. an.* in hac a singulis annis vel mensibus, in quibus res illæ solvi debuissent. *d. l. cum novissimi §. fin. in pr.* Unde, qui v. g. per 50. annos decimas bona fide non solvit, non tenebitur quidem illas decimas restituere, quas primo decennio percepit, quia etiam respectu illarum 40. anni elapsi sunt; neque illas, quas ultimo decennio percepit, quia illæ post præscriptionem jam completam perceptæ sunt; illas vero, quas intermediis 30. annis percepit, restituere omnino tenebitur, cum respectu illarum (numerando præscriptionem a singulis annis quibus solvi debuissent) ex defectu 40. annorum necdum completa sit præscriptio. Quam eandem interpretationem quondam docuit Reverendissimus D. Gregorius Kimpfler, nunc Abbas Schyrensis, Professor & Antecessor meus de hac Universitate nostra sua præclarissima doctrina, nunc suis gratiis

tiis meritissimus. Videtur quidem in contrarium facere, quod Imp. *in d. l. cum novissimi* §. *fin.* exemplum subjiciat de Emphyteuta (cujus etiam est obligatio annua) quod illo temporis curriculo rem Emphyteuticam tanquam propriam præscribere possit. Sed, nisi fallor, ex illo exemplo nostra sententia non parum confirmatur: nam Imperator vult dicere, quamvis Emphyteuta possit præscribere obligationi dandi annuum Canonem (alias enim frustra præmisisset, qualiter præscriptiones circa obligationes annuas computari debeant) non tamen propterea possit prætendere, quod res quoad dominium *directum* ad se pertineat, ex defectu scilicet possessionis, quam non habuit ut dominus *directus*, sed tantum ut Emphyteuta: quod si interverteretur domino possessio v. g. per alienationem in eum, qui rem tanquam liberam & propriam possideret, tunc etiam usucapio quoad dominium directum procederet, ut advertit Gloss. *in d.* §. *fin. 11. conductori*, & *in l. 8. usurpat. Cod. eod. tit.* Sed

49 Quær. I. Quanto tempore immunitas a solvendis decimis præscribatur? Distinguitur, an præscriptio prætendatur contra Ecclesiam Parochialem: vel contra aliam Ecclesiam aut Monasterium: vel omnino contra privatum Clericum aut Laicum? In primo casu requiritur cum titulo 40. annorum spatium, & sine titulo tempus immemoriale, *c. 1. de Præscript. in 6.* In secundo casu 30. annis 50 etiam sine titulo sufficiunt: in tertio, 10. cum titulo, & sine titulo 30. juxta vulgata præscriptionis Jura. Ante omnia tamen in hac immunitatis, sicut in quavis alia præscriptione *bona fides* requiritur. *cap. fin. de Præscript.* ut scilicet immunitatem prætendens sine contumacia aut fraude, justo errore ductus, decimas hactenus solvere recusarit; puta quia agrum tanquam immunem a decimis emit a venditore privilegium vel compositionem cum Parocho factam allegante; vel quia putativum privilegium habet, aut antecessores sui nunquam ab hominum memoria decimas persolverunt. Text. *in l. fin. ff. pro suo.*

51 Quæritur II. An is, qui bona fide per 10. vel 20. annos decimas Ecclesiæ non solvit, si ex post facto ad solutionem decimarum condemnetur, teneatur, non tantum decimas futuri, sed etiam præteriti temporis persolvere: Videtur quidem negative respondendum, cum passim inter DD. conveniat, bonæ fidei possessorem, a quo res possessa per sententiam evincitur, non teneri ad restitutionem fructuum consumptorum. §. *si quis a non domino 35. Instit. de rer. divis.* neque extantium, quos bona fide per triennium possedit, & consequenter usucepit Barth. *in l. 4.* §. *fructus ff. de usucap.* Reyger *in Thesauro Jur. v. fructus. n. 57.* Quod autem præscriptio triennalis & quælibet minor decennio etiam

contra Ecclesiam procedat, communis est DD. *in auth. quas actiones. C. de SS. Eccles.*

Verum hac ratione dubitandi non obstante, puto, etiam decimas præteriti temporis restituendas esse, nisi respectu singulorum annorum quadragenaria praescriptio intervenerit: etenim alia est ratio fructuum ex re aliena perceptorum, & alia decimarum; in fructibus præscribitur dominium verum & *irrevocabile*, cum prius fuerint revera alieni, & tantum in quasi *revocabili* dominio possessoris, ad eum principaliter effectum, ut exclusa actione *in factum* possessor eos jure consumere potuerit. Harpr. *in dict. §. si quis a non domino. n. 56. & seqq.* In decimis autem præscribitur obligationi, & actioni, tanquam in quibus Ecclesia necdum *in sui præjudicium* dominium habuerit, sed actionem seu condictionem ex Canone. Gl. *in c. tua nobis h. t.* Constat vero, obligationes & actiones regulariter esse perpetuas, & durare usque ad 30. & contra Ecclesias usque ad 40. annos. *princip. Inst. de perpet. & temp. act.* junct. *l. sicut, & l. omnes 4. C. de Præscript. 30. annor.* Neque in decimis recte applicatur illa regula: quod possessor bonæ fidei lucretur fructus; cum decimæ respectu Parochi non se habeant per modum accessorii & fructuum, sed ipsæ per se principaliter sint in obligatione; sicut si hæres frumentum defuncto mutuatum ignarus mutui tanquam proprium consumpserit, non ideo minus ex mutuo tenebitur.

Sed nunquid verius est, quod docet Pan. *in c. commissum, & in c. tua nobis h. t. n. 12.* decimas ante solutionem esse in dominio Ecclesiæ propter text. *in c. moderamine. 16. q. 1.* ubi *vindicatio* pro decimis conceditur, quæ nonnisi domino competere solet. *l. in rem 23. pr. ff. de Rei vind.* & *arg. l. ut inter C. de SS. Eccles.* in qua communiter notant Interpretes, quod dominium in Ecclesiam sine traditione transferatur. Resp. Hanc sententiam Pan. procedere, in quantum est Ecclesiæ favorabilis, ut scil. possit decimas a tertio possessore vindicare. *c. cum non sit 23. & c. pastoralis 28. h. t.* ut bonis Parochiani subhastatis in decimis extantibus ante omnes privilegiatos creditores ponatur. *l. si ventri 24. §. 2. ff. de Reb. Auct. Jud. pos.* non autem si exinde aliquod præjudicium Ecclesiæ inferatur, si propterea breviori præscriptione damnificetur, ne quod in favorem Ecclesiæ est introductum, in ejus odium retorqueatur. *cap. quod ob gratiam 61. de R. J. in 6.*

52 Quemadmodum in simili pupillus (a quo bonum est argumentum ad Ecclesiam, *c. 1. de in integr. rest.*) si absque tutoris authoritate mutuam det pecuniam, vel solvat debitori, manet quidem adhuc dominus pecuniæ mutuatæ vel solutæ, & si extet, eam vindicare potest, *l. non omnis 19. §. 1. de Reb. cred. l. quod si 14. §. fin. de Solut.* Sin autem pecunia consumpta fuerit, aut perierit penes accipien-

cipientes, pupillus in sui præjudicium non censebitur habuisse dominium; sed mutuum vel solutio convalescet, & condictionem in mutuo, vel liberationem in soluto operabitur; ob eandem scilicet causam. *ne quod in favorem &c.* Pariter Clericus minorennis in beneficialibus causis habetur pro majorenni, unde & in iis procuratorem constituere, vel ipsemet agere poterit. *c. fin. de Jud. in 6.* Sed & hoc, dum de favore ejus agitur. Quid ergo si inconsulta facilitate ductus suum beneficium resignaverit, anne exemplo minorennium læsorum in integrum restituetur? Affirmativa magis recepta est, ex eodem iterum fundamento, *ne, quod in favorem.* Cov. *Var. Res. lib. 1. c. 5. n. 3.* Zoës. *ad tit. Decret. de in integr. rest. n. 4.*

53

54 Quæritur III. Qualiter immunitas a solvendis decimis per contractum acquiri possit? Quod per gratuitam & liberalem compositionem; item etiam pro re aut jure aliquo spirituali (v. g. si Religiosi obligati ad solvendas decimas pro immunitate se obligent ad faciendas conciones in Ecclesia Parochiali) immunitas recte acquiratur, satis colligitur *ex c. statuimus. 2.* & *c. veniens 8. de Transact.* ita tamen, ut, nisi Superioris Authoritas interveniat, talis contractus minime obliget Parochum successorem. *d. c. veniens.* quamvis enim successor hæreditatis factum sui defuncti præstare debeat, ex cujus persona lucrum sentit, & cum in eum omnes regulariter actiones passivæ & activæ transeant. *l. cum a matre 14. C. de Rei vind. l. ex qua persona 149. & l. qui in jus 177. de R. J.* Successor tamen in dignitate vel officio, cum omne suum jus non a defuncto, sed ab electione, institutione, vel concessione Superioris habet, regulariter non tenetur stare pacto sui antecessoris, si illud pactum non sit jam absolutum & expeditum (ut venditio, donatio &c. circa res sine solennitate alienabiles) sed habeat causam continuam, & etiam successorem obligare deberet ad aliquid de præsenti faciendum, vel patiendum, ut in remissione decimarum in futurum, in locatione rei Ecclesiasticæ & similibus, nisi tale pactum nomine Ecclesiæ, scil. cum consensu Superioris (vel in Majoribus Ecclesiis cum consensu Capituli) factum sit. Cov. *Var. Res. lib. 2. c. 15. n. 6.* Gutier. *Can. qq. lib. 1. c. 35.*

55

56 Quæritur IV. Quis in proposito veniat nomine Superioris? Dissonant inter se *capitula*, in priori quæstione citata: in altero Episcopi, in altero Summi Pontificis Auctoritas desideratur. Libenter dicerem, Monachos, de quibus *in d. c. veniens* agitur, fuisse exemptos, vel sub immediata Jurisdictione Papæ: sed quia non habeo hujus assertionis speciale fundamentum, ideo satis placet, quod pro concordatione dicit Panor. *in d. c. statuimus.* nimirum distinguendum esse, an liberatio a decimis

cimis per contractum quæratur in perpetuum, vel tantum ad tempus? In primo casu, quia relaxatur Jus commune, & contractus induit speciem privilegii, requiretur consensus seu Auctoritas Papalis: in altero autem casu Episcopalis sufficiet. Item solam Episcopi Authoritatem sufficere censet Panormit. *d. l.* si contractus fiat super jure decimandi dubio & controverso. Licet autem *per d. c. veniens* in transactione (quæ tantum fieri potest super re dubia *l. 1. ff. de Transact.*) requiratur consensus Papalis; nihilominus illum text. de transact. sine causæ cognitione, & evidenti utilitate Ecclesiæ Parochialis inita intelligit Gl. *in d. c. statuimus.* Barb. in *eod. c. veniens. n. 3.* Porro quod de Episcopo dicitur, de Abbatibus quoque sentiendum est, circa Parochias suis Monasteriis pleno jure incorporatas; quia ex communi DD. sententia per talem incorporationem Jurisdictionem quasi Episcopalem acquirunt, ut inter alia etiam authoritatem in alienatione rerum ad hujusmodi Parochias pertinentium interponere valeant. Panorm. *in d. c. statuimus. de Transact. n. 4.* Innoc. *in c. statuimus. in fine* Gl. *in Clem. 1. in v. proprii. de Reb. Ecclesiæ non alienand.* Kok. *de Jurisdict. in exempt. p. 1. q. 9. n. 7.* & *p. 4. q. 20.*

57 Quæritur V. An immunitas a solvendis decimis pro pecunia vel alia re temporali acquiri possit? Negativæ favet text. *in c. fin. de Rerum. permutat.* eamque multi DD. sequuntur cum Henric. Canis. *de Decimis c. 17. n. 18.* Sed videtur mihi affirmativa satis probabiliter defendi posse hoc saltem sensu, quod per contractum v. g. emptionis, qui initur super immunitate, censeantur decimæ, quatenus considerantur ut fructus imposterum nascituri, & decimationi obnoxii, in proprio agro emi seu acquiri. Etenim valere emptionem fructuum, qui nasciturі sunt, text. est *in l. nec emptio 8. ff. de Contrah. empt.* Item, quod rem, quæ mea est, possim emere sub conditione & in illum eventum, ubi mea esse desierit, aperte probant ex *l. existimo 61. ff. jam dicto tit.* unde recte advertit Barb. *in d. c. fin. n. 2.* Moneta *de Decimis. c. 5. n. 130.* quod in illo *c. fin.* pecunia data sit pro *decimationibus*, id est jure decimandi in alienis feudis, non vero pro immunitate & fructibus in proprio agro percipiendis. Dices: saltem Parochus accipiendo pecuniam pro immunitate vendet jus decimandi, quod in agro habuit; vendere autem jus decimandi, quod spirituale est, simonia censetur *d. c. fin.* Resp. Non esse proprie venditionem juris decimandi, sed fructuum nasciturorum, ut dictum. Si enim esset propria venditio juris decimandi, deberet id emptori acquiri, emptor autem non percipit fructus tanquam decimator, sed tanquam dominus, & ut jam ab onere decimarum liberos, sicut superius etiam de præscribente immunitatem traditum.

Quæ-

58 Quæritur VI. Utrum pauperes, qui non plus colligunt ex fructibus, nisi quantum sibi & suæ familiæ sufficit ad alimentationem, sint immunes a solvendis decimis? pro affirmativa, quam tenuit Melendus antiquus Canonista apud Innoc. *in c. licet 4. de Cens.* facit, quod non videatur Ecclesia velle obligare pauperes ad dandas decimas, quæ jubet, ut Clerici pauperibus liberaliter subveniant. *c. aurum 12. q. 2.* Econtra negativam communiter amplectuntur DD. cum Gl. *fin. in cap. qui tua 12. q. 1.* Sylv. *de Dec. num. 13.* Rebuf. *de Decimis q. 5. num. 4.* eo quod decimæ solvendæ sint instar debiti. *cap. Parochianos 14. h. t.* in debito autem non habeatur paupertatis respectus, nisi postquam debitor *bonis cessit*; & propterea, quod ad solvendas decimas non tantum personæ, sed agri & fundi ipsi obligati censeantur. *cap. de terris 16. h. t.* debeanturque decimæ Deo in recognitionem universalis dominii, quod non tantum divites, sed & pauperes oportet recognoscere. Utramque sententiam ita conciliandam esse puto, quod pauperes a solvendis decimis ipso jure quidem liberati non sint, debeat tamen ipsis remissio per Parochos fieri. Pan. *in c. cum homines. n. 5. h. t.* Suar. *de Relig. tom. 1. l. 1. c. 16. sub. n. 16.*

59 Quæritur VII. Pro coronide hujus materiæ decimarum, quis in causa decimarum sit Judex competens? Resp. causam decimarum (si *petitorio* agatur) accenseri spiritualibus. *arg. d. c. fin. de rerum permut. cap. Parochianos 14.* & *cap. tua 25. h. t.* ideoque regulariter ad Judicium Ecclesiasticum pertinere. *d. c. tua. c. 2. de Judic.* Dico: *si petitorio agatur*: nam si solum agatur *possessorio judicio*, & v. g. Parochus, vel alius Ecclesiasticus conveniat Laicum *interdicto adipiscendæ, retinendæ vel recuperandæ possessionis*, aut quæratur, an decimæ sine fraude & integræ solutæ sint &c.? plurimorum est opinio, hanc cognitionem esse *mixti fori*, & etiam ad Laicum Judicem pertinere. *arg. c. 2. de Jurej. in 6. junct. cap. ult. de foro comp. in 6.* ubi executio juramenti (quod utique spirituale est) ad utrumque Judicem pertinet; diversa enim est possessio a proprietate. *l. naturaliter 12. §. 1. ff. de acquir. poss.* Henric. Canis. *de Decim. cap. 18. num. 13.* Idem est, si ex contractu actio intentetur, quæ non tam jus decimandi, quam ipsos fructus concernat, v. g. pro mercede locationis, vel pretio emptionis solvendo &c. Si tamen contra Ecclesiam, vel Ecclesiasticum agatur *possessorio*, vel alia actione, tantum Ecclesiasticus Judex erit. *c. si diligenti 12. de Foro comp.*

Quid si Laicus contra Laicum agat petitorio judicio super decimis ante Concil. Lateranens. vel per privilegium acquisitis, & actor decimas ab altero possessas titulo hæreditatis, legati, empti &c. ad se pertinere contendat? Resp. non videri improbabile, tales decimas præsertim consuetudine accedente censeri inter alias res patrimonia-

niales Laici, quæ Judicio sæculari subjacent; dummodo non simul involvatur quæstio tangens radicem juris decimandi ex SS. Canonibus dependentem, veluti an privilegium, infeudatio, vel alienatio Jure Canonico substiterit; talis enim articulus a Judice Ecclesiastico decidendus foret. *arg. c. tuam 3. de Ord. cog.*

§. IV.

De Primitiis & Oblationibus.

SUMMARIA.

60. Differentia inter Decimas, Primitias, & Oblationes.
61. Quid debeatur nomine Primitiarum?
62. Primitiæ possunt abrogari per consuetudinem.
63. Ex communi sententia non est præceptum faciendi oblationes.
64. In actibus meræ voluntatis non inducitur consuetudo.
65. Quo fundamento procedat consuetudo circa oblationes?
66. Etiam stante consuetudine non peccat, qui aliquando omittit facere oblationes.
67. Parochianis non facientibus oblationes non debet Parochus negare Sacramenta.
68. Regulariter oblationes infra fines Parochiæ factæ pertinent ad Parochum.
69. Oblationes factæ in Ecclesiis Regularium pertinent ad Regulares: de funeralibus tamen debetur Parocho portio Canonica.

60 INter DECIMAS, PRIMITIAS, & OBLATIONES, hanc constat esse differentiam, quod *Decimæ* singulis annis in recognitionem universalis dominii de omnibus fructibus: *Primitiæ* tantum semel de primis fructibus Novalium agrorum, & animalium in signum gratitudinis erga DEUM: *Oblationes* sine determinatione temporis, qualitatis aut quantitatis ex causa devotionis persolvantur.

61 Discussa materia Decimarum, circa Primitias & Oblationes.

Quæritur I. An nomine Primitiarum omnes primi fructus debeantur? Resp. Primitiarum nomine in fructibus agrorum tantum portionem aliquam, quæ quadragesimam partem ipsorum fructuum non excedat: in animalibus vero non ipsum primogenitum in natura, sed de ejus æstimatione quadragesimam vel sexagesimam partem juxta locorum consuetudinem persolvendam esse. Text. & Gloss. *in c. 1. h. t.*

62 Quæritur II. An Primitiæ per contrariam consuetudinem abrogari possint? Resp. affirmative, ita enim vix alicubi videmus primitias exsolvi, & quamvis primitiæ debeantur ex præcepto, tamen hoc præceptum in nova lege non esse Juris Divini, probabilius existimo, quemadmodum supra de præ-

cepto

cepto ſolvendi decimas dictum eſt. Neque obſtat, quod primitiæ debeantur ex gratitudine erga DEum, gratitudo autem conſuetudine tolli non poſſit; nam reſpondetur, quod quidem gratitudo in genere (id eſt, ut aliquis non teneatur eſſe gratus erga DEUM) utique nulla ratione tolli poſſit: in ſpecie autem, ut ex cauſa gratitudinis præciſe hoc vel illud ſolvi debet, non apparet, cur tolli nequeat; poſſunt enim homines per preces aut alia pietatis opera ſuam erga DEum gratitudinem demonſtrare.

63 Quæritur III. An ſit præceptum aliquod, ex quo Parochiani cogantur certis temporibus oblationes facere? Difficultatem movet *cap. omnis Chriſtianus 69. de Conſec. diſt. 1.* ubi hæc verba leguntur: *Omnis Chriſtianus procuret ad Miſſarum ſolennia aliquid DEO offerre, & ducere ad memoriam, quod DEUS per Moyſen dixit: Non apparebis in conſpectu meo vacuus. Etenim in collectis SS. Patrum liquido apparet, quod omnes Chriſtiani offerre aliquid DEO ex uſu Sanctorum Patrum debent &c.* Verum communis eſt ſententia, nullum eſſe præceptum de oblationibus faciendis, imo de ratione oblationis eſſe, ut ſit ſpontanea: juxta illud *Exodi: Ab omni homine, qui offert ultroneus, accipietis eas.* Textum vero *in d. omnis Chriſtianus.* cum Gloſſ. DD. intelligunt procedere in caſu, quo Parochus congruam ſuſtentationem ex decimis non haberet. Panorm. *ad Rub. de Parochiis num. 3.* Gutier. *Canon. qq. lib. 2. q. 21. num. 139. & ſeq.* Ego quid in hac quæſtione ſentiam, ex reſolutione ſequentis quæſtionis apparebit.

64 Quæritur V. Utrum per conſuetudinem obligari poſſint Parochiani ad præſtandas certas oblationes? In affirmativam paſſim conveniunt DD. *arg. c. ad Apoſtolicam 42. de Simonia.* Sed videtur non leviter obſtare generalis doctrina, quam tradunt Interpp. *in c. Abbate 25. de V. S. & in l. 2. ff. via public.* quod in actibus meræ voluntatis non introducatur conſuetudo, neque præſcriptio. Reſpondet quidem Gutierrez *Can. qq. lib. 2. cap. 21. num. 144.* hanc doctrinam fallere, quando de favore Eccleſiæ agitur; quæ tamen reſponſio non videtur in Jure aliquod ſolidum fundamentum habere, neque probatur in *c. veniens 10. de Teſtib.* quod allegat Gutier. in quo licet dicatur, quod Parochiani *conſueverint* vinum beneficiato dare, non tamen ibi exprimitur, qualiter hæc conſuetudo introducta ſit, ex pacto, vel propter neceſſariam ſuſtentationem Parochi &c.

Quare puto, hanc difficultatem aliter ſolvendam eſſe, & ut libere dicam, quod ſentio, ad ſummum concedo, oblationes quoad *quantitatem & qualitatem* eſſe *meræ facultatis,* in genere autem & quoad ſe exiſtimo habere aliquod principium obligationis ex Jure Divino *ex cap. 23. Exodi* acceptum in nova lege per uſum SS. Patrum, ut *ex d. c. omnis Chriſtianus 69. diſt. 1. de Conſec.* ſatis apparet. Enimvero mihi plane

ne persuadeo authoritate text. nimis clari *in c. omnis Christian.* olim in Ecclesia fuisse generalem usum per illum Canonem confirmatum, ut fideles certis saltem anni festivitatibus inter Missarum solennia oblationes facerent: quare, si in aliquo loco fideles id ipsum etiam hodie observent, videntur vel illum Canonem ab antiquo retinuisse, vel de novo in usum deduxisse. Quod vero Gloss. *citatum Canonem* interpretetur, procedere supposita necessitate Parochi; hanc interpretationem verbis textus generaliter loquentis non correspondere, & propterea *misericordem* esse, notat aliqua glossela marginalis superaddita. Haud quidem diffiteor, quin Parochiani compelli possint ad faciendas oblationes Parocho, si aliunde congruam sustentationem non habeat, id tamen non probatur, nec dicitur in illo text. *c. omnis Christian.* sed potius evincitur ex principio Juris Divini, & Naturalis, ut is, qui servit Altari, vivat de Altari &c.

Dices: si saltem quoad *quantitatem* & *qualitatem* oblationes sunt meræ voluntatis, quomodo ergo per consuetudinem introduci potest, ut Parochiani teneantur hoc & non aliud offerre v. g. certam quantitatem ceræ, certum numerum ovorum &c.? Resp. Si tales oblationes sint valde ab antiquo fieri solitæ, & Parochus cæteroquin nullas percipiat decimas *minutas*, plane credibile est, quod ejusmodi oblationes nec quoad *quantitatem* & *qualitatem* sint *meræ voluntatis*, sed sint surrogatæ in locum decimarum *minutarum* arg. eorum, quæ *supra de Sepulturis q. 21. vers. Cum decimæ 4.* diximus; & oblationes successisse in locum *primitiarum* usu abrogatarum, censet Rebuf. *de Decim. q. 1. n. 25.* Quod si autem Parochus simul percipiat decimas minutas, vel non percipiat quidem, prædictæ tamen oblationes in certa specie primum ante decennium v. g. inceperint fieri, censeo, puncto Juris esse conformius, in iis non aliter induci præscriptionem, vel consuetudinem, quam si Parochianis aliquando ab illis oblationibus cessare volentibus Parochus bona fide (ductus sententia Gutierez supra *n. 64.* relata) contradixerit, & ita Parochianos huic contradictioni acquiescentes in putativa obligatione, & se in possessione hujus juris perpetuo percipiendi certas oblationes constituerit, per ea, quæ docet Gl. *in l. qui luminibus 11. ff. de Servit. urb. prædior.* Arnold. Rath. *in Tr. de usucap. c. 4. ass. 5.*

66 Cæterum circa hanc quæstionem adhuc notari potest, quod dicit Sylv. *v. Decimæ n. 4.* oblationes ratione consuetudinis esse in præcepto, quodo est ipsa consuetudo, scilicet quod offerat major pars populi, non autem semper singuli de populo, sed solum pro majori parte solennitatum: unde non erit alicui mortale, si oblationem nonnunquam intermittat.

Quæritur V. An, si Parochiani per consuetudinem obligati ad facien-

ciendas oblationes, aliquando recusent eas facere, liceat Parocho propria authoritate sine Judicio Episcopi a Divinis Officiis & Sacramentorum administratione cessare. Resp. Negative, tum quod sæpius ejusmodi consuetudines requirant causæ cognitionem, an legitime introductæ sint, & Parochus non debeat esse Judex in propria causa: tum etiam & vel maxime, quod talis cessatio a Divinis videretur habere aliquam speciem Simoniæ: quasi vero Parochus tantum vellet Divina propter pecuniam & oblationes administrare. *arg. c. cum in Ecclesia 9. de Simon.* Gutierrez *d. c. 21. n.* 152.

68 Quæritur VI. Cujus sint oblationes, quæ non fiunt immediate ipsi Parocho, sed vel alteri Sacerdoti celebranti, vel certe alicui imagini, aut in speciali quadam Capella? Resp. Nisi offerentes aliud intenderint, aut consuetudine & præscriptione aliud introductum sit, omnes oblationes intra fines alicujus Parochiæ factæ censebuntur esse de jure Parochiali, & pertinere ad Parochum. *c. Pastoralis 28.* & *cap. quoniam* 13. *h.t.* Panor. *in Rub. de Paroch. num. 4.* Zerola *in Praxi Episc. p.* 1. *v. Parochia. vers. ad quintum*, & communiter alii. Notanter autem dixi: *nisi offerentes aliud intenderint:* nam si v. g. Capella vel Ecclesia, in qua fiunt ejusmodi oblationes, indiget ædificatione, reparatione, aut (propter modicam ejus dotem) necessaria conservatione, in dubio oblationes in ea potius intuitu ipsius, quam Parochi factæ censebuntur, & consequenter non Parocho, sed Ecclesiæ seu Capellæ acquirentur. Riccius *in Praxi aur. p. 4. resol. 267.* Reb. *de Decim. q.* 1. *n. 30.*

69 Quæritur VII. An etiam oblationes, quæ fiunt in Ecclesiis Regularium, in quibus ipsi Regulares non habent jura Parochialia, pertineant ad Parochum? Affirmat Azor. *Instit. mor. p.* 1. *lib. 7. c. 27. q.* 13. nisi Regulares speciali privilegio, aut præscriptione contra Parochum muniti sint. Verum, quia hæc sententia nullo juris fundamento subnixa est, contrarium dicendum cum Pasqual. *in addit. ad Laurent. de Franch. p. 2. q. 69. per text. in c.* 1. *de Stat. Mon.* & *c. nimis iniqua. de Excess. Præl.* ubi disertis verbis statuitur, quod nec Ordinarii locorum, nec Parochi possint Regularibus circa oblationes apud eos factas præjudicare. Quo faciunt etiam declarationes Card. quas refert Pasqual. *d. l. n. 3.* & Petrus de Murga *in suis qq. p. 3. q. 8. num. 7. & 8.* Quod nimirum Regulares possint in Missa recipere oblationes fidelium, dummodo a perambulantibus per Ecclesiam ac similibus eleemosynarum extorsionibus abstineant. Quid autem dicendum sit de illis oblationibus, quæ fiunt in Ecclesiis Regularium occasione sepulturæ, quam apud eos Parochianus aliquis eligit, *in tit. de Sepulturis* di-

ctum est: nimirum quod de Jure ex his oblationibus debeatur Parocho *portio Canonica*, ut, qui Sacramenta administrando onus habuit cum vivente, etiam de funere sentiat utilitatem.

TITULUS XXXI.

De Regularibus, & Transeuntibus ad Religionem.

§. I.

De Religione, & ejus requisitis.

SUMMARIA.

1. *Religio quid?*
2. *Religionis quis sit finis?*
3. *Cur diversæ Religiones in Ecclesia?*
4. *De origine Religionum.*
5. *Laus vitæ Monachalis a Justiniano Imperatore.*
6. *Tria vota substantialia Religionis, & cur magis ista, quam alia.*
7. *Non habentes omnia tria vota non sunt veri Religiosi, & possunt ad veram Religionem transire.*
8. *Ordines militares an sint veri Religiosi?*
9. *In professione Religiosa non requiritur specifica trium votorum expressio.*
10. *Solennitas votorum consistit in actuali sui traditione.*
11. *In Societate emittentes vota simplicia censentur Religiosi.*
12. *Solennitas votorum est tantum juris positivi.*
13. *Approbatio Religionis ad quem spectet?*
14. *Ad Monasteriorum erectionem vel translationem, quæ requirantur? remissive.*
15. *Monachorum appellatione qui veniant?*

1 Regulares & Religiosi dicuntur, qui sub certa regula aut religione vota emittunt; unde *Regulares* & *Religiosi* dicuntur. Vocabulum quidem *Regulares* latius patet, & omnes ita appellari possunt, qui sub aliqua *Regula* vivunt, *Religiosi* vero illi duntaxat proprie nuncupantur, qui votis substantialibus Religionis, scilicet *Castitatis*, *Paupertatis & Obedientiæ* adstringuntur, ut mox amplius declarabimus.

Porro *Religio* ex primæva sua significatione denotat excelsam illam virtutem, quæ inter omnes morales est præcipua, ac potissima justitiæ pars, qua DEO debitum cultum & honorem exhibemus, propter ipsius excellentiam; quatenus creationis & gubernationis rerum omnium est primum atque universale

ſale principium, ſicut ex S. Thoma tradit Miranda *in Man. Præl. tom.* 1. *q.* 1. *art.* 1. Quod ipſum etiam Cicero ſolius naturalis luminis ductu agnovit, dum 2. *Rhetor.* ait: *Religio eſt tuitio quædam naturæ, quam Divinam vocant, quæ cultum & cæremoniam DEO affert.*

At vero magis ſpecifice & ad noſtrum propoſitum *Religio* ſignificat vivendi modum & ſtatum Religioſorum: poteſtque deſcribi cum Paulo Laym. *in Theol. mor. lib.*4. *tr.* 5. *c.* 1. *num.* 1. quod ſit *fidelium ad Chriſtianæ vitæ, & charitatis perfectionem tendentium editis votis perpetuæ paupertatis, caſtitatis, ac obedientiæ ſtabilis in communi vivendi modus ab Eccleſia approbatus.* Ex qua definitione

2 Colligitur I. Quod, licet diverſi ſint Religioſorum Ordines, unus tamen omnium ſit ſcopus & finis, *tendere ad perfectionem vitæ Chriſtianæ, & totum ſeſe addicere ad ſervitium & cultum Divinum:* quam in rem præter innumeros S. Scripturæ textus, mundi, divitiarum, & voluptatum contemptum, Chriſti vero imitationem enixe commendantes, celebris eſt locus apud Matthæum *c.* 19. ibi: *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata* (nota Regulam ſæcularium; neque enim *omnes capiunt verbum,* quod ſequitur, *ſed quibus datum eſt: dicto cap.* 19.) *Si vis perfectus eſſe; vade, vende, quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo, & veni, ſequere me.* Dixi: *tendere ad perfectionem*: nam teſte, S. Doctore, *Religioſus non eſt transgreſſor profeſſionis, ſi non ſit perfectus, ſed ſi contemnat ad perfectionem tendere,* cum Religio ſit ſchola virtutum, in qua, ſicut in literaria, aliqui ſerius proficiunt.

3 Expediebat autem diverſos inſtituere in Eccleſia Ordines, quia propter diverſas nationes, complexiones, & naturas hominum aliqui perfectionem facilius in hoc, quam in illo, aſſequuntur, dum forſan hujus rigorem, vel illius laxitatem ſine corporis aut animæ periculo ferre non poſſent. Item convenientiſſimum erat, ut ornatiſſima Chriſti ſponſa Eccleſia *circumdata varietate* diverſarum virtutum & perfectionum, ad exemplar, & imitationem Chriſti, haberet in corpore ſuo diverſas membrorum operationes (juxta illud. Apoſt. *ad Roman.* 12. *cum Concord.* 1. *ad Corinth.* 12. *in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent, ita multi unum corpus ſumus in Chriſto, ſinguli autem alter alterius membra*) & quoſdam Religioſos ordinaret ad vitam comtemplativam divinorum Myſteriorum, atque canendas & pſallendas jugiter divinas laudes, quoſdam ad docendum prædicandum & ſalutaria fidelibus miniſtranda: ut etiam probat Miranda *in Man. Præl. tom.* 1. *q.* 2.

4 Cæterum inſtitutum vitæ Religioſæ incepiſſe a temporibus Apoſtolorum (imo multi a Prophetis ſolitariis, & Joanne Baptiſta initium derivant) conformiter doctrinæ Evangelicæ temporalium deſertionem, ſoliusque Chriſti iminationem ſuadentium ex *Act. Apoſt.*

4. c.

4. c. satis apparet. *Multitudinis credentium erat cor unum & anima una, nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia &c.* Unde S. Chrysost. *in lib. 3. contra Monast. vitæ vitup.* ait, Ecclesiam DEI fuisse initio veluti Monachalem Religionem, & Apostolos duxisse vitam religiosam; imo emisisse vota Religionis ex Suarez, & aliis tradit Tambur. *de Jure Abb. tom. 1. disp. 2. quæst. 3. & 4.* Postquam vero dilatata fuit Ecclesia, & ex persecutionibus gentilium dispersa & dissipata, sensim etiam abundavit iniquitas, & refrigescere cœpit charitas multorum, tunc sancta illa & generalis fidelium communio cessavit, & tantum penes paucos per Religiosorum Ordum fundatores & institutores conservata fuit: ita enim jam S. Marcus Evangel. in Alexandria, & Cletus, secundus post Petrum Romanus Papa, Monasteria, & Cœnobia instituerunt, sicut de his, & omnibus subsequentibus Ordinum Fundatoribus prolixe agit Barbos. *Juris Ecclesiast. univers. lib. 1. cap.* 41. Miranda *dict. tom. 1. q. 4.* Plurima possemus hic addere Religionis Encomia, SS. Patrum testimoniis corroborata, non sine magno splendore & utilitate Ecclesiæ inde obveniente (teste Concilio Trident. *Sess 23. de Regular. cap.* 1.) comprobata, de quibus ante hac diximus in Libello *de Privilegiis Monasteriorum*, & legi poterunt apud Hier. Platum *de Bono status Religiosi.* & alios

5 Asceticos. † Sufficiat studiosis Juris Augustissima Authoritas & sententia Justiniani Imperatoris *in Novell. 5. in præfat. Conversationis,* inquit, *Monachalis vita sic est honesta, sic commendare novit DEO ad hoc venientem hominem, ut omnem quidem humanam ejus maculam detergat, purum autem declaret, ac rationabili naturæ decentem, & plurima secundum mentem operantem, & humanis agitationibus celsiorem.*

6 Colligitur II. Quod ad statum Religionis essentialiter requiratur editio trium votorum, quæ substantialia & solemnia dicuntur, scilicet *obedientiæ, castitatis, paupertatis,* cum actuali sui ipsius in Religionem traditione, de quorum votorum materia & obligatione infra *in Tit. XXXV.* tractatur.

Cur autem hæc 3. vota potius, quam alia utcunque pia, Religionem constituant, ratio est, quod per hæc vota homo proprie & totaliter se offerat DEO in holocaustum: habet enim homo hæc tria principalia, *animam, corpus, & bona:* itaque assumptione Religionis *animam* offert per *obedientiam,* ponendo Prælatum vice DEI super caput suum. *c. si Religiosus 27. de Elect. in 6.* subjiciendo animam sublimioribus potestatibus, & obediendo præpositis suis, quos credit sibi loqui verbum DEI, *ad Rom.* 13. *ad Hebr.* 1. Et hoc est præcipuum votum, quia per id, quod est excellentissimum in homine, nimirnm *anima* offertur & subjicitur DEO. *Extravag. quorundam. Joann. 22. de Verb. signif.* Dein *corpus* offertur per *castitatem,* per quam efficitur *hostia vivens, sancta,*

DEO

DEO placens, & *templum Spiritus sancti, ad Rom.* 12. & 1. *ad Cor.* 6. & 7. Demum *bona* temporalia aut possessa, aut possidendorum cupiditas per voluntariam *paupertatem* ad DEI honorem, & servitium promptius exequendum dimittuntur, & offeruntur, *Math.* 19. *Act.* 4. Erubescant ergo Acatholici, qui se veros Evangelii sectatores jactitant, & nec ullos hujus Evangelicæ perfectionis sectatores inter suos sectarios monstrare valent.

7 Colligitur III. Quod illi, qui non omnia tria vota emittunt, Religiosi proprie dicendi non sint, tanquam deficiente Religionis substantia, *arg. c. cum ad Monasterium 6. in fin. de Statu Mon.* & ita aliquando in facti contingentia responsum erat, Mulieres per modum Religiosarum & Monialium cohabitantes, quæ non haberent votum paupertatis, licet essent sub directione alicujus Ordinis Mendicantium, licite posse transire ad alium approbatum Ordinem etiam non Mendicantium; eo quod non essent proprie Religiosæ, alia ipsorum vota censerentur tantum simplicia, quæ in vota solennia veræ Religionis cujuscunque commutari possunt. *c. scripturæ 4.* & ibi DD. *de Voto & Voti red.*

8 Ordines quoque militares, qui castitatem tantum conjugalem vovent, non esse proprie Religiosos, licet censeantur personæ Ecclesiasticæ, docet Paul. Laym. *in Theol. moral. lib. 4. tr. 4. cap. 1. num. 4.* Teutonicos vero & sancti Joannis Hierosolymitani proprie Religiosos asserit cum Miranda & Henriq. *ibidem cit.* & refert Miranda *d. tom. 1. q. 19. artic. 4.* quod quidam professus ordinem S. Joannis (vulgo de Malta) obtinuerit solvi matrimonium ratum prius contractum, secundum ea, quæ in *Tit. de Convers. conjugat.* dicemus.

9 Verumtamen hic advertendum est, quod non præcise requiratur singulorum istorum votorum expressio in professione, sed quicunque religiosus, qui secundum morem & consuetudinem suæ Religionis a Sede Apost. approbatæ, vel unum etiam votum ex prædictis in professione voverit, v. g. *obedientiam secundum Regulam S. Benedicti, vel S. Augustini*, non minus obligetur voto *castitatis* & *paupertatis*, quam si ea in specie expressisset: etenim, qui vovet *obedientiam secundum Regulam*, vovet omnia, quæ sunt Regulæ substantialiter annexa: sed non minus vota *castitatis* & *paupertatis*, quam *obedientiæ* sunt Regulæ Monachali substantialiter annexa *d. cap. cum ad Monasterium.* ergo: estque promissio aliquando *implicita*, & ipsi actui, quem quis agit, concomitanter annexa: prout Clericus suscipiendo SS. Ordines censetur vovere castitatem, licet non exprimat. *c. un. de Voto in 6.* & tacita professio obligat sine votorum expressione, ut in §. *seq.* dicemus; atque in Jure Civili traduntur oligationes ex tacitis pactis, & ex quasi contractibus sine verborum extrinseca promissione. *l. 2. ff. de Pactis.* & *t. t. Inst. de Oblig. quæ ex quasi contractu.*

Innoc. *in c. consulti h. t. n.* 1. Nav. *in Comment.* 1. *de Regul. n.* 18. *v. vigesimum quartum.* Azor. *Inst. Moral. p.* 1. *lib.* 12. *c.* 4. *q.* 2. & communiter alii. Quid vero hac in re possit error, aut intentio contraria, *in Tit. XXXIV.* dicetur.

10 Colligitur IV. Ad statum Religionis non sufficere, si prædicta 3. vota quocunque modo emittantur, sed concurrere debet actualis sui in Religionem & Ordinem traditio, atque hujus traditionis ex parte Religionis acceptatio; ex qua traditione & acceptatione vovens se obliget Religioni & vicissim Religio voventi; quæ censetur esse istorum votorum *solennitas*: unde & *solennia* dicuntur, & *a simplicibus*, quæ quisque privatim & separatim tantum DEO se obligando emittit, distinguuntur.

11 Speciale est circa PP. Societatis, quod licet post biennium Novitiatus vota tantum simplicia emittant, neque se religio illis obliget, cum a superioribus rursus ad sæculum dimitti possint; nihilominus Religiosi dici debeant, habeantque hæc vota sicut alia solennia vim matrimonia irritandi, quæ ante dimissionem legitimam contracta sunt, prout pluribus habetur in Bulla Greg. XIII. *Ascendent. Domino.* Neque hoc constituere fuit supra potestatem S. Pontificis, ut aliquibus videtur: cum enim juris tantum positivi consideratio sit, quod aliqua vota habeantur pro *solennibus* & aliqua pro *simplicibus* per 12 textum expressum in *cap. un. de Voto in 6.* quia in ordine ad DEUM par est votorum obligatio; quædam autem dicuntur solennia propter aliquam solennitatem extrinsecam accedentem, scilicet publicam professionem, & sui traditionem in Religionem, aut S. Ordinis susceptionem, ideo in arbitrio erit S. Pontificis (ad quem dispositio juris positivi & humani pertinet) quænam vota pro solennibus saltem in effectu habere, & quales voventes (qui tamen 3. vota substantialia emittunt) Religiosos declarare velit, præsertim cum circa hæc vota in Societate emissa illa sit major præ reliquis simplicibus ratio, quod saltem vovens ex parte sua se irrevocabiliter obliget, & tradat Religioni. Quo pertinet etiam, quod inferius in *Tit. XXXIV.* §. *2. n. 30.* dicetur, posse S. Pontificem ex causa statum Religiosum, & obligationem votorum solennium ab aliquo tollere, & dispensando auferre.

13 Colligitur V. Non esse proprie Religiosos dicendos, qui vota quidem substantialia emittunt, sed non in Religione approbata. Hæc vero approbatio ante Concilium Lateranense, quod fuit celebratum Anno 1216. & refertur *in c. fin. de Relig dom.* etiam Episcopis locorum competebat, utpote quibus nullibi reperitur prohibita. Sed postea, ne nimia Religionum diversitas confusionem in Ecclesia faceret, interdicta est in d. Concil. Later. & in Concil. Lugd. *in c. un. de Relig. dom. in 6.* omnis licentia novos Ordines

dines

dines seu Religiones instituendi sine authoritate & approbatione Sedis Apostolicæ, quæ sola regulariter Constitutiones Conciliorum, aliasque canonicas relaxandi, & desuper disponendi potestatem habet. Miranda *in Man. Præl. tom.* 1. 14 *q. 3. art. 6.* Præterea quæ requirantur ad erectionem, vel translationem novi Monasterii, vel alterius habitationis Religiosorum aut hospitii, inferius in *Tit. de Relig. domibus.* & *in Tit. de Capellis Monach.* dicendi locus erit. Interim videri poterit Miranda *d. tom. q. 33.* & prolixe Lauretus de Franchis *in tract. de Controv. inter Episc.* & *Regul.* cum additionibus Zach. Pasq. *Part.* 1. *a n.* 399. *& seqq.* ubi Bullæ Clem. VIII. *Quoniam ad Institutum.* Gregor. XV. *Cum alias*, & Urbani VIII. *Rom. Pontifex*, hac super materia editæ referuntur, & cum resolutione plurimarum difficultatum præclare explicantur.

15 Postremo ad hunc §. notandum est, quod licet in rigorosa significatione nomen Monachi haud omnibus Regularibus conveniat, qui ob curam animarum, vel alias functiones inter homines versantur, cum Monachus ex græca significatione denotet solitarium, & mere contemplativam vitam agentem; interim tamen quia quilibet Religiosus intra clausuram degens suo modo solitarius, & a consortio sæcularium remotus est, neque id pro suo arbitrio frequentare potest, ideo *Monachorum* appellatione non tantum in acceptione vulgi, sed etiam in Jure & apud DD. omnes ferme Religiosi comprehenduntur; nisi in aliqua materia specialis ratio diversitatis assignari valeat. *arg. c. ex parte de Postulando*, & ibi Panorm. *n.* 1. Sylv. *V. Religio 7. q.* 1. Miranda *d. tom.* 1. *q.* 10. *art.* 5.

§. II.

De ingredientibus Religionem, ubi de Novitiatu & Professione.

S U M M A R I A.

16. Consensus parentum non requiritur ad ingressum in Religionem.

17. Quid, si parentes sint inopes, quos ingrediens in sæculo juvare posset?

18. Parentes an possint liberos offerre Monasterio, & quid operetur hæc oblatio?

19. Cogentes vel impedientes fœminam circa ingressum excommunicantur.

20. Metus Reverentialis non inducit hanc censuram, ubi aliæ quoque limitationes.

21. Masculinum comprehendit fœmininum, sed non econtra.

22. Vovens ingredi Religionem, si non suscipiatur in uno Monasterio, an teneatur aliud ingredi; item an obligetur ad perseverantiam?

23. Quis possit admittere ad novitiatum, & professionem?
24. De requisitis validæ professionis.
25. De professione tacita.
26. Professio invalida qualiter ratificari possit?

HUnc §. paucis quæstionibus magis practicis expediemus.

16 Quæritur itaque I. An ad ingressum in Religionem requiratur consensus parentum? Resp. Omnino quidem decens esse, & convenire reverentiæ parentibus debitæ, ut eorum consensus requiratur; attamen si consensum dare nolint, licebit etiam illis invitis ingredi. *c. cum virum 12. in fine h. tit.* ibi: *quæ in ætate nubili noscitur constituta, quia liberum habet arbitrium in electione propositi, sequi parentum non cogitur voluntatem:* & clarius in *cap. 2. caus. 20. q. 20.* ibi: *si vero in fortiori ætate adolescentula, vel adolescens servire DEO elegerit, non est potestas parentibus prohibendi.* Consentiunt SS. Patres allegati apud Laym. *in Theol. mor. lib. 4. tract. 5. c. 4. num. 1.* qui conformiter Evangelio *Lucæ 14.* docent, potiorem esse causam DEI, & Christi, quam parentum.

17 Sed quid, si parentes pauperes sint, quibus filius in sæculo subvenire posset? Resp. Si necessitas parentum extrema, vel saltem gravis existat, & filius habeat vel habere possit media subveniendi parentibus, tenebitur differre ingressum in Religionem, ex præcepto naturali, quod dictat parentibus subveniendum, & juxta illud *Matth. 19. Misericordiam volo: & non sacrificium.* dummodo filius sine proximo periculo peccandi mortaliter, & interitus animæ suæ in sæculo manere queat. Si vero professio jam emissa sit, non potest filius sine consensu Prælati exire ex Monasterio, ut succurrat parentibus (excepta necessitate extrema) nec etiam ad id obligatur: quia præceptum subveniendi parentibus est affirmativum: quod obligat quidem semper, sed non ad semper, & juxta conditionem personæ, salvoque statu, cui quis se perpetuo obstrinxit. Item videntur aliquando excusandi filii, quo minus teneantur abstinere ab ingressu: si in ea ætate sint, ut ante multos annos media succurrendi parentibus speranda non habeant, & fortassis etiam tunc res incerta futura sit; ne obligentur incertum & dubium commodum alterius temporale certiori bono proprio spirituali anteponere. Vid. de hac quæst. Paul. Laym. *d. c. 4. n. 1. & 2.* ubi etiam inquit, necessitatem fratrum, & sororum debere esse graviorem quam parentum, ut propter eam teneatur quis differre ingressum, cum respectu illorum minor sit obligatio. Barbosa *Jur. Eccles. univ. lib. 1. cap. 42. num. 20. & 26.*

18 Quæritur II. Utrum econtra parentes possint liberos absque eorum consensu Monasteriis offerre? Rationem dubitandi facit textus *in c. Monachum 3. 20. q. 1.* & *in c. cum virum 12. h. t.* ubi dicitur, quod *Mona-*

Monachum aut paterna devotio, aut propria Professio faciat: quidquid horum fuerit allegatum, tenebit, revertendi ad sæculum aditu penitus interdicto.

Resp. Sensum istorum verborum ita communiter exponi a DD. quod parentes (idque etiam plures de matre intelligunt. *arg. c. quicunque 4. 20. q. 1.* & communem dicit Panorm. *ubi infra*) possint quidem liberos impuberes Monasteriis offerre ad eum effectum, ut ante pubertatem egredi nequeant, post pubertatem tamen ad obligationem Religionis perpetuam constituendam liberorum tacitus vel expressus consensus requiratur, præsertim hodie post Concilium Trid. *Sess. 25. de Regular. cap. 15.* ubi generaliter annullatur professio ante decimum sextum ætatis annum emissa. Ut proinde obligatio parentum assimiletur desponsationi impuberum à parentibus factæ, quæ tunc demum liberos firmiter obligat, si puberes facti ratam habuerint tacite vel expresse. *c. a nobis. 8. de Despons. impub.* & *c. un. eod. in 6.* Pan. & Innoc. *in c. 2. hoc. tit.* Vall. *eodem tit. §. 2. n. 1.*

19 Quæritur III. Utrum sit aliqua pœna constituta in eos, qui personam cogunt ad ingressum in Religionem, vel ab ea impediunt? Hac de re habetur constitutio Concilii Trid. *Sess. 25. de Regul. c. 18.* in his formalibus: *Anathemati S. Synodus subjicit omnes & singulas personas, cujuscunque qualitatis, vel conditionis fuerint, tam Clericos, quam Laicos, Sæculares vel Regulares, atque etiam qualibet dignitate fulgentes, si quomodocunque coëgerint aliquam Virginem, vel viduam, aut aliam quamcunque mulierem invitam, præterquam in casibus in jure expressis, ad ingrediendum Monasterium, vel ad suscipiendum habitum cujuscunque Religionis, vel emittendam professionem; quique consilium, auxilium, vel favorem dederint; quique scientes eam non sponte ingredi Monasterium aut habitum suscipere, aut professionem emittere, quoquo modo eidem actui vel præsentiam, vel consensum, vel authoritatem interposuerint.* Circa eos vero, qui ingressum liberum impediunt, pergit Concilium ibidem: *Simili quoque Anathemati subjicit eos, qui sanctam Virginem, vel aliarum mulierum voluntatem vel accipiendi, vel voti emittendi quoquo modo sine justa causa impedierint.*

20 Porro in hanc censuram excommunicationis latæ etiam incidere parentes, qui violenter cogunt, vel impediunt filias circa ingressum Religionis; ita tamen, si verum metum, seu coactionem positivam adhibuerunt, secus vero si metus fuerit tantum reverentialis, dummodo non excesserit limites simplicis persuasionis, nec fuerit conjunctus cum minis verberum, alteriusve gravis mali, resolvunt DD. citati apud Barb. *in Coll. ad d. c. 18.* Trid. *num. 3. & 4.* Item *n. 8. & 9.* docent, non incurri censuram, si metus aut coactio quidem adhibita, sed effectus, scilicet ingressus, secutus non fuerit: neque tunc, si puella fuerit coacta, non ut habitum assumeret, sed ut educationis causa in Monasterio maneret.

21 Præterea cum constitutio Concilii solummodo de fœminis loquatur, censent, non comprehendi casum, quo viri seu masculi coguntur, aut impediuntur. cc. apud Barb. *d. l. num. 6.* licet enim in sensu juris sub masculino tanquam digniori intelligatur regulariter etiam fœmininum. *l. 1. ff. de verb. signif. cum concord.* non tamen econtra sub fœminino masculinum. *l. si ita sit scriptum 45. ff. de Legat. 1.* præsertim in materia pœnali & odiosa *c. odia 15. de R. J. in 6.* ubi nequidem ex paritate rationis solet fieri extensio. Interim non est dubitandum, quin etiam hoc casu grave peccatum committi possit injuste cogendo, secundum ea, quæ tradit Miranda *in Man. Prælat. tom. 1. q. 16.*

22 Quæritur IV. An is, qui fecit votum ingrediendi Religionem, si in uno Monasterio non suscipiatur, teneatur aliud ingredi? item an obligetur ad perseverantiam in Religione? Resp. Ad 1. esse distinguendum, an quis in genere voverit aliquam Religionem ingredi, vel an certum tantum Ordinem, vel denique an certum Monasterium? In primo casu repulsam passus ab uno Ordine tenebitur alium ingredi, non tamen strictissimum, aut valde austerum; quia in generali promissione non continentur ea, de quibus aliquis verisimiliter non cogitavit. *c. in generali 81. de R. J. in 6.* Altero casu non susceptus in uno Monasterio debet facere petitionem in alio ejusdem Ordinis: si nullibi suscipiatur, vel saltem non in tali Monasterio, quod suæ vocationi correspondeat, in quo quiete & religiose vivere possit, voto tantisper liberatus est. Tertio casu pariter solvitur voto, qui non suscipitur in illo Monasterio, quod in specie se ingressurum vovit. Vid. Paul. Laym. *in Theol. Moral. lib. 4. tract. 5. c. 6.* ubi *n. 4.* contra alios docet, quod si ex post facto Religiosi mutata voluntate parati sint repulsum suscipere, denuo urgeat votum ad ingrediendum tanquam impedimento temporali remoto, nisi tamen notabilis mutatio intervenerit, & vovens v. g. bona fide sponsalia contraxerit, aut in alio laxiori Ordine Novitiatum ingressus sit.

Resp. Ad II. qui expressam intentionem non habuit, se ad ipsam professionem quoquo modo obligandi, in dubio tantum censetur se obligasse ad experiendam Religionem; unde si in Novitiatu bona fide usus comperiat, sibi Religionem non congruere, per ingressum suo voto satisfecit, & ad sæculum redire potest, Laym. *d. l. num. 12.* Illud adhuc notari potest, quod vovens Religionem strictiorem, quamvis Religionem laxiorem citra dispensationem, aut legitimam voti commutationem non licite ingrediatur, si tamen in ea professionem fecerit, valeat professio, quia votum illud simplex per solenne Religionis sublatum est.

23 Quær. V. Ad quemnam pertineat

neat susceptio Novitiorum, vel admissio ad professionem? Resp. breviter: ubi non est consuetudo contraria, ut pertineat ad solum Abbatem, juri esse conformius, ut susceptio Novitiorum, & admissio ad professionem pertineat ad Abbatem cum consensu Capituli, vel majoris partis Capitularium. *arg. c. ea noscitur 6. De his, quæ fiunt a Prælatis &c.* Barbos. *Jur. Eccles. un. lib. 1. c. 42. n.* 146. Qualiter vero debeat in Monasteriis Monialium Episcopus ante susceptionem habitus, & professionem per se, aut Vicarium, vel alium Commissarium explorare fœminæ voluntatem liberam, aliaque Religionis requisita, videatur Concil. Trid. *Sess.* 25. *de Regul. c. 17.* & ibi Barb. *in Collect. DD. & de offic. Episc. alleg. 100.*

24 Quær. VI. Quænam requirantur, ut professio in Religione valida sit? Resp. Præter liberum cujusque consensum non vi, aut metu extortum, insuper de Conc. Trid. *Sess.* 25. *de Regularibus c.* 15. requiri, ut in quacunque Religione tam virorum, quam mulierum professio fiat post 16. ætatis, & unum Novitiatus annum, adeo ut professio aliter facta nulla sit, nullamque inducat obligationem ad alicujus Regulæ, Religionis, vel Ordinis observationem, aut alios quoscunque effectus. Imo licet Novitius ultro suo huic favori renuntiare, simulque Prælatus cum Conventu eum ante completum annum Novitiatus, vel 16. ætatis ad professionem admittere vellet, nihilominus talis professio invalida foret. De speciali autem privilegio Monialibus Ordin. S. Dominici, & qui cum iis communicationem privilegiorum habent, a Pio V. concesso, ut intra annum Novitiatus in articulo mortis valeant profiteri ad lucrandas indulgentias & alias gratias professarum, & an hæc professio quoad bona præjudicet hæredibus? vid. Miranda *in Man. Prælat. tom. 1. q. 22. art.* 19. Præterea etiam ex communi DD. sententia requiritur, ut annus Novitiatus sit *continuus*, & non interruptus; dicitur autem interruptus, si Novitius dimisso habitu exeat a Monasterio animo revertendi ad sæculum, licet statim post unum, vel alterum diem pœniteat, & ad Monasterium redeat, nihilominus Novitiatum denuo inchoare debebit. Non autem dicetur Novitiatus interruptus, si retento habitu certa aliqua ex causa v. g. curandæ infirmitatis cum licentia Prælati extra Monasterium Novitius moram faciat. Miranda *d. quæst.* 23. *artic.* 4.

Deinde hic adnotari potest, quod completo anno Novitiatus non statim rejiciendus, aut suscipiendus sit, sed possit ipsi certa de causa forte ad meliorem probationem, si morbo laboret, usque ad cessationem morbi professio per aliquod tempus differri. Late Barb. *d. cap.* 42. *n*, 105. *& seq. in Collect. DD. ad dictum cap.* 15. *Trid.*

25 Quær. VII. Qualiter fiat tacita pro-

professio, & an etiam hodie post Trid. locum habeat? Resp. de jure antiquo clare constitutum esse, ut quicunque habitum Novitiorum ultra annum gestaverit, aut actibus Professorum propriis se ingesserit, vel si Novitius ante completum annum Novitiatus, habitum Professorum distinctum ab habitu Novitiorum susceperit, & per triduum gestaverit, hoc ipso tacite professus, & Religioni obligatus censeatur; sub ea tamen differentia, ut si tacita professio fiat intra annum probationis, obligetur alicui Religioni in genere; si post annum autem expletum, obligetur Religioni illi in specie, in qua facta est. *cap.* 1. *&* 3. *h. tit. in* 6. *Clem.* 2. *eod. tit.*

Porro hanc tacitam professionem per Trid. sublatam non esse, magis inter DD. convenit, dummodo forma Trid. observetur, ut scilicet actus ille, per quem tacita professio inducitur, a Novitio libere, scienter, & cum intentione profitendi, atque post 16. ætatis annum & unum continuum probationis fiat, atque vicissim a Religione & Monasterio acceptetur. Barb. *ad dictum c.* 15. *Trid. in fine.* Miranda *in Manuali Prælat. tom.* 1. *quæst.* 24. *art.* 12.

Quær. VIII. Qualiter professio nulla ratificari, & valida fieri possit? Resp. Sufficere, si is, qui nulliter professus est, suam professionem per actum etiam internum, & novum consensum renovet, neque requiri novum annum probationis, aut novam acceptationem superioris: supponimus enim, annum probationis recte transactum esse, vel superiorem, ac Monasterium in consensu circa acceptationem perseverare. Navar. *hoc tit. Consil.* 27. Less. *de Justit. & Jur. lib.* 2. *cap.* 41. *n.* 67. Non tamen censebitur ratificata professio, si ex ignorantia nullitatis aliquis fecerit actus, quos solent Religiosi facere: cum enim prior consensus fuerit invalidus, novus consensus requiritur: id autem, quod aliquis agit ex suppositione, vel opinione veteris obligationis, non importat novum consensum, quia ignorantis, & errantis non est consensus. Quemadmodum si rem meam tibi dem, putans esse tuam, non propterea transfero dominium. *L.* 3. *§. subtilius. ff. de Condict. causa data.* 26

§. III.

De dispositione ingredientium, & juribus circa bona eorum.

SUMMARIA.

27. *Ingrediens Religionem qualiter hodie possit de rebus suis disponere* ex Concil. Trident. Sess. 25. de Regular. c. 16.

28. Ampliatio & restrictio hujus constitutionis Conciliaris.
29. An comprehendat dispositionem ante Novitiatum?
30. An obliget etiam in terris Imperii?
31. Executio dispositionis ab ingrediente facta quando assumenda?
32. Novitius an teneatur adhibere in sua dispositione solennitates Juris Civilis?
33. Religiosus non censetur proprie civiliter mortuus.
34. Religiosus non bene comparatur cum servo, & ibi multæ disparitates.
35. Ingredientem sine dispositione sequuntur res suæ.
36. Monasteria omnia etiam Ordinum mendicantium (exceptis Capucinis & Franciscanis) hodie sunt bonorum capacia.
37. Bona feudalia, & emphyteutica an transeant ad Monasterium?
38. Ususfructus quo sensu acquiratur Monasterio?
39. Novitii dispositio ante professionem mortui an valeat?
40. Novitio sine dispositione mortuo quis succedat?
41. Patria potestas an & quatenus per ingressum in Religionem solvatur?
42. Pater ingrediens an amittat usumfructum in adventitiis filii?
43. Filio ingrediente an pater usumfructum retineat?
44. Legitima an debeatur filio professo in vita parentis?
45. Quid econtra si Pater fuerit professus, an statim legitima debeatur liberis in sæculo relictis?
46. Pater sine dispositione professus an & qualiter adhuc post professionem inter liberos disponere possit?
47. Auth. si qua mulier. C. de SS. Eccles. *an sit valida constitutio?*
48. Disponens ante ingressum an teneatur Monasterio relinquere legitimam?
49. Professus, quia acquirit omnia Monasterio, an & quatenus teneatur Monasterium ex ejus contractu vel delicto?
50. Fidejussor Religiosi illicite contrahentis an obligetur?

27 QUæritur I. An & qualiter ingrediens Religionem de rebus suis disponere permittatur? Resp. Licet alias quilibet rei suæ moderator sit & arbiter, & cæteris paribus, si scilicet sit legitimæ ætatis, sui juris & sanæ mentis, libere de rebus suis disponere valeat. *l. in re mand. 21. C. Mandati.* Atque contractus semel initi fiant necessitatis, & regulariter irrevocabiles. *L. sicut 5. Cod. de O. & A.* quia tamen facile accidere potest, ut ingressuri Religionem nimio zelo ducti, nec prævidentes inconstantiam & regressum, fortassis ob novam causam morbi aut aliud periculum bona sua præmature in alios distribuant, ita ut, si ex post facto ad sæculum redire vellent, aut deberent, magna egestate laborarent, ideo Concil. Tridentin. *Sess. 25. de Regul. cap. 16.* pro favore ingredientium edidit constitutionem in hæc verba: *Nulla renuntiatio aut obligatio antea facta etiam cum juramento, vel in favorem cujuscunque causæ piæ valeat, nisi cum licentia Episcopi sive ejus Vicarii fiat intra duos menses proximos ante professionem,* ac

ac non alias intelligatur effectum suum sortiri, nisi secuta Professione; aliter vero facta, etiam cum hujus favoris expressa renuntiatione, etiam jurata, sit irrita & nullius effectus. Sed neque ante Professionem, excepto victu & vestitu Novitii vel Novitiæ illius temporis, quo in probatione est, quocunque prætextu a parentibus, vel propinquis, aut curatoribus ejus Monasterio aliquid ex bonis tribuatur, ne hac occasione discedere nequeat, quod totam vel majorem partem substantiæ suæ Monasterium possideat, nec facile, si discesserit, id recuperare possit: quin potius præcipit S. Synodus sub Anathematis pœna dantibus & recipientibus, ne hoc ullo pacto fiat, & ut abeuntibus ante ptofessionem omnia restituantur, quæ sua erant &c.

Itaque ex hoc textu satis constat, ut contractus vel obligatio ante professionem facta valeat irrevocabiliter, tria debere concurrere. I. Ut fiat inter duos menses proximos ante professionem. II. Ut fiat cum licentia Episcopi vel ejusdem Vicarii. III. Ut Professio subsecuta sit.

28 Explicatur hæc Trid. constitutio per DD. quos plena manu refert Barb. *ad d. c. 16. Trid. & de Offic. Episc. alleg. 99. num. 17.* ut præter donationes liberales comprehendat etiam renuntiationem beneficiorum Ecclesiasticorum, & officiorum sæcularium, fidejussionem, liberationem, qua Novitius Tutorem vel Curatorem suum reddendis rationibus liberat; item ut intelligatur de Professione subsequenti valida, & non sufficiat Professio de facto tantum emissa, si jure non subsistat, nisi ex post facto de novo ratificetur: & demum ut locum habeat non tantum de Minorennibus, sed generaliter quibuscunque etiam Majorennibus, ut a Sac. Congregatione declaratum referunt cc. apud Barbos. *d. alleg. num. 18.*

Restringitur vero eadem constitutio, ut non comprehendat contractus onerosos v. g. emptionis, venditionis, permutationis &c. in quibus tantumdem recipit Novitius, quantum dat: neque testamentum, codicillos aut donationes mortis causa, quæ ex sua natura revocari possunt, si Novitius ex Monasterio regrediatur, tanquam morte naturali vel Civili non confirmata: neque victum aut vestitum, quem pro se tribuit Novitius Monasterio. Item in aliquibus Religionibus usu receptum non esse, ut ab Episcopo petatur licentia disponendi de rebus suis, ex Vega & Sanch. refert. Barb. *d. c. 16.* Trid. *n. 28.*

29 Denique multi DD. existimant, hoc Concilii Decreto, quod expresse tantum de Novitiis loquitur, non comprehendi obligationem, aut renuntiationem factam ante Novitiatum adhuc in sæculo. Alii vero contrarium sustinent putantes, Concilium æque de dispositione in sæculo facta, quam in Novitiatu intelligendum esse, dummodo intuitu ingressus facta sit. Vid. cc. apud Barb. *dd. locis.* Prioris sententiæ fundamentum sumi-

sumitur ex communibus regulis, nimirum, quod correctio Juris vel constitutio pœnalis aut irritans contractus sit odiosa & stricte, prout loquitur, interpretanda: quod volenti non fiat injuria: quod damnum, quod quis sua culpa sentit, sibi imputandum sit: quod ingrediens debuisset fuisse cautius mercatus &c. Posterior sententia fundatur in *mente* Concil. Trid. cujus intentio fuit præcavere, ne ingredientes ob præproperam bonorum distributionem a regressu impediantur, vel certe regredientes in paupertate vivere debeant: quæ ratio tanto magis etiam circa existentes in sæculo procedit, quando ipsi eventum Religionis, & supervenientes causas regressus minus prævidere possunt. Et alias frequenter eludi posset Concilium, si nimirum curarent Parentes vel Consanguinei, ut ante ingressum liberi renuntiarent, ne deinde post ingressum possent retrocedere. Accedit etiam ratio æquitatis, quod in dubio potior sit conditio ejus, qui certat de damno vitando, quam qui de lucro captando.

Quare si quis notabilem bonorum partem per donationem, aut alio modo intuitu ingressus inconsulta facilitate alienasset, ita ut ad sæculum redire non posset, sed rediens magnum exinde damnum sentiret, crederem, ipsi saltem per beneficium restitutionis in integrum de æquitate subveniendum, idque non tantum, si minorennis esset, sed etiam si majorennis, ex illa generali clausula Prætoris *in l. 1. ff. Ex quibus causis Majores.* ibi: *si qua alia mihi justa causa videbitur, in integrum restituam,* ad quam clausulam toties descendendum monet Ulp. *in l. sed & si 26. §. item inquit ff. jam d. tit.* quoties *æquitas restitutionem suggerit.*

30 Quæritur II. An ista constitutio Concilii Trid. etiam in terris Imperii obliget? Resp. affirmative. I. Quia loquitur de Novitiis, qui quoad privilegium Canonis & fori aliosque effectus censentur esse de foro Ecclesiastico, *cap. Religioso. de Sent. exco. in 6.* Navar. *cons. 5. & 6. de Foro com.* consequenter in eorum dispositionibus attenditur Jus Canonicum *cap. quod Clericis 9. de Foro comp.* Nec obstat, quod possint redire ad sæculum: nam ad valorem contractus spectatur tempus & locus, quo initus est. *l. 6. ff. de Evict.* II. Quia jus civile suppletur per Canonicum ex causa præsertim æquitatis. *c. 1. de Novi oper. nunc.* licet vero hic Jus Civile sit contrarium in terminis generalibus, *l. in re mandata 21. C. Mandati.* non tamen in hoc speciali casu, ubi multa æquitas pro jure Ecclesiastico pugnat. III. Quia causa, de qua disponit Concilium, recte numerari potest inter *Ecclesiasticas*, cum agatur de recte ordinando statu Ecclesiastico, & non impediendo regressu ex Monasterio.

31 Quær. III. An executio dispositionis ingredientis statim facienda

post professionem, vel expectanda sit mors naturalis professi? si ingrediens actum inter vivos v. g. donationem fecerit, talis actus sicut statim obligat, ita statim executioni mandandus erit. Si vero ingrediens disposuerit per actum 32 ultimæ voluntatis, Testamentum, Codicillum &c. (circa quam Novitius, qui actu Novitius est, non tenetur observare solennitates Juris Civilis, sed potest se conformare Juri Canonico, de cujus foro jam effectus esse censetur. *cap. quod Clericis 9. de Foro com.* Clarus *in §. testamentum q. 28. n. 2.* & ibidem Harp. *in addit. n. 1.* Tamb. *de Jure Abb. tom. 3. disp.* 6. *q. 28.* secus si ante Novitiatum testetur; nisi quatenus disponit ad pias causas. Salic. *in auth. si qua mulier C. de SS. Eccles. arg. l. ex eo. 42. ff. de Milit. Testam.*) si inquam, per actum ultimæ voluntatis disposuerit ingrediens, tunc, si Monasterio aliquid reliquit, id statim illi acquiritur; quia idem fieret, licet dispositionem non fecisset. *auth. ingressi. Cod. de SS. Eccles.* si vero reliquerit extraneis, consuetudo locorum imprimis attendenda erit; a qua abstrahendo, multorum est doctrina cum Barth. *in d. auth. si qua mulier n. 10.* Pan. *in c. in præsentia. de Probat. n.*60. quos sequitur Covar. *in c. 1. de Testam. n.* 6. Sanch. *de Matrim. lib.* 6. *disp. 17. n. 9.* esse distinguendum inter Monasteria bonorum capacia, & incapacia, ita ut in his professio comparetur morti naturali, cum dominium nec in communi, nec in particulari retineatur; unde nisi statim fieret executio testamenti, dominium bonorum in vita Religiosi videretur esse nullius: in illis vero volunt mortem naturalem expectandam esse, interim bona a Monasterio possideri, nisi tamen ingrediens nominatim aliter disposuerit. Adde Molin. *de Just. & Jure disp. 140. n. 4.* prout legata in vita testatoris præstari, & aliquid *pro legato* in vita testatoris usucapi potest. Colendiss. meus olim D. Professor Arnold. Rath *in Tr. de Usucap. c. 3. ass. 21.*

33 Dices: etiam in Monasteriis bonorum capacibus professus censetur *civiliter* mortuus. Resp. Quod Religiosus Professus moriatur quidem mundo *spiritualiter*, non vero proprie *civiliter*, id est, quoad effectus Juris Civilis: alias ne quidem cum consensu Prælati posset agere in judicio, & minus judex esse, neque succedere. Deinde *mors civilis* non confirmaret, sed potius irritaret testamentum. §. 5. *Instit. Quib. mod. testam. infirm.* Quod autem Religiosus non possit testari post professionem, fit exinde, quod suam voluntatem in alium resignarit, sicut arrogatus filiusfam. effectus. 34 Minus Religiosus perdit *libertatem in sensu juris*, ita, ut *servus* efficiatur: certe nec filius prohibente Patre pro suo libitu agere, aut testari potest, nihilominus homo *liber*, non *servus* censetur: quamvis enim libertas describatur, quod *sit naturalis facultas ejus, quod cuique facere libet*: additur tamen: *nisi quod vi, aut*

jure

jure probibeatur. In cæteris quoque plurimum dissimilis est similitudo inter *Monachum & servum*: ut ecce! servus nullo respectu quid proprium habere potest, sed quidquid acquirit, domino acquirit, etiam ignoranti, & invito. *§. item vobis 3. Inst. Per quas personas cuique acquir.* Monachus quamvis ex sua particulari persona nihil proprium habeat, ea tamen, quæ toti Monasterio, etiam illi jure identitatis, quatenus in corpore Monasterii esse habet, sunt propria, ut paulo inferius ex dicendis apparebit. Servus ne quidem cum consensu domini potest munera publica vel judicialia obire, cum dominus per suum consensum non possit derogare Juri publico. *l. Barbar. 3. ff. de Officio Præt. l. 7. ff. de Testibus.* Religiosus cum consensu Prælati potest esse procurator in judicio. *Clem. 3. de Procur.* Advocatus *c. 2.* & ibi Barb. & DD. *de Postulando:* imo & judex, scilicet Episcopus vel Vicarius Episcopi. Barb. *de Offic. Episc. alleg. 54. n. 32.* Servus non potest accusare dominum. *l. pen. & fin. C. de his, qui accusare non poss.* Monachus potest accusare Abbatem etiam sumptibus Monasterii. *c. ex parte 11. de Accus.* Deinde ut innumera alia prætereamus, status servilis abjectus est & vilis, statum autem Monachalem præter SS. Patres commendat Justinianus *in Nov. 5.* ut & *§. præced.* dictum.

35 Quær. IV. Quid Juris nulla dispositione facta ante professionem? Resp. Quod, si ingrediens professionem fecerit in Monasterio sine præcedenti dispositione, hoc ipso omnia sua censeatur transtulisse in Monasterium. *auth. ingressi C. de SS. Eccles. & auth. nunc autem C. de Episc. & Cler.*

36 Ubi etiam adnotandum, quod hodie Concilium Trid. *Sess. 25. de Regular. c. 3.* concesserit, *omnibus Monasteriis & Domibus tam Virorum, quam Mulierum, & Mendicantium, exceptis Domibus Fratrum S. Francisci Capucinorum, & eorum, qui Minores de Observantia vocantur, etiam quibus ex constitutionibus suis erat prohibitum, aut ex privilegio Apostolico non erat concessum, ut deinceps bona immobilia eis possidere liceat.*

37 Quid autem dicendum sit de bonis feudalibus, fidecommissis, & Emphyteuticis, in quibus domini directi aliorumque præjudicium versatur, ne eorum efficiatur durior conditio; cum Monasterium sit alterius fori, & difficilioris conventionis, & nunquam moriatur, adeoque nulla sit aperturæ seu caducitatis, aut laudemii spes? Videatur optime pro favore Monasteriorum Barbos. *Jur. Eccles. univ. l. 3. c. 31.* Tambur. *de Jure Abbat. tom. 3. disp. 11. q. 4.* Sententia est probabilior, talia bona posse saltem retineri a Monasterio, quamdiu Religiosus vivit: quia si in sæculo mansisset, potuisset ista bona possidere ad vitam suam, ergo non debet esse deterioris conditionis, si Monasterium ingrediatur.

Ad textus porro feudales, qui in contrarium allegari solent, plu-

res explicationes adducit Fach. *lib. 7. Controv. cap. 34.* ex quibus illa videtur inter DD. receptior, quod intelligendi ſint de talibus feudis, quæ requirunt perſonale ſervitium, quod non ſit pecuniarium, nec per ſubſtitutum convenienter impleri poſſit; ſicut colligitur ex illa cauſali, quam tradit Feudiſta JC. *in tit. de Vaſallo milite, qui arma bellica depoſuit*, ibi: *eo quod deſinit miles eſſe ſæculi, qui factus eſt miles Chriſti, nec beneficium pertinet ad eum, qui non debet gerere Officium.* Unde etiam in Regnis, Ducatibus, & ſimilibus dignitatibus non ſuccedit Monaſterium, quia requirunt perſonalem adminiſtrationem, & præſentiam in Comitiis, Bello &c. Cæterum vero Clericos, & Monaſteria non eſſe ſimpliciter feudorum incapacia, conſtat ex *tit. feud. de Capitul. Corradi in fine & c. verum 7. de Foro com.* Fachin. *dict. cap. 35.* Illud quoque hic adnotandum eſt, quod ſi Vaſallus vel Emphyteuta faciat profeſſionem, non teneatur propterea Monaſterium renovationem inveſtituræ petere, vel præſtare laudemium, quia perſona Vaſalli non mutatur (ſuppoſito quod etiam eadem domini perſona perſeveret) cum Monaſterium tantum retineat feudum, vel Emphiteuſim, quatenus Religioſus unam fictam perſonam cum Monaſterio conſtituit, quæ fictio idenditatis perſonæ per mortem naturalem Religioſi ſolvitur.

38 Quemadmodum per eandem fictionem explicari poteſt, qualiter *uſusfructus*, quem aliquis in ſæculo habuit, ad Monaſterium tranſeat ſaltem quoad vitam uſufructuarii: cum tamen uſusfructus jus mere perſonale ſit, & in alium transferri nequeat. *l. ſi Uſusfructus 66. ff. de Jure dotium.* quia retinetur a Monaſterio quatenus Religioſus uſufructuarius eſt membrum Corporis Monaſtici, & cum eo unam fictam perſonam conſtituit.

39 Quær. V. Si Novitius ante profeſſionem moriatur; valebitque ejus diſpoſitio vel donatio facta Monaſterio aut alteri?

Reſp. I. in caſu factæ diſpoſitionis per actum inter vivos, ſcilicet renuntiationem aut donationem, plures DD. cenſent, per mortem ante profeſſionem totam diſpoſitionem irritari, eo quod in Concilio Trident. *dict. Seſſ. 25. de Regul. c. 16.* expreſſe dicatur, quod quæcunque obligatio per novitium facta *non alias intelligatur effectum ſuum ſortiri, niſi ſecuta profeſſione*, talia autem verba, *non alias, non aliter,* debent in forma ſpecifica impleri, & non recipiunt aliquam modificationem per extenſivam interpretationem, teſte Jaſ. *Vol. 3. Conſ. 86. num. 16.* Deinde II. in eodem Concilii loco jubetur, ut *abeuntibus omnia ſua reſtituantur*, morientes autem dicuntur *abeuntes* apud Terent. in Phormione: *Mortem obiit, & de medio abiit.* Denique III. etiam ante Concilium fuit probabile, revocari donationem per mortem ante pro-

professionem, ex præsumpta voluntate donantis. Atque ex his argumentis istam sententiam cum pluribus DD. cit. amplectitur Sanch. *in præcepta Decalog. tom. 2. lib. 7. cap. 5. num. 49.*

Verum pro contraria sententia & dispositionis valore stat Paulus Fuscus *de Visitat. Episc. lib. 2. cap. 15. num. 17.* apud eundem Sanch. *dict. l. n. 48.* cui & ego antehac in *Libello de Privileg. Monast. Privileg. 10.* calculum addidi, & multum probabilis mihi videtur, licet pro priori plures numero DD. videam allegari: ponderandæ tamen, non numerandæ sententiæ. Text. & Gl. *in l. 1. de Vet. jure enuc.* Enim vero certi & notorii juris tam naturalis, quam humani est, donationem aliamve obligationem deliberate, & circa res, super quibus alicui dispositio competit, factam esse perpetuam, nisi aliquis casus ostendatur specifice in jure exceptus. *l. 1. ff. de Pact. l. sicut. 5. de O. & A. t. t. de Donat. cum concord.* Sed casus mortis in Novitiatu contingentis non est specialiter exceptus, ergo &c. & quidem de jure communi non extare textum expressum hujus exceptionis, in confesso esse debet. Tota igitur difficultas pendet ex Concilio Trident. Sed quia intentio Concilii tantum fuit providere, ne vel ultimo momento regressus ex Monasterio impediatur, ideo ubi amplius non est libertas regrediendi, scilicet post professionem, vel mortem naturalem, tollitur etiam dicta Concilii provisio, & habet locum, quod dicitur, cessante ratione legis cessat lex, *l. adigere. 6. v. quamvis. ff. de Jure Patron.* & leges ita interpretandæ sunt, ut verba intentioni, & non intentio verbis deserviat. *c. secundo. 41. de Appel. l. scire leges. 17. ff. de LL.* Neque conveniens est, ut quod in favorem Novitiorum ad avertendum damnum, & impedimentum regressus est introductum, in eorum odium retorqueatur, ut v. g. in periculo mortis, & extra spem professionis constituti donare, aut inter vivos disponere nihil valeant. *c. quod ob gratiam. 61. de R. J. in 6.* indeque deterioris conditionis efficiantur, quam quilibet alii homines.

Ad contraria non est difficile respondere: nam ad I. dici potest, quod, esto verba: *non alias &c.* non recipiant modificationem, id tamen procedat in casu, de quo secundum intentionem legis vel constitutionis loquuntur, ut in proposito, quando sumus in terminis, ubi potest sequi professio, vel adhuc superesse regressus ad sæculum, secus in diverso, & ubi mors intervenit, nec impeditur libertas regressus, nec bonis opus est morienti. Accedit, quod professio non sit forma dispositionis, quia eam non ingreditur, sed tantum conditio extrinsece superaddita.

Ad II. cuilibet facile incidit, quod Trident. verbo, *abeuntibus*, non intellexerit morientes, sed abeuntes ex Monasterio; neque enim

mo-

modus loquendi, nec ratio est, *ut morientibus restituantur res suæ*. Unde licet morientes dici possint per phrasim *abeuntes*, sed non dicuntur ad sensum hujus loci.

Contra III. facit, quod ante Concil. Trid. docuit Panor. celeberrimus SS. Can. Interpr. *in c. in præsentia 8. de Probat. num. 67.* bona morientis ante professionem acquiri Monasterio, si ea expresse contulit Monasterio, nec ante voluntatem mutavit. Idemque post Concilium scribens tenet Miranda *in Man. Præl. q. 22. art. 8. concl. 6.* Fach. *lib. 6. Controv. cap.* 19. Dices: si Novitius scivisset, se non assecuturum professionem, forsan aliter disposuisset. Replico: forsan non aliter, præsertim si pro causa pia, si pro anima sua disposuit; in dubio melior est possidentis conditio; possessio autem pro voluntate in dispositione facta expressa stare videtur. Interim non omnino negaverim, posse in aliquo speciali casu forsan tales circumstantias concurrere, ut, qui disposuit in ordine ad professionem, non censeri debeat idem voluisse disponere in casum mortis ante professionem, quod prudens Judex arbitrabitur.

Hactenus de dispositione per actum inter vivos. Quod si dispositio facta sit per actum ultimæ voluntatis, testamentum, codicillum, donationem mortis causa, sicut ista dispositio ex magis communi DD. sententia non comprehenditur sub constitutione Concilii Trident. *d. c.* 16. ut tradit Barb. *de Offic. & Potest. Episc. alleg. 99. num.* 12. ubi pene innumeros authores accumulat: ita quoque ad eam non pertinebit supra dicta Concilii clausula, *ut non alias intelligantur effectum suum sortiri, nisi secuta professione.* Sed tanquam *ultima voluntas* morte confirmabitur.

40 Quær. VI. Si Novitius absque dispositione decesserit, & saltem *tacite* professus non fuerit, an tunc Monasterio vel consanguineis debeatur hæreditas? Resp. in utramque partem esse DD apud Clarum *in §. Testamentum. q. 28.* præcipue vero apud Sanch. *in Præcepta Decal. l. 7. cap 3. n. 91. & seq.* Pro Consanguineis tamen resolvit Panor. *in dict. c. in præsentia. de Probat. n. 68.* eo quod non sit causa petendi ex parte Monasterii, cum ante professionem aliquis cum effectu Religiosus non censeatur, *c. Religioso.* 21. *v. quamvis. De Sent. Excomm. in 6.* idemque tenet cum ingenti cumulo Authorum Sanch. *d. l. n. 62. & c. 5. n. 51.* Reprobat autem *cap. 3. n. 96.* illam limitationem, quam quidam ponunt cum Fachin. *lib. 6. Contr. cap. 19.* & aliis, nisi Novitius habuerit absolutam voluntatem manendi in Religione. Nam ista voluntas (quam supponuntur omnes Novitii saltem ab initio habere) non sufficit ad perpetuo obligandum Monasterio, nisi accedente expressa vel tacita professione, præsertim hodie post Concilium Trid. *Sess. 25. de Regular. c. 15.* ex quo nulla professio obli-

obligat ante annum integrum Novitiatus expletum.

Quodsi Consanguineos Novitius defunctus non haberet, putarem Monasterio potius quam Fisco successionem adscribendam; si quis enim ex aliquo Collegio honesto decurionum, Militum, Naviculariorum &c. decedat sine legitimis hæredibus, bona ipsius non ad Fiscum, sed ad ipsum Collegium deferuntur. *l. 1. & t. t. Cod. de Hær. Decur.* At vero Novitius censetur esse de Collegio Monasterii, cum ibidem habeat forum judiciale & paræciale, item & privilegium Canonis: Nav. *cons. 5. & 6. de Foro comp. d. cap. Religioso.* ergo &c. Idque confirmatur *ex l. si quis Presbyter. 20. Cod. de Episc. & Cler.* ubi generaliter deciditur, quod in bonis quarumcunque personarum ad vitam & servitium Ecclesiasticum destinatarum, si absque legitimo hærede defungantur (quod tamen hodie in Religiosis *Professis* aliter se habet, in quorum bonis etiam consanguinei excluduntur, quibus legitima non debetur. *auth. nunc autem. C. jam d. t.*) non fiscus sed Ecclesia succedat. Adde text. *in l. 10. ff. de Jure Fisci.* quod in dubiis quæstionibus recte contra Fiscum respondeatur, idque tanto magis, si cum eo causa pia & favorabilis concurrat. *l. sunt personæ. 4. ff. de Relig. & sumpt. fun.*

41 Quær. VII. De Patria potestate, an & quatenus per ingressum in Religionem solvatur? Conveniunt DD. quod *circa personam* per ingressum solvatur Patria potestas, sive Pater, sive filius ingrediatur. Ratio est quoad patrem; quia cum is jam sit in potestate Abbatis, alium in potestate habere non potest: quoad filium vero; quia per professionem prorsus ex domo paterna, & patris obedientia abstrahitur, transitque in obedientiam Abbatis incompatibilem cum potestate sæculari paterna. Panor. *in d. c. in præsentia. 8. de Probat. n. 54. & in c. 2. h. t. n. 2.* Sanch. *in Præcept. Decal. tom. 2. lib. 5. n. 29.* & alii communiter. Addunt item plerique, quod Patria potestas respectu filii ingressi solvatur, in quantum est Monasterio onerosa, non autem in quantum est favorabilis, unde inferunt, filiumfam. per ingressum jura successionis, & suitatis non amittere. Additio ad Panor. *d. num. 54.* cum Barth. & aliis Sanch. *d. l. n. 30. arg. c. quod ob gratiam. 61. de R. J. in 6.* Adde *arg. ex Nov. 81. cap. 2.*

Conveniunt præterea, quod circa bona, quæ filio post professionem adveniunt, pater nihil juris acquirat; tum quod jam causa acquisitionis, scil. patria potestas sublata sit; tum etiam, quod ex speciali privilegio Imper. omnia bona filiis post Clericatum advenientia in numerum *quasi castrensis peculii* redacta sint. *Auth. Presbyteros. C. de Episc. & Cler.* Panor. *in d. c. 8. n. 56.* Sanch. *d. tom. 2. lib. 7. c. 13. num. 44.* ubi ait: nullum a se visum esse, qui circa hoc punctum dubitaret.

Tota igitur difficultas est circa

bona adventitia filii, in quibus pater ante ingressum ex jure patriæ potestatis usumfructum habuit, an eundem per ingressum suum amittat? Suppono tamen, patrem aut filium aliunde habere sufficientia bona, & media ad vitæ congruam sustentationem: in præjudicium enim alimentorum non dubito, quidpiam statuendum haud esse; cum ad subveniendum his personis conjunctis in necessitate ipsum quoque ingressum differendum superius *in §. 2. q. 1. n. 2.* diximus.

42 Quod si itaque Pater ingrediatur, triplex est sententia. Una simpliciter affirmat, amitti usumfructum, tanquam cessante causa patriæ potestatis, alimentationis, administrationis, cui etiam adstipulatur Fachin. *lib. 6. Controv. c. 12.* cujus tamen novum, ut vocat, argumentum, quod scil. ususfructus in persona patris consistere, vel ad Monasterium utpote jus personale transire nequeat, solidum non est: qualiter enim ususfructus possit ad Monasterium transire, superius diximus, & explicat Sanch. *d. lib. 7. cap. 13. num. 59.*

Altera (quam probabiliorem reputat Sanch. *d. l. 7. c. 13. n. 70.*) simpliciter negat, amitti usumfructum, eumque Monasterio in vita patris adscribit, cum non appareat differentia inter usumfructum paternum, & alium, generaliter vero *in auth. ingressi Cod. de SS. Eccl.* statuatur, ut ingressi omnia sua transferant, & ususfructus dependeat quidem a patris potestate in acquiri, sed non in conservari, possintque bona satis per Officiales Monasterii administrari, sicut si pater in amentiam incideret, & administrationi ineptus redderetur, non propterea usumfructum amitteret.

Tertia sententia usumfructum dividit, & pro medietate tantum patri assignat, fundaturque *in l. cum oportet. 6. §. 3. C. de Bonis, quæ liberis.* ubi si pater filium e sua potestate dimiserit, in præmium emancipationis dimidia pars ususfructus ei relinquitur. Atqui pater ingrediendo Religionem non quidem formaliter per emancipationem, sed saltem in effectu filium a sua potestate dimittit, ergo &c. Et ita cum Barth. *in auth. idem est. C. jam. d. t.* sentit Panorm. *in c. in præsentia. 7. de Probat. n. 57.* Sylv. *v. Relig. 6. n. 1.* Armilla *eod. v. num. 20.*

Sane hæc controversia nullo certo jure determinata est, sicut & plurimæ aliæ in hac materia, & omnes relatas sententias probabiles censet Sanch. *dict. n. 70.* ut proinde privato Doctori difficile sit aliquid decidere. In praxi ad consuetudinem locorum tanquam optimam legum interpretem. *l. si de interpret. 37. ff. de LL.* & amicabiles compositiones potissimum recurrendum. Abstrahendo vero a consuetudine (cum casus iste non sit adeo frequens) hæc posterior sententia videtur juri, & æquitati magis consentanea; juri quidem, quia pro neutra ex prioribus

ribus

ribus habetur clarior juris decisio, *cum d. auth. ingressi.* nullam mentionem faciat de usufructu paterno, vel de casu, quo pater suo facto, & voluntate filium e potestate dimittit: æquitati autem, quia mediam viam tenet, & utrique parti aliquid attribuit; satis enim durum, ut Monasterium integrum usumfructum ex persona patris in bonis filii retineat, & bona filii per Officiales Monasterii administrentur: Pater ver administret nihil, filium non alimenet, non curam ejus gerat &c. Nec multum urget instantia de amentia patris; quia ibi præter causam miserationis, *cum afflicto non sit addenda afflictio. c. ex parte. 5. de Clerico ægrot.* saltem ex bonis patris alimenta præstantur filio. Econtra tamen etiam satis durum foret, patrem, qui antehac multam curam filio impendit, omni jure paterno, quod leges ipsi tribuunt, privare; cum utilitas, quæ obvenit Monasterio, etiam in ipsum aliquo modo redundet.

43 Quær. VIII. Quando ponitur filius ingressus in Religionem, an tunc pater in sæculo retineat usumfructum, quem prius habuit in bonis adventitiis filii? Rursus gravis inter DD. concertatio est. Affirmative pro favore patris respondet Sanch. *d. l. 7. c. 13. n. 39.* eo quod nulla possit esse ratio amittendi usufructus, quam cessatio patriæ potestatis; at vero jam superius dictum est, usumfructum semel acquisitum non dependere a patria potestate in conservari, & allegat *l. ult. C. ad SC. Tertul. & l. 3. Cod. de Usufructu.* quæ tamen hunc casum in specie non habent; posset vero *ex dict. l. 3. §. 1.* aliquod argumentum sumi. Citat præterea in eandem sententiam Authores quam plurimos, qui ibidem videri poterunt.

In contrarium, & pro favore Monasterii præter paucos apud Sanch. *dict. l. num. 38.* citatos inclinat Panor. *in d. c. in præsentia. n. 56.* sed nullo efficaci argumento confirmat; relinquo tamen pro hac parte considerandum I. Text. *in Nov. 5. c. 5.* ubi Imperator vult, ut res Professi transeant *omnino* in Monasterium: sed non transit *omnino*, quod transit quoad solam proprietatem. II. Valet argumentum a Republ. & Militia ad Religionem. Everh. *in Top. loco: a fisco ad Ecclesiam.* Lauret. de Franchis *de Controv. inter Episc. & Regul. p. 2. q. 96.* & ibidem Pasqual. *in Addit.* sed quando filius favore Reipublicæ aut militiæ ob dignitatem vel cingulum liberatus a curia liberatur a patria potestate, liberatur quoad personam & bona. *Nov. 81. c. 1.* ibi: *peculium eis donans, & liberi arbitrii esse præbens &c.* ergo &c. Et sicut in illo casu pater, in quantum gravatur ex amissione usufructus, relevatur ex honore filii, ita in isto ex precibus, ex accommodatione sancta & honesta filii, & honore status Ecclesiastici, ex cessatione alimentorum, administrationis bonorum &c. Et licet alias ne-

mo per factum suum possit alterius conditionem deteriorem facere: ita tamen non procedit, quando deterioratio non est directe ex facto, sed ex authoritate juris, sicut si filius in casu *d. Nov.* 81. dignitatem affectaret, & consequeretur. Cum igitur pro utraque parte sint rationes & authoritates, si res in praxi ex consuetudine, vel amicabili compositione decidi non posset, forsan non incongrue tentaretur iterum via media, & dimidia pars ususfructus patri, altera Monasterio assignaretur, authoritate *d. l. cum oportet. 6. §. 3. Cod. de Bonis, quæ liberis.* Pater enim consentiendo in ingressum filii, in effectu idem præstat, ac si emanciparet; ubi autem eadem est ratio, eadem censetur esse juris dispositio. *l. non possunt.* 12. *cum l. seq. ff. de LL.*

44 Quær. IX. Quid statuendum sit de *legitima*, anne hanc filio Religionem professo teneatur pater adhuc in vita sua protinus assignare? Negativam dicit indubitatam Jas. *in auth. si qua mulier. C. de SS. Eccles. n. 56.* quem refert & sequitur cum aliis Sanch. *d. lib. 7. c. 10. n. 12.* quia viventis non est hæreditas. *l. qui superstitis. 93. ff. de Acquirenda hæred.* & legitima post mortem primum computatur. *l. 1. §. si impuberi ff. de Collat. bon.* Excipiunt tamen casum, quo pater vergeret ad inopiam dissipando bona sua. Item sicut in Matrimonio carnali pater tenetur dare dotem filiæ, & filio donationam propter nuptias. *l. fin. Cod. de Dotis promiss.* ita pariter ad aliquid simile teneri, si filia aut filius per ingressum in Religionem aut susceptionem SS. Ordinum ad spirituales nuptias transituri sint, docet Sanch. *de Matr. lib. 3. disp. 26. n. 7.* Barb. *de Offic. Episc. p. 2. alleg. 19. n. 93.* cum Baldo *d. l. fin.* & pluribus aliis ibidem citatis, cum admittatur argumentum a Matrimonio carnali ad spirituale. c. *inter corporalia. 2. de Translatione Episcoporum.* Everh. *in Top. loco. a Matrimonio carnali ad spirituale. num. 4.*

45 Quær. X. Quid econtra, si pater Religionem profiteatur, an statim debeatur filiis in sæculo relictis legitima, vel potius Monasterium possit eam retinere, quamdiu pater vivit? Licet DD. satis conveniant, quod statim debeatur legitima filiis, quando Monasterium est bonorum incapax, quia tunc professio assimilatur morti naturali, nec est causa retinendi ex parte Monasterii; plurimi tamen in utramque partem secedunt, quando Monasterium est bonorum capax. Etenim pro Monasterio facit text. *in d. auth. si qua mulier.* ubi, patre sine dispositione obeunte, dicitur, filiis deberi legitima, ergo ante obitum non debetur. Cum & alias ordinarii juris sit, legitimam in vita non deberi. *d. l. 1. §. si impuberi. ff. de Collat. bonor.* nec pater post professionem debet esse deterioris conditionis, quam prius: ut superius etiam de retentione bonorum feudalium & emphyteuticorum dictum. Verum pro filiis

liis allegatur. *c. cum simus. n. 4. h.t.* ubi quæstio videtur decisa (quamvis aliqui existiment, ibi patrem jam fuisse mortuum, quia *successionis* fit mentio) item text. *in Nov. 5. c. 5.* in illis verbis: *postquam abrenuntians conversatus fuerit inter Monachos, nihilominus quarta debeatur filiis, aut supplementum, si contigit jam eos aliquid accepisse, aut etiam quatenus totum eis detur.* Et quia *in auth. si qua mulier.* conceditur patri dividere bona sua inter liberos. Durum denique foret, filios cura paterna & alimentis, & legitima carere debere, vel hæc eis continuo a Monasterio præstari. Atque hanc posteriorem sententiam probabiliorem reputat Sanch. *d. lib. c.* 10. *n.* 3. & multi alii apud hunc & Barb. *ad d. c. cum simus* citati. Plane, cum textus juris pro neutra parte sint sufficienter clari, & rationes hinc inde militent, utraque sententia in theoria probabiliter defendi potest. Secunda vero præsertim propter ultimam rationem videtur magis practicabilis; Covar. *de Testam. c.* 2. *num.* 12. ad consuetudinem, & amicabilem compositionem in his juris articulis potissimum recurrendum, usque dum sequatur clarior, quæ in multis optanda foret, competentis Legislatoris decisio.

Theorice qui defendere vellet primam sententiam, respondere posset ad argumenta secundæ; in casu *c. cum simus. h. t.* patrem probabiliter fuisse mortuum. In *Nov. 5. c. 5.* dici, quartam deberi, & *in d. auth. si qua mulier.* concedi dispositionem, non determinari tempus solutionis; a Monasterio posse interim præstari curam & alimenta, in quantum æquum est.

Qui vero defenderet secundam contra primam, diceret, textum *in auth. si qua mulier.* posse accipi de obitu patris ante petitionem filiorum; hæreditatem & legitimam non deberi in vita, nisi talis mutatio superveniat, quæ saltem secundum quid morti comparetur; in feudo & emphyteusi non tanti interesse domini, quanti filiorum in legitima, ut eam, nunc propria patris cura destituti, in suam utilitatem melius applicent.

46 Quær. XI. Quis sit sensus & valor *auth. si qua mulier. Cod. de SS. Eccles.* ℞. Speciale esse ex *dict. auth.* & *Nov.* 123. *c.* 38. quod in ea concedatur patri professo, qui liberos in sæculo reliquit, etiam post professionem bona sua inter eos dividere, reservata Monasterio saltem virili portione, quantum scil. uni ex liberis assignat: sicut ita communiter DD. *d. aut.* exponunt: quamvis in ea non expresse de professo, sed de intrante Monasterium mentio fiat: verbum enim, *professus*, non erat olim valde usitatum, & verba *ingredi, intrare &c.* sumebantur cum effectu. *arg. auth. ingressi. C. de SS. Eccles.* neque de non professo videbatur dubitandi ratio, an bona ipsius sine dispositione defuncti competerent Monasterio: ut superius dictum.

47 Attamen licet hæc constitutio, ejusque interpretatio inter DD.

valde communis ſit, & credatur canoniſata in Decreto Gratiani. *cap. ſi qua mulier* 19. *q.* 3. vel ſaltem tacite approbata a SS. Pontificibus, ut cenſet Sanch. *in præc. Dec. tom. 2. lib. 7. cap. 9. num. 7.* quaſi pater & authoritate Juris ſit ad hanc diviſionem executor conſtitutus: Nihilominus Navar. *de Regul. Conſil.* 2. *n.* 53. putat facile defendi poſſe, talem diſpoſitionem factam poſt profeſſionem eſſe invalidam, nihilque liberis præter legitimam deberi; cum non videatur fuiſſe in poteſtate Imperatoris, Religioſum profeſſum, qui ſecundum Canones nec nolle, nec velle habet, *c. ult. de Sepult. in* 6. ad teſtandum & diſponendum de bonis, quorum dominium poſt profeſſionem amplius non habet, idoneum & potentem reddere, vel bona jam concomitanter cum perſona Monaſterio acquiſita. *c. quamquam* 4. *de Cenſ. in 6. c. ſi quis 5.* ubi Panor. *n.* 3. *de Foro comp.* ex voluntate ſolius Religioſi denuo a Monaſterio ſeparare. *c. Eccl.* 10. & ibi DD. *de Conſtit.* Leges vero Civiles in Decreto Gratiani, ſicut & ipſum Decretum ad primævam authoritatem revocari, ſuperius *in Proœmio num.* 5. tradidimus. Addi inſuper poteſt, quod *auth. ſi qua mulier.* non ſit ſimpliciter relata in Decretum, ſed cum annexa *auth. nunc autem. C. de Epiſc. & Cler.* quæ habere videtur ſenſum contrarium & correctorium prioris, ibi: *judicio ejus ceſſante lege diſponitur &c.* ut propterea jam olim quidam intellexerint. *d. auth. ſi qua mulier.* de diſpoſitione in Novitiatu: & ſi non diſpoſuit, obierit ſcil. poſt profeſſionem, bona ejus, excepta legitima liberorum, competant Monaſterio teſte Gl. *in d. cap. ſi qua mulier. in V. ceſſante.*

48 Quær. XII. *Ex d. auth. ſi qua mulier.* an tantum in caſu illo ſit ſpeciale, quod pater diſponens debeat portionem aliquam reſervare Monaſterio, cum alias major pars bonorum apud Monaſterium manſiſſet; vel habeat locum in quovis Novitio vel ingreſſuro diſponente; ut debeat Monaſterio relinquere legitimam. Res iterum prorſus incerta eſt, & pro negativa videatur Panorm. *in c. in præſentia.* 8. *de Prob. n.* 51. Sanch. *d. lib. 7. c. 3. n. 8.* & alii apud eum cc. cum non appareat ſufficiens juris textus, qui generaliter ſtatuat, Monaſterio legitimam deberi, ſed potius libera detur diſponendi facultas. *Nov.* 5. *c.* 5. Pro affirmativa vero Cov. *de Teſtam. c.* 2. *n.* 9. & 10. & alii ibidem allegati. *arg. dict. auth. ſi qua mulier.* & quod Monaſterium habeatur vel loco filii *arg. d. c. in præſentia.* vel propter continuam impoſterum alimentationem & curam ſuccedat quaſi in locum parentum; quam ob cauſam forſan tam repetitis vicibus Imperator voluit bona Religioſi ſine diſpoſitione profeſſi ad Monaſterium tranſire. Quæ ſententia videtur habere æquitatem ſaltem in Monaſteriis depauperatis, maxime vero non extantibus liberis naturalibus & legitimis, eo fere modo, quo filii

filii parentes inopes, Ecclesia patronum pauperem propter beneficia ab istis personis accepta potius, quam extraneos alere tenentur. Quia tamen hæc legitima non reperitur in jure tam rigorose injuncta, sicut liberorum & pauperum naturalium, ideo per omissionem ejus non rumpi totum testamentum, sed ipsam solum peti posse docet D. Anton. apud Panor. *d. t. n.* 52. & Covar. *d. n.* 10. Plura ad hunc §. pertinentia videantur prolixe & enucleate tradita apud Sanch. *dict. tr. in præc. Dec. tom.* 2. *lib.* 6. *&* 7. & quæ diximus in Libello *de Privileg. Monast.* & in hoc Lib. II. in Tit. *de Testament.* & in Tit. *de Success. ab intestato.*

49 Quær. XIII. & postremo, an quia Religiosus professus propter votum paupertatis incapax dominii, quidquid acquirit, acquirit Monasterio, teneatur Monasterium ex contractu, vel delicto illius? De qua quæstione videri poterit Sanch. *in Dec. lib.* 7. *c.* 21. Molin. *de J. & J. t.* 1. *disp.* 140. ubi distinguunt inter obligationes contractas ante ingressum, & contractas post actualem professionem. Illis tenebitur Monasterium pro ratione bonorum sibi per illum Religiosum acquisitorum, etiamsi post professionem per hæreditatem vel legatum adveniant; quia similia bona censentur transire cum onere, ne Monasterium cum damno creditorum, quibus professus, aut Monasterium illum suscipiendo per suum factum præjudicare non potuit, locupletetur. Obligationibus autem post professionem contractis non aliter tenebitur Monasterium, quam si cum licentia legitimi superioris expressa, vel saltem tacita (ut si ei adminstratio quædam commissa, si ad studia missus sit, & ibi ex rationabili causa sumptus, aliamve obligationem exegerit) contraxerit, aut certe contractus in utilitatem Monasterii versus probetur. Quo faciunt textus *in c. pen. de Fidejuss. c.* 1. *de Solut. c. delictum.* 76. *de R. J. in* 6. *l. civitas.* 27. *ff. de Reb. cred.* Censent tamen DD. præfati, & plures alii, contractus Religiosi, sine licentia Prælati initos, comparari contractibus, quos pupilli, vel minorennes absque tutorum vel curatorum authoritate ineunt cum majorennibus, qui ex parte quidem istorum efficaces, ex parte vero illorum eatenus obligatorii sunt, ut a tutoribus, & curatoribus, si ita judicaverint expedire, rati haberi, & utrinque convalidari possint. *Princ. Instit. de Auth. tut.* Molin. *d. l. num.* 22. Dummodo integer contractus ratihabeatur, non separando commoda ab oneribus. Sanch. *d. c.* 31. *n.* 31. Tiraq. *de Retract. Cod. ad fin. tit. a n.* 4. *usque ad* 16.

50 An demum Religiosus illicite contrahens saltem naturaliter obligetur, ut ei fidejussor valide & efficaciter accedere possit? pro utraque sententia videantur rationes & Authores apud Sanch *d. l. numer.* 35. *& seqq.* ubi affirmativam tenet; eo quod Religiosus, licet non habeat

beat *velle aut nolle* Canonicum & efficax, habeat tamen naturale (sicut in emissione voti particularis, quod Monasterio non præjudicat, in precando &c.) quod sufficit ad naturalem obligationem constituendam & fidejussorem obligandum. *l. 1. in fin. ff. de Nov l. ult. ff. de Jurejur. l. Marcellus 25. de Fidejuss.* præsertim si se fidejussor ut principalem debitorem obligarit.

§. IV.

De egressu ex Religione, & transitu ab una Religione ad alteram. Item & de promotis ad Episcopatum, vel aliud beneficium extra Monasterium.

SUMMARIA.

51. Novitius egrediens an teneatur solvere expensas?

52. An & qualis professio nulla dici possit?

53. Quinquennium datum ad reclamandum contra professionem, fundatur in præsumptione.

54. Non currit impedito, vel ignoranti.

55. Dimittens habitum ante quinquennium debet ante omnia restitui, sed non excluditur a petitorio.

56. Ejicere Religiosos ex Monasterio an & quando liceat, & qualiter ejecti & fugitivi reducendi, & ad quid obligentur?

57. Ejecti & fugitivi cui acquirant?

58. Monasterium reducens ejectos & fugitivos an teneatur solvere expensas, pro illis ab aliis factas, vel ejectis dare alimenta, si bona prius intulerunt in Monasterium? remissive.

59. Transire ex uno ordine ad alium quibus conditionibus liceat?

60. Moniales an possint transire?

61. Mendicantes non possunt transire ad non mendicantes, præterquam ad Carthusianos; ad alios autem etiam de licentia Papæ transeuntes nulla ibi officia gerere possunt.

62. Transeuntes sunt incapaces beneficiorum sæcularium etiam curatorum.

63. Transeundi ad ordinem æqualem, vel laxiorem quis possit dare licentiam?

64. Transiens debet facere Novitiatum, & egrediens ante professionem in priori Monasterio recipi.

65. Transeuntium bona, cui Monasterio cedant?

66. Religiosus factus Episcopus manet Religiosus, obligatur votis substantialibus, aliis vero particularibus observationibus Religionis tantum ex honestate.

67. Religiosus factus Episcopus cui acquirat?

68. Expenditur text. in c. un. 18. q. 1.

69. Religiosus promotus ad aliquod beneficium vel Parochiam extra Monasterium ad quid obligetur, & cui acquirat?

70. Prior ex alio Monasterio assumptus cui acquirat?

71. Abbas ex alio Monasterio assumptus efficitur, & manet Monachus illius Monasterii, cui præficitur.

Quær.

51 QUær. I. Utrum Novitius, qui egreditur Monasterio, teneatur solvere expensas, quas pro ipso Monasterium fecit in victu, vestitu, morbis & aliis necessariis? Negativa communior est, tum ne Novitius ob prætensionem expensarum a libero egressu retineatur; tum etiam, quod alimenta & necessaria dentur Novitio; quia ejus probatio simul respicit favorem Monasterii, ne indignum suscipiat, & quia ipse vicissim debet Monasterio inservire: per accidens autem est, quod ratione morbi, vel alia causa quandoque inservire nequeat: cum etiam econtra, si labor excederet valorem expensarum, non haberet Novitius propterea jus aliquid exigendi. Existimant tamen valere pactum aut consuetudinem, ut expensæ a Novitiis egredientibus, maxime in Monasteriis Monialium solvantur. *arg. text. Trid. Session. 25. de Regul. c. 16.* dummodo vi talis pacti, vel consuetudinis Novitio egressus non prohibeatur, priusquam expensas solvat. *c. non solum 2. h. t. in 6.* Tambur. *de Jur. Abb. tom. 3. disput. 6. q. 9. num. 5.* Lauret. de Franchis *de Controv. inter Epis. & Reg. p. 2. q. 50.*

52 Quærit. II. An & qua ratione professio nullitatis argui, & professus ad sæculum redire possit? ℞. Quod is, qui gravi metu adactus (etiam *reverentiali* saltem concurrentibus adminiculis, importunis persuasionibus, minis, odio &c. ut modesta contradictio nihil juvisset, Laym. *in Theol mor. lib. 4. c. 5. num. 6.*) vel non in legitima ætate, aut Novitiatu necdum expleto professionem emisit, vel intentionem profitendi non habuit, debeat hujusmodi causas intra *quinquennium*, a die professionis numerandum, coram legitimo superiore, scilicet coram Prælato Monasterii, & simul coram Ordinario loci deducere. Quod si per quinquennium tacuerit, imposterum non audietur: quia præsumitur *præsumptione juris & de jure*, contra quam probatio in contrarium non admittitur, tanto tempore saltem tacite suam professionem renovasse, aut ratificasse. Si vero quis etiam intra quinquennium propria authoritate habitum Religionis dimiserit, ad Monasterium redire cogendus, tanquam Apostata puniendus, nec ad causam aliquam allegandam admittendus erit. Ita expresse statutum est in Concil. Trid. *Sess. 25. de Regul. c. 19.*

53 Verum hæc constitutio rigorosa Concilii patitur limitationes, quas ponunt DD. cc. apud Barb. *in Collect. ad cap. 19.* Tamb. *de Jure Abb. tom. 3. disp. 6. p. 35. & seq.* Late Sanch. *de Matr. lib. 7. disp. 37. n 3.* Nam I. cum eo casu, quo aliquis per *quinquennium* tacuit, Concilium fundetur in præsumptione ratificatæ professionis, ideo si ratificatio revera non intervenerit, talis putativus Religiosus in conscientia obligatus non erit; quia præsumptio Juris non obligat, nisi veritate subexistente; in dubio tamen,

men, si ipsemet professus de validitate professionis non satis certus sit, standum est præsumptioni juris in utroque foro. Sanch. *d. l. num. 12.* Utrum autem certus de nullitate, elapso quinquennio, possit clam fugere, vel occulte a Prælato dimitti, aut potius teneatur ratificare professionem, pro utraque sententia videatur Sanch. *dict. l. num. 11. & 13.* Tambur. *d. disp. 25. num. 4.*

54 II. Si quis ex justa causa, vel ignorantia tacuerit, ut quia metus continuo duravit, vel ignoravit nullitatem professionis, tunc etiam post quinquennium reclamare, & saltem extraordinarium remedium restitutionis in integrum petere

55 poterit. III. Illud punctum constitutionis *de dimittente habitum ante quinquennium*, benignius interpretantur DD. ex Tit. *de Restit. spoliatorum* quod scilicet abjiciens habitum ante omnia, sine admissione alicujus excusationis, debeat Monasterio restitui, tanquam qui illud sui possessione spoliarit, & pro excessu puniri: post pœnitentiam autem peractam ad petitorium, seu causas nullitatis allegandas nihilominus admitti. Sanchez *de disp. 37. n. 4.*

56 Quær. III. An & qualiter Religiosus professus a Superioribus ex Monasterio ejici valeat? Difficultatem facit *c. ult. h. t.* ubi dicitur: *Ne Religiosi, vagandi occasionem habentes, salutis propriæ detrimentum incurrant, & sanguis eorum de Prælatorum manibus requiratur: statuimus, ut præsidentes capitulis celebrandis, seu Patres, Abbates, seu Priores fugitivos suos, & ejectos de ordine suo requirant sollicite annuatim &c.* & subjungitur, quod iidem fugitivi & ejecti debeant vel ad Ordinem recipi, vel, si id salva Ordinis disciplina fieri nequeat, in aliis Religiosis domibus ejusdem Ordinis ad agendam pœnitentiam deputari. Verum communior est DD. sententia, professum, qui in gravi crimine notorie incorrigibilis est, vel ob criminis infamiam sine gravi Ordinis detrimento tolerari non potest, licite ejici resecando carnem putridam, & separando ovem morbidam, ut ex *c. cum ad Monasterium 6.* & *c. fin. de stat. Monach. c. relatum 7. Ne Clerici vel Monachi c. cum in Ecclesiis 10. de Major. & Obed.* & diversorum Ordinum Regulis a Sede Apost. approbatis cum pluribus aliis DD. docet Tambur. *de Jure Abbat. tom. 3. disp. 8. q. 7. & seqq.* Sanch. *in Decal. sive Mor. lib. 6. c. 9. num. 3. & seq.* Laym. *in Theol. Mor. lib. 4. tract. 5. c. 13.* Barb. *in Collect. DD. ad dict. c. fin h. t. num. 4.* Lauretus de Franch. *de Contr. inter Episc. & Regulares, cum addit.* Pasqual. *p. 1. num. 957. & seqq.* apud quos DD. multa notabilia circa ejectos & fugitivos invenies. Textum vero *in d. c fin. h. t.* vel de ejectis injuste, vel emendatis accipiunt, vel, quod plerique magis approbant, in desuetudinem abiisse sentiunt, cum non videamus a Prælatis practicari. Sed cum constitutio illius *c.* sit valde rationabilis, & circum vagatio ejecto-

rum

rum in detrimentum ipsorum & contemptum Religionis cedat, considerandum foret, an non expediret melius in usum deducere, quatenus id sine gravi scandalo aut Ordinis detrimento fieri posset, cum scandalo autem & damno Monasterii non esse obligationem revocandi etiam fugitivos & apostatas, notat Laym. *d. c. 13 sub. num. 7.* Et quod cum hujusmodi hominibus reverti volentibus non sit duriter agendum a superioribus, sed potius *instruendi sint in Spiritu lenitatis. ad Gal. 6. ad Tim. 2.* ex Decreto S. Congreg. Card. tradit Tambur. *dict. disput. 8. q. 4. n. 2.* Item quod ejecti non deobligentur quidem substantialibus votis, ita ut etiam obedientia saltem virtualiter perduret, quatenus juste revocari poterunt, & ipsi se emendare & ad resusceptionem disponere tenentur: deobligentur tamen aliis particularibus observationibus sui Ordinis, ut certorum jejuniorum, mortificationum (non vero a gestatione habitus, nisi in pœnam delicti eo privati sint) etiam ex communiori tenent DD. præcitati, ubi plura videri poterunt.

57 Quæres IV. Si Religiosi fugitivi & ejecti extra Monasterium aliquid acquirant, cui ejus rei dominium acquiratur? De fugitivis certum est, quod per suum factum Monasterium jure, quod in eos habet, privare non potuerint, ideoque una cum acquisitis omnibus ad Monasterium cum assistentia Episcoporum revocari possint. *c. Abbates 16. 18. q. 2.*

De illis vero, qui perpetuo ab aliquo Ordine ejecti sunt, cum, ut diximus, non cessent voto paupertatis obligari, quamvis juxta status sui conditionem & exigentiam plenior intelligatur ipsis administratio & acquisitorum dispensatio concessa, quam Religiosis claustralibus actu sub obedientia Prælati viventibus. Laym. *d. c. 13. n. 2.* & Sanch. *d. c. 9. n. 47.* Major est difficultas, cui proprietatem rerum in vita sua, vel post mortem extra Monasterium contingentem acquirant?

Et quidem si ejecti, aliique Religiosi permanenter extra claustra viventes decedant, eorum bona tanquam spolia Cameræ Apostolicæ cedere, ex SS. Pontificum constitutionibus, & multis Authoribus refert Pasqual. *in addit.* ad Lauret. de Franch. *d. l. n. 997.* idemque de acquisitis fugitivorum extra claustra decedentium cum Navar. *de Spoliis Cleric. q. 7. num. 4.* tradit Laym. *d. l. sub n. 3.* Verum cum hæc spolia vix practicentur in Germania, adhuc dubium remanet, quid ibi dicendum, vel quid, stantibus etiam spoliis, censendum de dominio Religiosi ejecti in vita ejus? Lauretus de Franchis *dict. lib. num. 993.* ait, dominium acquiri DEO, jus vero supremum administrandi Summo Pontifici, ejusdem Vicario; speciale autem Ecclesiæ sæculari vel regulari, ad quam ejecti legitime fuerint translati, alioquin Episcopo. Sanch. *in Decal. sive Mor. lib. 7. c. 33. num. 26. & seqq.* docet

 bona

bona hujusmodi Religiosi pertinere ad Pontificem, vel Ecclesiam, vel Episcopum, instar bonorum, quæ vacantia dicuntur, non vero ad Monasterium, quod jam amplius nullam cum ejecto communionem habet, nisi, *ut n. 22.* tradit, ejectio fuerit injusta, & circa eam solus Prælatus sine consensu majoris partis conventus deliquerit, cujus delictum non debet nocere Ecclesiæ. *vulg. c. delictum 76. de R. J. in 6.* cui suffragatur Abb. *in c. un. de Infant. & languid. expos.*

Nihilominus recte defendi potest aliorum sententia, qui pro Monasterio concludunt; quia Religio per expulsionem solum separat a convictu Religiosum, ne cæteros inficiat, non autem abdicat a se jura, quæ habet contemplatione ipsius, imo tenetur procurare reductionem ipsius, & recipere redire volentem, si sit emendatus: juxta *d. c. fin. de Regular.* innovatum in Decreto S. Congreg. *de Regularibus Apostatis & ejectis.* Ita Pasqual. *in addit.* ad Lauret. de Franchis. *d. l. num. 999.* (de limitatione vero, quam circa translatos ad aliam Religionem, vel Ecclesiam subjungit, in *ult. qq.* agemus) & apud eum Molina *tom. 1. de J. & J. disp. 140.* Lessius *lib. 2. de J. & J. c. 41. num. 112.* & alii. Accedit, quod Religiosus per suum factum incorrigibilitatis non debeat præjudicare Monasterio, vel Monasterium per actum justitiæ, & a jure sibi concessum in favorem, & gratiam conservandæ disciplinæ Religiosæ damnum sentire. Et si Religiosus ejectus ex communi sententia etiam priorum DD. adhuc manet verus Religiosus tribus substantialibus votis obligatus, iisque solennibus, quæ Religionem constituunt: solennitas autem voti consistit in traditione sui ipsius & reciproca obligatione Monasterii, ut superius *in §. 1.* dictum: sequitur, obligationem, & inde acquisitionis causam esse respectu illius Monasterii, cui se religiosus per professionem tradidit, quamvis interim ex parte Religiosi propter suummet delictum effectus hujus obligationis suspendatur. Quemadmodum si filius ingratitudinem in patrem committat, ob quam ab eo juste exhæredetur, domoque expellatur; donec sibi debite reconcilietur, casu dein eveniente, ut filius ante Patrem decedat, & bona adventitia vel castrensia relinquat, nunquid innocens Pater a legitima successione excludetur? Sane non credo id ullo jure statutum, aut rationabiliter statui potuisse, ne Pater pro injuria sibi illata non tantum nullam satisfactionem habere, sed insuper pœnam amissæ hæreditatis filialis sustinere debeat.

58 Utrum vero Monasterium reducens ejectos aut fugitivos teneatur solvere expensas in eorum alimentationem necessariam factas, præsertim si bona fide & ex ignorantia fugæ vel ejectionis alimenta extra Monasterium ipsis præstita

ſtita ſint? Item an ejectis, qui multa bona intulerunt Monaſterio, etiam durante ejectione, præſtanda ſint alimenta? Videatur Sanch. *in Decal. lib. 6. c. 9. n. 20.* Surdus *de alimentis tit. 7. q. 35. junct. q.* 7. Pasqual. *in addit. ad* Lauret. de Franch. *de Contr. inter Epiſc. & Reg. p. 1. n. 992. & num. 100.* apud quem univerſim in materia ejectorum & fugitivorum plurima notabilia enucleate tradita legi poterunt, quo nos brevitatis cauſis remittimus.

59 Quær. V. An & quibus conditionibus poſſit Religioſus de uno Ordine ad alium tranſire? Reſp. Cum nullum votum vel promiſſio debeat impedire majus bonum, ideo Religioſus, licet ſe uni Religioni per profeſſionem obligaverit, nihilominus Zelo melioris vitæ & majoris perfectionis poteſt tranſire ad ordinem ſtrictiorem, petita tamen, quamvis non obtenta licentia ſui Prælati: & privilegia de non tranſeundo, Ordini conceſſa, intelliguntur de tranſitu ex temeritate vel levitate. Ita communiter DD. ſumunt, *c. licet 18. h. tit.* Verum hic ex Innoc. & Panor. *ad d. cap. licet.* Tambur. *de Jure Abb. tom. 3. diſp. 7. q. 1. & ſeq.* Barboſ. *in Collect. ad d. cap. licet.* Sanch. *in Decal. lib. 6. cap.* 7. Layman. *in Theol. Moral. lib. 4. tr. 5. c. 6. n. 9. & ſeq.* alia notabilia breviter ſubjungenda ſunt.

I. Circa tranſitum iſtum non conſideratur, quænam Religio ex fine ſuo perfectior, ſed quæ in externis obſervationibus magis rigida, & auſtera ſit, & quidem non tantum ex primæva ſua inſtitutione, ſed ex moderna obſervatione; in illo ipſo Monaſterio, ad quod petitur tranſitus. *c. ſane 20.* & ibi Panorm. *h. tit.* imo profeſſus Ordinem ex primæva Regula ſtrictiorem, modo ex obſervatione ſit laxior, poteſt tranſire ad alium Ordinem ex primæva Regula laxiorem, ſed ex moderna obſervatione ſtrictiorem, dummodo non ſit ſpes futuræ reformationis in proprio ordine, vel nullum ſit Monaſterium ejusdem Ordinis obſervantiæ ſtrictioris in Provincia. Sanch. *d. l. n. 24. & ſeqq.* Item Canonicos Regulares, cum profiteantur Regulam laxiorem *c. quod Dei timorem 5. de Statu Monach.* poſſe ad Monachos tranſire, ex S. Thoma, & Nav. tradit Laym. *d. l. n. 11.* non obſtante *c. mandamus 19. q. 3.* quia intelligitur de veteri ſtatu Monachorum, quo dediti tantum vitæ contemplativæ ſacra myſteria non tractarant.

II. Non ſtatim, ac petitur licentia, fas eſt Religioſo tranſire, ſed interroganti Prælato ſuas rationes tranſitus exponere debet, ab eo per aliquod tempus reſponſionem expectare: quod ſi ſuperior judicans cauſam eſſe juſtam, nihilominus deneget licentiam, vel nihil reſpondeat, vel alleget cauſam denegationis evidenter injuſtam, tunc demum absque ulteriori licentia tranſire licebit. Si dubium ſit, anne Ordo, ad quem petitur tranſitus, ſtrictior exiſtat,

aut potius temeritas, vel levitas, quam Zelus & dictamen Spiritus S. subsit, ad superiorem Prælati, qui alias in causa appellationis foret superior, judicium pertinebit. Et præterea non prius Monasterio exire debet Religiosus, quam certus sit de susceptione in altero Ordine, nisi Abbas specialiter licentiam dederit Monasterium strictioris Ordinis, in quo suscipiatur, quærendi. Tamb. *d. q. 1. n. 11. & seqq.* An autem transiens, non petita licentia, aut non injuste denegata, aut ex causa non satis legitima, possit in alia Religione valide profiteri, vid. Sanch. *d. c. 7. n. 88. & seqq.*

60 III. Quamvis *d. c. licet h. t.* tantum de viris Religiosis loquatur, communius tamen receptum est, etiam Moniales eo juris privilegio gaudere; ut ex causa majoris perfectionis (saltem ab Ordinario loci, vel superiore Prælato, cui Monasterium subjacet, approbata) transire valeant, *c. 1.* & ibi Gloss. *in c. Virgines. 20. q. 4.* Neque refragatur Conc. Trid. *sess. 25. de Regular. cap. 5.* omnem egressum Monialium e clausura prohibens, (de quo infra *in Tit. XXXV.* dicemus) quia non comprehendit hunc casum legitimi transitus. Addit vero Tamb. *d. q. 1. n. 26.* ex Declarat. Card. quasdam conditiones, sub quibus Monialibus transitus conceditur.

61 IV Circa Regulares mendicantes specialis est prohibitio sub pœna excommunicationis Papæ reservatæ, ne quis eorum sine licentia S. Pontificis ad Ordinem non mendicantium præterquam ad Carthusianos transeat. *Extrav. 1. h. t. inter Com.* de qua tamen constitutione videri etiam poterunt, quæ tradit Sanch. *in Decal. l. 6. c. 7. n. 68.* an ex justa causa nunquam liceat superioribus dare licentiam transeundi ad alios non mendicantes? vel an *d. Extrav.* fundetur tantum in præsumptione? ibi: *fucatis coloribus, & ut liberius degant & beneficia monastica consequi valeant.*

V. Ne transiens possit prætexere Zelum & interim occulta ambitione moveri, vel Zelum commutare, statuitur *in Clem. 3. h. t.* quod mendicantes etiam licite & cum licentia Papæ transeuntes ad non mendicantes apud hos nec prioratus, nec officia quæcunque, etiam tanquam aliorum Vicarii obtinere, nec curam animarum pro se vel pro aliis gerere valeant, nec vocem in Capitulo habituri sint. Sanch. *d. c. 7. n. 125.* Existimat tamen Sanch. *d. c. 7. n. 110.* hac constitutione non comprehendi transeuntes ex juris communis permissione ad Carthusianos.

62 VI. In Concil. Trid. *Sess. 14. de Ref. c. 11.* constitutum est, ut nemo cujuscunque Ordinis Prælatus, vel superior, vigore cujusvis facultatis aliquem transeuntem Regularem ad habitum & professionem admittere possit, nisi ut in ordine ipso ad quem transfertur, sub sui superioris obedientia in claustro perpetuo maneat, ac taliter translatus,

latus, etiamsi Canonicorum Regularium fuerit, *ad beneficia sæcularia etiam curata*, omnino incapax existat.

63 Quær. VI. An & qua ratione licere possit aliquando ad æqualem vel laxiorem Ordinem transire? Resp. Si justa ac rationabilis causa subsit. v. g. debilitas corporis ex infirmitate, vel senectute, aëris inconvenientia in loco Monasterii, nec aliud sit ejusdem Ordinis intra Provinciam, necessitas Parentum, quibus in Religione alia subveniendi occasio est, tunc his & similibus casibus, quos enumerat Sanch. *d. c. 7. num. 27.* & Tamb. *d. disp. q. 5. num. 8.* præsertim si professio in minorenni ætate emissa fuerit, posse non tantum Summum Pontificem (quamvis tutius saltem ad laxiorem ab hoc petatur) sed etiam inferiores Prælatos cum authoritate Episcopi, si Monasterium exemptum non sit, licentiam transeundi ad Ordinem æqualem, vel etiam laxiorem concedere, Doctores tam veteres, quam Recentiores asserunt. Sanch. *d. cap.* 7. *n. 44. & 53.* ubi dicit *communissimam sententiam.* Tambur. *d. q. 5.* Laym. *in Theol. Moral. lib. 4. tr. 5. c. 6. sub num. 9. v. ad æqualem.* & alii apud hos citati, prout alias commutationem alicujus voti urgente necessitate vel rationabili de causa fieri posse inferius *in tit. de voto &c.* dicemus. Nec obstare ajunt Concilium Trid. *Seß. 25. de Regul. c. 9.* eo quod ibi tantum prohibeatur, ne quis vigore cujusdam privilegii, adeoque sine justa causa, aut causæ cognitione, vel legitimi superioris Ordinis licentia ad laxiorem Ordinem transferatur. An autem etiam Conventus consensus accedere debeat, pro utraque sententia videantur Doctores apud Sanch. *d. l. num. 49. & 57.*

64 Quær. VII. An transiens ab una Religione ad aliam debeat denuo Novitiatum facere? & quid, si intra annum pœniteat, an a priori Monasterio recipiendus? ℞. Affirmative quoad utrumque; quia inprimis hodie ex Concilio Trid. nulla professio valet, nisi quis per annum Religionem prius expertus sit: deinde quia de natura Novitiatus est, ut pœnitere liceat, &, antequam aliquis in secunda Religione profiteatur, manet adhuc membrum prioris, in qua ipsi per Professionem Jus quæsitum est, recte sequitur, quod ad priorem Religionem redire, ab eaque suscipi debeat. Imo tametsi a priore Prælato omnino licentiatus, & dimissus esset, id tamen vel sub conditione secundæ Professionis factum, vel absolute & simpliciter factum invalidum censeretur; cum talis dimissio esset injusta, & occasionem vagandi Religioso tribueret. Syl. *V. Religio 4. num. 5.* Miranda *in Man. Præl. tom. 1. q. 12. art. 18. & seq.* Laym. *d. c. 6. sub num. 11.*

65 Quær. VIII. Quid Juris circa bona illorum, qui ad aliam Religionem transeunt? Resp. Esse distinguendum inter bona jam priori Monasterio acquisita, & inter

bona,

bona, quæ acquiruntur post translationem Religiosi. Priori casu bona manent irrevocabiliter apud Monasterium, cui semel acquisita sunt. Imo etiam illa bona priori Monasterio acquiruntur, quæ cedunt, dum Religiosus in secundo Monasterio Novitiatum agit; quia eo tempore adhuc revera est Religiosus prioris Monasterii, quod eum regredientem recipere debet; ergo eidem acquirit. Quod si Religiosus a mendicantibus bonorum incapacibus transeat ad non mendicantes v. g. Carthusianos, bona, in quibus eo tempore quo transiens erat in Religione mendicantium, consanguinei successerunt, etiam imposterum apud eos manebunt, & similiter, quæ tempore Novitiatus in secunda Religione obveniunt, ad consanguineos devolventur. Posteriori vero casu, quando bona acquiruntur post professionem in secunda Religione factam, subdistinguendum est, an secunda Religio sit bonorum capax, vel non? Si sit capax, talia bona ad eam pertinebunt, ex prædicta Regula, quod quilibet Religiosus acquirat suo Monasterio. Si sit incapax: ut si quis a Benedictinis transierit ad Capucinos, & ei post professionem ibidem emissam deferatur hæreditas, hæc non priori Monasterio, a quo per professionem in secundo plane liberatus est, sed consanguineis acquiretur. Ita ex Declarat. Card. & decis. Rotæ Rom. tradit Barb. *J. E. V. lib. 1. cap. 42. n. 91.* Tamb. *d. tom. 3. disp. 7. q. 6. num. 7.* Ubi plures allegat. Addit vero *num. 9.* aliud esse circa Moniales transeuntes, quæ possunt suas dotes secum ferre: & concordat, quod ex Congreg. Card. adducit. *d. disp. 7. q. 1. num. 26.* Videatur etiam Cov. *in c. 1. de Testam. n. 28. usque ad finem.*

Quær. IX. Ad quid obligetur Religiosus factus Episcopus, & cui acquirat? Religiosum posse in Episcopum eligi, licet Ecclesia sit sæcularis, constat ex *c. nullus Religiosus 28. c. si Abbatem 36. de Elect. in 6. Clem. 1. eod. tit.* Talem porro Episcopum adhuc manere verum Religiosum tribus substantialibus votis obligatum (voto obedientiæ in S. Pontificem tanquam omnium Ordinum Caput & Generalem translato; a quo ex causa depositus denuo possit ad Monasterium reduci) communiter sentiunt DD. indeque etiam ad habitum gestandum teneri, patet *ex c. pen. in fin. de vita & honest. Cler.* In Rituali tamen Romano per Clem. III. reformato concessum est Episcopis Regularibus, ut retento colore habitus suæ Religionis valeant se conformare cum Episcopis sæcularibus in forma & figura illius. Sanch. *in Decal. lib. 6. c. 6. n. 2. & 22.* Laym. *in Theolog. Mor. lib. 4. tr. 5. c. 1. n. 9. & 10.* aliis autem particularibus obligationibus & observationibus Religionis v. g. jejunii, silentii, certarum precum & mortificationum, abstinentiæ a carnibus, solummodo ex morali honestate adstringitur. *c. un. 18. q. 1.* ibi: *quem*

65

quem Canonica electio a jugo Regulæ Monasticæ professionis absolvit. Gloss. & Barb. *in Collectaneis ibidem.* Sanch. *d. l. num. 17. & seqq.* Layman. *d. l. num. 10.*

67 Cum igitur Episcopus Religiosus voto paupertatis adstrictus administrationem duntaxat (liberam tamen & suæ dignitati congruentem) non vero dominium acquisitorum adipiscatur, ideo DD. concludunt, acquisita undecunque ante confirmationem quoad dominium cedere Monasterio, post confirmationem vero Ecclesiæ Cathedrali, ad quam Religiosus promotus est, per text. *in d. c. un. 18. q. 1.* Sanch. *d. tr. lib. 7. c. 32. n. 61. & seqq.* Verum quamvis libenter consentiam, si de bonis post confirmationem *prospectu Ecclesiæ* acquisitis loquamur: plurimum tamen subsisto circa bona aliunde acquisita v. g. successione consanguineorum, industria, parsimonia &c. Etenim si in his quoque Ecclesiæ fieret acquisitio, caussa istius acquisitionis esset vel *superioritas*, prout filius acquirit patri, servus domino, subditus sine legitimo hærede decedens fisco: vel *matrimonium & vinculum spirituale*, vel *specialis contractus*, vel *delictum*, vel *Constitutio Canonis*, aut *legis*, alia non incidit. Non *superioritas*, quia Episcopus est caput & Prælatus Ecclesiæ; ipsius autem Episcopi Archi-Episcopus, & S. Pontifex. Non *matrimonium vel vinculum spirituale*, quia, licet maritus teneatur alere & sustentare uxorem (prout & Episcopus facere impensas necessarias in Ecclesiam saltem de quarta. *c. quatuor. 27. cum seqq. 12. q. 2.*) non tamen ei cætera acquirit, ut noti juris & usus. Deinde si istæ duæ causæ forent, obtinerent etiam in Episcopis sæcularibus, qui tamen non alia, quam bona prospectu Ecclesiæ acquisita eidem restituere tenentur, ut apud omnes in confesso est. Non præterea *specialis contractus* & obligatio inde resultans quia suppono, a Religioso Episcopo nullum tale pactum exigi vel iniri, neque iure aliquo exigendum apparet. Non etiam *delictum*, ut per se apparet. Non denique *Constitutio Canonis, aut legis* hanc acquisitionem imperare videtur, quia non video alium textum allegari, quam *d. cap. un. 18. q. 1.* cujus hæc sunt formalia: *Statutum est, ut Monachus, quem Canonica electio a jugo Regulæ Monasticæ professionis absolvit, & sacra Ordinatio de Monacho Episcopum facit, velut legitimus hæres paternam sibi hæreditatem postea jure vindicandi potestatem habeat; sed quidquid acquisierat, vel habere visus fuerat, Monasterio relinquat, & Abbatis sui, qui fuerat secundum Regulam sancti Benedicti, arbitrio. Postquam enim Episcopus ordinatur, ad Altare, ad quod sanctificatur, & titulatur, secundum sacros Canones, quod acquirere poterit, restituat.* Plane hic textus inprimis etiam pro Monasterio allegari potest: loquitur enim de Monacho, quem jam *Sacra Ordinatio*, id est, consecratio Episcopum fecit, hæreditatem paternam vindicante, ean-

68

demque esseMonasterio relinquendam, innuere videntur illa verba: *vel habere visus fuerat:* filius enim *hæreditatem patris* jam in vita ejus *habere videtur*, jure scilicet *Suitatis* (quod non amitti per ingressum §. *præc.* diximus) §. *sui autem. 2. J. de hæred. qualit. & different.* Deinde illa verba finalia: *ad Altare secundum sacros Canones restituat:* convenientissime tantum de *bonis prospectu Ecclesiæ acquisitis* intelligi possunt, hoc enim tantum habent *Sacri Canones. c. Episcopi. 19. 12. q. 1. c. 1. & seqq. 12. q. 3.* & hoc insinuat illud verbum: *restituat:* id est, reddat ad Altare, quod ab Altari accepit. Alia vero, quæ ab Altari accepta non sunt, sed aliunde, minus proprie *ad Altare restitui* dicerentur. Cum igitur nec verba constitutionis clara sint pro communi DD. sententia, nec ratio constituendi secundum communem interpretationem appareat, putarem, erroris convinci vix posse, qui contra prædictam communem sententiam circa bona aliunde, quam ex reditibus Ecclesiæ acquisita, pro Summo Pontifice, vel pro Monasterio doceret. Præsertim in sententia illorum, qui tenent, Episcopum Religiosum depositum vel renuntiantem debere ad Monasterium redire, nullo novæ obedientiæ voto emisso, sed priori reviviscente, a quo tantum per accidens liberatus extiterat: qua de re videri poterunt DD. apud Sanch. (qui tamen in alia est opinione, licet hanc probabilem reputet) *dict. l. 6. c. 6. n. 28. & 31.* relati. Adde similitudinem, quod, sicut pater, e cujus potestate liberatur filius per Episcopalem dignitatem. *auth. sed & Episcopalis. C. de Episc. & Cler.* non propterea privatur ejus successione, si idem filius præmoriatur. *Nov. 118. cap. 2.* ibi: *sive suæ potetestatis: sive sub potestate fuerit, cui succedunt.* Ita pari ratione videtur, Monasterium non esse excludendum a successione sui filii spiritualis Religiosi, licet is per Episcopalem dignitatem a potestate proprii Prælati exemptus fuerit; & sicut in priori casu adhuc remanet naturalis qualitas paternitatis, ita in isto qualitas spiritualis filiationis, ex qua Religioso Episcopo semper adhæsit Religionis & votorum obligatio.

69 Quæritur X. Ad quid obligetur, & cui acquirat Religiosus promotus ad aliquod beneficium, vel Parochiam extra Monasterium? De tali Religioso, cum non sit constitutus in Magisterio perfectionis sicut Episcopus, ob quod oporteat eum eximere a jugo Regulæ, communis est sententia, obligari non tantum ex morali honestate, sed ex debito legali ad omnem observantiam suæ Regulæ, in quantum id commode cum suo munere & laboribus consistere potest. Sanch. *d. l. 6. c. 6. num. 36.* Laym. *in Theol. Mor. lib. 4. tr. 5. c. 1. num. 11.*

Cui vero acquirat Religiosus iste, si beneficium non sit Monasterio incorporatum (data enim incorporatione utique Monasterio acqui-

acquirit) major eſt difficultas. Pleniſſimam quidem adminiſtrationem, cum onere tamen, ſuperflua ultra congruam ſuſtentationem ex reditibus Eccleſiaſticis in pias cauſas erogandi, concedit, & in *parſimonialibus* liberam diſpoſitionem huic Religioſo relinquit Laym. *d. l. 4. tr. 2. c. 3. num. 3.* ſed circa dominium, cujus ob votum paupertatis eſt incapax, diverſæ ſunt Doctorum ſententiæ: aliqui ſimpliciter pro Eccleſia, cui Religioſus inſervit, aliqui pro Monaſterio ſaltem in beneficio ſimplici reſpondent: aliqui diſtinguunt, ut bona proſpectu Eccleſiæ obvenientia acquirantur Eccleſiæ, aliunde vero quæſita Monaſterio. Videatur. Sanch. *in Decal. l. 7. c. 32. n. 71. & ſeqq.* & Laym. *d. tr. 5. cap. 7. num. 7.*

Qui cum Panor. *in c. fin. h. t. n. 3.* Monaſterium prorſus excludunt, in eo potiſſimum ſe fundant: quod Religioſus legitime ad beneficium extra Monaſterium, maxime ex S. Pontificis authoritate promotus, deſinat habere communionem cum Monaſterio; Eximatur ab obedient a ſui Prælati, & tranſeat in obedientiam Epiſcopi vel S. Pontificis Verum quia talem Religioſum d poſitum, vel renuntiantem teneri redire ad Monaſterium ſuum, recte docet Sanch. *d. l. 6. c 6. ſub n. 36.* & ſpectato jure communi & ipſius rei natura ſubjectum manere Prælato Ordinis in iis, quæ pertinent ad Regulam, nec obedientiam, quam præſtat Epiſcopo, eſſe ex voto, ſentit Laym. *d. tr. 5. c. 1. n. 12.* ideo plane ſequitur, jus aliquod radicale in hunc Religioſum penes Monaſterium remanere, & inde cauſam acquirendi potius reſpectu Monaſterii, quam Eccleſiæ, ſaltem in quæſitis aliunde, præter reditus Eccleſiæ, cenſeri debere; & huc pertinent etiam, quæ paulo ante de Epiſcopo Religioſo diximus.

Adde quod tradit Laym. *lib. 4. tr. 2. c. 3. n. 15.* ea, quæ de bonis beneficiorum ſæcularium in Jure & a Doctoribus ſtatuuntur (Vid. *Man. Paroch. p. 4. c. 4. Tit. de Peculio Cleric.*) pleraque in effectu etiam in Beneficiatis Regularibus procedere, ita ut hi quoque bona *parſimonialia* habere poſſint. Unde ſicut beneficiati ſæculares tantum *bona proſpectu Eccleſiæ acquiſita*, quæ poſt mortem ſuperſunt, eidem relinquere tenentur, non vero *patrimonialia, induſtrialia, parſimonialia*; ita ſimile judicium erit de beneficiatis Regularibus. Imo cum beneficiatus ſive ſæcularis, ſive Regularis, obligatus ad ſuperflua in pias cauſas impendenda, ſatisfaciat ſuæ obligationi, ſi Monaſteriis donet, quæ & ipſa nomine piarum cauſarum veniunt. Tiraq. *de Privil piæ cauſæ. in præf. V. primum igitur.* Lugo *de Jur. & Juſt. tom 1. diſp. 4. ſect. 3. n. 37. & ſect 4. n. 68.* An non id ipſum cenſebitur factum, ſi Monaſterio acquirere dicatur? & an non ſaltem in illis locis hoc admittendum, ubi ex inveterato uſu,

vel magis abusu, bona Clericorum etiam prospectu Ecclesiæ acquisita, per ultimas quoque voluntates & successiones libere ad profanas causas distribuuntur? Ut tamen Ecclesiæ pro necessaria ejus conservatione aliqua portio relinquatur, videtur æquitati omnino consentaneum. *arg. c. 2. de Success. ab intestato.*

70. De Religioso facto priore alterius Monasterii resolvit Sanch. *d. lib. 7. c. 32. n. 81.* ex Berojo *in c. in præsentia. de Probat. num. 549.* quod si aliquid ei relinquatur facta Prioratus mentione, vel acquirat aliquid ex re, vel ratione dicti Prioratus, acquirat prioratui: secus si simpliciter aliquid sibi obvenisset ex testamento, vel ab intestato, vel aliunde, tunc enim censeretur contemplatione suæ personæ sibi relictum, & ideo acquireret suo Monasterio, in quo professus est. Sed hoc de priore revocabili intelligitur, ut insinuat Sanch. *d. l. in fin.* Prior autem stabilitus & perpetuus, ac etiam Abbas ex alio Monasterio rite assumptus efficitur de gremio & Monachus illius Monasterii, & manet talis etiam renuntians dignitati, vel depositus, per ea, quæ docet Panor. *in c. cum ad Monasterium. de statu Monachor. n. 13.* & Tamb. *de Jure Abb. tom. 1. disp. 3. q. 4.* ideo simile judicium erit de eo, quod generaliter de Religiosis ad aliud Monasterium translatis superius *quæst. 8.* posuimus.

TITULUS XXXII.

De Conversione Conjugatorum.

SUMMARIA.

1. *Matrimonium ratum dissolvitur per ingressum quoad vinculum, consummatum autem tantum quoad cohabitationem.*
2. *Redditur ratio diversitatis, & ibi, quæ sit significatio Sacramentalis Matrimonii rati & consummati.*
3. *An Pontifex juste concesserit hoc privilegium?*
4. *Per legem communem potest Princeps aliquem privare suo Jure.*
5. *Reprobatur opinio illorum, qui putant, tantum bimestre tempus dari conjugatis pro Novitiatu.*
6. *In Matrimonio sæpe aliquis cogitur continere sine culpa, sed non sine causa.*
7. *Copula antecedens Matrimonium non operatur, ut Matrimonium dicatur ex ea consummatum.*
8. *An copula vi exorta impediat ingressum?*
9. *Professio sine licentia alterius Conjugis post Matrimonium consummatum facta non valet ut solemnis, valet tamen ut votum simplex castitatis.*

10.

10. *Nec convalescit Professio sine novo consensu, licet alter conjux ratificaverit, vel mortuus fuerit.*
11. *Propter adulterium unius potest alter ad Religionem transire.*
12. *An, si professio non valeat nisi in vim voti simplicis, possit profitens libere exire etiam non revocatus?*
13. *Quid, si Conjux, dans licentiam, ex post facto nolit ipse quoque ingredi?*
14. *Per assumptionem Ordinum Clericalium non dissolvitur Matrimonium.*

1 NOn tantum homines cœlibes, sed etiam Conjugati ad Religionem transire possunt, & per istum ingressum Matrimonium prius contractum dissolvitur, adhibita tamen distinctione inter Matrimonium *ratum*, & *consummatum*. Nam si Matrimonium quidem *ratum* & in facie Ecclesiæ contractum, necdum tamen per copulam carnalem *consummatum* sit, dantur his novis conjugibus duo menses ad deliberandum an matrimonium consummare, vel Religionem ingredi velint. Quod si alter ex conjugibus ingressus fuerit, matrimonium *ratum* etiam *quoad vinculum* dissolvetur, & alter in sæculo remanens aliud matrimonium inire poterit, sed tunc primum, ubi ingrediens professionem fecerit. *c. 2. & 7. h. t.* Hostiens. *eod. tit. num. 1.*

2 Matrimonium autem *consummatum* quamvis *quoad vinculum* dissolvi non possit, si tamen alter conjux cum expressa licentia alterius post consummatum matrimonium ingredi, & alter etiam sequi, vel saltem (si propter senium aut valetudinem de incontinentia suspectus non sit) voto simplici castitatis se obligare velit, matrimonium quoad *mutuam cohabitationem* sicut per divortium solvetur. *cap. 3. & seq. c. uxoratus 8. c. ad Apostolicam 13. h. t.*

Sed quare potius *vinculum* matrimonii *rati* per ingressum in Religionem dissolvitur, quam *vinculum* matrimonii *consummati*? Rationem assignat Hostiens. *h. t. num. 7.* quod illa *conjunctio animorum*, quæ fit per matrimonium *ratum*, tametsi verum sit Sacramentum, & perfectum matrimonium, tamen solum significat *conjunctionem Christi cum anima fideli per gratiam:* quæ conjunctio non est immutabilis, quia & in Melius mutari sive intendi, & etiam per peccatum omnino tolli potest. At vero *conjunctio corporum* & matrimonium *consummatum* significat *conjunctionem Christi cum Ecclesia.* juxta illud Apostoli *ad Ephes. 5. v. 32. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia*, quæ conjunctio omnino indissolubilis est.

3 Quær. autem I. Quomodo S. Pontifex potuerit in matrimonio *rato* dare licentiam ingrediendi Religionem etiam altero conjuge invito, & sic alterum jure ex matrimonio quæsito privare? ℞. Cum matrimonium *ratum* ex sua natura non sit indissolubile, ideo recte potest Papa justa aliqua ex causa

 ejus

ejus obligationem & *vinculum* tollere, vel per dispensationem, vel per procurationem majoris boni, & concessionem ingressus in Religionem. Nec obstat, quod alter conjux privetur jure suo ex contractu matrimonii quæsito: nam ex justa causa potest Princeps aliquem jure suo privare, maxime si id faciat per legem publicam & communem: quemadmodum factum videmus in lege *præscriptionis*, per quam ei, qui patitur longo tempore rem suam ab alio possideri, aufertur dominium, & transfertur in possidentem; ne dominia rerum sint incerta, & ut lites tandem finiantur. Neque propterea tales leges magnum gravamen habent, quia sunt communes omnibus, quæ sicut possunt obesse in uno casu, ita possunt prodesse in altero. E. g. hoc anno præscribitur contra me, altero fortassis ego præscribam contra alium: in hoc matrimonio uxor invito marito ingreditur Religionem, in altero invita uxore maritus &c. Deinde quia jam per legem generalem constitutum est, ut Religionem ante consummationem ingredi liceat, ideo obligatio matrimonii non est omni ex parte pura & absoluta, sed habet tacitam conditionem obligo me, nisi intra bimestre placuerit Religionem ingredi. Textus denique, qui ex scriptura possent in contrarium adduci, ut quod *non liceat dimittere uxorem, excepta causa fornicationis*: Item: *quos DEus conjunxit, homo non separet*: de matrimonio consummato intelliguntur. *cap. 7. hoc tit.*

4

5

Quær. II. An, si unus ex conjugibus ad Religionem transeat, alter debeat per integrum annum expectare, usque dum ingrediens professionem faciat? Non desunt, qui putent, personis conjugatis tantum *bimestre tempus* esse assignatum, intra quod Novitiatum agere, & post illud expletum vel professionem facere, vel ad conjugium redire debeant, per textum *in d. c. 7. h. t.* quem ajunt etiam hodie per Concil. Trid. non esse correctum; propter specialem rationem, quæ in conjugibus militat; ne scilicet conjux, in sæculo expectans, propter longiorem moram periculo incontinentiæ exponatur. Zoës. *h. t. num. 21.* Verum cum generaliter omnibus de jure antiquo annus probationis sit concessus. *c. ad Apostolicam 16. de Regul.* eumque Trid. Concil. in quacunque Religione tanquam omnino necessarium sine distinctione requirat, circa conjugatos autem aperte & in claris terminis contrarium non statuitur, ideo probabilius est, etiam conjugatum ingredientem Monasterium *annum Novitiatus* explere, & alterum conjugem interim expectare debere. Ita docet Sanch. *de matrim lib. 2. d. 24. n. 4.* Quod vero *in d. c 7 hoc t.* dicitur, conjugem debere intra duos menses ad Monasterium transire, vel ad conjugem redire, accipiendum est de tempore delibera-

bera-

beratorio; non de tempore Novitiatus, & in caſu illius capituli, ubi mulier a marito adhuc in ſæculo ſe ſeparavit.

6 Demum circa id, quod objicitur de periculo incontinentiæ, ſi alter conjux tamdiu expectare debeat, reſponderi poteſt, per verba Pontificis *in c. quoniam 5. verſ. ſi autem de carnali. Ut lite non conteſt.* quod in matrimonio multi caſus emergant, in quibus conjuges ſine culpa, ſed non ſine cauſa continere coguntur: ut ſi alter ex morbo vel maleficio impotens reddatur, ſi lis ſuper aliquo impedimento matrimonii inſtituatur.

7 Quær. III. an copula ante matrimonium habita cum ea, quam quis uxorem duxit, faciat, quo minus liceat Religionem ingredi? Ratio dubitandi eſt, quod ex multorum ſententia copula ante matrimonium habita fictione Juris cenſeatur in ipſo matrimonio contigiſſe: unde fit, quod liberi ante nati vel concepti per ſubſequens matrimonium legitimentur *juxta c. 2. & 6. Qui filii ſint leg.* Nihilominus tenendum eſt, talem copulam non impedire liberum ingreſſum ad Regligionem, cum extra matrimonium facta, & mere fornicaria non faciat matrimonium conſummatum, nec ſignificet conjunctionem Chriſti cum Eccleſia. Ad rationem dubitandi dicitur, illam fictionem juris tantum locum habere circa legitimationem liberorum, non autem generaliter, & eo caſu, quo de conſummatione matrimonii & *ſignificatione Sacramentali* inquiritur: ubi proinde non ex fictione juris, ſed veritate proceditur.

8 Quær. IV. An copula vi aut metu ab uxore extorta impediat Religionis ingreſſum? Negative reſpondet Sanch. *d. l. diſp. 22. num. 6.* quia per violentiam mariti uxor jure ſuo privari non debuit, nec maritus ex ſuo delicto debet commodum reportare, ut hoc modo uxorem in matrimonio retinere poſſit. Idem docet Gloſſ. *in c. fin. in V. invitus diſt. 55.* Verum contrarium probabilius videtur; quia talis copula vere facit virum & mulierem unam carnem, & matrimonium conſummatum, ut fatetur ipſe Sanch. *d. l. num. 4.* conſequenter inducit Sacramentalem ſignificationem matrimonii *conſummati*, ſcilicet conjunctionem Chriſti, & vinculum indiſſolubile. Rationibus Adverſariorum breviter reſponderi poteſt, uxorem quidem privari ſuo jure ſine *culpa*, non autem *ſine cauſa*, & maritum reportare commodum ex delicto non per ſe & directe, quatenus ex delicto, ſed potius indirecte, & occaſione delicti: per ſe autem iſta indiſſolubilitas provenit ex conſummatione matrimonii, ut dictum.

9 Quær. V. Quid Juris, ſi poſt conſummatum matrimonium conjux ignaro, vel invito altero conjuge Religionem ingrediatur, ibique Profeſſionem faciat? Reſpondeo, talem Profeſſionem non valere, & ideo profitentem libere

ab

ab altera parte revocari posse. Quamvis autem revocatus mortua conjuge non teneatur ad Monasterium redire; cum Professio non valuerit: quia tamen in Professione votum castitatis emittendo hoc ipso promisit nunquam exigere debitum conjugale, quod cum in ipsius fuerit potestate, ideo quoad hoc votum tenuit, non quidem tanquam *solenne*, sed tanquam *simplex*, ac propterea non tantum constante matrimonio sine dispensatione debitum exigere, sed nec eo dissoluto aliud saltem licite (valide tamen, utpote cum voto duntaxat simplici) contrahere poterit. *cap. quidam 3. cap. placet 12.* ubi DD. *h. t.* Sunt quidem, qui censent, talem invalidam professionem habere saltem vim *Voti Religionis impedimento sublato:* eos tamen redarguit Sanch. *de matr. lib. 7. disp. 34 num. 10.* per text. *in d. c. 3.* ubi dicitur: *quod votum non tenuit: & ratione voti non tenetur ad Religionem redire:* idemque confirmatur *in d. c. placet*, ubi tantum *consultius* esse dicitur, ut uxor inscio marito professa, & revocata, eo mortuo ad Monasterium redeat, *invita* autem *cogenda* non sit.

Objiciet fortassis nonnemo etiam contra obligationem voti simplicis castitatis, quod is, qui voluit vovere castitatem in Religione, non hoc ipso voluerit etiam in sæculo, proinde habebit hic locum: *quod potuit, non voluit &c.* Resp. Hoc argumentum posse aliquando obtinere in conscientia, si vovens talem limitatam intentionem posuerit, interim de jure præsumi, quod voluerit se eo modo obligare, quo potuit, juxta illud; *si actus non valet, ut ago, valeat omni meliori modo, quo potest §. fin.* & ibi DD. *Instit. de adopt.* Sanch. *d. l. n. 3.* Instas quare non etiam alia vota, scil. *Obedientiæ & Paupertatis* professione annullata valent in vim voti simplicis? Resp. quod habeant majorem dependentiam & connexitatem cum Monasterio, ut nemo rationabiliter præsumi possit, ad ea se voluisse extra Monasterium obligare: nunquid enim maritus ex vi voti simplicis obediet uxori, aut eidem acquiret?

Quod si circa votum non exigendi debitum inter cohabitandum, vel postea foret frequens periculum transgressionis, dispensatio desuper peti posset, tutius quidem a S. Pontifice, probabiliter tamen etiam ab Episcopo; quia hoc votum non est illud votum simplex castitatis absolutæ seu virginalis reservatum, quod circa redditionem debiti vovere, non fuit in voventis potestate, sed est tantum votum non exigendi debitum. *d. c. 3. & c. placet. h. t.* quod reservatum non esse cum pluribus aliis docet Laym. *in Theol. Moral. lib. 4. cap. 8. num. 8.* Imo etiam in voto simplici castitatis post contractum matrimonium in ordine ad petendum debitum eo durante dispensari posse per Episcopum sentit Navar. *in Man cap. 16. num. 30.*

10 Porro Professio unius conju-

gis,

gis, ſine licentia alterius conjugis facta, per ratificationem conjugis, in ſæculo relicti, ex probabiliori ſententia non convaleſcit, niſi per novum conſenſum tacitum, vel expreſſum renovetur *juxta Regulam 18. Jur. in 6. quod ab initio non valet, tractu temporis convaleſcere non poteſt*; & quia conſenſus in Religionem ſine licentia uxoris fuit invalidus, ergo novus omnino conſenſus requiritur. Sunt quidem, qui putant, talem profeſſionem valere ſub conditione, ſi conjux conſenſerit vel mortuus fuerit: ſed id potius diuinatorium eſt; cum nullo expreſſo textu probetur, econtra autem in *cap. 3. h. t.* abſolute dicatur, profeſſionem non valuiſſe. Sanch. *de matrim. lib. 5. diſp. 34 num. 6.* Videtur quoque in contrarium facere. *cap. conſuluit 10. h. t.* ubi reſpondit Pontifex, quod vir profeſſus, mortua uxore nec ad ſæculum redire, nec matrimonium valide contrahere poſſit. Sed hic textus non loquitur aperte de noſtro caſu, quo maritus invita uxore Religionem ingreſſus eſt: imo non obſcure ex verbis ibi poſitis colligitur, ipſam quoque uxorem ad domum Regularem tranſiviſſe, & conſequenter ante profeſſionem licentiam tacitam, vel expreſſam dediſſe.

11 Ulterius etiam illud notatu dignum, quod adulterium unius conjugis ſicut cauſat perpetuum divortium, ita etiam faciat, ut conjux innocens irrequiſito conjuge adultero Religionem ingredi, in eaque valide profiteri poſſit. Navar. *h. t. Conſ. 7.* non tamen convaleſcet profeſſio ab initio inutiliter, & ſine conſenſu conjugis facta, licet conjux in ſæculo ex poſtfacto adulterium commiſerit, per ea, quæ ſtatim antea diximus.

Quær. VI. An eo caſu, quo profeſſio conjugis non valuit, niſi in vim voti ſimplicis, poſſit is propria authoritate ex Monaſterio exire, quamvis ab altero conjuge non petatur?

12 Pro Affirmativa, quam tenet Sanch. *d. diſp. 34. num. 13.* facit, quod profeſſione invalida non ſit cauſa, cur aliquis in Monaſterio retineatur *arg. c. accedens 17. h. tit. & cap. 2. cauſa 33. q. 5.* ubi invalide profeſſus proprio motu exiens non propterea reprehenditur. Econtra pro negativa, quam docet Gl. & Panor. *in c. placet 12. h. t.* fortiter ſtringit textus *in eod. cap. placet*, in illis verbis: redire autem ad ſæculum non erat in ejus poteſtate. Cui accedit ratio, quod talis profeſſio ſaltem valeat ut votum ſimplex caſtitatis, propter quod tenetur vovens, quantum in ſe eſt, vitare omne carnale commercium uxoris.

In hac difficili quæſtione inprimis dico, Monaſterium poſſe expellere talem nulliter profeſſum, poſtquam ejus nullitatem cognovit; quia obligatio Monaſterii ad retinendum Religioſum tantum provenit ex profeſſione, ergo ubi nulla eſt profeſſio, nulla quoque eſt obligatio ad retinendum, prout

id ipsum docet Sanch. *d. loc. sub num. 16.* Quod vero attinet ad personam ipsius professi, existimo eum obligari, ut nullitatem professionis Monasterio indicet propter defraudationem ejus, & multa inconvenientia, quæ ex occultatione sequi possent; participaret enim de reditibus Monasterii sine justo titulo, ad instar malæ fidei possessoris, ad actus capitulares jus non haberet &c.

Quod si Monasterium paratum foret, eum per modum *oblati* aut *donati* non emittentis professionem (de quibus Miranda *in Man. Præl. q. 29. art. 2. & seq.*) retinere, adhuc obligatum puto, ut conjugem alterum de statu suo certiorem reddat (cum eum quoque per ingressum jure conjugali defraudarit) atque ab ipso expectet, an jure suo uti, & ad cohabitationem revocare velit. Si revocaverit, parendum est, nisi forsan uxor ingressa mariti sævitiam timeat. *cap. literas. 13. de Restit. spoliat.* Si revocare noluerit, sit vero suspectus de incontinentia, videtur adhuc restitutio corporis ex contractu Matrimoniali debiti facienda; cum debitor possit debitum etiam non petente creditore restituere, imo teneatur, si ex retentione alter in periculum peccati conjiciatur, ut mox in *seq. q.* dicetur: si de incontinentia suspectus non sit, de consilio esse credo, ut procurato istius pari ingressu, vel saltem continentiæ voto, ac expressa licentia, invalide Professus suam professionem convalidet, & renovet. text. *in d. cap. placet.* Si persuaderi nequeat, nihilominus tutius opinor (salva tamen probabilitate sententiæ Sanchez) & verbis ac menti *d. cap. placet.* conformius, conjugem ingressum in Monasterio manere debere, & quantum in se est, vitare conjugale consortium, quod etiam in primo ingressu intendit. Neque enim illa verba, *redire, ad sæculum in ejus potestate non erat, sed mariti*, facile explicantur cum Sanchez *d. l. n. 15.* id est, *deserto marito profiteri, nec redire ad pristinam conjugalem vitam*; quia *deserto marito profiteri* non est *redire ad sæculum*, redire autem *ad pristinam conjugalem vitam* (quod intelligo circa exactionem & redditionem debiti) nec in potestate mariti est. Debitor potest quidem, & debet etiam non petenti creditori rem restituere, in quantum is est rationabiliter invitus ad retentionem, vel saltem indifferens: si vero consentiat, & debitor restituendo exponat se peccandi periculo, impediat majus bonum, ad quod se, in quantum potuit, obligavit, aliud plane dicendum videtur. E. g. Titio & Cajo sit communis servus; hic a Titio pro jure suo, quod in eundem habet, deputetur ad servitium Ecclesiæ, ita ut Cajo intervertatur servi utendi copia, Cajus licet possit pro pari jure suo servum vindicare, si tamen scienter toleret, ac in communi usu sit frequens rixarum periculum, servus ipse soleat domi-

dominum pellicere ad malum, &c. non video, quomodo Titius teneatur, aut poſſit ſervum communem pro ſua parte ad uſum Eccleſiæ deputatum ab ea auferre, & cum peccati periculo Cajo non petenti, & opus illud bonum toleranti reſtituere.

Interim hæc manendi in Monaſterio obligatio non eſt directe ex voto, ſed potius ex præcepto vel declaratione S. Pontificis conſecutive ad votum, aut tanquam medium ad illud conſtante Matrimonio tutius ſervandum, uti ſunt clauſura, & alia ſtatuta in Monaſteriis, quæ ex votis ſubſtantialibus non ſunt, ſed ad ea ſervanda ordinantur. Unde conjux ab altero ad ſæculum revocatus, eo mortuo, & ubi jam ceſſavit carnalis commercii occaſio, tantum de conſilio, non vero de neceſſitate tenetur ad Monaſterium redire, *d. c. placet.* dummodo in ſæculo continenter vivere poſſit, quia obligatio voti non ceſſavit, niſi deſuper diſpenſatio impetretur.

13 Quæritur VII. Quid ſtatuendum ſit, ſi conjux conjugi expreſſam licentiam ingrediendi Religionem dederit, ipſe vero in ſæculo remanens, & ſuſpectus de incontinentia nolit ad Religionem tranſire? Communis eſt diſtinctio, an maritus dederit licentiam uxori ingrediendi Religionem, vel an econtra uxor marito? Priori caſu cenſent, maritum ad ingreſſum in Religionem etiam per cenſuras cogi poſſe: quia hoc ipſo ſe ad ingreſſum in Religionem obligaſſe intelligitur, quod conjugi licentiam ingrediendi dederit, quam tamen ſe dare non poſſe ſcivit, aut ſcire debuit, niſi etiam ingrederetur. Altero autem caſu, ſi uxor, quæ dedit licentiam marito, alleget ſe ignoraſſe hanc obligationem, alias ſe non daturam fuiſſe licentiam, cum ſibi nunquam animus fuerit ad Religionem, & dicatur, mulierem excuſari, ſi ignorantia juris laboret *l. cum de indebito. 25. ff. §. 1. de Prob.* putant, eatenus audiendam, ut, ſi periculum incontinentiæ ſit, nec perſuaderi ad Religionem poſſit, valeat Epiſcopus ex officio maritum etiam profeſſum ex Monaſterio evocare, & uxori reſtituere: qui tamen maritus poſt mortem uxoris ad Monaſterium redire teneatur: cum habita licentia uxoris validam voverit profeſſionem. Atque ita intelligunt textum *in cap. 1. h. t.* Gloſſ. & Pan. *in cap. 2. & c. ex parte 9. eod.* Verum prior hujus diſtinctionis pars videtur nimis dura, & contra libertatem profeſſionis, & non poſſent non timeri peſſimi effectus, & turbatio Religionis, ſi maritus contra omnem ſuam voluntatem ad Religionem cogeretur. Ipſum quoque *c. 1. h. t.* ſine data diſtinctione loquitur, & abſolute concedit, ut conjugi nolenti ingredi Religionem conjux profeſſus reſtituatur: ſicut etiam advertit Zoëſ. *h. t. num. 14.* Quare ego potius credo, incumbere Monaſterio, ne conjugem Novitium

ad Professionem admittat, antequam etiam altera pars Religionem ingrediatur, & spes certa sit de ejus professione. Quod si defacto admiserit, & alter Religionem ingredi renitatur, valde videtur probabile, conjugem professum in sæculo existenti, & de incontinentia suspecto indistincte restitui posse; cum Innoc. *in d. cap. 1.* & aliis, quos allegat. Sanch. *de Matrimon. lib. 7. disp. 33. num. 12.* quamvis ipse priorem distinctionem sequatur. Addit tamen *num. 14. in fin.* quod differentia inter virum & uxorem intelligatur de foro externo; ubi juris ignorantia in viro non præsumitur, consequenter innuit, aliud esse in foro animæ, quando vir ex ignorantia juris revera intentionem se obligandi ad ingressum non habuit: in foro autem Ecclesiastico etiam habendam esse rationem fori animæ, passim notatur. *in cap. novit. 13. de Judic. c. 1. de Constit. in 6.* & pluribus aliis locis: & contra præsumptam scientiam juris admittendam esse probationem de ignorantia, notat. Sylv. *v. ignorantia. num. 13.* ea vero, quæ interna in animo consistunt, plerumque aliter quam per juramentum probari non possunt. *c. fin. Qui Matr. accus. c. pastoralis. 4. de Except.* Gail. 2. *pp. OO. 48. n. 24.*

14 Quær. postremo, utrum solvatur matrimonium, si maritus efficiatur *Clericus sæcularis*, & suscipiat sacros Ordines? Respondeo, per susceptionem sacrorum Ordinum in sæculari Clericatu nec Matrimonium ratum, nec consummatum dissolvi, nisi uxor ultro Religionem ingredi vellet. Quia hoc privilegium dissolvendi Matrimonium tantum Religioni concessum est, quod ibidem conjux professus quasi mundo mortuus censeatur. *Extrav. antiq. Joan. 22. de Voto.* Ordines tamen valide suscipiuntur, etsi votum solenne castitatis annexum habeant, quod quidem uxori in petitione debiti non præjudicat (cum jure suo sine culpa privari non debuerit) sed marito, & ita, ut post mortem uxoris nec licite propter votum solenne aliud Matrimonium contrahere possit, sed debeat statum Clericalem reassumere, vel Monasterium ingredi. Sanch. *d. l. 7. disp. 38. n. 23.*

Quod si uxor spontanee consenserit, reddetur licita ordinatio, sed juxta probabiliorem sententiam, si uxor Religionem ingressa fuerit, aut saltem ob senium vel valetudinem de incontinentia non suspecta votum simplex continentiæ emiserit. *c. Episcopus. 6. dist. 77.* Vid. Sanch. *de Matrim. l. 7. disp. 39.*

Plura ad hunc titulum enucleate tradita videri poterunt apud Sanch. *de Matrim. lib. 2. disp. 18. & seqq. lib. 7. disp. 32. & seqq.* quo Lectorem, cum casus in praxi sint rari, remissum velim.

TI-

TITULUS XXXIII.

De Conversione Infidelium.

SUMMARIA.

1. Contrahentes in infidelitate cum impedimento an sint separandi post conversionem amborum.

2. An & quando conversus possit repellere alterum conjugem non conversum?

3. Quinam intelligantur nomine Infidelium?

1 Si duo Infideles inter se contraxerint Matrimonium, id jure naturali validum erit, & propterea, si ambo ad fidem convertantur, ab invicem separari nec possunt, nec debent, tametsi forte cum aliquo impedimento dirimente jure tantum humano Pontificio introducto; v. g. in 2. & 3. consanguinitatis gradu lineæ collateralis contraxerint; quia eo tempore, quo contraxerunt, non ligabantur jure Pontificio, utpote qui *per Baptismum* nunquam in Ecclesiam ingressi, ejusque subditi effecti sunt: post conversionem autem talia impedimenta censentur primum supervenire Matrimonio, & ideo illud non dirimunt: sicut si inter Catholicos post contractum Matrimonium aliqua affinitas ex parte uxoris induceretur; aut quia ipsius soror, a marito cognita esset. *cap. gaudemus. 8. de Divort.*

Si vero aliquis in infidelitate plures uxores habuerit, primam, cum qua contraxit, retinere debebit; quia cum ista sola verum fuit Matrimonium, non obstante, quod fortassis eam ante conversionem repudiaverit: cum talis repudiatio, quantum ad dissolutionem vinculi Matrimonialis non valuerit. *d. c. gaudemus. v. quia vero.* Dico autem, si ambo convertantur; nam si unus tantum conversus fuerit, nondum erit Sacramentum: quia Matrimonium in utroque conjuge est unum numero Sacramentum, sicut est unum numero Matrimonium, ergo si in uno non est Saramentum, non erit in altero. Sanch. *de Matr. lib. 2. disp. 8. & 9.*

2 Matrimonium infidelium, quamvis consummatum, potest dissolvi, ex speciali privilegio Christi in fidei favorem dato, & per Apostolum Paulum promulgato, si alter conjux ad fidem convertatur, alter autem in infidelitate pertinax nolit cohabitare, vel saltem non sine contumelia vel blasphemia Creatoris, & quin alterum ad peccatum pertrahat; ita enim inquit Apost. 1. *ad Cor. 7. v. 15. quod si infidelis discedit, discedat: non enim ser-*

vituti ſubjectus eſt frater, aut ſoror ejusmodi; & id ipſum confirmatum eſt *in cap. quanto 7. de Divort.* Interim non ipſo facto diſſolvetur Matrimonium, quando infidelis declaravit ſe nolle cohabitare, ſed tunc primum, ubi fidelis ad alias nuptias tranſierit; quare ſi ante contractas nuptias infidelis pœnitentia ductus etiam convertatur, a fideli prius converſo ad conjugium recipi debet. *dict. cap. gaudemus. in fine de Divortiis.*

Si infidelis nolit quidem converti, velit tamen converſo pacifice cohabitare, is a converſo admittendus eſt. *Cæteris autem*, inquit Apoſtolus *d. l. ℣ 11. dico ego, non Dominus, ſi quis frater habet uxorem infidelium, & hæc conſentit habitare cum illo, non dimittat illam.* Sed quia per hæc verba inſinuare videtur Apoſtolus, non eſſe præceptum Chriſti, ut fidelis cohabitet infideli, ideo non pauci ſunt, qui putant, Apoſtolum ibidem tantum *Conſilium* tradidiſſe, & abſolute loquendo Matrimonium diſſolvi poſſe, ſi alter conjux nolit converti, licet velit pacifice cohabitare; imo etiam ipſam cohabitationem tantum in primitiva Eccleſia, ubi in dies multi convertebantur ad fidem, propter ſpem converſionis permiſſam fuiſſe docent: hodie vero, ubi refrigeſcente charitate magis periculum perverſionis eſt, dictam cohabitationem non amplius admitti. Quo faciunt text. *in c. 8. & 10. cauſ. 28. q. 1.* Verum, cum utraque ſententia multis DD auctoritatibus & rationibus ſtabiliatur apud Sanch. *de Matrim. lib. 7. diſput. 74. num. 10.* ego puto in hac controverſia plurimum eſſe tribuendam arbitrio Epiſcopi, ita, ut ſi ex cohabitatione fidelis cum infideli ſperetur converſio infidelis, Epiſcopus admittens cohabitationem ſequatur priorem ſententiam: poſteriorem autem tunc, ſi ex dicta cohabitatione (ut communiter inter Judæos propter pertinaciam eorum, & inconſtantiam in fide accidere ſolet) rationabiliter timeatur, fore periculum perverſionis.

3 Quæ autem hactenus de infidelibus diximus, intelligenda ſunt de iis, qui nunquam Baptiſmum ſuſceperunt, non vero de Apoſtatis, qui per Baptiſmum in Eccleſiam ingreſſi, ejusque ſubditi effecti, poſtea vero ad infidelitatem defecerunt: horum enim matrimonia, cum ſemel fuerint Sacramentum, & Baptiſmus imprimat characterem in anima, qui per abnegationem fidei deleri non poteſt, ideo ſunt & manent ſemper, quoad vinculum indiſſolubilia. Dico quoad vinculum: nam quoad cohabitationem, tanquam propter adulterium ſpirituale diſſolvi poſſe, inferius *Lib. IV. Tit. de Divortiis. §. 2.* dicetur.

TI-

TITULUS XXXIV.

De Voto, & Voti Redemptione.

§. I.

Quid sit votum, & quænam ejus requisita, & obligatio?

SUMMARIA.

1. *Votum quid, & quomodo differat a proposito?*
2. *Si dubitetur, fueritne votum, vel propositum, præsumitur non fuisse votum.*
3. *Votum aliud explicitum, aliud implicitum.*
4. *Voto obligatur etiam, qui non habuit animum servandi; secus, si non obligandi.*
5. *Quanta deliberatio requiratur in voto, & quid si dubitetur, an fuerit sufficiens deliberatio?*
6. *Qualiter error tollat obligationem voti?*
7. *Difficultates novæ emergentes, vel non prævisæ, cur potius tollant obligationem voti, quam contractuum.*
8. *Votum debet fieri DEO, saltem mediate, ut si fiat Sanctis.*
9. *Votum debet esse de meliori bono; & ibi an res indifferentes, vel res bonæ ob malum finem voveri possint?*
10. *An & quando valeat votum contrahendi matrimonium?*
11. *Voveri possunt etiam ea, quæ alias sunt de præcepto.*
12. *Quanta sit voti obligatio, & an detur parvitas materiæ?*
13. *Quamdiu executio voti differri possit, & an prævidens impedimentum, teneatur prævenire?*
14. *Quid, si votum sit partim de re possibili, partim impossibili?*
15. *An votum possit per alium impleri?*
16. *Exponitur* text. in cap. quod super 8. de Voto.
17. *Vota quatenus obligent Successores.*

1 VOtum communiter definitur, quod sit *promissio deliberata Deo facta de meliori bono.* Dico I. Votum esse *promissionem;* ut distiuguatur a *proposito;* nam propositum concipitur sine actuali obligatione, unde qui propositum utcunque firmiter, & efficaciter conceptum non servaverit, peccati propterea reus non erit, quia nulla se obligatione obstrinxit. *cap. 3.* & ibi Gl. *hoc tit.*

2 Contingit non raro, ut homines dubii reddantur, anne *votum*, vel solum *propositum* conceperint? In quo dubio poterit præsumi, non fuisse votum; quia *in dubio melior est conditio possidentis. cap. in praxi 66. de R. J. in 6.* fuit autem talis dubitans prius in possessione liber-

libertatis, qua eum non constat privatum esse. Item in dubio non est obligatio inducenda *l. Arianus 47. ff. de O & A.* Hen. Zoës. *ad h. t. num. 50.* Suar. *de voto. lib. 4. cap. 5.* Non obstat, quod *in dubio tutior. via sit tenenda:* quia hæc regula plerumque est tantum de consilio non de præcepto : nisi quis in dubio practico perseveraret, neque ad ejus depositionem se resolvere posset: tunc enim non liceret agere cum conscientia practice dubia. Item in dubia irregularitate orta ex homicidio, quando factum scilicet homicidium, vel mutilatio est certum, & tantum culpa incerta, ad quale scandalum, & offensionem hominum evitandam jussit subinde Pontifex tutiorem viam, & abstinentiam ab Ordinibus eligi. *cap. ad audientiam 12. & cap. pen. de homicidio.*

3 Porro hæc promissio aliquando est *implicita*, & actui, quem quis agit, *annexa*, ut si Clericus suscipiat SS. Ordines, quibus scit *votum castitatis* annexum esse, hoc ipso eandem promittere censetur. *c. un. h. t. in 6.* quemadmodum de Jure Civili sunt *tacita pacta* juxta *l. 2. ff. de Pactis.* & obligationes, quæ ipso facto contrahuntur, & ex *quasi contractu* appellantur *tot. tit. Instit. de Obligat. quæ ex quasi contractu.*

4 Sed quid, si aliquis promissionem quidem votivam faciat, non tamen animum habeat illud votum sevandi? e. g. si habens domi concubinam emittat votum castitatis, vel SS. Ordines Clericales suscipiat, anne tale votum valebit? Resp. affirmative : quia obligatio voti est distincta ab executione voti, nec ab ea dependet; unde recte obligatio sine executione consistere potest, prout sine dubio is, qui defacto votum non servat nihilominus voto tenetur. Navar. *in Manuali c. 12. num. 27.* & in simili obligationem ad Matrimonium B. V. cum S. Josepho fuisse sine intentione executionis, infra in *Lib. IV. in Tit. de Condit. appos. num. 10.* tradidimus.

Aliud vero dicendum, si quis non tantum non habuerit animum non servandi votum, sed etiam non habuerit intentionem se obligandi, & verba mere extrinsecus protulerit, intrinsece autem contrariam protestationem fecerit; talis enim voto non obligabitur; quia nulla est obligatio sine consensu tacito vel expresso: & si Clericus in susceptione SS. Ordinum non habuerit intentionem vovendi castitatem, non obligabitur quidem ad cœlibatum ex voto, obligabitur tamen ex præcepto Ecclesiæ, interim graviter peccabit, quia decipit Ecclesiam, quæ non vult alicui Sacrum Ordinem dari, nisi qui se caste victurum promiserit. *c. 1. dist. 37. & cap. 1. distinct.* 18.

Quod si quis suscipiens SS. Ordines penitus ignoraverit, obligationem voti esse annexam, non videtur voto adstrictus: quia ignorantia tollit voluntatem & consensum: nisi, ut plerumque fit, habuerit generalem, & implicitam

intentionem ſe obligandi ad illa omnia, quæ conditio Ordinis requirit, quamvis in ſpecie de voto caſtitatis nihil ſciverit.

5 Dico II. Votum eſſe *promiſſionem deliberatam*, ubi aliqui perfectam deliberationem & majorem, quam ad peccatum mortale requirunt, ut Leſſius *de Voto dubio 1. num. 4.* Alii autem probabilius ſtatuunt, eam deliberationem, quæ obligaret nos diabolo per peccatum mortale, ſufficere ad obligandum nos DEO per votum, ſi ſcilicet plena advertentia accedat, ut vovens ſibi præſens ſit, & ſine ſubitaneo motu vel animi paſſione, judicium ac deliberationem perturbante, advertat ſe vovere. Gutierrez *Canon. quæſt. lib. 2. c. 22. num. 7. arg. cap. ſunt qui opes 3. cauſa 17. q. 4. & cap. 2. h. t.*

Quid, ſi dubitetur, an adfuerit ſufficiens deliberatio? Sunt, qui hoc, & ſuperiori caſu ſub *num. 2.* pari paſſu procedunt, cenſentque poſſeſſionem, & conſequenter præſumptionem ſtare pro *libertate.* Tutius tamen videtur, ut hoc caſu poſſeſſio & præſumptio pro voto aſſeratur: nam quando certum cum incerto concurrit, poſſeſſio regulariter ſtat penes id, quod certum eſt: ſicut in poſſeſſorio judicio, qui actus poſſeſſorios certos præſentes probat, præfertur illi, qui per petitorium diſputat, tales actus non fuiſſe legitimos, usque dum revera non legitimos fuiſſe demonſtraverit. Atqui in iſta hypotheſi ſupponitur votum fuiſſe certo emiſſum, & tantum dubitatur, an cum ſufficienti deliberatione, ergo poſſeſſio ſtat pro voto. In altero autem caſu conſtat, me prius fuiſſe liberum, & dubitatur de ipſo voto, ergo poſſeſſio eſt penes libertatem. Vid. Sanch. *de Matrim. lib. 1. diſput. 8. n. 10.* & fuſius *lib. 2. diſp. 41. num. 31. & ſeqq.* Zoëſ. *h. t. num. 29.*

Vota autem ex metu cadente in conſtantem virum emiſſa non obligant; cum non ſint promiſſio voluntaria & libera, dummodo metus ſit injuſtus ab extrinſeco, & ad finem decidendi votum incuſſus, vel ſaltem votum pro medio evadendi conceptum, veluti *in c. 1. de his, quæ vi metusve &c.* dicitur, non valuiſſe profeſſionem mulieris in Monaſterio, quæ, ſuſpecta de adulterio, a marito tradita fuit miniſtris occidenda, a quibus tamen dimiſſa erat ſub conditione, ut Monaſterium ingrederetur. Secus eſt, ſi metus tantum proveniat ab intrinſeco timore, vel ab extrinſeco quidem; ſed qui non ſit ad eliciendum votum incuſſus. Unde non eſt dubitandum, quin valeant vota metu naufragii, latronum, vel infirmitatis emiſſa. *c. ex parte 9. de Conv. conj.* Suar. *lib. de voto cap. 7.* Sanch. *de Matrim. lib. 7. d. 29. num. 5.*

6 Circa errorem, aut deceptionem, qui aliquando in votis intervenit, diſtinguitur inter vota *ſimplicia & ſolemnia:* ſimplicia enim cum ſola voluntate voventis ſine actuali ſui traditione conſtituantur,

tur, non tantum expreſſas, ſed etiam tacitas conditiones admittunt: ac proinde error in cauſa etiam mere impulſiva, ac circumſtantiis ſolum accidentalibus, notabiliter tamen rei ſtatum mutantibus obligationem voti tollere poteſt, ſi vovens ita conſtitutus ſit, ut non niſi in talibus circumſtantiis ſe obligare intendat: v. g. ſi voveat peregrinationem, quia putat eſſe vicinam & facilem, alias non facturus tale votum: poſtea vero audiat eſſe remotam, difficilem & ſumptuoſam. Ita generalem Regulam tradunt DD. Antonin. Angel. Sylv. Hoſtienſ. Navar. & alii plures apud Sanchez *de Matrim. lib. 10. diſput 9. num. 15.* quod vovens non obligetur in eo eventu, quem excepiſſet, ſi tempore voti emiſſi de eo cogitaſſet: tum quod in talem eventum cenſeatur ſe virtualiter noluiſſe obligare; tum quod *in generali promiſſione non veniant ea, quæ quis veriſimiliter in ſpecie non promiſiſſet. cap. in generali 89. de R. J. in 6. c. qui ad agendum 4. de Procur. in 6. Clem. 2. eod. tit.* quam quidem doctrinam tunc veram cenſet Sanch. *dict. l. & num. 16.* ſi eventus ignoratus claudatur in virtute voluntatis vovendi, & non ſub objecto promiſſionis, aut ſit cauſa finalis: ut ſi quis voveat dare Paulo eleemoſynam, quem ignorat locupletem: ſecus vero, ſi includatur in virtute aliorum actuum vel habituum, & claudatur ſub objecto promiſſionis, aut ſi ſit cauſa mere impulſiva. e. g. non voviſſem Paulo pauperi eleemoſynam, ſi ſciviſſem furem, ebrioſum &c. quia tamen pauper eſt, claudetur ſub objecto promiſſionis, ſcilicet eleemoſynæ, & ideo votum obligat. Verum hæc limitatio, quæ ob magnam ſubtilitatem, & plurimas difficultates ac ſcrupulos in ſingulis factis emerſuros, haud facile poterit Confeſſariis, nedum confitentibus ad clarum intellectum explicari, non videtur mihi neceſſaria, ſed id potiſſimum attendendum eſſe, an quis eventu ignorato præcognito voviſſet, vel non? ſi non voviſſet, defecit perfecta voluntas in talibus circumſtantiis, ſive jam ad objectum promiſſionis pertineant, ſive non; & habet locum regula. *d.* quod *in generali conceſſione non veniant ea, quæ quis veriſimiliter in ſpecie non fuiſſet conceſſurus: & verba accipienda ſint ſecundum veriſimilem, atque adeo etiam habitualem intentionem proferentis. cap. Secundo 41. de appellat.*

7 Non obſtat, quod alii contractus non reſcindantur ob difficultates poſtea emergentes: quibus præviſis non fuiſſent initi; cum alias nulla forent firma inter homines commercia, ſicut argumentatur Sanch. *d. l. num. 14.* Leſſius *de voto dub. 2. num. 10.* nam reſponderi poteſt, imprimis frequentiſſimas in jure eſſe reſciſſiones contractuum ob accidentia non præviſa: veluti ſi occultum rei emptæ vitium detegatur, ſi malus vicinus celatus fuerit &c. *t. t. ff. de Ædil. edict. & de Act. empt.* ſi conductor

ductor ædium ſpectris vexetur, latrones timeat &c. *L. habitatores 27. ff. Locati.* Deinde quidquid ſit de contractibus, qui ſimpliciter acceptantur ab hominibus; cum ad firmanda commercia & minuendas lites non facile ſoleant leges concedere reſciſſionem, vel admittere exceptionem deficientis conſenſus; aliud tamen eſt in voto, quod, cum principaliter fiat DEO, qui voluntatem noſtram & animi ſenſum perfectiſſime cognoſcit, non cenſetur acceptare in illis circumſtantiis, quas non prævidimus, & ſi prævidiſſemus, conſenſum minime daturi fuiſſemus. Ceſſat etiam in votis minuendarum litium, & firmandorum commerciorum ratio; imo potius e contrario per nimium rigoroſam & ſcrupuloſam ſimplicium votorum obligationem lites & anxietates in conſcientiis generamus, & homines a meritorio vovendi actu deterremus. Laym *de voto cap. 3. num. 4.* nimis enim durum eſt dicere, quod DEUS me obliget ex mea voluntate (neque præceptum voti ſervandi aliter obligat, quam ex voluntate humana præſuppoſita) in tali caſu & circumſtantia, ad quam ipſe ſcit, quod voluntas mea ſe non extenderit. Huc referri poteſt, quod cum Joan. And. & Molina tradit Zoëſ. *h. t. num. 56.* voventem abſtinentiam vel jejunium diebus Veneris, non teneri, ſi Natalis Domini in diem Veneris incidat.

At vero *ſolemnia* vota, cum per actualem ſui traditionem perficiantur, & regreſſio ex Monaſterio poſt Profeſſionem emiſſam admodum ſcandaloſa ſit, regulariter non irritantur ex errore vel deceptione; quia cenſetur profeſſus ſe abſolute & ſimpliciter obligaſſe ſine reſervatione alicujus tacitæ conditionis, ſi hoc vel illud fuerit &c. prout exemplum ponitur *in c. ex parte 14. de converſione conjugatorum.* ubi mulier poſt matrimonium ratum ingreſſa eſt Religionem, quia audivit maritum eſſe leproſum: reſpondet ibidem inter cætera Summus Pontifex, quod matrimonium fuerit diſſolutum, & valida profeſſio, ſi qua facta ſit, licet fortaſſis cauſa, quæ ad ingreſſum movit, falſa extiterit; hinc eſt, quod illa regula: *dolus dans cauſam contractui bonæ fidei facit contractum nullum*, deſumpta *ex l. 7. ff. de dolo.* non procedat in illis contractibus; qui per actualem ſui traditionem perficiuntur, ut in profeſſione religioſa, & matrimonio carnali, quorum annullatio propter ſcandalum non ita facile admittenda eſt; niſi tamen error ſit circa ſubſtantialia Religionis, v. g. ſi ideo aliquis certum Monaſterium ingrediatur, quod putet in eo licere habere proprium, alias nullo modo ingreſſurus, vid. Sanch. *d. l. a n. 18.* Layman. *in Theol. Moral. lib. 4. tract. 4. c. 1. n. 5.*

8 Dico III. Votum eſſe *promiſſionem DEO* factam; ſi enim aliquis tantum intendat ſe obligare homini, non DEO: v. g. ſi quis pro-

 mit-

tat Confeſſario aut Parentibus certum locum vitare, promiſſio votum non erit, nec per ejus transgreſſionem ſacrilegium committitur. Non autem requiritur, ut votum immediate DEO fiat, dummodo finaliter in DEUM dirigatur: ſic votum ad Sanctos, vel eorum imagines factum, vere votum eſt; quia ſaltem mediate DEO fieri cenſetur, quatenus id, quod petitur, a DEO, per interceſſionem Sanctorum impetrari ſperatur. *Sylv. verbo votum. num. 3.*

9 Dico IV. Votum debere eſſe *de meliori bono:* quia ſi res *indifferens*, quæ moraliter nec bona nec mala ſit, & multo magis, ſi ex ſe vel leviter mala ſit, voveatur, inutile votum erit: niſi tamen res indifferens bono aliquo fine cohoneſtetur. Unde licet non obliget votum non intrandi certam domum, non geſtandi gladium, valebit tamen, ſi propter evitationem forte periculi peccati fiat, vel ſi aliquis nimis affectus eſſet erga talem actum indifferentem, & ideo pro ſui mortificatione voveret abſtinentiam ab eo.

De illis votis difficultas eſt, an valeant, in quibus res bona quidem vovetur, ſed ob finem malum: v. g. ſi Dux ad injuſtum bellum proficiſcens votum faciat exſtruendi templum, ſi victor evaſerit, vel uſurarius voveat largam eleemoſynam, ſi uſuras integras a debitoribus perceperit? Reſp. Talia vota ordinarie non valere; quia facere votum ad impetrandam a DEO rem illicitam, vel tanquam in gratiarum actionem, quod res illicita quaſi per DEI auxilium acquiſita ſit, eſt mala & blasphema operatio; quia DEO adſcribit operationem peccati, quæ ipſi non congruit: niſi prædictæ conditiones quaſi pro tempore exſolvendi voti ſimpliciter facti ſtatuantur, v. g. quod vovens velit templum ædificare, vel eleemoſynam dare, poſtquam victoriam reportaverit, absque intentione mediante voto talem illicitum finem conſequendi.

Alia eſt ratio, ſi quis rem bonam, jejunium v. g. aut eleemoſynam voverit ad finem, impetrandi a DEO rem temporalem, licitam, & honeſtam, vel in gratiarum actionem, quod obtinuerit, v. g. officium in aula, dives matrimonium &c. quia ſimilia a DEO tanquam eorum authore petere, vel pro impetratis gratias agere, bonum & honeſtum eſt.

10 Præterea non ſufficit, ut votum ſit *de re bona* aliqua quacunque, ſi per id præjudicetur *meliori bono.* Unde regulariter non valet votum contrahendi matrimonium, quia per id impeditur continentia, & ingreſſus in Religionem, bonum *melius*, & perfectius 1. *ad Corinth. 7.* Trident. *Seſſ. 24. Can. 10.* propterea in definitione dictum eſt, votum eſſe *promiſſionem de meliori bono:* nam DEO non poteſt eſſe gratum & acceptum, quod aliquis vovendo minus bonum

num hoc ipſo ſe obliget, quod non velit amplecti majus bonum.

Dixi autem, votum matrimoniale *regulariter* non valere: nam ab hac regula aliqui caſus excipiuntur, ut I. ſi per matrimonium poſſit procurari bonum publicum, pax, religio inter Magnates. II. Si fiat cauſa pietatis ad liberandam fœminam ex ſtatu vel periculo peccati, quod liberanti proficiet in remiſſionem peccatorum. *cap. inter opera 20. de Sponſ.* III. Si vovens ipſe frequenti periculo peccati obnoxius ſit, cui aliter quam per matrimonium haud facile mederi queat. Si tamen ex poſt facto ſperaret, ſe cum DEI gratia continere, & v. g. Religionem ingredi poſſe, non obligaret votum in præjudicium ſtatus perfectioris. Sicut etiam in priori caſu volunt DD. votum non obligare cum excluſione Religionis, ſed tantum conditionaliter, ſi aliquam ducturus eſt. Zoëſ. *h. t. n. 23.* Layman. *d. l. c. 2. num. 12.* Suar. *lib. 2. de Vot. c. 8. n. 23.* Si quæras, cur potius juramentum de ineundo matrimonio alicui factum ſimpliciter obliget. *c. commiſſum 16. de Sponſ.* & non etiam votum? Reſpondetur, votum fieri principaliter DEO, qui id non acceptat in præjudicium melioris boni: juramentum autem fieri homini cum Divina ſolum atteſtatione, qui id ſimpliciter acceptat, quatenus ſibi inde jus & utilitas quæritur. Interim etiam juramentum habere tacitam conditionem, niſi *jurans maluerit Religionem ingredi,* communius ſentiunt DD. ait tamen Pontifex *in d. cap. 16.* tutius eſſe, prius matrimonium contrahere, & poſtea ingredi, ſed id DD. explicant, ſi multum intereſſet ſponſæ, vel ob infamiam, vel lucrum antenuptialis donationis ex ſtatuto &c. Vid. Sanch. *de Matrim. lib. 1. diſp. 43. num. 6.* Zoëſ. *ad tit. de ſponſal. num. 26.*

11 Cæterum autem non tantum ea, quæ de *Conſilio Evangelico* ſunt, voveri poſſunt, ſed etiam ea, quæ ſunt *de præcepto* v. g. non blasphemare, non fornicari &c. ut aliquis ex gravitate & duplicitate obligationis tanto magis a peccato abſterreatur; nihil enim impedit, aliquem circa eandem rem pluribus teneri: veluti ſi rem alienam, quam ex Jure Divino & naturali reſtituere debeo, etiam per ſpecialem promiſſionem me reſtituturum pollicear. Latius hæc proſequitur Leſſ. *de Voto aubio 7.* Layman. *de Voto c. 2.* Ulterius poſt explicatam voti definitionem circa ejus obligationem & executionem.

12 Quæritur I. Quæ & quanta ſit voti obligatio? Reſp. de fide certum eſſe, quod omne votum valide emiſſum ex virtute Religionis obliget ad præſtandum id, quod voto promiſſum eſt, juxta illud *Deut. 23. verſ. 22. ſi nolueris polliceri, absque peccato eris; quod autem ſemel egreſſum eſt de labiis tuis, obſervabis:* & illud *Pſ. 75. v. 12. Vovete & reddite Domino DEO veſtro.* Eſtque transgreſſio voti peccatum ex genere ſuo mortale; quia violare

 fidem

fidem & promissionem DEO datam gravis culpa est, aliquando tamen ob parvitatem materiæ veniale esse potest: puta si ex materia voti levis aliqua pars subtrahatur, & votum pro majori parte impleatur, v. g. si vovens orare Rosarium, unum vel alterum *Ave Maria* omittat.

Quid, si tota materia voti sit parva, v. g. si quis voverit, singulis diebus orare unum *Ave Maria*, & illud omittat? Adhuc venialem tantum culpam esse docet Lessius *de Voto dub. 9. n. 58.* & ita testatur plerosque sentire Recentiores. Consulerem tamen pro tutiori, ne tale peccatum facile in Confessione omittatur: quia aliqui graves DD. in diversa sunt opinione, Cajetan. *de Jurament. quæst. 49. artic. 7.* Ang. *v. Totum 3. quæst. ult.*

Deinde in foro etiam externo Ecclesiastico ille, qui scitur votum fecisse, ad ejus observationem recte compellitur: quia Ecclesia judicat de quovis peccato mortali, & præcavere debet, ne crimina committantur. *c. novit. 13. de Judiciis. c. quod super 7. in fine de Fide instrum.* præsertim si Ecclesiæ, vel alterius intersit, votum impleri: ut quia aliquis voto se obligavit Ecclesiam ædificare, pauperibus vel terræ sanctæ subvenire &c. *c. licet 6. h. t.*

13 Quæritur II. Quamdiu executio voti differri possit? Resp. Si certum tempus vovens ipse sibi determinavit, illud sine peccato elabi non patietur: si præviderit impedimentum illo tempore futurum, tunc votum prius exsolvere debet, neque elapso tempore, si votum non impleverit, hoc ipso liber erit, sed postea implere debebit: nisi votum ob specialem DEI cultum ad hunc, & non alium diem determinatum sit v. g. si quis in festo certi alicujus Sancti se jejunaturum promisit, & illo die non jejunavit: peccavit quidem, sed alio die jejunare non tenebitur. Imo tametsi præviderit impedimentum, non cogetur anticipare: quia tunc solum anticipatio præviso impedimento est necessaria, quando obligatio est absoluta, & tempus tantum dilatio executionis: secus vero, si tempus sit quasi pars voti, & votum proprium diei onus. Suar. *de voto lib. 4. c. 14.* Zoës. *h. t. num. 54.*

Quod si nullum certum tempus vovens sibi præfixerit, debet votum exequi, quam primum commode potest, juxta illud *Deut. 23. vers. 2. cum votum voveris Domino, non tardabis reddere: quia requiret illud Dominus DEUS tuus; & si mortuus fueris, reputabitur tibi in peccatum.* Quemadmodum etiam in aliis obligationibus in eo, qui se sine certo tempore obligavit, res statim peti potest, quam primum debitor facultatem solvendi habuerit. *L. promissor. 23. §. 1. ff. de pecunia constit.* ita tamen ut juxta humanum modum & arbitrium boni viri hæc res accipiatur; neque enim,

enim qui fortaſſis peregrinationem vovit, cogetur diebus ac noctibus, vel omni tempeſtate, & periculo & incommoditate contempta, illam explere. *arg. text. notab. in l. continuus 137. §. 2. ff. de verb. obligat.*

14 Quæritur III. Si votum pro aliqua parte ſit moraliter vel phyſice impoſſibile, utrum ſaltem obliget quoad partem poſſibilem? Reſp. eſſe diſtinguendum, utrum materia voti ſit *dividua*, vel *individua?* Priori caſu locum habebit *Regula 37. Juris in 6.* quod *utile non vitietur per inutile;* adeoque ſi vovens votum implere ſecundum unam partem non poſſit, tenebitur ſecundum eam, quam poteſt; quare qui vovit ſe jejunaturum tota ſeptimana, ſi ſingulis diebus id ſine periculo facere non poſſit, tenebitur illis diebus, quibus poteſt. Item qui vovit, ſe Eccleſiæ donaturum 1000. florenos, ſi propter ſupervenientem paupertatem totam ſummam dare nequeat, tenebitur ad illam partem, quam dare poteſt, ſalva congrua ſua ſuſtentatione. Illam tamen exceptionem hic addunt DD. niſi pars impoſſibilis ſit *principalis;* & altera tantum *acceſſoria*, & non aliter quam reſpectu illius principalis promiſſa: unde qui vovit ſe peregrinaturum ad certam Eccleſiam, & ibidem oblationem facturum, ſi peregrinari non poſſit, non tenebitur oblationem eo mittere, juxta vulgatum, quod *principale trahat ad ſe acceſſorium*, ſi tamen oblatio eſſet in magna quantitate promiſſa, tunc cenſeretur illa principaliter eſſe in obligatione, & peregrinatio tantum acceſſorie, ideoque peregrinatione impoſſibili illa oblatio transmittenda foret: nam pereunte acceſſorio non perit princinpale.

Altero autem caſu, ſi materia voti ſit *indiuidua*, tunc una parte impoſſibili non tenebitur vovens poſſibilem implere. v. g. qui vouit templum ædificare, & propter ſupervenientem inopiam totum ædificare non poteſt, non tebitur capellam ædificare. Suarez. *de voto lib. 2. c. 2.* Generaliter autem tota hæc quæſtio potiſſimum ex intentione voventis reſolvenda eſt, an voluerit ſe ad omnes partes voti collective tantum ſumptas, vel etiam ad ſingulas diviſim obligare. In dubio, quando nec ex conjecturis conſtaret de intentione voventis, ſuaderem obligationem partis poſſibilis; quia in dubio tutior via eſt tenenda ſaltem de conſilio, ſed multum renitenti non auderem imperare; quia in duibo non eſt facile inducenda obligatio. *L. Arianus 47. ff. de Oblig. & act.* & votorum obligatio ex communi ſententia non eſt amplianda, ſed ſtricte accipienda. *arg. c. ex parte 13.* ubi Pan. *de Cenſibus.* Item *in obſcuris, quod minimum eſt, ſequimur. Reg. 30. Juris in 6.* Sanch. *de Matrim. lib. 9. diſp. 35. n. 8.*

15 Quær. IV. An liceat votum per aliam perſonam implere, vel an teneatur per aliam implere, qui per ſe ipſum non poteſt? Reſp.

Resp. I. Esse distinguendum inter vota *personalia, realia & mixta;* Votum *personale* est, quando ipsum factum proprium promissum, ut jejunium, oratio &c. Votum *reale*, quando vovens promisit, se aliquid daturum v. g. eleemosynam, aut dotem pro Ecclesia. Votum denique *mixtum*, quando praeter donationem rei etiam ipsa actio, seu functio personalis promissa est, ut peregrinatio cum oblatione.

Resp. II. Votum *personale* vel etiam *mixtum* (si nullum impedimentum ex parte voventis, de quo infra) per ipsam personam voventem implendum est, nec per alium impleri potest; quia illa tantum & non alia obligata est. Neque hic locum habet regula, quod *quis per alium facit, per se ipsum fecisse censetur:* prout eadem regula nec in aliis casibus obtinet in quibus ipsius personae obligatae factum ejusque industria, maxime pro majore sui mortificatione, promissa est. Votum autem *reale* aliquando per aliam personam impleri potest; ut si quis solvat pro me eleemosynam, quam promisi dare pauperibus; quia tunc censetur mihi donasse pecuniam, & ita *brevi manu* illa eleemosyna de meo data esse, prout observat Sanchez *lib. 4. Moralium c. 10. num. 10.*

Resp. III. Qui non potest votum *personale* v. g. jejunii aut orationis per se implere, non tenetur id implere per alium: quia actus non obligat ultra intentionem agentis; fuit autem intentio voventis, suam tantum, non alterius personam obligare, & quilibet vovet eo animo, ut velit se, non alium affligere. Illum tamen casum excipit Sanch. *d. lib. 4. c. 15. n. 9.* Si votum *personale* non tam intendatur pro sui afflictione, quam pro utilitate alterius, v. g. si quis votum fecerit, jejunii aut Missae dicendae pro redemptione animarum in purgatorio; quae sententia Sanch. videtur habere aequitatem, & propterea voventi consulenda; cum finis voti tali casu etiam per alium obtineri possit. Si tamen vovens non posset facile habere alium, per quem votum impleat, non foret cogendus, nisi fuisset ipsius intentio, implendi votum sive per se, sive per alium: nam in dubio quilibet praesumitur se tantum obligare voluisse.

16 Sed his opponi posset difficilis textus *cap. quod super 8. h. t.* ubi S. Pontifex decidit, quod illi, qui fecerunt votum succurrendi terrae Sanctae, si ob impedimentum perpetuum in propria persona ire, aut militare nequeant, teneantur expensas, quas facturi fuissent, transmittere, & votum per alios exequi. Hanc decisionem non esse ex natura hujus voti (utpote quod potius *personale*, quam reale sit) sed ex praesumpta mente voventis, qui in defectu suae personae ad expensas se obligasse censeatur, existimat Paul Laym. *d. l. c. 3. in fine* cum Pal. Nav. & aliis. Verum quia non est bene credibile,

bile, quod S. Pontifex voluerit quæstionem voti, quæ immediate conscientiam tangit, ex præsumptione, non habente locum in conscientia, nisi veritas subsit, decidere, & verba *in d. cap. 8.* ita simpliciter proferuntur, ut nulli supposito vel præsumptione inniti videantur: propterea magis puto, votum peregrinationis Hierosolymitanæ, quod non causa devotionis, sed in subsidium Terræ Sanctæ emissum est, accenseri votis *realibus* vel *mixtis*, in quibus principale est id, quod est *reale*, ideoque habet locum, quod dicetur in seqq. *responsionibus.* Nam tunc votum dicitur tale, quando in eo principaliter consideratur, & intenditur utilitas Ecclesiæ, vel piæ causæ, accessorie autem devotio vel labor personæ; sed in promisso subsidio Terræ Sanctæ utique principaliter intenditur utilitas Ecclesiæ Catholicæ, accessorie autem personæ labor, qui bene & forsan fructuosius potest per substitutum impleri: ergo &c.

Resp. IV. Vota *realia* per alium implenda sunt, si per ipsum voventem impleri non possunt: quia nihil interest, an ipse vovens, an alius ejus nomine etiam de ipsius substantia eleemosynam expendat.

Resp. V. In votis *mixtis* quantum ad eorum realitatem quæstio dependet a præcedenti, an nimirum, si votum quoad partem obligationis personalis sit impossibile, impleri debeat saltem quoad obligationem rei? ubi proinde illa distinctio est adhibenda, quam ibidem tradidimus, an scilicet id, quod est reale voti; v. g. peregrinatio, & in ea oblatio, fuerit accessorie vel principaliter in obligatione: item an intentio voventis fuerit se ad singulas partes voti divisim obligare: Vid. Suar. *de Voto lib. 2. c. 1. & 2.* Laym. *d. l. c. 2.*

17 Quær. V. An & quatenus vota defuncti obligent hæredem? Resp. Rursus distinguendum esse inter vota; nam vota *realia* regulariter omnia ad hæredem transeunt, & per eum expleri debent; quia sunt opus bonis defuncti annexum; quod consequenter in hæredem transmittitur. *c. ex parte 18. de Censibus.* Quamvis autem executio voti *realis*, quod defunctus fecit, ante omnia legata etiam pia fieri debeat; cum obliget animam defuncti: ante alia vero debita, quæ Creditoribus debentur, votum non est solvendum: nam votum reale tantum debetur ex *bonis* defuncti, non autem sunt *bona* nisi *deducto ære alieno.* Quare si deductis debitis non remaneat tantum, ut eleemosyna vel donatio a defuncto per votum promissa possit ex toto impleri, sufficit, si hæres impleat & exequatur, in quantum vires hæreditatis patiuntur. Sanch. *d. c. 15. n. 39.* ita tamen, ut nullam *Falcidiam vel Trebellianicam* detrahat: quia cum in legatis piis, ad quæ defunctus non fuit obligatus, non detur *Falcidiæ* detractio, *auth. similiter C. ad L. Falcid.* Tiraq. *de Privileg. piæ causæ priv. 26.* multo minus dabi-

dabitur ſive ex Lege, ſive ex voluntate defuncti in voto, in quo defunctus propriam animam obligavit.

Vota *mere perſonalia*, ut jejunia, peregrinationes, & ſimilia hæres regulariter implere non tenetur: quia jura & obligationes, quæ perſonæ defuncti in individuo cohærebant, non tranſeunt in hæredem, niſi ultro ſe impleturum promiſiſſet, vel ſub hac conditione implendi votum hæres inſtitutus fuiſſet. *l. licet 6.* & ibi DD. *h. t.*

Neque ea vota, quæ nonnunquam faciunt communitates, oppida, vel civitates, peregrinandi, jejunandi &c. in ratione voti & ſub reatu ſacrilegii obligant ſucceſſores: ſed potius ex pacto, conſuetudine vel ſtatuto, accedente approbatione expreſſa, vel ſaltem tacita Epiſcopi, qui etiam ejusmodi leges vel conſuetudines diœceſanorum ex cauſa abrogare poteſt. Vid. Sanch. *d. c. 15. n. 19.* Laym. *d. c. 3. ſub n. 5.* Suar. *de Voto l. 4. c. 9. n. 10.*

In votis *mixtis* iterum attendendum eſt, an defunctus ita voverit, ut, ſi id, quod fuit *perſonale* in voto, non potuiſſet implere, ſaltem teneretur implere id, quod fuit *reale*: vel an *perſonali* impoſſibili non teneretur etiam ad *reale*? priori caſu hæres tenebitur ad rem præſtandam, non autem poſteriori. Suarez *d. lib. 4. c. 11.*

§. II.

Qualiter Obligatio Voti tollatur?

SUMMARIA.

18. Votum tollitur quatuor modis.
19. Materia voti deficit, quando non eſt amplius de meliori bono.
20. Quotuplex ſit poteſtas Superiorum irritandi vota?
21. In directa poteſtate non attenditur, an votum ſuperiori præjudicet; & ibi de votis Religioſorum.
22. Vota pupilli poſſunt etiam poſt pubertatem irritari, & ſucceſſor ſuperior poteſt irritare vota ſub ſuo Anteceſſore emiſſa.
23. Maritus qualiter poſſit irritare vota uxoris?
24. An uxor poſſit aliqua vota mariti irritare?
25. Votum irritatum an reviviſcat ceſſante poteſtate irritantis?
26. Qualiter, & a quo fiat commutatio voti?
27. Qualiter diſpenſetur in voto:
28. Quinque vota reſervata Papæ; & quænam?
29. Qua ratione poſſit fieri diſpenſatio in votis cum obligent ex jure Divino?
30. An Papa valeat diſpenſare in votis ſolennibus Religionis, vel Clericatus?

18 QUatuor modi ſunt, quibus votum recte & valide emiſſum tolli poteſt, ita ut amplius obligatorium non ſit. I. *Si materia voti*

defi-

deficiat. II. *Si a superiore irritetur.* III. *Si commutetur;* & IV. *Si voventi dispensatio concedatur.*

19 *Materia* voti deficit, quoties opus DEO promissum propter aliquas supervenientes circumstantias illicitum aut etiam melioris boni impeditivum, vel omnino indifferens, adeoque non amplius DEO gratum, vel denique prorsus impossibile redditur. E. g. vovisti non intrare certam domum propter periculum peccandi evitandum: si ex post facto periculum cesset, voto deobligaris. Vovisti longiores peregrinationes, vel statum cœlibatus aut Clericatus sæcularis, sed malles jam ingredi Religionem, non impedieris ab istis votis: quia omne votum potest mutari in votum Religionis, cum nullum votum obliget in præjudicium melioris & perfectioris boni *c. 5. h. t.*

20 Potestas irritandi vota aliquando est *spiritualis*, aliquando *temporalis*, quatenus scilicet talia vota a voluntate superioris, sive is spiritualis, sive temporalis sit, dependent. Est autem prænotandum, quod ista dependentia a superioris voluntate sit in duplici differentia; una est per se & simpliciter dicta, in quantum voluntas voventis simpliciter & absolute dependet a directione & voluntate superioris, qualis est voluntas Religiosi respectu sui Prælati, *c. si Religiosus 27. de Electione in 6.* Item filii impuberis respectu patris, vel tutoris. *c. mulier 14. 32. q. 2.* Altera dependentia est secundum quid, & quasi per accidens, videlicet ratione materiæ, in qua alterius juri vel potestati præjudicatur: ut si servus, filiusfam. pubes, conjux, Novitius aliquid voveat, quod sine præjudicio & damno domini, patris, mariti, aut Monasterii observari non possit.

21 Igitur in casu prioris dependentiæ datur superiori directa potestas votum subditi irritandi, & annullandi, licet sibi aut potestati suæ damnosum non sit: quia voluntas inferioris effectum non habet, nec a DEO acceptatur, nisi in quantum confirmatur, vel tolerata est superioris authoritate, ut constat *ex lib. Num. c. 30.* Licet vero leges *judiciales* veteris testamenti post adventum Christi cessarint, ut supra in Lib. I. *in Tit. de Const.* §. *1. num. 5.* dictum: quatenus tamen sunt deobligatoriæ, & favorabiles conscientiæ, recte potest ex iis Divinæ voluntatis interpretatio, an votum acceptet vel non, desumi: & *in c. 2. caus. 20. q. 4.* dicitur: *Monacho non licet votum vovere, & si voverit, frangendum erit.* Imo valebit talis irritatio, licet sine causa fiat; quia etiam hoc casu deficit consensus superioris, sine quo votum durare non potest: peccabit tamen juxta probabiliorem opinionem superior saltem venialiter, si absque justa causa votum irritet; quia abutitur jure & potestate sua, impediendo promptitudinem subditi ad exhiben-

dum DEO cultum per votum. Lessius *de voto, dubio 10. num. 17.*

Interim licet Religiosus aliter quodcunque votum vovere non possit, nisi sub tacita conditione, si Abbas toleraverit; quoad licentiam tamen, seu consensum superioris petendum distinguendum est: an Religiosus votum fecerit in actione aliqua sibi licita, & concessa, v. g. certas orationes privatim dicendi; vel in actione quidem bona, Religioso tamen ex certa causa prohibita, v. g. peregrinandi extra Monasterium? Priori casu non tenebitur petere licentiam Prælati, sed de facto obligabit votum, usque dum ab Abbate aliunde resciente, vel per generalem prohibitionem in Capitulo irritetur. Altero autem casu obligabitur Religiosus ad petendam licentiam Abbatis: quia saltem ex voto tenetur facere, quantum in se est.

22 Præterea communiter tradunt DD. quod Pater vel tutor possit irritare vota liberorum in impubertate facta, etiam postquam illi ad pubertatem pervenerunt, nisi post pubertatem talia vota nova voluntate confirmarint. Ratio est, quod parentibus atque tutoribus (quo nomine in defectu patris venit etiam avus paternus, vel in defectu ascendentium masculini generis etiam mater, cum ad eam quoque jure naturali cura filii impuberis spectet) detur simpliciter potestas vota in impubertate facta irritandi, ac in similibus attendatur primordialis natura obligationis, & qualitas agentis, dum actum fecit. Quemadmodum *in c. ult. de Sent. excom.* percussio Clerici facta a puero impubere absolvi potest ab Episcopo etiam post ejus pubertatem. Nav. *in Man. cap. 12. num. 71.* Sanch. *l. 4. Moral. c. 39. n. 14.* Laym. *d. l. c. 7.* Tradit. etiam Sanch. *de matrim. lib. 9. disp. 41.* quod vota uxoris, quæ tempore prioris matrimonii poterat vir, vel si tunc erat impubes & innupta, pater aut tutor irritare, possit etiam succedens maritus, utpote qui etiam in locum patris & tutoris succedit; idemque judicium sit de alio quovis superiore succedente in officio, ut possit irritare vota sub suo antecessore emissa, tametsi vota fuerint de licentia prioris mariti vel superioris emissa; quia per hanc non potuit præjudicari successori pari potestate functuro. *c. innotuit 20. de Elect.* ita tamen, ut hoc casu fiat irritatio ex justa causa. Et hæc quoad casum primæ dependentiæ voventis ab ipso superiore.

23 In altero autem casu, quando tantum per accidens, & ratione materiæ voventis voluntas dependet a superiore, votum inferioris sui aliter superior irritare non potest, quam quatenus id sibi, vel rei suæ damnosum est. Unde si v. g. uxor longam peregrinationem jejunium, aut eleemosynam de bonis dotalibus voveat, non valebit votum, nisi sub tacita conditione, si vir permiserit. Imo licet

cet maritus semel assensum dederit, & uxori executionem voti sui aliquamdiu permiserit, nihilominus ex post facto sententiam mutare & votum irritare potest. *c. manifestum 11. causa 33. q. 5.* Eadem est ratio de filiofamilias, si post pubertatem aliquid voveat, quod in detrimentum vel incommodum patris cedat, v. g. sumptuosam peregrinationem, abstinentiam a carnibus, eleemosynas ex bonis patris &c. secus autem est, si uxor voverit, se donationem facturam Ecclesiæ de bonis suis *receptitiis*, aut filiusfamilias de *bonis castrensibus.* In talibus enim bonis non fit præjudicium marito, vel patri; cum pleno jure spectent ad voventem, & consequenter votum circa ea irritari non potest *DD. mox cit.* & hæc sententia quoad uxorem tanquam tutior suaderi potest.

Interim valde probabile est, quod docet Sanch. *de Matr. l. 9. diput. 39. n. 4. & seqq.* uxorem subdi marito non tantum quoad materiam voti, sed etiam quoad voluntatem; vir etiam caput est mulieris *ad Eph. 5.* & mulier est sub viri potestate *Gen. 3.* videturque DEUS ea de causa mulieris voluntatem subdidisse viro, quia mulier est levis, imprudens & facilis in emittendis votis, ideoque posse maritum omnia vota uxoris etiam continentiæ, non petendi debitum &c. sicut pater filii impuberis irritare; ita enim hæc potestas marito *Num. 30.* simpliciter conceditur; & confirmant dicta SS. PP. *in c. noluit 16. & c. fin. caus. 33. q. 6.* D. Thom. 22. *q. 88. art.* 8. *ad 3.* ubi: *nullum votum Religiosi est firmum, nisi sit de consensu Prælati: nec uxoris, nisi sit de consensu viri.* Imo ulterius putat Sanch. *d. l. n. 16.* quod maritus possit irritare vota uxoris constante matrimonio emissa, sed collata in tempus dissoluti matrimonii: quia tempore emissi voti voluntas voventis subdita est marito. Et *lib. 9. disp. 40. n. 4. & seqq.* quod maritus possit irritare vota uxoris, etiam de sua licentia emissa, quamvis peccet irritando sine causa. Divortio tamen facto ex causa adulterii nulla potestas irritandi est. *d. disp. 39. n. 8.*

24 Sed an etiam econtra uxor aliqua vota mariti irritare valebit? Resp. Affirmative, in quantum ea uxori in jure suo conjugali, quod habet in corpus mariti, vel in bonis suis præjudicant: ut si maritus voveat longam peregrinationem, & diuturnam absentiam, donationem ex bonis dotalibus, & similia. Sanch. *d. l. 9. disp. 45.*

Uno tamen casu jura propter publicam necessitatem Christiani populi derogarunt potestati uxoris, quatenus scilicet maritus præter uxoris assensum possit libere vovere peregrinationem Hierosolymitanam pro terræ sanctæ redemptione, si nimirum in ea qualitate sit, ut vel ipse militare, vel milites secum ducere, aut suo Consilio militantibus adesse possit, *c. ex multa 9. §. pen h. t.* Similiter juri mariti vel uxoris derogatum

est in voto Religionis ante Matrimonium consummatum. *t. t. de Convers. conjug.* Item Prælato in voto Religiosi ad strictiorem Ordinem transituri, *c. licet* 18. *de Reg.* Sanch. *d. disp. 39. n.* 19.

25 Demum hic quæritur, an reviviscat votum semel irritatum, postquam per mortem mariti vel patris subjectio cessavit? In hac quæstione satis conveniunt DD. I. quod votum Religiosi, vel impuberis a Prælato vel patre irritatum semper irritatum maneat: quia isti habent simplicem & directam irritandi potestatem. II. Quod votum a muliere factum, antequam in Matrimonium transivit, vel a servo, antequam in potestatem Domini venit, possit quidem a marito vel Domino interim irritati, quatenus sibi præjudicat; postquam vero conjugium, vel potestas dominica cessavit, votum incipiat, ut prius obligare; quia non fuit simpliciter irritatum, sed tantum respectu dictæ potestatis, cui præjudicavit. Sed in III. dissentiunt, an scilicet votum, quod uxor constante Matrimonio, vel filius jam pubes, dum adhuc in potestate patris erat, emisit, atque irritatum fuit, obliget iterum, postquam Matrimonium, aut patria potestas soluta est? Affirmativa sententia tutior est, dummodo votum fuerit in omne vitæ tempus conceptum, & non præcise ad statum conjugii, vel certos annos, qui jam elapsi sunt, restrictum, ut si uxor voverit, se tota vita aliquot diebus in hebdomade jejunaturam &c. Ratio est eadem, quæ in præcedenti articulo, quod scilicet irritatio voti constante Matrimonio facta non fuerit simplex, & totaliter tollens obligationem voti, sed solum in quantum præjudicavit. Innocentius *in c. scriptura 4. hoc tit.* Lessius *de Voto, dubio* 10. *n. 86.*

Quia tamen etiam pro contrario sunt non pauci DD. cum Pan. *in d. cap. Scriptura & c. quidam 3. de Convers. conjugat.* Sanch. *d. l. 9. disp. 38. n.* 16. ideo fortassis Episcopus in tali voto ad cautelam dispensare poterit: nam quando est dubium, an res egeat dispensatione, posse Episcopum dispensare vel declarare, quod non sit opus dispensatione, tradit Garcias *de Beneficiis part. 6. c. 2. n.* 10.

26 Per *commutationem* tollitur obligatio voti, si id, quod antea erat promissum, in aliud opus bonum, & DEO gratum commutetur. Ad *commutationem* duo principaliter requiruntur, scilicet *causa*, & *superioris authoritas.* Causa est vel difficultatis, vel utilitatis: *difficultatis*, si propter paupertatem, debilitatem corporis, periculum frequentis omissionis, aliasve circumstantias difficilis sit voti executio, imo levior etiam difficultas sufficit, si votum in puerili ætate ex facilitate potius, quam arbitrio discretionis emissum sit. *c. 2. h. t.* Causa vero *utilitatis* est, si vovens pro opere DEO promisso aliud Ecclesiæ utilius, & DEO gratius præstare paratus sit. Quamvis autem autho-

authoritas ſuperioris non requiratur, ſi opus, in quod votum commutatur, manifeſte DEO gratius ſit; ut ſi vovens vellet Religionem ingredi. *c. 4. h. t.* vel ſi voverit, ſe daturum Eccleſiæ certæ & deinde velit dare pauperiori, & magis indigenti; quia in ſimilibus caſibus non tam violatur votum, quam ſanctius, & ſolennius redditur; ſi tamen dubium ſit, quodnam opus omnibus conſideratis melius & DEO acceptius habendum, tunc authoritas, & arbitrium ſuperioris omnino intervenire debet *c.* 1. & ibi DD. *h. t.*

Porro nomine ſuperioris non tantum venit S. Pontifex, ſed etiam inferiores Prælati jurisdictionem Epiſcopalem habentes; ipſi quoque aliquando Confeſſarii vel ex Jubilæo, vel aliunde privilegium commutandi vota obtinent.

Eſt tamen in *commutatione* obſervandum, ut opus illud, in quod fit commutatio, moraliter, & arbitrio prudentis viri aliquomodo æquivaleat rei, per votum promiſſæ. Interim nihil obſtabit, quin votum reale commutari poſſit in perſonale, vel econtra; licet plerumque convenientius ſit, ut reale in reale, vel etiam perſonale in reale commutetur: quia ordinarie onera realia etiam charitatem erga proximum, vel utilitatem Eccleſiæ concomitantem habent: niſi perſonale fuerit corporis afflictivum, & certis peccatis reſiſtens quod proinde expedit, ut in aliud ſimile, quod vovens perficere poſſit, convertatur, v. g. jejunium in orationes quotidianas &c. In ſpecie autem de commutatione votorum, quæ a Confeſſariis fit tempore Jubilæi, & qualiter ſingula vota commutanda ſint, utiliter legi poterit R. P. Gobat *de duplici Jubilæo.*

27 Denique per *diſpenſationem* extinguitur votum, ſi ſubexiſtente cauſa ejus obligationem Pontifex vel alius Prælatus, etiam inferior, jurisdictionem Epiſcopalem, aut ſpeciale privilegium habens, remittat. Cauſæ autem diſpenſandi recenſentur: ſi votum ex minori deliberatione, ut in ira, metu, ætate puerili, vel aliqua animi perturbatione non tamen auferente prorſus mentis judicium emiſſum ſit, ut deinde difficulter obſervari poſſit: aut ſi aliqua magna, & publica utilitas per diſpenſationem obtinenda ſperetur, veluti ſi unicus hæres alicujus Principatus vel inſignis familiæ votum caſtitatis fecerit &c. Et hæc diſpenſatio plerumque neceſſaria eſt in votis majoribus, quæ propter dignitatem materiæ non recipiunt aliquam æquivalentem commutationem: in minoribus autem magis commutatio, quam diſpenſatio locum habet: quia obligatio DEO facta debet omni meliori, quo poteſt, modo impleri: unde & in ipſa diſpenſatione circa vota minora aliquod ſaltem opus bonum voventi loco voti peragendum injungitur.

Porro in votis diſpenſare non tan-

tantum poteſt S. Pontifex, ſed etiam inferiores Prælati jurisdictionem Epiſcopalem habentes, *c. 1.* & ibi *DD. hoc tit.* videlicet Legatus Pontificis in Provincia ſuæ Legationis: Epiſcopus in ſua Diœceſi: Capitulum ſede vacante: Prælatus exemptus cum ſuis ſubditis: Archi-Epiſcopus cum ſubditis ſuorum Suffraganeorum, non quidem ſemper, & ubique, ſed ſi quaſi per appellationem adeatur denegata diſpenſatione a Suffraganeo, vel dum actu provinciam viſitat: quia extra appellationem & viſitationem Archi-Epiſcopus in ſubditos Suffraganeorum regulariter jurisdictionem non habet. *c. Venerabilibus 7. de ſententia excommunic. in 6. c fin. de Cenſibus in 6.*

28 Sunt autem *quinque vota* ſpecialiter *reſervata*, in quibus nemo præter Summum Pontificem, vel cui is ex ſingulari privilegio conceſſit, diſpenſare poteſt, nimirum I. votum *perpetuæ caſtitatis.* II. Votum *ingrediendi Religionem.* III. Votum *peregrinandi Romam*, ſeu ad limina Apoſtolorum. IV. Peregrinandi *Hieroſolymam*, & V. Peregrinandi *ad S. Jacobum Compoſtellam. Extrav. etſi Dominici, fin. de Pœnitent. & Remiſſ. inter Com.*

Verum cum hujusmodi reſervatio a communi jure exorbitet, & Epiſcoporum poteſtati deroget, odioſa, & ſtrictæ interpretationis cenſetur, ac propterea non extenditur ad illa vota, quæ licet habeant cum iſtis aliquam ſimilitudinem, non tamen ſunt omnino, ac in ſpecie eadem. Quare non erit reſervatum votum *caſtitatem ſervandi non perpetuo*, ſed tantum ad certos annos: nec votum *non petendi debitum conjugale*, vel non *nubendi*, aut *non fornicandi:* nec votum *ſuſcipiendi Ordines Clericales;* nec votum *conditionatum* (puta, ſi convaluero ex morbo, ingrediar Religionem) ante conditionis eventum: nec votum *ingrediendi Religionem ſtrictiorem*, ut liceat ingredi minus ſtrictam, vel permanere in minus ſtricta: votum *pœnale* v. g. ſi fornicatus fuero, voveo me iturum Romam etiam poſt culpam commiſſam DD. mox citandi probabiliter non reſervatum ajunt, eo quod non habeat naturam aliorum votorum, quæ ſimpliciter & directe fiunt ex affectu erga rem promiſſam & ob cultum Divinum, ſed hoc fiat directe ob averſionem & deteſtationem peccati.

Votum quoque peregrinationis Hieroſolymitanæ nonnulli tantum eo caſu reſervatum putant, quo factum eſt intentione ſubveniendi Terræ Sanctæ contra hoſtes Chriſtiani nominis. *arg. text.* & Gloſſ. *in cap. ex multa 9. h. t.*

Denique in votis reſervatis diſpenſare poteſt Epiſcopus, quando eſt impedimentum adeundi S. Pontificem, & eſt neceſſitas accelerandi diſpenſationem, quod plerumque in voto caſtitatis contingit, poſtquam matrimonium jam contra votum contractum eſt, propter periculum quotidianæ incontinentiæ. In votis autem peregri-

grinationum impedimentum frequentius solet esse tantum temporale, ut propterea potius dilationem, quam dispensationem requirant.

Sed & tunc Episcopo dispensationem concedunt, si subsit dubium juris, aut facti, an votum in talibus circumstantiis obligatorium sit. Item si votum reservatum prius S. Pontifex in aliud opus commutarit, tunc Episcopus ex nova causa denuo aliam commutationem facere poterit; neque enim aliud opus, in quod commutatio facta est, censebitur reservatum, ex regula juris, quod *subrogatum sapiat naturam ejus, in cujus locum subrogatur*: quia procedit circa substantialia subrogati, ut circa obligationem, non autem circa accidentalia, si ea sint strictæ interpretationis, & non extendenda, sicuti est reservatio. Vid. Sanch. *de Matrim. lib. 8. disp. 9. & seqq.* Less. *lib. 2. cap. 40. dub.* 13. Laym. *lib. 4. tract. 4. c. 8. n. 8. & seqq.* Suarez *dict. l. 6. cap. 20.*

29 Sed inquies: quomodo Pontifex vel Episcopus potest dispensare in voto, cum tamen votum obliget ex jure Divino, in quo dispensatio non conceditur? Resp. Jus Divinum aliquando obligare omnes per se sine omni præsupposita voluntate humana, ut in præceptis Decalogi & similibus; ac in his verum est dicere, quod dispensare non liceat; aliquando autem obligat jus Divinum ex præsupposita obligatione humanæ voluntatis, & quamdiu ista durat, ut in votis & juramentis; igitur si ista obligatio humana per irritationem, commutationem aut dispensationem tollatur, cessabit etiam obligatio juris Divini, quæ obligationi humanæ voluntatis tanquam fundamento innititur: quia non aliter obligat votum ex jure Divino, quam quatenus valet, & durat. Vid. Sanch. *de Matr. lib. 8. disp. 6.*

Demum vulgaris est controversia, an Summus Pontifex possit in votis solemnibus dispensare, adeoque efficere, ut Religiosus professus possit rursus ad sæculum redire? Rationem dubitandi facit text. *in c. cum ad Monasterium 6. in fine. de statu Monachorum*, ubi dicitur, quod *abdicatio proprietatis sicut & custodia castitatis, ita sint Regulæ Monachali annexa, ut contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam indulgere.*

30 Nihilominus apud Recentiores, & DD. cc. communius receptum est, posse Summum Pontificem etiam in votis solemnibus dispensare: quia solemnitas votorum est tantum Juris positivi. *Text. in c. unico. h. t. in 6.* ergo si Pontifex tollat solemnitatem, quæ est juris positivi, consentiente maxime Religione, & remittente jus suum, quod habet in Religiosum, manet tantum votum *simplex*; in voto autem *simplici*, quin Pontifex dispensare possit, nemo facile dubitaverit. Ad text. *in d. c. cum ad Monasterium.* communis, & vera est respon-

ſponſio, quod loquatur in *ſenſu compoſito*, quod ſcilicet non poſſit diſpenſari in votis ſolemnibus cum Religioſo, ut maneat Religioſus: quia per talem diſpenſationem ceſſarent ſubſtantialia Religionis: non autem loquatur ibidem Pontifex *in ſenſu diviſo*, & quod ſtatus Religionis totaliter ab aliquo tolli non poſſit.

TITULUS XXXV.

De Statu Monachorum & Canonicorum Regularium.

SUMMARIA.

1. *Religioſus non poteſt habere proprium pecuniarum, ſecus honoris, & jurisdictionis.*
2. *Prælatus poteſt Religioſo concedere aliquod peculium.*
3. *Legatum factum Religioſo, ut ad eum ſolum pertineat, an valeat?*
4. *Tacita etiam ſeu præſumpta licentia excuſat a vitio proprietatis.*
5. *Religioſus proprietarius quas pœnas incurrat?*
6. *Paupertas habet gradus.*
7. *Religioſus peccans contra caſtitatem contrahit duplicem malitiam.*
8. *Votum obedientiæ in quantum obliget?*
9. *De clauſura & Monaſteriis Monialium quid ſtatuerit Concil. Trid.*
10. *Abbatiſſa an poſſit dare licentiam intrandi Monaſterii clauſuram?*
11. *Infantes & puellæ cauſa educationis an & qualiter poſſint admitti ad Monaſteria Monialium?*
12. *Excommunicatio ob ingreſſum in clauſuram probabiliter non eſt reſervata.*
13. *Mulieres ingredientes Monaſteria virorum poſſunt probabiliter a Cenſura excuſari.*

POſtquam in *præcedentibus Titulis* de Votis in genere, & de ingredientibus in Religionem præmiſimus, in præſenti ſpecifice ad obligationem *Votorum ſolennium*, *ſcilicet paupertatis*, *caſtitatis*, *& obedientiæ* deſcendimus. Quia vero de hac materia prolixe ſcribunt Theologi, & Commentatores in diverſas Ordinum regulas, ideo tantum pro ſummaria aliqua cognitione.

1 Not. I. quod ex voto *paupertatis* obligentur omnes Religioſi, ne quid proprium habeant. *c.* 2. *&* 4. *h. tit.* Intelligendum tamen hoc circa bona pecuniaria: dominium autem famæ & honoris, item jus eligendi, jurisdictionemque ſpiritualem, & beneficii titulum (ſecus de reditibus beneficialibus) proprium Religioſus habere poteſt, uti ex S. Thoma, Navarro, & aliis notat Layman. *in Theol. mor. lib.* 4. *tr.* 5. *c.* 4. *n.* 2. Cæterum vero *proprium* hic non præciſe juridice ſumi-

ſumitur, quatenus ſcilicet dominium importat, cum Religioſus, etſi maxime velit, tamen dominium de jure habere non poſſit; ſed accipitur ſecundum terminos Regularis inſtituti, & complectitur omne id, quod Religioſus contra voluntatem Prælati expreſſam, vel ſaltem rationabiliter præſumtam detinet, aut expendit. Laym. *d. l. n. 4.*

2 Dico: *contra voluntatem Prælati:* nam ex plurium DD. ſententia poteſt Prælatus Religioſo aliquod peculium in genere ad uſus honeſtos concedere, dummodo non ſimul poteſtatem revocandi a ſe abdicet, & Religioſus paratus ſit ad quamcumque Prælati avocationem id reſignare; ſtatutum autem Concilii Trid. *Seſſ 25 de Regular. c. 2.* tantum de conceſſione perpetua & irrevocabili DD exponunt. Vid. cc. apud Barb. *in Collect. ad d. c. 2.* Trid. *num. 3.*

3 Legatum quoque conditionatum in favorem alicujus Religioſi factum, ut res legata ad eum, & non ad Monaſterium pertineat, explicandum eſt (juxta conditionem perſonæ, *l. plenum* 12 §. *equitii ff. de Uſu & hab.* & ne voluntas ultima pereat, *l. in contrahenda* 172 *ff. de R. J. l. qui quadraginta* 81. *ff. ad l. Fal.*) de ſolo uſu ejus cum licentia Prælati; Prælato conſentiente in uſum Monachi (diſſentiente enim corruit legatum) poterit Monachus huic uſui in favorem Monaſterii renuntiare. Vid Panorm. *in c. 2. h. t. n. 8.* Molina *tom. 1. diſp.* 140. *n. 20.* Sanch. *lib. 7. mor. cap.* 17. *num. 9.*

4 Præterea, ut Religioſus ſine peccato aliquid detinere, vel in ſuos uſus convertere poſſit, non ſemper expreſſa voluntas Prælati requiritur, ſed etiam tacita & præſumpta ſufficit, ſi res ſit exiguæ quantitatis, & Religioſus rationabiliter præſumere poſſit Prælatum, tametſi reſciret, non fore invitum; quod plerumque ex eo cognoſcitur, quando Prælatus multoties tantumdem per expreſſam licentiam in uſum Religioſo conceſſit; ſemper tamen minus de voluntate Abbatis præſumere poteſt Religioſus degens in Monaſterio, quam extra in ſtudiis, aut Parochia; cum in Monaſteriis bene diſciplinatis nullus ſpecialis præſertim pecuniarum uſus Religioſis concedatur, niſi illis, qui adminiſtrationem habent.

5 Pœnæ vero Religioſi proprietarii tres ſtatuuntur. I. Privatio ſepulturæ Eccleſiaſticæ, ſi proprietas in magna quantitate fuerit. *c Monachi 1.* & *c. cum ad Monaſterium 6. h. tit.* Licet autem ibidem jubeatur, ut etiam proprium inventum cum Religioſo ſepeliatur; ne tamen Monaſterio, ad quod pertinebat, ex delicto perſonæ damnum inferatur, cenſent DD. ſufficere aliquam partem illius proprii ſic ſepeliri. Barb. *ad d. c. cum ad Monaſterium n. 5* Et cum ratio hujus conſtitutionis ſit, quod talis proprietarius in peccato mortali deceſſerit; ut notat Gl. ibidem,

ideo antequam hæc graviſſima pœna infligatur, conſiderandum erit, an non adſint aliquæ conjecturæ pro defuncto, quæ hanc pœnam mitigent, aut excludant, ut quia ante mortem pœnitens facultatem reſtituendi non habuit: quia de tacito conſenſu Prælati bona fide præſumpſit, aliave rationabili cauſa retinendi nitebatur &c. II. Privatio vocis activæ & paſſivæ in Capitulo per biennium, id eſt, ut ad actus capitulares talis proprietarius vocari non debeat, nec eligere, nec eligi poſſit. Trid. *Seſſ. 25. de Regularibus cap. 2.* III. Expulſio e Monaſterio. *d. cap. cum ad Monaſterium*, cujus tamen loco Prælatus pro arbitrio ſuo potius aliam pœnam infligere debet, quia magis curandum, ut ad evitanda ſcandala Religioſi in congregatione contineantur, quam expellantur. *cap. fin. de Regularibus.* juxta ea, quæ *in §. ult. Tit. XXXI.* dicta ſunt, & univerſim pœnas jure Canon. præſertim antiquiori ſtatutas de conſuetudine plerumque eſſe arbitrarias, tradit Valleſis *ad Tit. de Pœnis. §. 4. in fin.* Deinde iſtæ pœnæ tantum procedunt, ſi Religioſus peccat contra paupertatem per illicitam rerum detentionem, non vero per illicitam alienationem, de qua conſtitutiones iſtæ pœnales non loquuntur, & ideo ad eam extendendæ non ſunt, *cap. odia 15. de Regul. jur. in 6.* & *l. penult. ff. de Pœnis.* Porro quæ hactenus dicta ſunt, de ſingularibus Religioſis intelligi debent: nam Monaſterium in comuni recte bona poſſidere poteſt; imo omnes etiam Ordines mendicantes, qui forte ex prima ſua inſtitutione erant bonorum etiam in communi incapaces, hodie fundationes, & bona immobilia acceptare poſſunt, exceptis Capucinis, & Fratribus Minoribus S. Franciſci, qui de obſervantia dicuntur. Trid. *Seſſ. 25. de Reg. cap. 3.*

6 Habet enim paupertas ſuos gradus, & una major eſt altera, ita ut quælibet notabilis reſtrictio adminiſtrationis rerum ſuarum paupertas ſuo modo dici poſſit, quemadmodum Apoſtolus *ad Gal. 4.* pupillum comparavit ſervo nihil habenti, & omnis proprietatis de jure incapaci *§. 1. Inſt. de ſtipulat. ſervorum.* ex eo, quod eſſet quidem dominus omnium, ſed ſub Tutoribus: nec bonorum ſuorum haberet adminiſtrationem. Unde & in Societate emittentes ſimplicia vota ſuo modo paupertatem habent, & Religioſi dicuntur, licet adhuc dominium radicale etiam in particulari retineant, ſed illud vinculatum & dependens a Superiore. Cæterum qualiter Religioſi habeant jus teſtandi, vel ſuccedendi in hæreditatibus, vel cui acquirant, jam ſupra in *Tit. XXVI. de Teſtam. & XXVII. de Succeſſ. ab inteſt.* item in *Tit. XXXI. de Regularibus.* dictum eſt.

7 Not. II. Quod ex voto *Caſtitatis* teneatur Religioſus abſtinere ab omni delectatione venerea tam extra, quam intra conjugium, ita ut Religioſus peccans contra caſtita-

ſtitatem præter violationem præcepti Decalogi, etiam per transgreſſionem voti ſacrilegium, adeoque duplicem malitiam committat. Circa quod peccatum plura apud Theologos legenda erunt.

8 Nota III. Quod Obedientia voveatur Prælato juxta cujuscunque Ordinis Regulas ac Conſtitutiones, ita ut Prælati præceptum non obliget ſub culpa, niſi in illis, quæ aut directe aut indirecte ad obſervationem Regulæ pertinent. Unde non obligabit, ſi jubeat acceptare Epiſcopatum, vel Abbatiam in alio Monaſterio, aſſumere ſtrictiorem Regulam, quam quis profeſſus eſt &c. In iis vero, quæ vel explicite, vel virtualiter in Regula continentur, & ordinantur ad vitæ correctionem, Monaſterii, ejusque diſciplinæ conſervationem, poteſt Prælatus imperare ſub culpa, eique non obedientes ſacrilegium committunt: non tamen cenſetur ſemper ſub culpa jubere, niſi ex verbis vel circumſtantiis id appareat, maxime ſi ſint talia, in quibus nec ipſa Regula, nec intentio fundatoris obligat ſub mortali, ſed tantum ad pœnam ſuſtinendam, ſi quis transgreſſus fuerit. Imo nec ſemper juſtum & validum eſt, ut in materia leviori Prælati conſcientias ſubditorum ſub gravi onerent. De hac obligatione ſtatutorum in conſcientia, & an Religioſi teneantur acceptare reformationem ſui Ordinis, ſuperius *in Lib. I. Tit. II.* §. *2. num. 23.* & §. *3. num. 36.* dictum eſt Vid. etiam Layman. *in Theolog. Moral. lib. 4. tract. 5. cap. 9.*

9 Not. IV. Recte conſtitutum eſſe *in c. un. h. t.* & in Trid. *Seſſ. 25. de Regular. cap. 5.* ut Epiſcopi in Monaſteriis Monialium etiam exemptis, ut Sedis Apoſtolicæ delegati, in ſubditis vero, ut Ordinarii clauſuram rigoroſam procurent, & ad eam acceptandam Moniales per Cenſuras, & invocationem brachii ſæcularis compellant; item ut Monaſteria Monialium extra urbem vel oppida exiſtentia, ſi fieri poſſit, intra urbes reducant, licet fortaſſis antehac clauſura obſervata non fuerit, vel Monaſterium extra urbem fundatum ſit. Ulterius quoque ſtatuit Trid. *d. loc.* ut nulli Moniali poſt profeſſionem liceat exire ex Monaſterio etiam ad breve tempus quocunque prætextu; niſi ex aliqua legitima cauſa ab Epiſcopo approbata, indultis quibuscunque, & privilegiis non obſtantibus. Ingredi autem Monaſteria Monialium nemini liceat cujuscunque generis, aut conditionis, ſexus, vel ætatis fuerit ſine Epiſcopi, vel Superioris licentia in ſcriptis obtenta ſub excommunicationis pœna ipſo facto incurrenda; licentiam autem Epiſcopus, vel Superior dare debeat tantum in caſibus neceſſariis. Nomine autem Superioris etiam Abbatem, vel alium Prælatum venire, cujus Monaſterio Monaſterium Monialium annexum eſt, docet

Tamburin. *de Jure Abbatissarum disput. 33. quæst. 1.* Porro circa hanc Trident. constitutionem ulterius.

10 Not. V. Licet Abbatissa per se non possit alicui dare licentiam etiam ex justa causa intrandi clausuram (excepta magna necessitate, quæ legem non habet, puta incendii, ruinæ, subitaneæ infirmitatis &c.) posse tamen Episcopum dare potestatem ipsi Abbatissæ, vel Confessario, ut in casibus frequenter occurrentibus licentiam concedant, maxime si ipse Episcopus propter distantiam commode adiri nequeat, tradit Barb. *ad d. c. 5. Trid. num. 6.* Causæ autem necessitatis, & frequenter occurrentes sunt, si Monialis vel ex Regula, vel ex devotione confiteri desideret, & propter infirmitatem aut surditatem commode ad fenestellam audiri nequeat: si Medicus, aut Chirurgus ad ægrotantem vocetur: si structura aliqua in Monasterio conficienda sit, ob quam frequenter oportet introire operarios; ubi tamen semper talis provisio debet fieri, ut omnia extra suspicionem sint. Ipse quoque Superior, quod causa visitationis, aut electionis Abbatissæ cum decenti comitatu Ecclesiasticorum possit ingredi clausuram Monialium, habetur in Bulla Gregorii XIII. quæ incipit: *Ubi gratia &c.*

11 Nota VI. Licet *ex allegat.* Trident. *loco* prohibeatur omnibus generaliter ingressus in Monasteria Monialium, nihilominus infantes discretione carentes, sive septennio minores nonnunquam admitti posse, communiter receptum est, secus autem dicendum de fatuis, seu adultis rationis usu carentibus: quia ex mente Trident. non tantum illi, qui peccare, sed omnes, qui ad peccandum movere possent, a clausura excluduntur.

Præterea cum Trid. etiam sexus differentiam non habendam esse statuat, ideo neque fœminæ absque licentia, & justa causa admitti debebunt, prout in specie Episcopum non posse dare licentiam, ut vidua quamvis honesta in habitu sæculari inter Moniales commoretur, licet perpetuo ibi commorari vellet, Tambur. tradit *de Jure Abbatissarum distinct. 24. quæst. 14. n. 3.* Interim puellas causa educationis ab anno 7. usque ad 25. in Monasteriis Monialium commorari posse, dummodo consensus Superioris & Abbatissæ ac Monialium accedat, & in loco separato a dormitorio Monialium, ac ubi laboribus manuum Moniales vacare solent, habitent, nec ancillas, aut famulas secum introducant, docet, & a Sacra Congregatione declaratum refert Quaranta in *Summa Bullarii v. Monasteria Monialium. §. puella*, & Barb. *d. l. num. 39.* non enim videtur subesse periculum divulgandi mores sæculares, & mundanos inter Moniales cum eorum scandalo, & perturbatione, si tales puellæ, quam si viduæ recipiantur. Post completum autem 25. annum remanens in Monasterio nullam propterea censuram

ſuram incurrit, ſed Epiſcopus determinabit tempus, intra quod egredi, vel habitum induere debeat.

12 Not. VII. Quod excommunicatio, quæ incurritur per ingreſſum in Monaſterium Monialium, juxta communiorem ſententiam non ſit reſervata S. Pontifici, ſed a quolibet Confeſſario abſolvi poſſit: quia ubi lex abſolutionem non reſervavit ſpecialiter Pontifici, vel Epiſcopo, cenſetur eam etiam inferioribus permiſiſſe. *cap. nuper 29. verſ. in ſecundo caſu. de Sent. excomm.*

Non obſtat dicta Bulla Gregor. XIII. per quam videtur talis excommuncatio aperte reſervata: nam ibidem Pontifex revocavit omnia Privilegia, & indulta, ex quibus nonnullis Ducibus, & Comitiſſis, ac ſimilibus perſonis licebat Monaſteria ingredi, & propterea in eos tantum ſententiam excommunicationis reſervatam tulit, qui illa antiqua privilegia pertinaciter defendere, & vigore illorum Monaſteria Monialium ingredi præſumunt; unde, qui ſine tali prætextu privilegiorum antiquorum Monaſterium ingrederetur, eum non incurſurum excommunicationem reſervatam Papæ, communiter inferunt DD. apud Barb. *d. l. num. 74.*

13 Not. VIII. Quod Conſtitutio Concilii Tridentini de Monialibus non ſit extendenda ad Monaſteria virorum, circa quæ probabiliter dici poteſt, non eſſe generaliter cenſuram inflictam: in Monaſteriis virorum enim non reperitur aliqua inflictio, vel mulieribus ingredientibus, vel Religioſis mulieres introducentibus, neque præſertim in pœnalibus fæminino vocabulo mares intelliguntur. *l. ſi ita ſit ſcriptum 45. ff. de Legat. 2.* aut cenſura ſine textu expreſſo ſtatuenda eſt. Quamvis interim ob circumſtantiam pravi finis, ſcandali, occaſionis peccati, aut transgreſſionis alicujus certæ Regulæ graviter inhibentis mulierum introductionem, poſſit per eam aliquando grave peccatum committi. Et generalis prohibitio, nulla tamen addita cenſura eſt *in c. luminoſo 18. quæſt. 2.* Solet quidem in contrarium allegari Bulla Pii V. quæ incipit: *Regularium*, & d. Bulla Gregorii XIII. *Ubi gratia.* Ubi in mulieres etiam intrantes Monaſteria virorum fertur excommunicatio reſervata. Nihilominus ſentiunt DD. quod juxta reſponſionem ſub *priore* not. datam dictæ Bullæ tantum loquantur de mulieribus magnæ dignitatis, quæ prætextu privilegiorum præſumunt quaſi violenter Monaſteria virorum intrare, eorumque pacem turbare. Suar. *tom. 5. de cenſuris diſput. 12. ſect. 6. num. 12.* Laym. *in Theol. moral. lib. 3. tract. 5. cap. num 4.* Refert autem Navar. *de Regularibus comment. 4. num. 62.* Pium V. declaraſſe, ſuam Bullam univerſim de mulieribus ingredientibus Monaſteria virorum pro-

procedere. Sed respondet Layman. *a n. 4. vers. sed & si demus.* istam declarationem nec authentice promulgatam, neque saltem in Germania secundum eum rigorem receptam fuisse.

TITULUS XXXVI.

De Religiosis Domibus, ut Episcopo sint subjectæ.

SUMMARIA.

1. *Religiosa loca quæ dicantur?*
2. *Monasterium sine Episcopi consensu ædificatum an possit destrui?*
3. *Monasteria ædificandi licentia a quo petenda?*
4. *In Monasteriorum ædificatione quæ observare debeat Episcopus?*
5. *Quid circa Monasteria Monialium?*
6. *Monasteria dupla scilicet virorum & mulierum simul prohibita.*
7. *Religionis novæ approbatio pertinet ad S. Pontificem.*
8. *Episcopus habet fundatam jurisdictionem super omnia loca Religiosa suæ Diœcesis?*
9. *Episcopi jurisdictio in loca Religiosa quatenus se extendat.*
10. *Administratores piorum locorum tenentur singulis annis rationes reddere Episcopo; & alia circa eosdem.*
11. *Fundationes Religiosorum locorum a quo & qualiter commutandæ?*

1 PRænotandum, quod sicut ad erectionem Ecclesiæ consensus Episcopi requiratur, ita etiam ad fundationem domus vel loci Religiosi. Et dicuntur loca Religiosa, non tantum Ecclesiæ vel Monasteria, sed etiam Hospitalia, Xenodochia, Leprosoria, aliaque similia ad pium usum cum authoritate Episcopi ædificata. Econtra vero Oratoria privata, hospitalia, & quæcunque alia ad honorem quidem DEI & pios usus absque tamen authoritate Episcopi constructa loca Religiosa non sunt, nec immunitate Ecclesiastica, aliisque privilegiis locorum piorum gaudent; ac pro arbitrio construentium destrui, vel alienari possunt. Vid. Tusc. *V. hospitalia conclus 158.* Barb. *de Offic. Episc. p. 4. alleg. 75. a n. 25. & n. 32.*

2 Docet tamen Lauret. de Franch. *de Controv. inter Episc. & Reg.* & cum eo Pasqual. *in addit. p. 1. n 461.* Monasteriū sine licentia Episcopi ædificatum non posse pro arbitrio destrui, sed jam censeri rem DEO dicatam, atque inter res Ecclesiasticas. Proponemus materiam hujus tituli aliquot quæstionibus magis obviis.

3 Quæstio I. Quis valeat licentiam concedere ædificandi nova Monasteria? Ex textu Concil. Trid.

Sess.

Sess. 25. de Regul. c. 3. in fin. Item *c. de Monachis 12. causa 18. q. 2.* videtur solius Episcopi Diœcesani licentia sufficere, & ita docent Sorb. *ad compend. mend. v. ædificare. vers. circa §. 30.* Roderiq. *in qq. reg. tom. 2. q. 39. a.* 3. Verum invenio, hos textus apud alios DD. ita exponi, ut licentia Episcopi requiratur quidem, sed sola non sufficiat, principaliter vero S. Pontificis desideretur. Barb. *de Offic. Episcop. alleg. 25. num. 4.* Tambur. *de Jure Abb. tom. 3. disp. 5. q. 1. num. 3.* Ad hoc probandum allegant. *c. un. §. confirmatos h. t. in 6.* & *cap. un. de Excess. Prælat. in 6.* Attamen ista jura non de quibuslibet Religiosis, sed de Mendicantibus loquuntur, circa quos dici potest, specialem esse considerationem, cum plerique in toto suo Ordine exempti, & S. Pontifici immediate subjecti sint; item quod ex incertis eleemosynis vivant, atque talis eleemosynarum quæstus aliis præjudicet, & gravis esse possit. Imo *in d. §. confirmatos.* tantum egit S. Pontifex de extinguendis illis Ordinibus mendicantium, qui post Concil. Generale Lateran. fuerunt instituti. De Monachis autem (quo nomine in propria significatione veniunt non mendicantes) nihil reperitur in jure Decret. contra *d. c. de Monachis. 18. q. 2.* mutatum. Idque non obscure confirmatur ex Bulla Urbani VIII. (de qua mox) in illis verbis: *Servata duntaxat S. Canonum & Concilii Trid. Decretorum forma de sola Ordinarii licentia fundandi, erigendi &c.* Subintrant proinde vulgata jura, quod exceptio de Mendicantibus firmet Regulam in aliis: & non censeatur plus de Veteri jure correctum, quam expressum &c.

Allegabitur forsan adhuc Bulla Urbani VIII. *Romanus Pontifex.* ubi revocantur quorumvis Ordinum privilegia construendi nova Monasteria *de sola Ordinarii licentia &c.* Sed intentio hujus Bullæ (ut ex Summaria ejus inscriptione, & contextu patet) non fuit, hic aliquid novi circa erectionem Monasteriorum, & consensum Superioris desuper requisitum, statuere, ast revocare privilegia, quatenus obstant Bullæ Clement. VIII. *Quoniam ad institutam*, & Gregor. XV. *Cum alias fel. rec.* quæ Bullæ consensus Pontificii ad erectionem Monasteriorum non Mendicantium necessarii neutiquam meminerunt. Sensus ergo illorum verborum: *de sola Ordinarii licentia:* hic plane videtur, quod hic *sola* non dicat oppositionem ad simultaneam licentiam S. Pontificis, sed ad alia requisita, quæ ex Præfatis Bullis præter *solam licentiam Episcopi* concurrere debent. Unde nisi forsan aliud stylo Curiæ Rom. receptum sit, non reperio circa Monasteria non Mendicantium textum juris, ex quo licentia Papæ necessaria convincatur.

4 Quæstio II. Quid ergo præter *solam Episcopi licentiam* ad erectionem novi Monasterii requiratur? inprimis observandam esse Bullam

Clem. VIII. *Quoniam ad institutam*, ubi declarat, *locorum Ordinarios non posse licentiam ad novos Conventus cujuscunque Mendicantium Ordinis* (in Bulla Gregor. XV. est additum: *præsertim* Mendicantium) *in civitatibus & locis eorum ordinariæ jurisdictioni subjectis erigendos impertiri, nisi vocatis & auditis aliorum in eisdem civitatibus, & locis existentium Conventibus Prioribus, seu Procuratoribus, & aliis interesse habentibus, & causa servatis servandis cognita constiterit, in eisdem Civitatibus & locis novos hujusmodi erigendos Conventus sine aliorum detrimento commode sustentari posse. Si vero ab eorum in hujusmodi causis sententiis ad Apost. Sedem provocari & appellari contigerit, ipsos Ordinarios tamdiu erectionem novorum Conventuum suspendere debere, quousque ab Apost. Sede in eadem causa proountiatum extiterit, irritum &c.*

Deinde sub Gregorio XV. factum est Decretum in hæc verba: *quod de cætero Monasterium, Conventus, Domus, Congregatio vel Societas Religiosorum seu Regularium cujuscunque etiam Mendicantium Ordinis, Societatis & Instituti, quocunque nomine nuncupentur, etiamsi de illis particularis expressa & specifica mentio habenda esset, in quacunque civitate vel oppido, seu quocunque alio loco non erigantur, nisi in eo saltem 12. Fratres aut Monachi, seu Religiosi inhabitare, ac ex reditibus & consuetis eleemosynis sustentari valeant, ac Priores, seu Procuratores aliorum Monasteriorum, Conventuum, seu Domorum aliarum Religionum, vel Congregationum, aut Societatum, seu Institutionum hujusmodi non solum in prædictis, sed etiam in aliis per quatuor millia passuum circumvicinis locis, ad id vocati & auditi fuerint, ac tali erectioni consenserint, vel alias Ordinariis locorum constiterit, Religiosos Monasterii, Conventus seu Domus Regularis sic erigendi, seu erigendæ absque detrimento Religiosorum in Monasteriis, seu Domibus antea in Civitatibus seu locis hujusmodi erectis degentium ibi in numero duodecim & congrue manuteneri, & ali posse. Si vero novi Conventus, Domus, Congregatio, vel Societas hujusmodi instituenda erunt, nullique alii Regulares inibi reperiantur, Ordinarii locorum nihilominus diligenter inquirant, an locorum incolæ & habitatores, quorum & consensum requirant ac adhibeant, hujusmodi duodecim Religiosos in Conventibus, ut præmittitur, instituendis commode alere, & manutenere valeant &c.*

Hæc duo Pontificia Decreta refert, & pluribus adjunctis quæstionibus exponit Lauret. de Franchis *de Controv. inter Episc. & Regul. par. 1. a n. 399. usque ad n. 530.* & apud eum Zach. Pasqual. *in addit.* Item Barbosa *de Officio Episc. p. 2. alleg. 26. a num. 5.* Tambur. *de jure Abb. tom. 3. disp. 5. q. 1.* atque his Bullis contraria privilegia revocavit Urban. VIII. ut *in præced. quæst.* dictum, & Bulla revocatoria refertur apud cc. DD. qui & easdem constitutiones extendunt ad mutationem Monasterii de uno loco ad alium; non vero ad ampliationem in eodem loco, neque ad hospitia, ut vocant, Religiosorum, causa duntaxat itinerantium absque alio præjudicio erecta. Quæ

5 Quæ vero ſpecialiter obſervanda ſint in erectione Monaſterii Monialium, vid. Barb. *d. l. ante num. 8.* Et Concil. Trident. *Seſſ. 25. de Regular. c. 5. in fin.* ſtatuit his verbis: *Quia Monaſteria Monialium extra mœnia urbis vel oppidi conſtituta malorum hominum prædæ & aliis facinoribus ſine ulla ſæpe cuſtodia ſunt expoſita, curent Epiſcopi & alii Superiores, ſi ita videbitur expedire, ut Sanctimoniales ex iis ad nova vel antiqua Monaſteria intra urbes, vel oppida frequentia reducantur, invocato etiam, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſæcularis; impedientes vero vel non obedientes per cenſuras Eccleſiaſticas parere compellant.*

6 Duplicia Monaſteria, id eſt, Monachorum & Monialium ſimul ædificare pridem inhibitum fuit. *c. definimus 21. & ſeq. 18. q. 2.*

7 Demum novam Religionem hodie non poſſet Epiſcopus recipere, priusquam ab Apoſt. Sede approbatam. *cap. fin. h. t.* licet ante Concil. Later. ſecus fuerit, ut tradit Miranda *in Man. Prælat. Tom. 1. num. 2. art. 6.*

8 Quæſt. II. An juxta Rubricam Tituli omnia loca Religioſa Epiſcopo, in cujus Diœceſi ſunt ſita, ſubjecta eſſe debeant? Reſp. Epiſcopum Diœceſanum habere fundatam intentionem in jure, quod omnia loca Religioſa de ipſius jurisdictioue cenſeantur, niſi ab adverſa parte ſpecialis exemptio probetur. *c. omnes baſilicæ 10. cauſ. 16. q. 7. c. Monaſteria 17. 18. q. 2. c. conſtitutus 6. c. cum dilectus 8. h. t.* Qualiter autem probetur exemptio, & alia circa privilegium exemptionis, traditur in *Lib. 5. Tit. XXXIII. §. IV.* Videri etiam poterit Eraſmus a Chokier in ſpeciali Tract. *de jurisdictone ordinarii in exemptos.* Barb. *de Offic. Epiſc. p. 3. alleg. 105. & 106.* Tambur. *de Jure Abbat. tom. 3. diſp. 5. quæſt. 11.*

Propterea tametſi locus Religioſus uniatur loco Religioſo alterius Diœceſis, nihilominus manebit ſub jurisdictione Epiſcopi, in cujus Diæceſi ſitus eſt. *cap. 2. hoc tit.* ſed quia per tales uniones fit aliqua Diœceſium confuſio cum Ordinariorum & ſubditorum incommodo, ideo Concil. Trid. *Seſſ. 14. de Ref. cap. 9.* prohibuit Eccleſias & loca pia diverſarum Diœceſium inter ſe uniri.

9 Quæſt. IV. Quousque poteſtas & jurisdictio Epiſcopi in loca Religioſa extendatur? Præter jurisdictionem fori contentioſi, de qua *Lib. I. in Tit. de Offic. Judicis Ordinarii. Lib. II. Tit. de Foro competenti.* & *in Tit. de Appellat.* dictum fuit, item præter exactionem jurium Epiſcopalium, de quibus infra *in Tit. de Cenſibus, exactionibus, & procuratoribus.* ſpecialiter conſtituit Concil. Trident. *Seſſ. 22. de Reform. cap. 8.* ut *Epiſcopi etiam tanquam Sedis Apoſtol. delegati in caſibus a jure conceſſis omnium piarum diſpoſitionum tam in ultima voluntate, quam inter vivos ſint executores, habeant jus viſitandi hoſpitalia, collegia quæcunque, ac confraternitates Laicorum, etiam quas Scholas, ſive quocunque alio nomine vocant, non tamen quæ ſub Regum immediata protectione ſunt*

sine eorum licentia; eleemosynas, Montes pietatis sive charitatis, & pia loca omnia, quomodocunque nuncupantur, etiamsi prædictorum locorum cura ad Laicos pertineat, atque eadem loca exemptionis privilegio sint munita, ac omnia ad DEI cultum, aut animarum salutem, seu pauperes sustentandos instituta sint, ipsi ex officio juxta SS. Can. statuta cognoscant & exequantur, non obstantibus quacunque consuetudine etiam immemoriali, privilegio aut statuto.

10 Deinde idem Concil. Trident. *ead. Sess. 22, cap, 9.* decrevit, ut *Administratores tam Ecclesiastici, quam Laici fabricæ cujusvis Ecclesiæ etiam Cathedralis, hospitalis, confraternitatis, eleemosynæ, Montis pietatis & quorumcunque piorum locorum singulis annis teneantur reddere rationem administrationis Ordinario, consuetudinibus, & privilegiis quibuscunque in contrarium sublatis: nisi secus forte in institutione talis Ecclesiæ seu fabricæ expresse cautum esset. Quod si ex consuetudine, aut privilegio, aut ex constitutione aliqua loci, aliis ad id deputatis ratio reddenda esset, tunc cum iis adhibeatur etiam Ordinarius, & aliter factæ liberationes dictis administratoribus minime suffragentur.*

Circa quas Concilii constitutiones videri poterunt, quæ copiose congessit Barbosa *in Collect. DD. ibid.* & *in Tract. de Offic. & potest. Episc. p. 3. alleg. 75. & Juris Eccles. univ. lib. 2. c. 11.* Inter alia refert *in Collect. ad d. cap. 9.* Trid. *num 19.* ad hanc rationum redditionem non teneri Abbates, Præpositos, & Abbatissas Regularem vitam ducentes, prout attestatur resolutum Armend. *in Addit. ad recompil. leg.* Nav. *lib. 7. de Episc. n. 79. v. Abbates.* idde Zoës. *hoc tit. n. 2.* loquitur enim Concilium de puris administratoribus piorum locorum; Prælati autem Ecclesiarum, qui in iisdem Ecclesiis per electionem, confirmationem, benedictionem, aliove titulo rite instituti, & jus in re ac jurisdictionem consecuti sunt, utique pari jure cum meris administratoribus censeri non possunt, sicut etiam notavit Panor. *in cap. qualiter, & quando 24. de Accusat. num. 25.* contra Glossam *in eod. cap. 25. v. redde rationem.*

Quod si Hospitalia Monasteriis, in quibus viget Regularis observantia, vel militari Ordini subjecta fuerint, tota eorum cura & inspectio ad Prælatum Ordinis seu Monasterii spectabit. *Clem. 2. §. præmissa h. t.* Trid. *Sess.* 25. *de Reformat. c. 8.*

Statuit præterea Concil. Trid. *de Reform. Sess. 25. cap.* 8. ut per censuras & amotionem ab administratione Ordinarius procedere possit contra administratores, qui juxta fundationem hospitalitatem non exercent, iique ad integram restitutionem fructuum in foro etiam conscientiæ teneantur, quos neglecta hospitalitate debita in suos usus converterunt, & denique ut administratores tantum triennales constituantur, nisi in fundatione aliter institutum fuerit.

Quæ-

11 Quæsto V. Quis possit loca Religiosa ad certum usum, vel pro certo genere personarum destinata ad alium usum, vel aliud genus hominum transferre? Quamvis Regula sit *in Clem. 2. h. t.* quod, *quæ largitione fidelium ad certum usum destinata sunt, ad eum debeant, & non ad alium applicari, salva sedis Apost. authoritate*, interim hodie in Concil. Trid. *Sess.* 25. *de Reform. c. 8.* constitutum est, ut si hospitalia ad certum numerum peregrinorum, infirmorum, aut aliarum personarum genus sucipiendum fuerint instituta, nec in eo loco similes personæ, aut perpaucæ reperiantur, possit Ordinarius cum duobus de Capitulo per ipsum eligendis fructus illorum hospitalium in alium pium usum, qui eorum institutioni proximior sit, ac pro loco & tempore utilior, convertere.

Circa Monasteria specialiter in Jure decisum est, ut, si Religiosi alicujus Monasterii quacunque ex causa deficiant, non tamen propterea Monasterium aut ejusdem reditus mensæ Episcopali incorporari, vel Clericis sæcularibus, aut Laicis concedi debeant, sed alii Religiosi ex eodem Ordine, vel si ejusdem Ordinis haberi non possint, alterius Ordinis substituendi sint. Quodsi nulli prorsus Religiosi reperiantur, qui velint tale Monasterium acceptare, tunc Clerici sæculares advocari possunt, ut quantum possibile a prima fundatione pro Religiosis facta non recedatur. Text. & Gl. *in c. inter quatuor 7. h. t. c. possessiones* 10. *de reb. Eccl. non alien. c. relatum 7. Ne Clerici vel Monachi.* Licet porro *in c. 2. hoc tit.* supponatur, ex authoritate Papæ posse quascunque fundationes libere mutari, nihilominus etiam S. Pontifex non censetur a jure communi recedere, aut plenitudine potestatis uti velle, præsertim in præjudicium aliorum, auferendo eis jus suum, nisi ex causa gravissima, adeoque præcedente causæ cognitione, & in specie exprimendo, quod ex certa scientia, aut plenitudine potestatis procedat. *arg. c. licet* 12. *de Offic. Ord.* Innoc. *in c. quæ in Ecclesiarum. de Const. Reg. Cancell. de non tollendo jus quæsitum. c. quamvis* 8. *de Rescript. in 6.* Unde si defacto parte altera inaudita Bullas concedat de Monasteriis, aliisque piis locis ad alium Ordinem vel statum transferendi, merito de sub- aut obreptione suspectæ censebuntur.

TITULUS XXXVII.

De Capellis Monachorum, & aliorum Religiosorum.

§. I.

SUMMARIA.

1. *Beneficia alia sæcularia, alia regularia, & quæ talia;*
2. *An in dubio omnia beneficia præsumantur sæcularia?*
3. *Beneficium sæculare qualiter in Monasterio fundari possit?*
4. *Beneficia regularia regularibus, sæcularia sæcularibus conferenda procedit in simplicibus.*
5. *Regularis potest fieri Episcopus Ecclesiæ sæcularis.*
6. *Etiam Præpositus vel Decanus Ecclesiæ Collegiatæ.*
7. *Vicarius quoque generalis Episcopi.*
8. *Etiam Parochus in Ecclesia sæculari.*
9. *Quid observandum in promotione Regularium ad Parochias.*
10. *Parochia quando dicatur incorporata quoad temporalia tantum?*
11. *Parochia pleno jure unita quando dicatur, & quid in ea Monasterium Juris habeat?*
12. *Unio quædam dicitur plenissimo jure.*

NOmine Capellarum *in h. t.* non tantum intelliguntur Beneficia simplicia, quæ proprie Capellæ seu Capellaniæ sunt, ut supra in *Tit. de Præbendis* dictum est, sed etiam Prioratus, Præposituræ, Parochiæ, aliæque Ecclesiæ & beneficia ad Religiosos spectantia, & Monasteriis unita.

Possent in *h. t.* duo tractari, inprimis *de unione* Ecclesiarum & Beneficiorum, deinde de qualitate Beneficiorum *Regularium*, juxta divisionem illam, quam in *Tit. de Præbendis* tradidimus, quod beneficia alia sint *sæcularia*, alia *regularia*, sicut etiam *de unione* actum est superius *in Tit. ut Ecclesiastica Beneficia sine dimin. conferantur.* Hic breviter aliqua de Beneficiis *Regularibus* dicemus.

1 Communis igitur divisio beneficiorum est, quod alia sint *sæcularia*, alia *regularia*; *sæcularia* dicuntur illa, quæ vel ab initio pro Clericis sæcularibus fundata sunt, vel in quibus ex succedente præscriptione 40. annorum, vel legitima fundationis, ex authoritate Sedis Apostolicæ, commutatione (quæ commutatio tunc demum de jure recte fieri censetur, si beneficia regularia nec per Religiosos ejusdem, nec alterius Ordinis provideri possunt. Text. & Gloss. *in cap. inter quatuor 5. de Relig. Dom. cap. possessiones 10. de Rebus Eccles. non alien. cap. relatum. 7. Ne Clerici vel Monach.)* Cle-

Clericis sæcularibus jus quæsitum est. *Regularia* vero beneficia sunt, quæ similiter vel ex prima fundatione, vel succedente præscriptione, fundationis commutatione, aut unione seu incorporatione Regularibus conferuntur, sicut tradunt interpretes in *c. cum de Beneficio 5. de Præb. in 6.* Garc. *de Benef. p. 7. cap. 10.*

2 Porro quamvis non omnes Capellaniæ, seu beneficia in Ecclesiis Monasteriorum fundata hoc ipso beneficia regularia sint, aut per regulares administranda; cum ex voluntate Fundatorum dependeat, an pro sæcularibus, vel Regularibus beneficium fundare velint: interim quamdiu non apparet de contraria fundatorum intentione, tale beneficium in Monasterio fundatum semper præsumetur Regulare. Abb. *cons. 50. part. 2. vers. 4.* Rebuf. *in Prax. Benef. cap. quotuplex sit beneficium n. 6.* Mascardus *de Prob. Concl. 171. num. 17.* quia non est verisimile, quod erigens Beneficium cum onere legendi Missas in Ecclesiis Regularium voluerit ab eo ipsos Regulares excludere: cum potius contra videamus, ab hominibus Religiosorum preces multum considerari. Quod vero aliqui docent, omnia beneficia in dubio præsumi sæcularia, eo quod S. Petrus fuerit sæcularis, rationem merito miramur; cum qualitas Beneficiorum ex intentione fundatorum desumenda sit, neque S. Petrus fundavit omnia beneficia, imo tempore S. Petri nulla fuit beneficiorum divisio, quam primum Dionysius Papa introduxit. *cap. un. 13. q. 1. c. pastoralis 9. de his, quæ fiunt a Præl.* Et Dionysium, qui unus tantum inter Pontifices hujus nominis numeratur, fuisse Græcum Monachum, refert Bullarium *p. 8.* Accedit, quod S. Chrysost. *in lib. 3. contra Monast. vitæ vitup.* dicit, Ecclesiam DEI fuisse initio veluti Monachalem Religionem, & Apostolos duxisse vitam Religiosam, nihil habuisse proprium, & vixisse in communi unanimiter in oratione. *Actor.* 4. imo emisisse vota Religionis ex Suarezio, & aliis probat Tambur. *de Jure Abbat. tom. 1. disp. 2. q. 3. & 4.*

3 Præterea ut in Monasteriis, & Ecclesiis Regularibus fundetur capella, seu capellania, ad quam debeat præsentari Clericus sæcularis, non sufficit sola authoritas Episcopi, sed etiam consensus Abbatis, & Conventus requiritur: neque alicui invitis Monachis potest acquiri jus Patronatus, seu præsentandi Clericos sæculares in eorum Ecclesia, ut recte docet Garc. *dict. cap. 10. n. 37. in fin.* quia Episcopus non potest nova gravamina, vel onera Religiosis imponere, maxime quæ eorum communitatem perturbent, prout foret, si Clerici sæculares contra eorum voluntatem in Monasterio jus aliquod prætendere possent. *c. luminoso 18. q. 2.* Deinde etiam istud notabile est, quod erigens altare & beneficium in Monasterio non solus sit futurus patronus, sed

etiam

etiam ipsum Monasterium debeat haberi pro compatrono, tanquam quod fundum concesserit, ut advertit Panorm. *in c. 3. de Eccles. ædif. num. 11* Etenim *fundatio* seu *fundi datio* æque est causa juris patronatus, quam *dotatio* (sive redituum assignatio) vel *constructio*, sive ædificatio; & si alius *fundaverit*, alius *dotaverit*, alius *ædificaverit*, tres erunt ejusdem beneficii patroni, & nisi aliter inter se conveniant, ut v. g. alternis vicibus præsentent, omnes ad præsentandum admittentur; & si diversos præsentent, prævalebit is, qui majora vota habuerit; vel si paria sint, quem Episcopus elegerit. Panor. *in c. 1. de Jure Patron. n. 6.* Barb. *in Collect. DD. ad Conc.* Trident. *Sess. 4 de Ref. c.* 12. *n. 16.*

Quæstio est, utrum e converso Regulares possint promoveri ad beneficia sæcularia?

4 Certa quidem Regula est, quod beneficia *regularia regularibus, & sæcularia sæcularibus* conferenda sint. *cap. cum de beneficio 5. de Præb. in 6. Clem. 1. de Suppl. negl. Prælat.* Eaque de beneficiis simplicibus, Canonicatibus Cathedralium, vel Collegiatarum Ecclesiarum satis recepta est, ita ut similium Religiosi sine dispensatione (extra unionem factam Monasteriis per Episcopum, ut in §. *seq. n. 17.*) incapaces censeantur, ut notant Barb. & DD. *in c. super eo, de Regular.*

5 Attamen quoad beneficia curata hæc Regula non æque procedit. Nam inprimis, si beneficia habent *Curam fori externi*, eorum capaces esse Regulares, exinde manifestum redditur, quod Religiosus etiam possit eligi in Episcopum, quamvis Eclesia sit *sæcularis*, per text. expressum *in Clem. 1. de Elect. c. nullus Religios.* 28. & *c. si Abbatem 36. eodem tit. in 6.*

6 Idque complures extendunt, ut Religiosus etiam possit eligi in Prælatum, seu Præpositum, aut Decanum Ecclesiæ Collegiatæ sæcularis. Gloss. *in cap. 2. de Statu Mon. in v. Parochiales.* Abb. *in cap. quod DEI timorem. de Statu Mon. num. 5.* & ibidem Zachar. *q. 7.* Graffis *in aur. decis. p.* 2. *l.* 3. *c.* 2. *num.* 1. Azor. *Instit. Mor. p.* 1. *l.* 11. *c.* 16. *q.* 13. Less. *de J. & J. l.* 2. *c.* 14. *dub.* 12. *n.* 99. Sylv. *v. Relig.* 7. *q.* 4. & 6.

7 Vicarium quoque Episcopi generalem posse esse Religiosum, cum licentia sui Prælati, dummodo sit natus legitime (illegitimi enim per ingressum in Religionem legitimantur quidem quoad Ordines, sed non dignitates. *c. 1. de filiis Presb.*) & habeat secum socium sui Ordinis, ex communi DD. sententia tradit Barb. *de Offic. Episc. alleg. 54. num.* 12.

8 Quod si beneficia habeant solum curam *fori interni*, uti Ecclesiæ Parochiales, an tunc ad ea promoveri possint Regulares? jam olim prolixe tractavit Gratianus in *causa* 16. *q.* 1. ubi inprimis multas authoritates pro sententia negativa adducit, quas deinde incipiendo a *c. doctos* 21. per contrarias refellit, inter quas insigne illud Decretum Bonifacii Papæ relatum *in c. sunt*

non-

nonnulli nullo dogmate fulti audacissime quidem zelo magis amaritudinis, quam dilectionis inflammati asserentes, Monachos, quia mundo mortui sunt, & DEO vivunt, sacerdotalis officii indignos, neque pœnitentiam, neque Christianitatem largiri, neque absolvere posse, per sacerdotalis Officii divinitus sibi injunctam potestatem; sed omnino labuntur; neque enim Benedictus Monachorum præceptor almificus hujus rei aliquomodo fuit interdictor, sed eos sæcularium negotiorum edixit expertes fore tantummodo, quod quidem Apostolicis documentis, & omnium SS. Patrum institutis non solum Monachis, sed etiam Canonicis maximopere imperatur. Nos vero tantorum Patrum instituti exemplis (quibus periculosissimum est refragari) credimus a Sacerdotibus Monachis ligandi solvendique officium DEO operante digne administrari, si eos digne contigerit hoc ministerio sublimari. Et sane si cura *fori externi* multas curas & distractiones vitæ Religiosæ habens annexas potest committi Religioso, vix apparet, cur non etiam, imo multo magis cura *fori interni*. Experientia quoque comprobat, a fidelibus Laicis Sacramenta apud Religiosos multo libentius frequentari, de quorum spiritualitate, & doctrina magis confidunt. In Concilio quoque Trident. *Sess.* 23. *de Refor. c.* 15. & *Sess.* 25. *de Reg. c.* 11. aperte supponitur, Regulares posse sæcularibus in cura animarum præesse. Unde communis DD. sententia Religiosos de jure regulariter capaces esse beneficiorum sæcularium curatorum, & ita ob favorem *curæ*, & utilitatem spiritualem animarum, esse exceptionem ab illa regula, quod sæcularia beneficia tantum sæcularibus cenferenda sint: per text. Gl. & Panor. *in c. quod DEI timorem* 5. *de Statu Monach.* Less. & Azor. *dd. ll.* Nav. *de Statu Monach. cons.* 11. & 12. & plures alii, quos refert Tambur. *de Jure Abbatum t.* 3. *disput.* 9. *q.* 8. *num.* 4. Garc. *de Benef. p.* 7. *c.* 10. *n.* 18. & arguitur ex Concil. Trident. *Sess.* 14. *de Ref. c.* 11. ubi specialiter de Religiosis translatis ab uno ordine ad alium decernitur, quod in Monasterio manere debeant, & omnium beneficiorum *sæcularium etiam Curatorum* incapaces sint: unde cum exceptio firmet regulam in casibus non exceptis, recte infertur, alios Religiosos, non translatos, beneficiorum *sæcularium Curatorum* capaces esse. Non obstat *cap.* 2. *de Statu Monach.* quia ibi Concil. Later. tantum prohibet, ne singuli Monachi, id est, sine socio in Parochiis habitent, & sic magis pro nobis facit. Nec etiam *cap.* 1. *hoc tit.* quia ad evitandam jurium correctionem explicari potest vel de antiquo statu Monachorum, quando plerique erant Laici conversi, & pauci Sacerdotes, neque studiis eruditi, *cap. ex multa* 6. *de Voto.* & in perpetua clausura vivebant, sicut Carthusiani: vel quod sine consensu Episcopi populus per Monachum regi non debeat. Gloss. *in eod. cap.* 1.

Ratio autem est, quia utique non est inconveniens, ut, quod Reli-

Religiosi per exercitia spiritualia in Monasterio didicerunt, de eodem etiam alios instruant, juxta illud *Matth.* 5. *Qui fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in Regno Cælorum.* & si teste Hieronymo *in c. sic vive* 26. *caus.* 16. *q.* 1. *multo tempore discendum est, quod postmodum doceatur, ne prius Magister esse debeat quam discipulus.* eamque ob causam lata est sanctio Concil. Trid. *Sess.* 23. *de Ref. c.* 11. *& seq. de interstitiis temporum.* bonis moribus, & probatione ordinandi observandis (neque etiam intra quadrantem anni, intra quem hodie in Sacerdotes promoveri solent prius toti mundo immersi, tam facile relinquuntur mores sæculi & vitia, & experientia docet, quam cito revertantur ad vomitum) sane non parum expectandum est a Religioso, circa doctrinam Christianam, consolationem fidelium, præsertim in mortis articulo, qui per multos annos a vitiis sæculi purgatus, nonnunquam a puero inter mera pietatis exercitia, ac sanctas meditationes enutritus est. Sunt quidem non pauci ex Recentioribus, qui dicunt, per quandam novam constitutionem Gregor. XIII. item per declarationem Cardinalium obtentum esse, ut Religiosi absque dispensatione Sedis Apost. non possint ad curata beneficia sæcularia promoveri, ut docent Garc. Sanch. & Gonzalez apud Tambur. *d. l.* sed idem Tambur. *in d. q.* 8. *num.* 11. *& seqq.* dictam constitutionem Gregor. XIII. nunquam fuisse usu receptam testatur, cum post eam contrarium practicatum, & per Rotam decisum atque per Cardinales declaratum fuerit.

9 Verum generaliter circa promotionem Religiosorum ad Parochias tria sunt animadvertenda. I. Ne ad Parochias exponantur illi, qui indisciplinatis moribus sunt, & in monasterio contineri nequeunt; *qui enim domui suæ præesse nescit, quomodo Ecclesiæ DEI diligentiam habebit?* 1. *ad Tim.* 3. per tales enim, qui jam habita occasione, *qua data porta ruunt*, scandalizantur Parochiani, Prælatorum conscientiæ onerantur, Monasterium & Religionis fama gravatur. II. Ut ii, qui in Parochiis collocantur, si fieri possit, cum socio sui Ordinis sint. *c.* 2. *& 5. de Statu Monach.* III. Ne in perpetuum ibidem relinquantur, sed, ne nimis sæcularibus curis, & negotiis immergantur, quandoque pro renovatione Spiritus ad Monasterium revocentur, alio interim substituto. Non tamen ideo minus Religiosus erit Parochus, quod sicut Clericus sæcularis, ipse vel ejus nomine Prælatus (in quem omnis Religiosi voluntas collata censetur) Parochiam resignet. Optimus text. *in Clem. un. vers. præmissa de Supl. neglig. Præl.* ubi dicuntur, constitui posse speciales Rectores Ecclesiarum, & beneficiorum non ad mensam unitorum, qui possunt libere ad claustrum revocari.

10 Quod attinet ad Parochias Monasteriis unitas & incorporatas, sciendum est, earum quasdam unitas

tas esse tantum *quoad temporalia*, quasdam autem *pleno jure*.

Unio *quoad temporalia* tunc censetur facta, quando decimæ, aliique reditus Parochiæ sunt assignati Monasterio, sed jus instituendi Rectorem beneficii pertinet ad Episcopum, solo jure præsentandi Monasterio relicto, & de hac unione loquitur. *c. sane* 6. *caus.* 16. *q* 2. ubi dicitur, quod tales Parochias cum consensu Abbatis Sacerdotibus Episcopus committere debeat, qui de populi quidem cura Episcopis rationem reddant. Abbati vero pro rebus temporalibus ad Monasterium pertinentibus subjectionem debitam exhibeant.

Quod si pars tantum decimarum fuerit ex certa Parochia Monasterio data sine jure instituendi, vel etiam præsentandi, tunc potius *dismembratio beneficii*, quam *unio* censebitur, neque Prælato circa Parochialia quidquam juris competet. Garc. *de Benef. p.* 12. *c.* 2. *n.* 4.

11 *Pleno Jure* dicuntur unitæ seu incorporatæ Parochiæ, quando præter jus percipiendi temporales reditus etiam administratio Spiritualium, scilicet curæ animarum, in Monasterium translata est: atque in tali Parochia Rector principalis censetur esse Abbas Monasterii, isque potestatem habet Vicarium aliquem curam exercentem exponendi. *c.* 1. 16. *quæst.* 2. Neque pro collatione talis Parochiæ Episcopus *concursum* publicare potest, nec Abbas tenetur. Pius V. in Bull. *Ad exequendum*. Barbos. *in Collectaneis DD. ad* Concil. Trid. *Sess.* 24. *de Ref. c.* 18. *n.* 16. Neque in ea locum habet terminus Lateranensis Concilii, & ideo ejus collatio propter vacantiam ultra 6. menses ad Episcopum non devolvitur; cum nunquam vacare censeatur, ex quo principalis cura penes Abbatem residet. *Clem. un. de Excess. Præl.* Joan. Honor. *in tit. de Præb. p.* 4. *n.* 60. Barbos. *de Offic. Episc. p.* 3. *alleg.* 58. *n.* 15. Chokier. *de Jurisdict. Ord. in exempt. p.* 1. *q.* 17. *n.* 9.

Porro in Parochiis *pleno jure* incorporatis potest Abbas exponere Vicarium tam regularem, quam sæcularem (nisi in literis unionis expresse insertum sit, ut *per sæcularem* deserviatur) etiam absque investitura, & ita temporalem ad nutum seu voluntatem Prælati amovibilem; & tunc in his Parochiis non erit propria institutio, sed potius provisoria administratio; cum titulus beneficii sit penes Monasterium, sicut hanc esse communem sententiam, refert Barb. *de Offic. Episc. d. p.* 3. *alleg.* 72. *num.* 109. cum pluribus ibidem citatis. Quibus adde Tambur. *de jure Abb. tom.* 3. *d.* 9. *q.* 8. *n.* 2. Less. *de J. & J. lib.* 2. *c.* 21. *n.* 98. Licet vero in Concil Trid. *Sess.* 7. *de Ref. cap.* 7. data sit. potestas Episcopis, ut in Parochiis, Monasteriis aut Collegiis quibuscunque incorporatis Vicarium perpetuum ponere possint, etiamsi prius semper Vicarius temporalis positus fuerit: declaravit tamen Pius V. in sua Bull. *Ad exequendum* 47. §. 5. hanc Trident. constitutio-

nem non procedere in Parochiis, in quibus ſemper per Vicarios *regulares*, non *ſæculares* deſerviri conſuetum fuit; quia non eſt credibile, fuiſſe intentionem Concilii, omnia Monaſteria uno verbo privare jure ſuo, quod habent exponendi Regulares ad Parochias, vel certe ipſos Prælatos cogere, ut aliquem regularem tanquam perpetuum Vicarium inſtituant, & ita eundem quaſi ab obligatione vitæ Monaſticæ, & obedientiæ in perpetuum abſolvant. Conſtituit quidem Pius V. *ibidem*, quod Vicarius Regularis debeat ſecum habere 4. ſocios ſui Ordinis: ſed id ipſum Gregor. XIII. correxit, & unum ſufficere decrevit. Tambur. *d. diſp.* 9. *q.* 18. *n.* 3. Deinde etiam notabile eſt, quod in aliis Parochiis, in quibus Vicarius ſæcularis exponitur, Epiſcopus non pro ſuo libitu poſſit inſtituere Vicarium perpetuum, ſed id debeat facere ex juſta cauſa, qua deficiente dabitur appellatio. Barboſ. *d. alleg.* 72. *n.* 109. Et præterea, quia nonnulli Epiſcopi abutebantur poteſtate ſibi data in Concil. *d. c.* 7. *Seſſ.* 7. & Vicariis perpetuis tantam portionem aſſignabant, ut vix aliquid Monaſteriis aut Collegiis de fructibus remanſerit, ideo rurſus Pius V. in *d.* Bull. *Ad exequendum* declaravit, quod cujuscunque valoris vel oneris Parochia fuerit, non debeat Vicario pro ſua portione major, quam centum, nec minor 50. ſcutorum annuorum ſumma, computatis omnibus etiam incertis emolumentis, & aliis obvenientibus communiter percipi ſolitis, aſſignari: niſi jam prius ante deſignationem Epiſcopi Vicario plus fuerit dari ſolitum.

Præterea Monaſteriis circa Parochias *pleno jure* incorporatas multa alia privilegia paſſim adſcribunt DD. ita ut Abbati præſertim Monaſterii exempti jurisdictionem quaſi Epiſcopalem concedant, ex qua proinde poſſit inſtituere & deſtituere & reſignationem beneficii (intellige, ſi *Vicariatus perpetuus* ſit, temporalis enim non eſt proprie beneficium) recipere. Chokier *de Jurisdiction. Ord. in exempt. p.* 4. *q.* 67. *n.* 3. authoritatem in alienatione rerum Eccleſiaſticarum interponere. Gloſſ. *in Clem.* 1. *in V. proprii de Reb. Eccleſ. non alien.* beneficia *pleno jure* ſibi incorporata inter ſe, cum expedierit, unire. Barb. *de Offic. Epiſc. p.* 3. *alleg.* 66. *n.* 14. viſitare, cum inde deſcendat poteſtas puniendi, privandi & diſtituendi; pulchre Pariſ. *de Reſign. benef. p.* 1. *lib.* 7. *q.* 15. Chokier *dict. q.* 67. *n.* 3. cenſuras Eccleſiaſticas ferre & promulgare; quia cenſuratio non eſt Ordinis, ſed Jurisdictionis Epiſcopalis: Chok. *p.* 4. *q.* 20. *num.* 2. *arg.* eorum, quæ docet Covar. *in Relect. cap. alma mater de Sent. excomm. in* 6. *p.* 1. §. 11. *n* 1.

Alii tamen deſtinguunt inter unionem, quæ fit *pleno jure*, & eam, quæ fit *pleniſſimo jure*. Unionem *pleno jure* appellant, quando ipſa quidem Eccleſia eſt ſubjecta Abbati cum jure percipiendi tempora-

pora-

poralia, & exponendi Vicarium, populus tamen subest Episcopo: quo casu ipsum quoque Vicarium in iis, quæ pertinent ad curam animarum, debere approbari ab Episcopo, ejusque Jurisdictioni & visitationi subesse ajunt juxta Trid. *Sess. 25. de Reg. c. 11.* juncta Bulla Greg. XV. *inscrutabili*, ita tamen, ut Vicarii sive Regulares, sive sæculares ponantur ad arbitrium superiorum Regularium, non vero Episcopi, nisi quod ab Episcopo curam animarum accipiant.

12 *Plenissimo* autem *jure* tunc unionem censent, quando non tantum Ecclesia, sed & populus ab Episcopo exemptus est. Barb. *in c. quoniam 21. de Priv.* Abbas *in c. 2. §. in Eccles. eod. tit.* & hoc casu nihil habet Episcopus in Parochia, sed Abbas juxta superius dicta *num. 11.* loco Episcopi & Ordinarii censetur. Card. apud Barb. *in declar. prætermissis super Trid. Sess. 25. c. 11.*

Interim in hac materia, in qua Jura & DD. valde intricate & confuse loquuntur, censeo, plurimum tribuendum esse locorum consuetudini, concordatis, & particularibus præscriptionibus. Videatur Eras. Chokier *de Jurisd. Ord. in exempt. p. 2. q. 50.* Pan. *in c. cum non liceat* 12. *de Præscript. num.* 17. Barb. *de Offic. Episc. p. 3. alleg. 72. n.* 185. *& alleg.* 127. *num. 28. alleg.* 128. *n.* 14. *& alleg.* 129. *n. 9.* Et ego in speciali Tractatu *de Privilegiis Monasterior. priv. 46. n. 77. & seq.*

Quia vero Parochiæ incorporatæ per Vicarios provideri solent, uti ex prædictis supra colligitur, de his §. *seq.* plura subjungemus.

§. II.

De Vicariis parochialium Ecclesiarum.

SUMMARIA.

13. *Vicarii alii perpetui, alii temporales.*
14. *Vicaria perpetua est beneficium.*
15. *Institutio authorizabilis potest præscriptione acquiri.*
16. *Quis possit erigere Vicarias:*
17. *Parochiales Ecclesiæ hodie probibenbentur uniri, fallit, ut ibi.*
18. *Incorporatio antiqua præsumitur facta fuisse legitime.*
19. *Notabiles Declarat.* Conc. *Trid. Sess. 7. c. 7. circa potestatem Episcoporum instituendi Vicarios perpetuos in Eccles. unitis*
20. *Cura animarum an sit penes Vicarium vel exponentem?*

13 Vicarii dicuntur, qui beneficio alicui non tam suo, quam alieno nomine præsunt, iique vel perpetui sunt, vel temporales.

Vicarii *perpetui* sunt, qui potissimum in Parochiis unitis, & incorporatis Monasteriis, Collegiis, Canonicatibus, aliisve piis locis per Episcopum instituuntur ad præsentationem Prælati vel Rectoris loci, cui talis Parochia incorporata est. Ideoque etiam Vicaria per-

petua beneficium proprie dictum est. *c. postulasti 26. de Rescript.* & quae in jure de beneficiis, & beneficiatis statuuntur, cæteris paribus etiam de Vicariis perpetuis accipienda sunt.

Vicarii *temporales* dicuntur, qui ad beneplacitum Prælatorum & Rectorum exponuntur, & deponuntur, unde Vicarii *ad nutum amo-* 15 *vibiles vocantur.* Idque conceditur cum unione beneficii *pleno jure* quoad spiritualia & temporalia, ubi Episcopus non habet institutionem vel investituram, sed ad summum tantum institutionem *authorizabilem* sive approbationem quoad curam animarum juxta Trid. *Sess.* 23. *cap.* 15. *& Sess.* 25. *de Reg. c.* 11. nisi & hæc ipsa approbatio vi privilegii aut præscriptionis ad inferiores Prælatos pertineat. Panor. in *c. cum non liceat. circa fin. de Præscript.* Barb. *de Offic. Episc. part.* 3. *alleg.* 72. *num.* 185. *& alleg.* 127.

16 Erectio Vicariarum de jure communi quidem, cum ex potestate uniendi dependeat, non tantum S. Pontifici, sed etiam Episcopo competit, qui regulariter omnia benificia suæ Diœcesis inter se, vel cum aliis piis locis, ex rationabili causa & saltem cum consensu Capituli unire potest. *cap. si-* 17 *cut unire 8. de Excess. Præl.* At in Concil. Trid. *Sess.* 24. *de Ref. cap.* 13. prohibetur, ne Parochiales Ecclesiæ uniantur dignitatibus vel præbendis Ecclesiæ Cathedralis, aliisque Beneficiis, vel piis locis. Nihilominus etiam stante hac constitutione Trid. facere potest Episcopus uniones Parochiarum pro fundatione, donatione, augmento vel conservatione Collegiorum, Monasteriorum, & aliorum piorum locorum ad fidei Catholicæ defensionem, bonarumque artium cultum, ut post Gonz. *l.* 5. §. 7. *n.* 46. tradit Barb. *in Collect. ad dict. loc. Trid. & Jur. Eccles. univers. l.* 3. *c.* 16. *n.* 34. non est tamen dubitandum, quin consuetudine, aut præscriptione jus antiquum retineri aut recuperari potuerit, secundum vulgata consuetudinis jura, quæ potestatem habet, leges humanas vel abrogandi & antiquandi, vel abrogatas & antiquatas renovandi, aut novas inducendi, prout Interpr. passim ad *Tit. de Consuetud.* exponunt: sed & in Beneficiis simplicibus vel curam tantum *habitualem* habentibus nihil immutatum legitur. Barb. *ad d. loc. Trid. n.* 10. sicut ergo olim beneficia, etsi *sæcularia*, potuit Episcopus loco Religioso unire. Joan. Hon. *ad Tit. Decret. de Præb. p.* 4. *n.* 63. ita etiam hodie; exceptio enim Trid. tantum de *Parochialibus Ecclesiis* firmat regulam in aliis Ecclesiis non exceptis: neque plus censetur de jure veteri mutatum, quam expressum. *l. præcipimus 32. §. 6. C. de Appellat.*

Potest etiam hic adnotari, si 18 in antiquis literis incorporationis non fit expressus consensus Capituli, non tamen invalida debeat reputari incorporatio: cum enim ex diuturnitate temporis omnia præsumantur legitime acta fuisse. Dec.

&

& alii *in l.* 1. *C. Qui admitti.* Bald. *Vol.* 2. *Conf.* 511. recte etiam hoc casu præsumi potest, vel consensum intervenisse, vel Episcopum consuetudine aut præscriptione non requirendi consensum contra Capitulum munitum fuisse.

19 Porro in Concil. Trident. *Sess.* 7. *de Ref. c.* 7. potestas datur Episcopis, in Beneficiis curatis, quæ Cathedralibus, vel aliis Ecclesiis, aut Monasteriis unita sunt, ponendi Vicarium perpetuum, cum tertiæ partis fructuum aut majoris vel minoris, arbitrio ipsorum Ordinariorum, portionis assignatione. Verum circa hanc Concil. constitutionem

Not. I. Non posse Episcopum pro suo libitu, absque justa & necessaria causa instituere Vicarium perpetuum, maxime si per talem institutionem turbaretur bonum pacis, & lites subnascerentur: alias dabitur appellatio contra Episcopum. Garc. *de Benef. p.* 11. *cap.* 2. *num.* 8. Sanch. *in Præcepta Decal. tom.* 2. *lib.* 7. *Cap.* 29. *num.* 191.

Not. II. Ex vi hujus Decreti non posse Episcopum deputare Vicarium perpetuum, quando unio facta est per viam pacti & concordiæ a Sede Apost. approbatæ, cum clausula de serviendo Beneficio per Vicarium ad nutum amovibilem, quia ex clausula derogatoria in d. Decreto Concilii posita non derogatur pactis, quæ specialem mentionem requirunt. Sanch. *d. l.*

Not. III. Quod neque in illis locis possit institui Vicarius perpetuus, ubi ab immemoriali tempore semper per Vicarium ad nutum amovibilem deserviri solitum fuit, ut iterum docet Sanchez *d. l.* & Barb. *in Collect. ad d. l. Trident. num.* 16.

Not. IV. Neque in Parochiis Monasteriis incorporatis, ubi per regularem deservitur, posse poni Vicarium perpetuum juxta Bullam Pii V. *Ad exequendum.* §. 5. de qua etiam testatur Barbos. *d. l. n.* 17. vel enim Episcopus debet ibidem exponere pro Vicario perpetuo Clericum sæcularem, vel regularem? Non primum: quia privaret Monasterium suo jure, quod habet exponendi Religiosos, qualem potestatem privandi nec Concilium, nec alii Canones Episcopo tribuunt. Non secundum: quia non potest Episcopus, nec debet, Religiosum ab obedientia & revocatione sui Prælati absolvere, quod etiam Papa non facit. *c. ad nostram* 5. *c. porrecta* 6. *de Confir. util.*

Not. V. Ne Episcopi abutantur potestate sua in assignanda congrua portione Vicariis, ideo post Concilium constitutum esse a Pio V. in d. Bulla: *Ad consequendum*, quod, cujuscunque valoris vel oneris Parochia fuerit, non debeat Vicario pro sua portione major, quam centum, non minor, quam 50. scutorum annuorum summa computatis omnibus obvenientibus assignari, nisi prius Vicarius majorem portionem percipere solitus fuerit.

Quæ-

20 Quæri etiam posset, penes quem sit cura animarum in unitis Ecclesiis, an penes Vicarium, vel Rectorem loci, cui unita est Ecclesia, vel penes utrumque? ℟. distinguendum esse inter Vicarios perpetuos & temporales: nam in Vicarios perpetuos censetur tota cura translata, adeo ut Rector loci principalis in dictam curam se ingerere audiendo ibidem confessiones, aliave Sacramenta administrando, non possit. In Vicarium autem temporalem, seu ad nutum amovibilem tantummodo exercitium curæ transfertur, & ipsa cura adhuc penes Rectorem loci principalis residet, & si per eum exerceatur, intelligitur Vicarius tantisper revocatus. Barb. *de Paroch. p. 1. c. 1. n. 53.*

Alia de hac materia in *libel. de privil. Monast. priv. 46.*

TITULUS XXXVIII.

De Jure Patronatus.

SUMMARIA.

1. *Jus Patronatus quid, & quis eius effectus?*
2. *Patrono debetur honor præcedentiæ, & præsentationis, an etiam, ne sine venia in jus vocetur? & an institutio sine ejus præsentatione sit nulla?*
3. *Patronus an possit se, vel filios, aut consanguineos suos præsentare?*
4. *Patroni jus quale sit in Ecclesiis Collegiatis?*
5. *Patrono incumbit onus inspectionis, non tamen datur ei vera jurisdictio, vel administratio bonorum Ecclesiæ, aut eorum usurpatio, nisi ex constituto censu.*
6. *Patronus concurrit ad reparationem Ecclesiæ.*
7. *Patronus ad inopiam lapsus debet ab Ecclesia alimentari.*
8. *Jus Patronatus quotuplex?*
9. *Quid sit jus Patronatus Ecclesiasticum & laicale?*
10. *Jus Patronatus potest competere omni Laico sine differentia sexus vel ætatis, loco impuberum tamen præsentant tutores.*
11. *De differentiis Juris Patronatus Laicalis & Ecclesiastici, & ibi de præsentatione accumulativa Patroni Laici, & tempore ad præsentandum.*
12. *Quid si jus Patronatus Laicum transferatur in Ecclesiam, aut vice versa?*
13. *Patronis ignorantibus, impeditis, discordantibus, excommunicatis an currat tempus, & an post lapsum tempus possit Episcopus præsentationem admittere?*
14. *Patronus possessor an præsentare possit alio de proprietate contendente?*

15. *Jus*

Quid sit Jus Patronatus, qui ejus effectus, & quotuplex?

1 JUs Patronatus describit Barbos. *Juris Ecclesiastici universi lib. 3. cap. 12. n. 2.* quod sit *Jus honorificum, onerosum, & utile, alicui competens in Ecclesia, quam de Ordinarii consensu construxit, fundavit, vel dotavit.* Brevius definit Host. quod jus patronatus sit *potestas præsentandi Clericum ad Beneficium vacans.*

Porro effectus omnes Juris Patronatus vulgatis versiculis comprehenduntur:

Patrono debetur honos, onus, emolumentum,
Præsentet, præsit, defendat, alatur egenus.

2 *Honor* Patroni consistit in duobus, videlicet in præcedentia & præsentatione: debetur enim patrono honor processionis. *c. nobis fuit 25. h. t.* quo nomine non tantum in lytaniis & similibus processionibus præcedentia intelligitur, sed etiam quod Patronus in Ecclesia patronata præcedentia dignioris sedis, & loci prioritate in suscipienda pace honorari debeat. Barb. *dict. loc. num. 215.* Quærit hoc loco Henric. Zoës. *hoc tit. num. 27.* an & ille honor debeatur patrono, ne sine venia in jus vocetur? & id solum de honestate, non vero necessitate esse asserit, eo quod constitutio civilis & pœnalis, quæ tantum de parentibus & patronis libertorum loquitur, non sit ad alios diversos Patronos trahenda.

Ex præsentatione illum honorem habet patronus, quod beneficium Ecclesiasticum sine ipsius consensu, & voluntate conferri valide non possit, sed si de facto collatum sit alteri, quam illi, quem patronus præsentavit Episcopo, collatio annullari, & Beneficiatus amoveri debeat. *c. ex insinuatione 14. hoc tit.* Docet tamen Barb. *de Offic. & potest. Episc. p. 3. alleg. 72. n. 171.* & *d. tr. J. Eccl. univ. l. 3. c. 21. num. 164.* quod collatio Beneficii absque Patroni præsentatione non sit ipso jure nulla, sed tantum possit per

per patronum contradicentem irritari, ad eum modum, quo electio potest irritari per capitularem non vocatum. Unde si Patronus intra tempus ad præsentandum a jure concessum non reclamaverit, manebit firma collatio.

3 Seipsum Patronus, licet Clericus sit, ad beneficium præsentare non potest: debet enim esse distinctio inter dantem, & accipientem. *c. fin. de Instit.* nec convenit, ut aliquis se ingerat proprio motu Ecclesiasticæ Prælationis officiis; poterit tamen supplicare Episcopo, ut sibi conferat Beneficium; quia supplicando non dicitur aliquis ambitiosus, & se ingerere Ecclesiasticis officiis; cum supplicatio respiciat gratiam, præsentatio autem justitiam. Panormit. & Barb. ac DD. communiter *post text. in c. per nostras 26. h. t.*

Filios tamen suos vel alios consanguiueos ex communiori sententia patronus præsentare non prohibetur: ne sint deterioris conditionis, quam alii, quorum parentes nullum beneficium Ecclesiæ præstiterunt, & hoc ipsum jus patronatus, quod in favorem fundatoris, ejusque hæredum introductum est, in eorundem odium retorqueatur. *c. quod ob gratiam* 61. *de R. J. in 6.* Nec obstat *c. consuluit* 15. *h. t.* ubi prohibetur, ne patronus vel sibi ipsi reservet, vel filio concedat beneficium: quia intelligitur non de præsentatione, sed de ipsa concessione sive usurpatione beneficicii, quæ fit sine authoritate Episcopi, ut ex textu satis apparet. Item si plures sint patroni ejusdem beneficii, illi unum ex se ipsis nominare possunt, & nominatus licet non possit se ipsum sive solus, sive cum aliis præsentare, potest tamen præsentationem aliorum acceptare, & ipse pro ea vice omnino a præsentatione cessare. Gl. *in d. c. consuluit. h. t. in fin.* Azor. *Inst. Mor. p. 2. lib. 6. cap.* 21. *q.* 1. 2. & 3. Facit *cap. cum in jure 33. de Elect.* Henric. Zoës. *h. t. n. 33. & seq.*

4 Circa Monasteria & Ecclesias Collegiatas, in quibus per electionem assumitur Prælatus, illud singulare est, non posse fundatorem seu patronum nominare aut eligere Prælatum, nisi Clericus sit, & in fundatione cum consensu Pontif. jus eligendi sibi expresse reservaverit, vel aliunde per consuetudinem aut præscriptionem acquisierit. Gloss. & Barb. *n. 3. in c. nobis 25. h t.* neque etiam ad electionem instituendam, sed primum post factam electionem ejus assensum requirendum esse; prout in nostris partibus usitatum est, ut Imperatoris vel alterius Principis terræ post electionem perfectam consensus, sive *placet* requiratur *d. c. nobis h. t.* Idque non tantum procedit in casu, quo ab initio Ecclesia Collegiata vel Conventualis fundata est, verum etiam, si illa Ecclesia propria patronata, in qua fundator hactenus potestatem præsentandi habuit, cum ipsius voluntate (vid: Layman. *in Theol. Mor.*

lib.

lib. 4. tract. 3. c. 13. num. 12.) erigatur in Ecclesiam Conventualem, ita ut hoc ipso patronus jus patronatus non aliter retineat, quam quoad alias præcedentias, & consensum electioni jam factæ præstandum. Præterea iste consensus patroni & approbatio electionis juxta veriorem sententiam magis de honestate & in obsequium ac reverentiam patroni, & quasi in recognitionem fundationis, quam de necessitate requiritur: ad eum principaliter effectum, ut, si patronus rationabilem contradicendi causam habeat, eam proponere possit: de cætero autem, si nihil aliud obstet electioni, quo minus canonica censeri debeat, etiam invito patrono valida, & per Superiorem confirmanda erit: videtur enim inconveniens, ut confirmamatio Prælati potius a voluntate Patroni præsertim Laici, quam ab electione Capituli vel Judicio Superioris dependeat: & frustra daretur libera electio Capitularibus, si res tota in arbitrio Patroni consisteret. Panor. *in cap. sacrosancta* 51. *de Elect. n.* 6. Barb. *d. l. n. 4.*

5 *Onus* incumbit Patròno imprimis, ut curam & inspectionem habeat, quoad Ecclesiam & ejus bona, ne male alienentur, aut dilapidentur, &, si quid in detrimentum Ecclesiæ fieri deprehenderit, nec beneficiatus honesta monitione desistere velit, id Episcopo denuntiet. *cap. filiis* 31. 16. *quæst. 7.* utque Ecclesiam, cujus Advocatus dicitur *in c. cum autem* 24. *hoc tit.* defendat: non tamen debet Patronus veram aliquam jurisdictionem in Beneficiatum usurpare, neque visitationem instituere, vel in administrationem Sacramentorum se ingerere. Trid. *Sess. 24. de Ref. cap. 3. in fine vers. Patroni.* nisi quod de de notabili negligentia circa Divina Beneficiatum admonere, & non secuta emendatione Episcopo denuntiare valeat. Laym. *d. c.* 13. *sub n. 9.* Exactionem quoque rationum, vel administrationem gazophylacii non ad Patronum, sed ad Prælatum, aut ministrum Eccles. spectare, notavit Laym. *eod. c.* 13. *n.* 11. Patrono autem Ecclesiastico concedi exactionem rationum saltem aliquam in genere, licet non ita rigidam, probat text. *in cap. ex literis 7. ubi* Panor. *n. 3.* & Barb. *n.* 12. *h. t. c. sane* 6. 16. *q.* 2.

Item Patroni & Advocati Ecclesiarum non possunt bona Ecclesiastica usurpare, intercipere, aut in suos usus convertere, nec beneficiatos in perceptione fructuum & redituum impedire sub pæna excommunicationis & amissionis Juris Patronatus ipso facto. Trid. *Sess. 22. de Ref. c. 11. & Sess. 25. de Ref c. 9.* atque *in c. præterea 23. h. t.* sub pœna nullitatis contractus & excommunicationis (saltem ferendæ sententiæ) prohibetur, ne Advocati vel Patroni Ecclesiarum, aut Vice Domini jus Advocatiæ vel Patronatus alienent, Ecclesias aut subditos earum exactionibus onerent; nisi speciali-

ter antiqui & moderati reditus ipsis fuerint constituti, quod tempore fundationis cum consensu Episcopi fieri potest. Panor. *in d. c. præterea n. 4. & 5. c. gravis 15. de Censibus.*

6 Deinde etiam *Onus* incumbit Patrono, ut juxta constitutionem Concili Trid. *Sess. 21. de Ref. c. 7.* ad reparationem Ecclesiæ concurrat, qua de re tamen, & cui incumbat reparatio Ecclesiæ ruinosæ, dicitur inferius in *Tit. de Eccles. ædif.* Vid. etiam Layın. *in Theol. mor. lib. 3. tr. 1. cap. 13. n. 10.*

7 *Emolumentum* seu *utilitas* competens Patrono in eo consistit, quod census, si quos in fundatione sibi servavit, percipiat. *d. c. præterea.* præsertim vero, quod egenus, & ad inopiam lapsus ab Ecclesia alimenta petere possit, si seipsum honesta professione alere nequeat; de his tamen, quæ supersunt, deductis necessariis ad cultum Divinum & ministrorum sustentationem. Sed dices: de superfluis tenetur Ecclesia omnes pauperes alere. *c. aurum. 70. 12. q. 2. c. quod autem caus. 23. q. 7.* ergo hoc non est singulare Patroni privilegium? Resp. Quod Ecclesia debeat abundantius alere Patronum, quam alios pauperes, habendo rationem status, item & familiæ ejus domesticæ uxoris & liberorum, moderate tamen, non ad luxum vel superbam ostentationem; Pauperibus quoque subvenit Ecclesia ex lege charitatis, Patrono ex lege justitiæ, qui & propterea actionem contra Ecclesiam instituere potest, nisi ingratus fuerit. Text. Pan. & Barb. *in c. nobis 25. b. t. c. contra 29. c. quicunque 30. caus. 16. q. 7.* Barb. *J. Eccles. univers. lib. 2. c. 12. n. 216. & seqq.* Surd. *de Alimen. t. 1. q. 54. t. 4. q. 14. n. 21. & q. 18. & t. 7. q. 32.*

8 Dividitur jus Patronatus I. & principaliter in *Ecclesiasticum & Laicale. II. In hæreditarium & familiare,* sive *gentilitium. III. In activum & passivum. IV.* In *reale & personale.* Sed cum istæ divisiones propter speciales effectus, quos habent, pleniorem indaginem desiderent, ideo de singulis agendum.

De singulis speciebus juris Patronatus. De Jure Patronatus Ecclesiastico & Laicali.

9 JUs Patronatus *Ecclesiasticum* dicitur, quod personæ Ecclesiasticæ nomine & ratione Ecclesiæ, Capituli & Monasterii competit, quamvis fortassis a Laico primitus originem habeat, qui deinde id Ecclesiæ concesserit; econtra *Laicale* dicitur, non tantum, quod Laico competit, sed etiam quod a Clerico ex patrimonio & successione paterna vel alio titulo sæculari obtinetur. Text. & Gloss. *in cap. cum dilectus 28. §. nos igitur hoc tit.*

10 Potest quoque jus Patronatus competere non tantum masculo,

sed

ſed etiam fœminæ. *c. ult. de Conceſſ. præb. c. ex literis 7. h. t.* impuberi, illegitimo, teſte Laym. *d. c.* 13. *num.* 10. ubi etiam notat, quod præſentatio a minorenne facta ſine curatore valeat, quia curator non datur minorenni ad Spiritualia & Eccleſiaſtica. *arg. c. fin. de Judic. in 6.* pro impubere vero tutor præſentat; volunt tamen & hunc præſentare, vel præſentationi tutoris contradicere poſſe, ſi ultra ſeptennium, & in annis diſcretionis conſtitutus ſit. Vid. Garc. *de Benef. p. 5. c. 9. §. 1. n.* 186. *& ſeqq.* Zoëſ. *h. t. n.* 40.

11 Regulariter autem (excepto tempore ad præſentandum, ut infra dicemus) ſemper magis privilegiatum eſt jus Patronatus Laicorum, quam Eccleſiaſticum, ut Laici habeant remunerationem aliquam fundationum ſuarum, & ad eas faciendas tanto magis invitentur. Eccleſiaſtici vero, cum raro jus Patronatus habeant ex fundatione, ſed frequentius ex privilegio vel donatione, ideo tantum favorem non mereri videntur. Differt igitur in effectu jus Patronatus Laicale ab Eccleſiaſtico I. Quod Patronus *Laicus* non tantum unum Clericum, ſed plures ſimul, aut ſucceſſive ad idem beneficium præſentare poſſit. *Clem. 2. h. t.* non quidem *privative*, ſcilicet revocando illum, quem primo præſentavit, ſed *accumulative*, ut Epiſcopo relinquatur electio, quemnam ex iſtis pluribus præſentatis inſtituere velit. Sicut exponunt text. *c. cum autem. 24. h. t.* Pan. *ibidem n. 2.* & Barboſ. *in Collect. n. 2. & 6.* cum aliis citatis. Quamvis textus circa denegationem *privationis* ſit obſcurior, & potius videatur in facto ſupponere, non fuiſſe a Patrono primum præſentatum tum revocatum, quam eam revocationem de jure denegare, ut innuit Gloſſ. *in V. alium.* niſi forſan dicatur, primo præſentato reſpectu Patroni tanquam in donatione ſibi facta & acceptata eſſe jus quæſitum, quod ipſi ab eodem aufferri nequeat. At vero Patronus *Eccleſiaſticus* unum tantum præſentare poteſt, qui ſi fuerit idoneus, non attenta alia præſentatione inſtituendus erit. *d. c. 24.* & *c. paſtoralis 29. hoc tit.* Imo nec eo caſu, quando Patronus Eccleſiaſticus indignum præſentavit ad beneficium, alium præſentare permittitur, ſed potius libera Beneficii collatio pro ea vice Epiſcopo relinquitur. *cap. inter dilect. 11. de Exceſſ. Prælator.* quod aliter ſe habet in Patrono Laico, qui uno indigno præſentato alium dignum per accumulationem præſentare poteſt, dummodo tempus præſentationis elapſum non ſit. Panorm. & Barb. *in d. c. 24.*

Quid autem, ſi primus præſentatus per Laicum revera fuerit dignus, & inique vel malitioſe per Epiſcopum rejectus, iſque iniquitatem rejectionis coram Superiore Epiſcopi per viam appellationis, vel querelæ demonſtraverit, interim vero ſecundo præſentatus de facto inſtitutus ſit, anne prior

ille rejectus vel iste institutus Beneficium habebit? Resp. hanc quæstionem esse decisam *in c. quod autem 5.* & *c. pastoralis. 29. h. t.* ubi Pontifices rescripserunt, meliorem esse possidentis conditionem, adeoque de facto institutum in beneficio relinquendum, ita tamen, ut priori præsentato, & per malitiam rejecto Episcopus alia via providere teneatur. Sed quia paulo ante dictum, licet Patrono Laico plures accumulative præsentare, inter quos electio detur Episcopo, videtur inconveniens, ut Episcopus utendo jure suo pœnam incurrat, ex qua teneatur primo præsentato non instituto aliunde providere: ideo Panor. *in dict. cap. pastoralis num. 9.* explicat hanc decisionem tunc solum procedere, quando Episcopus primum præsentatum *malitiose*, ut textus loquitur, rejecit, videlicet sine causa rationabili denegando institutionem, & ita quasi incitando Patronum ad secundi præsentationem. Secluso autem dolo non debere Episcopum propterea institutione primi invertere tempus Patrono ad Secundum, si voluerit, præsentandum, qui forte priore dignior erit, docet Zoës. *h. t. n. 50.*

II. Differt Jus Patronatus Ecclesiasticum & sæculare circa concursum, qui ad Parochiales Ecclesias faciendus est, juxta Trid. *Sess. 24. de Reform. c. 18.* de quo Superius in *Tit. de Præbendis n. 62.* dictum.

Tertia differentia est, quod si Summus Pontifex sive per jus commune, sive per Regulas Cancellariæ aut Concordata Germaniæ certa beneficia specialiter suæ collationi reservet, tales reservationes, & aliæ quæcunque non intelligantur in beneficiis, quæ pertinent ad jus Patronatus Laicorum, dummodo Laici illud jus habeant ex fundatione, & non ex privilegio vel præscriptione; quia Pontifex nunquam vult derogare jura Patronatus Laicorum, ne a fundationibus absterreantur; & cum Summus Pontifex id facere non soleat, Legatus ejus de latere facere non potest, ut sibi & suæ liberæ collationi reservet beneficia jus Patronatus Laicorum spectantia; secus autem est in jure Patronatus Ecclesiastico, cui Pontifex & Legatus per reservationes præjudicare solent & possunt; quia, ut supra notavimus, jus Patronatus Ecclesiasticum tantum favorem in jure non habet. *cap. cum dilectus 28. h. t.* Barbos. *de Officio Episcopi alleg. 57. n. 26.* cujus rei aliquoties superius in Tit. *de Præbendis* meminimus, ut sub *n. 8. & 12.*

Quarta demum differentia est ratione temporis, quia Patronus Ecclesiasticus intra sex menses, Laicus autem intra quatuor præsentare debet; alias jus providendi Ecclesiæ ad Episcopum, sive eum, qui jus constituendi habet, libere devolvetur. *cap. un. §. final hoc tit. in 6.* Ratio fortassis hujus differentiæ est, ut, cum Patronus

nus Ecclesiasticus in eo gravetur, quod unum tantum præsentare possit ad beneficium, in eo saltem relevetur, ut plus temporis habeat ad inquirendum de Clerico aliquo digno & habili.

12 Si Jus Patronatus a Laico fuerit donatum Ecclesiæ vel Monasterio, efficietur prorsus Ecclesiasticum, & tempus præsentandi sex mensium erit. *dict. cap. unico hoc tit. in. 6.* Sicut & vice versa, si jus Patronatus casu aliquo v. g. cum Universitate bonorum ab Ecclesia transferatur in Laicum, efficietur Laicale, quia mutata persona mutatur & conditio rei. *arg. d. c. un.* Zoës. *h. t. n.* 52.

Quid autem si ex pluribus Patronis unus tantum suum jus donaverit Ecclesiæ, & ita jus Patronatus incipiat esse mixtum, scilicet partim Ecclesiasticum, partim Laicale? Resp. tali casu etiam Laicis Patronis competiturum tempus sex mensium; eo quod in una eademque re, quæ commode dividi non potest, servanda sit paritas, & magis dignum trahat ad se minus dignum; in odiosis autem Patronus Ecclesiasticus non trahit ad se Laicum, qui non debet suo jure sine culpa aut causa privari; unde si ejusdem Ecclesiæ duo sint Patroni, unus Ecclesiasticus, alter sæcularis, iique diversos præsentarint, licebit Patrono sæculari variare, & per accummulationem alium præsentare. Notanter dico: *si diversos præsentarint:* nam si ab initio uterque Patronus præsentaverit unum eundemque, hic præsentatus necessario instituendus erit, licet Laicus velit deinde alium insuper præsentare; quia cum jam semel obtinuerit amborum Patronorum, & sic majora vota, plus juris habet ad beneficium, quam ille, qui ab uno tantum Patrono præsentatus est.

Sicut generaliter, quando plures Patroni præsentant, ille præfertur, qui plurium calculum obtinuit. Videatur Panor. *in c. cum propter 27. in hoc tit.* Utrum vero, si v. g. ex tribus Patronis, fundatore, constructore, dotatore, unus alteri succedat, eidem sit duplex votum, unum jure proprio, alterum jure successionis? Vid. Zoës. *h. t. n. 54.*

13 Cæterum tempus ad præsenſentandum non currit Patrono ignoranti, vel alias legitime impedito; imo in dubio potius ignorantia Patroni, quam scientia præsumitur, nisi concurrentes circumstantiæ aliud suadeant. *arg. c. quia diversitatem 5. de Concess. præbend.* Panor. *in c. cum propter 27. hoc tit. num. 3.* Zoës. *hoc tit. num. 57.*

Ad evitandum omnem disputationem usu apud nos receptum est, ut de beneficio vacante certioretur, & ad præsentandum per Episcopum moneatur. Notat quoque Barb. *de Offic. Episc. p. 3. alleg. 72. n. 170.* quod Episcopus etiam post lapsum tempus valeat præsentationem Patroni ex gratia admittere. *arg. c. 2. in V. liceat:* quod importat arbitrium, & *cap. literas 4.*

de

de Suplen. neglig. Prælat. nisi inciderit in pœnam privationis pro ea vice propter præsentationem indigni, fueritque patronus Ecclesiasticus; Secus etiam hoc casu, si fuerit Laicus, qui potest accummulare. Vide eundem Barbos. *Jur. Eccl. univ. d. lib. 3. cap.* 12. *numer.* 174. *& seq.* text. *in cap. cum vos* 4. *de Offic. Jud. Ord.* Laym. *in Theol. Moral. lib. 4. tr. 2. cap.* 13. *num. 7.*

Excommunicato non currere tempus, nisi fuerit in mora petendi absolutionem, tradit Zoës. *hoc tit. n. 58. arg. cap. un.* §. 1. *Ne sede vacant. in* 6. quod Episcopus possit quidem instituere præsentatum a Patrono Laico excommunicato, licet non teneatur; non vero a Clerico, cui competit ratione beneficii, a quo per excommunicationem suspenditur, & allegat *Decis. rotæ* 526. *in antiq.* Si patroni inter se discordes fuerint, & de ipso jure patronatus inter se litigent, currit eis tempus; & nisi aliquis ex eis intra legitimum tempus præsentarit, devolutio fiet ad Episcopum, salvo tamen jure illius, qui evicerit, ut proxima vacatione libere præsentare possit.

14 Quod si unus ex litigantibus in possessione præsentandi fuerit, & alter de proprietate contendat, possessor præsentabit, nec removebitur præsentatus, licet de proprietate contendens victoriam judicio obtinuerit, dummodo possessor in bona fide fuerit, ad quem sicut in aliis, ita etiam hic perceptio fructuum spectat; est autem præsentatio fructus juris patronatus. *cap. consultationibus* 19. *hoc tit. c. querelam 24. de elect. cap. cum olim 7. de causa poss.*

Et hoc quidem ita in dubio procedit, si præsentatio facta sit ante litem actualiter in judicio introductam: an vero idem dicendum lite mota seu pendente? discordant DD. & non pauci volunt, præsentationem tunc recipiendam, sed institutionem usque post finem litis differendam, propter text. *in cap. ex literis 7. h. t.* ibi: *antequam de jure patronatus controversia esset suborta.* Estque ratio, quia lite pendente non possunt fructus percipi, qui re evicta non possunt restitui: ita post Gloss. *fin. in eodem c. 7.* tenet Panor. *ibid. num.* 8. *& 9.* Barb. *in collect. ad d. cap. ex literis num.* 11. & inclinat Zoës. *h. tit. num. 43.* Verum mihi semper probabilius visum est, etiam lite pendente patronum cum effectu præsentare posse, dummodo ipsa possessio in dubium non vocetur, quæ est sententia Joan. & aliorum, de quibus attestatur Gloss. *in d. c. ex literis.* Innoc. *ibidem in v. suborta.* Rochi de Curte *h. t. vers. competens alicui n. 53.* & Host. *in summa h. t. vers. qui juris.* & communem dicit Panor. *d. l. num.* 6. poteritque textus *in dict. cap. ex literis*, & argumentum congrue explicari de casu, quo non constat, aliquem in pacifica possessione existere, sicut in facti specie illius *cap. ex literis.* miles probabiliter tunc prima vice præsentavit. Ratio autem est hujus senten-

tentiæ, tum quia pendente lite non debet aliquis privari commodo ſuæ poſſeſſionis. *cap. 2. ut lite pendente nihil innovetur.* tum, quia in præſentando ſolum attenditur poſſeſſio juris patronatus. *cap. cum Eccleſia 3. de cauſa poſſeſſionis & proprietatis, & c. ex literis 7. cap. conſultationibus hoc tit.* Non obſtat, quod evincenti in petitorio fructus reſtitui debeant. *L. certam 22. C. de Rei vind.* nam imprimis hæc regula fallit in iis fructibus, qui ex ſua natura ſunt tales, ut ſalvo uſu poſſeſſionis (qui per litem auferri non debet) reſtitui nequeant: ut ecce! pendente lite ſuper matrimonio poteſt maritus eo uti. *cap. 1. & 2. ut lite pendente.* quomodo hi fructus reſtituentur? Deinde recte etiam reſpondet Joannes Honor. *hoc tit. num. 58.* cum Ripa *in cap. cum Eccleſia. n. 93. in fine de cauſa poſſeſſ. & propr.* quod circa fructum juris patronatus deficiat ratio æquitatis, ex qua reſtitui debeat, cum jus patronatus non producat alios fructus, quos poſſeſſor lucretur, neque poſſeſſor præſentans inde locupletior evadat cum jactura proprietarii, ſicut contingit in aliis fructibus naturalibus, neque huic per ſe aliquid decedat, ſive ipſe poſſeſſor præſentet ſalvo jure ſuo poſt evictionem: quod ſi petitor contra perſonam præſentati rationabilem oppoſitionem haberet, crederem, ante inſtitutionem coram Epiſcopo audiendum.

Adde, ſi præſentatio lite pendente eſt valida, & admittenda ex ſententia Innoc. Joan. Hon. *dd. ll.* Joan. Andr. *in cap. quoniam ſub num. 7. hoc tit.* ergo acquiritur jus præſentato ad petendam & obtinendam inſtitutionem, eamque omnino ſuadet æquitatis ratio, cum diuturnior vacatio Eccleſiis præſertim Parochialibus diſpendioſa ſit. *c. quam ſit 6. de Elect. in 6. cap. 36. de Præb. in 6.* quæ plerumque per proviſores interim datos non æque bene, ac per proprios Parochos & Paſtores adminiſtrantur. Acquiritur autem poſſeſſio per unum actum præſentationis cum bona fide & ſecuta inſtitutione. Joan. Hon. *dict. loc. n. 69.*

De aliis Diviſionibus Juris Patronatus.

15 SEcunda diviſio Juris patronatus eſt, quod aliud ſit *hæreditarium,* & aliud *familiare* ſive *gentilitium: hæreditarium* dicitur, quod tranſit ad quoscunque hæredes etiam extraneos; *gentilitium* vero, in quo tantum ſuccedunt illi, qui ſunt de ſanguine & familia fundatoris. Res tota ex prima conſtitutione juris patronatus dependet; eſt enim in poteſtate fundatoris, an velit omnino remittere jus patronatus, vel ſibi tantum aut familiæ ſuæ, vel etiam aliis hæredibus reſervare. In dubio autem quando non ſatis conſtat de mente fundatoris, omne jus patronatus cenſetur hæditarium, neque tantum ad filios

vel consanguineos patroni, sed alios etiam hæredes extraneos devolvetur, nisi in fundatione, aut per consuetudinem, vel præscriptionem aliud introductum sit. Licet vero, ut jam dictum, in dubio jus patronatus præsumatur hæreditarium, eliditur tamen hæc præsumptio, & censetur potius gentilitium, si in constitutione juris patronatus semper fuerit habita mentio familiæ & descendentium, nunquam vero hæreditariæ qualitatis, quamvis expresse hæredes extranei exclusi non sint. Barb. *Juris Eccles. univers. dict. lib. 3. cap. 12. num. 20. & 22.* ubi etiam notat, quod ad probandum jus patronatus gentilitium leviores probationes sufficiant. Videtur addi posse ratio, quod qualitas gentilitia magis sit pro libertate Ecclesiæ, cum facilius extinguatur familia, quam hæreditas.

Præterea de istis hæredibus & successoribus in jure patronatus notandum est, quod eorum successio non fiat in capita, sed in *stirpes*, ita ut si ex pluribus patronis unus mortuus fuerit, relictis e. g. tribus hæredibus, isti tres hæredes unum tantum votum in præsentando habeant, ut in unum Clericum præsentandum conspirent, vel alternis vicibus singuli eorum præsentent. *Clement. 2. h. t.* Gonzal. *ad Reg. 8. Cancell.* Gloss. 45. *num.* 61. Steph. Grat. *Discept. forens. cap.* 521. *per tot.* Lambertin. *de Jure Patronat. lib.* 1. *part.* 2. *q.* 1. *princ. art.* 25. *& art.* 27. *& lib.* 2. *part.* 3. *q.* 4. *princ. art.* 7.

16 *Tertia* divisio est, quod jus patronatus aliud sit *activum*, aliud *passivum*. *Activum* est, ex quo patronus potest præsentare ad beneficium; *Passivum* vero, per quod certi de aliqua familia (si idonei adsint) exclusis extraneis, debent ad beneficium præsentari, & admitti. Barb. *d. l. num.* 52.

17 *Quarta* demum divisio est in *Jus Patronatus personale & reale. Personale* dicitur, quod cohæret personæ fundatoris, vel hæredis ejus, ubicunque locorum is existat: *reale* vero, quod cohæret loco, scilicet castro, prædio, & similibus bonis, idque transit non tantum ad hæredem fundatoris, sed etiam ad quemcunque possessorem talis boni, de quo reali Jure patronatus in sequentibus sæpius mentio fiet.

Quibus modis acquiratur, & amittatur Jus Patronatus?

18 TRes sunt causæ, ex quibus originaliter jus patronatus descendit, nimirum Ecclesiæ *fundatio, constructio, & dotatio*; reliqui vero patronatus omnes, & facultates, sive privilegia quæcunque nominandi, vel præsentandi Clericos per Concil. Trident. penitus abrogantur, exceptis tamen illis privilegiis, quæ magnis Principibus, vel in favorem studiorum generalium & Universitatum concessa sunt. Insuper

ſuper in eodem Concilio requiritur, ut is, qui jus patronatus prætendit, ejus titulum, ſcilicet fundationem, aut dotationem per authentica documenta probare debeat, niſi poſſit tanti temporis probare poſſeſſionem, quæ hominum memoriam excedat. Imo ſi prætendentes jus patronatus ſint perſonæ potentes, in quibus id jus plerumque ex uſurpatione, & injuſta occupatione quæſitum præſumitur, exactior probatio ad oſtendendum verum titulum requiritur, nec immemorialitas temporis eis aliter ſuffragatur, quam ſi præter reliqua ad eandem immemorialitatem probandam neceſſaria præſentationes per 50 annos continuatas, quæ omnes ſortitæ ſunt effectum, authenticis ſcripturis demonſtrare valeant. Videatur textus Concilii *Seſſ. 4. de Reform. cap. 12.* & *Seſſ. 25. de Reformat. cap. 9.*

19 Quærunt autem hoc loco Doctores, an copulative requiratur, ut unus idemque Eccleſiam fundaverit (id eſt, fundum dederit) & conſtruxerit, & dotaverit? Ratio dubitandi eſt, quia in *d. cap. 12.* Trident. dicitur, neminem poſſe obtinere jus patronatus, niſi qui Eccleſiam fundaverit & conſtruxerit. Nihilominus probabilius & magis communiter receptum eſt, fundationem, conſtructionem, & dotationem non copulative, ſed disjunctive requiri; adeoque dari jus patronatus etiam illi, qui tantum conſtruxerit, aut tantum dotaverit. Ita enim in *c. 3. h. t.* ſolius fundatoris: & in *cap. nobis 25.* tantum conſtructoris mentio fit, ac idem Concilium Tridentinum *dicto cap. 9.* non copulative loquitur, ex quo poſteriori Concilii textu *illud cap. 12.* recte declarari poteſt. Barb. *in eod. cap. 12. num. 16.* Abbas *in cap. ad audientiam num. 10. & 11. de Eccleſ. ædif.* Hoſt. *in ſumma hoc tit. num. 2.* Rota *p. 1. deciſ. 498. & p. 4. deciſ. 565. n. 2.* Quare ſi alius fundaverit, alius dotaverit, alius conſtruxerit, tres ejusdem Eccleſiæ diverſi patroni erunt, & niſi inter ſe ultro convenire velint, ut alternis vicibus unus tantum ſemper ex illis præſentet, omnes tres ad præſentandum admitti debent, & ſi diverſos præſentent, prævalebit is, qui majora vota habuerit, vel ſi paria ſint, quem Epiſcopus elegerit. *cap. quoniam 3.* ubi Panorm. *hoc tit.* Layman. *in Theol. Mor. lib. 4. tract. 2. cap. 13. num. 18. q. 8.* Item qui in Eccleſia altera vel Capellaniam erexit, ipſam Eccleſiam (ejusque nomine Rectorem vel Prælatum) habere debet pro compatrono, tanquam quæ fundum erigendo Altari dederit, niſi conſuetudine vel præſcriptione aliud introductum ſit. Panorm. *in cap. 3. de Eccleſ. ædific.* Præterea notabile eſt, quod docet idem Panormit. *in cap. 1. hoc tit. num. 6.* Laym. *d. c. 13. num. 2.* ſi plures ad fundi collationem vel ædificationem aut dotationem concurrant, ita ut ſinguli ſuas portiones ſive æquales, ſive inæquales conferant, omnes iſti Patroni futuri ſint.

20 Illud etiam quæritur, an ad acquisitionem juris patronatus specialis consensus Episcopi, ac reservatio fundatoris requiratur? Affirmat Henr. Zoëſ. *h. tit. num.* 4. quod alias censeatur Ecclesiam potius libere fundasse, & allegat Covar. *in Relect. cap. possessor. part.* 2. *§.* 10. *n.* 3. *in fine.* qui tamen non de quolibet Patrono in inferiori beneficio, sed volente præsentare Prælatum ad Ecclesiam Collegiatam loquitur. Sed video, alios magis communiter sentire, præter consensum Episcopi ordinario jure ad fundationem Ecclesiæ necessarium, non requiri specialem consensum ad constitutionem juris patronatus, nec expressam reservationem fundatoris, dummodo contrarium actum non sit, & illud jus remissum; eo quod SS. Canones per se hoc privilegium remuneratorium conferant fundatori. Barbos. *in Collect. ad cap. nobis* 25. *h. tit. num.* 2. *& Jur. Eccl. univers. lib.* 3. *cap.* 12. *n.* 35. Garc. *de Benef. p.* 7. *cap.* 9. *num.* 62. qui plures allegant.

21 Porro non tantum ex prima constructione vel dotatione Ecclesiæ acquiritur jus Patronatus, sed etiam, si post primam dotem constitutam novi fundi vel pecunia adjiciatur: verum hoc non indifferenter de quavis nova reparatione vel dotatione accipiendum est, sed de ea, quæ Ecclesiam quasi *ad non esse* redactam rursus *ad esse* produxit, ut si prius tota vel majori parte collapsa sit, ut reparata nova consecratione indigeat, vel si prior dos injuria belli aut quacunque ex causa interierit. Cæterum autem, qui Ecclesiam tantum a ruina præservat, vel in modica sui parte reparat, aut etiam extante prima dote novas divitias adjicit, talis pius benefactor tantum, non vero Patronus dicetur. Patronus enim proprie dicitur quasi pater Ecclesiæ, a quo habet, ut sit Ecclesia, sicut in Jure Civili Patronus dicitur, qui servum antea quasi pro non homine habitum, liberum & aliis hominibus in jure parem fecit. Garcias *de Beneficiis part.* 5. *cap.* 9. *n.* 50.

22 Hactenus de prima & originali constitutione juris Patronatus locuti sumus, quod ex tribus tantum emuneratis causis nascitur. At vero ubi jam semel per unum ex fundatione, dotatione, aut constructione constitutum est, ad alium deinceps variis modis transferri potest, non tantum per successionem hæreditariam, de qua in præcedentibus, sed etiam per contractum & actus inter vivos: circa quam proinde juris Patronatus translationem.

23 Nota I. Quod patronus Laicus libere jus suum Ecclesiæ vel Monasterio donare possit, etiam irrequisito consensu Episcopi *cap. unico h. t. in 6.* per quod corrigitur *cap. nullus* 17. *X. in eodem tit.* ubi prohibetur, ne Laicus aliquid Ecclesiastici juris irrequisito Episcopo præsumat Monasteriis donare; quod vero ulterius *in dicto cap. unico*

co additur, per talem donationem juri Episcopi, qui eidem assensum non præbuit, non derogari, intelligendum est juxta *cap. pastoralis 7. de Donationibus.* ubi deciditur, si Episcopus cum consensu Patroni Viris Religiosis aliquam Ecclesiam simpliciter concedat, per talem concessionem non tantum jus patronatus, sed etiam quiquid prius Episcopus de fructibus illius Ecclesiæ percipere potuit, transferri.

Nota II. Quod Laicus alteri Laico jus patronatus sine consensu Episcopi vel ejusdem Vicarii de hoc speciale mandatum habentis donare non possit, ut ex decisionibus Rotæ Romanæ, & aliis Doctoribus tradit Barb. *sæpe cit. c. 12. n. 246.* nisi alter Laicus fuerit compatronus: tunc enim, sicut ad evitandam discordiam præsentationis valet inter plures Patronos compositio, ut unus tantum alternis vicibus præsentet. *Clem. 2. h. tit.* ita ex eadem ratione valere debet, si unus ex Patronis in favorem alterius suo juri plane renuntiare velit. Piasec. *in Praxi Episc. p. 2. c. 5. num. 9.* Zerola *p. 1. v. Jus Patronatus §. 2.*

Nota III. Quod Ecclesia vel Monasterium obtinens jus patronatus non possit alteri Ecclesiæ, minus Laico illud jus donare sine ordinariis solennitatibus ad alienationem rei immobilis Ecclesiasticæ requisitis; quia jura ista incorporalia rebus immobilibus accenseri *in tit. de Rebus Ecclesiæ non alienand.* demonstratur.

Nota IV. Jus Patronatus, quamvis Laicis competat, nihilominus esse spirituale, aut spirituali annexum, & tantum personam Laici ex privilegio Pontificis ad id esse habilitatam, adeoque sine vitio simoniæ vendere, aut pro re aliqua temporali permutare non posse. *c. de jure 16. h. t.* Quod si aliquis defacto jus patronatus vendere, aut alio contractu improbato in alium transferre præsumat, præter excommunicationem a judice Ecclesiastico infligendam, jus patronatus ipso facto amittit, & Ecclesia deinceps libera erit. Trid. *dict. Sess. 25. de Reform. cap. 9.* pretium quoque neque venditori, qui jus patronatus vendere non potuit, neque emptori, qui in mala fide fuit simoniace emendo, sed potius Ecclesiæ, quæ per talem venditionem injuriam passa est, applicandum erit. Panor. *in d. c. 16. h. tit. n. 3.*

Nota V. Licet jus patronatus tanquam spirituale per se vendi nequeat, si tamen *reale* sit, & annexum certis bonis, vel etiam certæ hæreditati, recte accessorie cum ipsis bonis aut hæreditate vendi poterit, dummodo in venditione de jure patronatus, specialis conventio, & propter id augmentum pretii non interveniat. Textus & interpretes *in cap. ex literis 7. & cap. cum sæculum. 13. h. t.* Suar. *de Simonia c. 28. n. 13.* Bonac. *de Simonia quæst. 4. §. 11. n. 5.* ut autem jus patronatus censeatur *reale*, debet vel ex prima fundatione, vel suc-

cedente consuetudine, aut praescriptione ita esse introductum, ut semper possessoribus talium bonorum praesentatio competat; alias *personale* censebitur.

Not. VI. Etam per contractum feudalem & emphyteuticum cum universitate bonorum, vel bonis certis transferri jus patronatus, ita ut ille, cui bona jus patronatus annexum habentia in feudum vel emphyteusin data sunt, libere praesentare valeat. Item si maritus hujusmodi bona in dotem acceperit, non uxor ejus, sed ipse praesentationem exercebit, cum ad maritum dominium civile dotis, & jus percipendi fructus ex re dotali pertineat. Menoch. *Cons. 66. n. 27.* Mantic. *decis. 140. n. 2. & 13.* Barb. *saepe dict. cap. 12. n. 223.*

24 Verum quid de conductore talium bonorum dicendum sit? multum dissentiunt Doctores propter textum ambiguum *in cap. ex literis 7. h. t.* ubi quidem dicitur, jus patronatus transire in illum, qui bona *ad firmam* tenet, sed non satis explicatur, qualis contractus per ista verba denotetur: quidam enim de locatione, quidam de contractu emphyteutico accipiunt. Omnium probabilior videtur sententia Panor. *in eod. cap. 7. num. 5.* Barth. *l. 1. Cod. de Jure Emphyteutico. n. 8.* Menoch. *Consil. 90.* esse distinctionem faciendam inter locationem ad longum tempus v. g. 10. annorum; & inter locationem, quae fit ad brevius tempus: in locatione ad tempus longum dicendum est, jus patronatus transire in conductorem, non autem in locatione ad tempus modicum: tum quia conductor ad longum tempus habetur pro possessore. *l. 1. §. 3. ff. de Prioribus*, & fructus regulariter omnes, qui specialiter excepti non sunt, percipere potest, quod secus est in conductore modici temporis, qui non omnes omnino, sed ordinarios tantum fructus percipiendi jus habet: tum quod illa verba *ad firmam*, sint termini linguae Anglicanae, ex quibus locatio ad tempus longum intelligitur, ut notat Barth. *dict. loc.* & colligitur ex *eodem cap. 7. & ex cap. 2. de Locato.* item *ex cap. querelam. Ne Praelati vices suas &c.* quae *Capitula* Anglis scripta sunt, ut ex eorum inscriptione patet. Non desunt tamen, qui de locatione modici temporis idem volunt, nisi jus praesentandi fuerit nominatim exceptum, cum Barbos. *in Collect. ad cap. ex literis 7. hoc tit. sub num. 4. vers. ego tamen.* quo & inclinat Zoës. *hoc tit. n. 39.* Putarem, praeter consuetudinem loci etiam attendendum, sub qua amplitudine fiat locatio, an scilicet tantummodo circa fructus ordinarios naturales conveniatur, vel an generaliter exercitium quoque aliorum jurisdictionalium bonis adhaerentium pacto includatur, iisque conductor uti soleat, ut hoc casu idem de jure patronatus probabiliter censeri possit.

Nota VII. Quod creditor, cui castrum aut bonum aliquod habens

bens annexum jus patronatus oppignoratum est, non possit uti illo jure patronatus, prout satis aperte deciditur. *in cap. cum Bertholdus* 18. *de Sententia & Re judicata.* Ratio redditur a Panorm. *in dict. cap. 7. h. t. n.* 5. & Gloss. *in eodem cap.* 18. *in fine.* quod creditor fructus pignoris aliter percipere non possit, quam si velit debitori restituere, vel in sortem imputare; atqui, si præsentaret Clericum, isque institueretur, perciperet fructum, quem nec debitori restituere, nec in sortem imputare valeret.

25 Nota *ultimo*, quod publicatis & confiscatis bonis Patroni propter delictum ejus etiam jus patronatus ad fiscum deferatur, ex generali Regula, quod cum universitate bonorum etiam transeat jus patronatus; sed hoc si jus patronatus *reale* sit; si vero sit *personale*, extinguetur, & Ecclesia libera erit: si gentilitium, devolutio fiet ad alios consanguineos, quibus delinquens in jure quæsito per suum factum præjudicare non potuit, juxta regulam, quod factum cuique suum non alteri nocere debeat. Barbos. *dicto loco num.* 238. Zoës. *eod. tit. num.* 26. argumento etiam possunt esse, quæ de fideicommisso familiæ non confiscando docet Fach. *l. 4. Controv. c. 50.* & de Feudo *lib. 7. c.* 20.

26 Amittitur jus patronatus. I. Si Ecclesia notabiliter destruatur, vel etiam dos & reditus penitus deficiant; neque revivifcet, licet Ecclesia rursus ædificetur, vel dotetur, nisi prior Patronus ad reædificandum vel dotandum concurrerit. II. Si patiatur Patronus ex Ecclesia patronata fieri collegiatam, aut Monasterium, ex tunc enim cessabit præsentatio, & succedet electio. Sine consensu autem Patroni Status Ecclesiæ in ejus præjudicium mutari non potest. Mager. *de Advocat. cap.* 10. *n.* 372. Gutt. *in cap. nobis* 25. *h. t. n.* 26. Layman. *in Theol. mor. lib.* 4. *tract.* 2. *cap.* 13. *num.* 12. III. Deficientibus successoribus aut extincta familia Patroni. IV. Per non usum amittitur jus patronatus, si duabus saltem vicibus patronus non præsentarit: cum enim jus patronatus sit Ecclesiæ aliquo modo grave, & Episcoporum liberæ collationi præjudicans, econtra vero libertas Ecclesiæ favorabilis, ideo per omissionem duarum præsentationum censetur patronus suo juri renuntiasse, sicut alias privilegia onerosa per non usum aut usum contrarium facile amittuntur. Barb. *dicto loco num.* 227. V. Si patronus beneficiatum vel quemcumque Clericum Ecclesiæ patronatæ sine causa necessariæ defensionis occiderit aut mutilarit. *cap. in quibusdam.* §. *sacri* & *cap. ad aures* 10. *de pœnis.* VI. Si patronus fiat Hæreticus, Apostata vel Schismaticus, ut notatur *in cap. finali de Hæreticis.* VII. Si patronus se ingesserit in perceptionem fructuum beneficii, eos vel in proprios usus convertendo, vel saltem impediendo, ne ad beneficiatum, aut eum, ad quem de

jure

jure spectant, perveniant. Trid. *Sess.* 22. *de Ref. cap.* 11. VIII. Denique ex eodem Concilio Trident. *Sess.* 25. *de Reform. cap.* 9. statutum est, ut, qui jus patronatus sibi competens contra Canonicas Sanctiones per venditiones vel alium titulum & modum prohibitum in alium transferre præsumpserit, ipso facto eodem privatus existat.

27 Utrum autem Episcopus valeat jus patronatus extinctum de novo alicui Laico donare? videatur Riccius *in praxi aurea. p.* 3. *res.* 483. ubi negative respondet, quia certis tantum modis constituitur jus patronatus, & Episcopus non potest Ecclesiis novum onus imponere. Non videtur tamen negandum, quin aliquando Laico præsertim minorenni, si v. g. ob non usum amiserit jus patronatus, possit Episcopus per restitutionem in integrum succurrere.

Sed & istud notabile est, quod privatio juris patronatus ex causa delicti, tunc effectum habeat, si sententia judicis declaratoria secuta fuerit, tametsi delictum notorium extiterit. Mager. *de Advocatis t.* 15. *num.* 875. Gail. 2. *Obs.* 51. *num.* 9. Grammat. *decis.* 15. *n* 8.

28 Demum pro coronide breviter annotandum, quod licet, ut superius dictum, patrono incumbat onus defendendi Ecclesiam, & propterea etiam Advocatus Ecclesiæ nuncupetur *in cap. præterea 4.* & *cap. cum autem 24. h. tit.* in quibusdam tamen Europæ partibus, præsertim vero in Germania & Gallia receptum sit, ut quidam Advocati Ecclesiæ (germanice Vogt-Herren) dicantur, qui patroni non sunt, neque ex hoc solo titulo Clericum ad Ecclesiam vacantem præsentare possunt, nisi aliunde, puta ex fundatione &c. id ipsis competat. Munus igitur istorum advocatorum præcipuum est, Ecclesias contra violentas oppressiones defendere, curam & inspectionem habere, ne bona Ecclesiæ male dissipentur, aut alienentur; & propterea etiam illis nonnunquam cum consensu Episcopi constituitur jus aliquam partem de fructibus Ecclesiarum, sive deinde in pecunia, frumento vel avena percipiendi. *d. cap. præterea.* Advocatia & ea suprema competit Imperatori in suo imperio respectu omnium Ecclesiarum tam majorum, quam minorum. Item Principibus & Dominis territoriorum circa Ecclesias in suis territoriis sitas. Inferiores quoque Domini, uti Comites, Barones, & Nobiles hoc jus Advocatiæ vel ex antiqua consuetudine, vel speciali contractu cum certis Ecclesiis authoritate superioris inito sibi vendicant.

Amittitur jus advocatiæ iis ferme modis, quibus jus patronatus, & in specie (quod nostris temporibus persæpe contingit) si Advocatus eo jure abutatur ultra censum sibi constitutum usurpando bona, fructus, aut jura Ecclesiæ, in personas Ecclesiasticas dominando &c. *cap. in quibusdam 12. de Pœnis. cap. generali. de Elect. in 6.* junct.

con-

conſtit. Frideric. *in tit. de Pace tenend. & ejus viol. §. publici latrones. verſ. quicunque advocatiam.* Gail. *lib. 2. Obſervat. 54. num. 6.* De iſto jure advocatiæ videri poterit inſignis tractatus, quem edidit Martinus Magerus, ubi rem totam latiſſime exponit, & *cap. 14. & cap. 16.* prolixius tractat, qualiter ob non præſtitam defenſionem jus advocatiæ, & exigendi cenſum amittatur.

TITULUS XXXIX.

De Cenſibus, Exactionibus, & Procurationibus.

SUMMARIA.

1. *Epiſcopi poteſtas dividitur in legem Jurisdictionis & legem Diœceſanam.*
2. *Cenſus quid, & quotuplex?*
3. *Cenſus novus poſt fundationem non poteſt imponi Eccleſiis, exceptis quibusdam caſibus.*
4. *Seminarium Clericorum in qualibet Eccleſia Cathedrali erigendum.*
5. *Cathedraticum quid?*
6. *Solidi olim quantus valor?*
7. *Cathedraticum an poſſit tolli præſcriptione.*
8. *Charitativum ſubſidium quid?*
9. *Charitativi ſubſidii exigendi cauſæ.*
10. *Charitativum ſubſidium tantum exigitur ab Eccleſiaſticis beneficiatis.*
11. *Non ſolutum exigitur a ſucceſſore beneficii.*
12. *Monaſteria ſunt libera a lege Diœceſana & charitativo ſubſidio, niſi exigatur a propriis Prælatis Ordinis.*
13. *Procuratio quid?*
14. *Procuratio poteſt ſolvi vel in natura, vel in pecunia.*
15. *Valet conſuetudo non ſolvendi procurationem.*
16. *Præter procurationem non debet quid aliud a viſitatoribus accipi vel exigi.*
17. *Procuratio non debetur a ſingulis Eccleſiis eadem die viſitatis.*
18. *Portio Canonica quid & quotuplex?*
19. *Qualiter exigatur de relictis ad pias cauſas, & decimationibus.*

1 IN *cap. dilectus 18. de Offic. Jud. Ord.* poteſtas Epiſc. dividitur *in legem Jurisdictionis*, & *legem Diœceſanam:* atque ut Gloſ. ibid. interpretatur, *lex Jurisdictionis* illa dicitur, quæ conſiſtit *in dando*, ut in datione ordinum, beneficiorum, diſpenſationum, ſententiarum judicialium, & ſimilium; lex vero *Diœceſana* eſt, quæ conſiſtit in *recipiendo*, & verſatur circa illas exactiones, quas Epiſcopus a ſuis Diœceſanis petere recipereque poteſt.

Porro de iis, quæ ad *legem Jurisdictionis* pertinent, frequenter hactenus in diverſis titulis diximus; hic

hic autem principaliter de *lege Diœcesana*, sive exactionibus Episcopalibus, quæ beneficiis Ecclesiasticis (de quibus hactenus egimus, & in *hoc libro Tit. XII. Ecclesiastica beneficia sine diminutione*, aut oneris additione conferenda diximus) imponuntur, tractatur. Habent istæ exactiones sua specialia nomina in jure; alia enim exactio dicitur *Census*, alia *Cathedraticum*, alia *Charitativum subsidium*, & alia denique *Portio Canonica*.

De Censibus.

2 VAria censuum acceptio traditur a Cov. *lib. 3. Ref. c. 7. num. 1.* magis propria est illa, quod census accipiatur pro æstimatione bonorum in ordine ad tributa solvenda juxta *l. 4. ff. de Censibus.* vel etiam pro ipso tributo annuo proportionaliter secun um cujusque facultates Principi solvendo, ducta Ethymologia a *censendo* sive æstimando patrimonio. In nostro proposito census nihil est aliud, quam pensio quædam de proventibus certæ Ecclesiæ aut Beneficii, Episcopo, vel aliis, de ejusdem authoritate, persolvenda.

Dividitur iste census, quod alius sit *antiquus*, alius *novus*, uterque perpetuus vel temporalis. *Antiquus census* dicitur, qui fuit impositus tempore fundationis vel consecrationis Ecclesiæ: nam eo tempore non tantum Episcopus sibi ipsi, sed etiam patronis & fundatoribus, vel aliis quibuscunque ex justa causa & cum consensu fundatorum moderatum censum constituere potest, per textum & DD. *in c. præterea 23. de Jur. Patr. in c. quanto 16. h. t.*

3 Econtra *novus census* dicitur, quem Episcopus primum post fundationem aut consecrationem Ecclesiis imponit, de quo vero censu exstat prohibitio Concil. Lateranens. *in c. prohibemus 7. h. t.* ne ab Episcopis, Abbatibus, vel aliis Prælatis novi census imponantur Ecclesiis, nec veteres augeantur, nec partem redituum suis usibus Prælati appropriare præsumant. Si quis vero aliter fecerit, irritum, quod egerit, habeatur. Gonzal. *ad Reg. 7. Cancell.* Gl. *5. num. 4.*

Verum ab hac Concilii constitut. quidam casus excipiuntur, in quibus permittitur Episcopis novum censum imponere. I. Si Episcopus Ecclesiam aliquam a sua Jurisdictione eximat (quod ex justa causa & cum consensu sui Capituli facere potest, ut tradit Barb. *de Offic. Episc. p. 3. alleg 89. n. 5.*) in recognitionem beneficii censum & pensionem aliquam sibi poterit reservare, prout id ipsum facit Pontifex, quando Ecclesiam a Jurisdictione Episcopi eximit, vel in suam protectionem specialiter recipit. *cap. cum venerabilis 21. h. t.* non tamen potest Episcopus imponere censum Ecclesiæ, quam de manibus Laicorum eripuit. *cap. Ecclesiis 9. h. t.* II. Dicta prohibitio Lateran. ex communi Doctorum sententia tantum intelligitur de censibus perpetuis, quibus ipsum bene-

beneficium perpetuo gravatur, non vero de cenſibus temporalibus, qui ad certos annos, vel etiam ad vitam beneficiati imponuntur, dummodo juſta cauſa interveniat. Cauſas autem juſtas conſtituendi novum cenſum vel penſionem recenſet Barb. *dict. p. 3. alleg. 85.* videlicet ſi ex duobus litigantibus de beneficio unus cedere velit reſervata ſibi aliqua penſione beneficii. *cap. de cætero 5. de transact. cap. niſi eſſent 21. de Præbendis.* ſi beneficiatus decrepitus aut ægrotus renuntiet beneficio penſione tamen alimentorum loco ſibi data. Item pro ſuſtentatione pauperum Scholarium, vel aliorum indigentium, aut pro neceſſitate Eccleſiæ Cathedralis ad ejus reparationem, aut ad ſolvenda debita pro Epiſcopatu contracta. Illud addendum, quod impoſitio penſionis debeat fieri beneficio vacante; nam eo impleto ſine conſenſu beneficiati fieri non poſſet, utpote cui per collationem jus ad omnes reditus beneficii quæſitum eſt. Requirit etiam Barboſa *dict. alleg. 85.* ad impoſitionem penſionis conſenſum Capituli & alias ſolennitates ad alienationem rerum Eccleſiaſticarum requiſitas: ſed collato *num. 2. 5. & 6.* intelligendus videtur de cenſu ſeu penſione perpetua.

4 III. In Conc. Trid. *Seſſ. 23. de Reform. cap. 18.* ſtatutum eſt, ut in qualibet Eccleſia Cathedrali Seminarium aliquod erigatur, in quo juvenes & adoleſcentes educentur, ac in diſciplina Eccleſiaſtica inſtruantur, ad quod Seminarium conſervandum, & ſuſtentandum poterit Epiſcopus omnibus quibuscunque beneficiis ſuæ Diœceſis certam penſionem perpetuo imponere, ut *in eod. c. 18.* latius habetur.

De Cathedratico.

5 CAthedraticum ſunt de jure *duo ſolidi*, qui de reditibus Eccleſiarum Epiſcopo annuatim perſolvendi ſunt in recognitionem & honorem Cathedræ Epiſcopalis. *c. conquerente 16.* & ibi Gloſſ. *de Officio Ordinarii.* Quia vero inter DD. non ſatis convenit, quantæ æſtimationis fuerit olim *ſolidus*, quem alii pro aureo, alii pro minori valore accipiunt, ut videre eſt apud Cov. *de Veter. Coll. numiſm. cap. 3. in princ. num. 3.* & *§. 2. num. 5.* & *Var. Reſol. lib. 1. cap. 11. n. 3.* ideo hac in re ad conſuetudinem locorum attendendum erit, de qua alicubi major, alicubi minor pecunia ſolvitur. Gl. *in d. c. conquerente V. duos ſolidos.* Alio nomine hæc exactio etiam *Synodaticum* appellatur, eo quod in Synodo Epiſcopali, quæ ſingulis annis ex præſcripto juris celebrari deberet, ab omnibus Parochis, & beneficiatis ad Synodum vocatis danda ſit; hodie vero multis locis uſu receptum eſt, ut in Synodo Decanali ſive Conventibus & Capitulis ab Archi-Presbyteris & Decanis ruralibus celebratis, ipſis Decanis loco Epiſcopi Cathedraticum per-

 ſol-

ſolvatur ad Epiſcopum deferendum.

6 Hanc exactionem duorum ſolidorum Epiſcopus ab omnibus Eccleſiis & beneficiatis ſuæ Diœceſis exigere poteſt, exceptis Monaſteriis, quæ regulariter ſunt *a lege Diœceſana* exempta, niſi ſpecialiter in uno vel altero caſu expreſſe in jure incluſa reperiantur. *cap. inter cætera 8. cauſa 10. q. 3. c. cum pro utilitate 34. cauſa 16. q. 1.* Barb. *de Offic. Epiſc. alleg. 86. in fin. & alleg. 87. n. 45.*

7 Utrum autem præſcriptione aut conſuetudine Cathedraticum abrogari poſſit, dubitatur? non pauci ſentiunt, præſcribi contra Cathedraticum haud poſſe, niſi præſcriptione immemorialis temporis; quæ juxta *cap. ſuper quibusdam de V. S.* vim privilegii obtinet. Citati apud Barboſ. *dict. Alleg. 86. n. 44.* Ratio eorum, quantum conjicio, eſt, quod, cum Cathedraticum debeatur in ſignum obedientiæ & reverentiæ Epiſcopo, ſicut contra hæc præſcribi non poteſt, ita nec contra Cathedraticum, ſicut nec contra Procurationem debitam ex viſitatione. *c. cum non liceat 12. & c. cum ex Offic. 16. X. de Præſcript.* ſed quia de præſcriptione Cathedratici non habetur textus expreſſus; aliunde autem conſtat, contra jura Epiſcopalia, imo contra ſubjectionem, dari præſcriptionem. *cap. de quarta. cap. auditis. de præſcript. cap. cum perſona eod. in 6.* Barboſ. *de Offic. Epiſcop. p. 3. alleg. 128. num. 3. & 8.* ideo vix erraret, qui contrarium teneret: poteſtque dari differentia inter Procurationem & Cathedraticum, quod illa, ſtante jure viſitandi, veniat ex naturali conſequentia, ne Epiſcopus abſterreatur a viſitatione, ſi debeat eam ſuis ſumptibus peragere, cum dignus ſit operarius alimentis &c. Obedientia autem & reverentia poſſit exhiberi etiam præter ſolutionem Cathedratici, ſicut in Monaſteriis ad Cathedraticum non obligatis exemplum eſt; imo etiam contra procurationem conſuetudinem admittit Conc. Trid. *Seſſ. 24. de Reform. cap. 3.*

De Charitativo ſubſidio.

8 *CHaritativum ſubſidium* eſt quædam exactio extraordinaria propter manifeſtam & rationabilem cauſam cum Charitate a ſubditis poſtulata. *cap. cum Apoſtolus 6. hoc t.* ubi: *prohibemus*, inquit Concil. Lateran. *ne Epiſcopi ſubditos ſuos exactionibus gravare præſumant: ſuſtinemus autem pro multis neceſſitatibus, quæ aliquoties ſuperveniunt, ut, ſi manifeſta & rationabilis cauſa extiterit, cum Charitate moderatum ab eis valeant auxilium poſtulare.* Verum hæc non ita accipienda ſunt, quaſi ſubditi pro ſuo arbitrio dare, vel denegare poſſint Charitativum ſubſidium, ſed, licet ab initio cum Charitate, & demonſtrata neceſſitate peti debeat, ex poſt facto tamen propter eandem neceſſitatem ex naturali æquitate & lege Charitatis ſubditi omnino ad præſtandum auxilium

lium

lium obligantur, & compelli possunt. Innoc. & Pan. *in d. c. 6. h. t.*

9 Porro justæ causæ petendi Charitativum subsidium, quamvis omnes & singulæ in specie exprimi facile non possint, & textus tantum in genere manifestæ & rationabis causæ mentionem faciat, ideo potissimum in judicio & conscientia superioris positum sit, quænam talis rationabilis causa censeri debeat, teste Panormit. *in eodem c. 6. n.* 4. Interim tamen unam vel alteram causam præ cæteris rationabilem referunt DD. Ita in primis a Sacra Congregatione declaratum ajunt, novum Episcopum posse propter expensas in sui electione, confirmatione & consecratione factas Charitativum subsidium exigere. Præterea etiam sufficiens causa petendi subsidium communiter reputatur, si Episcopus magnas fecit expensas pro causis & negotiis totius Diœcesis. Item si debita pro bono communi Ecclesiæ vel totius Episcopatus contracta dissolvere velit: si ex causa publica & necessaria ad Papam vel Imperatorem aut Concil. generale vel provinciale venire debeat. Barb. *de Offic. Episc. alleg. 87. num. 26. & seq.* Tamb. *de Jure Abbat. tom. 3. disp. 10.*

10 Exigitur autem Charitativum subsidium tantum a Personis Ecclesiasticis ratione suorum beneficiorum, non vero a Laicis, ut ex *dict. cap. conquerente. de Offic. Ordinarii & c. 5. & 7. causa. 10. quæst. 3.* satis colligitur: licet enim *in cap. cum Apostolus hoc tit.* generaliter dicatur, Charitativum subsidium a subditis exigi posse, tamen in [illegible]pria significatione Diœcesani [illegible]ci non dicuntur subditi Episcopi, quamvis quoad aliqua spiritualia forum Ecclesiasticum recognoscere debeant, ut recte not. Gloss. *in* Clem. *I. V. subditos de Foro compet.* Quod si Episcopus non tantum sit Episcopus, sed etiam Princeps & Dominus Territorii, tunc qualiter ab illis, utpote veris suis subditis, steuras & collectas exigere valeat, nostri fori non est, hic & nunc examinare, sed ex generalibus Imperii legibus & usibus petendum. Notanter dixi; *a personis Ecclesiasticis* ratione beneficiorum postulari Charitativum subsidium; unde Clerici, qui beneficium non habent, licet habeant ampla bona Patrimonialia, vel qui beneficium quidem habent, sed ita tenue, ut præter congruam sustentationem nihil ipsis de fructibus supersit, ad Charitativum subsidium non obligantur, ut Navar. resolvit *de Censibus Consilio 5.* & Barb. *dict. loc. n. 48.* & sequentibus.

11 Ubi etiam istud notabile ponit, quod Charitativum subsidium ab Antecessore in beneficio petitum & non solutum possit a successore tanquam onus reale, & tributum beneficio impositum exigi. *arg. l. Imperatores 7. ff. de Publ. & vectig.*

12 De Monasteriis dubitatur, utrum ad Charitativum subsidium Episcopo teneantur? Pro affirmativa fa-

cit text. *in Clem. 1. de Excessibus Prælat.* ubi dicitur, quod Episcopi in exigendo Charitatis subsidio ab exemptis eorumque Subditis excedant nimium contra eos. Unde a contrario videtur inferri posse, quod moderatum subsidium a Monasteriis & quibuscunque exemptis peti valeat. Nihilominus sententia negativa communiter recepta est, quia Charitativum subsidium est de lege Diœcesana, a qua omnia Monasteria sunt exempta, nisi quatenus expresse reperiuntur comprehensa. *cap. ne pro cujuslibet 16. quæst. 1.* Non obstat textus *dict. Clement 1.* quia intelligitur de exemptis & Monasteriis habentibus Parochias, vel Ecclesias sæculares, quæ exemptæ non sunt, ex quibus antequam ad Monasteria pervenerunt, jura Episcopalia persolvi consueverunt, ita ut de illis etiam imposterum persolvi debeant. *Clement.* 1. *h.t.* nam res transit cum suo onere, & Monasterio exempto, non hoc ipso omnes ejus Parochiæ exemptæ sunt. *c. ex ore* 17. *de Privilegiis.* Barb. *dicto loco n.* 45. Tambur. *de Jure Abbatum tom. 3. disp.* 10. *q. 4. n. 3.*

De Abbatibus & aliis Prælatis Episcopo inferioribus docet idem Tambur. *dict. lib. q. 2. & 3.* quod saltem ex consuetudine & privilegio possint a Monasteriis & Ecclesiis sibi subjectis justis de causis (quas *dict. q.* 3. enumerat) Charitativum subsidium exigere.

De Procurationibus.

13 PRocuratio non est aliud, quam victus & sustentatio debita Episcopo pro eo tempre, quo Ecclesias suæ Diœcesis visitat, danda ex redditibus Ecclesiarum visitatarum. Licet enim Episcopi alias largos reditus habeant, ut tamen eo facilius permoveantur ad visitationem Ecclesiarum, jure constitutum est, ut tempore visitationis suis sumptibus parcere, & procurationes ab ipsis Ecclesiis exigere possint, cum suis stipendiis nemo facile militare soleat.

14 Circa istas procurationes primitus quidem constitutum fuit ab Innoc. IV. & Greg. X. *in c.* 1. *&* 2. *h. t. in 6.* ne earum nomine pecunia visitatori daretur, sed victualia ipsa in natura subministrarentur, id tamen postea Bonif. VIII. *in c. 3. eod. tit.* correxit, & liberum reliquit visitatis, utrum pecuniam, vel victualia dare velint; quod ipsum deinde Concil. Trident. *Sess. 24, de* 15 *Reform. cap. 3.* confirmavit, adjiciens, ut in iis locis, in quibus consuetudo est, ut nec victualia, nec pecunia, nec quidquam a visitatoribus accipiatur, sed omnia gratis fiant, id omnino observetur. 16 Illud quoque, quod jam prius in dicto *cap.* 1. *&* 2. *h. tit. in* 6. prohibitum erat, repetiit Concil. Trid. ne videlicet extra procurationem pecunia, aut munus quodcunque etiam oblatum, a visitatoribus, vel iis, quos secum habent, accipiatur, consuetudine quacunque etiam immemoriali non obstante, adeo ut præter dupli restitutionem intra mensem faciendam, aliis insuper pœnis a

Sy-

Synodo Provinciali determinandis accipiens puniri debeat.

Præterea advertit Panor. *in cap. procurationes 23. hoc tit. n. 4.* quod Episcopus sive visitator non possit computare expensas, quas facit in emendis aut conducendis equis, minus æstimare equos mortuos, vestes detritas &c. cum tantum victualia, aut eorum æstimationem accipere de jure permittatur: exceptionem aliqui ponunt apud Barb. *in Collect. ad d. c.* Trid. *n. 30.* in Prælato a S. Pontifice delegato, cui, ajunt, deberi mercedem equorum, & viaticum, ut possit de loco ad locum commode transire.

17 Cæterum omnes quidem Ecclesiæ visitatæ (exceptis Oratoriis, *cap. fin. hoc tit.* & ex quorundam sententia Hospitalibus & similibus piis locis. Zerola *in praxi Episcoporum. p. 2. V. visitatio* §. *6. dub. 7.*) procurationem visitatori præstare debent, ita ut nec Monasteria ab ea exempta sint, juxta Trident. *dict. cap. 3.* & *cap. sopitæ* 14. *hoc tit.* Si tamen Episcopus una die plures Ecclesias visitaverit, non a singulis singulas procurationes exigere, sed una tantum procuratione pro illa die sufficiente contentus esse debet, atque ad eam præstandam non una sola Ecclesia gravari, sed etiam reliquæ illa die visitatæ juxta proportionem suorum redituum concurrere debent, per text. & DD. *in cap. cum instantia* 17. §. *sane* & *cap. procurationes 23. X. hoc tit. cap. 3. eod. tit. in 6.*

De Portione Canonica.

18 Canonica *Portio* est pars aliqua, quæ ex institutione Canonum de iis, quæ in testamento relinquuntur Ecclesiis, item de decimis ad Ecclesias Parochiales spectantibus, Episcopo debetur: introducta est illa portio ex similitudine legitimæ patri vel patrono debitæ in bonis filii vel liberti, ad instar cujus visum fuit in bonis Ecclesiarum certam portionem Episcopo adscribere, qui quasi Pater & Patronus spiritualis earum habetur, & nomine Episcopi hoc loco intelligit Barb. *de Offic. Episc. part. 3. alleg.* 68. *num. 8.* etiam inferiores Prælatos respectu Ecclesiarum sibi subjectarum, in quibus habent quasi Episcopalem jurisdictionem.

Est autem hæc portio Canonica duplex, ut jam insinuatum, una, quæ debetur ex relictis Ecclesiæ, altera quæ debetur ex decimationibus; & cum regulariter de jure *quarta pars* relictorum vel decimarum assignata sit Episcopo (nisi consuetudo tertiam partem introduxerit) ideo aliis nominibus hæc portio Canonica dividitur *in quartam relictorum ad pias causas*, & *quartam decimarum.* Quod attinet ad

19 *quartam relictorum ad pias causas*, sciendum est, quod de jure ex omnibus illis, quæ testator indeterminate, sive Ecclesiæ Cathedrali, sive inferioribus quibuscunque Ecclesiis aut Monasteriis legavit, Episcopus quartam vel tertiam partem

tem juxta locorum consuetudinem exigere possit. *cap. requisivisti* 15. *de Testam.* Notanter autem dixi, quæ testator *indeterminate* Ecclesiis reliquit; nam si expresse & in specie pro fabrica Ecclesiæ, pro ornamentis, luminaribus, pro anniversario, septimo, vigesimo & trigesimo die, sive alias ad perpetuum cultum Divinum testator legasset, ex talibus relictis portio Canonica non deberetur. *cap. fin. de Testament.* Præterea ex textibus citatis communiter notant DD. quod portio Canonica tantum exigatur ab Ecclesiis & locis piis, non autem ex iis, quæ personis relinquuntur, ut ideo non debeatur portio Canonica Episcopalis, si testator aliquid reliquerit pauperibus in genere vel in specie.

De *quarta decimationum* similiter sciendum est, quod tempore primitivæ Ecclesiæ, quando Episcopi erant pauperes, statutum fuerit, ut de oblationibus Ecclesiis factis sumerent medietatem *c. antiquos* 10. *q.* 1. & procedente tempore tertiam partem ex fructibus Parochialium Ecclesiarum cum onere tamen fabricæ, id est, ut illas Ecclesias ruinosas reficere tenerentur. *c. unio* 10. *quæst.* 3. De jure recentiori tantum Episcopis concessum est, ut de decimis ad Ecclesias Parochiales pertinentibus quartam partem sine onere tamen fabricæ accipere possint. *cap. conquerente. de Offic. Ordinarii c. de quarta de Præscript.* plura de istis quartis tractare prætermittimus, quia jam passim in desuetudinem abierunt, & quadraginta annorum spatio posse contra portionem præscribi, text. est *in cap. de quarta X. de Præscript.* & plura videri poterunt apud Barbos. *de Offic. Episc. p.* 3. *alleg.* 86.

4

De portione Canonica debita Parocho, quando quis extra Ecclesiam Parochialem eligit sepulturam, dictum est supra *in Tit. de Sepulturis n.* 13. & textus sunt *in c. 4. c. cum super c. certificari c. in nostra. de Sepult. Clem. dudum. eod. tit.*

TITULUS XL.

De Consecratione Ecclesiæ, vel altaris.

SI Judæi loca, in quibus Domino sacrificia offerebant, Divinis habebant supplicationibus consecrata, multo magis apud Christianos id fieri convenit, ubi non jam illa umbratilia sacrificia & præfigurativa tantum nostrorum, sed verum Sacrificium immaculati corporis & sanguinis Domini offertur.

§. I.

§. I.

SUMMARIA.

1. *A quo & quibus ceremoniis Ecclesiæ sint consecrandæ?*
2. *Quibus casibus destructæ & reædificatæ Ecclesiæ consecrari debeant?*
3. *Specialis etiam consecratio Altaribus impendenda est.*
4. *Quid sit Altare portatile & fixum; Et quibus casibus execrentur?*
5. *Calices & patenæ specialiter consecrari, & ex certa materia perfici debent.*
6. *An consecratio repetenda, si calici nova deauratio accedat?*
7. *Quare Campanæ Ecclesiarum benedicantur, & Chrismate inungantur?*
8. *Vestes & paramenta ad Missam spectantia etiam benedicuntur.*
9. *Quibus de jure vel ex privilegio competat consecrare & benedicere Altaria, Calices &c.*

1 Consecratio Ecclesiarum facienda est ab Episcopo per signationem & unctionem parietum cum oleo sacro, & alias Cæremonias præscriptas in Pontificali Romano, atque ante prandium inter Missarum solennia, de decentia (non de necessitate) in die festivo. *c. tua 2. h. t. cap. omnes Basilicæ. 3. de Consec. Dist. 1.* Ugol. *de potest. Episc. cap. 28.* Non tamen prius consecranda est Ecclesia, quam competens illi dos pro ejus consecratione assignetur. *cap. 1. causa 1. q. 2. c. cum sicut 8. h. t.*

Quamvis autem Ecclesia non debeat sæpius, quam semel consecrari, si tamen dubitetur, an Ecclesia quandoque fuerit consecrata, præsumitur contra Ecclesiam, quod nunquam fuerit consecrata, nisi probationes aliquæ pro ea adferri possint, ac proinde denuo consecranda erit: non enim intelligitur iteratum, quod nescitur factum *cap. Ecclesiæ 18. cap. solennitates 16. Dist. 1. de Consecr.* Probatur autem consecratio per scripturam vel cruces, quæ, dum consecratur Ecclesia, in parietibus fiunt, vel per unum testem aut famam aliaque indicia; quando enim de nullius præjudicio agitur, imperfectæ probationes admittuntur. Panormit. *in c. proposuisti 4. h. t. num. 6.*

2 Item si Ecclesia tota, vel ex majori parte corruerit, & reædificata sit, denuo consecranda erit, licet ex eadem materia reædificetur, quia nihilominus nova Ecclesia est, quia prior forma interiit. Gl. *in cap. de fabrica 24.* de *consecrat. dist. 1.* Nec distinguendum erit, an casu corruerit Ecclesia, an ea mente tigna pro majori parte deposita, ut reponerentur. Barb. *de Offic. Episc. p. 2. alleg. 27. n. 15.* Sed opponitur difficilis textus *in l. inter stipulantem 83. §. 5. ff. de V. O.* & *in l. qui res 98. §. 8. ff. de Solut.* ubi navis ea mente dissoluta, ut ex iisdem tabulis reficeretur, dicitur manere ea-

eadem navis. Existimo, responderi posse, in casu *dd. legum* manere eandem navim quantum ad retentionem dominii & possessionis civilis ejus, qui per dissolutionem navim non voluit interire: non autem quoad eandem numero formam (quod tamen in consecratione consideratur) si enim per refectionem ex eadem materia eadem numero forma conservaretur, male dixisset JC. in *cc. LL.* quod navis sine intentione refectionis dissoluta, & postea mutato consilio ex iisdem tabulis refecta alia navis sit; sola enim intentio dissolventis, tanquam compositio prorsus extrinseca, nihil mutat in substantialibus compositi.

Deinde si magis moraliter loqui velimus, quidquid sit de navi, certe in ædificio major est mutatio, neque ut eædem tabulæ, ita idem cæmentum, iidem lapides & lateres eo, quo prius fuerunt, modo accommodantur, ut vel hinc JC. *in dict. l. 83. §. 5.* responderit, aliter de domo usque ad aram deposita, quam de navi sentiendum, ut illa etiam intentione reficiendi dissoluta & reædificata alia sit, nisi pauca tantum tigna dissoluta & reposita sint.

Non tamen erit opus nova consecratione, si subsistentibus parietibus tectum corruat, quod rursus de novo imponatur; vel si successive etiam ipsi parietes per partes reficiantur, & ita quidem, ut paulatim nec pars de primo ædificio supersit (dummodo simul & semel totius vel majoris partis Ecclesiæ ruina & reparatio non fiat) quia his casibus moraliter non censetur nova, sed prior Ecclesia, ut ex mente omnium DD. tradit Barbos. *in cap. ligneis 6. hoc tit.* & pulchris exemplis confirmat Jurisconsult. *in l. proponebatur 76. ff. de Judic.* quod scilicet eadem legio militum, idem populus censeatur, licet prioribus hominibus emortuis novi substituantur; idem corpus hominis licet ex novis accedentibus alimentis in dies reficiatur, specie enim extrinseca non mutata res eadem existimatur. Quod si Ecclesia amplificetur, & nova pars addatur, quæ tamen minor sit parte vetere remanente, etiam tunc nova consecratione opus non erit, quia major pars trahit ad se minorem. *c. quod in dubiis 3. hoc tit.* Gloss. margin. *in dict. cap. de fabrica. de Consecrat. dist. 1. in v. innovata.* Ubi addit, sufficere, si aqua exorcizata seu benedicta nova pars accedens aspergatur.

3 Porro specialis consecratio Ecclesiæ, & specialis altaribus intra eam existentibus impenditur; unde confracto Altari non tota Ecclesia, sed ipsum tantum Altare; & vicissim exsecrata Ecclesia propter ruinam & reparationem majoris partis ipsa quidem Ecclesia, non autem Altare (si salvum & integrum permanserit) consecrari debebit.

4 Altaria autem omnia sive portatilia, sive fixa, in superiore parte lapidea esse debent, ad designan-

nandum, quod Sacerdotes ſacrificantes annuntient mortem Domini. *1. ad Cor. 11.* qui in ſepulchro lapideo tumulatus eſt. Sepulchrum quoque & ſigillum omnia Altaria habere debent, id eſt, cavitatem aliquam, in qua reliquiæ Sanctorum recludantur, *c. placuit 26. de Conſecr. diſt. 1.* Sylv. *V. altare q. 1.* text. *in dict. cap. placuit.* & quod uſus optimus legum interpres *l. cum de interpretatione ff. de LL.* conſtanter in Eccleſia obſervatus demonſtrat, & introitus Miſſæ indicat per illa verba: *quorum Reliquiæ hic ſunt &c.* Altare quidem portatile eſt tabula lapidea, quæ de loco ad locum portari poteſt. Altare autem fixum tam ex ſuperiori menſa lapidea, quam ex inferiori ſtructura ſeu pede firmo eſſentialiter conſtituitur. Quare ſi in Altari fixo ſuperior tabula a ſuo pede amota fuerit, exſecratum cenſebitur.

Cæterum tam in altari portatili quam fixo, ſi notabilis fractura acciderit, ſi reliquiæ extractæ ſint, imo ſi ſepulchrum tantum, vel ſigillum apertum, aut lapis claudens ſepulchrum fractus fuerit, exſecratur, & ad novam conſecrationem deveniendum erit. Innoc. & communiter alii *in cap. 1. h. t.* Circa fracturas tamen plurimum tribuendum eſſe arbitrio Epiſcopi, an & quando exſecratio facta dici debeat, monet Barboſ. *de Offic. Epiſcop. alleg. 27. num. 26.* & tantam eſſe debere, ut in nulla parte Altaris calix cum patena, moraliter rem æſtimando, conſiſtere poſſit, ut ſi per medium Altare tranſeat, ubi calix ponitur, habetur apud Layman *in Theol. Moral. de Sacrif. Miſſ. cap. 6. num. 4.* ubi *num. 5. v. id vero.* reprobat ſententiam illorum, qui putant amitti conſecrationem, ſi cornua Altaris, in quibus unctio facta eſt, frangantur, eo quod conſecratio intelligatur ineſſe toti Altari, & in majori ejus parte capiendo calici idonea conſervari. Addit etiam Barb. ex deciſ. Sac. Congregat. Rit. lapidem Altaris profanatum poſſe licite vendi & applicari ad uſum profanum honeſtum & decentem.

5 Præter Eccleſias & Altaria etiam calices & patenæ conſecrari debent, ut notum. Et hæc vaſa debent eſſe de auro vel argento, vel ob cauſam paupertatis ex ſtanno, non autem de ære aut aurichalcho aut cupro; quia hæc propter æruginem vomitum provocant; nec ex ligno, ne ſanguis per poros imbibatur; nec ex vitro vel cryſtallo propter fragilitatem, nec de lapide propter ineptitudinem. *c. vaſa 44.* & *c. ut Calix de Conſecr. diſtinct. 1.* Sylv. *V. Calix num. 1.* amittunt autem ſuam conſecrationem per amiſſionem formæ & uſus, ſicut contingit per notabilem fractionem, licet illa fractio de facili iterum refici poſſit, ut ſi pes calicis a cuppa abrumpatur. Si tamen calix tornatilis foret, ſeparatio pedis a cuppa, quæ fit abſque fractione, non noceret: nam forma ex prima deſtinatione operis mutabilis non cenſetur interire per mu-

mutationem reparabilem: & aliam rationem adfert Layman *c. l. num.* 6. quod scilicet in calice tornatili cuppa per se sola consecretur.

Non etiam amitti consecrationem calicis per aliquos ictus a fabro inflictos, nisi per fractionem forma mutetur, ex Armilla *in V. Calix. n.* 4. & Azor. *Instit. mor. p.* 1. *lib.* 10. *c.* 28. *q.* 5. refert Barbos. *alleg.* 27. *num.* 39. quod notandum circa profanationem calicum vendendorum, vel commutandorum.

6 Quod si diuturnitate temporis aurum in calice & patena absumptum sit, non propterea interit consecratio, quæ toti calici & patenæ inest. Armilla & Sylv. *V. Calix* Azor. *dict. l. q.* 6. & alii communiter. Attamen si nova deauratio accedat, an tunc repetenda sit consecratio, dubitatur. Sunt, qui negant apud Laym. *dict l. n.* 7. eo quod major pars consecrata trahat ad se minorem in his, quæ inter se uniuntur, & quorum partes seorsim rationem & appellationem non habent; quod in simili non ideo exsecrata dicatur Ecclesia, quia muri ejus pinguntur aut dealbantur. Ideoque sufficere putant, si majoris reverentiæ ergo ob contactum manuum profanarum (potest enim ex causa rationabili laico v. g. aurifabro dari licentia contingendi vasa sacra. Laym. *c. l num.* 19.) aqua benedicta calix abluatur. Quibus addi potest, quod etiam per sacrificium Missæ nova sanctificatio tribuatur. *cap. de fabrica* 24. *de Consecr. dist.* 1. prout & in corporalibus, manibus fœminarum lotis & mundandis, accidit, ut, postquam iterum desuper celebratum est, non liceat Laicis ea attingere. Et hæc sententia propter authoritatem DD. & rationes valde probabilis est. Contrariam sententiam, quam cum Sylv. Armilla, Angelo & Tabiena *in v. Calix.* & Azor. *d. l. quæst.* 4. aliisque pluribus tenet Barb. *dict. loc. n.* 38. in praxi receptam testatur ipse Layman. *c. l. num.* 6. ex eo, quod in calice principalis pars non consideretur ex quantitate materiæ, sed ex immediato contactu Corporis & sanguinis Domini, quæ proinde, si nova non consecrata accedat, consecranda erit. Ad rationem contrariam responderi potest, quod quidem major pars consecrata trahat ad se minorem, nisi minor sit pars principalior. Attamen stante hac ratione difficile videtur cum Sylv. *v. Calix. n.* 2. & aliis sustinere, quod per assumptionem auri non exsecretur calix, tanquam parte principali pereunte, nisi subtiliore distinctione inter partem *principalem* & *majorem* inventa dicamus, consecrationem quidem perire per interitum partis *majoris*, utpote ex quo totam suam formam amittit, non autem semper (nisi fortassis aliter in jure cautum sit) per interitum partis *principalis*, quæ si non sit simul pars *major* in ratione quantitatis, non immutat formam totius, in quo propterea consecratio adhuc conservatur.

Præ-

7 Præterea etiam campanæ Ecclesiarum benedicuntur, & Chrismate unguntur, ut sono quasi sacrato ad laudes Divinas convocetur populus, repellantur hostes & dæmones, incantationes magicæ, fugentur noxiæ tempestates. Si hæc rident hæretici, irrideant Deum ipsum, ait Durant. *de Ritibus Eccles. lib. 1. c. 22. num. 4.* qui *Num.* 10. præcepit populo: *clangetis ululantibus tubis, & erit recordatio vestri coram Domino DEO nostro, ut eruamini de manibus inimicorum vestrorum.* Sed hæretici extra Ecclesiam ejecti & satanæ traditi (teste Augustino *in cap. omnis 32. causa 11. q. 3. sicut enim in Ecclesia Christus, ita extra diabolus est*) facile deponunt arma spiritualia: pulsare negligit, quos quieto jure possidet, fœdus iis potius, quam colluctatio est cum Apostolo *ad Ephes. 6. vers. 12. Adversus insidias diaboli, adversus Principes & Potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus.* Vere illi nequam spiritus quondam cœlestes, principes dæmoniorum *Matth.* 12. v. 24 rectores tenebrarum harum & & exilii nostri, qui in nos exules filios Evæ tantam potestatem exercent, ut ad oculum (nisi miseri in nostrammet perniciem cæcutire velimus) nobis quotidie monstrant magi incantatores, energumeni sive obsessi, peccatores in interitum temporalem & æternum ambulantes. Sed *& Crux Christi pereuntibus stultitia, nobis autem, qui salvi simus, DEI virtus est.* In fide quidem resistitur diabolo 1. *Pet.* 5. Sed in fide observante mandata DEI. *Matth.* 19. 1. *Joan. cap. 3. in fine.* in fide *cum bona conscientia* 1. *ad Timoth.* 1. *v.* 18. in fide *crucifigente & mortificante carnem cum vitiis, & concupiscentiis, ad Roman. cap. 8. ad Gal. 5. 22. ad Coloss. 3.* in libertatem vocati sunt Christiani, *sed non in libertatem carnis. d cap. 5. ad Gal.* in fide dedita orationi & jejunio. *Matthæi* 17. *v* 20. *Marc. 9. v. 28.* in fide *non diligente mundum, neque ea, quæ in mundo sunt, concupiscentiam carnis, concupiscentiam oculorum, & ambitionem spiritus, quæ non sunt ex patre.* 1 *Joan.* 2. in fide, *quæ Ecclesiam audit, ut matrem*, alias non fides, sed infidelitas est. *Matthæi* 18. *v.* 17. qualem fidem an habeant hæretici, se ipsos probent & judicent.

8 Vestes quoque sacræ & paramenta ad Sacrificium Missæ deservientia benedici debent, ut tanto cum majori reverentia Divinum Sacrificium peragatur. Amittunt hæc paramenta suam benedictionem, si eorum forma mutetur, ut si ex stola fiat manipulus, ex alba amictus &c. quia singulis paramentis speciales benedictiones sunt accommodatæ. Item si adeo lacerentur, ut ad usum sacrum deservire amplius non possint, quo casu fragmenta potius comburi, quam ad usum mere profanum applicari debent. Ugolinus *de potest. Episcop. cap. 22.* § 1. *num. 6.* Si laceratæ vestes ex materia non consecrata reficiantur, dummodo materia hæc sit in minori quantitate,

participat de consecratione majoris partis. *arg. cap. 3. hoc tit.*

9 Demum consecrationes & benedictiones Altarium, calicum, campanarum & reliquorum paramentorum ordinario jure quidem Episcopis competunt, nihilominus ex privilegiis & communicatione privilegiorum etiam inferioribus Prælatis competere possunt. Deinde consuetudine multorum locorum recepta videtur sententia Gloss. in *Clement. attendentes. de Statu Monach.* quod generaliter Prælati habentes usum infulæ & baculi consecrationes præfatas facere possint: Si enim tales Prælati possunt dare minores Ordines, & alias Ordo Episcopalis secundum Theologos essentialiter non differat ab Ordine Sacerdotali, imo plus sit consecrare Corpus Domini, quam Altare, calicem &c. non est adeo inconveniens, ut vel per privilegium vel per consuetudinem saltem immemorialem alius etiam actus Ordinis Episcopalis Sacerdotali acquiri possit.

Ex eadem quoque consuetudine passim videmus Abbates exercere consecrationes etiam pro aliis Ecclesiis, quam suis. Ad declarationes autem Cardin. quæ in contrarium emanarunt, dici potest, eas usu receptas non esse; vel loqui tantum de jure utendi Pontificalibus & benedicendi vestes competenti ex privilegio speciali, non ex consuetudine generali, sicut etiam notavit Pasqual. ad Laur. de Franch. *de Controv. inter Episcop. & Reg. p. 2. q. 28. n. 3.*

Sed & illud notabile est, quod docet Layman. *qq. Can. de Prælat. Elect. & Cap. q.* 219. quod Abbas ex privilegio Apostolico (idem si ex consuetudine) semel habilitatus ad faciendas consecrationes pro sua Ecclesia tantum, possit eas etiam facere pro aliis Ecclesiis, si ab Episcopo committatur. Adest enim potestas delegandi ex parte Episcopi, & capacitas exequendi ex parte delegati. Illa autem restrictiva clausula privileg. *pro suis Ecclesiis tantum*, intelligitur, ne faciat pro alienis authoritate propria, sicut nec Episcopo cujusvis privilegii prætextu in aliena Diœcesi pontificalia exercere permittitur sine licentia Ordinarii loci. Trid. *Sess. 6. de Reform. cap. 5.*

§. II.

De Reconciliatione Ecclesiarum pollutarum.

SUMMARIA.

10. *Quando Ecclesia censeatur polluta?*
11. *Cur tantum ob sanguinis & seminis effusionem, & non alia delicta Ecclesia polluatur?*
12. *Quid faciendum, si Ecclesia polluatur per sepulturam infidelis, hæretici &c.*
13. *An sepultura catechumeni, vel infantis non baptizati Ecclesia polluatur?*

14

14: *Cur locus facer potius cenfeatur pollui per fepulturam pagani &c. quam decedentis in notorio peccato?*
15. *Pollutio Ecclefiæ fit per omne homicidium injuriofum in ea perpetratum?*
16. *An polluta cenfenda fit Ecclefia, fi intra eam bannitus occidatur?*
17. *Quid fit fentiendum de facrilega occifione viri fancti intra Ecclefiam?*
18. *Non per mortem, fed per injuriofam occifionem intra Ecclefiam, polluitur Ecclefia.*
19. *Per quam vulnerationem cenfeatur pollui Ecclefia?*
20. *Quando per voluntariam feminis humani profufionem polluatur Ecclefia, & quid de copula conjugali fentiendum?*
21. *Si effufio fanguinis vel feminis fiat tantum in parte vicina Ecclefiæ v. g. facriftia &c. non cenfetur polluta Ecclefia.*
22. *Qui fint effectus pollutionis?*
23. *Quid faciendum Sacerdoti, fi durante miffa contingat pollutio?*
24. *An per folam miffam reconcilietur Ecclefia?*
25. *An Epifcopus poffit difpenfare, ut ante reconciliationem legantur miffæ?*
26. *An inferior Epifcopo poffit reconciliare?*

10 Ecclefia pollui dicitur, quando certæ quædam actiones turpes, indecentes, loco facro injuriofæ (quas mox enumerabimus) in ea committuntur. Non poffunt quidem revera, & phyfice fancta a profanis & turpibus coinquinari. *c. veftra de cohab. Cler. & Mul.* quia tamen domum DEI decet fanctitudo, morali hominum exiftimatione indecens reputatur, ut hoftia immaculata & Divinum officium offeratur in loco fceleribus contaminato, antequam aliqua ejus loci expurgatio fiat.

11 Cenfetur autem pollui Ecclefia I. Per fepulchrum infidelis, vel etiam fidelis excommunicati aut hæretici. II. Per homicidium aut fanguinis injuriofam effufionem. III. Per effufionem feminis. Dices: quare propter fanguinis & feminis effufionem (de fepultura quæremus paulo inferius) & non etiam ob alia delicta in Ecclefia patrata v. g. furtum, facrilegium, blasphemiam, perjurium &c. polluitur Ecclefia? Vix dari aliam rationem, quam quod peculiariter circa enumerata delicta ita ab Ecclefia ftatutum fit, cum Valentia, Vafq. & aliis putat Sanch. *de Matrim. l. 9. c. 15. num. 4.* & fequitur Barb. *de Offic. Epifc. alleg. 28. n. 21.* Sed ignofcant tanti viri, fi non fequar tam facile confugientes ad *Leg. non omnium 20. ff. de LL.* quin potius exiftimem, eam fuiffe rationem Ecclefiæ fic ftatuentis, quod hæc duo crimina, fcilicet fanguinis & feminis effufionem præ cæteris vitiis femper facræ paginæ a minifterio Divino excluferint: effufionem quidem fanguinis, quod contrarietur manfuetudini Chrifti, qui nullius fanguinem, fed fuum innocentiffimum pro nobis effudit: effufionem autem feminis, quod contrarietur immaculatæ hoftiæ & Virgineæ pro-

proli. Si hæc ratio displicet, rogo mihi assignari aliquam, cur Clericus potius ob homicidium vel mutilationem reddatur irregularis, & non ob aliud quamvis gravius delictum: cur a celebratione vel sacra communione potius ob effusionem seminis, quam aliud peccatum abstinendum? & cur etiam in veteri testamento quoad utrumque casum Judæis fuerit præceptum a sacris abstinere?

12 Igitur I. Si polluitur Ecclesia per sepulturam infidelis, vel hæretici, aut excommunicati, ejus cadaver exhumari (dummodo ab aliis dignosci possit) & Ecclesia vel Cœmeterium reconciliari debet, nec prius aliquis etiam Catholicus ibidem sepeliri, vel sacra fieri possunt. *c. Ecclesiam 27. & seq. de Cons. dist. 1. cap. consuluisti. 7. hoc tit.* hodie tamen post Concil. Constant. & Extrav. Martini V. *Ad evitanda scandala.* nisi excommunicatus fuerit denuntiatus aut notorius percussor Clerici, probabilius non polluetur Ecclesia. Quidquid enim sit, an talis excommunicatus non denuntiatus possit in loco sacro (de quo diversas opiniones retulimus superius in *Tit. de Sepulturis*) si tamen de facto sepultus fuerit, magis est, ut dicamus, non pollui Ecclesiam: quia quoad hoc punctum non agitur de favore excommunicati, sed Ecclesiæ & aliorum fidelium, qui juxta d. Conc. Constant. non debent Divinis officiis privari ob communionem cnm excommunicato non denunciato.

Idem, quod de excommunicatis non denuntiatis, etiam de hæreticis servandum docet Nav. *Consil. 10. de hæret. & in Tract. de Orat. & Horis Can. c. 21.* quæ sententia pro usu nostræ Germaniæ deservit, ubi cum hæreticis impunis est communio, imo in novissimo bello Turcico auxiliares copiæ a Principibus Acatholicis transmissæ, hoc expresse in pactum deduxerunt: & ab Ecclesiasticis potestatibus desuper consensum impetrarunt, ut milites Acatholici defuncti in Cæmeteriis Catholicorum (ubi propria Lutheranorum non adesset) sepelirentur, quod ob casum magnæ necessitatis ad obtinendum illud militare subsidium, & quia non fuit petitum in contemptum fidei Catholicæ, sed potius ob honorem humanum, toleratum fuit.

13 Per sepulturam etiam Catechumeni & infantis Christiani non baptizati pollui Ecclesiam, tradit Zoës. *ad hunc tit. num. 13.* Sed Ugolinus *de potest. Episc. cap. 29. §. 5.* excipit Catechumenos, qui, cum vi charitatis conjuncti nobis sint, & separari in sepultura non debeant. Infantes Christianorum non baptizati licet ex usu Ecclesiæ in locis sacris non tumulentur, si tamen de facto coutingeret sepeliri, putarem probabiliter dici posse, non pollui locum sacrum, quia ad hanc rem non habetur alius textus, quam *cap. Ecclesiam. de Consecr. distinct. 1.* quod non loquitur de tali infante, sed de vero paga-

no

no & infideli, in pœnalibus autem & odioſis termini ſunt propriiſſime accipiendi. Nec eſt eadem rationis paritas, quia infideles & pagani veri formaliter deteſtantur fidem Eccleſiæ ejusque hoſtes ſunt; at infantes Chriſtianorum magis fidem & perſonam parentum repræſentant, in quorum fide etiam baptizantur, & quia ad Baptiſmum ex fide & intentione parentum deſtinati ſunt, non video, cur magna irreverentia ex eorum ſepultura loco ſacro irrogetur, ſicut de Catechumeno dictum. Nec etiam obſtat, quod Baptiſmus ſit janua ad Eccleſiam, & ante Baptiſmum nemo ſit intra Eccleſiæ gremium recipiendus: nam ex hoc plus non convincitur, quam quod infantes non baptizati non ſint in Eccleſia ſepeliendi, non autem ſtatim ſequitur, quod ex eorum ſepultura Eccleſia polluatur: certe etiam omittentes Paſchalem Confeſſionem, & decedentes in peccato notorio excluduntur a ſepultura, & tamen ſepulti de facto non polluunt locum ſacrum, quia id in jure expreſſum non eſt.

14 Sed *quæres*, cur potius pagani, excommunicati, hæretici ſepultura polluatur locus ſacer, quam ex ſepultura decedentis ſine annua confeſſione, vel in notorio peccato &c. Reſp. Præter authoritatem Canonis ſic ſtatuentis, ſi non convincentem, ſaltem congruentem rationem poſſe aſſignari, quia pagani & excommunicati aut membra Eccleſiæ non ſunt, aut ſi fuerunt, reſecta & ſeparata ſunt, & propterea ſicut in vivis ſine irreverentia inter Divina Officia tolerari non poſſunt, nec poſt mortem, juxta vulgarem regulam: *quibus non communicamus vivis, nec communicemus mortuis. c. ſacris* 12. *de Sepult.* At vero reliqui peccatores utcunque graves non cenſentur a Divinis vel ab Eccleſia excluſi, cujus membra permanent, quamvis arida, & ſicut in corpore phyſico membrum aridum per nervos & pellem reliqui corporis ſuſtinetur, nec non aliquali ſaltem calore fovetur, ita etiam iſti peccatores adhuc de corpore Eccleſiæ ejusque meritis & ſuffragiis aliquod fomentum participant. Covar. *in Relect. c. alma Mater de Sentent. excom. in 6. in princ. n. 7. & in §. 6. n. 3.*

15 II. Polluitur Eccleſia per omne homicidium injurioſum in Eccleſia quocunque modo etiam per ſuffocationem aut occiſionem ſui ipſius factum. *c. propoſuiſti. 4. h. t.* Gl. *in c. un. eod. in 6.* Dico: *injurioſum:* unde per homicidium vel caſu, vel cauſa defenſionis, vel ab amente aut infante factum non cenſetur fieri pollutio, quia, cum non ſit delictum in occidente, non videtur fieri irreverentia Eccleſiæ. Volunt tamen DD. cum Barb. *de Offic. Epiſc. p. 2. alleg. 27. num. 15.* quod, ſicut Clericus & Sacerdos, qui templum DEI ſpirituale eſt, ex homicidio caſuali, ubi culpa intervenit, item ex homicidio neceſſario, ſi modus inculpatæ tute-

læ excedatur, pollutus & irregularis censetur, ita etiam templum materiale ob homicidium culpabile (quamvis non dolosum) reconciliatione indigeat.

16 Quid si in generale bannum declaratus, in cujus vitam potestas omnibus data sit & quidem sub promissione præmii, in templo ab aliquo occidatur? Polluta censebitur Ecclesia, licet enim respectu personæ occidentis & occisi tale homicidium supponatur licitum & non injuriosum, est tamen injuriosum respectu loci sacri, sicut de alio malefactore juste condemnato, & in Ecclesia promerito supplicio affecto tradit Zoës *ad hunc tit. n.* 5. Barb. *d. l. num.* 15. Obiter hic adnotandum est, quod etiam monet Molin. *de J. & J. tract.* 3. *d.* 7. raro & non nisi ob gravem causam licet dare publicam potestatem cuilibet occidendi reum tum ob alia incommoda, tum quod tales rei Sacramentis destituti in corpore & anima pereant; quod utique Christianæ mansuetudini repugnat; ideo etiam data potestate a Magistratu fori externi non videtur facile ejus usus in conscientia & foro interno admittendus, nisi ex vita malefactoris proscripti quotidianum periculum Reipubl. immineret, tunc enim publica salus ab occisionis peccato sicut in quocunque hoste excusaret.

17 De occisione alicujus sancti & justi viri in Ecclesia etiam quæritur, an exinde polluatur Ecclesia? Affirmativa magis legitur apud Authores, eo quod, licet sanguis Martyrum consecret potius, quam fœdet Ecclesias, *text. in cap. fundamenta 7. de Elect. in 6.* ipsa tamen nefaria & sacrilega actio occidentis Ecclesiæ injuriosa est. Gloss. *in c. un. in v. sanguinis h. t. in 6.* Zoës. *d. l.* Vall. *eod. tit. num.* 5. Ait tamen Gloss. *in fin.* locum, ubi sanguis effusus est, non esse in reconciliationem abluendum.

18 Cæterum non polluitur Ecclesia, si quis morbo correptus aut extra Ecclesiam vulneratus in eadem moriatur: non enim ipsa mors per se irreverentiam infert Ecclesiæ, sed causa sive occasio in ea facta.

Quid autem dicendum, si quis in Ecclesia existens foris prætereuntem, vel e converso foris existens stantem in Ecclesia jaculo conficiat? Communius receptum est, ut posteriore tantum casu, quo consummative homicidium in Ecclesia contingit, censeatur polluta Ecclesia, non priori, in quo non proprie verificantur textus Canonici. *cap. un. h. t. in 6. cap. tantum de Privileg.* qui in pollutione Ecclesiæ loquuntur de morte aut sanguinis effusione in ipsa Ecclesia contingente. Zoës. *d. l. num.* 6. Barbos. *d. l. num.* 26.

19 III. Polluitur Ecclesia non solum per mortem sed etiam per vulnerationem injuriosam, ex qua sequitur sanguinis humani effusio; quod verbum *effusio* communiter DD. interpretantur de copioso fluxu sanguinis; unde concludunt,

non

non sufficere paucarum guttarum destillationem, vel si ex inflicto pugno ex naribus sanguis profluat (nisi ex gravibus verberibus id accideret) neque sola percussio, quamvis gravis, satis est, sed sanguis sequatur, necesse est, quia de sanguinis tantum effusione textus Canonici loquuntur, qui in materia pœnali ultra propriam verborum significationem extendendi non sunt. Non tamen requiritur, ut sanguis ipsam Ecclesiam contingat, dummodo intra Ecclesiam effusus, licet in vestimentis absorptus vel in vase collectus sit. Vid. Barb. *d. l.* Navar. *in Man. cap.* 27.

20 IV. Polluitur Ecclesia per voluntariam seminis humani profusionem, sive cum, sive sine complice factam, dummodo ea notoria & saltem per famam aut opinionem hominum publicata sit; non autem sufficit, si v. g. solus Parochus ex confessione sciat, vel aliqui tantum ex Parochianis, penes quos non sit periculum divulgationis. Sa. *v. Ecclesia num.* 19.

Quid de copula conjugali in Ecclesia facta dicendum? Ratio dubitandi est, quod *c. si motum de Consec. dist.* 1. & *cap. significasti. de Adult.* solum loquantur de profusione seminis illicita & adulterina, in pœnalibus autem termini sint stricte accipiendi, ut pro negativa sententia argumentatur Pont. *de Matrimon. lib.* 10. *cap.* 19. *num.* 13. Sa. *d. l. n.* 14. Nihilominus apud Authores receptius est, pollui Ecclesiam propter irreverentiam, quæ per talem actum loco sacro infertur, ad eum modum, quo superius de executione facta in Ecclesia contra juste condemnatum ad mortem diximus. Gl. *in c. un. in v. seminis. h. t. in 6.* Nav. *in Man. cap.* 27. *num.* 252. Sanch. *de Matrimon. lib.* 9. *disp.* 15. *a num.* 7. posset vero contraria sententia obtinere in casu necessitatis, quo conjugati ab hostibus v. g. in templo obsessi aut conclusi alium locum exercendi copulam non haberent, & sine periculo incontinentiæ abstinere non possent, quia tunc necessitas facit licitum, quod alias foret illicitum. Covar. *de Spons. p.* 2. *cap.* 7. §. 2. *num.* 3. Zoës. *d. l. num.* 8. Barb. *d. l. num.* 48.

21 Est porro circa has pollutionis species, quæ fiunt per sanguinis aut seminis effusionem, advertendum, non pollui Ecclesiam, si vel supra illam in tecto, vel intra eandem in aliqua crypta aut juxta eam in campanili vel sacristia (dummodo hæc separata sit ab ipso interno corpore Ecclesiæ, quod censetur a tecto interiori usque ad pavimentum, & a porta interna majoris Ecclesiæ, usque ultimum parietem internum nullo alio muro intermedio distinctum) pollutio contingat, quia, ut sæpius repetitum, in materia pœnali & odiosa termini sunt stricte accipiendi. Vide Fagund. *in* 5. *Eccles. præcepta. p.* 1. *lib.* 3. *cap.* 14. *a n.* 37. Sanch. *d. disp.* 15. *a n.* 21. Item si pollutio contingat in gradibus Ec-

clesiæ vel ante januam extra scilicet clausuram portæ internæ. Barb. *d. l. n.* 20.

Quod si polluta sit Ecclesia, censebitur etiam pollutum cœmeterium tanquam accessorium, non vero e converso, quia accessorium non trahit ad se principale. *cap. un. h. t. in 6.*

22 Effectus pollutionis est, quod in Ecclesia polluta, antequam ab Episcopo per aquam cum vino sale & cinere benedictam reconcilietur, non debeant sacra vel Divina officia fieri, neque mortuus sepeliri, qui tamen de facto hæc faceret, temerarie quidem ageret & mortaliter peccaret, nullam irregularitatem vel censuram incurreret. *cap. is, qui* 18. *de Sent. excom. in 6.*

23 Si contingeret durante Missa pollutionem evenire, v. g. per homicidium aut vulnerationem, communiter distinguitur, an ante consecrationem, vel postea id accidat, ita ut priori casu Missa etiam cœpta deserenda sit, non vero posteriori. Ugol. *de Offic. Episc. c.* 29. §. 7. *n.* 3. Fagund. *d. l. c.* 18.

24 Verum si de facto post pollutionem Missa celebrata sit, sive bona sive mala fide, jam Ecclesiam propter infinitam virtutem tanti sacrificii haberi pro reconciliata, putant Sa. *v. Ecclesia num.* 19. Castro *de Lege pœn. lib.* 2. *c. ult.* Cui opinioni videtur aliqualiter suffragari text. *in c. de Fabrica* 24. *de Consec. dist.* 1. ubi dicitur, aliquando totius consecrationis sanctificationem per Missarum solemnitatem impleri, tutius tamen est, vera reconciliatione uti, quam sacri Canones præscribunt, neque enim *d. cap. de Fabrica.* continet hunc casum, sed juxta communem interpretationem alium, quando nimirum parietes per partes reficiuntur & innovantur, ut priori §. dictum.

25 Si reconciliatio Ecclesiæ fieri tam cito commode nequeat, poterit Episcopus ex multorum sententia interim dispensative concedere in ea fieri Divina officia, sicut potest in casu necessitatis ad evitantum damnum spirituale vel temporale in alio jure positivo dispensare. Sa. *d. l.* Fagund. *d. l. cap.* 14. *n.* 2. Alii vero existimant, non esse facile ad istam dispensationem deveniendum, si interea in aliquo Oratorio cum Altari portatili possunt Divina fieri: cum sepultura tamen plerumque necessitas exigit dispensationem, neque alio modo facile evitari potest.

Delegare autem reconciliationem alicui Sacerdoti simplici Episcopus non potest, quia est actus ordins Episcopalis, *per text. expressum in cap. aqua 9. hoc tit.* nisi fortassis is Sacerdos alias ex privilegio Apostolico esset habilitatus ad faciendam tale reconciliationem, sicut superioribus Fratrum Minorum a Leone X. tale privilegium concessum refertur, ut possint suas Ecclesias reconciliare. Roderiq. *t* 1. *Reg. q.* 19. *art.* 6. Henriq. *l.* 9. *c.* 27. *n* 6.

TI-

TITULUS XLI.

De Celebratione Missarum, & Sacramento Eucharistiæ, & aliis Divinis Officiis.

§. I.

De Celebratione Missarum.

SUMMARIA.

1. *Ante Missam debet præmitti Matutinum cum Laudibus, sed non est gravis obligatio.*
2. *Parochus diebus festivis Missam tenetur legere de præcepto; diebus autem ferialibus tantum de honestate, nisi habeat amplos reditus & sit Parochus populosæ civitatis.*
3. *Quid faciendum, si populus ita numerosus sit, ut ad unam Missam convenire non possit, vel solus Parochus ad administranda Sacramenta non sufficiat?*
4. *Propter necessitatem moribundi potest Parochus alteram Missam eodem die celebrare, & probabiliter etiam post sumptam ablutionem.*
5. *Leges non extenduntur ad casus insolitos.*
6. *Votum non bibendi vinum non violatur si in Missa sumatur ablutio.*
7. *Particulæ consecratæ repertæ post ablutionem possunt sumi.*
8. *An liceat aliquando sine paramentis celebrare?*
9. *Qualiter Parochus pro suis Parochianis Missam offerre teneatur, & an pro una Missa possit a duobus stipendium accipere?*
10. *Parochus ex fundatione obligatus ad plures Missas in hebdomade dicendas, si modico tempore impeditus fuerit, non tenetur illas Missas persolvere per Vicarium.*
11. *Parochus substituens Vicarium ad legendas Missas non tenetur ei tantum dare, quantum ipse ex fundatione percipit.*

1 POst Horas Canonicas recitatas ad Missam procedere potest Parochus; ita enim habent notæ Regulæ Missalis, ut propter meliorem dispositionem saltem Matutinum cum Laudibus ante celebrationem præmittatur. Sed cum inter Horas Canonicas & Missam nulla sit necessaria connexio, ideo illam obligationem præmittendi Horas Canonicas plerique DD. non esse gravem existimant, & contravenientem ad summum venialiter peccare, imo nullatenus peccare, si propter necessarias occupationes, aut aliam justam cau-

ſam Horas commode præmittere non poſſit. Leſſius *de J. & J. lib. 2. c. 37. dubio 12. num. 81.*

2 Circa Miſſarum lectionem obligatio incumbit Parocho, ut omnibus illis diebus, quibus Parochiani ex præcepto Eccleſiæ Miſſam audire debent, per ſe vel per alium celebret, quæ eſt communis omnium DD. in æquitate naturali fundata; nam ideo dantur Parocho decimæ & alii fructus, ut neceſſaria ſalutis adminiſtret. Quod vero etiam extra dies feſtos Parochus Miſſas legere teneatur; verius eſt, nullum præceptum extare. Interim tamen id utique maxime decens eſt: imo ſi populus in aliqua civitate ſit numeroſus, & Parochus habeat ampliores reditus, eundem per Epiſcopum cogi poſſe, ut ſæpius in hebdomade celebret, cenſet Laym. *lib. 5. tr. 5. c. 3. ſub n. 2.*

3 Præterea, ſi in aliqua Parochia populus ita numeroſus ſit, ut ad unam Miſſam convenire nequeat, vel unus Parochus adminiſtrandis Sacramentis ſufficere non poſſit, tenebitur Parochus, & per Epiſcopum cogi poterit, ut alios Sacerdotes ſibi ad id munus recte exercendum adjungat. Trid. *Seſſ. 21. de Ref. c. 4.* ſi autem Parochia forte propter injurias, bella, depauperata pluribus Sacerdotibus alendis non ſufficeret, licentia datur Parocho (ſaltem cum conſenſu Epiſcopi, ne fiat abuſus) uno die duas Miſſas legendi, ſicut etiam ſi ob penuriam Sacerdotum unus deberet duas Parochias adminiſtrare, ut *ex cap. conſuluiſti 3. hoc tit.* communiter tradunt Interpp. in quo *cap.* permittitur, ut Sacerdos ex cauſa neceſſitatis uno die poſſit plures Miſſas dicere.

4 Porro quia in *d. cap. conſuluiſti* generaliter fit mentio neceſſitatis, propterea plures caſus referunt DD. in quibus ſit licitum ſecundam Miſſam dicere, qui cum hodie ob numeroſitatem Sacerdotum parum practicentur, ideo enarrare omitto. Videantur apud Navar. *in Man. cap. 25. n. 87. & 93.* Inter eos caſus ille eſt præcipuus, qui etiam notatur per Gloſſ. *in d. c. conſuluiſti.* ſi nimirum Sacerdos in Miſſa moneatur, quod aliquis moribundus viaticum deſideret, nulla autem ſuperſit hoſtia conſecrata: tunc enim (cum in ſolo pane conſecrare non liceat) altera Miſſa dici poterit. Si tamen Sacerdos ante Communionem monitus fuerit, non erit neceſſe, alteram Miſſam incipere, ſed licebit partem ſuæ Hoſtiæ ad ægrotum deferre. *Sa. v. Euchariſtia num.* 15. Notant autem DD. communiter, quod Sacerdos duas Miſſas dicturus, in prima non debeat ſumere ablutionem, quod etiam diligenter advertendum eſt Sacerdoti, ſi prævideat ſibi imminere neceſſitatem duas Miſſas legendi. Interim multum probabile cenſeo, ſaltem probabilitate intrinſeca a ratione deſumpta (*neque* enim ſemper *ex multitudine authorum, quod melius, judicandum. l. 1. §. 6. C. de Vet. Jur. enucl.*)

etiam

etiam post sumptam ablutionem licite secundam Missam dici, si v. g. Parochus duas Parochias administrans in prima Missa per errorem sumpserit ablutionem, & alteram Missam propter festum & concursum populi absque magno scandalo omittere non possit: Item si unus vel plures moribundi Viaticum desiderarent, eo quod præceptum Ecclesiæ, ne Sacerdos non jejunus celebret, non videatur in casibus tam extraordinariis cum detrimento, aut scandalo fidelium obligare. *Ex his enim, quæ forte uno aliquo casu accidere possunt, Jura non constituuntur, nam ad ea potius debet aptari jus, quæ frequenter & facile quam quæ raro eveniunt.* Verba sunt *l. 4. & 5. ff. de LL.* sicut ita, si Sacerdos in introitu recordetur se jejunum non esse, Missam continuare potest. Et plurimum facit ad mitigandum rigorem legis, quod sola ablutione sumpta Sacerdos adhuc moraliter, & communi hominum acceptione jejunus reputetur, adeoque si iterato celebret, minor irreverentia subsit, quam si aliud quid per modum cibi sumpsisset. 6 Quemadmodum in simili Sacerdos vovens non bibere vinum, servat votum, tametsi in Missa sumat ablutionem. Barb. *in* 7 *cap. ex parte 5. hoc tit.* Et propius ad nostrum propositum, Sacerdos post sumptam ablutionem reperiens particulas, etiam quas scit consecratas, ex recepta sententia eas sumere potest: quamvis autem id dicatur fieri ex eo, quod censeatur talis sumptio pertinere ad idem sacrificium, nihilominus revera sumitur Corpus Domini post ablutionem, & quidem sine gravi causa, cum illæ particulæ possent reponi in aliqua Capsa vel Ciborio. Sane si licet mihi Corpus Domini sumere post ablutionem in prima Missa sine irreverentia, vix ratio adferri potest, cur non etiam ex gravi causa in secunda, cum, supposita justa causa, secunda Missa de se non ponat novam irreverentiam, alias nec etiam a non jejuno inchoari posset.

Verum quidem est, quod Viaticum non sit simpliciter necessarium ad salutem, maximum tamen fructum confert animæ, quo etiam privare admodum durum est. Item Parochiani cæteri multum scandalizantur, & in Parochum odio exardescunt, si aliquem patiatur sine Viatico decedere. An non ergo expedit hæc evitare, quam prohibere Sacerdotem post ablutionem (quæ plerumque non advertitur a plebe) celebrare, quod jure Divino non est prohibitum, & jure humano in similibus circumstantiis non expressum.

8 Dices ex hoc sequi, quod in positis casibus liceret etiam sine vestibus sacris, & aliis paramentis celebrare, quia & hæc jure tantum Ecclesiastico statuta sunt? Resp. Esse disparitatem, quia defectus vestium & paramentorum est excusatio publica, & potius scandalizaretur populus in celebra-

bratione Missæ sine paramentis, quam in ejus omissione: sumptio autem ablutionis plerumque contingit vel ignorante, vel non advertente populo, ut nihil dicamus præceptum de vestibus sacris saltem originaliter & in veteri Testamento fuisse juris Divini, & propter reverentiam Sacrificio debitam videri adhuc aliqualem rationem moralitatis retinere; & ideo gravius obligare. Deinde ex gravi causa licere Missam celebrare sine stola, vel manipulo, sine ministro, sine Crucifixo, cum uno tantum lumine, etiam quod non sit ex cera, & in casu gravissimæ necessitatis v. g. ob mortis periculum (dummodo non petatur in contemptum fidei) licere etiam in communi & profano vestitu celebrare, tradit Layman. *in Theolog. Moral. lib. 5. tr. 5. cap. 6. n. 17.*

9 Quod ad applicationem Sacrificii Missæ attinet, ratio naturalis dictat, & in Concil. Trid. *Sess.* 23. *de Reform. c.* 1. *in pr.* satis insinuatur, quod Parochi pro suis ovibus Sacrificium Missæ offerre teneantur, attamen id non eo sensu accipiendum est, quod semper totum Sacrificium Missæ principaliter pro subditis offerendum, & nunquam possit Parochus secundum aliam intentionem celebrare, sed sufficiet, si secundario suarum ovium meminerit, & quandoque arbitrio boni viri principalem intentionem pro eisdem faciat. Barbos. *de Offic. Paroch. p.* 1. *c.* 11. *n.* 20.

Alia est ratio, si quidam ex Parochianis speciale stipendium Parocho offerant, ut pro se Missam faciat; tunc enim acceptans tale stipendium tenebitur ex justitia secundum eorum intentionem celebrare, & quidem si Parochus jam uni propter acceptum stipendium obligatus sit, vel ex fundatione v. g. Anniversarii jam habeat necesse secundum certam intentionem celebrare, non poterit eodem die ab alio stipendium pro Missa accipere, & ita una Missa duobus satisfacere, nisi is, qui stipendium offert, hac de re certioratus ultro contentus esse velit. Laym. *de Sacrific. c. 3. n. 4.*

10 Sed quid si Parochus ex fundatione aliqua debeat in hebdomade unam aut plures Missas dicere, is vero infirmetur, anne tenebitur sui loco alium Vicarium substituere, qui alias Missas persolvat? Existimo tolerabilem esse (maxime in Parochis alias tenues reditus & nullum Capellanum habentibus) sententiam Petri Navar. *lib.* 2. *de Restit. c.* 2. *n.* 210. quod si infirmitas, aut aliud impedimentum, brevi tempore, scilicet per unam aut alteram hebdomadem, imo etiam per mensem, sit duraturum, non sit præsumendum, quod fundator voluerit obligare ad compensationem; quemadmodum bonus dominus non solet propter modicam ægritudinem, aut impedimentum servi, ejus mercedem deducere.

Dices *in l. qui operas* 38. *ff. Locati.* non fit restrictio ad modicum tem-

tempus, sed simpliciter dicitur, *qui operas suas locaverit, totius temporis mercedem accipere debet, si per eum non stetit, quo minus operas præstet.* Ad idem est text. *in l.* 1. §. *Divus. ff. de var. & extra. cognit. l. post duos* 15. §. 1. *C. de Advoc. divers. Jud.* Resp. Cum fidelium animarum tam defunctorum, quam vivorum intersit, ut piæ fundationes impleantur, ne Divinis Sacrificiis priventur &c. ideo allegati juris textus non incongrue explicari posse videntur *de locatione operarum*, quæ non possunt commode per substitutum impleri, ubi *personæ industria electa est*, ut in Professore, Artifice &c. vel certe ubi non est in contrarium verosimilis intentio fundatorum, & æquitas ac favor animarum, quibus non decent Divina officia subtrahi.

11 Potest hic etiam adnotari, quod sufficiat, si Parochus sustituto ad legendas Missas det congruum, & in loco consuetum stipendium, v. g. medium florenum, quamvis ipse ex fundatione pro qualibet Missa proportionaliter plus accipiat, neque propterea reliquum habebit sine causa, sed propter illud onus, ex quo tenetur certas missas, vel per se ipsum legere, vel curare, ut per alium legantur, sicut Medicus vel Advocatus propter solam obligationem serviendi nonnunquam accipit salarium annuum, licet dominus toto anno non indigeat. Non tamen permittitur aliis Clericis, qui pro una tantum vel altera Missa stipendium accipiunt, talem negotiationem cum Missis instituere, & aliis rursus pro minori mercede locare. Declarat. Card. apud Barb. *in Collect. ad* Concil. Trident. *Sess. 22. de Sacrif. Miss. num. 6.*

§. II.

De Sacramento Eucharistiæ.

SUMMARIA.

12. *Eucharistia danda est, quoties rationabiliter petitur.*
13. *Videtur verius, quod etiam quotidie cæteris paribus peti possit.*
14. *Fallit in conjugatis.*
15. *Eucharistia quandocunque petitur, ad ægrotum deferenda est reverenter cum comite & lumine.*
16. *Ad sumptionem Eucharistiæ requiritur dispositio animæ, & corporis.*
17. *Habens casum reservatum aliquando ante absolutionem communicare potest.*
18. *Non habentes usum rationis non sunt ad Communionem admittendi.*
19. *Communicaturus qualiter debeat esse jejunus?*
20. *Ad ægrotum non debet Eucharistia deferri causa solius adorationis, si eam sumere non potest.*
21. *Extra tempus Paschale quilibet Sacerdos potest quoscunque communicare.*

12 Circa ministrationem hujus Sacramenti. Not. I. Quod Parochus regulariter teneatur dare SS. Euchariſtiam, quoties pii ſubditi etiam rationabiliter petunt, *ne parvuli petant panem, & non ſit, qui frangat eis.* Sed quæſtio eſt, an cenſeatur rationabiliter petere, qui ſingulis, aut ferme ſingulis diebus peteret? Sane priſcis temporibus peracta conſecratione in Miſſa omnes adſtantes ſumebant Euchariſtiam. Hurtado *de Sac. tom. 2. tract. de Euchar. diſp. 9. diff. 22. verſ. recentiores &c.* & in Concil. Trid. *ſeſſ. 22. de Sacrif. Miſſæ c. 6.* hæc verba leguntur: *Optaret ſancta Synodus, ut in ſingulis Miſſis fideles adſtantes non ſolum ſpirituali affectu ſed Sacramentali etiam Euchariſtiæ perceptione communicarent, quo ad eos Sanctiſſimi hujus Sacrificii fructus uberior per-*
13 *veniret &c.* † Quapropter dandam eſſe Euchariſtiam etiam quotidie petenti, ſi ex ordinaria ejus vitæ converſatione colligi poſſet, quod non ad vanam gloriam captandam, aut cum periculo irreverentiæ accederet, per plura argumenta, & declarationem. Cardinalium concludit Joannes Sanchez *in ſelect. diſp.*
14 22. † In conjugatis quidem perſonis, quia carnali commercio inſerviunt, non immerito hæc quotidiana communio denegatur illo maxime die, in cujus nocte præcedente copula conjugali uſi ſunt, ad majorem tanti Sacramenti reverentiam conſervandam, & diſtractionem mentis evitandam, juxta illud 1. *Reg. cap. 21. Non habeo Laicos panes ad manum, ſed tantum panem Sanctum, ſi mundi ſunt pueri maxime a mulieribus, manducent &c.* & juxta monitum Apoſtoli, qui vult conjugatos abſtinere *ad tempus, ut vacent orationi.*

15 Not. II. Quod in caſu neceſſitatis videlicet inſtantis mortis teneatur Parochus non tantum de die ſed etiam de nocte, inſtantibus quoque pluviis, SS. Euchariſtiam ad ægrotum deferre, quia ſalus alterius ſpiritualis utique commoditati exiguæ corporali anteponenda eſt. Quo vero ritu ſanctiſſima Hoſtia deferenda ſit, ex conſuetudine ſingulorum locorum deſumendum erit, eo ſemper obſervato, ut tanta, quanta poteſt, ſanctiſſimo Sacramento reverentia exhibeatur. Unde ille abuſus vel maxime tollendus eſt, quod aliqui Euchariſtiam quandoque ſine lumine, & comite deferant, quod graviter prohibitum eſt. *in c. ſane 10. h. t.*

16 Not. III. Quod Sacramentum Euchariſtiæ non debeat miniſtrari niſi iis, qui *in anima & corpore* ad id digne recipiendum diſpoſiti ſunt. In anima diſpoſitio requiritur, ut nullus ad communicandum accedat, qui ſibi conſcius eſt alicujus peccati mortalis, niſi confeſſione Sacramentali præmiſſa. Trid. *Seſſ. 13. de Sacram. Euch. cap. 7.* Quod ſi tamen ſoli Parocho ex confeſſione notum eſſet, aliquem indigne & non obtenta abſolutione ad communionem accedere cum aliis, ei Euchariſtiam denegare non debe-

ret,

ret, ne apud alios infamare, & sigillum confessionis prodere videatur. Sed quid si pœnitens, qui commisit casum reservatum, habeat necessitatem communicandi, v. g. tempore Paschali, ita ut sine diffamationis periculo non possit superiorem adire & interim a communione abstinere? Resp.

17 Quod tali casu censeatur circa casus reservatos deficere copia Confessoris, & ideo possit is, qui casus reservatos habet, obtenta absolutione a non reservatis, & præmissa contritione circa reservatos ad communionem accedere, ita tamen ut deinde quamprimum commode potest, reservatos confiteatur. *arg. text. in d. c. 7.* Trid. *Seff. 13.* ibi: *Modo non desit illis copia Confessoris &c.* Eman. Sa. *v. Eucharist. n. 13.* Castro Palao *de Sacr. Pœnit. sect. 15. §. 4. n. 3.*

18 Præterea communicaturus debet habere usum rationis, ut ea, quæ ad perceptionem hujus Sacramenti pertinent, juxta arbitrium prudentis Confessarii sufficienter intelligat. Unde infantes intra septennium constituti, vel amentes non habentes dilucida intervalla, regulariter ad communionem etiam in mortis articulo admittendi non sunt.

19 In *corpore* requiritur dispositio, quod communicaturus sit jejunus a media nocte diei præcedentis *jejunio naturali*, id est, quod nihil omnino prius quamvis minimum per modum cibi deglutiverit, idque propter reverentiam tanto Sacramento debitam, ut Corpus Christi ante omnem cibum in Corpus Christiani intret. *c. liquido 54. dist. 2. de Consec. cap. nihil. 16. 7. q. 1.* Dico: *per modum cibi:* nam si quis sanguinem aliumve humorem ex capite descendentem, aut inter eluendum os cum saliva deglutiat aquæ guttas, vel si jusculum gustavit, & illico rejecit, etsi forte guttas cum saliva deglutiverit, non censebitur jejunium naturale violasse. Vid. Layman. *l. 5. tr. 4. c. 6. n.* 18. Porro istud jejunium in illis tantum requiritur, qui sani extra periculum mortis constituti communicare desiderant. At vero quibus periculum mortis instat, etiam non jejuni & quidem sæpius durante eodem periculo morbi (uno tamen vel altero die interjecto) sacram Communionem accipere possunt, cum enim jejunium tantum sit de præcepto Ecclesiæ, noluit pia mater illum casum extremæ necessitatis, in quo maxime hoc sanctissimo Viatico indigent fideles, comprehendere. Deinde requiritur, quod recepturus SS. Eucharistiam ita sit dispositus quoad sanitatem, ut v. g. propter expuitionem seu eructationem nullum sit periculum irreverentiæ; quod si dubitetur, an infirmus sit retenturus sacram hostiam, vel potius iterum ejecturus, nonnulli consilium tradunt, ut prius cum hostia non consecrata

20 experimentum fiat, præmonendo tamen infirmum, quod non consecrata sit, ne eam erronee adoret. Illud etiam notatu dignum est,

quod Evchariſtia ad ægrotum deferri non debeat cauſa ſolius adorationis, ſi eam ſumere non poſſit : ſicut a Sac. Congregat. Card. declaratum refert Zerola *in praxi Episc. p. 1. v. Evchariſtia §. 5.* neque poſſe dari hoc Sacramentum ſub ſpecie vini, ſi ægrotus non poſſit accipere ſub ſpecie panis, tradit ex Suarez *tom. 3. diſput.* 71. *ſect. 7.* Barboſ. *de Offic.* Paroch. *p. 1. c. 20. n. 44.*

Notat IV. Quod extra caſum extremæ neceſſitatis, non liceat aliis quam proprio Parocho vel delegato ab eo Sacramentum Evchariſtiæ Parochianis miniſtrare. Imo *in Clem. 1. de Privileg.* excommunicationem Papæ reſervatam incurrere dicuntur Religioſi, qui ſine ſpeciali licentia Parochi aliquibus Sacramentum Evchariſtiæ miniſtrant. Attamen poſt hanc Clementinam per varia privilegia Regularium & diverſorum locorum conſuetudines obtentum eſt, quod in Eccleſiis præſertim Religioſorum Sacra Communio libere quibusvis petentibus diſtribuatur. † Et [21] plurimi ſtatutum dictæ Clementinæ tantum de tempore Paſchali intelligunt, quia in *c. omnis* 12. *de Pænitent. & remiſſ.* videtur injungi, ut tempore Paſchali tam Confeſſio quam Communio apud proprium Parochum fiat. Cæterum autem ſi aliquis extra tempus Paſchale ex cauſa devotionis communicare velit, id apud quemlibet Sacerdotem poſſe, cum multis DD. tradit Barboſ. *in Collect. DD. ad c. 6.* Trident. *Seſſ. 22. de Sacrif. Miſſ. in fin.* quod ſatis probatur *ex eod. c. 6.* dum enim ibidem optat Sac. Synodus, ut fideles adſtantes in ſingulis Miſſis communicent, videtur plane licentiam dare, ut ſinguli Presbyteri Miſſas celebrantes quoscunque petentes communicare valeant.

§. III.

De Horis Canonicis.

SUMMARIA.

22. *Beneficiatus etiam curatus omittens Horas Canonicas tenetur ad reſtitutionem.*
23. *Controverſia, an Parochus ad omnes fructus reſtituendos teneatur ex omiſſione Breviarii?*
24. *Æquior eſt ſententia, ut propter onera Parochialia poſſit aliquam partem deducere.*
25. *Æquitas rigori Juris quando præferenda?*
26. *Beneficiatus primis ſex menſibus omittens Horas non tenetur ad reſtitutionem? ſecus tamen videtur, ſi obligatio orandi incumbat ex fundatione.*
27. *Qualis attentio requiratur in orando Breviario?*
28. *Sine interna attentione recitans probabiliter poteſt excuſari a reſtitutione.*
29. *Qui Pſalmos unius horæ interruptim di-*

22 INter omnes convenit, Clericos beneficiatos teneri ad persolvengas Horas Canonicas, prout text. sunt *in c. fin. distinct. 92. c. 1. h. t. c. quia per ambitiosam* 25. *in 6.* Id quod etiam de obtinentibus beneficium *curatum* clare expressit Leo X. in Concil. Lateran. in sua Bulla, quæ incipit: *Supernæ dispositionis* 5. §. 38. Et Pius V. in alia Bulla, quæ incipit: *Ex proximo &c.*

Porro omittentem Horas Canonicas non tantum graviter peccare, sed etiam ad restitutionem fructuum *pauperibus, vel fabricæ beneficiorum* faciendam teneri, in dd. Bullis statutum est. Eamque restitutionem hoc modo fieri debere declaravit Pius V. ut, si aliquis totum Breviarium omiserit, teneatur ad restitutionem omnium fructuum, qui, si singulis diebus dividerentur, proportionaliter pro una die cederent: si vero omiserit Matutinum, teneatur ad dimidiam partem unius diei: si alias omnes Horas præter Matutinum, ad alteram dimidiam: si unam tantum Horam, ad sextam partem fructuum restituendam. Sed

23 Quær. I An sub hac dispositione & distributione Pii V. etiam Parochi comprehendantur, ut, si per unum diem Breviarium non oraverint, teneantur ad omnes fructus illius diei restituendos, vel potius possint sibi aliquam partem propter onera Parochialia retinere?

Plerique ob textus generalitatem inter Parochus & alios beneficiatos non distinguunt. Azor. *Instit. mor. p. 1. l. 20. cap.* 14. *q.* 5. Barbos. *de Offic. Par. p. 1. cap.* 10. *n.* 23. Suarez. *de Hor. Can. c. 30. num. 6.* Verum non desunt alii celebres Authores, qui magis æquitatem considerant, censentes, quod illa verba: *omnes fructus*, in Parochis (imo etiam in aliis beneficiatis, quibus onus residendi, dicendi missas &c. incumbit) limitari possint ad omnes fructus correspondentes Breviario: nam fru- 24 ctus non tantum deberi existimant propter Horas Canonicas, sed potius propter onera alia, præsertim vero Parochialia, Sacramentorum administrationem, ideoque restitutionem eorum propter non oratum Breviarium debere fieri proportionalitar arbitrio boni & prudentis viri: ita ut duas partes fructuum possit Parochus computare pro

labore Parochiali, & unam pro Horis Canonicis: & consequenter si v. g. portio redituum Parochialium unius diei forte sint 3. floreni, propter totum Breviarium omissum tantum teneatur unum florenum restituere, cujus opinionis sunt Lopez, Toletus, Sa, Sanchez, & alii cc. a Barb. *d. c.* 10. *num.* 33. Ego hanc posteriorem sententiam magna æquitate nixam satis tute practicari posse opinor, secundum vulgatas juris regulas, quod æquitas sit rigori juris præferenda, si salva ratione recti sermonis, lex aliqua ex bono & æquo interpretationem recipere possit. *l. placuit 8. C. de Judiciis.* Fach. *lib.* 1. *c.* 3. maxime in pœnalibus & odiosis, in quibus semper benignior est interpretatio facienda, *ut pœnæ potius molliantur, quam exasperentur. l. penult. ff. de pœn. c. odia* 15. *&c. de pœnis* 94. *de R. J. in* 6.

25

26 Quær. II. Quandonam incipiat obligatio restituendi propter non oratum Breviarium? Resp. Primum post sex menses numerandos a die adepti beneficii, sicut in d. Bulla Leonis expresse habetur, & in Bulla Pii V. nihil hac in parte immutatur, sed solum declaratur, quod per primos sex menses non orans Breviarium sine justo impedimento graviter peccet. Licet autem Sotus apud Navar. *de Oratione cap.* 21. *num.* 60. videatur dubitare, utrum Pontifex potuerit tanto tempore non orantibus Breviarium restitutionem relaxare? nihilominus cum eodem Navar. rectius hic scrupulus rejicitur; cum oratio Breviarii, & propter ejus omissionem consequens restitutio tantum Jure humano introducta sit, quod S. Pontifex pro suo arbitrio vel omnino remittere, vel certo modo temperare potest. In illis tamen beneficiis, in quibus fundator obligavit beneficiatum ad recitandas quotidie Horas Canonicas, procedere potest opinio Soti, ut etiam primis sex mensibus nascatur obligatio restituendi; quia in talibus beneficiis obligatio orandi Breviarium descendit ex Jure naturali, & etiam omittens peccat contra justitiam commutativam tanquam stipendiarius, qui non facit id, pro quo stipendium accipit, prout intelligendus videtur Suarez *de Horis Canonicis cap.* 29. *num.* 7.

27 Quær. III. Qualis attentio, vel intentio requiratur ad persolvendas Horas Canonicas? Resp. Non aliam requiri, quam ut orans verba integre proferat, & id faciat ex proposito tali modo DEUM colendi, licet interim parum curet de intellectu verborum, quæ pleraque mysticum sensum habent, & ne quidem a viris doctis satis intelliguntur. Et propterea sufficit, ut illa intentio colendi DEUM virtualiter perduret: quamvis ex humana infirmitate variæ distractiones interveniant, dummodo illæ distractiones omnino voluntariæ non sint. Paul. Laym. *de Orat. & Horis Canonicis. c.* 5. *num.* 9. *& seqq.* Docent quidem aliqui magni nominis DD. Durandus, Paludanus, & S. Antonnius Medina, Sylv. & alii

alii cc. apud Layman. *d. c. 6. num.* 10. *v. contrarium.* non requiri aliquam internam attentionem, sed solam externam circa verba integre proferenda sufficere. Verum cum leges debeant accipi secundum verisimilem intentionem Legislatoris *cap. Secundo* 41. *de Appell. L. contra legem.* 29. *ff.* de *LL. c. fin. de R. J. in* 6. prior sententia utique est probabilior, eo quod non sit credibile, Ecclesiam voluisse solam illam materialem & externam prolationem quocunque modo vel intentione factam præcipere, quia *in c.* 1. *h. t.* profitetur, se velle explere illud Davidis *Septies in die laudem dixi tibi* : & illud : *Media nocte surgebam ad confitendum tibi.* Ac *in c. dolentes* 9. *h. t.* præcipit, *ut studiose pariter ac devote* Horæ Canonicæ persolvantur. Dicente item S. Hieron. *Audiant ii, quibus psallendi in Ecclesia officium est, DEO non voce tantum, sed corde psallendum*, & S. Benedict. *in Reg. cap.* 19. *sic stemus ad psallendum, ut mens nostra concordet voci nostræ.* Quidquid enim sit, an actus mere internos, qui in sola animi cogitatione consistunt, Ecclesia directe præcipere valeat: quod aliqui non improbabiliter affirmant, quamvis ob scrupulos conscientiarum non semper expediret, nec Ecclesia ob defectum probationis transgredientes punire posset. *cap. cogitationis* 14. *de pœnit. dist.* 1. potest tamen præcipere actus mixtos, partim internos & partim externos, quatenus interna præparatio animi ad operis externi majorem perfectionem & substantiam necessaria est, v. g. intentionem consecrandi in Missa, absolvendi in pœnitentia &c. nam homo non tantum quoad directionem externarum actionum; sed etiam quoad directionem animæ subjectus est, juxta illud Apost. *ad Rom.* 14. *Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit* : & paulo post: *non solum propter iram* (id est, pœnam fori externi) *sed etiam propter conscientiam.*

28 Quær. autem IV. An ad restitutionem teneantur, qui omni interna attentione voluntarie neglecta Horas recitaverit; Resp. Videri quidem tali casu restitutionem pro tutiori consulendam, quia eam imponunt cum Suar. *de Horis Canonicis. c.* 26. *n.* 25. alii quoque DD. si tamen pœnitens difficulter persuaderi posset, non esset, meo judicio, multum urgendus. Enim vero in proposita quæstione negativa sententia admodum probabilis est: cum Bullæ in principio hujus §. allegatæ tantum imponant restitutionem *non dicentibus* Horas Canonicas, at is, qui sine intentione, vel interruptim dixit, non possit omnino haberi pro *non dicente*, alias autem odia restringenda sint, neque pro peccato mere interno regulariter a jure pœna infligatur. *L. cogitationis* 17. *ff. de pœnis.* Layman. *d. cap.* 5. *sub numer.* 10. Medin. *de Orat. q.* 15. & ibi Corduba *lib.* 4. *quæst. Theol. q.* 13. *circa fin.* Henriq. *lib* 9. *cap.* 25. *num.* 5. Non obstat quod quidam in contrarium

ad-

adducunt cum Suar. *de Hor. Canon. c. 26. n. 25. & seqq.* videlicet omittentem internam attentionem non satisfacere præcepto, teneri ad repetitionem Breviarii &c. nam Resp. non satisfacere præcepto eo perfecto modo, quo deberet, adeoque ad evitandam culpam, satisfacere autem ad evitandam restitutionem: quia non constat, quod Ecclesia obligationem restituendi etiam ad eam partem præcepti extenderit, ex qua tenetur recitans internam attentionem adhibere: nam & sola externa attentio non est sine omni fructu: si enim in choro psalmodia decens fiat, ædificat audientes; si privatim recitetur Breviarium, præbet saltem occasionem devotioni, & plerumque fit, ut vel incidenter interveniat bonus affectus, vel saltem piæ meditationes aut instructiones ex Psalmis & Lectionibus memoriæ hæreant, & quasi præter intentionem in animum irrepant.

Quod vero de necessitate repetendi Breviarium dicitur: si interna attentio omissa sit, illud non est usquequaque certum; negant enim Medina & Corduba *cc. ll.* sed licet concesserimus, non tamen statim sequitur, quod omittens repetitionem, teneatur ad restitutionem, vel hoc ipso, quod præcepto, inquantum *non dicentibus* injungit restitutionem, jam satisfecerit, quamvis non satisfecerit præcepto, in quantum etiam vult internam attentionem adhiberi, sed id sub nulla expressa pœna vel obligatione restituendi.

29 Quær. V. An satisfaciat præcepto, qui Psalmos unius Horæ interruptim recitaverit, vel officium ex errore mutaverit, unum pro altero dicendo? Resp. Quod interruptio Psalmorum sit quidem aliqua irreverentia, & propterea peccatum, sed ex communi sententia tantum *veniale*, & idcirco interrumpens etiam per unam vel alteram horam non tenebitur ad repetitionem, quia quilibet Psalmus continet perfectam orationem. Quod si alicui quædam occupatio incidat, quam commode differre nequeat, interruptio plane culpabilis non erit. Less. *de J. & J. l. 2. c. 37. dub. 16. n. 57.* 30 Similiter etiam satisfecit præcepto, & ad repeditionem non tenebitur, qui unum officium præsertim ex errore pro alio dixit; quia substantia præcepti consistit in eo, ut saltem] Horæ Canonicæ quotidie dicantur: ut vero dicatur officium v. g. de Sancto, pertinet solum ad ritum & accidentalem cæremoniam Less. *d. c. 17. dub. 12. n. 77.* Sylv. *V. Hora. q. 12.*

31 Quær. VI. An Capellani seu Cooperatores Parochorum propter non oratum Breviarium teneantur ad aliquam restitutionem? Resp. Neg. quia suum salarium non accipiunt tanquam ex beneficio Ecclesiastico, sed propter personale servitium & functiones Parochiales. Suar. *de Horis Canonicis c. 24. n. 17.*

Quær.

32 Quær. VII. An regularis, qui est Parochus, teneatur ad restitutionem, si Breviarium omittat? Puto distinguendum, an Parochia sit Monasterio incorporata, & Vicarius temporalis ad nutum superioris amovibilis, vel utrum non sit Monasterio incorporata, & eam habeat Regularis tanquam beneficium? In priori casu propterea non erit facienda restitutio, quia Regularis tantum percipit suam congruam sustentationem, & quidem non tanquam ex beneficio, sed propter administrationem Curæ: ipsum vero beneficium ejusque fructus ratione incorporationis ad Monasterium spectare censentur; altero autem casu Regularis est proprie beneficiatus, & consequenter, juxta naturam omnium beneficiorum, fructus non aliter percipere potest, quam cum onere recitandi Horas, & restituendi.

33 Quær. VIII. Utrum Clerici sæculares vel regulares, qui in Parochiis, Canonicatibus v. g. incorporatis Vicarii perpetui constituuntur, teneantur ob neglectum Breviarium ad Restitutionem? Sane de rigore affirmativa evinci potest ex eo, quod Vicaria perpetua dicatur beneficium. *cap. postulasti 27. de Rescript.* attamen si congrua portio talis Vicarii sit valde tenuis respectu onerum Parochialium, quæ subire cogitur, tunc supposita illa sententia, quam supra in *quæstione* 1. tradidi, vel ad nullum, vel modicam tantum restitutionem ob neglectum breviarium tenebitur.

34 Quær. IX. Quid veniat nomine pauperum & fabricæ beneficiorum, quibus facienda est restitutio? Resp. Pauperum appellatione etiam venire Monasteria, Ecclesias, & alia pietatis opera. Nomine autem fabricæ beneficiorum non tantum venire fabricam Ecclesiæ, sed etiam domus, in qua beneficiatus habitat, vel alterius domus ipsius beneficii pro fructibus colligendis & conservandis extructæ, & generaliter quidquid in perpetuum fructuum beneficii augmentum insumitur. Barbos. *de Offic. Par. h. t. c.* 10. *in fin.*

35 Quær. X. Quænam sint causæ excusantes ab oratione Breviarii & consequenter restitutione? Resp. Esse I. naturalem oblivionem. II. Infirmitatem corporalem, ex qua vel ipsa rei evidentia vel judicio medici oratio sine magna difficultate, aut corporis periculo fieri nequit. III. Gravem & repentinam occupationem, quæ sine scandalo vel notabili damno proprio aut alieno intermitti non potest. IV. Dispensationem Pontificis. V. Defectum Breviarii & impossibilitatem illud hic & nunc acquirendi, prout hæ causæ deductius videri possunt apud Suar. *de Hor. Can. c.* 26.

36 Quær. *postremo* Utrum is, qui ob ægritudinem, vel aliam causam totum officium recitare non potest, teneatur ad partem recitandam, quam potest? Item an cæ-

cæcus, vel is, qui Breviarium amisit, teneatur recitare eam partem, quam memoria tenet? Affirmativam amplectitur Suar. *d. c.* 26. *n.* 27. eo quod unaquæque Hora sit per se totum quoddam, & quod per modum Canonici Officii convenienter dicitur. Monet tamen, in casu infirmitatis corporalis non esse id scrupulose observandum. Sed Nav. *de Oratione c.* 11. *numer.* 15. *v.* 8. Garc. *de Benef. p.* 3. *c.* 1. *v.* 97. Lessius. *d. l. dub.* 9. *n.* 54. & alii dicunt, non teneri aliquem ad recitationem partis minoris, si majorem recitare non possit; tum quod major pars regulariter ad se trahat minorem: tum etiam quod recitatio Horarum sit unum præceptum & una actio moralis, quæ, si non potest integre fieri, non videtur ab Ecclesia mutilate præcepta: sicut qui non potest audire totam Missam, non obligatur partem audire; item qui non potest abstinere a carnibus, non tenetur abstinere a cœna &c. ut pro contraria sibi sententia adducit Suarez. *d. l. n.* 22. Atque hanc sententiam cum Azor. & Rodriq. probabilem ait Laym. *de Hor. Can. l.* 6. *n.* 1. *v. sed dubitari.* ut propterea damnare non ausim eam sequentem, quia plurium DD. authoritate & bona ratione firmatur. Nec multum urget, quod unaquæque Hora sit per se totum, & convenienter dici possit, ut argumentatur Suar. ex hoc enim non plus evincitur, quam quod convenienter ab Ecclesia ita præcipi potuisset; utrum autem præceptum sit, ita mutilate Canonicum Officium dicere, nobis non constat, & in dubio potius liberatio, quam obligatio inducenda est. *L. Arianus* 44. *ff. de O. & A.*

TITULUS XLII.

De Baptismo & ejus Effectu.

SUMMARIA.

1. *Infans debet baptizari, quamprimum commode potest.*
2. *Minister Baptismi non solennis est omnis homo ratione præditus, dummodo habeat intentionem faciendi, quod facit Ecclesia: solennis autem Baptismi ministri sunt Episcopi & Sacerdotes, quandoque etiam Diaconi.*
3. *Præsente digniore non debet baptizare inferior.*
4. *Circa Sacramenta extra casum necessitatis semper tenenda est sententia probabilior.*
5. *In casu necessitatis probabiliter licet baptizanti uti materia dubia.*

6. *Item*

6. *Item abluere partem baptizandi non principalem.*
7. *Quando dubium occurrit de Baptismo legitime collato, debet repeti sub conditione.*
8. *In necessitate a Laico baptizatus non debet rebaptizari, nisi rationabile dubium subsit de valore Baptismi.*
9. *Non baptizatus salvari potest per Baptismum flaminis.*
10. *Monstra quomodo & qualiter baptizanda?*
11. *Baptismus debet conferri in Ecclesiis. Fallit in filiis Magnatum.*
12. *Patrinus tantum debet esse unus, vel ad summum unus & una.*
13. *Non requiritur certa ætas in Patrinis.*
14. *Parochus hortari debet; ut baptizando detur nomen alicujus Sancti, cujus tutelæ committatur.*

NOn repeto hic, quibus cum solennitatibus & cæremoniis Baptismus conferendus sit: nam suppono in his Parochos sufficienter ex suo Pastorali libro instructos esse: sed quasdam tantum in dubiis, quæ circa praxin Baptismi frequentius occurrere possunt, resolutiones subnotabo.

1 Not. igitur I. Quod parentes & alii, qui curam infantium gerunt, ut eos, quamprimum commode possunt, ad Baptismum afferant, nulla tamen certa dies determinatur, in qua infans baptizandus sit, propterea consuetudinem singularum Ecclesiarum attendendam monet Laym. *in Theolog. Mor. l. 6. tr. 1. cap. 6. sub num 8.* imo Sotus. *dist. 5. q. un. art. 3.* non improbat illorum morem, secundum quem Baptismus in 8. 10. aut etiam 12. diem differtur. Sed tam longam dilationem ego semper dissuaderem; quamvis enim non semper appareat periculum prætaturæ mortis, semper tamen prudenter timeri debet, ne infans æternæ salutis jacturam patiatur, cum improvisæ mortis quotidiana sint exempla.

2 Not. II. Quod minister Sacramenti Baptismi sit omnis homo ratione præditus, etiam non orthodoxus, dummodo habeat generalem intentionem faciendi quod facit Ecclesia, & adhibeat materiam ac formam essentialem. *c. in necessitate 21. cap. Romanus 23. dist. 4. de Cons. Trid. Sess. 7. de Baptis. Can. 4.* ita tamen, ut imprimis solennem Baptismum cum ordinariis Ecclesiæ Cæremoniis tantum Episcopi & Sacerdotes conferre possint, & etiam juxta probabilem sententiam Diaconi; si illis ob rationabilem aliquam causam Baptizatio a proprio Sacerdote commissa fuerit. Gloss. *in c. Diaconos 13. dist. 93.* Laym. *d. l. c. 7. num. 4.* Alii vero inferiores Clerici & Laici non nisi in casu necessitatis, quando scilicet præsens periculum mortis subest, ad baptizandum cum simplici ablutione, immersione, vel affusione aquæ, &

3 prolatione verborum sine aliis solennitatibus admittuntur eoquoque ordine (ad honestatem, non vero valorem Sacramenti) observato, ut præsente Presbytero non

baptizet Diaconus, nec præsente Clerico Laicus nec præsente viro fœmina. *c, mulier 10, & c, in necessitate 21, dist. 4. de Consec.*

4 Not. III, Quod in extrema necessitate multa liceant baptizanti, quæ alias minime licerent. Etenim extra casum necessitatis minister Sacramenti in his, quæ ad substantialia Sacramenti pertinent, non quamcunque opinionem probabilem, sed semper certiorem & probabiliorem sequi debet; at vero in casu necessitatis etiam probabilem aliquam practicare potest; quia utique melius est dubiam facere salutem infantis morituri, quam desperatam relinquere, eo ferme modo, quo medici in agone omnia tentant, ut æger reconvalescat. Nec est, quod tali casu irreverentia Sacramenti timeatur, utpote quam probabilitas sententiæ, zelus animæ salvandæ, periculum & timor instantis mortis penitus excludit: *non enim intervenit temeritas præsumptionis, ubi est diligentia pietatis*, inquit Pontif. *in cap. si nulla* 113. *dist. 8. de Consec.* Unde

5 Not. IV. Quod baptizans semper quidem adlaborare habeat, ut materiam certam adhibeat, videlicet *aquam elementarem:* interim tamen si talem habere nequeat, & infans jamjam agonizet, probabiliter etiam materia dubia uti non prohibetur: cujusmodi materiæ dubiæ censentur aquæ ex herbis distillatæ, jusculum, aut cerevisia tenuiter cocta, lixivium & similes, saltem sub conditione: *si materia hæc est idonea.* Hurtado *tract. de Baptis. disp. 1. 2.* Tanner. *tom. 4. disp. 4. dub. 2 num.* 41. Conin. apud Cast. Pal. *de Bapt. punct. 3. num. 2.* Pariter.

6 Not, V. Quamvis communiter teneant DD. quod ad valorem Baptismi requiratur, ut, nisi totus homo, saltem principalis aliqua pars ipsius abluatur, ut caput, vel pectus, & ita quidem, ut aqua ad ipsum corpus pertingat; nihilominus in casu necessitatis etiam v. g. manui, quam infans ex utero matris exerit, vel pelli secundinæ cui involutus est, aquam aspergi posse, plerique consentiunt. Imo licet alias totaliter in utero matris existens cum matre baptizari nequeat, *quia, qui natus adhuc secundum Adam non est, renasci secundum Christum non potest*, ut dicitur *in cap. qui in maternis* 115. *dist. 4. de Conf.* si tamen obstetrix tam perita foret, ut manu in uterum inserta prolis corpus aqua perfunderet una cum prolatione verborum Baptismi, id omnino tolerandum docent plures apud Laym. *d. l. c. 3. sub n. 2.*

7 Not VI. Quod Baptismus ordinarie sine sacrilegio repeti non possit, quia est de illis Sacramentis, quæ Characterem in anima recipientis imprimunt, sicut est Confirmatio & Ordo. Trid. *Sess. 7. de Sacramentis in genere Can. 9.* Dico autem ordinarie: nam quoties dubium *facti* occurrit, an aliquis sit aliquando baptizatus, v. g. infans expositus, vel a matre in captivitate

tate infidelium constituta natus &c. aut dubium *Juris*, an quis sit baptizatus cum materia aut forma dubia: vel in parte non principali: vel quod aqua corpus nudum non contigerit: vel denique baptizans ex postfacto convictus aut confessus fuerit, quod plurimos illegitime baptizaverit, in his & similibus, inquam, casibus Baptismus repeti potest, & debet non quidem absolute, sed sub illa conditionata forma verborum, quæ præscribitur in *cap. 2. h. tit.* videlicet: *si baptizatus es, non te baptizo: si nondum baptizatus es, ego te baptizo &c.* unde monet Barb. *de Offic. Par. p. 2. cap.* 17. quod si infans domi in casu necessitatis baptizatus sit, Parochus diligenter inquirere debeat, quis, qua materia, qua forma, in qua parte corporis &c. Baptismum contulerit. Sed quid dicendum de illa consuetudine, quæ in quibusdam locis viget, quod omnes infantes in casu necessitatis ab obstetricibus baptizati cessante periculo denuo sub conditione per Parochos rebaptizentur? Resp. Id quidem fieri debere, ut infantes in necessitate a laiacis baptizati cessante periculo ad Ecclesiam deferantur, & ibi unctiones, aliæque solennitates adhibeantur, *c. Spiritus S. 58. §. ecce. causa. 1. q 1. Sa. V. Baptismus num. 5.* Zoës. *h. t. in fine.* Sed ipsa substantialia Baptismi non aliter repetenda sunt, quam si aliqua saltem rationabilis suspicio intersit, Baptismum non esse modo legitimo per Laicum collatum: ut quia persona rudis est, verba inconsueta protulit, vel si experientia constet, in aliquo loco complures esse obstetrices veneficas, quæ studio Baptismum invalidum conferant. Vid. Cathecis. Rom. Pii V. *de Baptismo. p. 2. c. 2. num. 43.* Cæterum a fidelibus parentibus natus, & inter fideles educatus, quamvis de ipsius Baptismo certo non constet, nihilominus tam violenter præsumitur, quod fuerit baptizatus, ut hæc præsumtio pro certitudine sit habenda, donec evidentissimis argumentis contrarium probetur *c. veniens 3. in fine. de Presbyt. non bapt.* Neque in tali periculum damnationis subest, si forsan revera baptizatus non sit; quia per Baptismum *flaminis* salvatur, si verum desiderium Baptismi habeat, sicut ille, qui baptizari desiderans morte prævenitur: de quo S. Aug. *in c. 2. de Presb. non bapt.* dicit: *Baptismus invisibiliter ministratur, quem non contemptus religionis, sed terminus necessitatis excludit.*

8 9

10 Not. VII. Quod si contingat aliquod monstrum nasci (ut nonnunquam ex congressu cum bestiis fieri solet) tunc antequam Baptismus conferatur, diligenter inspiciendum sit, an partes principales talis monstri, videlicet caput, & pectus hominis figuram referant, nec ne? Quod si non referant, Baptismus quoque conferendus non erit, si autem aliqualiter dubitetur, dilatio facienda est, usque dum natura talis partus melius innotescat, vel certe si periculum mor-

mortis instet, baptizationi conditio adjiciatur: *Si tu es homo, ego te baptizo &c.* Sed quid observari debet, si partus propter ea sit monstrosus, quod videatur ex gemellis concretus? Resp. Distinguendum esse, an certo constet, esse duos homines, ut quia habent duo diversa capita, quatuor pedes diversos; vel certe dubitetur, ut quia unum tantum caput & duo pectora apparent &c. Priori casu utrique homini suus proprius Baptismus specialiter impertiendus est. Altero vero casu Baptismus usque ad meliorem cognitionem differri debet, vel instante morte una pars potest simpliciter baptizari, & altera sub conditione, *si non es baptizatus &c.* Layman. *ubi supra cap. 6. num. 13.* Castro Pal. *de Baptis. punct. 6. n. 4.*

11 Not. VIII. Quod Baptismus non debeat conferri in aulis, vel cameris vel aliis privatis domibus, sed duntaxat in Ecclesia, ubi sunt ad hoc fontes specialiter deputati: nisi tamen subfuerit necessitas, ob quam infans sine periculo ad Ecclesiam deferri nequeat; vel nisi fuerint Regum aut Principum Filii, quibus etiam conceditur, ut domi suæ baptizari possint. *Clem. un. h. t.* Imo quod de Principibus dicitur, tanquam in materia favorabili ad alias personas illustres, & potentes extendunt quidam apud Mascard. *de Prob. Concl. 1001. n. 4.* quod tunc saltem admittendum videtur, si talis in aliquo loco consuetudo vigeat, ut personarum illustrium filii in suis ædibus, vel palatiis baptizentur.

12 Not. IX. Quod de jure communi non nisi unus, sive vir, sive mulier baptizatum de sacro fonte suscipere possit. *cap. 4. de cogn. spir. in 6.* vel ad summum unus & una, ut novissime statuit Concil. Trident. *Sess. 24. de Reform. Matrim. c. 2.* Quare *in eodem cap. 2. Tridentin.* ulterius constitutum est, ut Parochus, antequam ad Baptismum conferendum accedat, diligenter de electis patrinis interroget, neque plures, quam in Concilio determinatum, admittat; deinde vero in libro eorundem nomina describat, doceatque eos, quod cognationem spiritualem contraxerint &c. 13 Porro in his patrinis nullam certam ætatem requiri, dummodo rationis capaces sint, & fideles Catholici, hominesque boni testimonii, communiter docent Authores, ut videre est apud Barb. *de Offic. Par. p. 2. cap. 17. num. 27. & seq.* nam licet in adoptione legali, ubi de successione hæreditaria, & subjectione adoptati ad adoptantem agitur (ubi proinde inconveniens est, majorem minori subjici eique succedere) requiratur, ut adoptans adoptatum plena puberate, id est, 18. annis præcedat. *§. minorem 4. Instit. de adopt.* alia tamen est ratio in Baptismo, ubi est quædam regeneratio in Christo, in quo non differt masculus a fœmina, juvenis a sene; & ideo potest quilibet effici pater spititualis alterius, si ad spiritualem

lem illius regenerationem eo, quo requiritur modo, concurrat, ut etiam advertit Sanch. *de Matrim. lib. 7. disp. 61.*

Demum quod attinet ad nomen baptizandi, utique inconveniens est, si id potius ab aliquo gentili, quam Sancto ducatur: propterea recte monet Barb. *de Offic. Par. d. p. 2. cap. 17. num. 20.* ut Parochus hortetur patrinos, & deferentes infantem, quatenus ei nomen alicujus Sancti imponant, cujus patrocinio & tutelæ vita ipsius inter tot humanos casus commendata sit.

TITULUS XLIII.

De Presbytero non baptizato.

SUMMARIA.

1. *Baptismus est janua ad Ecclesiastica Sacramenta.*
2. *Presbyter non batizatus baptizandus & denuo ordinandus.*
3. *Presbyter non baptizatus an valide conferat Sacramenta?*
4. *Exceptio circa Baptismum & Matrimonium.*
5. *Sine Confirmatione valide recipiuntur Ordines.*

1 IN *hoc tit.* ponitur casus, quo ordinatio repetenda est, nimirum si quis non baptizatus ordinatus fuerit: est enim Baptismus janua ad Ecclesiam, & reliqua Sacramenta, atque sine eo nec licite, nec valide suscipiuntur, aut 2 characterem aliquem imprimunt: ut proinde Clericus non baptizatus baptizari, & denuo ordinari debeat. *c. 1. & fin. hoc. tit. cap. si quis per ignorantiam 59. causa* 1. *q.* 1.

3 Porro *dubia quæstio est*, inquit Barbosa *in Collect. ad cap. 2. h. t.* in præsenti texu disputari solita, utrum ille, qui non baptizatus, se tamen baptizatum credens, Ordines procuravit assumere, illos receperit, Christive Corpus conficiat &c. *in V. Baptismus 6. num. 3.* (ex S. Thoma, cum quo concordant alii etiam DD. apud Barbosam *d. cap.* 2.) *dicit S. Thomas in 4. distinct. 24. quod non baptizatus non potest Ordinem recipere, nec conficere, nec absolvere: pie tamen credi potest, quod Summus Sacerdos suppleat, quantum ad ultimos effectus Sacramentorum, & quod non permitteret hoc ita latere, quod inde Ecclesiæ posset imminere periculum. Alber. tamen putat, talem, si ordinetur ad Sacerdotium, conficere; non virtute sua, sed Ecclesiæ, quod summa Aug. sequitur, & falso attribuit S. Thom. sed primum est verius.* hæc Sylvester *cit. loc.* Quod non valeant gesta ob commu-

munem errorem, quando eſt defectus in Sacramento ex jure Divino dependens, quidquid aliqui ſentiant, recte docet Sanch. *de Matrim. lib. 2. diſp. 22. num. 27.* cum citatis ibidem.

4 Baptismus autem a tali Sacerdote non baptizato acceptus repetendus haud foret; quia ejus Miniſter poteſt eſſe quilibet homo viator, etiam non baptizatus, habens intentionem faciendi, quod facit Eccleſia. *cap. in neceſſitate 21. & cap. Romanus 23. diſt. 4. de Conſec.*

Item nec matrimonium, cui talis Sacerdos adſtitit, repetendum docet Joan. Hon. *hoc tit. num. 2.* Ratio eſſe poteſt, quia in matrimonio Parochus, vel Sacerdos non requiritur ut Miniſter Sacramenti, quod contrahentes ſibi ipſis miniſtrare intelliguntur, ſed per modum excellentis teſtis; unde fit, ut etiam invitus vel excommunicatus valide aſſiſtat. Barb. *in Collect. DD. ad cap.* 1. Trident. *Seſſ.* 24. *de Ref. Matr. num. 70. & ſeqq.* & facit, quod tradit Sanch. *de Matrim. lib. 3. diſp.* 22. *num.* 91. valere matrimonium, *licet is, cui concedit Parochus licentiam aſſiſtendi matrimonio, ſit merus Laicus, ſi communi æſtimatione & errore credebatur Sacerdos.*

5 Cæterum, quæ de Presbytero non baptizato dicuntur, non ſunt extendenda ad eum, qui non præmiſſo Confirmationis Sacramento ordinatus eſt; ſine hoc enim, quamvis non licite, valide tamen SS. Ordines recipiuntur, nec reperitur aliqua cenſura in pœnam ſtatuta. Barboſa *in Collect. DD. ad cap. 1. hoc tit. num. 5.*

TITULUS XLIV.

De Cuſtodia Euchariſtiæ, Chrysmatis, & aliorum. Sacramentorum.

SUMMARIA.

1. *S. Euchariſtia decenter aſſervanda, & quomodo a Monialibus?* 2. *Quomodo a Parochis Euchariſtia ſervanda?* 3. *Quis teneatur ad conſervationem lampadis ardentis ante SS. Euchariſtiam?*

IN *cap.* 1. *& 2. hoc tit.* jubetur, ut Sacroſancta Euchariſtia, & SS. olea decenter, & ſub fideli cuſtodia aſſerventur, ne temeraria manus poſſit ad ea extendi. Item ne ſuppellex vel bona profana in Eccleſiis reponantur, niſi cogat hoſtilis metus, quo ceſſante denuo ab Eccleſia tollenda ſunt. Et demum ne paramenta Altaris ſint

sint sordida, quæ nonnumquam celebrantibus horrorem faciunt, sed ut sint decentia & munda.

1 In Concilio Trident. *Sess.* 25. *de Regular. cap.* 10. statutum est, ut in Monasteriis Monialium SS. Eucharistia asservetur in publica Ecclesia, & non intra Chorum vel septa Monasterii, non obstante quocunque indulto, aut privilegio.

2 Singulariter ad Officium Parochi pertinet, ut SS. Eucharistiam in loco decenti, mundo, & honorifico diligenter asservet, & frequenter saltem singulis septimanis semel antiquas species, ne corrumpantur, sumat & novas consecret. Paul Fuscus *de Visit. lib. 1. cap. 5. num 3.* Item ex generali consuetudine Ecclesiæ lampas continuo die, noctuque ante Venerabile Sacramentum ardere debet; tum propter ejus reverentiam, tum etiam ut ingredientes Ecclesiam sciant, ubi primum præsentiam Salvatoris nostri adorare debeant.

3 Sed quis tenebitur ad præstationem olei & conservationem talis lampadis? Resp. Quod, si consuetudo sit in aliquo loco, ut Parochiani ad conservationem lampadis certas oblationes facere soleant, illa omnino observanda erit: si autem consuetudo legitime probari non possit, puto, hanc quæstionem decidi posse ex iis, quæ tum in jure communi *in Tit. de Eccles. ædif. & repar.* tum in Concil. Trid. *Sess. 21. de Reform. cap. 7.* generaliter de conservatione & reparatione Ecclesiarum constituta sunt, ut nimirum conservatio Ecclesiæ primo desumatur ex fructibus & proventibus quibuscunque ad easdem Ecclesias quomodocunque pertinentibus: qui si non fuerint sufficientes, tunc Patroni, & alii, qui fructus aliquos ex Ecclesia provenientes percipiunt, aut in illorum defectum omnes Parochiani, opportunis Juris remediis cogantur: quamvis autem hæ constitutiones in specie de conservatione lampadis non loquantur, quia tamen loquuntur generaliter *de instauratione* Ecclesiæ, utique de omnibus, quæ in Ecclesia necessaria sunt, intelligendæ erunt: *nam quoties lege aliquid introductum est, bona occasio est, cætera, quæ tendunt ad eandem utilitatem vel interpretatione, vel jurisdictione supplere*, inquit JC. *in l. nam ut ait 13. ff. de LL.*

TITULUS XLV.

De Reliquiis, & Veneratione Sanctorum.

SUMMARIA.

1. *Papa solus approbat & canonizat Sanctos.*
2. *Abusus in Sanctorum, Reliquiarum, & Imaginum veneratione tollendi.*
3. *Episcopus quid possit vigore Concil. Trident. in recognitione Miraculorum & Reliquiarum?*
4. *An & qualiter liceat hominem cum fama sanctitatis defunctum publice, vel privatim colere, de eo libros edere &c.*

1 IN duobus *Capitulis hujus Tit.* id solum statuitur, ne liceat aliquem pro Sancto venerari, vel reliquias novas ad publicam venerationem exponere absque Summi Pontificis approbatione. Item ne veteres etiam Reliquiæ venales prostent, aut nimis crebro præsertim extra thecas populo exhibeantur, unde potius earum vilipendium, quam debitus honor subsequitur. Et demum, ut Prælati caveant, ne, qui ad eorum Ecclesias causa devotionis accedunt seu peregrinantur, variis figmentis, aut falsis documentis de Sanctis eorumque reliquiis, & miraculis forsan ad faciendum turpem quæstum & lucrum decipiantur.

2 Præterea hodie decrevit Concilium Trid. *Sess. 25. in Decret. de Invoc. & Venerat Sanct. ut omnis superstitio in Sanctorum invocatione, Reliquiarum veneratione, & imaginum sacro usu tollatur; omnis denique lascivia vitetur, ita ut procaci venustate imagines non pingantur, nec ornentur; & Sanctorum celebratione, ac Reliquiarum visitatione homines ad comessationes, atque ebrietates non abutantur; quasi festi dies in honorem Sanctorum per luxum ac lasciviam agantur. Hæc ut fidelius observentur, statuit S. Synodus, nemini licere ullo in loco, vel Ecclesia, etiam quomodolibet exempta, ullam insolitam ponere imaginem, nisi ab Episcopo approbata fuerit, nulla etiam admittenda esse nova miracula, nec novas reliquias recipiendas, nisi eodem recognoscente & approbante Episcopo.*

3 Verum quod in hoc Concilii textu de approbatione Episcopi circa nova miracula & novas Reliquias dicitur, non eo sensu intelligendum est, quasi Episcopo detur potestas, aliquem pro Sancto declarandi, aut miracula, vel Reliquias hominis a Pontifice non canonizati, vel beatificati authentice approbandi: sed id tantum conceditur Episcopo, ut si circa aliquem Sanctum legitime a S. Pontifice canonizatum, vel beatificatum, aut saltem communi Ecclesiæ usu & consensu a longissimis tem-

temporibus pro tali habitum, nova miracula & Reliquiæ proferantur, nunc talia non prius recipienda sint, nisi Episcopus recognoverit & approbarit.

Cæterum si quis homo probus cum indiciis, & fama sanctitatis decesserit, non poterit tamen Episcopus indulgere, ut talis ante approbationem S. Pontificis publica veneratione colatur, cum radiis aut diademate, aliisque sanctitatis signis pingatur, eidem tabellæ pictæ miracula continentes, vel alia anathemata appendantur &c.

4 Si vero aliqui ex privata devotione, vel Divino instinctu talem pie defunctum venerentur & invocent, atque gratias vel miracula sibi obvenisse affirment, tabellas offerant &c. Licebit Episcopo super assertis veritatem indagare, & testes & documenta recipere, oblata in separato & privato loco asservare, ut desuper suo tempore Sedes Apostolica informari possit.

Libri quoque de gestis, miraculis, revelationibus, vel similibus talium hominum in opinione sanctitatis existentium non prius inprimi debent, quam Ordinarius adhibito Consilio Theologorum & aliorum piorum virorum recognoverit, eaque de re instructionem ad Sedem Apostolicam miserit, ejusque responsum acceperit: prout hæc omnia diserte habentur in duobus Decretis Urbani P. VIII. quæ referuntur a Barb. *in Collect. DD. ad c. 2. hoc tit. num. 6.* & inserta sunt in Bullario Angeli Cherubini *Tom. 4. pag. 54. incip. Sanctiss. D. N.* & videri poterit prolixius idem Barb. *Tract. de Offic. Episc. pag. 3. alleg. 97.*

TITULUS XLVI.

De Observatione Jejuniorum.

In textu *hujus Tit.* enumerantur imprimis Vigiliæ, quibus indicitur jejunium; deinde quod propter necessitatem famis, vel infirmitatem corporalem, aut debilitatem possit in quadragesima, vel aliis jejunii diebus dari licentia comedendi carnes, & in hoc sit attendenda consuetudo Regionum: *Preces tamen sint pro talibus, & cum talibus effundendæ, ne ipsis aliquatenus imputetur; cum bonarum mentium sit, ibi timere culpam, ubi culpa minime reperitur.* Et demum quod si Natalis Domini incidat in feriam sextam tunc propter excellentiam festi liceat comedere carnes, exceptis illis, qui ex voto aut Regulari Obervantia tenentur abstinere.

De hac materia communi & practica late tractant Casistæ, nos tamen etiam hic quædam scitu magis necessaria breviter subjungemus.

SUMMARIA.

1. *Jejunium incidens in bacchanalia potest anticipari.*
2. *Quales cibi interdicti in Jejunio?*
3. *De Refectione.*
4. *De tempore refectionis.*
5. *Causæ excusantes a Jejunio.*
6. *Hæreticorum fides ex contemptu Jejunii suspecta; comparantur dissolutis Monachis.*

1 QUibus diebus jejunia servanda sint, ex Calendario satis apparet: nisi quod Episcopus ex causa jejunium transferre possit, ut si Vigilia S. Mathiæ incidat in triduum Bacchanalium, ubi pauci servarent jejunium, poterit id anticipari in Sabbatho. Laym. *lib. 4. tract. 8. cap. 3. in fin.* 2 Consistit autem jejunium Ecclesiasticum in tribus: nimirum. I. In delectu ciborum, ut abstineatur a carnibus; & quidem de Jure Canonum non tantum a carnibus, sed etiam lacticiniis, quæ trahunt sementinam originem, scilicet caseo, lacte, ovis, abstinendum est. *cap. denique. 6. V. par autem. dist. 4.* quod tamen Germaniæ consuetudo immutavit. Imo docent Gloss. *in c. Presbyter 5. dist. 82. & in c. admonere 8. V. carnem 33. q. 2.* Host. *in Summ. de Observ. jejun.* Sylv. *V. Jejun. n. 16.* cum concessione lactis, & ovorum etiam lardi, & sagiminis usum concessum intelligi, cum formaliter non sit caro, nec videatur major ratio in caseo, v. g. quam in sanguine &c. Verum in nostris partibus hactenus id non receptum est, nec facile introducendum, ne paulatim in jejunii leges licentiosius peccetur. Interim monet Paul. Laym. *d. l. c. 1. n. 5.* propter authoritatem DD. ex causa inopiæ, vel alia facilius per Parochum concedi posse, ut v. g. loco butyri lardo, vel sagimine uti liceat.

3 II. Requisitum est, ut in die una tantum refectio fiat. Sed Sylv. *dict. loc.* circa hoc refert diversas DD. opiniones, ex quibus plerique sentiunt, consuetudine potius universali Ecclesiæ, quam jure aliquo scripto plures comestiones in die probari. Hæc porro consuetudo in plerisque locis ita temperata est, ut liceat in meridie prandium & quidem solito largius (dummodo adhuc intra fines temperantiæ) & sub vesperum modicam collatiunculam sumere, cujus collatiunculæ quantitas & qualitas, cum in jure determinata non sit, ex rationabili consuetudine consideratis locorum & personarum plus, minusve cibi indigentium circumstantiis desumenda erit: ita ut potius quæratur in quantitate & qualitate ciborum ali-

aliqualis naturæ sustentatio, quam nutrimentum & satietas. Layman. *d. loc. num. 9.* Azor. *lib. 7. cap. 8. q. 7.*

4 III. Requisitum est, observare tempus refectionis, & hoc olim erat vespertinum tantum, prandio in cænam mutato. *cap. solent 52. de Consec. dist.* 1. *cap. Pascha* 10. *dist. 76.* Sed & hic consuetudo tempus meridianum substituit, illudque notabiliter v. g. per unam, alteramve horam comedendo anticipare ex causa nullum peccatum, sine causa ad summum venialis culpa est. Rich. *in 4. dist.* 15. *art. 3. q. 8.* Laym. *d. l. n.* 10.

5 Causæ excusantes a jejunio sunt. I. Juvenilis ætas, nam ante 21. ætatis annum completum non est jejunandi obligatio; eo quod tunc corpus adolescens majori indigeat nutrimento. II. Ætas senilis juxta dispositionem corporis & virium arbitrio prudentis viri taxandam. III. Infirmitas vel debilitas corporis. IV. Labor, occupatio & defatigatio corporalis, uti est in mechanicis, itinerantibus, infirmis &c. in conjugatis etiam ex continentia vel abstinentia periculum animæ aut corporis passuris.

Istæ causæ ad sumendam alteram largiorem refectionem in cibis jejunalibus ordinarie cujusque conscientiæ relinquuntur; sed ad comedendas carnes declaratio vel dispensatio Episcopi, aut eo longius distante, proprii Parochi accedere debet; ne si res cujuslibet privato arbitrio committatur, nimis quisque partialis in propria causa judex sit, & paulatim abstinentia quadragesimalis vitia comprimens, mentem elevans, DEum placans & promerens, Christi Domini exemplo auspicata, Ecclesiæ continuo usu & SS. Patrum doctrina confirmata, e medio tollatur.

6 Sane quod hæretici jejunium & jejunii meritum fastidiunt, & contemnunt, ex hoc ipso fidem suam de falsitate suspectam, imo & convictam faciunt, & se tantum carnalibus desideriis & deliciis immersos ostendunt: quot enim in veteri & nova Lege jejunii exempla? *Ex* 24. & 34. *Deut.* 9. *Joël* 2. *Matth.* 4. 6. & 7. *Marc.* 2. *Ad Roman.* 13. 1. *ad Corinth.* 7. 2. *ad Cor. 6. Ephes.* 5. *Thes.* 5. *Tit.* 2. Act. 13. 22. Quomodo gloriantur se Biblicos & Evangelicos, si omnia illa consilia Evangelica, quæ in mortificationem corporis tendunt. 1. *Cor.* 9. *in fine. Ad Coloss.* 3. *Ad Gal.* 5. angue pejus abhorrent? Certe *si secundum carnem vixerimus moriemur: si autem autem spiritu facta carnis mortificaverimus, vivemus. Ad Roman.* 10. Non sufficit exemplo diaboli. *Matth.* 5. legere, scire, & allegare scripturas, nisi simul observemus. Non melius mihi imaginor hæreticos in *arcta via*, quam ex prædicatione Christi *Matthæi* 7. tenet Ecclesia Catholica, quam indisciplinatos & dissolutos Monachos in aliqua sancta Religione: & non immerito; a similibus enim suam fidem didicerunt. Sed multi vocati, pauci electi. Studeamus ergo, *ut per bona opera certam nostram vocationem & electionem faciamus.* 2. *Petr.* 1.

 TITU-

TITULUS XLVII.

De Purificatione post Partum.

DEclaratur in *cap. un. h. t.* quod, licet in veteri Testamento mulieribus post partum certi dies fuerint præfiniti, quibus debebant abstinere ab ingressu templi iisque expletis certum purificationis modum observare. *Levit.* 12. postquam vero illuxit veritas Evangelii, & evanuit umbra ac præfiguratio legis, non teneatur mulier amplius ex præcepto illo ab ingressu Ecclesiæ abstinere; si tamen velit ex veneratione id facere, non est improbanda ejus devotio. Sicut hodierno usu Ecclesiæ mulieres puerperæ solent certam benedictionem ante ingressum accipere. Sed Authores, quos legi, non meminerunt alicujus præcepti circa hanc benedictionem. De usu conjugii post puerperium videri poterit Sanch. *de Matrim. lib.* 9. *disp.* 22. Allegatur hoc *cap. un.* ad probandum, quod leges cæremoniales veteris Testamenti per Adventum Christi expirarint; de quo dictum est supra. *Lib. I. in Tit. de Constitutionibus.* §. 1. *num.* 4. & 5.

TITULUS XLVIII.

De Ecclesiis ædificandis vel reparandis.

SUMMARIA.

1. *Ecclesia quid?*
2. *De variis Ecclesiarum appellationibus.*
3. *Episcopus in ædificatione Ecclesiæ debet ponere primum lapidem, potest tamen delegare.*
4. *Ad ædificandam Ecclesiam requiritur consensus Episcopi.*
5. *An Episcopus licentiam concedere valeat privata Oratoria construendi?*
6. *Etiam requiritur dos congrua.*
7. *De forma Ecclesiarum, & versus quam Mundi plagam erigendum primum Altare.*
8. *De reparatione Ecclesiarum ruinosarum.*
9. *Quomodo Ecclesiæ Parochiales ruinosæ reparandæ.*
10. *Materialia destructæ Ecclesiæ in profanos usus possunt converti.*
11. *Cæmeterium ab Episcopo non potest profanari.*
12. *Destructa Ecclesia non admittuntur privilegia vel Indulgentiæ.*

1 ECclesiam hoc loco accipimus non tam pro collectione seu congregatione Catholicorum, sicut ex Græca significatione vocatur, *in cap. Ecclesia* 8. *de Consecrat. dist.* 1. quam sumpta denominatio-

natione continentis a suo contento pro ipso materiali, & manufacto templo DEI, & orationis domo, ad quam fidelium multitudo congregatur.

2 Solet autem Ecclesia variis nominibus in jure nostro compellari: aliquando dicitur *Basilica*: aliquando *Cathedralis*: aliquando *Collegiata*: aliquando *Regularis*: aliquando *Matrix*, aut *Filialis*: aliquando *Baptismalis & Parochialis*.

Basilicam templum non consecratum asserit Panor. *in rub. tit. de Consecr. Eccles. cum Gloss. in cap. 1. de Relig. dom.* alii Ecclesiam principalem, seu regiam Græco vocabulo denotari sentiunt, ad quam nimirum Princeps Divini Officii causa ventitare consuevit. Barbos. *Jur. Eccles. un. lib. 2. cap. 1. n. 10.*

Cathedralis vocatur, quæ est Sedes Episcopi, & principalis Parochia totius Civitatis & Diæcesis, & in ea est concurrens Jurisdictio cum omnibus inferioribus Parochiis, ibidemque omnibus Diœcesanis Sacramenta ministrari possunt. Barbos. *Jur. Eccles. univers. lib.* 1. *cap.* 25. *n.* 19.

Collegiata dicitur in qua adest aliquis ut caput, & Clerici, vel Canonici ut membra, qui congregantur capitulariter, habentque sigillum & arcam communem. Barb. *d. l. 2. c. 6. n. 6.*

Regularis intelligitur erecta pro cohabitatione Religiosorum sub certa, & a Sede Apostolica approbata Regula viventium, qua de re partim superius *in Tit. XXXI. XXXV. XXXVI. & XXXVII.* & videri poterit. Barbosa *de Officio Episcopi alleg. 26. a n. 4.* Lauret. de Franchis *de Controv. inter Episc. & Reg. cum addit.* Zach Pasqualigi *part. 1. a num. 399. & seqq.*

Matrix Ecclesia licet proprie vocetur Cathedralis. *c. venerabili 22. de Verb. Sign.* usu tamen etiam inferior venit, quæ alias Ecclesias sibi subjectas habet, quasi *Mater* aliarum, quæ propterea *filiales* nuncupantur. Text. in Trid. *Sess.* 21. *de Ref. c.* 7.

Baptismalis est, ubi sunt fontes Baptismales, pro Baptizandis Parochianis, & quamvis a Baptismali non necessario infertur ad Parochialem: tamen plerumque Parochialis Baptismalis est, & econtra, & fons Baptismalis saltem non leve argumentum Parochialis Ecclesiæ censetur. Quæ vero dicatur *Parochia & Parochialis Ecclesia*, & qualiter constituatur, ac probetur, diximus supra *n. 6. in Tit. XXIX. de Paroch.*

3 Ædificium porro Ecclesiæ inchoari non debet nisi prius Episcopus ad locum accedat, ac cœmeterium publice designet, ibique *crucem cum precibus figat*; & in jaciendis fundamentis *primum lapidem* ponat. Text. & Gloss. *in c. nemo 9. de Consecr. dist.* 1. non tamen requiritur, ut Episcopus personaliter ista peragat, sed poterit alteri v. g. Vicario, aut personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ delegare: Azor. *Instit. Moral. p. 2. lib. 9. q. 4.* Barbosa *de Offic. Episc. pag. 2. alleg. 26. n. 1.*

Con-

4 Consensus proinde Episcopi ad construendam Ecclesiam necessarius est, saltem tacitus, si sciens non contradicat, vel ratificatio ex post facto accedens. Azor. *d. l. q. 6.* Barb. *de alleg. 26. n. 2.* ubi addit, Episcopum prohibere non posse, si Patronus dives velit Ecclesiam sufficienter dotatam suis sumptibus ampliare, & exornare. Pariter etiam exempti, si in loco non exempto ædificare velint, consensum Episcopi habere debent. Text. & DD. *in c. authoritate 4. de Privil. in 6.* alias ædificatum acquiretur Episcopo: Text. in *c. cum olim 15. vers. Præterea.* ubi Gloss. *in v. revocari X. de Privileg.* Chokier *de Juris. Ord. in exemptos p. 2. quæst. 35. num. 30.* Quænam vero specialiter requirantur ad ædificanda Monasteria Regularium, diximus superius in Tit. *de Religiosis domibus.* & in Tit. *de Capellis Monachorum.*

5 Dubitari posset, an hodie Episcopus recte licentiam concedat privata & domestica Oratoria construendi, in iisque Celebrandi; Ratio negandi habetur in Concil. Trident. *Sess. 22. de Sacrif. Missæ. c. 8.* Verum interpretatio magis in praxi recepta est, quam etiam tradit Nav. *de Privilegiis Consil. 5.* & Barb. *ad d. c. 8. n. 16.* quod Concilium tantum voluerit tollere abusum, ne passim sine rationabili causa in privatis domibus celebretur. Solent tamen tales licentiæ dari cum clausulis: ut locus sit decenter ornatus, a sæcularibus negotiis liber, desuper a conjugatis non inhabitatus. Item ut concessio intelligatur sine præjudicio Parochialis Ecclesiæ, ne ibidem conciones, atque oblationes negligantur, & excipiantur dies Natalis Domini, Paschæ & Pentecostes, in quibus cessante impedimento Ecclesia Parochialis frequentanda est, & demum, quod in diebus festis audiendo Missam in Oratorio privato non satisfaciant, qui non sunt de familia personæ, cui licentia conceditur. Riccius *in praxi aurea. tom. 4. resol. 298.*

6 Præterea ad constructionem Ecclesiæ desideratur congrua dotatio pro conservatione ipsius pro luminaribus, stipendiis ministrorum, & custodum, aliisque necessitatibus. *cap. nemo Ecclesiam 9. de Consecr. dist. 1.* Quod si permittente Episcopo sine dote constructa fuerit Ecclesia neque fundator aut hæres ejus amplius solvendo sint, aut cum effectu conveniri non possit, Episcopus de ista providere tenebitur. Text. & Gl. not. *in c. cum sicut 8. de Consec. Eccles.* Antiquitus constitutum erat, ut cuilibet Ecclesiæ pro dote assignaretur *mansus unus* ab omnibus aliis servitiis liber, id est, tanta pars agri fertilis, quem par boum in anno colere possit. Text. & Gloss. *in c. 1. de censibus.* Hodie pro circumstantia temporum & locorum arbitrari solet Episcopus, quanta dos sufficiat.

7 Forma Ecclesiarum ex antiqua traditione oblonga esse consuevit, indi-

indicans naviculam Petri inter fluctus hujus mundi natantem. Item Apostolos instituisse, ut si commode fieri possit, Altare principale versus Orientem erigatur, & Christianos ex antiqua pariter traditione solitos versus Orientem orare, ex Clemente & aliis SS. PP. refert Azor. *d. p. 2. lib. 3. q. 12.* Tradit vero Barbos. *Juris Eccles. univ. lib. 2. cap. 2. n. 19.* ex Tostat. *sup. Matth. c. 6. q. 91.* & aliis, quod caput Ecclesiæ debeat *Septentrionem* respicere: id tamen non invenio apud Tostatum *cit. loc.* ubi solum de *Oriente* loquitur; forsan librariorum hic error irrepsit. Et plures rationes hujus convenientis orationis adducit, præsertim cum Christus dicatur ad Orientem ascendisse. *Psal. 67. ℣. 34.* ibi: *Psallite DEO, qui ascendit super cœlum cœli ad Orientem.* Et inde credatur venturus, juxta illud *Matth. 34. ℣. 27. Sicut exit fulgur ab Oriente, & paret usque in occidente, ita erit adventus filii hominis.* Qua in re non videtur magna difficultas facienda, sicut pleraque templa videmus opportunitati locorum accommodata; in omni enim loco DEUS, cujus sunt omnes mundi cardines & plagæ, decenter adorari potest, ut etiam notavit Tostatus *d. q. 91.* asserens superstitiosum fore, qui crederet, tantum versus Orientem adorari posse.

8 Circa reparationem Ecclesiarum ruinosarum omnium primo attendenda est consuetudo; alicubi enim, ut in Germania nostra, ipsæmet Ecclesiæ proprios reditus tum ex dotatione, tum ex oblatione, vel piis legatis collectos habent, ad fabricam Ecclesiæ, aliasque ipsius necessitates procurandas destinatos: alicubi plebi & populo, quem curat Sacerdos, eadem reparandi obligatio incumbit &c. Quod si nulla specialis consuetudo probari possit, vel reditus ad fabricam deputati deficiant, tenentur beneficiati, & qui ex Ecclesia utilitatem & fructus recipiunt. *c. 1. h. t.* si vero rector beneficii tot reditus non percipiat, ut salva congrua sustentatione suas impensas ferre possit, ad collectationem inter populum, cui ibidem Sacra administrantur, & vicinos devenitur. Vid. Laym. *lib. 4. tract. 2. c. 13. num. 10.*

9 Circa reparationem Ecclesiarum Parochialium ruinosarum observanda est constitutio Concil. Trid. *Sess. 21. de ref. c. 7.* quod nimirum Ecclesiæ Parochiales (idem esse de non Parochialibus declaravit S. Congr. *in eodem c. 7.*) ex fructibus & proventibus quibuscunque ad easdem Ecclesias quomodolibet pertinentibus restaurari debeant. Si vero dicti Ecclesiarum reditus sufficientes non fuerint, tunc omnes Patroni, & alii, qui fructus aliquos ex dictis Ecclesiis provenientes percipiunt, aut in illorum defectum Parochiani omnibus opportunis remediis appellatione remota cogi ad reparationem poterunt.

Quia porro Concilium Patronos,

nos, aliosque ex Ecclesia utilitatem & fructus percipientes per copulam *ET* conjungit, videntur omnes simul juxta proportionem redituum & emolumenti arbitrio Episcopi taxandam in contributionem vocandi: nam omnes simul tangit regula: qui sentit commodum, sentiat & onus: In rectoribus tamen & beneficiatis deducenda prius sunt necessaria pro eorum sustentatione congrua juxta decentiam vitæ clericalis, non secundum exigentiam mundanæ dignitatis ad quam ampliandam non dari beneficia, sed potius pro alimento ministrorum Ecclesiæ & pauperum, ac augendo cultu Divino, refert Barbos. *in collect. ad d. cap. 7.* Trid. *num. 10.*

Quod si ob notoriam egestatem nemo ex prædictis contribuere valeat, nec spes sit futuræ reparationis, Ecclesia ruinosa omnino destrui poterit, ac ejus jura & fundi dotales ad matricem Ecclesiam, si filialis sit, vel aliam viciniorem authoritate Episcopi transferri. In hac porro Ecclesia, ad quam fit translatio, erigendum est Altare sub eadem invocatione, sub qua fuit Ecclesia diruta Barb. *d. l. n. 25.*

Idemque de beneficiis simplicibus dicendum, quæ fuerunt in Ecclesia collapsa, ut arbitrio Episcopi alicui Altari vicinioris Ecclesiæ cum omnibus oneribus & emolumentis, ac prioribus invocationibus applicentur, sicut in text. Trid. habetur.

10 Lapides vero & tigna destructæ Ecclesiæ quamvis olim non licuerit ad alium quam Ecclesiasticum usum applicare, scil. ad ædificationem alterius Ecclesiæ. *cap. ligna 38. de Consecr. dist. 1.* hodie tamen facultatem concessit Concilium Trid. *d. c. 7.* ut Ecclesiæ (id est, tam locus ipse, quam materialia. Rota apud Farin. *p. 1. in posthum. decis. 107. num. 2.*) in profanos usus non sordidos, erecta tamen ibidem cruce, converti possint.

11 Non posse autem ab Episcopo profanari Cœmeterium, sicut Ecclesiam *in d. decis.* habetur. Item ligna picta vel alia materialia aliquo signo notata, ex quo nosceretur fuisse Ecclesiæ, ad vitandum scandalum non posse applicari ad fabricam laicalem, ex Nav. *de Spol. Cler. §. 18. prope fin.* refert Barb. *in d. c.* Trid. *num. 24.*

12 Est & notabilis doctrina Azorii *Inst. mor. p. 2. lib. 9. cap. 3. q. 13.* quod, si Ecclesia destruatur ex incendio, tumultibus belli, vel de novo reædificetur, non propterea amittantur indulgentiæ, vel privilegia, tali loco concessa, sed ad novum etiam ædificium extendenda sint, licet aliud sit, si in vindictam sceleris authoritate superioris aliquis locus destruatur.

TI-

TITULUS XLIX.

De Immunitate Ecclesiarum, & Cœmeterii, & Rerum ad eas pertinentium.

SUMMARIA.

1. *Munus & immunitas quid significet?*
2. *Immunitas Ecclesiarum & Ecclesiastica differunt.*
3. *Immunitas localis excludit profanas actiones ab Ecclesiis.*
4. *Immunitas localis, seu jus asyli quos protegat vel non?*
5. *In Ecclesiis quales actus tolerentur salva earum reverentia?*
6. *Contractus in Ecclesia factus an valeat?*
7. *Immunitas localis protegens malefactores sitne juris Divini vel humani?*
8. *Circa immunitatem prævalent Canones legibus Civilibus.*
9. *Immunitati locali an possit derogare consuetudo?*
10. *Immunitas quibus locis competat?*
11. *Immunitatem an reperiat confugiens ad Sacerdotem deferentem SS. Eucharistiam?*
12. *Immunitate non gaudent publici latrones, nocturni depopulatores agrorum per assassinii crimen, vel proditorie occidentes, & qui dicantur tales?*
13. *An ad excludendam immunitatem copulative requiratur, ut delictum in Ecclesia, & simul spe immunitatis commissum sit.*
14. *Circa delictum in Ecclesia commissum plura notabilia.*
15. *Immunitas Ecclesiæ an protegat occidentem in duello?*
16. *Immunitas quando denegetur reis læsæ Majestatis?*
17. *Ad immunitatem an possit proclamare, qui jam vinctus per Ecclesiam aut Cœmeterium ducitur, vel carcere aut manibus lictorum elapsus fuit?*
18. *Immunitas an detur etiam Clericis vel Religiosis delinquentibus?*
19. *Immunitas an detur Hæreticis, Gentilibus aut Judæis?*
20. *Immunitatis executio erga reum ad Ecclesiam confugientem, qui vel ea gaudet, vel non gaudet, qualiter fiat?*
21. *Immunitatem violantium pœnæ.*

1 SIcut *munus* latino sermone, & sensu Juris non tantum *donum*, sed & *onus* ac obligationem, seu functionem alicui impositam significat. *l. munus 18. ff. de verb. sig.* & *h. t. ff. de Muneribus & honor.* unde & *municeps*, quasi communium onerum & munerum particeps, dicitur. *l. 1. §. 1. ff. Ad municipal.* ita *immunitas* est vocatio & liberatio ab onere & obligatione. *t. t. ff. de vocat. & excus. munerum.* & *ff. de Jure immunitatis.*

In præsenti quoque nostro Titulo congrue describi potest immunitas, quod sit *Jus, quo loca, res, vel personæ Ecclesiasticæ a communi onere seu obligatione liberæ sunt & excep-*

ceptæ. Dividitur *in localem, realem & personalem.* De quibus distinctis §. breviter ea referemus, unde plurimæ aliæ quæstiones passim a DD. tractatæ potissimum dependent.

2 Prius autem notari potest, quod licet non pauci DD *immunitatem Ecclesiasticam*, promiscue appellent, *arg. Rubr. hujus tit.* alii tamen faciant differentiam, & *immunitatem Ecclesiarum* vocent immunitatem *localem*, immunitatem vero *Ecclesiasticam* reliquam libertatem & exemptionem Ecclesiarum & Ecclesiasticorum a jurisdictione & oneribus sæcularium arg. text. *in Extravag. 1. §. incendiarios de Privileg. inter Com.* Proinde censent, in materia pœnali, ubi termini proprie & stricte accipiuntur, pœnas in violatores *libertatis* seu *immunitatis Ecclesiasticæ* latas ad violatores *immunitatis Ecclesiarum* sive locales aut econtra non esse extendendas. Riccius in *Praxi aurea p. 2. res. 53. num. 2.*

§. I.

De immunitate locali.

3 *Immunitas localis* in duobus consistit nimirum, ut actus profani & sæculares in Ecclesiis non fiant, deinde ut malefactores confugientes ad Ecclesias ibidem protegantur; de utraque præmittemus, quæ certa sunt, & subjungemus, quæ dubia & controversa.

Itaque imprimis in Ecclesiis, & Cœmeteriis omnes negotiationes, nundinæ, profanæ Societatum conventiones, & Consilia sub pœna arbitrio Ordinarii infligenda prohibentur. *cap. 2. hoc tit. in 6.* Specialiter vero ab Ecclesiis arceantur contentiones & sæcularium judiciorum strepitus, adeo ut totus processus judicialis, & ipsa etiam sententia in loco Sacro lata ipso jure nulla & sine effectu sit. *d. c. 2. §. ordinarii.*

Maxime autem immunitati Ecclesiarum repugnat, si sanguinis forum efficiatur & absurdum est ac crudele, inquit Pontif. *in c. cum Ecclesia 5. h. tit.* ibi judicium sanguinis exerceri, ubi est tutela refugii constituta. Unde in eodem *cap. 5.* præter nullitatem processus etiam excommunicationis ac anathematis pœna jubetur inferri illis, qui causas criminales in Ecclesiis vel Cœmeteriis agitant.

Præterea comœdiæ profanæ, & convivia, aliæque actiones similes prorsus a locis Sacris excludendæ sunt. *cap. cum decorem 12. de vita & honestate Clericorum.* Denique novissime Conc. Trid. *Sess. 22. in decreto de observandis & vitandis in Missa* ita statuit: *ab Ecclesiis musicæ eæ, ubi sive organo sive cantu lascivum vel impurum aliquid miscetur, item sæculares omnes actiones, profana colloquia, deambulationes, strepitus & clamores arceantur, ut domus DEI vere domus Orationis*

nis videatur ac in ea Divinum Nomen ac Salvatoris nostri cum omni reverentia & devotione adoretur juxt. *text. in d. c. 2. h. t. in 6.*

4 Quod attinet ad alteram immunitatis speciem scil. *Jus asyli* competens malefactoribus ad Ecclesiam fugientibus, pro certo tenendum est; quod regulariter omnes, non specialiter in SS. Canonibus excepti, hac immunitate gaudeant, ut si ad Ecclesiam vel cœmeterium confugiant, violenter extrahi, vel pœna corporali sanginis affligi non possint, quamvis gravia delicta commiserint, sed eorum pœna sit in aliam pecuniariam vel Ecclesiasticam commutanda, utque civiliter resarciant partibus damna, quæ intulerunt. *c. reum 9. causa 17. q. 4. cap. inter alia 6. h. t.*

Certum tamen etiam est, ab hoc privilegio exceptos esse publiblicos latrones, nocturnos depopulatores agrorum. *d. c. 6.* & qui spe immunitatis in ipsa Ecclesia, vel cœmeterio mutilationes membrorum vel homicidia committunt. *c. fin. hoc tit.*

Unde neutiquam audienda est quorundam calumnia, quod per hoc privilegium Ecclesiæ fiant speluncæ latronum: quia Ecclesia non protegit eos, qui in eadem, & de immunitate impie præsumentes delinquunt, neque pœnam tollit, sed mitigat; quod vero ex humana fragilitate delinquentes in Ecclesia refugium, & veniam contra vindicem pœnarum severitatem reperiant, optabile magis mortalibus, quam abominabile censendum est.

Quas porro juris communis exceptiones Gregor. XIV. in Bulla: *Cum alias*, confirmavit, & extendit his verbis: *ut laicis ad Ecclesias locaque Sacra & Religiosa confugientibus, si fuerint publici latrones, viarumque grassatores, qui itinera frequentata vel publicas stratas obsident, ac viatores ex insidiis aggrediuntur, aut depopulatores agrorum, quive homicidia, & mutilationes membrorum in ipsis Ecclesiis, earumve cœmeteriis committere non verentur, aut qui proditorie proximum suum occiderint, aut assassinii vel hæresis, aut læsæ Majestatis in personam ipsiusmet principis rei, immunitas non suffragetur.* Et revocat omnia privilegia Pontificia judicibus Laicis concessa procedendi contra reos ad Ecclesias confugientes extra casus hic exceptos. De his exceptionibus vide infra *q. 6. & seqq.* Sed jam ex his certioribus præmissis.

5 Quær. I. An, quia in Sacris Canonibus tantum negotia & judicia sæcularia in Ecclesiis fieri prohibentur, ideo saltem tales actus, qui quidem non immediate deserviunt ad cultum Divinum, sunt tamen Ecclesiastici & pii, in Ecclesiis fieri possint? Affirmativa communior est. Ita enim omnia judicia Ecclesiastica etiam contentiosæ jurisdictionis in Ecclesia permitti, docet Gloss. & Pan. *in d. cap. 5. hoc tit.* arg. a contrario sensu *ex eod. cap.* deducto. Ita electiones Prælatorum in Ecclesiis institue-

tuere. *c. qua fronte 25. de Appellat.* Synodum ſive Concilium in Eccleſia facere, de reformatione morum in Clero & populo tractare, de ædificiis & fabrica Eccleſiæ cum artificibus convenire licebit. Diſputationes quoque litterariæ, & promotiones ad gradus juxta antiquiſſimam multarum Academiarum conſuetudinem in Eccleſiis permitti poſſunt: dicitur enim ſcientia res Sanctiſſima *in l. 1. §. proinde. ff. de Extraord. cognit.* utpote qua ad obediendum DEO & Principi vita ſubditorum informatur. *Auth. habita. Cod. Ne filius pro patre.*

6 Quær. II. An ſicut proceſſus judicii ſæcularis in Eccleſia factus eſt ipſo jure nullus, ita etiam contractus profanus ibidem celebratus? Pro affirmativa adduci poteſt vulgata juris regula, quod ea, quæ contra leges fiunt, pro infectis haberi debeant. *l. non dubium 5. Cod. de ll.* & non videatur major eſſe ratio de judiciis, quam de contractibus. Nihilominus contraria ſententia, ſcil. Contractus in Eccleſia celebratos eſſe quidem illicitos, ſed non invalidos, magis communiter recepta eſt: quia cum jura tantum judicia expreſſe annullent, habet hic locum alia Regula, quod pœnalia non ſint ultra caſus expreſſos extendenda. *c. odia 15. de Reg. juris in 6.* major etiam ratio prohibitionis circa judicia, quam contractus hæc aſſignari poteſt, quod judiciales contentiones & ſtrepitus minus Eccleſiis conveniant, quam contractus, qui in ſilentio expediri poſſunt. Illa porro regula *ex d. l. non dubium.* deſumpta varias habet limitationes; in noſtro propoſito unam tantum adſerimus, quod nimirum actus contra leges factus habeatur pro infecto, ſi actus ſit a legibus prohibitus ratione ſui, ut quia eſt iniquus, contra bonos mores &c. *juxta c. fin. de Pactis.* non autem ſi tantum ſit prohibitus ratione loci, niſi lex etiam in iſto caſu (ut in judiciis) expreſſe decreverit nullitatem.

7 Quær. III. Cujus juris ſit aſylum Eccleſiarum naturalisne vel Divini, an potius humani & poſitivi, ac proinde, an contrario ſtatuto, vel conſuetudine mutari poſſit? Reſp. Aſylum Eccleſiarum, quo defenduntur malefactores ab ordinaria delicti pœna, probabilius videtur, non eſſe, juris naturalis, nec Divini, ſed humani & poſitivi, niſi in quantum arcet judicem ſæcularem, ne propria authoritate actus jurisdictionis in Eccleſia & loco ſacro (qui utique jure Divino ab ejus jurisdictione exemptus eſt) exerceat. Licet enim in jure Divino & naturali præceptum ſit, DEUM colendum, & locis ſacris reverentiam exhibendam, non tamen inde recte ad immunitatem reis præſtandam infertur: cum econtra etiam crimina coërcenda eſſe jure naturali & Divino ſtatutum ſit. Item licet in lege Veteris Teſtamenti civitates refugii conſtitutæ eſſent, ut *Exodi. 21. Num. 35. Joſue*

sue. 20. Deut. 19. illæ tamen civitates tantum illis, qui præter intentionem delictum perpetrarunt, patebant ne injustam persecutionem a propinquis occisorum paterentur; aliis vero, qui ex odio per industriam, & per insidias occiderant, civitates refugii minime subsidio fuerant, ut ex textu S. Scripturæ *Exod. 21. v. 13. Deut. 19. v. 4. 5. & Josue 26. vers. 5.* luculenter apparet. Et exinde leges veteris Testamenti, quæ morales, & in jure naturæ fundatæ non erant, per adventum Christi exspirarunt. *cap. translato. 3. de Constit. c. un. de Purif. post partum.* Ideo illa lex Mosaica in novo Testamento non amplius ex jure Divino obligat, sed tantum facit, ut per Pontifices, ac legislatores humanos idem in novo Testamento ad majorem sacrorum venerationem constitui rationabiliter potuerit: quam venerationis convenientiam vel ipsis Gentilibus ratio dictavit, qui ad suos Flamines, & Vestales confugientes a verberibus, & vinculis liberabant, ut ex Gellio & Plutarcho refert Gottofredus *in suis notis ad l. addictos 6. de Episc. audient. lit. C.* suadetque humanitatis benignitas, ut fragilitati humanæ saltem aliquot contra pœnarum acerbitatem remedium sit.

8 Quamvis autem circa hanc immunitatem plures non solum Canones, sed etiam leges civiles, & statuta sæcularium reperiantur, *ut toto tit. Cod. de his, qui ad Ecclesiam. Item, qui ad statuas confugiunt, & Novell. 17. cap. 7.* si tamen inter Leges & Canones contrarietas reperiatur, tunc etiam in foro sæculari magis Canones observare debemus: quia ad Summum Pontificem, & judices Ecclesiasticos spectat, illa decidere, quæ ad Ecclesias, earumque jura & reverentiam pertinent, ut cum plurimis cit. tradit. Covar. *Variar. Resolut. lib. 2. cap. 20. n. 3.* Hinc est, quod licet *in d. Nov. 17. cap. 7.* raptores Virginum, adulteri & homicidæ quicunque immunitate priventur, id tamen observata Juris Canon. dispositione non procedat, ubi præter specialiter exceptos omnes reliqui gaudere immunitate dicuntur, quantumcunque gravia delicta perpetrarint, *c. inter alia. 6.* & *ibi* Gloss. *h. t.* Clar. *lib. 5. sent. c. 30. n. 9.*

9 Consuetudinem etiam in hac immunitatis materia observandam esse, monet Covar. *dict. loc. n. 4.* licet eandem immunitatem notabiliter restringeret, tum quod non sit juris naturalis aut Divini, ut dictum, & consequenter contrariam consuetudinem vel constitutionem admittat; tum etiam, quod hæc immunitas non sit valde favorabilis, sed strictæ interpretationis, ne scelera maneant impunita, & homines tanto audacius delinquant cum magno Reipublicæ detrimento. Quæ sententia tamen aliis displicet, quod in tali consuetudine deficiat expressus consensus S. Pontificis, qui potius immunitatem Ecclesiasticam propug-

pugnare, quam admisso contrario usu tollere intendit, juxta Concil. Trid. *Sess. 25. de Reform. c. 20.* & Bullam Urbani VIII. *Rom. Pontifex. de Anno 1641.* Sed faciunt pro Covar. ea, quæ *in Lib. 1. in Tit. de Consuetudine. num. 19. & 23.* dicta sunt. Ac saltem in casibus dubiis, atque inter DD. controversis aliquid tribuendum esse consuetudini legitime probatæ existimo. *l. si de interpretat. 37. ff. de Legibus.* licet de cætero ipse credam non esse huic consuetudini favendum, si immunitati nimium derogaret: cum enim immunitas canonibus & legibus, & moribus etiam Gentilium ab omni ævo stabilita, in ratione Divinæ venerationis & humanæ clementiæ fundata sit, & inde prope ad dictamen aliquod naturale accedat, consuetudo contraria plerumque rationabilis & valida censeri non potest. *cap. fin. de Consuetud.*

10 Quæritur IV. Utrum omnes omnino Ecclesiæ, etiam necdum consecratæ, pollutæ, vel interdictæ hoc jus immunitatis habeant, & quid dicendum, si quis in Monasterium & Hospitale confugiat? De Ecclesiis, quæ licet consecratæ non sint, in iis tamen cum licentia Episcopi missæ celebrantur, habetur textus expressus *in cap. Ecc. 9. h. t.* quod immunitate gaudeant. De aliis Ecclesiis non consecratis, in quibus nullæ adhuc Missæ lectæ, textus quidem non habetur: quia tamen loca pia sunt, & ad Divinum cultum destinata, etiam ipsis hoc privilegium a multis adscribitur, quemadmodum etiam Monasteriis, Hospitalibus, alisque similibus piis locis cum authoritate Episcopi erectis; quia regulariter omnia privilegia Ecclesiis data etiam ad talia pia loca extenduntur. *l. omnia 35. Cod. de Episcopis, & Clericis.*

Item Ecclesia vetustate vel incendio aut bello diruta, non amittit hoc immunitatis, sicut nec alia privilegia, dummodo authoritate Superioris Ecclesiastici destructa non sit, & ejus reparatio speretur. De quibus omnibus copiosas DD. allegationes habet Barbosa *Jur. Eccles. univ. lib. 2. c. 3. n. 59. 62. & 72.*

Quod vero de jure certum est, non tantum ipsas Ecclesias, sed etiam atrium in majoribus Ecclesiis ad 40. in minoribus & capellis ad 30. passus circum circa immunitatem habere *cap. sicut antiquitus 6. causa 17. q. 4.* de consuetudine non observari, nec ultra fines cœmeteriorum, aut fores Ecclesiæ immunitatem attendi, testatur Zerola *in Praxi Episc. 1. V. immunitas. §. 12.* ipsum tamen cæmeterium, sive conjunctum cum Ecclesia, sive separatum, authoritate tamen Episcopi designatum & sacratum hanc immunitatem habet, *cap. cum Ecclesia 5.* ubi Gl. *in V. Cœmeteriis. h. tit.* Item si quis foribus Ecclesiæ clausis limen aut murum ejus apprehenderit, censent DD. inde avelli per judicem sæcularem non posse. Barb. *d. c. 3. n. 65.* Diana *Moral. Resol. parte 3. Tit. de Immunit. Eccles. res. 73.*

De

De oratoriis etiam privatis plerique conveniunt, quod non habeant hanc immunitatem: quamvis ibidem Missæ legantur: quia non sunt proprie loca religiosa DEO dedicata, sed pro arbitrio Domini domus possunt ad alios profanos usus applicari. Clarus *Lib. 5. §. fin. num. 7.* Circa Ecclesias *sanguinis aut seminis profusione pollutas* vel nominatim per Episcopum *interdictas*, ne in iis Divina celebrentur, communis est Doctorum sententia cum Hostiensi *in summa hoc tit. n. 9.* Panor. *in c. Ecclesiæ 9. h. t. num. 8. v. tertio quær.* Suar. *de Relig. tom. 4. lib. 3. cap. 9.* & aliis, quod non amittant jus immunitatis, neque ideo minus in respectu, & reverentia habendæ sint, cum pollutio, & interdictum non ex culpa Ecclesiæ, sed hominum circa eam delinquentium eveniant. Idque plurimum confirmatur ex eo, quod Clericus, etiam ex propria culpa interdictus, nihilominus privilegia clericalia retineat.

11 Quæritur V. Utrum reus confugiens ad Sacerdotem portantem Eucharistiam extra Ecclesiam apud eundem asylum reperiat? Affirmativa communis est, si enim de Jure Civili immunitas conceditur illis, qui ad statuas Principis confugiunt. *l. unica Cod. de his, qui ad statuas &c.* cur non potius ipsi Christo Domino hoc privilegium adscribatur? Deinde ipsis Ecclesiis potissimum propter SS. Eucharistiam & celebrationem Divinorum immunitas concessa est, ut merito huc accommodari possit illud: *propter quod unumquodque tale, illud magis tale.* Et haud dubie non cum minori irreverentia aliquis per lictores a Venerabili, quam ab Ecclesia abstraheretur Panor. *in cap. sane 10. de Celebr. Missarum.* Clarus *lib. 5. sent. §. fin. q. 30. n. 24.* Navar. *in Man. Confess. c. 25. n. 15.* Id quod locum habet, non tantum si Sacerdotem, vel hastam Baldachini apprehenderit, sed etiam, si se personis associantibus SS. Sacramentum immiscuerit: quia illæ cum Sacerdote portante SS. Eucharistiam unam Ecclesiam constituunt Diana *Moral. Res. p. 1. tract. 1. Res. 28.* Barbos. *Jur. Eccles. univ. lib. 2. cap. 3. num. 69.*

12 Quæritur VI. Quinam dicantur *publici latrones*, *nocturni depopulatores agrorum*, *per assassinii crimen*, item *proditorie Occidentes*, quos tum jus commune, tum Bulla Greg. XIV. ab immunitate excludit? Resp. ex magis communi interpretatione *publicos latrones* dici, qui interdiu & palam homines aggrediuntur, armati publicas vias obsident, transeuntes spoliant, resistentibus quoque vulnera & cædes inferunt, quibus etiam accensentur pyratæ, vel qui castra incolunt, unde erumpentes vicinis, aut peregrinantibus damna inferunt. Differunt *a nocturnis depopulatoribus* agrorum, quod illi palam, & publice deprædentur, hi vero nocturno solum tempore & latenter, aut segetes in agris devastent, aut alias agrestibus, vel per itinera publica proficiscentibus noceant. Panor *in cap.*

inter alia 6. h. t. num. 5. Barb. *in Collect. ibidem num 73.* §. *42.* Furtum autem ſimplex, ſive de die, ſive de nocte patratum, non excluditur ab immunitate; latrocinium enim & depopulatio dicunt aſſiduitatem, frequentiam, & quandam violentiam facinoris, aut ſaltem intentionem & propoſitum talis facinoroſæ vitæ.

Aſſaſſinos fuiſſe quosdam infideles, qui accepta pecunia occidebant Chriſtianos, notat Gloſſa *in cap. 1. de Homicid. in 6.* Covar. *Var. reſol. lib. 2. cap. 20. numer. 10.* ubi docet, crimen aſſaſſinii, quod ſub gravibus pœnis perſequitur *d. cap. 1. de Homicid. in 6.* non committi, niſi infidelis a Chriſtiano pretio conductus alium Chriſtianum occiderit. Fatetur tamen, communem opinionem eſſe in contrarium cujus authores ponit *num. 9.* qui cenſent crimen *aſſaſſinii* committi ab omnibus, qui aut occiſorem conducunt, aut qui operas ſuas ad occidendum locant: additque, hanc ſententiam eſſe conſuetudine receptam; quo facit, quod tales videantur ſaltem ob qualitatem proditorii homicidii immunitate privandi. *arg. cap. 1. X. de Homicidio.*

Denique Occidentes *proditorie* dicuntur, qui extra rixam veneno, a tergo, vel alias nihil mali metuentem occidunt. Barb. *in Collect. ad d. cap. inter alia. h. t. num 46.* aliqui tamen ab eodem Barb. citati ſentiunt, homicidium proditorium proprie dici, quando nullus rancor vel inimicitia præceſſit, ſed v. g. alter alterum veneno, vel a tergo, aut de nocte occidit, ut poſſit habere pecunias, uxorem, vel alias res ejusdem: Et quia Bulla Greg. XIV. tantum homicidii proditorii meminit, id non niſi in hoc poſteriori ſenſu accipiunt, aliisque homicidis etiam per inſidias & induſtrias, ubi inimicitia præceſſit, immunitatem concedunt. Vid. Diana *Reſol. Moral. p. 1. tract. 1. Reſol. 1.*

Unde per hanc Greg. Conſtitutionem deciſa eſt illa controverſia, quæ ex jure veteri de homicidio *proditorio*, an tollat immunitatem, fuit diu multumque agitata. Utut enim *in cap.* 1. *de Homicidio* (quod deſumptum *ex lib. Exodi* 31.) ita legatur: *Si quis per induſtriam occiderit proximum ſuum, & per inſidias, ab altari meo evelles eum, ut moriatur*, nihilominus non defuerunt, qui hunc textum in eum ſenſum interpretati ſunt, ut ſi Clericus aliquem per induſtriam occiderit, is degradari, & curiæ ſæculari legitime puniendus tradi debeat; eo quod hic textus non fuerit poſitus ſub titulo, *de Immunitate*, in quo nulla fit exceptio de homicidio *proditorio*. Alii tamen rectius idem *cap.* 1. de quolibet homicida *proditorio* ad Eccleſias confugiente acceperunt; quia hic fuit ſenſus legis Divinæ, ex qua tranſcriptum eſt. Quemadmodum Joab, qui duos Principes inſidioſe occiderat, cum in tabernaculum & ad altare confugiſſet, ibidem juſſu Salomonis occiſus eſt. *2. Reg 4.* Videatur Covarruv: *Var. Reſol. l. 2. c. 20. num. 7.*

Quær.

13 Quæritur VII. An, qui *in Ecclesia* delinquit, sed *absque spe immunitatis*, fortassis ex rixa ibidem casu oborta; vel econtra, qui *extra Ecclesiam* delinquit, sed *spe immunitatis* studio facinus prope Ecclesiam perpetrans, quo citius ad eam confugere possit, gaudeant immunitate, adeoque copulative requiratur, ut delictum *in Ecclesia* fiat, & simul *spe immunitatis*? Hujus quæstionis decisio prorsus incerta, & altiori declaratione indigere videtur; habet enim plures pro utraque parte rationes & authores.

Sunt, qui alterutrum sufficere tenent, & fundantur non tam in verbis, quam in mente constitutionis, *l. scire leges* 17. *ff. de ll. cap. secundo* 41. *de Appell.* eo quod non sit verisimile, quod Ecclesia illos in suam protectionem receptura sit, qui eandem homicidio polluunt, sicut frustra legis auxilium invocat, qui committit in legem, *cap. quia frustra.* 14 *de Usuris. text. in c. fin. h. t.* & qui eandem ex proposito receptaculum, & quasi speluncam latrocinii faciunt: cum privilegium mereatur amittere, qui eodem abutitur. *cap. privilegium 63. caus.* 11. *quæst.* 3. Licet vero Ecclesiæ non sit imputandus abusus ad eam confugientium, prout respondit Diana *p. 6. Tom.* 1. *de immunit. Eccles. Resol.* 10. videtur tamen hic negari posse suppositum, quod in similibus circumstantiis Ecclesia aliquod præjudicium sentiat, quin potius non tam accedat, quam decedat ipsius reverentiæ & honori, si privilegio ejusdem abutentes defendat. Et hujus sententiæ est Barbosa *in Collect. ad d. cap. fin. h. t. num,* 5. *& Jur. Eccl. univers. lib. 2. cap. 3. num.* 109. cum citatis ibidem. *& n.* 104.

Econtra alii utrumque conjunctim requirunt, nimirum ut delictum *in Ecclesia & simul spe immunitatis* commissum sit, ideoque non excludi censent eum, qui nihil cogitans de immunitate aliquem ex subitanea ira & rixa in Ecclesia, vel extra eam, licet spe immunitatis, occiderit. Quorum principalis ratio est, quod textus *in d. cap. fin.* hæc duo copulet, & in pœnalibus non sit extensio facienda. *vulg. cap. odia* 15. *de R. J. in 6. cum concord.* Videantur iterum copiose citati apud Barbos. *d. cap. 3. num.* 103. *& num.* 109. Addunt aliqui instantiam de eo, qui virtute jubilæi a reservatis absolvitur, quamvis ex proposito spe Jubilæi illa perpetrarit. Sed (ut nihil dicamus, etiam incertum esse, an cum tali peccatore sit cooperatura intentio Papæ, & præcipue Divina gratia ad consequendum effectum Jubilæi hujus, sub cujus præsumptione deliquit) quidquid sit circa forum internum, ubi pœnitentia super temeraria præsumptione potest reconciliare gratiam: an vero idem sit circa immunitatem, ubi magis in foro externo versamur, quod post delictum non semper admittit pœnitentiam, Gloss. *fin in cap. de his 6. de Accusat.* si-

cut & totam hanc controversiam aliorum judicio relinquo, maloque in hac sanguinis materia ab aliis discere, quam docere.

14 Ulterius hic aliqua breviter ex Doctoribus adnotanda sunt. I. Quidam sentiunt, quæ de homicidio in Ecclesia commisso dicuntur, tantum exempli causa dici, idemque esse de furtis, adulteriis, aliisque delictis gravibus, ex quibus loco sacro specialis irreverentia infertur, propter generalem rationem, quæ datur *in cap. fin. hoc tit.* quod sicut frustra legis auxilium invocat, qui committit in legem, ita frustra ab Ecclesia sperare debeat defensionem, qui eandem offendit, & sacrilegio violavit. Alii tamen hic iterum mitius sentiunt, asserentes, quod cum Bulla Gregor. XIV. ad certam formam omnes casus immunitatis redegerit, nec aliorum delictorum, quam homicidiorum, & mutilationum membrorum in Ecclesia mentionem fecerit, non sit jam nec ex paritate, imo nec ex majoritate rationis in hac odiosa & pœnali materia ad alios casus non expressos argumentandum. Diana *Mor. p.* 1. *tr.* 1. *Resol.* 1. Farin. *in Tract. de Immunit. num. 98.* II. Ajunt, qui in una Ecclesia deliquit, non defendetur, tametsi ad aliam confugiat, quia qui unam Ecclesiam contemnit & offendit, omnes offendisse censetur, III. Qui unum tantum delictum in Ecclesia, & extra eam plura alia fecit, absolute extrahi, & pro omnibus puniri poterit; quia ex quo semel in Ecclesia deliquit, indignum se reddidit Ecclesiæ defensione. Dissentit tamen Covar. *ubi infr.* IV. Ecclesiæ fecisse irreverentiam, & proptera indignus asylo etiam ille ex DD. interpretatione censetur, qui vel in Ecclesia existens alium foris stantem, vel e converso, qui foris stans alium in Ecclesia occiderit, quia utroque casu delictum in Ecclesia factum intelligitur: priori casu quoad *inchoationem* (sufficit enim, ut delictum dicatur in loco factum, si ibidem saltem initium sumpserit, *l.* 1. *Cod. Ubi de criminibus agi oporteat*) posteriori quoad *consummationem.* V. Nec illum gaudere immunitate docent, qui aliquem existentem intra Ecclesiam per vim, aut dolum extraxerit, & foris occiderit, vel mutilaverit; cum enim puniri quis debeat in eo, in quo deliquit, ita iste, qui alterum immunitate Ecclesiæ privavit, eadem quoque carere debeat. De hisce porro quinque notatis, de quibus textus apertos non habemus nec etiam unanimem per omnia Doctorum consensum; videri poterit ille cumulus Auth. cit. a Barb. *J. E. V. lib. 2. cap. 3. n.* 110. *& seqq.* alleg. Card. Tuscus *L. E. concl.* 11. *a n.* 11. Covar. *Var. Resol. lib. 2. cap.* 10. *n.* 15. Henricus Zoës. *hoc tit. a num.* 21. Covar. Diana, Farin. *cc. ll.*

15 Quær. VIII. Utrum, qui in duello alterum occiderit, gaudeat immunitate? Negativa, quæ non quidem ex verbis, Sed mente legis desumitur, probabilior videtur

tur Barbosæ. *d. cap. 3. num.* 101. Si enim etiam cadaver occisi in duello Ecclesia non recipit juxta Trid. *Sess. 25. de Reform. cap.* 19. quis credat, ipsis occidentibus in Ecclesia refugium præstari: Sed ut verum fatear, hæc ratio non est omnino convincens, quia probaret generaliter de quolibet delinquente manifesto, qui si in peccato illo decederet, non datis pœnitentiæ signis, privaretur sepultura Ecclesiastica, & urgentius de excommunicato, quem tamen gaudere immunitate, tradit Covar. *Var. Res. lib. 2.c.20. num. 131.* Proinde credo, contrarium non improbabiliter defendi posse, & forsan sæpius practicatum fuisse Præsertim in illa sententia, quod hodie stante Bulla Gregor. XIV. nullus casus sit ab immunitate exceptus, nisi ibidem nominatim expressus, sicut refert ibidem Barbosa *d. cap.* 3. *c.* 120. *vers. quæ quidem constitutio.* Deinde sententia Barbosæ de duello proprie dicto, & jure damnato accipienda foret; quando scilicet alter alterum ad certum tempus, locum condictum, cum armis mortiferis, & ordinario vitæ periculo invitat: non vero de rixa, vel aggressione subito in domo vel platea facta, in qua, si alter alterum occiderit, & ad Ecclesiam confugerit, ab ea haud dubie immunis servabitur. Dummodo homicidium *proditorium* non fuerit, vel alia qualitas immunitatis exclusiva non concurrerit.

16 Quær. IX. Quinam *rei læsæ Majestatis* per Bullam Gregorianam excipiantur? Resp. Verba Bullæ sic explicari a DD. ut procedant tantum de crimine in summum Principem, superiorem non recognoscentem, qui in jure proprie venit appellatione *Principis*, præsertim in materia odiosa, non item in inferiores Principes. Barbosa *in Collectaneis ad cap. inter alia. h. t. num.* 10. & quidem juxta textum Bullæ directe in personam Principis commisso: secus si indirecte in statuam vel legatos eius &c. Farinac. *in tract. de Immunit. cap. 13. num.* 100.

17 Quær. X. An qui jam vinctus, & ligatus per Cœmeterium, aut Ecclesiam ducitur, possit proclamare ad immunitatem, ut ibidem vinculis exsolvi, & liber dimitti debeat? Affirmativam se aliquando vidisse in praxi observatam testatur Cassanæus *in consuetudines Burgundiæ. Rubrica 1. §. 45. n.* 121. Negativa tamen communior & Juri conformior est; quia talis proprie non avellitur violenter ab Ecclesia, neque ullam violentiam in Ecclesia patitur, cum nunquam in eadem liber, ac sui juris fuerit. Neque enim hoc alicubi constitutum reperimus, quod Ecclesia de novo in libertatem afferat, sed tantum quod in ea existentem conservet. Covar. *Var. Resolut. lib. 2. cap. 20. num. 13.* Hostiens. *in summa. h. t. num.* 11. prout in simili, qui ad Sacerdotem portantem Eucharistiam confugit, ibidem immuninitatem reperit: non autem is, ad

quem Euchariſtia in carcerem deſertur. Verum aliter ſe res habet, ſi quis a manibus capientium etiam per vim ſe exemerit, aut perrupto carcere elapſus ad Eccleſiam confugerit; talis enim jam ſe recipit in libertatem, in qua per Eccleſiam defenditur, ut obſervat Covar. *d. l. num.* 12. *&* *num.* 13. & conſentit Diana *Mor. Reſol. p.* 1. *tr.* 3. *Reſol.* 13. Laym. *in Theol. Moral. l.* 4. *tract.* 9. *cap.* 3. *num* 9. *verſ. ſexto aliqui.* Sed objicitur: talis profugus ſpoliavit judicem ſua præſentia, ergo debet ipſi reſtitui juxta regulam juris, quod *ſpoliatus ſit ante omnia reſtituendus.* Reſp. ad hanc regulam præter alias limitationes, quas in *Lib. II. in titulo de Reſtitut. ſpoliat* tradidimus, etiam iſtam addi poſſe, quod reſtitutio ſpoliati non fiat, quando agitur de periculo vitæ vel membrorum. *c. literas* 13. *in fin. de reſtitut. ſpoliat.*

18 Quæritur XI. An Clerici vel Religioſi delinquentes, & ad Eccleſiam confugientes per judices Eccleſiaſticos extrahi valeant pro merito puniendi? Pro ſententia affirmativa plures rationes adduci poſſunt, inter quas tres ſunt præcipuæ. I Quod *cap. 6. hoc tit.* non de Clericis, ſed Laicis tantum meminerit, dando maxime immunitatem contra ſæculares poteſtates, non Eccleſiaſticas. II Quod major ſit perſonalis immunitas Clerici, quæ ipſi conceditur ratione ſuæ conſecrationis, quam quæ conceditur ratione loci, & nihilominus delinquens recte puniatur. III. Denique quod alias Religioſi & Clerici in Monaſteriis aut Eccleſiaſticis domibus degentes ſemper impune delinquerent.

In hac difficultate, quæ Doctores noſtros in diverſas opiniones traxit, ut videre eſt apud Barb. *dicto cap.* 3. *n.* 153. cenſeo diſtinguendum inter pœnam Clerico vel Religioſo delinquenti infligendam. Etenim ſi agatur de pœna mere Eccleſiaſtica, quæ potius correctionem ſapiat, quam vindictam in foro externo ſceleri debitam, utique immunitas Eccleſiaſtica nihil ſuffragabitur; quia non fuit intentio Summi Pontificis per immunitatem Eccleſiarum tollere morum correctionem, ſicut etiam Laici ad Eccleſias confugientes pænam Eccleſiaſticam non evadunt. Si vero agatur de pœna proprie dicta & vindicativa, ut ſi Clericus torqueri, degradari, & curiæ ſæculari tradi, vel ad triremes, aut perpetuos carceres condemnari deberet, non video, quare Clericus debeat eſſe deterioris conditionis, quam Laicus, cum tamen Eccleſia multo magis debeat tueri Clericos, tanquam ſibi ſervientes & addictos, & quorum curam ſpecialem habet: dummodo cætera ſint paria, ut ſcilicet crimen, quod Clericus commiſit ab immunitate exceptum, vel ſpe immunitatis commiſſum non ſit.

Ad argumenta contraria Reſp. & quidem ad 1. Quamvis *cap.* 6. *hoc tit.* Clericorum expreſſam mentio-

tionem non faciat, eos tamen non excludit, sed generaliter loquitur de quibuscunque delinquentibus. Etsi etiam aperte de Laicis loqueretur, non tamen censerentur per id excludi Clerici, sed potius factum esset propterea, quod casus in Clericis rarius eveniret: prout leges universim accommodari solent ad ea, quæ frequenter accidunt, *l. nam ad ea 5. ff. de ll.* In *secundo* non est bona consequentia: Clericus perdit ex delicto privilegium personale, ergo etiam locale: cum inter ista duo privilegia non sit necessaria connexio, & prius ideo perdere debeat, ne in omnibus casibus possit impune dilinquere. *Tertio* satisfit ex eo, quod Clerici in Ecclesia vel spe immunitatis delinquentes, ab Ecclesia non defendantur. Vid. Barbos. *d. cap. 3. n.* 137. Layman. *in Theol. Moral. lib. 4. tr. 9. c. 3. num.* 11. *vers. sed quid si Clericus.*

19 Quær. XII. an etiam *Hæretici, Gentiles, ac Judæi* confugientes ad nostras Ecclesias gaudeant immunitate? De *Hæretico*, qui propter ipsam hæresin puniendus est, satis constat ex supra allegata Bulla Greg. XIV. quod immunitate non gaudeat. Sed etsi Hæreticus propter alia delicta, quam hæresin, ad Ecclesiam confugerit, adhuc quidam volunt eum ab Ecclesia non defendi, utpote qui per hæresin Ecclesiam universalem offendit. Alii tamen benignius censent, hæreticos propter alia delicta non esse privandos immunitate, cum Bulla Greg. tantum de reis in crimine hæresis loquatur, Azor. *p. 2. lib. 9. quæst. 9.* Quorum sententia saltem in nostra Germania, ubi Hæreticis cum Catholicis impune & liberum commercium est, admittenda videtur, neque illi propter nimiam suam copiam & potentiam tam odio, & violentia, quam benignitate & clementia ad fidem trahuntur.

De *Judæis* & *Gentilibus* diversæ sunt DD. opiniones, quorum aliqui simpliciter eis denegant immunitatem, ut Covar. *Variar. Res. lib. 2. cap. 20. num.* 11. Clarus *lib. 5. sentent. §. fin. q.* 30. *n.* 17. Aliqui addunt limitationem, nisi parati forent, sincero corde fidem amplecti, Layman. *d. tr. 9. cap. 3. num. 22.* Aliqui demum simpliciter illis immunitatem adscribunt cum Sylv. *V. immunitas. 3. sub. num. 2. vers. primum Judæus.* & istorum sententiam fuisse receptam a S Congr. *Controvers. Jurisd. præpos.* refert Barbos. *Juris Eccles. univ. lib. 2. cap. 3. n. 44.*

20 Quær. XIII. Circa modum procedendi cum reo ad Ecclesiam confugiente, & imprimis, an reus, postquam ab Ecclesia egressus vel dimissus fuerit, possit a Judice sæculari in vita & membris pro merito suo puniri? Negat Gloss. *in d. cap. reum. 9. causa* 17. *q. 4. in V. vel ad mortem.* Panor. *in d. cap. inter alia 6. h t. n. 9.* eo quod reus hoc ipso, quod intra Ecclesiam se receperit, consecutus fuerit impunitatem. Alii econtra cum Henr Zoës. *hoc. tit. n. 38.* existimant, hanc immu-

munitatem præcise cohærere loco & reum tamdiu esse impunem, quamdiu in Ecclesia perseverarit.

Utraque sane opinio patitur suas difficultates; prior trahit post se malos effectus, si enim quilibet homicida, aut malefactor ex hoc solo impunis evaserit, quod vel modicum ad Ecclesiam confugerit, quot erunt impunita delicta? & quam audaces evadent delinquentes? Ex altera necessario consequitur alterutrum, ut vel sine fructu futurum sit Ecclesiarum privilegium; vel certe ipsis Ecclesiis onerosum, si delinquentem sine periculo vitæ dimittere, vel sine magno incommodo, & quidem toto vitæ tempore reservare non possent. Quare verbis Canonum & legum diligentius inspectis.

Dico I. Rectoribus Ecclesiarum incumbere, servare vitam & membra confugæ, quod fiet, si pro ipso studeant apud sæculares Magistratus impetrare veniam, & remissionem pœnæ corporalis.

Dico II. Clerici tamdiu debent servare reum, nec eum ad examen vel inquisitionem Judicis sæcularis tradere, quam ipse Judex prius etiam jurato de impunitate ejus promiserit, qui si juramentum violaverit, debebit in ipsum excommunicatio fulminari. *cap. id constituimus 56. causa 17. q. 4.*

Dico III. Cum hæc sit enixa voluntas Canonum & legum, ne reus ad Ecclesiam confugiens damnum in vita & membris sustineat, ideo Judices sæculares non tantum salva justitia poterunt, sed etiam tenebuntur pœnam corporalem remittere, ne hoc privilegium immunitatis inutile sit reo aut Ecclesiis onerosum, si eundem tamdiu servare debeant. Si vero judices de facto recusent, non videtur propterea in eos aliqua censura ferenda; cum jura solum innuant, ut negantibus immunitatem negetur etiam rei extraditio, & si inferior Judex recusarit, apud superiorem ejus instandum erit per Rectores Ecclesiarum, utpote quibus absolute injungitur, ut vitam confugientis obtinere studeant. Imo non videtur facile acquiescendum promissioni alicujus inferioris Judicis, qui ex consuetudine vel privilegio & jure regalium jus aggratiandi, sive remittendi pœnam ordinariam non haberet, sed protinus superior ejusdem adeundus foret. Quod si judex defacto aliquem dolo sub promissione impunitatis, & multo magis si per violentiam extraxerit, debet ei servari fides, aut Ecclesiæ restitui Cov. *Var. Ref. lib. 1. c. 2. n. 16. in fin.* Farin. *de immun. Eccles. n.* 301. Barb. *in Collect. ad d. c. inter alia. n. 34.* Clarus *lib. 5. sent. cap.* 30. *n. 5.*

Dico IV. Si reus propria sponte Ecclesiam egrediatur, videtur ultro deserere locale privilegium, ut innuunt illa verba; *in d. cap. id constituimus. Si ipse reus de Ecclesia discesserit, a Clericis non quæratur.*

Dico V. Si crimen, ob quod reus ad Ecclesiam confugit, sit mix-

mixti fori, locus erit præventioni inter sæcularem & Ecclesiasticum judicem, prout in *Tit. de foro compet. part.* 2. §. 2. diximus, præsertim hoc casu, ubi alias non pœna corporalis, sed Ecclesiastica vel pecuniaria ob privilegium immunitatis est reo infligenda. Quod si judex sæcularis causam præoccupaverit aut mere civilis sit (ut si debitor obæratus ad Ecclesiam confugerit) & reus non fidat personaliter, etiam habita impunitatis promissione, coram judice comparere, poterit in Ecclesia remanens agere per procuratorem, & si ne hunc destinarit, procedetur per decreta immissionis in bona ipsius, sicut & alia executio tum ad obtinendam satisfactionem læsorum, tum ad pœnam contra bona fiet. *l. præsenti* 6. *Cod. de his, qui ad Eccles. confug.* Quod si de facto reus ab Ecclesiastico judice vel a sæculari pecuniariter punitus Ecclesiam egressus fuerit, non poterit postea amplius de eodem crimine accusari & puniri, ut per Gloss. *in d. cap. reum.* & Panorm. *in cap.* 6. *h. tit. n.* 9. ubi non immerito conqueritur, hæc frequenter a Judicibus sæcularibus violari.

Dico VI. Non quidem prohiberi posse judici, si per custodiam militarem animadverti curet in reum, forsan clam de Ecclesia elapsurum; interim non posse impediri alimenta reo subministranda, quia hoc modo reus per indirectum ab Ecclesia retraheretur, vel in ea fame necaretur. *l. præsenti* 8. *C. de his, qui ad Eccl. confug.* Alimenta autem desumenda sunt imprimis ex bonis illius, qui ad Ecclesiam confugit, vel propinquorum ejus; his deficientibus, reliqui fideles in concione vel alio modo commonendi erunt, ut sciant, se teneri ex lege charitatis extreme indigenti subvenire; si nemo succurrat, Ecclesiæ, *c. aurum* 7. 12. *p.* 2. atque Ecclesiasticis, qui tenentur vitam & membra confugientis servare, alimentatio incumbet.

Dico VII. Si reus sit de illis, qui Ecclesiastica immunitate non gaudent, docet quidem Cov. *Var. Resol. lib.* 2. *c.* 29. *sub. n.* 18. reum tali casu per Judicem sæcularem propria authoritate etiam absque licentia Episcopi abduci posse. Verum incognita erat Covar. constitutio Gregor. XIV. *Cum alias &c.* ubi statuitur, requirendam esse licentiam Episcopi vel ejus Vicarii, qui personam aliquam Ecclesiasticam, quæ capturæ intersit, deputet, & reum prius ad curiam Ecclesiasticam ejusque carcerem, sub custodia tamen, si opus fuerit, sæculari duci debere; atque ibidem per judicem Ecclesiasticum inquiri, an revera crimen ab immunitate exceptum commiserit, quo comperto tunc demum sæculari judici plene tradendum esse.

Præterea in hac Bulla expresse constitutum est, cognitionem super immunitate ad solum Episcopum, vel ejus officialem, non autem ad inferiores pertinere, & si

casus eveniat in loco exempto vel nullius diœcesis, ad viciniorem spectare Episcopum. Quid autem consuetudo vel præscriptio possit circa jura Episcopalia, alibi sæpius diximus.

21 Postremo non est omittendum, varias in jure pœnas esse constitutas adversus eos, qui immunitatem localem violant, injuste abripiendo reos ad Ecclesiam confugientes. *Prima* talis pœna de jure civili est capitalis. *l. 2. & l. præs. 6. Cod. de his qui ad Ecclesiam confugiunt. Secunda* est pecuniaria, ut scilicet Episcopo nongenti solidi pro mulcta solvantur. *cap. si quis contumax.* 20. *causa.* 17. *q.* 4. *Tertio*, ut violator immunitatis immunitate non gaudeat. *cap. frater.* 10. *eadem. q. 4. Quarta* publica pœnitentia Ecclesiastica arbitrio Episcopi taxanda *d. c. si quis contumax. Quinta* demum excommunicatio, quæ in constitutione Greg. XIV. ipso facto incurritur, eamque inter reservatas S. Pontifici numerat quaranta *in Summa Bullarii V. casus reservati pag. mihi* 203. & consentit illud Decretum S. Cong. quod refert Barbos. *de Offic. Episc. p. 3. alleg. 50. n.* 286. Interim tamen *alleg. 51. n. 72.* refert, tenere Riccium in *Praxi aurea Res.* 333. *n.* 2. absolutionem spectare ad Ordinarium.

§. II.

De Immunitate Rerum & Persoanrum Ecclesiasticarum.

SUMMARIA.

22. De Immunitate rerum & Personarum Ecclesiasticarum, in quo consistat?
23. Immunitas ista sitne Juris Divini vel humani?
24. An detur bonis patrimonialibus Clericorum?
25. Onera antiqua rebus imposita transeunt etiam ad Clericos.
26. An requiratur, ut illa onera antiqua sint imposita jure dominii particularis, vel etiam poterint fuisse imposita jure superioritatis?
27. Ecclesiis & Clericis quando ob causam communis necessitatis possint collectæ imponi.
28. Clerici an juxta c. 2. h. t. teneantur ad defendendam Urbem contra hostes?
29. Clerici an teneantur ad vectigalia? vel gabellas?
30. Immunitas Ecclesiastica num possit consuetudine immunitari?
31. Legibus & Statutis Laicorum, item jurisdictione fori sæcularis an & quando constringantur Clerici? remissive.

22 HÆc immunitatis species, ut breviter dicam, in eo consistit, quod personæ Ecclesiasticæ, & res illarum omni sæcularium dominorum jurisdictione, exactione, & oneris impositione liberæ sint, ac immunes, sive deinde illa onera sint *mere realia*, nimirum pecunia-

ria & rebus Ecclesiasticorum imponenda: sive *mere personalia*, per ipsas personas Ecclesiasticas expedienda; sive denique *mixta*, quæ partim personas, partim res earum concernunt. *l. 2. cum sua authent. Cod. de Episcopis & Clericis cap. 4. & 7. h. tit. cap. 1. & 3. eod. in 6.* (quod quidem *cap. 3.* quatenus excommunicat Laicos etiam sponte a Clericis oblata recipientes est revocatum *in Clem. un. eod. t. junct. Glossa.*) Atque hanc immunitatem accerrime tuetur Summus Pontifex, dum singulis annis in die Cœnæ Domini violatores ejusdem excommunicat, & absolutionem sibi reservat, ut in Bulla *Cœnæ* §. 18. habetur. Quod *Cœnæ ferculum* multis, quo dolor! non sapit; caveant, ne sint *de invitatis excusantibus.*

23 Quæritur autem I. An jure Divino vel humano tantum personæ & res Ecclesiasticæ a jurisdictione & exactionibus sæcularium dominorum exemptæ sint? Quamvis *in c. nimis 30. de Jurejurando.* Concil. Trident. *Sess. 25. de Reform. cap. 20. in cap. quamquam 4. de Censibus in in 6.* aperte dicatur, immunitatem Ecclesiasticam *Juris Divini* esse; non tamen desunt DD. etiam Catholici, imo Theologi, quos refert Paulus Laym. *in Theol. moral. lib. 4. Tract. 9. cap. 8.* asserentes, immunitatem Ecclesiasticam immediate profectam esse ex Christianorum & Imperatorum & Regum privilegiis, cum consensu totius Christiani populi concessis, quæ exemptionum privilegia a SS. Pontificibus, aliisque Ecclesiæ Prælatis non tantum acceptata, sed etiam propriis sanctionibus confirmata & defensa fuerunt. Rationem assignant, quod hæc immunitas nullibi in novo Testamento a Christo Domino statuta legatur; quin potius ipse Christus *Matthæi 7.* pro se & Petro tributum Imperatori solverit; & Apostolus Paulus *Act. 25. Cap.* ad Judicium Cæsaris appellarit; & *ad Rom. 13.* velit, *omnem animam sublimioribus potestatibus subditam esse*, & loquitur ibi de Principibus & Potestatibus sæcularibus, quibus tributa præstanda sunt, & videtur consentire D. Petrus *in Epist. 1. cap. 2. vers. 13.* ubi scribit: *Subjecti estote omni humanæ creaturæ propter DEUM, sive Regi quasi præcellenti &c.* Textum vero in allegatis Canonibus accipiunt, quod immunitas Ecclesiastica tantum *originaliter* sit Juris Divini, id est, quatenus antiqua lex, quæ jam expiravit, de Levitis, & eorum rebus disposuit, ad eum modum, quo, inquiunt, decimas juris Divini dicimus, & interpretamur text. *in c. Parochianos 14. de Decimis.* Addunt tamen hujus sententiæ authores, quod Principes hanc exemptionem revocare amplius non possint, tanquam a non subditis, & fundamento jurisdictionis sublato, sicut ex iis notavit Laym. *dict. cap. 8. in princ. vers. addunt tamen.*

Verum hæc tanti non sunt, ut a genuino Sacrorum Canonum sensu recedamus, & ad tortas interpretationes confugiamus: non

enim recte diceretur hodie *Juris Divini*, quod olim tantum in veteri testamento Juris Divini fuit, si per adventum Christi expiravit, & amplius Juris Divini non est. Nec urget instantia de decimis, quia etiam decimas hodie Juris Divini dicimus, in quantum scilicet ad sustentationem Parochi necessariæ sunt, prout late probat Azor. *Instit. mor. p. 1. lib. 7. c. 23.* igitur quod in veteri Testamento *num. c. 3. & 18. Exodi 30. 12. c. 1. vers. 47.* circa Levitas a DEO statutum fuit, id non præcise *judicialis* aut *cæremonialis*, sed simul *moralis* legis & in naturali dictamine & æquitate fundatæ rationem habuit, ut Ministri DEI, in sortem ejus specialiter vocati & consecrati a profana & sæculari mundana jurisdictione eximerentur, prout in simili præceptum *de sanctificando Sabbatho* dicimus partim cæremoniale, partim morale fuisse, in quantum scilicet naturalis ratio exigebat, quosdam dies in honorem sui Creatoris specialiter deputare.

Deinde si Episcopi aliique Prælati per Spiritum sanctum constituti sunt Rectores Ecclesiarum *Act. 20. v. 28.* & consequenter legitimi Superiores & Judices earundem, & rerum ac personarum ad eas pertinentium, veluti perpetuus Ecclesiæ Catholicæ usus demonstrat, non potest circa unum idemque objectum, alia & toto genere diversi ordinis potestas mundana & sæcularis rationabiliter, ac sine maxima confusione concurrere. Quis item non palpet summam inconvenientiam, ut *Pastores*, quos Christus & Spiritus sanctus Prælatos Ecclesiasticos & Sacerdotes constituit, ab *Ovibus* judicentur.

Cæterum quod attinet ad I. argumentum contrarium, hoc non reperitur scriptum, ergo nunquam fuit a DEO statutum &c. Id semper Ecclesia tanquam hæreticum rejecit; sufficit enim ad Jus Divinum fundandum Ecclesiæ consensus asserentis, aliquid Juris Divini esse, sive id habeat ex revelatione, sive ex traditione juxta illud Pauli 2. *Thessal. 1. Tenete Traditiones, quas didicistis, sive per sermones, sive per epistolam nostram &c.* Locus porro Evangelii *Matthæ. 17. in fine*, ex quo alterum argumentum desumitur, potius pro nobis facit, quia ibi Christus se & Petrum, & ita omnes Ecclesiasticos exemplo Levitarum veteris Testamenti liberos, & a tributis immunes pronuntiat. *Ergo liberi sunt filii.* junge *vers. Psal. Ego dixi: Dii estis & filii excelsi omnes.* Quem & alios similes textus de Sacerdotibus SS. PP. accipiunt. *c. Sacerdotibus 41. causa 11. q. 1.* sed tantum ad evitandum scandalum jubet pro ea vice tributum exsolvi, *ut autem non scandalizemus eos*, inquit *da pro me, &c.*

Quod denique Paulus contra Judæos ad Cæsarem tanquam ordinarium eorum & supremum Judicem appellarit, nihil contra nos infertur, cum etiam hodie Clerici possint adversus suos malefactores Laicos coram Judice sæculari actio-

actionem instituere; *cap. cum sit generale 8. de Foro compet.* Neque etiam id, quod ex Epist. Pauli *ad Rom.* 13. & Petri 1. *c.* 2. adductum est, convincit, quia verissimum est, *omnem animam debere esse subditam sublimioribus potestatibus*, sed in competenti genere jurisdictionis, *Spirituales Spiritualibus, Laici Laicalibus.* Quod autem ibidem Apostoli Regum & Ducum sæcularium meminerint, ratio fuit, quod exhortationem suam potissimum ad populum direxerint, utique ad amoliendam Judæorum calumniam, qui eos traducebant, quasi prædicatione Evangelicæ libertatis populum ab obedientia Principum & Magistratuum averterent, & seducerent.

Siquid demum in primitiva Ecclesia, præsertim ubi propter ingentes persecutiones emergere non potuit Ecclesiastica authoritas, sibi principes sæculares in Ecclesia potestatis arrogarint, totum id non tam via juris, quam facti, & per usurpationem practicatum est. vid. Marta *de Jurisdict. p.* 2. *c.* 6. Laym. *d. c.* 8. Barb. *Jur. Eccles. un. lib.* 1. *cap.* 39. §. 2. *num.* 6. & §. 5. *n.* 3.

24 Quæritur II. Utrum etiam bona patrimonialia Clericorum gaudeant immunitate? Affirmant DD. quia magis dignum trahit ad se minus dignum. *c. quod in dubiis* 3. *de Consecratione Ecclesiæ.* Et quæ Religiosis adhærent, religiosa censentur. *l. quæ Religiosis* 43. *ff. de Rei vindicatione*, idque satis probatur *ex cap. quamquam* 4. *de Censibus in* 6. ubi dicitur, personas Ecclesiasticas, & *res earum Jure Divino* exemptas esse. Similiter *in cap. si Clericis* 5. *de Foro compet.* Res Clericorum & Res Ecclesiæ quantum ad jurisdictionem sæcularium evitandam parificantur, & notant Glossa & DD. communiter *in cap. fin. de vita & honestate Clericorum.* Neque enim agi posset super bonis Clericorum patrimonialibus in judicio sæculari, quin eo ipso quoque persona Clerici traheretur ad judicium, & sententiam Judicis Laici tanquam ejus jurisdictioni subjectus pati deberet. Item cum tributa imponantur in signum & ratione subjectionis, & non nisi subditis; Clerici autem subditi sæcularium non sint, merito etiam in quibuscunque suis bonis tributa recusant. Videtur quidem opponi posse, quod tributa aliquando imponantur præcise rebus, etiam cum persona subdita non est, veluti dum verbi gratia Bavarus in territorio Salisburgensi bona immobilia habet, licet ea nunquam incolat. Sed Resp. talem respectu bonorum, quæ saltem per procuratorem, administratorem, conductorem &c. in alieno territorio possidet, censeri ibidem subditum, sicut etiam Clericus alienigena dicitur subditus illius Episcopi, in cujus Diœcesi beneficium obtinet. *c. cum nullus* 4. *de Temp. ord. in* 6. Magistratus autem Laici subditus Clericus esse non potest.

Illud tamen non est prætermittendum, quod bona Clericorum

 tan-

tantum in consequentiam participent exemptionem Ecclesiarum & Ecclesiasticorum. Sunt vero quædam privilegia bonis Ecclesiarum principaliter concessa, quæ juxta comunem sententiam ad bona privatorum Clericorum patrimonialia non extenduntur, ut restitutio in integrum, præscriptio 40. annorum &c. Laym. *in Theol. moral. l. 4. tract. 9. cap. 6. num. 10.* Præterea, quæ diximus, de bonis *allodialibus* accipienda sunt: nam bona *feudalia* non transeunt pleno jure ad Clericum, sed Dominus, qui ea concedit, certas sibi conditiones & jura reservat. Unde etiam Clerici in istis bonis judicium domini sæcularis declinare non possunt. *cap. ex transmissa 6. de Foro compet.*

25 Quær. III. An ergo Magistratus sæculares nihil omnino possint exigere ab Ecclesiasticis, cum tamen passim videamus contrarium practicari, quod Monasteria, aliæque personæ Ecclesiasticæ amplissimas exactiones dare teneantur? Resp. Si ex bonis, antequam ad Ecclesias vel personas Ecclesiasticas pervenirent, certa & determinata quædam onera fuerint pendi solita, ea ex communi DD. sententia etiam imposterum ab Ecclesiis aut personis Ecclesiasticis ratione istorum bonorum persolvi debent; quia res transit cum suo onere. Notanter autem loquor *de certis & determinatis oneribus* jam antea bonis, antequam ad Ecclesias devenerint, certo & stabili modo impositis: nam extraordinariæ contributiones, præsertim vero *capitationes;* quæ potius personis, quam bonis imponuntur, a sæcularibus pro suo arbitrio, & non concurrentibus illis, de quibus inferius *in quæst. 4.* dicemus, circa læsionem immunitatis Ecclesiasticæ exigi non poterunt, quidquid nonnunquam in contrarium practicetur, quam praxim Sacri Canones reprobant, & Pontifices quotannis sub anathemate damnant. Barb. *Juris Eccles. univ. lib. 1. c. 39. §. 5. n. 8. & in Collect. ad c. non minus 4. b. t. n. 6.* cum cc. ibidem.

26 Volunt quoque nonnulli DD. ut illa onera antiqua sint imposita rebus jure dominii particularis (puta quia illud bonum prius erat proprium & camerale Principis) pacto censuali, feudali & emphitheutico &c. prout etiam in donatione facta Ecclesiæ admittuntur honestæ conditiones, censuum reservationes &c. *c. cum dilecti 6. X. de Donat. cap. præterea. 23. de Jure patron. c. verum. de Condit. appos.* secus vero ajunt, si talia onera proveniunt solum ex vi supremæ jurisdictionis territorialis, sive lege tributaria, tunc enim mutata persona, mutatur etiam conditio rei. Pro qua sententia inter alios citatur Abb. *Cons. 26. vol. 1.* Item decisio Rotæ apud Barb. *jur. Eccles. univ. lib. 1. c. 39 §. 5. n. 8.*

Verum quod attinet ad allegatum Abbatis consilium, prout mihi ad manus est, ibi non loquitur de tributis antiquis ordinaria lege de ipsis bonis Principi terræ pendi

di solitis, sed de novo aliquo statuto quorundam Officialium terræ S. Geminiani, qui statuerunt, ut omnia loca, etiam pia, quibus aliquid titulo lucrativo relinquitur, teneantur partem conferre ad utilitatem Sacristiæ S. Geminiani; & concludit, tale statutum non valere, non quidem (ut circa finem consilii expresse dicit) quod Laici rebus suis aliquod onus imponere nequeant ad Ecclesias transiturum, sed quod hoc statutum fuerit directe etiam de ipsis Ecclesiis, & piis causis conceptum contra *c. Ecclesia* 10. *de Constitut.* & onera per hoc statutum imposita non sint certa & determinata rebus ab antiquo inhærentia, sed effectus talis statuti & oneris tunc primum inciperet, ubi rei legatæ vel donatæ dominium in piam causam transit, ut tunc teneantur piæ causæ vel earum Rectores solvere; quod statuendo efficere, utique extra potestatem statuentium Laicorum fuit. Pariter decisio Rotæ apud Barbos. *d. l. n.* 8. relata non tam de antiquis oneribus, rebus, antequam Ecclesiasticæ fierent, certo & stabili modo impositis, quam de novis gabellis, collectis, & impositionibus loquitur, quibus cum conditionibus Clericis citra incursum pœnarum imponi valeant. Alia autem videtur esse ratio de tributis, quæ Principes de omnibus possessionibus sui territorii jure quasi gentium pro sua sustentatione & defensionis ac justitiæ administratione prædiis & bonis sui territorii ab antiquo imposuerunt, & exigunt: dummodo ea moderata sint, ab antiquo certa & invariata, & Princeps soleat etiam Ecclesiasticorum bonorum fidelem curam habere. *text. not. in cap. tributum* 22. *causa* 23. *q.* 8. Unde Abb. Panor. *in c. non minus* 4. *hoc tit. sub num.* 16. *ad fin.* ita scribit; *Si possessio seu fundus perveniens ad Ecclesiam habeat certum onus annexum, ad illud tenetur, sive habuerit istud onus ex privata dispositione, arg. cap. cum dilect. de Donat. &c. quanto. de Censibus, sive ex dispositione publica, puta Principis, antequam perveniret ad Ecclesiam. Exemplum in tributo; nam quælibet possessio est ab antiquo onerata onere solvendi tributum Imperatori ut in l. Imperatores ff. de Publicanis. l. placet. C. de SS. Eccles. c.* 1. *in fin. de Censibus: ideo dico, quod Ecclesia tenebitur ad tributum ratione possessionis seu possessionum, quas postmodum acquisivit, quod clare innuit d. cap.* 1. *& ibi plene dixi. Fateor, quod Italia, quæ est Princeps Provinciarum, non obligatur bodie ad hæc tributa, ut not. in l.* 1. *ff de Censib. Idem dico in aliis oneribus, & quæ ratione naturali incumbunt ipsis rebus, ut reficere iter ante domum. l.* 1. *ff. de Via pub. not.* Barb. *in l. ad Instructionem C. de SS. Eccles. Item in purgatione putei necessarii toti viciniæ, in qua est Ecclesia, ad quod not. Spec. in tit. de Censib. §. nunc dicendum vers. item pone quod vicinia. Ad alia autem onera, quæ imponuntur rebus secundum necessitatem accidentem, puto Ecclesiam non teneri, quia non possunt res ad alia onerari, imo ex quo pervenerunt ad Ecclesiam, eximun-*

muntur ab omni exactione. Hæc Abb. Panorm.

Paulus Layman *in Theol. mor. lib. 4. tract. 9. c. 6. n.* 4. & *9.* videbitur forſan magis ſupradictam ſententiam confirmare, ſed quia *n.* 3. intra onera realia etiam penſiones & *tributa* numerat, ac *n. 4. & 6.* pro ſua ſententia allegat Abb. *in c. fin. de Vita & honeſt. Cler. n.* 13. Gloſſ. *in cap. generaliter 40. V. collationibus* 16. *q.* 1. & *auth. item nulla. C. de Epiſc. & Cler.* in quibus omnibus locis non excluduntur tributa ordinaria & perpetua antiqua (imo Gloſſ. nominatim ait, tributa ab Eccleſia præſtanda) ſed tantum ſuperindicta pro arbitrio Principis vel alterius Magiſtratus, & mutabilia, ac quæ potius perſonis tanquam ſubditis intuitu poſſeſſionum, quam præciſe rebus ſine habitudine ad perſonæ qualitatem imponuntur; hinc opinor, ejus dicta etiam in talem ſenſum accipienda eſſe, ſalvo melius intelligentium judicio, fateor tamen, etiam priorem ſententiam ſuis non deſtitutam eſſe rationibus.

27 Quær. IV. An ſaltem Eccleſiæ & Clerici contribuere teneantur, ſi publica neceſſitas, vel utilitas non tantum ſtatum Laicorum ſed etiam Clericorum concernit, ut cum terra vel civitas ab hoſtibus defendenda eſt, tempore peſtis ſumptus & proviſiones faciendæ &c. Ad hanc quæſtionem extant deciſiones *in c. non minus 4 & c. adverſus 7. X. hoc tit.* ubi quidem etiam Eccleſiaſtici ad contributionem vocantur juxta naturale illud principium, qui ſentit commodum, ſentiat & onus, ſi tamen 4. concurrant. I. Ut neceſſitas vel utilitas ſit publica, quæ æque principaliter ac directe (ſecus ſi indirecte ac in quandam conſequentiam) ſtatum Eccleſiaſticum ac ſæcularem concernat. II. Ut Laicorum non ſufficiant facultates. III. Ut talis contributio vel collecta non imponatur Eccleſiaſticis authoritate Magiſtratus ſæcularis, ſed Eccleſiaſtici cum conſenſu Cleri. Et IV. ut, niſi periculum in mora fuerit, deſuper Summus Pontifex conſulatur, cujus intereſt, communibus utilitatibus providere. Vid. Panorm. *in dd. cc.* Barboſa *in Collect. ibidem* & *in cap. 2. h. t.* & *Jur. Eccleſ. univerſ. lib.* 1. *cap.* 19. §. 5. & deciſio Rotæ ibidem *num.* 8. inſerta Layman. *dict. cap. 6. a num.* 7.

28 Quær. V. Quomodo accipiendum ſit, quod in *c.* 2. *h. t.* dicitur, neminem per Eccleſiæ nomen a murorum vigiliis excuſari? Diverſæ DD. interpretationes ita conciliari poſſe videntur, ut in magno periculo ex hoſtili obſidione imminente etiam Clerici, vel per ſumptus, aut ſervos, vel famulos ſuos vigilias murorum procurare debeant. Imo licet Clericatus officium reddat aliquem inhabilem ad pugnandum. *c. ex multa. 9. §. fin. X. de Voto.* & miles Chriſti deſinat eſſe miles ſæculi. *c. un. de Vaſallo milite, qui arma belli. depoſ. 2. Feud.* ac pia opera dicantur eſſe arma Clericorum. *c. non pila, 3, c. reprehenſibile.*

bile. 19. & passim caus. 23. quæst. 8. in maxima tamen necessitate, & Laicis non sufficientibus, etiam ipsos Clericos ad vigilias & defensionem civitatis teneri (utpote per quam defensionem juvantur ipsæ Ecclesiæ, & proteguntur personæ miserabiles & innocentes) docet Panor. *in eod. c. 2. num. 6. & 7.* & putat, pro sua sententia esse text. sing. *in c. petitio 24. X. de Homicid.* sed Gloss. ibidem. *in vers. remordet.* non consentit.

29 Quær. VI. An Clerici teneantur ad vectigalia & telonia, quæ Pontifices *pedagia & guidagia* appellant? Gloss. *in cap. super quibusdam. 26. de V. S.* Hac de re extat quoque decisio *in c. quanquam. 4. de Censibus in 6.* ubi sub censuris prohibetur, talia a Clericis, qui non causa negotiationis res suas transferunt, exigere. Et notat Barbos. *ibidem in Collect. num 7.* cum pluribus citatis, quod Clericus transferens fructus sui beneficii ad vendendum non dicatur negotiari; proprie vero negotiari dicitur, qui ex instituto more mercatorum emit, ut carius vendat, sicut ex Divo Thoma 2. 2. *q. 77. art. 4. ad 2.* notavit Layman. *in Theol. Mor. lib. 3. tract. 4. cap. 17. §. 7. num. 1.* Idem tenet Sylvest. *V. Immunitas. 1. num. 22.* ubi etiam notat, quod Clerici non teneantur ad gabellas, quæ a Magistratibus sæcularibus ponuntur super vino, carne, aut aliis victualibus.

30 Quær. VII. Utrum consuetudine alicujus Provinciæ possit tolli hæc immunitas Clericorum, quatenus a Principibus sæcularibus libere collectari valeant? Respondetur. Consuetudinem contra Jus Divinum nihil operari posse, adeoque nec contra istam immunitatem, quæ per prius dicta Juris Divini est. *dict. cap. 39. §. 5. num. 59. vers. septimo quæro.* Sperell. *decis. fori Eccles. decis. 37. per totum, & præcipue n. 96.* Duar. *in Bulla Cœnæ cap. 18. q. 20. num. 5.* Et si de Jure Canonico ad introducendam consuetudinem tacitus saltem consensus Pontificis requiritur, ut in Libero I. *in Tit. de Consuetudine* traditur; quis credat, in hac materia ullo modo consentire Pontificem, qui non tantum in *d. cap. quanquam. 4. de Censibus in 6.* omnem hujusmodi consuetudinem tanquam corruptelam damnavit, sed insuper in Bulla *Cœnæ* singulis annis contra violatores immunitatis censuras pronuntiat.

Plura de hac materia videri poterunt apud Authores per decursum citatos. Et de obligatione legum, & quando statuta Laicorum obligent personas Ecclesiasticas, tradunt DD. *in Lib. I. Decretalium in Tit. de Constit.* & nos diximus ibidem *in §. 3. n. 35.* Item de Jurisdictione fori sæcularis, quatenus coram eo Clerici conveniri non possint, dictum est *in Lib. II. Tit. de Foro compet.*

TITULUS L.

Ne Clerici vel Monachi sæcularibus negotiis se immisceant.

SUMMARIA.

1. *Negotia sæcularia generaliter vitare debent Clerici.*

2. *Sanguinis effussio sive per judicium sive per chirurgiam prohibetur Clericis.*

3. *Clerici possunt esse Tutores & Procuratores personarum miserabilium.*

4. *Officia sæcularia non videntur prohibita Clericis, qui propter territoria & bona, quæ sub Principibus sæcularibus possident, juris sæcularis aliquo respectu censentur.*

5. *Tabellionis seu Notarii Officium qualiter prohibitum Clericis?*

6. *Ad studia sæcularia, scilicet Legum, Medicinæ, an & qualiter Clerici possint admitti?*

1 NEmo ut inquit Apostolus *2. ad Timoth. 2. vers. 4.*) *militans DEO implicet se negotiis sæcularibus.* De quo proponitur *præsens titulus.* Atque in *cap. 1. h. t.* inter negotia sæcularia ponuntur pleraque, quæ supra *Tit. I.* Clericis evitanda diximus. Et præterea *in capite. 6.* prohibetur, ne causa lucri negotientur, quod DD. intelligunt de negotiatione continua ac instar 2 Mercatorum. Barb. *in Collect. ad d. cap. 6.* Item in *cap. penult. eod. tit.* vetatur, ne Clerici dictent, aut proferant sententiam sanguinis, nec vindictam sanguinis exerceant, nec, ubi exercetur, intersint, nec literas dictent, vel ulli scribant pro vindicta sanguinis, aut viris seu executoribus sanguinis præponantur. Neque etiam artem Chirurgiæ, quæ adustionem, vel incisionem inducit, exerceant. Quando vero ex similibus contrahatur irregularitas *in Lib. V. Tit. de Homicidio.* commodius tractabitur. Et an Clericis interdicta sit Chirurgia, vel Medicina absque adustione vel incisione, vid. Sanch. *in Præcept. Decal. tom. 2. lib. 6. cap. 14. n. 17.*

Quod autem *in cap. 2. & 5. hoc* 3 *tit.* prohibetur, ne Clerici sint Ministri, Procuratores, Vice-Comites, Præpositi, aut Locumtenentes Sæcularium, patitur limitationem circa personas sæcula-

res

res miserabiles, aut pauperes, pupillos, viduas, & similes, qualium personarum tutelam & defensionem Clerici non tantum licite, sed & laudabiliter suscipiunt. *d. c. 1. h. t. c. fin. dist.* 86. Deinde hæc prohibitio suo modo limitanda est circa Prælatos Ecclesiasticos, qui sub Imperatore, vel alio Principe terras & bona temporalia possident, ratione quorum non secus, ac alii Domini sæculares ad Comitia & Consilia vocantur, & ibidem diversa officia suscipiunt: cum enim talia officia maxime cedant in utilitatem Ecclesiarum, in quarum præjudicium alias per dominos sæculares nonnunquam multa inducerentur, ideo non est verisimile, quod SS. Canones prohibere voluerint, sed potissimum illa, quæ causa privatæ avaritiæ cum neglectu Divini servitii ab Ecclesiasticis suscipiuntur, ut ex *d. cap. fin. dist. 86.* colligitur.

5 Præterea quod in *c. sicut 8. h. t.* statuitur, Clericum officium Tabellionis seu Notarii fungi non posse, intelligendum est circa forum sæculare, & actus mere sæculares: in foro autem Ecclesiastico, & circa causas ac negotia spiritualia etiam Clericos hoc officium exercere posse, magis receptum est. Porro si Clericus aut Religiosus ante Religionis ingressum legitime Notarius creatus contra prohibitionem juris instrumentum fecerit, antequam sibi exercitium hujus officii a Superiore interdictum fuerit, valere tale instrumentum, eo quod irritatio ejus in jure non reperiatur, communior est sententia cum Panorm. & Barb. *in eod. c. 8. h. t.*

6 Demum quod *in c. 3. & fin. h. t.* & *in c. 1. eod. in 6.* non tantum negotia, sed etiam studia sæcularia interdicantur, ne scil. Clerici & Religiosi in publicis Universitatibus *Leges Civiles;* aut *Physicam,* id est, *Medicinam,* audiant, volunt DD. hac constitutione pœnali & strictæ interpretationis non comprehendi illos, qui privatim ad majorem intelligentiam Juris Canonici, quod in plurimis scientiam Juris Civilis supponit, præcipue circa contractus, hæreditates &c. legibus student: Item nec eos, qui ut sæculares dicta studia absolverunt, & deinde ut Clerici Gradum accipere volunt. Barb. *in d. c. 3 & fin.* Denique in multis Universitatibus, sicut & in hac nostra Salisburgensi per privilegia ista prohibitio relaxata est, ut Clerici & Religiosi ad Lectiones Juris Civilis admitti possint.

FINIS III. LIBRI.

ENGEL
JUS
CANON

PARS. II